

Republika Hrvatska

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE

IPARD PROGRAM

**PLAN ZA POLJOPRIVREDU I
RURALNI RAZVOJ
2007. - 2013.**

Zagreb, kolovoz 2012.

TABLICA SADRŽAJA

1. 	Obrazloženje.....	1
2. 	Trenutna situacija u poljoprivredi i ruralnim područjima.....	2
2.1. 	Opći opis	2
2.1.1.	Zemljopisne regije	2
2.1.2.	Teritorijalna organizacija i administrativni sustav.....	4
2.1.2.1.	Razvojni kapaciteti i strategija na razini jedinica lokalne i regionalne samouprave ...	6
2.1.3.	Karakteristike ruralnih područja	9
2.1.4.	Područja s otežanim uvjetima gospodarenja.....	12
2.1.5.	Ratom zahvaćena ruralna područja	13
2.2. 	Društveno - gospodarska situacija	15
2.2.1.	Stanje gospodarstva	15
2.2.2.	Demografske karakteristike i trendovi	17
2.2.3.	Ravnopravnost spolova	19
2.2.4.	Struktura poljoprivrednog stanovništva	20
2.2.5.	Stanje u obrazovanju	21
2.2.5.1.	Sustav obrazovanja odraslih.....	22
2.2.6.	Pristup lokalnog stanovništva infrastrukturi i kvaliteta stanovanja	23
2.2.7.	Ruralni turizam	25
2.2.8.	Ruralne organizacije i planiranje lokalnog razvoja	28
2.2.8.1.	Razvoj civilnog društva u Hrvatskoj.....	28
2.2.8.2.	Iskustva poput Leadera u Hrvatskoj	29
2.3. 	Analiza situacije u poljoprivredi, ribarstvu, šumarstvu i prehrambenoj industriji	30
2.3.1.	Strukturni pokazatelji za sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva	30
2.3.2.	Strukturni pokazatelji za prehrambenu industriju.....	36
2.3.3.	Struktura gospodarstva, poljoprivredne proizvodnje i sustava korištenja zemlje.....	40
2.3.3.1.	Katastarski i zemljišno-knjižni registri	42
2.3.3.2.	Tržište poljoprivrednog zemljišta	43
2.3.3.3.	Tržište poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države	44
2.3.3.4.	Ekološka proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda	46
2.3.3.5.	Navodnjavanje	47
2.3.4.	Analiza podsektora.....	47
2.3.4.1.	Podsektor mljekarstvo.....	47
2.3.4.2.	Podsektor svinjogojstvo	57
2.3.4.3.	Podsektor govedarske proizvodnje	65
2.3.4.4.	Podsektor perad i jaja	71
2.3.4.5.	Podsektor mesoprerađivačke industrija	76
2.3.4.6.	Podsektor ribarstvo	82
2.3.4.7.	Podsektor žitarice i uljarice	96
2.3.4.8.	Podsektor voće i povrće	105
2.3.4.9.	Podsektor vinarstvo i vinogradarstvo.....	122
2.3.4.10.	Podsektor maslinarstvo	131
2.3.5.	Obnovljivi izvori energije	141
2.3.5.1.	Biomasa dobivena iz drvnog sektora.....	142
2.3.5.2.	Kogeneracijska postrojenja	143
2.3.5.3.	Mali toplinski sustavi i sustavi za grijanje	144
2.3.5.4.	Kruta goriva (briketi i peleti)	144
2.3.5.5.	Zakonodavstvo za obnovljive izvore energije.....	144
2.3.6.	Poljoprivreda i okoliš	145
2.3.6.1.	Razvoj POP koncepta u okviru IPARD programa.....	145
2.3.6.2.	Načela dobre poljoprivredne prakse	147
2.3.6.3.	Učinkovitost inputa	148
2.3.6.4.	Zrak i klima	149
2.3.6.5.	Voda	150
2.3.6.6.	Tlo	151

2.3.6.7.	Biološka raznolikost.....	152
2.3.6.8.	Uočene klimatske promjene.....	155
2.3.6.9.	NATURA 2000	157
2.3.6.10.	Rizici za okoliš vezani za prehrambenu industriju	158
2.3.6.11.	Rizici za okoliš vezani za uzgoj ribe	158
2.3.6.12.	Opis PO programa.....	158
2.3.7.	Javne službe u poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji	159
2.3.7.1.	Veterinarske ustanove	159
2.3.7.2.	Hrvatski stočarski centar	160
2.3.7.3.	Zavodi za biljnu proizvodnju.....	161
2.3.7.4.	Zavod za voćarstvo	161
2.3.7.5.	Hrvatski Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo	161
2.3.7.6.	Ustanove za kontrolu zdravstvene ispravnosti hrane.....	162
2.3.7.7.	Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS)	162
2.3.7.8.	Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (TISUP)	163
2.3.7.9.	Ostale ustanove	164
2.4.	Analiza nejednakosti	164
2.4.1.	Regionalne razvojne nejednakosti	164
2.4.2.	Nejednakosti u odnosu na Europsku uniju	166
2.5.	SWOT Analiza	167
2.5.1.	SWOT Analiza socio-ekonomske situacije u ruralnim područjima	167
2.5.2.	SWOT analiza poljoprivredno-okolišne situacije.....	169
2.5.3.	SWOT analiza LEADER pristupa.....	171
2.5.4.	SWOT analiza poljoprivrede	172
2.5.5.	SWOT analiza u sektoru ribarstva	179
3.	<i>Pregled državne potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju i pretpristupni sporazumi.....</i>	181
3.1.	Državni sustav potpora za poljoprivredu i ruralni razvoj	181
3.1.1.	Model potpore proizvodnji (izravna plaćanja).....	183
3.1.2.	Model kapitalnih ulaganja.....	186
3.1.3.	Model potpore dohotku	188
3.1.4.	Model ruralnog razvitka	190
3.1.4.1.	Program razvitka seoskog prostora	191
3.1.4.2.	Program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina	193
3.1.4.3.	Program marketinške pripreme poljoprivredno – prehrambenih proizvoda	195
3.1.5.	Operativni programi i drugi modeli MPRRR-a	196
3.1.5.1.	Operativni program razvitka govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj.....	197
3.1.5.2.	Operativni program za podizanje višegodišnjih nasada u Republici Hrvatskoj	197
3.1.5.3.	Operativni program za razvoj sektora svinjogojstva u Republici Hrvatskoj	198
3.1.5.4.	Operativni program za potporu proizvodnji slavonskog “kulena”	198
3.1.5.5.	Operativni program za razvitka povrćarstva	199
3.1.5.6.	Operativni program za razvoj industrijske prerade drva u Republici Hrvatskoj.....	199
3.1.6.	Nacionalni projekt navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodom	200
3.1.7.	Program osiguranja od mogućih šteta u poljoprivredi	201
3.1.8.	Korištenje “plavog dizela” u poljoprivredi i ribarstvu	203
3.1.9.	Ostali nacionalni programi potpore	204
3.1.9.1.	Programi za razvoj otoka.....	204
3.1.9.2.	Programi poticanja zapošljavanja koji se provode na lokalnoj razini	204
3.1.9.3.	Potpore istraživanjima u poljoprivredi	205
3.1.9.4.	Program za poticanje malih i srednjih poduzetnika	205
3.1.9.5.	Modeli potpore poljoprivredi i ruralnim područjima na lokalnoj razini	207
3.2.	Pretpristupni sporazumi i mjere.....	207
3.2.1.	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).....	207
3.2.2.	Pregovori.....	208
3.2.3.	Snimanje zakonodavstva („Screening“)	209
3.2.4.	Europsko partnerstvo / pretpristupno partnerstvo	209
3.2.4.1.	Prioriteti Europskog partnerstva	209

3.2.4.2.	Kratkoročni prioriteti	210
3.2.4.3.	Srednjoročni prioriteti	210
3.2.5.	Nacionalni program Republike Hrvatske za pridruživanje Europskoj Uniji	211
3.2.6.	SAPARD program	212
3.2.7.	CARDS program	212
3.2.8.	EVD – Nizozemska vladina agencija	213
3.2.9.	Projekti Svjetske banke	215
3.2.10.	Kratka procjena prethodnih aktivnosti	216
3.2.11.	Naučene lekcije	217
3.2.11.1.	SAPARD program	219
4.	Ciljevi i strategija IPARD programa	221
4.1.	Osnovne informacije	221
4.2.	nacionalni razvojni ciljevi	222
4.3.	Opći nacionalni ciljevi poljoprivrede i ruralnog razvoja	222
4.4.	Opći ciljevi IPARD Programa	223
4.5.	Specifični ciljevi i odgovarajuće mjere IPARD Programa	223
5.	Prihvatljive mjere	226
5.1.	prihvatljive mjere unutar prioriteta 1	226
5.1.1.	Mjera 101 „Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice“	226
5.1.1.1.	Pravna osnova	226
5.1.1.2.	Međusektorski ciljevi	226
5.1.1.3.	Osnova i specifični ciljevi za ulaganja po sektoru	227
5.1.1.4.	Povezanost s drugim mjerama	234
5.1.1.5.	Krajnji korisnici	235
5.1.1.6.	Opći kriterij prihvatljivosti	235
5.1.1.7.	Specifični kriteriji prihvatljivosti	237
5.1.1.8.	Prioritetni kriterij	240
5.1.1.9.	Prihvatljivi izdaci	241
5.1.1.10.	Razina potpore	241
5.1.1.11.	Okvirni proračun	242
5.1.1.12.	Pokazatelji	243
5.1.1.13.	Administrativni postupci	244
5.1.1.14.	Geografski opseg mjere	244
5.1.2.	Mjera 103 „Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanje standarda Zajednice“	244
5.1.2.1.	Pravna osnova	244
5.1.2.2.	Međusektorski ciljevi	244
5.1.2.3.	Osnova i specifični ciljevi za ulaganja po sektoru	245
5.1.2.4.	Povezanost s drugim mjerama	249
5.1.2.5.	Krajnji korisnici	249
5.1.2.6.	Opći kriteriji prihvatljivosti	250
5.1.2.7.	Specifični kriteriji prihvatljivosti	251
5.1.2.8.	Prioritetni kriterij	252
5.1.2.9.	Prihvatljivi izdaci	252
5.1.2.10.	Razina potpore	253
5.1.2.11.	Okvirni proračun	253
5.1.2.12.	Pokazatelji	254
5.1.2.13.	Administrativni postupci	255
5.1.2.14.	Geografski opseg mjere	255
5.2.	prihvatljive mjere u okviru prioriteta 2	255
5.2.1.	Mjera 201 „Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika“	255
5.2.1.1.	Pravna osnova	255
5.2.1.2.	Opći podaci	256

5.2.1.3.	Opseg mjere	256
5.2.1.4.	Širenje rezultata i iskustava	257
5.2.1.5.	Krajnji korisnici	258
5.2.1.6.	Prihvatljiva potpora	258
5.2.1.7.	Predložena ogledna područja i mjere	258
5.2.1.8.	Okvirni proračun.....	268
5.2.1.9.	Pokazatelji	268
5.2.2.	Mjera 202 „Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja“	269
5.2.2.1.	Pravna osnova	269
5.2.2.2.	Osnova za LEADER intervenciju.....	269
5.2.2.3.	LEADER Ciljevi	270
5.2.2.4.	LEADER pristup u Hrvatskoj unutar IPARD programa	270
5.2.2.5.	Podmjera 1 „Stjecanje vještina i animiranje stanovnika LAG teritorija“	274
5.2.2.6.	Podmjera 2 “Provedba lokalnih razvojnih strategija”	275
5.2.2.7.	Okvirni proračun.....	277
5.2.2.8.	Indikatori.....	277
5.3.	Prihvatljive mjere u okviru prioriteta 3	278
5.3.1.	Mjera 301 „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“	278
5.3.1.1.	Pravna osnova	278
5.3.1.2.	Međusektorski ciljevi	278
5.3.1.3.	Povezanost s drugim mjerama	278
5.3.1.4.	Osnova i specifični ciljevi za intervenciju po sektoru.....	278
5.3.1.5.	Krajnji korisnici	280
5.3.1.6.	Opći kriteriji prihvatljivosti	280
5.3.1.7.	Specifični kriteriji prihvatljivosti	280
5.3.1.8.	Prioritetni kriteriji	281
5.3.1.9.	Prihvatljivi izdaci.....	281
5.3.1.10.	Razina potpore.....	281
5.3.1.11.	Okvirni proračun.....	282
5.3.1.12.	Pokazatelji	282
5.3.1.13.	Administrativni postupci	283
5.3.1.14.	Geografski opseg mjere.....	284
5.3.2.	Mjera 302 „Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“	284
5.3.2.1.	Pravna osnova	284
5.3.2.2.	Ciljevi	284
5.3.2.3.	Osnova i specifični ciljevi za ulaganja po sektoru	284
5.3.2.4.	Povezanost s drugim mjerama	286
5.3.2.5.	Krajnji korisnici	286
5.3.2.6.	Opći kriteriji prihvatljivosti	286
5.3.2.7.	Specifični kriteriji prihvatljivosti	287
5.3.2.8.	Prioritetni kriteriji	288
5.3.2.9.	Prihvatljivi izdaci.....	289
5.3.2.10.	Iznos potpore.....	289
5.3.2.11.	Okvirni proračun.....	290
5.3.2.12.	Pokazatelji	291
5.3.2.13.	Administrativna provedba	292
5.3.2.14.	Geografski opseg mjere.....	292
5.4.	Mjera 501: Tehnička pomoć	292
5.4.1.1.	Pravna osnova	292
5.4.1.2.	Cilj	292
5.4.1.3.	Povezanost s drugim mjerama	292
5.4.1.4.	Prihvatljivi izdaci (radnje).....	292
5.4.1.5.	Krajnji korisnici	293
5.4.1.6.	Kriterij prihvatljivosti.....	293
5.4.1.7.	Visina potpore	294
5.4.1.8.	Okvirni proračun.....	294
5.4.1.9.	Pokazatelji	294
6.	Administrativna organizacija i provedba	297

6.1. IPARD – operativna struktura.....	298
6.1.1. Upravna direkcija.....	298
6.1.2. Agencija za plaćanja (IPARD Agencija).....	299
6.1.2.1. Opis postupaka u okviru Agencije za plaćanja.....	300
6.2. Administrativne mjere usmjerene izbjegavanju dvostrukog financiranja	301
7. Financijski plan, razina potpore i razina EU doprinosa	305
8. Informiranje i promidžba	308
9. Praćenje i ocjenjivanje.....	310
9.1. Praćenje.....	310
9.1.1. Odbor za praćenje	310
9.1.2. Prikupljanje podataka.....	311
9.2. Ocjenjivanje.....	311
10. Partnerstvo.....	313
11. Prethodne procjene	319
11.1. EX ante ocjenjivanje	319
11.2. Vanjska ocjena sektorskih analiza	328
12. Dodatak	337
12.1. Nacionalno zakonodavstvo	337
12.1.1. Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo.....	337
12.1.2. Zaštita okoliša	343
12.1.3. Prostorno uređenje i infrastruktura.....	345
12.1.4. Ostali pravni propisi.....	347
12.1.5. Područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi	351
12.2. Dodatak	355
12.3. Dodatak	357
12.4. Dodatak	358
12.5. Dodatak	360
12.6. Dodatak	363
12.7. Dodatak	366
12.8. Dodatak	369
12.9. Dodatak	370
12.10. Dodatak	371
12.11. Dodatak	372
12.12. Dodatak	373
12.13. Dodatak	374
12.14. Dodatak	375
12.15. Dodatak	376
12.16. Dodatak	377
12.17. Dodatak	378
12.18. Dodatak	379
12.19. Dodatak	409

12.20. Dodatak	411
12.21. Dodatak	413
12.22. Dodatak	414
12.23. Dodatak	416
12.24. Dodatak	417
12.25. Dodatak	418
12.26. Dodatak	420
12.27. Dodatak	422
12.28. Dodatak	423
12.29. Dodatak	441
12.30. Dodatak	442

Popis Tablica

TABLICA 2-1: KATEGORIJE KORIŠTENJA ZEMLJIŠTA	2
TABLICA 2-2: REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAMI U RH	7
TABLICA 2-3: RURALNA I URBANA PODRUČJA, STANOVNIŠTVO I NASELJA PREMA OECD KRITERIJU	10
TABLICA 2-4: PODJELA RURALNIH PODRUČJA PREMA OECD KRITERIJU	11
TABLICA 2-5: GLAVNI MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI 2000 - 2005	15
TABLICA 2-6: ZAPOSLENOST I PRIHODI U RAZDOBLJU 2000 - 2005 (PO ZAPOSLENIKU)	16
TABLICA 2-7: PROMJENA KOD POLJOPRIVREDNOG STANOVNIŠTVA (1991-2001)	21
TABLICA 2-8: PODJELA TURISTIČKIH SELJAČKIH OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA TSOG, BROJ KREVETA I PONUDA PREMA ŽUPANIJAMA (2007)	26
TABLICA 2-9: RAZVOJ JEDINICA SELJAČKOG TURIZMA (ST) (2000 - 2007)	27
TABLICA 2-10: UDIO POLJOPRIVREDNIH SEKTORA U BRUTO DOMAĆEM PROIZVODU (2000-2005)	30
TABLICA 2-11: STRUKTURA ZAPOSŁJAVANJA U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU I ŠUMARSTVU (2000 - 2005)	31
TABLICA 2-12: AKTIVNE OSOBE I ZAPOSLENOST U POLJOPRIVREDI PREMA SPOLU	32
TABLICA 2-13: PROSJEČNA PLAĆA U POSLOVNIM SUBJEKTIMA U POLJOPRIVREDI I PREHRAMBENOJ INDUSTRIJI, 2000 - 2005 (U EUR)	33
TABLICA 2-14: SAMODOSTATNOST ODABRANIH POLJOPRIVREDNIH I PREHRAMBENIH PROIZVODA U POSTOCIMA (2001 - 2003)	34
TABLICA 2-15: UVOZNO-IZVOZNA BILANCA U POLJOPRIVREDI (1991 - 2004) U TISUĆAMA DOLARA	34
TABLICA 2-16: PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA I UDIO U BDP-U (2000 - 2004)	36
TABLICA 2-17: PROSJEČNE PLAĆE U PRERAĐIVAČKOJ INDUSTRIJI (2000-2005)	37
TABLICA 2-18: BROJ ZAPOSLENIH U INDUSTRIJI PRERAĐE HRANE I PIĆA (2001 - 2004) (PRAVNE OSOBE)	37
TABLICA 2-19: INDEKS FIZIČKOG VOLUMENA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE (2002 - 2005)	37
TABLICA 2-20: TRGOVAČKE VRIJEDNOSTI PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE '000 USD	39
TABLICA 2-21: BROJ I VELIČINA GOSPODARSTAVA U HRVATSKOJ 2003.	40
TABLICA 2-22: RASCJEPKANOST ZEMLJIŠTA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA I POSLOVNIH SUBJEKATA (2003)	41
TABLICA 2-23: RASPOLAGANJE POLJOPRIVREDNIM ZEMLJIŠTEM U VLASNIŠTVU DRŽAVE U RAZDOBLJU 1994 - 2007 (U HA)	44
TABLICA 2-24: STRUKTURA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA U EKOLOŠKOJ PROIZVODNJI POLJOPRIVREDNIH I PREHRAMBENIH PROIZVODA	46
TABLICA 2-25: KRETANJE BROJA GOVEDA I KRAVA/STEONIH JUNICA (1991 - 2005)	48
TABLICA 2-26: KRETANJE PROIZVODNJE MLIJEKA (1990 - 2005)	48
TABLICA 2-27: KRETANJE BROJA PROIZVOĐAČA U ODNOSU NA OPSEG GODIŠNJE PROIZVODNJE (2003 - 2005)	49
TABLICA 2-28: PRIKAZ OTKUPLJENIH KOLIČINA MLIJEKA PO KOLIČINSKIM RAZREDIMA (2003 - 2005)	50
TABLICA 2-29: ZEMLJOPISNA PODJELA PROIZVODNJE SVJEŽEG MLIJEKA PREMA ŽUPANIJAMA (2005)	51
TABLICA 2-30: PREGLED OTKUPLJENOG I PRERAĐENOG MLIJEKA U MLJEKARAMA	53
TABLICA 2-31: OBUJAM I STRUKTURA NAJZNAČAJNIJIH MLIJEČNIH PROIZVODA PROIZVEDENIH U MLJEKARAMA (2002 - 2005, U TONAMA)	55
TABLICA 2-32: RASPODJELA KLASA ISPORUČENOG MLIJEKA	55
TABLICA 2-33: UVOZ I IZVOZ MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA (2003 - 2005, U TONAMA)	56
TABLICA 2-34: BROJ SVINJA PO GOSPODARSTVU PREMA ŽUPANIJAMA (2003)	58
TABLICA 2-35: TRENDOWI U INDUSTRIJSKOJ PROIZVODNJI SVINJSKOG MESA (1997 - 2005) U TONAMA	60
TABLICA 2-36: PROIZVODNO - POTROŠNA BILANCA (2002 - 2004)	61
TABLICA 2-37: PROSJEČNA TEŽINA ZAKLANIH SVINJA U KG (2002 - 2004)	63
TABLICA 2-38: PREGLED VANJSKOTRGOVINSKE RAZMJENE SVINJA, SVINJSKOG MESA I PRERAĐEVINA (U TONAMA)	63
TABLICA 2-39: STRUKTURA PROIZVODNJE GOVEDA (2000 - 2005) U %	65
TABLICA 2-40: BROJ GOVEDA ('000 GRILA 1987 - 2005)	66
TABLICA 2-41: BROJ ZAKLANIH GOVEDA ('000 GRILA)	68
TABLICA 2-42: POTROŠNJA MESA PO GLAVI STANOVNIKA (2002 - 2004)	68
TABLICA 2-43: PROIZVODNJA ODABRANIH PROIZVODA I PRERAĐEVINA OD GOVEĐEG MESA (2000 - 2005 U TONAMA)	69

TABLICA 2-44: BILANCA – EKVIVALENT TEŽINE TRUPA (ETT)	69
TABLICA 2-45: TRGOVINA GOVEDIMA, GOVEDIM MESOM I PRERAĐEVINAMA (TONE)	70
TABLICA 2-46: PROSJEČNE CIJENE NA STOČNIM SAJMOVIMA	71
TABLICA 2-47: BROJNO STANJE PERADI U REPUBLICI HRVATSKOJ	72
TABLICA 2-48: BILANCA PROIZVODNJE JAJA U 2004, U TONAMA	72
TABLICA 2-49: GODIŠNJA PROIZVODNJA KONZUMNIH JAJA	73
TABLICA 2-50: BROJ PERADARSKIH FARM I VLASNIČKA STRUKTURA	73
TABLICA 2-51: STRUKTURA VLASNIŠTVA I BROJ PERADI ZA PROIZVODNJU MESA I JAJA, PREMA VELIČINI FARME	74
TABLICA 2-52: NAČINI DRŽANJA NESILICA	74
TABLICA 2-53: UVOZ I IZVOZ JAJA (2002 - 2004)	75
TABLICA 2-54: KLASJE KONZUMNIH JAJA	76
TABLICA 2-55: OBJEKTI KOJE JE ODOBRILO MPRRR, RAZVRSTANI PO DJELATNOSTIMA, ODOBRENJU ZA IZVOZ I PROCJENI, OŽUJAK 2009	77
TABLICA 2-56: POPIS KLAONICA PO ŽUPANIJAMA	78
TABLICA 2-57: ZNAČAJ SEKTORA RIBARSTVA IZRAŽENA KROZ BDV	83
TABLICA 2-58: BROJ RIBARSKIH PLOVILA (2000 - 2004)	84
TABLICA 2-59: ULOV U MORSKOM RIBARSTVU 2000 - 2005	84
TABLICA 2-60: ULOV U ŠPORTSKOM RIBOLOVU 2000 - 2005	84
TABLICA 2-61: UKUPNO ULOV U KOMERCIJALNOM SLATKOVODNOM RIBOLOVU U KG	85
TABLICA 2-62: PROIZVODNJA U MARIKULTURI OD 2000 - 2005	85
TABLICA 2-63: PROIZVODNJA U SLATKOVODNOM UZGOJU (2000 - 2005) U TONAMA	86
TABLICA 2-64: PROIZVODNE POVRŠINE SLATKOVODNIH RIBNJAKA (2000 - 2005)	87
TABLICA 2-65: REGIONALNA RASPROSTRANJENOST POSLOVNIH SUBJEKATA U RIBARSTVU (2000 - 2006)	88
TABLICA 2-66: ZEMLJOPISNA RASPODJELA I BROJ IZVOZNIKA RIBLJIH PROIZVODA	89
TABLICA 2-67: BROJ REGISTRIRANIH UZGAJIVAČA (2006)	90
TABLICA 2-68: ZEMLJOPISNA RASPROSTRANJENOST UZGAJIVAČA PASTRVE I ŠARANA (2006)	90
TABLICA 2-69: ZEMLJOPISNA RASPODJELA I BROJ TVRTKI REGISTRIRANIH ZA PRERADU	91
TABLICA 2-70: PRERADA RIBE U HRVATSKOJ (U TONAMA, 1999 - 2005)	91
TABLICA 2-71: OTPREMNI CENTRI I CENTRI ZA PROČIŠĆAVANJE ŠKOLJKAŠA (2006)	92
TABLICA 2-72: CIJENE NAJZNAČAJNIJIH VRSTA RIBE – MORSKI ULOV U EUR (2000 - 2006)	93
TABLICA 2-73: UVOZ I IZVOZ RIBA I RIBLJIH PROIZVODA, OPSEG I VRIJEDNOST (2000 - 2005)	94
TABLICA 2-74: UDIO IZVEZENE RIBE I RIBLJIH PRERAĐEVINA U UKUPNOJ VRIJEDNOSTI (2004, %)	94
TABLICA 2-75: STANJE U UPISNIKU POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA ŠTO SE TIČE UPISA I ISKORIŠTENJA POTPORE ZA SJETVU ŽITARICA	97
TABLICA 2-76: SKLADIŠNI KAPACITETI PREMA ZEMLJOPISNOJ RASPROSTRANJENOSTI	97
TABLICA 2-77: PRERAĐIVAČKI KAPACITETI – SEKTOR ŽITARICA	98
TABLICA 2-78: BILANCA PONUDE – POTRAŽNJE U PROIZVODNJI ŽITARICA (2000 - 2004)	99
TABLICA 2-79: OSCILACIJE TRŽIŠNIH CIJENA (2001 - 2005)	100
TABLICA 2-80: PROIZVODNJA ULJARICA U RAZDOBLJU 2000 - 2005	102
TABLICA 2-81: STANJE U UPISNIKU POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA ŠTO SE TIČE POTPORE ZA SJETVU ULJARICA U RAZDOBLJU 2003 - 2005	103
TABLICA 2-82: BILANCA PONUDE – POTRAŽNJE ULJARICA (2000 - 2004)	104
TABLICA 2-83: TREND CIJENA NA TRŽIŠTU ULJARICA (2001 - 2005)	105
TABLICA 2-84: PROIZVODNJA ODABRANIH VRSTA VOĆA I BROJ STABALA (2000 - 2005)	106
TABLICA 2-85: UKUPNI BROJ STABALA IZABRANOG VOĆA I UDIO PLANTAŽNIH VOĆNJAKA	106
TABLICA 2-86: UDIO UVOZA VOĆA NA HRVATSKOM TRŽIŠTU OD 1997 - 2003	107
TABLICA 2-87: TRENDVI U PROIZVODNJI POVRĆA U RAZDOBLJU 1999 - 2004	109
TABLICA 2-88: PROIZVODNJA ODREĐENIH VRSTA POVRĆA	110
TABLICA 2-89: RASPODJELA PROIZVODNJE U STAKLENICIMA ODREĐENIH VRSTA POVRĆA, PROCJENA	112
TABLICA 2-90: PRINOSI POVRĆA U RH U RAZDOBLJU 1998-2002, T/HA	113
TABLICA 2-91: KRETANJE CIJENA POVRĆA NA VELETRŽNICAMA, 1998 - 2003 (EUR/kg)	113
TABLICA 2-92: KRETANJE CIJENA POVRĆA NA TRŽNICAMA, 1998 - 2003 (EUR/kg)	114
TABLICA 2-93: VANJSKOTRGOVINSKA BILANCA, 1999 - 2003, USD	115
TABLICA 2-94: UVOZ – IZVOZ GLJIVA	116
TABLICA 2-95: VANJSKOTRGOVINSKA BILANCA (1997 - 2003)	118
TABLICA 2-96: UVOZ – IZVOZ VOĆNIH PRERAĐEVINA (2000 - 2004)	120
TABLICA 2-97: PROIZVODNJA, UVOZ I IZVOZ VOĆNIH PRERAĐEVINA (2001 - 2004)	120
TABLICA 2-98: PROIZVODNJA GROŽĐA (1999 - 2004)	123
TABLICA 2-99: VINOGRADI U HA I PO VLASNIŠTVU PO ŽUPANIJAMA (2003)	124
TABLICA 2-100: PROSJEČAN NACIONALNI PRINOS PO HEKTARU	124
TABLICA 2-101: BROJ POLJOPRIVREDNIH KUĆANSTAVA I POSLOVNIH SUBJEKATA S VINOGRADIMA, PO ŽUPANIJAMA (2003)	125
TABLICA 2-102: BROJ PROIZVOĐAČA (GROŽĐA, VINA I VOĆNIH VINA) KOJI PRODAJU VINO NA TRŽIŠTU, PO ŽUPANIJAMA, 2003-2005	127
TABLICA 2-103: PROIZVODNJA VINA U TISUĆAMA HL (2000-2005)	128
TABLICA 2-104: UVOZ GROŽĐA I VINA	130
TABLICA 2-105: IZVOZ GROŽĐA I VINA	130
TABLICA 2-106: BROJ STABALA MASLINA I POVRŠINA POD MASLINAMA PO ŽUPANIJAMA (2003)	132
TABLICA 2-107: ZEMLJOPISNA RASPROSTRANJENOST PROIZVOĐAČA MASLINA	133
TABLICA 2-108: POVRŠINE PO SORTAMA U HA I % OD UKUPNE POVRŠINE (2000 - 2005)	134
TABLICA 2-109: PROIZVODNJA PLODA MASLINA, POVRŠINA I PRIROD (2000 - 2005)	134
TABLICA 2-110: TRENDVI U DOMAĆOJ PROIZVODNJI (2000 - 2005)	135
TABLICA 2-111: ZEMLJOPISNA RASPROSTRANJENOST ULJARA MASLINOVOG ULJA (BROJ I KAPACITET)	136

TABLICA 2-112: UDIO MASLINA ZA PRERADU I STOLNIH MASLINA U UKUPNOJ PROIZVODNJI.....	137
TABLICA 2-113: PROIZVODNJA, UVOZ-IZVOZ, POTROŠNJA I SAMODOSTATNOST MASLINOVOG ULJA (2000 – 2005).....	138
TABLICA 2-114: PROIZVODNJA, UVOZ-IZVOZ, POTROŠNJA I SAMODOSTATNOST STOLNIH MASLINA (2000 – 2005).....	138
TABLICA 2-115: PROSJEČNE PROIZVOĐAČKE CIJENE (EUR/L) SIROVOG I NERAFINIRANOG MASLINOVOG ULJA (2000 – 2005).....	139
TABLICA 2-116: RASPOLOŽIVE KOLIČINE DRVNOG OSTATKA U DRVNOJ INDUSTRIJI RH.....	142
TABLICA 2-117: TEORETSKI ENERGETSKI POTENCIJAL ISKORISTIVE BIOMASE IZ GOSPODARENJA ŠUMAMA.....	143
TABLICA 2-118: RASPORED AKREDITACIJA I PROVEDBE PILOT PO MJERA.....	146
TABLICA 2-119: BILANCA DUŠIKA U POLJOPRIVREDI HRVATSKE U RAZDOBLJU 2001 – 2003.....	149
TABLICA 2-120: RAZLIKE U RAZVIJENOSTI MEĐU HRVATSKIM ŽUPANIJAMA.....	165
TABLICA 2-121: HRVATSKA – NEJEDNAKOSTI U ODNOSU NA EUROPSKU UNIJU	166
TABLICA 3-1: MPRRR PRORAČUN (1998 – 2007).....	182
TABLICA 3-2: STRUKTURA POTPORE, 2001 – 2005 u %	184
TABLICA 3-3: UDIO ODREĐENIH VRSTA PROIZVODNJE U UKUPNO IZRAVNIM PLAĆANJIMA.....	184
TABLICA 3-4: IZRAVNA PLAĆANJA PO EKOLOŠKU PROIZVODNJU (2003 – 2005)	185
TABLICA 3-5: PREGLED PROVEDBE MODELA KAPITALNIH ULAGANJA U 2003.	187
TABLICA 3-6: PREGLED ZAHTEVA ZA POTPORU DOHOTKU U 2003. PO ŽUPANIJAMA	189
TABLICA 3-7: PREGLED POTPORE ZA POLJOPRIVREDNE UDRUGE, 2003 – 2006	192
TABLICA 3-8: PREGLED POTPORE ZA POLJOPRIVREDNE SREDNJE ŠKOLE, 2001 – 2005	193
TABLICA 3-9: PREGLED ZAHTEVA ZA POTPORU IZVORNIM I ZAŠTIĆENIM PASMINAMA 2001 – 2004.....	194
TABLICA 3-10: PREGLED POTPORA PLAĆENIH ZA IZVORNE I ZAŠTIĆENE PASMINE, 2001 – 2004 u HRK I EUR	194
TABLICA 3-11: PREGLED POTPORE ZA MARKETINŠKU PRIPREMU POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA, 2001 – 2006	195
TABLICA 3-12: PREGLED POTPORE OSIGURANJU PO GODINAMA I ŽUPANIJAMA (2003 – 2005)	202
TABLICA 3-13: POPIS PSO PROJEKATA.....	213
TABLICA 3-14: PROJEKTI SB U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	215
TABLICA 4-1: SPECIFIČNI CILJEVI PO ODABRANOM PRIORITETU	224
TABLICA 5-1: KRITERIJ PROFESIONALNIH VJEŠTINA I ZNANJA.....	236
TABLICA 5-2: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 101 PO GODINI -€	242
TABLICA 5-3: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 101 PO GODINI I SEKTORU, UKUPNI TROŠAK, €	242
TABLICA 5-4: OČEKIVANI BROJ PRIHVATLJIVIH ULAGANJA PO SEKTORU	243
TABLICA 5-5: POKAZATELJI ZA MJERU 101	243
TABLICA 5-6: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 103 PO GODINI - €.....	253
TABLICA 5-7: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 103 PO GODINI I SEKTORU, UKUPNI TROŠAK, €.....	253
TABLICA 5-8: OČEKIVANI BROJ PRIHVATLJIVIH ULAGANJA PO SEKTORU	254
TABLICA 5-9: POKAZATELJI ZA MJERU 103.....	254
TABLICA 5-10: PILOT PODRUČJA I MJERE	258
TABLICA 5-11: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 201 PO GODINI - €.....	268
TABLICA 5-12: POKAZATELJI ZA MJERU 201	268
TABLICA 5-13: VREMENSKI OKVIR ZA LEADER PROVEDBU	274
TABLICA 5-14: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 202 PO GODINI - €	277
TABLICA 5-15: INDIKATORI ZA MJERU 202	277
TABLICA 5-16: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 301 PO GODINI - €	282
TABLICA 5-17: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 301 PO GODINI I SEKTORU, UKUPNI TROŠAK - €	282
TABLICA 5-18: OČEKIVANI BROJ PRIHVATLJIVIH ULAGANJA PO SEKTORU.....	282
TABLICA 5-19: POKAZATELJI ZA MJERU 301	283
TABLICA 5-20: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 302 PO GODINI - €	290
TABLICA 5-21: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 302 PO GODINI I SEKTORU - €.....	290
TABLICA 5-22: OČEKIVANI BROJ PRIHVATLJIVIH ULAGANJA PO SEKTORU.....	291
TABLICA 5-23: POKAZATELJI ZA MJERU 302	291
TABLICA 5-24: OKVIRNI PRORAČUN ZA MJERU 501 PO GODINI - €	294
TABLICA 5-25: POKAZATELJI ZA MJERU 501	294
TABLICA 6-1: KOMPLEMENTARNOST I RAZGRANIČENJA IZMEĐU NACIONALNIH PROGRAMA POTPORE I IPARD PROGRAMA	302
TABLICA 7-1: FINANCIJSKI PLAN EU DOPRINOS PO GODINI - €	305
TABLICA 7-2: FINANCIJSKI PLAN ZA OSI U EUR, 2007 – 2012	305
TABLICA 7-3: OKVIRNI PRORAČUN, RASPODJELA PO OSIMA I MJERAMA, 2007 – 2012-€	306
TABLICA 7-4: OKVIRNI PRORAČUN EU DOPRINOSA PO OSIMA I MJERAMA 2007-2012 U SVRHU PRAĆENJA - €.....	306
TABLICA 7-5: POSTOTAK RASPODJELE EU DOPRINOSA PO MJERAMA 2010-2013 U SVRHU PRAĆENJA	307
TABLICA 10-1: REZULTATI KONZULTACIJA O NACRTU IPARD PLANA	316
TABLICA 11-1: POPIS PREPORUKA I PRIHVATANJA/ODBIJANJE OD STRANE MPRRR - URR	321
TABLICA 11-2: REZULTATI I NALAZI VANJSKOG OCJENJIVANJA ANALIZE PODSEKTORA	328
TABLICA 12-1: PODJELA MALIH POSLOVNIH SUBJEKATA U HRVATSKOJ I EU.....	349
TABLICA 12-2: PRERADA ODABRANIH INDUSTRIJSKIH PROIZVODA (2000 – 2004).....	355
TABLICA 12-3: PROIZVODNJA ŽITARICA U RAZDOBLJU 2000 – 2004	357
TABLICA 12-4: POTROŠNJA HRANE I PIĆA PO STANOVNIKU (2000 – 2005)	358
TABLICA 12-5: IZRAVNA PLAĆANJA PO JEDINICI U HRK	360
TABLICA 12-6: MINIMALNE KOLIČINE ZA POTPORU	363
TABLICA 12-7: IZRAVNA PLAĆANJA U RAZDOBLJU 2001 – 2005 (HRK).....	366
TABLICA 12-8: PROVEDBENE USTANOVE ZA MODEL POTPORE PROIZVODNJI I NJIHOVE ZADAĆE	369
TABLICA 12-9: PROSJEČNI BROJ SVINJA PO GOSPODARSTVU (2003)	370
TABLICA 12-10: METODOLOGIJA PROCJENE EKONOMSKE ODRŽIVOSTI KORISNIKA	371
TABLICA 12-11: METODOLOGIJA PROCJENE EKONOMSKE ODRŽIVOSTI ZA PROJEKTE	371
TABLICA 12-12: NACIONALNI MINIMALNI STANDARDI. OD 1. LIPNJA 2011.	372
TABLICA 12-13: STRUKTURA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA PREMA VELIČINI I ZEMLJOPISNOJ PODJELI, 2003	373

TABLICA 12-14: STRUKTURA POSLOVNIH SUBJEKATA S VINOGRADIMA PO VELIČINI I ZEMLJOPISNOJ PODJELI, 2003	374
TABLICA 12-15: POPIS SORTI MASLINA	375
TABLICA 12-16: STRUKTURA PROIZVOĐAČA ŽITARICA PREMA VELIČINI I ZEMLJOPISNOJ PODJELI 2003	376
TABLICA 12-17: PRISTUP LOKALNOG STANOVNIŠTVA OSNOVNOJ INFRASTRUKTURI NA ŽUPANIJSKOJ RAZINI (2001).....	377
TABLICA 12-18: KVALITETA SMJEŠTAJA NA ŽUPANIJSKOJ RAZINI (2001.)	378
TABLICA 12-19: POPIS GRADOVA, OPĆINA I NASELJA U SKLADU S TURISTIČKOM KLASOM (SITUACIJA 01.07.2010.)	379
TABLICA 12-20: POPIS USTANOVA I OPERATIVNIH PROGRAMA ZA IZOBRAZBU	409
TABLICA 12-21: VELIKI PROIZVOĐAČI VINA 2005	411
TABLICA 12-22: BROJ UDRUGA I ZAKLADA PO ŽUPANIJAMA	413
TABLICA 12-23: PROIZVODNJA POVRĆA ZA PRERADU, 1990 - 2003	414
TABLICA 12-24: UVOZ SVJEŽEG VOĆA OD 2000 - 2003	416
TABLICA 12-25: UVOZ SVJEŽEG VOĆA 2000 - 2003.....	417
TABLICA 12-26: UVOZNO – IZVOZNA BILANCA SVJEŽEG, POLU-PRERAĐENOG I SUŠENOG POVRĆA (1999 – 2003).....	418
TABLICA 12-27: PROIZVODNJA VOĆA ZA PRERADU	420
TABLICA 12-28: POPIS GRADOVA I OPĆINA.....	423

TABLICA SLIKA

KARTA 2-1: 21 ŽUPANIJA REPUBLIKE HRVATSKE.....	5
KARTA 2-2: PODJELA ŽUPANIJA NA NUTS 2 RAZINI.....	6
KARTA 2-3: STRUKTURA NASELJA U HRVATSKOJ, PREMA BROJU STANOVNIKA (2003)	9
KARTA 2-4: PODRUČJA S TEŽIM UVJETIMA GOSPODARENJA U POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI I UPRAVLJANJU	13
KARTA 2-5: LOKACIJE MINSKIH POLJA U HRVATSKOJ (2005).....	13
KARTA 2-6: UDIO STANOVNIŠTVA OD 65 GODINA I STARIJE U UKUPNOM STANOVNIŠTVU I ZEMLJOPISNA RASPODJELA	18

Popis grafova

GRAF 2-1: PODJELA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA PREMA VELIČINI POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA (2003)	41
GRAF 2-2: PODJELA POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA VELIČINI POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA	42
GRAF 2-3: RASPODJELA PROIZVOĐAČA PREMA BROJU KRAVA.....	52
GRAF 2-4: TRENDovi U SVINJOGOJSKOJ PROIZVODNJI (BROJ GRILA 1990 - 2005)	57
GRAF 2-5: STRUKTURA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA PREMA BROJU SVINJA.....	59
GRAF 2-6: STRUKTURA POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA BROJU SVINJA (2003)	59
GRAF 2-7: PODACI O POTROŠNJI SVINJSKOG MESA PO ČLANU KUĆANSTVA (1999 - 2004)	62
GRAF 2-8: PODJELA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA PREMA BROJU GOVEDA (2003, POSTOTAK)	67
GRAF 2-9: PODJELA POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA BROJU GOVEDA (2003)	67
GRAF 2-10: STRUKTURA PROIZVOĐAČA ŽITARICA PO VELIČINI (2003)	97
GRAF 2-11: STRUKTURA PROIZVOĐAČA ULJARICA(2003)	103
GRAF 2-12: RASPODJELA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA, PREMA BROJU, VELIČINI I VRSTI VOĆNJAKA, 2003	108
GRAF 2-13: RASPODJELA POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA BROJU I VELIČINI, 2003	109
GRAF 2-14: RASPODJELA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA PREMA BROJU, VELIČINI, VRSTI PROIZVODNJE 2003	111
GRAF 2-15: RASPODJELA POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA BROJU, VELIČINI I VRSTE PROIZVODNJE, 2003	111
GRAF 2-16: USPOREDBA PRINOSA POVRĆA, T/HA	113
GRAF 2-17: PROSJEČNE VELEPRODAJNE CIJENE (BEZ PDV-A, U HRK/KG)	115
GRAF 2-18: SKLADIŠNI (HLADNJAČE) KAPACITETI ZA VOĆE I POVRĆE (U T).....	121
GRAF 2-19: STRUKTURA POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA PO VELIČINI, 2003	126
GRAF 2-20: STRUKTURA PROIZVOĐAČA VINA PO VELIČINI (HA), 2004	128
GRAF 2-21: RASPODJELA VELIKIH PROIZVOĐAČA PO VELIČINI (2005)	129
GRAF 3-1: NACIONALNI SUSTAV POTPORA U POLJOPRIVREDI	181
GRAF 3-2: MODEL RURALNOG RAZVITKA.....	190
GRAF 3-3: OPERATIVNI PROGRAMI U HRVATSKOJ	196
GRAF 4-1: HIJERARHIJA CILJEVA.....	225

Često korištene riječi i skraćenice

—B—

BDP

Bruto domaći proizvod, 15, 33, 36, 163

BDV

Bruto dodana vrijednost, 15

—D—

DDT

diklor-difenil-trikloretoan, 149

DZS

Državni zavod za statistiku, 3, 6, 10, 67, 68, 110, 122

—G—

GWh

Giga Watt per hour, 143

—H—

HGK

Hrvatska gospodarska komora, 27

—I—

IFOAM, 45

—L—

LRS

Lokalna razvojna strategija, 267

—M—

MDK

Maksimalna dozvoljena koncentracija, 149

MINGORP

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, 235

MMTPR

Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, 8

MP

Ministarstvo poljoprivrede, 240

MPRRR

Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 8

MSP

Mali i srednji poduzetnici, 6

MSTTD

Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, 28

Ministry of Sea, Tourism, Traffic and Development, 7

MWh

Mega Watta po satu, 142

—N—

NSRR

Nacionalna strategija regionalnog razvitka, 8

NUTS

Nomenclature of Teritorial Units for Statistics, 5, 10

—O—

OECD

Organization for Economic Co-operation and Development, 10

OG

Official Gazette, 12

—P—

PUR

Program ukupnog razvoja, 8

—R—

ROP

Regionalni operativni program, 6, 7, 8

—S—

SLMK

Središnji laboratorij za mlijeko, Križevci, 48

ST

Seljački turizam, 27

—T—

TCP, 46

—U—

UD

Upravna direkcija, 240

UNDP

United Nations Programme for Development, 6

—V—

VIFO

Višegodišnji indikativni financijski okvir, 219

—Ž—

ŽRS

Županijska razvojna strategija, 285

1. Obrazloženje

Informacije u ovom dokumentu opisuju zatečeno stanje u vrijeme izrade programa, a odobrenje IPARD programa nije prihvatanje institucionalne strukture i nacionalnog zakonodavstva od strane Europske Komisije.

Svi brojevi u dokumentu su pisani na slijedeći način:

točka – “.” – predstavlja znak odjeljivanja za tisuću (tj. 100.000, znači stotinu tisuća);

zarez – “,” – predstavlja decimalni razmak (tj. 1,55 znači jedno cijelo i pedeset i pet).

2. Trenutna situacija u poljoprivredi i ruralnim područjima

2.1. OPĆI OPIS

2.1.1. Zemljopisne regije

Površina Republike Hrvatske iznosi 87.609 km² i sastoji se od 56.542 km² (64,5%) kopnenog područja i 31.067 km² (35,5%) pripadajućeg obalnog mora. S ukupnim brojem stanovnika od 4.437.460 (Popis stanovništva 2001), prosječna gustoća naseljenosti u Hrvatskoj je 78 stanovnika / km².

Država se nalazi na razmeđi između Srednje Europe, Mediterana i država Zapadnog Balkana. Ukupna površina granice iznosi 2.197 km: sa Slovenijom (670 km) na sjeveru, Mađarskom (329 km) na sjeveroistoku, te Bosnom i Hercegovinom (932 km), Srbijom (241 km) i Crnom Gorom (25 km) na jugoistoku. Ukupna dužina Jadranske obale je 5.835 km (kopno 1.777 km i otoci 4.058 km). Hrvatska ima bogati prirodni okoliš koji se sastoji od raznolikih krajolika. Proteže se u obliku luka od podnožja Julijskih Alpa na sjeverozapadu i Panonske ravnice na istoku, od Dunava na sjeveroistoku do Istre na zapadu, preko Dinarskog lanca planina do južnog dijela Jadranske obale. Hrvatska ima 1.246 otoka od kojih je 47 nastanjeno. 9,1% kopna je zaštićeno s ukupno 450 zaštićenih područja, od kojih su 78% nacionalni parkovi i parkovi prirode (10 parkova prirode MUOP kategorije II i 2 stroga prirodna rezervata IUCN kategorija I), a 22% čine druge zaštićene kategorije (zaštićeni krajolici, spomenici prirode, itd.)

U Hrvatskoj je (2004.) dvije trećine zemljišta (63%) klasificirano kao poljoprivredno zemljište i šume, a 37% kao naselja, sa šumama koje obuhvaćaju gotovo pola (44%) ukupne površine. Od ukupno dostupnog poljoprivrednog zemljišta i šuma, 81% se koristi i održava (vidi Tablica 2-1).

Tablica 2-1: Kategorije korištenja zemljišta

Kategorije korištenja zemljišta	Površina (ha)	%
Ukupna površina zemljišta, od čega je:	5.653.800	100%
1) poljoprivredna površina, od čega je:	1.391.622	24,60%
- poljoprivredno zemljište koje se koristi	1.077.403	77,40%
- poljoprivredno zemljište koje se ne koristi	314.219	22,60%
2) Šume, od kojih:	2.688.687	47,60%
- održavane šume	1.996.783	74,30%
- napuštene šume	345.952	12,90%
- neplodna šumska područja	61.370	2,30%
3) Naselja	1.573.491	27,80%

2

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Izvor: DZS Popis poljoprivrede 2003.

U skladu s reljefom i klimom, Hrvatska se može podijeliti u tri velike zemljopisne regije (Panonsku regiju, Planinsku regiju i Jadransku regiju), koje su podijeljene na različite poljoprivredne regije i podregije. Od ukupno 4,4 milijuna stanovnika (2001.), 64% je živjelo u Panonskoj regiji (31% je živjelo u istočnom i 69% u zapadnom dijelu), 30,2% u Jadranskoj regiji, dok je samo 5,8% živjelo u Planinskoj regiji.

Panonska i Peripanonska regija su nizinsko područje smješteno na sjevernom i istočnom dijelu (Slavonija) Hrvatske koje karakterizira umjerena kontinentalna klima i jasno određena godišnja doba. Uglavnom se sastoje od ravnica i nešto niskog gorskog područja (Zagorje, Međimurje), a voda odlazi putem rijeke Save i Drave i njihovim pritocima prema Dunavu. Obuhvaćaju gotovo pola (47%) ukupne kopnene površine, dvije trećine ukupnog stanovništva, te demografsko i gospodarsko središte oko gradova Zagreba, Karlovca i Siska. Područje je također bogato zalihama nafte i prirodnog plina, kvarcnog pijeska, gline, termalnim izvorima i drugim prirodnim resursima. Plodno tlo, umjerena klima i povoljni režim padalina omogućavaju odlični prirodni potencijal za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, te je zbog toga žitnica Hrvatske koja ima i odlične rezultate u vinarstvu. Najvažnija gospodarska djelatnost je proizvodnja hrane i prehrambeno prerađivačka industrija. Šume su dobra podloga za razvoj jake drvne i drvoprerađivačke industrije. Zbog bogatstva i raznolikosti prirodnih zaliha, turizam se razvio u Panonskom području u obliku lječilišta, lovni, ribolovnih, i rekreativnih aktivnosti, te ruralnog turizma. Dobre domaće ceste i povezanost prometnica u zemlji, kao i sa susjednim državama pridonose prosperitetu Panonske regije.

Iako Panonska regija ima veliki prirodni potencijal kao i potencijal za gospodarski razvoj, oni još nisu u potpunosti iskorišteni. Mnogi primarni i sekundarni proizvodni kapaciteti, koji su bili uništeni ili napušteni za vrijeme rata 1991 - 1995, posebno u istočnim i zapadnim dijelovima Slavonije, još uvijek nisu dovedeni u prijašnje stanje, a velike poljoprivredne i šumske površine su još uvijek pod minama. Osim toga, posljedice tranzicijskih problema zbog nepotpune privatizacije prijašnjih poljoprivrednih zadruga koje su bile u vlasništvu države, neriješenih pitanja vlasništva ili zloupotrebe vlasništva koje je prije bilo u vlasništvu države, oblikovali su poljoprivredni proizvodni sustav.

Dinarski lanac planina i Brdska regija čine drugu regiju, koja obuhvaća prilično heterogene krajolike s kraškim područjima u zaleđu Karlovca, doline (Lika i Krbava) između Velebita i Zapadne Bosne, planinske masive (Mala Kapela, Velika Kapela i Gorski Kotar) i mali dio sjeverno - dalmatinskog zaleđa. Ovi srednji i visoki planinski masivi čine sliv između Dunava i Jadranskog mora. Prirodni resursi regije su šume, jezera, zaštićeni prirodni rezervati, nalazišta gline i raznolika flora i fauna. Nacionalni park "Plitvička jezera", na Listi svjetske baštine UNESCO-a, nalazi se u ovom području. Smatra se jednim od najljepših prirodnih fenomena u Europi površine od 295 km², koji uglavnom čine šumska područja i 16 međusobno povezanih jezera.

Prevladava planinska klima s velikom količinom padalina do 2.500 – 3.500 mm godišnje s mnogo snijega i kratkim vegetacijskim razdobljem. Raznoliko tlo se razvilo na visokim silikatnim stijenama, vapnencu ili dolomitima. Sustavi poljoprivredne proizvodnje prilagođeni su planinskim klimatskim uvjetima, te se uglavnom temelje na malenim, privatnim mješovitim farmama s uzgojem goveda kao glavnom gospodarskom granom. Uzgoj oraničnih usjeva je uglavnom ograničen na kukuruz, krumpir, raž i povrće. Poljoprivredna proizvodnja je tradicionalno ekstenzivna, te se nije koristilo mnogo kemijskih supstanci niti mineralnih gnojiva, u usporedbi s drugim regijama u Hrvatskoj, omogućavajući povoljne uvjete za ekološki uzgoj biljaka i životinja u kombinaciji s eko - turizmom. Iako je područje bogato prirodnim izvorima,

3

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

šumama i vodama, niska gustoća naseljenosti, loša i nerazvijena ruralna infrastruktura (tj. cestovna infrastruktura), kao i ratom uništeni proizvodni kapaciteti za sada otežavaju proces razvoja u ovoj planinskoj regiji. Osnovne gospodarske aktivnosti u ruralnim područjima su i dalje poljoprivredna proizvodnja i šumarstvo, često u kombinaciji s preradom drva i turizmom. Gotovo svi dijelovi ove regije primaju državnu potporu kao područja od posebne državne skrbi (vidi Poglavlje 2.1.4).

Treća regija, Jadranska regija, obuhvaća obalno i otočno područje. Proteže se 1.777 km od Istre na sjeverozapadu, do obalnih područja (Hrvatsko Primorje) Rijeke s otocima Kvarnerskog zaljeva, kao i Dalmacije sa stjenovitom obalom od Zadra, Splita do Dubrovnika i Konavala na jugu, stoga s velikim razlikama u širini morske obale. Jadransku regiju karakteriziraju kraška područja i mediteranska klima s porastom godišnje temperature i smanjenjem padalina od sjevera prema jugu. Sunčana i vruća klima pogoduje rastu visokokvalitetnih mediteranskih oraničnih usjeva, voća i povrća, poput maslina i smokvi. Zbog specifične geografske lokacije, ova regija ima vrlo složeni prirodni okoliš i vrlo raznoliku floru i faunu s odvojenim prirodnim krajolicima poput otoka, planinskih masiva i obalnog područja. Mala poljoprivredna proizvodnja i ribolov imaju dugu tradiciju u regiji, no turizam je glavna gospodarska djelatnost u obalnom području, a slijede ga prehrambeno prerađivačka industrija i visoko razvijeni uslužni sektor. S gospodarskog gledišta, sjeverni dio regije (Istra) je najbogatiji dio u kojem se nude različite mogućnosti zaposlenja i razvojne mogućnosti zahvaljujući poduzetničkom duhu stanovništva, dobro razvijenoj infrastrukturi i blizini Zagreba. Ovaj dio Jadranske regije nije bio direktno pogođen ratom 1990-tih, za razliku od središnjeg i južnog dijela Dalmacije, gdje su još uvijek vidljive ratne posljedice. Brojni proizvodni kapaciteti su oslabljeni ili u potpunosti uništeni. Međutim, poboljšanje cestovne infrastrukture i procvat turizma pomažu oporavku podregije. Slabo naseljeni otoci sa slabim mogućnostima za poljoprivrednu proizvodnju i niskim industrijskim potencijalom primaju posebnu državnu potporu.

2.1.2. Teritorijalna organizacija i administrativni sustav

Hrvatska je podijeljena na 21 županiju, uključujući Grad Zagreb koji ima posebni status, a sastoje se od 556 administrativnih jedinica, tj. jedinica lokalne samouprave (124 grada i 426 općina) s ukupno 6.751 naselja (31. prosinac 2005.)

Županije su uspostavljene 1990. nakon usvajanja novog Ustava kao regionalne samoupravne jedinice od kojih svaka obuhvaća teritorij koji čini cjelinu u smislu prirodnog, povijesnog, gospodarskog i društvenog razvoja. Svaka županija ima vlastiti skupštinu čiji se predsjednik i članovi biraju svake četiri godine. U županiji, Ured državne uprave obavlja upravne i druge zadaće, te je ovlašten za donošenje odluka vezanih za slijedeća polja: gospodarstvo (pri čemu poljoprivreda igra važnu ulogu), socijalnim aktivnostima, prostornom planiranju, imovinsko-pravnim odnosima i pravnim poslovima, statistici, općoj upravi i nadzoru zakonitosti općih zakonskih akata koja su usvojila predstavnička tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave.

Općina je jedinica lokalne samouprave koja ima do 10.000 stanovnika i predstavlja prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu koja se temelji na zajedničkim interesima stanovništva.

Grad je jedinica lokalne samouprave na istoj razini kao i općina, te čini urbanu, povijesnu, prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu. Kao jedinica lokalne samouprave, grad može obuhvaćati i prigradska naselja s kojima zajedno čini gospodarsku i društvenu cjelinu.

U Hrvatskoj, u ukupnom broju gradova, ima 55 gradova s manje od 10.000 stanovnika. Posebnu pažnju treba obratiti na prigradska naselja koja se također susreću s teškoćama vezanim za infrastrukturu jer se nalaze izvan središta, pa tako i pristupa gradskim pogodnostima.

Karta 2-1: 21 županija Republike Hrvatske

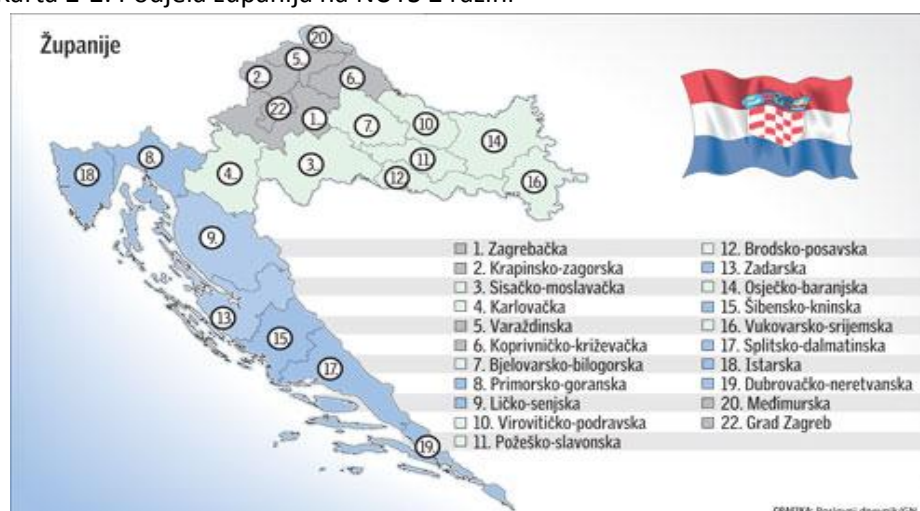

Izvor: www.hr/maps/counties

Nakon nekoliko različitih prijedloga, Ekonomski institut u Zagrebu je bio zadužen za izradu znanstvene studije po pitanju NUTS regija. U studiji je predloženo da se Hrvatska podijeli na tri statističke regije na NUTS razini 2: Sjeverozapadna Hrvatska, Istočna – Središnja Hrvatska (Panonska) i Jadranska Hrvatska. U travnju 2007. EUROSTAT je dao pozitivno mišljenje za tu klasifikaciju.

Bez obzira na novu NUTS klasifikaciju, podaci navedeni u Planu se odnose na županijsku razinu.

Karta 2-2: Podjela županija na NUTS 2 razini

Izvor: DZS, 2007

2.1.2.1. Razvojni kapaciteti i strategija na razini jedinica lokalne i regionalne samouprave

Hrvatska pokušava naći nacionalni sustav za upravljanje regionalnim razvojem na postojećoj administrativno – teritorijalnoj podjeli i institucionalnoj organizaciji na razini županija, općina i gradova.

Kako u zakonodavnom okviru Republike Hrvatske nije predviđena obveza organizacije tijela kompetentnog za regionalni razvoj na regionalnoj razini, postojanje takvih tijela na nižim razinama je odraz potreba i mogućnosti samih regionalnih jedinica kako bi uspostavile ta tijela u okviru opsega aktivnosti samouprave.

U okviru opsega aktivnosti samouprave u županijama, postoje administrativna tijela (administrativni odjeli ili službe) koje su nadležne za pitanja razvoja. Različiti projekti (zaštita imena vina, sira, povrća, vinske ceste, ekološka proizvodnja, poljoprivredna proizvodnja ili vodno zaštićena područja, itd.) pridonose razvoju svojih županija. Osim toga, u većini županija postoji jedna ili više institucija za razvoj poput: agencija za razvoj, centara za poduzetništvo (županijski i lokalni centri za potporu razvoju MSP sa službama za zajmove, konzultacije i informacije poduzetnicima, strukovno obrazovanje i promicanje poduzetništva), tehnoloških centara i drugih institucija za razvoj koje rješavaju gospodarska i druga pitanja vezana za razvoj na županijskoj i regionalnoj razini. Te institucije imaju više ili manje razvijen stupanj partnerstva i suradnje s institucijama središnje vlasti, te su im utemeljitelji, u pravilu, županije, gradovi ili općine.

Jedan od značajnih pomaka u smislu razvoja institucionalne sposobnosti za razvoj na županijskoj razini je rad na "Regionalnim operativnim programima" (ROP). Na početku je njihov razvoj poticala Delegacija Europske Komisije i UN Program za razvoj (UNDP), uz potporu središnje vlasti, te kao preduvjet za korištenje sredstava iz CARDS programa namijenjenih investicijskim programima u županijama, koje se nalaze u regijama pogođenim ratom.

Proces razvoja ROP-a je proširen i na druge županije izvan tih regija. Danas gotovo sve županije imaju svoj ROP što govori o vrlo aktivnom sudjelovanju središnje vlasti u poticanju i financiranju njihovog razvoja (vidi Tablica 2-2).

6

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Tablica 2-2: Regionalni operativni programi u RH

ŽUPANIJA		Razrađenost	Datum odobrenja
13	Zadarska	razrađena	14.12.2006
1	Zagrebačka	razrađena	14.12.2006
2	Krapinsko-Zagorska	razrađena	11.12.2006
3	Sisačko-Moslavačka	razrađena	21.07.2004
4	Karlovačka	razrađena	19.07.2005
5	Varaždinska	razrađena	10.07.2006.
6	Koprivničko- Križevačka	razrađena	14.06.2006
7	Bjelovarsko-Bilogorska	razrađena	15.07.2006
8	Primorsko-Goranska	razrađena	04.06.2008.
9	Ličko-Senjska	razrađena	28.10.2005
10	Virovitičko-Podravska	razrađena	24.10.2006
11	Požeško-Slavonska	razrađena	13.09.2005
12	Brodsko-Posavska	razrađena	19.07.2005
14	Osječko-Baranjska	razrađena	15.12.2006
15	Šibensko-Kninska	razrađena	21.12.2006
16	Vukovarsko-Srijemska	razrađena	12.07.2007
17	Splitsko-Dalmatinska	razrađena	05.06.2006
18	Istarska	razrađena	11.09.2006
19	Dubrovačko-Neretljanska	razrađena	13.07.2007
20	Međimurska	razrađena	30.05.2005

Izvor: MMTPR, 2006.

ROP se razvija na županijskoj razini uz sudjelovanje lokalnih vlasti i drugih lokalnih interesnih skupina, partnerstva, uz tehničku potporu Jedinica za provedbu projekta (JPP) na županijskoj razini i njihovih vanjskih savjetnika.

Voditelji ROP-a su preuzeli proaktivni pristup u traženju potpore darovatelja i potpore iz državnog proračuna za provedbu ROP-a. Određeni projekti pripremljeni u okviru partnerstva o ROP-u već su zadovoljili uvjete za potporu iz drugih pretpripravnih fondova EU, trenutnih projekata koje financiraju druge međunarodne financijske institucije (EIB, WB) i državnog proračuna.

Iako je ROP kao takav na samom početku bio zamišljen kao pilot projekt u vrlo opsežnom, strateškom i participativnom procesu planiranja razvoja te kao priprema za buduću provedbu strukturnih fondova u Republici Hrvatskoj, praksa i iskustvo stečeni do danas u procesu razvoja i provedbe ROP-a, naročito partnerstvo koje je kroz ovaj proces utvrđeno i ojačano, pokazuje njihov značajni potencijal u institucionaliziranju regionalnog i lokalnog razvoja.

Potpota lokalnom razvoju utemeljena na načelima održivog razvoja ostvarila se putem sufinanciranja izrade „Program ukupnog razvoja“ (PUR) za određene jedinice samouprave. Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka je na temelju javnog natječaja u 2005. ugovorilo izradu PUR-a s 37 jedinica lokalne samouprave. U 2006. podneseno je 65 novih zahtjeva za sufinanciranje, no zbog nedostatka resursa u državnom proračunu, ugovori nisu realizirani. 2007., MPRRR je objavilo natječaj za jedinice lokalne samouprave dajući financijska sredstva za razradu PUR-a. Do 30. listopada 2007, MPRRR je zaprimilo 207 zahtjeva za potporu za izradu PUR-ova. Oni će biti odobreni ili odbijeni tijekom slijedećih mjeseci.

Glavni cilj izrade PUR-a je izgradnja institucionalne sposobnosti putem poticanja jedinica lokalne samouprave na planiranje, suradnju i partnerstvo s poduzetnicima i civilnim društvom čime se stvara osnova za zajednički rad na budućim projektima.

Postojećim zakonodavstvom nisu regulirana važna pitanja neophodna za upravljanje razvojnim aktivnostima, pa se primjećuje nedostatak nacionalnih smjernica i političkog okvira unutar kojeg mogu funkcionirati partnerstva županijskog razvoja u budućnosti.

Značajni naponi koji se odnose na pripremu odgovarajućeg zakonskog okvira za politiku upravljanja regionalnim razvojem su napravljeni unutar CARDS 2002 projekta "Strategija i jačanje sposobnosti za regionalni razvoj". U okviru tog projekta, koordinacijom odgovarajućeg ministarstva – Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka (MMTPR), pripremljeni su nacrt prijedloga Nacionalne strategije regionalnog razvoja (NSRR) i općeg Zakona o regionalnom razvoju (ARD), na državnoj razini. Putem ovog zakona, pripremljen je usklađeni sustav upravljanja regionalnim razvojem.

Nacrt prijedloga Zakona o regionalnom razvoju regulira zakonsku osnovu politike regionalnog upravljanja. Kad on stupi na snagu, Zakon će popuniti prazninu koja trenutno postoji u hrvatskom zakonodavnom sustavu, a koja se odnosi na opću regulaciju pitanja upravljanja regionalnim razvojem.

Zakon će služiti kao instrument jačanja upravljanja fondom što će se istovremeno standardizirati na području cijele Hrvatske, ali u skladu s praksom i zahtjevima koji su posljedica obveza Hrvatske prema Europskoj Uniji.

Nacrt Strategije regionalnog razvoja i novi Zakon o regionalnom razvoju, uvode opsežan sustav regionalnog razvoja i predlažu da se ROP kao strateški dokument razvoja na županijskoj razini, postupno zamijeni županijskim strategijama razvoja. Partnerstva županijskog razvoja imaju i nadalje značajnu ulogu u pripremi i praćenju strategija županijskog razvoja.

Strategijama županijskog razvoja utvrdit će se razvojne potrebe županija (gospodarski razvoj, zapošljavanje, stjecanje potrebnih vještina, potrebe infrastrukture, okoliš, lokalni, urbani i ruralni razvoj, rješavanje problema siromaštva i socijalnog isključenja) i stoga je u njihovoj pripremi potrebno aktivno sudjelovanje različitih interesnih skupina. Nadalje, strategije će se baviti zajedničkim strateškim ciljevima s drugim susjednim županijama, te potrebama i mogućnostima vezanim za prekograničnu i međuregionalnu suradnju. Svaka županijska strategija će imati obvezna poglavlja koja se odnose na slijedeće:

- Društveno – gospodarske potrebe županije, uključujući potrebe velikih gradova,
- Potrebe regija s teškoćama u razvoju,
- Prioritete prekogranične i međuregionalne suradnje,
- Sukladnost s lokalnim planovima razvoja (gdje postoje),

- Razvojne potrebe otoka (u županijama s otocima).

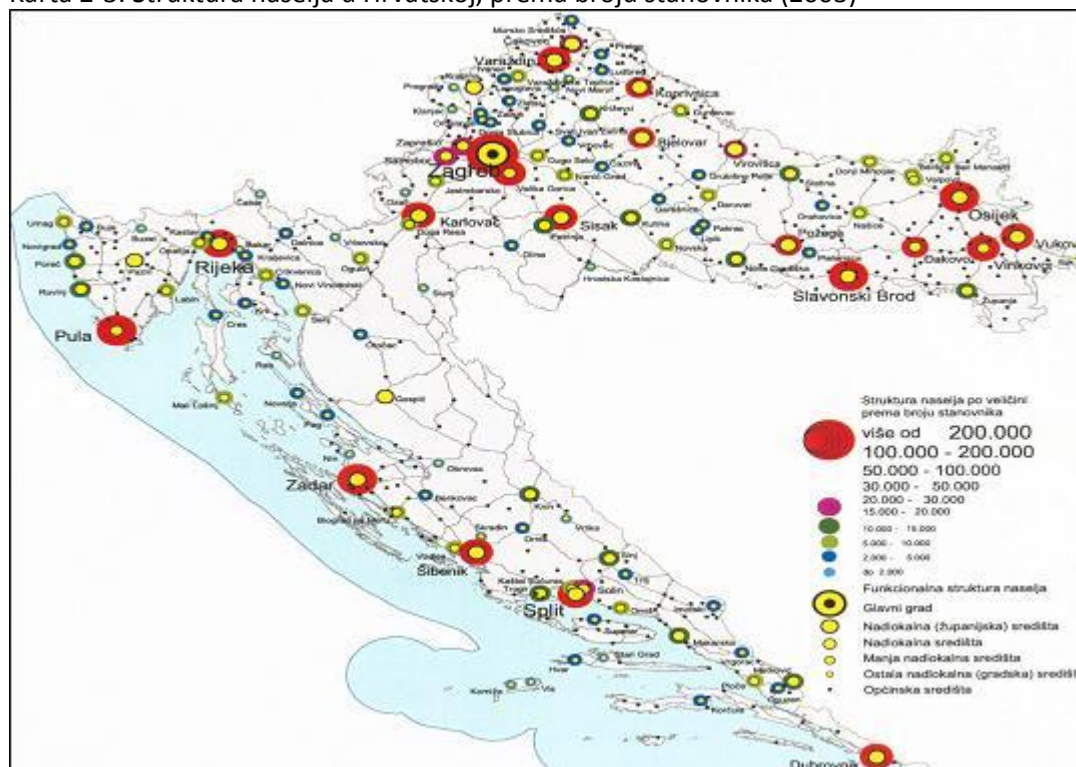
Strategija predviđa obvezu središnje razine za pripremanje Nacionalnih smjernica za županijski razvoj, putem kojih će se osigurati širi kontekst za strategije županijskog razvoja, odrediti postupke njihove izrade i dati širi kontekst politike razvoja, definirajući nacionalne i EU prioritete razvoja koji će se uzeti u obzir prilikom pripreme.

S ciljem jačanja sposobnosti za upravljanje razvojem na županijskoj razini, Strategija predviđa poticanje osnivanja i jačanja županijskih agencija za razvoj koje će podupirati i promicati razvojne aktivnosti na području županije, te davati pomoć županijskim partnerstvima u njihovom radu, voditi razna istraživanja, davati pomoć u savjetodavnim procesima s lokalnim interesnim skupinama, izraditi strateške dokumente i pružiti pomoć u provedbi strategija županijskog razvoja. Razvijene strukture i iskustvo stečeno kroz gore opisane aktivnosti će doprinijeti provedbi IPARD mjera, naročito LEADER-a.

2.1.3. Karakteristike ruralnih područja

U Hrvatskoj još ne postoji službena definicija ruralnih i urbanih područja. Najčešće primjenjivana metoda je definiranje ruralnih područja kao onih smještenih izvan urbanih područja, a koje karakteriziraju tri glavne značajke: mala naselja s niskom gustoćom naseljenosti, uglavnom poljoprivredni i šumski način korištenja zemljišta, te ruralni identitet zajednice. Na karti je prikazan raspored naselja prema broju stanovnika.

Karta 2-3: Struktura naselja u Hrvatskoj, prema broju stanovnika (2003)

Izvor: Izvješće analize sektora ruralnog turizma (URR 2006)

U administrativne svrhe, razlikovanje između ruralnih i urbanih područja u Hrvatskoj se temelji na lokalnim teritorijalnim podjelama kojim se smatra sve zajednice pod "općinama" (426) kao "ruralne", te one pod "gradovima" (124) kao "urbana" područja. Na temelju ovog administrativnog kriterija razlikovanja, od ukupnog broja stanovnika od 4.437.460 (DZS, podaci popisa stanovnika 2001), 44,4% (1.971.005) stanovnika je klasificirano kao ruralno i 55,6% (2.466.455) kao urbano stanovništvo.

U svrhu formulacije, najčešće korišteni kriterij za odvajanje ruralnih od urbanih regija je OECD definicija koja se temelji na gustoći. OECD je razvio najuobičajeniju, međunarodno primjenjivu definiciju za odvajanje ruralnih i urbanih regija. OECD shema prepoznaje dvije hijerarhijske razine geografskih detalja, naročito na razini Lokalne zajednice (LAU 1/2) i na Regionalnoj razini (uglavnom NUTS 3). Lokalne zajednice se klasificiraju kao ruralne ili urbane, na temelju gustoće naseljenosti granične vrijednosti od 150 stanovnika/km². Na regionalnoj razini, OECD razlikuje veće funkcionalne ili administrativne jedinice prema stupnju ruralnosti, ovisno o udjelu stanovnika regije koji žive u ruralnim zajednicama i skupinama, prema tri skupine: uglavnom ruralne regije (više od 50% regionalnog stanovništva živi u ruralnim zajednicama), znatno ruralne regije (15 do 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama) i uglavnom urbanim regijama: manje od 15% stanovnika živi u ruralnim zajednicama.

DZS primjenjuje graničnu vrijednost lokalne zajednice od 150 stanovnika/km² na županijskoj razini za određivanje ruralnih područja u Hrvatskoj kao cjelini. U 2001, 91,6% ukupnog područja je klasificirano kao ruralno i 8,4% kao urbano, a 88,7% naselja je bilo smješteno u ruralnim i 11,3% u urbanim područjima s 35% ukupnog stanovništva koje živi u 14 gradova s više od 30.000 stanovnika. Što se tiče stanovništva, od ukupno 4.437.460 stanovnika, 47,6% je živjelo u ruralnim i 52,4% u urbanim područjima (vidi Tablica 2-3). Ove brojke naglašavaju činjenicu kako je gustoća naseljenosti u Hrvatskoj vrlo heterogena. U prosjeku, ona iznosi 78 stanovnika/km², koja se kreće od 34 stanovnika/km² u ruralnim područjima do 325 stanovnika/km² u urbanim područjima.

Tablica 2-3: Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju

Klasifikacija (2001)	OECD kriterij					
	km ²	%	Broj naselja	%	Broj stanovnika	%
Ruralna područja	51.872	91,6	6.001	88,7	2.110.988	47,6
Urbana područja	4.731	8,4	763	11,3	2.326.472	52,4
Ukupno	56.603	100	6.751	100	4.437.460	100

Izvor: DZS, Statistički Ljetopis (31. prosinac 2005)

Ako se OECD definicija za regionalnu razinu primjenjuje za Hrvatsku na županijskoj razini, dobiva se diferencirana slika o ruralnim i urbanim područjima (vidi Tablica 2-4). Ako se sve općine i gradove rasporedi u razrede (kako je dostupna najniža razina statističkih informacija o području i stanovnicima) na temelju gustoće naseljenosti u te dvije kategorije, tj. urbane zajednice (gustoća naseljenosti > 150 osoba/km²) i ruralne zajednice (gustoća naseljenosti < 150 osoba/km²), izračun udjela stanovnika na županijskoj razini koji živi u ruralnim zajednicama pokazuje slijedeće činjenice:

- Hrvatska kao država pokazuje visoki stupanj ruralnosti;
- Većina (14 od 21) županija je klasificirana kao uglavnom ruralna regija (preko 50% stanovništva živi u ruralnim područjima);

- Pet županija (tj. Sisačko – Moslavačka, Karlovačka, Ličko – Senjska, Virovitičko – Podravska i Šibensko – Kninska) ima vrlo visoki stupanj ruralnosti (tj. 90 - 100% ukupnog stanovništva županije živi u ruralnim zajednicama);
- U 6 županija udio ukupnog stanovništva koje živi u ruralnim zajednicama varira između 15 - 50% (znatno ruralne regije); i
- Samo jedna županija (Grad Zagreb) se može opisati kao uglavnom urbana (tj. udio populacije županije u ruralnim područjima je u tom slučaju niži od 10%).

U svrhu ovog programa primjenjivat će se definicija ruralnih područja koja se temelji na OECD kriteriju (vidi Tablica 2-4), osim ako nije drukčije određeno sukladno predloženim mjerama u poglavlju 5.

Tablica 2-4: Podjela ruralnih područja prema OECD kriteriju

Županija	Uglavnom ruralna		Znatno ruralna %		Uglavnom urbana	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bjelovarsko-Bilogorska	133.084	6,30				
Brodsko-Posavska	176.765	8,37				
Dubrovačko-neretljanska			122.870	7,94		
Istarska			206.344	13,34		
Karlovačka	141.787	6,72				
Koprivničko - Križevačka	124.467	5,90				
Krapinsko - Zagorska	142.432	6,75				
Ličko - Senjska	53.677	2,54				
Međimurska			118.426	7,65		
Osječko - Baranjska			330.506	21,36		
Požeško - Slavonska	85.831	4,07				
Primorsko - Goranska			305.505	19,74		
Sisačko - Moslavačka	185.387	8,78				
Splitsko - Dalmatinska			463.676	29,97		
Šibensko - Kninska	112.891	5,35				
Varaždinska	184.769	8,75				
Virovitičko - Podravska	93.389	4,42				
Vukovarsko - Srijemska	204.768	9,70				
Zadarska	162.045	7,68				
Zagrebačka	309.696	14,67				
Grad Zagreb					779.145	100

Ukupno	2.110.988	100	1.547.327	100	779.145	100
--------	-----------	-----	-----------	-----	---------	-----

Izvor: Nacrt Strategije ruralnog razvoja za Hrvatsku (UNFAO 2004)

2.1.4. Područja s otežanim uvjetima gospodarenja

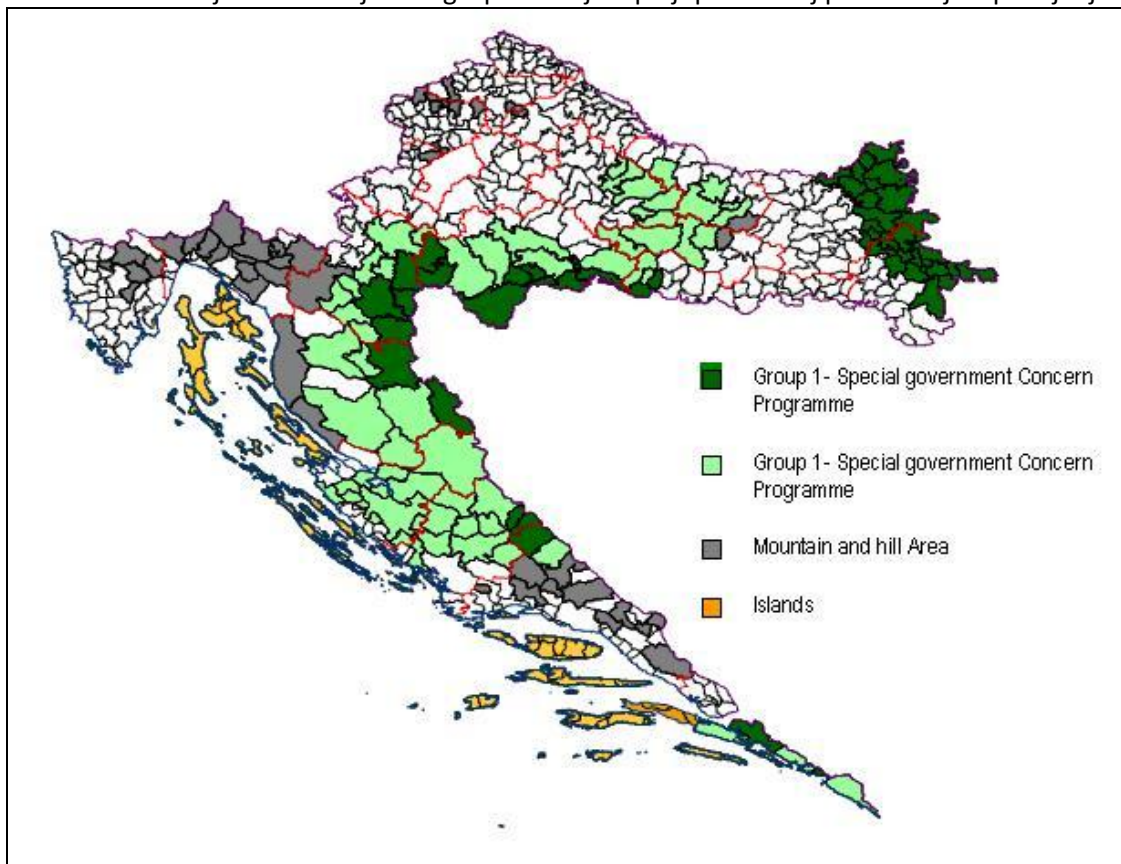
Prema Zakonu o poljoprivredi (NN 66/01 i 83/02), područja s otežanim uvjetima gospodarenja u Hrvatskoj su ona suočena s teškim uvjetima za poljoprivrednu proizvodnju i gospodarenje i imaju pravo na viši iznos državne potpore u okviru određenih poljoprivrednih programa pomoći. Takva područja ne obuhvaćaju isključivo ruralna područja, već i neke gradove. Kategorije i definicije područja s otežanim uvjetima gospodarenja se temelje na tri zakonska okvira:

1. Zakon o brdskim i planinskim područjima (NN 12/02, 32/02, 117/03, 42/05 i 90/05, vidi stranicu 353), definira područja s otežanim uvjetima gospodarenja kao ona brdska i planinska područja koja imaju značajna ograničenja u korištenju zemlje zbog velike visine, strmih padina, okrenutih prema suncu, neplodnih, ili drukčijih prirodnih karakteristika koji pogoršavaju životne i radne uvjete stanovništva. Podijeljeni su na dvije grupe (popis gradova i općina koje su obuhvaćene ovim Zakonom se nalazi na stranici 422).
 - a. Jedinice lokalne samouprave s negativnim prirastom stanovništva, niskom stopom gospodarskog rasta i razvoja, visokom stopom nezaposlenosti, te niskim kapitalom, komunalnom infrastrukturom i standardima javne službe u usporedbi s prosjekom u Hrvatskoj.
 - b. Jedinice lokalne samouprave čije stanovništvo, zbog nepovoljnih klimatskih i drugih prirodnih čimbenika tipičnih za planinska područja, živi u teškim uvjetima i ima više životne troškove u usporedbi sa stanovništvom u drugim dijelovima Hrvatske.
2. Otoci i poluotok Pelješac (Zakon o otocima, NN 34/99, 149/99, 32/06 i 33/06, vidi str. 352) su pod posebnom zaštitom države zbog specifičnog položaja i važnosti za nacionalni razvoj.
3. Područja od posebne državne skrbi su skupine koje primaju posebnu potporu prema Programu posebne državne skrbi (Zakon o područjima posebne državne skrbi, NN 26/03, 42/05 i 90/05, vidi stranicu 351):
 - a. Skupina 1; uključuje gradove i općine koji su bili okupirani za vrijeme rata, a koji se nalaze u neposrednoj blizini državne granice, pri čemu je udaljenost između središta grada/općine i državne granice najviše 15 km zračne linije, te koji nemaju više od 5.000 stanovnika (prema popisu stanovnika iz 1991. godine), kao i drugih nekada okupiranih područja gradova, općina i naselja Dunavske regije Hrvatske.
 - b. Skupina 2; uključuje gradove, općine i naselja koja su bila okupirana za vrijeme rata, a koja nisu uvrštena u prvu skupinu.
 - c. Skupina 3; uključuje ruralne općine ocijenjene kao nerazvijene prema četiri kriterija razvoja: gospodarski rast, strukturni problemi, demografska situacija i posebna pitanja. Ova skupina nema pravo na viši iznos državne potpore u okviru poljoprivrednih programa potpore.

Regije na temelju ove tri kategorije područja s teškim uvjetima gospodarenja su prikazane na Karti 2-4. Regije s teškim uvjetima za poljoprivredno gospodarenje također obuhvaćaju područja nepovoljnih hidroloških i pedoloških obilježja, no njihova

definicija i klasifikacija još nije gotova i odobrena odredbom u okviru nadležnosti MPRRR-a.

Karta 2-4: Područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivrednoj proizvodnji i upravljanju

Izvor: Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, 2005

2.1.5. Ratom zahvaćena ruralna područja

U Hrvatskoj, ruralna područja zagađena minama kao posljedica rata 1991 – 1995, uzrokuju niz gospodarskih, razvojnih i socijalnih problema. Kuće, infrastruktura i zemljišta su još uvijek pod minama. Minama je zagađeno 12 županija, tj. 121 općina koja čini jednu četvrtinu ukupnog stanovništva (1.113.000 stanovnika). S obzirom kako područja zagađena minama čine veliki dio ruralnog teritorija u nekim regijama pogođenim ratom, brzina i intenzitet rehabilitacije tih područja uvelike određuju proces i napredak lokalnog gospodarstva. Najveći dio poljoprivrednih i šumskih područja zagađenih minama je u vlasništvu države, unatoč činjenici kako je više od 80% obradivih površina u privatnom vlasništvu. Najveća je zagađenost minama u šumskim područjima, koja su uglavnom u državnom vlasništvu. Na Karta 2-5 su prikazana minska polja.

Karta 2-5: Lokacije minska polja u Hrvatskoj (2005)

Izvor: Hrvatski centar za razminiranje, 2005

1998., Hrvatska Vlada je osnovala Hrvatski centar za razminiranje koji je odgovoran za planiranje akcija razminiranja, te razminiranje područja zagađenih minama. Ukupno površina područje zagađenog minama je prema podacima koje je prikupio centar 114.700 ha ili 2,01% od ukupne kopnene površine. Najviše su zagađena šumska područja (61.940 ha), zatim poljoprivredno - obradive površine (19.610 ha), makija i krš (12.850 ha), te travnjaci i pašnjaci (10.670 ha). Najviše šumskih područja zagađenih minama se nalazi u Ličko - Senjskoj županiji (12.020 ha), koju slijede Osječko - Baranjska (11.890 ha) i Sisačko - Moslavačka (11.520 ha). Najveći udio poljoprivredno - obradivih površina zagađenih minama se nalazi u Osječko - Baranjskoj (5.580 ha), Sisačko - Moslavačkoj (5.470 ha), Vukovarsko - Srijemskoj (4.680 ha), te u Karlovačkoj županiji (2.060 ha).

Sredstva dodijeljena iz državnog proračuna dosegla su 20,3 milijuna EUR (150,3 milijuna HRK) samo u 2006. 35% (32.000 ha) od ukupne površine zagađene minama se smatra prioritetnim područjima za razminiranje (obradiva zemlja, kuće i okućnice, infrastrukturni objekti i najveći dio travnjaka i pašnjaka). Ostala područja zagađena minama su brdska i planinska područja, uglavnom prekrivena šumama, te područja koja nisu od značajne gospodarske važnosti koja se nalaze daleko od naseljenih mjesta. Prema Nacionalnom planu razminiranja, glavni prioriteti su razminiranje kuća, dvorišta, infrastrukture, cesta i drugih područja u izravnoj blizini stanovništva. Slijedeći korak je razminiranje poljoprivrednih i šumskih područja. Otkad je Hrvatska Vlada potpisala Ottawsku konvenciju, obvezala se na razminiranje cijele zemlje do 2009. Iako se ulažu veliki naponi u razminiranje, rezultati su daleko od zadovoljavajućih.

Do 1. srpnja 2007, ukupna minsko sumnjiva površina u Hrvatskoj je iznosila oko 1.010 km² (101.000 ha) od kojeg je 173,7 km² (17.370 ha) poljoprivredno zemljište. Od 1998, razminirano je samo 212,54 km² što je 1/5 ukupne površine zagađene minama.

2.2. DRUŠTVENO – GOSPODARSKA SITUACIJA

2.2.1. Stanje gospodarstva

Od 2000, nacionalnu gospodarsku situaciju obilježava značajni gospodarski rast, što se vidi i u porastu i stabilizaciji glavnih makroekonomskih pokazatelja (Tablica 2-5). Prosječni godišnji rast BDP-a je bio oko 4% za ovo razdoblje. Stopa inflacije od 1,8% 2003. godine je zabilježena kao najniži od svih zemalja u tranziciji, iako pokazuje tendenciju rasta popraćenu rastom indeksa potrošačkih cijena. Struktura bruto dodane vrijednosti (BDV) sektora¹ ukazuje na smanjenje vrijednosti poljoprivrede, lova, šumarstva i ribarstva, bez značajnih promjena u sekundarnom sektoru ali s povećanjem vrijednosti u tercijarnom sektoru.

Trend negativne izvozne bilance je uglavnom zbog povećane potražnje uvozne robe poput motornih vozila, namještaja, hrane i pića, koji ili nisu bili proizvedeni na domaćem tržištu ili su bili skuplji, često u kombinaciji s nižom kvalitetom. Između 2000 i 2005, uvoz je rastao po nižim stopama kao rezultat neznatnog gospodarskog rasta glavnih trgovačkih partnera Hrvatske. U ovom procesu, rast izvoza usluga bio je puno intenzivniji od rasta izvoza robe, a najveći rast je zabilježen u segmentu turističkih usluga.

Tablica 2-5: Glavni makroekonomski pokazatelji 2000 - 2005

POKAZATELJI	2000	2001	2002	2003	2004	2005
BDP – (u milijunima EUR-a, tekuće cijene)	19.976	22.177	24.468	26.234	28.395	30.949
BDP – godišnja stopa promjene (u %, stalne cijene)	2,9	4,4	5,6	5,3	3,8	4,3
BDP po stanovniku (u EUR)	4.560	4.998	5.507	5.906	6.397	6.972
BDV primarnog sektora (% BDV-a)	9,1	9,3	9,0	7,3	7,2	7,0
BDV sekundarnog sektora (% BDV-a)	25,5	25,2	23,8	23,7	23,6	24,1
BDV tercijarnog sektora (% BDV-a)	65,4	65,5	67,2	69,0	69,2	68,9
Indeks potrošačkih cijena, (% godišnje promjene)	4,6	3,7	1,7	1,8	2,1	3,3
Prosječna godišnja stopa inflacije (%)	4,6	3,8	1,7	1,8	2,1	3,3

¹ Gospodarske aktivnosti su grupirane u skladu s NKD Klasifikaciji gospodarskih aktivnosti u EU.

Izvoz robe i usluga (% BDP-a)	47,1	48,7	45,5	50,1	50,1	49,4
Uvoz robe i usluga (% BDP-a)	52,3	54,6	56,4	57,9	57,0	56,4
Tekući račun platne bilance (% BDP-a)	-2,4	-3,7	-8,6	-7,1	-4,9	-6,3

Izvori: DZS i Hrvatska narodna banka (2006)

Sveukupno poboljšanje hrvatskog gospodarstva doprinijelo je stabilizaciji tržišta rada, iako je zabilježena stopa nezaposlenosti još uvijek na visokoj razini (vidi Tablica 2-6, također Tablica 2-12 i Tablica 2-13) sa sličnom stopom za žene i muškarce. Prosječna razina neto dohotka ukazuje na tendenciju rasta, iako usporedba sektora pokazuje kako je prosječni prihod u primarnom sektoru niži od onog u sekundarnom i tercijarnom sektoru.

Tablica 2-6: Zaposlenost i prihodi u razdoblju 2000 – 2005 (po zaposleniku)

POKAZATELJI	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stopa nezaposlenosti (%)	n.p.	15,8	14,8	19,2	18,1	18
Prosječni prihod (neto), svi sektori (EUR)	454,3	483,7	508,1	538,2	570,0	597,8
Prosječni prihod u poljoprivredi, lov, šumarstvu (EUR)	418,7	412,9	441,4	451,1	482,2	507,5
Prosječni prihod u ribarstvu (EUR)	296,1	339,4	359,9	402,5	417,3	457,6

Izvor: DZS, 2006.

Na temelju analize podataka iz Popisa stanovništva 2001, koji se odnose na prihode i zapošljavanje u svakoj općini i gradu na županijskoj razini, može se procijeniti kako je razina prihoda obitelji i kućanstava u ruralnim područjima niža u usporedbi s onima u urbanim područjima. Udio ljudi, kojima je prihod od posla istovremeno glavni izvor sredstava za život mnogo je niža kod onih koji žive u ruralnim područjima (29%) nego u urbanim (37%). Postotak onih čiji je izvor prihoda naknada za nezaposlene je dvaput veći u ruralnim nego u urbanim područjima (FAO 2004). U uglavnom ruralnim područjima, mnoga kućanstva žive od ekstenzivne poljoprivrede kao glavnog izvora prihoda.

Prosječna evidentirana situacija što se tiče nezaposlenosti u ruralnim područjima se značajno ne razlikuje od one u urbanim područjima na županijskoj razini. Što se tiče strukture ukupnog stanovništva i nezaposlenih osoba, nema značajne razlike između ruralnih i urbanih područja. Ipak, u uglavnom ruralnim područjima u nekim županijama, npr. Šibensko - Kninskoj, Međimurskoj ili Varaždinskoj, stopa nezaposlenosti je iznad 30%. Uzmemo li u obzir prikrivenu zaposlenost, u smislu članova obitelji koji rade na obiteljskom gospodarstvu ili honorarne zaposlenike koji nisu prijavljeni, situacija na tržištu rada u ruralnim područjima je lošija od one dane u službenim statistikama.

Prema podacima dobivenim od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, u kolovozu 2007, 47.716 podnositelja je imalo pravo na socijalnu pomoć, a ukupno ih je bilo 105.755, dok je 2002. broj podnositelja iznosio 53.119 i 121.778 ukupno. U većini

uglavnom ruralnih područja postotak ljudi koji su primali socijalnu pomoć bio je 3 do 4 puta veći od državnog prosjeka. Najviše ih je bilo u Šibensko – Kninskoj županiji (9,4%), Karlovačkoj županiji (6,4%), Međimurskoj županiji (4,9%), Virovitičko – Podravskoj (7,1%), Sisačko – Moslavačkoj (7,4%), Brodsko – Posavskoj (6,6%) i Osječko – Baranjskoj (12,8%).

Može se pretpostaviti kako bi broj primatelja socijalne pomoći, posebno u ruralnim područjima, bio i veći da Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi nije imalo pravo unijeti zahtjev u zemljišne knjige na zemlju koju tražitelj posjeduje. Iako to nije 'hipoteka' već vrsta osiguranja protiv moguće zlouporabe, neke potencijalne tražitelje ta činjenica odbija. Ovo se naročito odnosi na domaćinstva koja vode samci starije dobi u ruralnim područjima jer su nepovjerljivi prema institucijama i radije odustaju od zahtjeva nego da on bude unesen u zemljišne knjige.

U veljači 2007. Svjetska banka je podnijela izvješće "Hrvatska – Ocjena životnog standarda". Prema ovom izvješću, siromaštvo je u Hrvatskoj prilično ograničeno. Oko 11% stanovnika je siromašno, a za još 10% postoji rizik od siromaštva jer je njihova prosječna razina potrošnje manje od 25% iznad granice siromaštva. Neke skupine, otprilike oko 1% stanovništva je suočeno s velikom neimaštinom. Mala kućanstva (1 - 2 osobe) i velika (više od 6 osoba) su izložena većem riziku od siromaštva od ostalih. Više od 3/4 siromašnih živi u kućanstvima koje vode pojedinci sa završenom osnovnom školom ili još slabije obrazovani. Siromaštvo je čvrsto povezano sa statusom aktivnosti glave domaćinstva, koji su u mirovini, nezaposleni ili ekonomski neaktivni. Umirovljenici u ruralnim područjima su izloženi siromaštvu od onih u urbanim.

Jedna četvrtina siromašnih živi u kućanstvima bez vodovoda, a 8% živi u kućanstvima bez WC-a, te 8% bez telefonske linije. Kako se i može očekivati pristup uslugama u Hrvatskoj je značajno lošiji u ruralnim područjima u donosu na urbana, te siromašnima u odnosu na one koji to nisu.

Kućanstva koja vode nezaposleni su mala, ali vrlo ranjiva skupina.

Kod žena je viša stopa nezaposlenosti i manje su plaćene od drugih sudionika na tržištu rada. Stopa zapošljavanja mladih i prosječna zarada su posebno niski – manje od jedne od četiri osobe u starosnoj skupini 15 - 25 godina imaju posao, a stopa nezaposlenosti za ovu starosnu skupinu je tri puta veća od starosne skupine 25 - 50.

2.2.2. Demografske karakteristike i trendovi

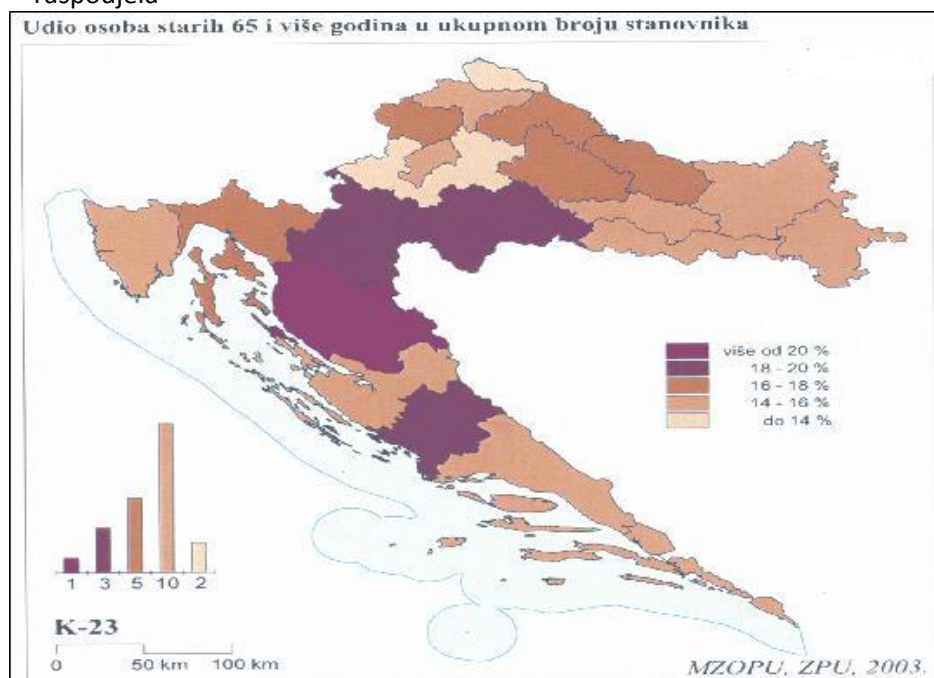
Prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2001, Hrvatska ima 4.437.460 stanovnika u usporedbi s 4.784.265 stanovnika u 1991. Paralelno s općim trendom smanjivanja broja stanovnika u Hrvatskoj (-7,3%) u tom razdoblju, ruralno se stanovništvo smanjivalo brže, i apsolutno i relativno. Na početku 1991, 2.187.000 ljudi ili 45,7% ukupnog stanovništva Hrvatske je živjelo u ruralnim područjima, a 10 godina kasnije, 2001. samo 1.971.000 ljudi (-10%) ili 44,4% je živjelo u ruralnim područjima.

Što se tiče etničkih skupina i nacionalnosti, Popis iz 2001. ukazuje kako je u ukupnom stanovništvu bilo 89,6% Hrvata, 4,5% Srba, 0,5% Bošnjaci, 0,4% Talijana 0,4% Mađara, 0,3% Slovenaca, 0,2% Roma i 4,1% drugih skupina i nacionalnosti.

2001, 17% ruralnog stanovništva je bilo do 14 godina starosti, 64% se vodilo kao ekonomski aktivne osobe (žene starosne skupine između 15 - 59 godina i muškarci između 15 - 64 godine) i 18,9% kao starije stanovništvo (žene dobi iznad 60 godina i muškarci iznad 65 godina). Indeks starenja za ruralna područja se u tom razdoblju povećao s 0,79 (1991) na 0,96 (2001). Analiza dobne strukture stanovnika koji žive u ruralnim područjima otkriva negativne trendove za gospodarske i društvene razvojne procese.

Kako je prikazano na karti 2-6, u devet županija (42,9%) omjer starijih osoba u ukupnom stanovništvu je veći od nacionalnog prosjeka, u 10 županija (47,6%) njihov je omjer oko prosjeka i samo je u dvije županije (Grad Zagreb i Međimurje) njihov udio niži. Puno veći udio stanovništva od 65 i starijeg u ukupnom stanovništvu živi u ruralnim i uglavnom ruralnim regijama (npr. Sisačko – Moslavačkoj, Karlovačkoj, Ličko – Senjskoj i Šibensko-Kninskoj) u usporedbi s uglavnom urbanim područjima).

Karta 2-6: Udio stanovništva od 65 godina i starijeg u ukupnom stanovništvu i zemljopisna raspodjela

Izvor: Izvješće o analizi sektora ruralnog turizma (URR 2006)

Osim starenja ruralnog stanovništva, mnogo niži postotak mladih žena (starosti 20 - 29) i niži omjer žena u reproduktivnoj dobi (između 18 - 49 godina) u ukupnom stanovništvu živi u ruralnim područjima u usporedbi s urbanim područjima. U izrazito ruralnim područjima, taj je koeficijent samo 35% (npr. Sisačko – Moslavačka županija), odnosno oko 10 – 14% niži od većine urbanih regija (48 – 49%). Što se tiče udjela zaposlenih (postotak žena od 15 - 59 godina i muškaraca od 15 - 65 godina) u ukupnom stanovništvu ruralnih područja (otprilike 60%) u usporedbi s urbanim područjima (otprilike 66%), najniži udio je u izrazito ruralnim područjima (npr. Sisačko – Moslavačka županija oko 54%, Ličko – Senjska županija oko 56%).

Stopa prirodnog rasta broja stanovnika i u ruralnim i urbanim područjima je negativna posljednjih godina; do mnogo je većeg pada došlo u ruralnim područjima u odnosu na urbana. U uglavnom ruralnim područjima, negativni rast stanovništva je bio otprilike tri puta veći nego u uglavnom urbanim područjima. U nekim uglavnom ruralnim županijama, npr. Sisačko – Moslavačkoj županiji, prirodna depopulacija u razdoblju 1998 - 2001 je bila otprilike pet puta veći od hrvatskog prosjeka. Stopa prirodnog rasta stanovništva se znatno razlikuje među regijama. U uglavnom ruralnim područjima životni indeks (broj rođenja na 100 umrlih) je tijekom razdoblja 1998 - 2002 iznosio manje od 50%, npr. u Ličko – Senjskoj županiji, u usporedbi s 100 - 112% u Zadarskoj županiji ili 100 - 120% u Dubrovačko – Neretvanskoj županiji.

Velika negativna stopa rasta ruralnog stanovništva je trend koji ima više razloga: niski postotak žena reproduktivne dobi živi u ruralnim područjima, neodgovarajući životni uvjeti za mlade obitelji, promjena životnog modela (sklonost manjem broju djece) ili veći udio ekonomski aktivnih, mladih ljudi koji žele poslovnu karijeru u urbanim središtima. Iako se u nekim državama EU negativna stopa rasta stanovništva podudara s pozitivnim trendovima u gospodarstvu i u urbanim i ruralnim regijama, u Hrvatskoj je situacija drukčija i karakteriziraju je velike razlike što se tiče mogućnosti za gospodarski i društveni razvoj regija. Sveukupno, postoji velika razlika između stope gospodarskog rasta i stope rasta stanovništva u ruralnim i urbanim područjima i/ili između manje perspektivnih i perspektivnijih ruralnih regija. Snažna negativna stopa rasta stanovništva koje živi u izrazito ruralnim područjima je rezultat relativnog i/ili apsolutnog pogoršanja životnih uvjeta za mlade obitelji i rastućeg trenda seljenja u urbane centre ili perspektivnije ruralne/turističke regije.

Obrazac migracija u i izvan primijećen između urbanih i ruralnih područja potvrđuje prethodna razmišljanja, npr. sklonost migraciji iz ruralnih u urbana područja zbog loših gospodarskih i društvenih životnih uvjeta u ruralnim područjima, te snažne težnje za promjenom mjesta boravka, preseljenjem iz ruralnih područja u najbliži grad koji se nalazi u istoj županiji. Obje činjenice ukazuju na veliku sklonost za preseljenjem iz udaljenih, izoliranih i zapostavljenih ruralnih područja u perspektivnije regije u urbanim središtima ili ruralnim turističkim područjima. Kako je stanovništvo gospodarskih migranata uglavnom (osim seljenja izazvanih ratom između 1991 i 1995) mlado, ekonomski aktivnije i bolje obrazovano od prosječnih ruralnih stanovnika, snažna sklonost seljenju iz ruralnih područja povećava probleme starenja, ovisnosti i društvene izolacije stanovnika koji ostaju. Nadalje, povećani odljev mladih obitelji i mladih žena iz ruralnih područja može doprinijeti pogoršanju kvalitete obrazovanja onih koji žive u ruralnim područjima, npr. može doći do potrebe za zatvaranjem postojećih škola zbog malog broja učenika, ili smanjenja raspoloživog dohotka preostalog stanovništva, npr. povećanja troškova prijevoza i vremena putovanja one djece/roditelja koji trebaju putovati u drugu školu (u slučaju kad se škole nalaze u udaljenim područjima onda se kombiniraju, itd.)

2.2.3. Ravnopravnost spolova

Ravnopravnost spolova je jedna od temeljnih vrijednosti ustavnog poretka Republike Hrvatske čija je zaštita osigurana samim Ustavom.

U listopadu 2003 imenovan je pravobranitelj za ravnopravnost spolova, a 2004. je osnovan Vladin ured za ravnopravnost spolova. Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova (NN 114/06, stupila je na snagu 23. listopada 2006.) je usvojio Hrvatski sabor 13. listopada 2006. Pravobranitelj za ravnopravnost spolova prati provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 116/03, stupio na snagu 30. srpnja 2003.) i ostale propise koji se odnose na ravnopravnost spolova.

Zakon o ravnopravnosti spolova regulira zaštitu od diskriminacije na temelju spolova i jednake mogućnosti za žene i muškarce.

Sva državna tijela, pravni subjekti s javnom vlašću, te pravni subjekti koji su u većinskom vlasništvu države ili jedinica regionalne samouprave su obvezni razvijati plan akcije na temelju analize položaja žena i muškaraca, te odrediti razloge za uvođenje posebnih mjera, ciljeva koji treba postići, te načine na koje će ih provesti i pratiti.

Kako ove obveze nisu u potpunosti zadovoljene, nije vjerojatno kako će pravni subjekti udovoljavati obvezama propisanim Zakonom o ravnopravnosti spolova, odnosno provedbi politike koja vodi računa o ravnopravnosti ili rodne ravnopravnosti. U skladu s ovom odredbom, ova su tijela, u svim fazama planiranja, usvajanja i

provedbe odluka ili radnji, obvezna ocijeniti svoj učinak na poziciju muškaraca i žena, s ciljem postizanja istinske ravnopravnosti žena i muškaraca. Izvješće pravobranitelja za ravnopravnost spolova za 2005. pokazuje kako ova

odredba nije bila dosljedno provedena u razdoblju nastanka ovog izvješćivanja. Poboljšanja su vidljiva u sprečavanju nasilja u obitelji, posebno zahvaljujući Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, te Ministarstvu unutarnjih poslova.

U svrhu jačanja ženskog poduzetništva, ministarstva, tijela lokalne vlasti i nevladine udruge provode programe za jačanje ženskog poduzetništva, te financijskog podupiranja žena. Jedan od ciljeva Operativnog plana za razvoj malog i srednjeg poduzetništva u 2006. uključivao je stvaranje preduvjeta za brže uključivanje žena, kao ciljane skupine, dodjelom subvencija po kreditima.

MPRRR svojim aktivnostima promiče ulogu žena u ruralnim područjima putem sponzorstva za izbor najuzornije hrvatske seoske žene, koji se 2006. održao po sedmi put. Najuzornija seoska žena svojom osobnošću simbolizira vrijednost i važnost kreativne, poduzetne žene na selu i na gospodarstvu u svrhu afirmacije i podizanja kvalitete života, očuvanja obitelji, kulturnog nasljeđa i poboljšanja određene pozicije ruralne žene u hrvatskom društvu.

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS) u okviru programa rada s obiteljskim gospodarstvima također podupire i promiče ulogu žena na gospodarstvu i u društvu putem suradnje sa ženskim udrugama i organiziranjem predavanja, izložbi i manifestacija. Od 2000. godine Odjel za ruralni razvoj HZPSS-a svake godine organizira i slavi Svjetski dan seoskih žena.

Nema relevantnih podataka o poziciji žena u ruralnim područjima što se tiče ravnopravnosti spolova.

2.2.4. Struktura poljoprivrednog stanovništva

Broj ruralnog i poljoprivrednog stanovništva² se stalno smanjuje od 1991, što je povezano s ratnim posljedicama poput depopulacije i zagađenosti minama određenih područja, strukturnih promjena u gospodarstvu i društvu, uključujući visoku negativnu stopu nataliteta u uglavnom ruralnim područjima.

2001. ruralno stanovništvo je iznosilo 44,4% u ukupnom stanovništvu, dok je poljoprivredno stanovništvo iznosilo 5,5% ukupnog i 11% ruralnog stanovništva u Hrvatskoj. U međupopisnom razdoblju ukupno poljoprivredno stanovništvo se smanjilo apsolutno za 40%, a "aktivno 3" poljoprivredno stanovništvo se smanjilo za 37% (vidi Tablica 2-7). Udio ekonomski aktivnih osoba u poljoprivredi se neznatno povećao s 64,7% (1991) na 67,5% u 2001.

Prema rezultatima popisa, manje od 20% poljoprivrednih gospodarstva je imalo više od jednog aktivnog člana obitelji koji je puno radno vrijeme radio na gospodarstvu.

² Poljoprivredno stanovništvo su sve one osobe čije je zanimanje klasificirano u jednu od dvije skupine (prema Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja): "poljoprivredni, lovno – uzgojni, šumski i ribarski radnici" i "jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja" i sve druge osobe koje uzdržavaju

³ Aktivno poljoprivredno stanovništvo u radnoj snazi su zaposlenici i nezaposlene osobe klasificirane prema gospodarskoj aktivnosti u referentnom razdoblju.

Obiteljska se poljoprivreda većini slučajeva vodi kao poljoprivreda za dodatni izvor prihoda često u kombinaciji sa zaposlenjem u industriji ili uslužnom sektoru.

Tablica 2-7: Promjena kod poljoprivrednog stanovništva (1991–2001)

Poljoprivredno stanovništvo	Broj		Promjena
	1991	2001	%
Ukupno	409.647	245 987	- 40,0
Aktivno	264.895	165 942	- 37,4

Izvor: DZS, Popis stanovništva iz 2001.

Indeks starenja (1,79 u 2001) poljoprivrednog stanovništva je dvaput veći od onog ruralnog stanovništva. Prema podacima o poljoprivrednicima upisanim u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava MPRRR-a, njihova dob pokazuje kako je 50% poljoprivrednika starije od 55 godina, a samo 8% ih je do 35 godina starosti (8% = <35 godina, 17% = 35<45 godina, 25% = 45<55 godina, 22% = 55<65 godina i 28% = >65 godina).

2.2.5. Stanje u obrazovanju

Razina obrazovanja u ruralnim područjima je u prosjeku mnogo niža u usporedbi s urbanim područjima. Udio ljudi koji su završili samo osnovnu školu u dobi od 15 i više u ukupnom stanovništvu je u ruralnim područjima dvaput viša u odnosu na urbana područja što također govori o regionalnim razlikama. U većini županija, postotak osoba koje žive u ruralnim područjima i koje su završile samo osnovnu školu (stariji od 15 godina) varira između 20 - 35%. U nekim županijama, npr. Međimurskoj, gotovo svaka treća odrasla osoba koja živi u ruralnom području ima samo osnovnoškolsko obrazovanje. U ruralnim područjima nedostaje osoba sa srednjim ili visokim obrazovanjem, npr. srednjoškolskim stručnim obrazovanjem, srednjom školom ili fakultetskom diplomom. U nekim županijama koeficijenti pokazuju kako samo četvrtina stanovništva s višim stupnjem obrazovanja živi u ruralnim područjima u odnosu na urbana.

Podaci iz popisa stanovništva iz 2001. pokazuju kako je u svih 21 županija udio stanovništva bez obrazovanja puno viši u ruralnom području u usporedbi s urbanim. Postotak stanovništva starijeg od 15 godina bez ikakvog obrazovanja, u nekim je ruralnim područjima 3 - 4 puta veći od omjera u urbanim područjima iste županije (npr. Zadarska i Karlovačka županija). U Zadarskoj županiji ili Šibensko – Kninskoj svaka dvanaesta odrasla osoba koja živi u ruralnom području nije završila nikakvu školu. U Planinskoj regiji koeficijent onih koji nisu završili nikakvu školu je gotovo 60% viši od državnog prosjeka.

Stanje u obrazovanju u ruralnim područjima u nekim segmentima pokazuje negativni razvoj. Od 1990. do 2000. broj osnovnih i srednjih škola u ruralnim područjima se smanjio za 25%, što je povezano s migracijama iz ruralnih područja. Ova situacija je, s jedne strane, prouzročila postupno povećanje broja učionica u kojima se održava nastava za više razreda u ruralnim područjima, što može dovesti do smanjenja kvalitete obrazovanja zbog nedovoljne posebne pripreme učitelja za višerazrednu nastavu. S druge strane, u nekim ruralnim područjima putna je udaljenost za djecu iz ruralnih područja postala veća, te su im postale nedostupnije dodatne pedagoške i nepedagoške aktivnosti prije ili poslije redovne nastave (sport, knjižnice, aktivnosti na otvorenom, umjetničke, itd.).

Poljoprivredno obrazovanje u Hrvatskoj se pruža kroz formalne obrazovne ustanove na dvije razine: visoko poljoprivredno obrazovanje u šest poljoprivrednih škola i oko 20 srednjih škola, te visoko kvalificirano obrazovanje putem stručnih predavanja na dva učilišta (u Križevcima i Požegi) i dva fakulteta (Zagreb i Osijek).

2.2.5.1. Sustav obrazovanja odraslih

Obrazovanje odraslih, uključujući obrazovanje poljoprivrednika, je utvrđeno Zakonom o obrazovanju odraslih (NN 17/07, od 12. veljače 2007) i u okviru je nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Obrazovanje odraslih je proces učenja namijenjen odraslima s ciljem stjecanja kvalifikacija potrebnih za zapošljavanje (stjecanje kvalifikacija za prvo zanimanje, ponovno usavršavanje, stjecanje stručnog znanja i vještina, te njihovo poboljšanje) i ostvarivanje prava na slobodni razvoj osobnosti.

Obrazovanje odraslih može biti formalni, neformalni, neslužbeni ili/i samousmjereni proces učenja i dio je jedinstvenog sustava obrazovanja u Hrvatskoj, koji je javna usluga.

Oni koji sudjeluju u praćenju i razvoju sustava obrazovanja odraslih su:

- Vijeće za obrazovanje odraslih (stručno i savjetodavno tijelo Vlade Hrvatske) i
- Agencija za obrazovanje odraslih kao ustanova za praćenje, razvoj, ocjenu i poboljšanje obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, utemeljena uredbom Vlade 2006.

Agencija vrši zadaće i poslove državne agencije za provedbu Integriranog programa doživotnog učenja i programa Europske Komisije Mladi na djelu.

Znanje, vještine i sposobnosti stečene obrazovanjem odraslih se dokazuju dokumentom. Ustanova za obrazovanje vodi andragošku dokumentaciju, a vode je također i ustanove o obrazovanju, programima, polaznicima, radnicima i drugim važnim podacima za praćenje situacija vezanih uz aktivnosti.

Ustanova za obrazovanje odraslih je kompetentna za provedbu programa ako ima registriranu djelatnost za obrazovanje odraslih, te ako posjeduje prostorije, kadar i materijalne uvjete utvrđene programom, koji je usklađen sa standardima i normama za njegovo izvršenje.

Ako ustanova za obrazovanje odraslih nema usklađene programe obvezna je uskladiti ih u razdoblju od jedne godine od dana kad je Zakon stupio na snagu.

Što se tiče programa obrazovanja i tečajeva za poljoprivrednike, u Hrvatskoj je trenutno ovlašteno 36 ustanova koje vrše kvalifikacijske programe za poljoprivredne proizvođače s ciljem stjecanja različitih zanimanja (vidi dodatak 12.20, Tablica 12-20). Kvalifikacijski programi se sastoje od teoretskog i praktičnog dijela predavanja.

Pomoću ruralnih mjera razvoja MPRRR će osigurati sredstva iz državnog proračuna u svrhu sufinanciranja pohađanja verificiranih programa usavršavanja. Ova će mjera biti uspostavljena do kraja 2007, zato se njena provedba planira u 2008.

Dodatna usavršavanja u svrhu stjecanja potrebnih dodatnih vještina i sposobnosti koje se odnose na relevantne standarde Zajednice o okolišu, higijeni, dobrobiti životinja, javnog zdravstva, zdravlja biljaka i životinja, sigurnosti na radu, Zajedničke organizacije tržišta za voće i povrće bit će omogućena suradnji s HZPSS i HSS.

Kao prvi korak, zaposlenici HZPSS-a i HSS-a će se obrazovati po tim pitanjima, u okviru tekućeg PHARE 20054 projekta i nadležnih tijela na posebnim tečajevima (tj. veterinarskim, sanitarnim, standardima, te standardima vezanim za zaštitu okoliša)

⁴ Jačanje institucionalne sposobnosti i potpora SAPARD/IPARD provedbi u Republici Hrvatskoj

kako bi se u drugom koraku obrazovali potencijalni IPARD korisnici i drugi zainteresirani sudionici.

Sve ostale strane (javne ustanove, nevladine organizacije, gospodarske komore i obrti, itd.) će biti pozvane doprinijeti ovim aktivnostima u skladu s njihovim područjem stručnosti.

Posebna pažnja će biti usmjerena na pripremu poljoprivredno okolišnog programa usavršavanja za tri pilot područja u okviru PO mjera (vidi poglavlje 5.2.1) jer potencijalni korisnici trebaju imati certifikat kako bi mogli sudjelovati u programu. Trajanje ovog programa usavršavanja i nastavni plan i program će biti razrađeni u okviru projekta PHARE 2005. Obrazovanje krajnjih korisnika vodit će zaposlenici HZPSS-a, koji će se usavršiti za sva relevantna pitanja.

Zajednički i glavni cilj ovog obrazovanja je priprema za bolje razumijevanje i provedbu standarda Zajednice na svim razinama.

2.2.6. Pristup lokalnog stanovništva infrastrukturi i kvaliteta stanovanja

Ruralna kućanstva u Hrvatskoj karakterizira lošiji pristup temeljnoj infrastrukturi (stanovništvo/ceste, gustoća cestovne mreže, opskrba vodom po glavi stanovnika, otpadne vode iz javnog sustava kanalizacije, telefonska veza) i imaju lošije uvjete stanovanja (električna struja, vodovod, sustav kanalizacijskog otpada, centralno grijanje, kuhinja, WC i kupaona u kući) od domaćinstava u urbanim područjima u Hrvatskoj, što usporava gospodarski i društveni razvojni proces, a predstavlja i rizik za okoliš. Glavni pokazatelji, kako je navedeno u dodatku 12.17 dodatku 12.18 su niži u ruralnim (općine) nego u urbanim područjima (gradovi) kao što se vidi u županijama s uglavnom ruralnim karakterom poput Karlovačke, Koprivničko-Križevačke, Bjelovarsko-Bilogorske, Ličko-Senjske, Virovitičko-Podravske, Šibensko-Kninske ili Dubrovačko-Neretvanske. Najznačajnije razlike tiču se priključenja na sustav centralnog grijanja, kanalizacije, opskrbe tekućom vodom i gustoće cestovne mreže. Iako je opskrba energijom u ruralnim područjima nestabilna i uništen brojnim prekidima. Što se tiče sustava grijanja, treba uzeti u obzir kako zbog toplih klimatskih uvjeta u županijama na jugu Hrvatske, ruralna kućanstva nisu spojena na sustav centralnog grijanja, a za vrijeme hladnijih razdoblja koriste drva.

Ako su domaćinstva spojena na kanalizacijski sustav, otpadne vode u općinama se ne pročišćavaju što zagađuje okoliš. U 2003, samo se 21% kanalizacijske vode u općinama pročišćavao, od kojih je samo 12% prolazilo potpuni proces čišćenja (fizičko, kemijsko i biološko čišćenje). Hrvatska ima 82 postrojenja za pročišćavanje kanalizacijskih voda, ali su samo tri smještena u močvarnim područjima. Velike količine nepročišćenih otpadnih voda se izravno ispuštaju u rijeke ili u more. Kako bi se poboljšala situacija, Vlada je utvrdila plan za gradnju postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda u naseljima s najmanje 50.000 stanovnika, a na lokalnoj razini za izgradnju takvih postrojenja za pročišćavanje čak i u manjim naseljima.

Druga prepreka socijalno-gospodarskom razvoju je loše razvijena mreža lokalnih i nerazvrstanih cesta u ruralnim područjima. Prema klasifikaciji Nacionalnog programa za izgradnju i održavanje cesta prema Zakonu o cestama, samo je 18% cesta u dobrom stanju. Ukupna dužina svih lokalnih cesta u Hrvatskoj iznosi 10.535 km, od kojih 10% otpada na nerazvrstane ceste. Općine su odgovorne za održavanje lokalnih i nerazvrstanih cesta. To su površine koje se koriste za sve vrste prometa, dostupne velikom broju različitih korisnika (ruralne ceste, poljske i šumske ceste, staze na riječnim obalama, pristupne ceste, parkirališta, benzinske pumpe, itd.) kako je određeno Zakonom o javnim cestama (NN 180/04 od 20. prosinca 2004, vidi stranicu

346). Ulaganja u nerazvrstane lokalne ceste su od posebnog interesa u poljoprivrednim zonama označenim u skladu sa Zakonom o prostornom planiranju (NN 30/94, 68/98, 35/99, 61/00, 32/02, 100/04). Dobra cestovna infrastruktura doprinosi učinkovitom gospodarstvu i daljnjem razvoju gospodarstva u poljoprivrednim zonama.

U Jadranskoj regiji važnu gospodarsku ulogu imaju protupožarni šumski putovi, a važne su i za okoliš. Te ceste služe kao višenamjenske ceste jer se ne koriste samo kao infrastruktura u svrhu gašenja požara, već i kao pristupne ceste poljoprivrednom zemljištu. U Jadranskoj regiji je privatno poljoprivredno zemljište vrlo rascjepkano i okruženo šumama u privatnom i državnom vlasništvu, a jedan od razloga napuštanja poljoprivrednog zemljišta je nedostatak pristupa zbog neodržavanja višenamjenskih protupožarnih cesta.

Uzme li se u obzir kako je više od trećine hrvatskog teritorija pokriveno šumama, što je daleko iznad prosjeka Srednje Europe, te ako se uzmu u obzir višestruke vrijednosti šumskog ekosustava, protupožarna zaštita šuma zahtijeva punu pažnju i maksimalne napore svih relevantnih čimbenika koji su na bilo koji način uključeni u različite aktivnosti na otvorenom. Zato postoji potreba za provođenjem aktivnosti usmjerenim na poboljšanje protupožarnih mjera, od kojih je prvo smanjenje broja požara na otvorenom organiziranjem represivnih mjera kako bi se smanjio broj šumskih područja i površina uništenih požarima.

Prema statističkim podacima Hrvatskih šuma d.o.o. o šumskim požarima, u razdoblju od 1992. do 2005. prosječna površina područja zahvaćenog požarom je bila 14.300 ha godišnje, uključujući šume i ostala područja (najmanja površina zahvaćena požarom je bila 2005 – 3.135 ha, a najviša 2000 – 68.171 ha). Gotovo 90% šumskog područja zahvaćenog požarima su bile šume koje rastu na kršu (u podobalnim područjima i na otocima), što je vrlo osjetljivo pitanje što se tiče ekologije. Šumski požari su najopasniji u obalnom području zbog prirode krškog područja, gdje su šume od posebnog značaja kao i način na koji se održavaju, što se tiče njihovih općih praktičnih funkcija. Pojava šumskih požara je uobičajena karakteristika u obalnim regijama, u skladu s uvjetima koje su stvorili priroda i čovjek. U tim područjima, primarna funkcija šuma je ekološka, a sekundarna socijalna, te je najmanje važna gospodarska, tj. iskorištavanje drvne građe. Zbog toga, upravljanje šumama nije moguće bez državnih intervencija. Velikim dijelom upravljanje šumama je usredotočeno na zaštitu od gubljenja zemljanog pokrova, drvene građe, propadanja poljoprivrednog tla, uništavanja infrastrukture i objekata za stanovanje, te također gubitka rekreativnih i krajobraznih vrijednosti, te ostalog. Osim toga, saniranje posljedica šumskih požara je veliki teret za državni proračun kao i privatni sektor.

Treba naglasiti kako se više od 60% šumskih požara dogodilo na napuštenim poljoprivrednim zemljištima zbog prirodnog slijeda drvnih vrsta, te na neuređenim i nepristupačnim privatnim šumskim područjima, pogodnim za širenje požara i onemogućavanje gašenja. Također, najveći broj šumskih požara se još uvijek događa na područjima koja su već ranije bila zahvaćena požarom; mnogo je staništa uništeno nakon što su se tek nedavno prirodnim putem obnovila ili ih je obnovio čovjek. Trendu porasta područja zahvaćenih požarima pridonosi činjenica kako je oko 30% okupiranih područja, napuštenih nakon rata, zaraslo u teško pristupačno šumsko raslinje i šumu. Ta područja predstavljaju najveći problem za zaštitu od požara, posebno zbog mina.

Kad se uzmu u obzir uvjeti i lokacija površina privatnih šuma u usporedbi s državnim šumama, šume u privatnom vlasništvu su u puno većoj opasnosti.

Zakoni o zaštiti od požara su: Zakon o zaštiti od požara (NN 58/93, 33/05, vidi str.345), te Pravilnik o zaštiti od šumskih požara (NN 26/03). U skladu sa spomenutim propisima, vlasnici i korisnici koji su bave svim aspektima otvorenih prostora su obvezni održavati 'sve šumske ceste i putove u stanju koje omogućava pristup

vatrogasnim vozilima.' S druge strane, sve pravne osobe odgovorne za upravljanje državnim šumama i jedinice lokalne uprave koje upravljaju vlasništvom vlasnika šuma su obvezne izraditi Plan zaštite od požara.

Državna tijela nadležna za nadzor mjera za sprečavanje požara su Ministarstvo unutarnjih poslova – protupožarni inspektori i MPRRR-a - šumski inspektori.

Financijski je najskuplja i najzahtjevnija preventivna mjera obveza izgradnje i održavanja potrebne mreže protupožarnih prosjeka s elementima šumskih cesta – višenamjenskih cesta. U skladu sa Zakonom, zaštita od požara u privatnim šumama spada pod odgovornost lokalnih i regionalnih vlasti, koje obično nemaju dovoljno sredstava za sve mjere koje treba provesti.

Na temelju statističkog prosjeka područja zahvaćenog požarima od 45 ha po požaru u Hrvatskoj (1992 – 2005), što je znatno iznad prosjeka mediteranskih zemalja (prosječne brojke su, npr. u Italiji - 9 ha po požaru, Španjolskoj - 9 ha po požaru, Portugalu - 5 ha po požaru, u skladu s UNECE5 podacima za razdoblje od 1991. do 2001.), očito je kako treba modernizirati sustav zaštite od požara. Glavni je razlog što su tako velika područja zahvaćena požarima nepristupačnost i težak teren, odnosno, nedovoljan broj protupožarnih prosjeka i cesta. Svi ti čimbenici traže brzu i učinkovitu akciju.

Najveći broj požara, te najveću potrebu za gradnjom protupožarnih cesta s elementima šumske ceste – višenamjenske ceste, imaju razina I i razina II područja opasnosti od požara, obalna područja i otoci. No, zbog zanemarenih i nepristupačnih terena ugrožene su i kontinentalne šume. Uz kultivaciju šuma i lakšom dostupnošću putem izgradnje cesta kao rezultata upravljanja šumom (pretvaranja degradiranih oblika šuma u vrijedne šume visoke kvalitete s gospodarskog stajališta), smanjit će se ugroženost od požara.

U Nacionalnoj šumskoj politici i strategiji, najvažnijem dokumentu hrvatskog šumarstva, jedna od primarnih mjera je provedba mjera potpore za zaštitu od požara i civilnu zaštitu. U tu svrhu, Republika Hrvatska godišnje ulaže značajna sredstva za zaštitu od požara u šumama. Hrvatske Šume d.o.o, Zagreb, godišnje ulažu više od 13,66 milijuna EUR za provedbu mjera zaštite od požara u državnim šumama.

Kako se navodi u dodatku 12.18, više od dvije trećine ruralnih domaćinstava nije spojeno na središnji sustav grijanja. Ulaganja u termoelektre, koje koriste biomasu kao izvor energije, će poboljšati situaciju, a povećanje upotrebe biomase kao izvora energije je definiran strateškim aktivnostima Nacionalne šumske politike i strategije. Jedan od prioriteta je korištenje organskog poljoprivrednog i šumskog otpada kao izvora grijanja, čime bi se značajno poboljšali životni uvjeti ruralnog stanovništva, kao i učinak na okoliš. Ulaganja u toplane kako bi se poboljšali životni uvjeti i infrastruktura u ruralnim područjima također je jedan od ciljeva ROP-a u Hrvatskoj.

2.2.7. Ruralni turizam

Ruralni turizam je spektar aktivnosti, usluga i dodatnih pogodnosti koje organizira ruralno stanovništvo uglavnom u poljoprivrednim kućanstvima kako bi privuklo turiste u svoje područje, te ostvarilo dodatni izvor prihoda. Službene statistike poznaju samo koncept kontinentalnog turizma, a vidi se kako su u sveukupnoj turističkoj djelatnosti

⁵ Gospodarska komisija Ujedinjenih Naroda za Europu

Republike Hrvatske u 2006, kontinentalne županije (bez Grada Zagreba) sudjelovale s 5,2 % dolazaka i 2,2 % noćenja. (Izvor MMTPR 2007.)

Ruralno područje, kao temeljni resurs za razvoj ruralnog turizma, predstavlja ogromni potencijal za zadovoljavanje potreba urbanog stanovništva za mirom i prostorom za rekreaciju na otvorenom. Ruralni turizam uključuje posjete nacionalnim parkovima i parkovima prirode, te ostaloj baštini u ruralnom prostoru, panoramske vožnje, uživanje u ruralnom krajoliku i boravak na poljoprivrednim gospodarstvima.

Turizam na poljoprivrednim gospodarstvima je dobro definirani segment ruralnog turizma, koji omogućava poljoprivrednicima proširenje njihovih gospodarskih djelatnosti, te omogućava veću dodanu vrijednost krajnjim poljoprivrednim prehrambenim proizvodima.

Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 138/06) i Pravilnikom o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (NN 48/95, 47/97, 35/96, 25/99, 29/00, 196/03) je regulirano pružanje ugostiteljskih usluga na seljačkom domaćinstvu. Također, Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07) regulira pružanje turističkih usluga u takvim domaćinstvima. Broj registriranih turističkih domaćinstava u Hrvatskoj je u porastu i stalno se razvija u posljednjih deset godina, otkad se vodi upisnik.

Zakon regulira vrste turističkih usluga u seljačkom turizmu poput iznajmljivanja konja za jahanje, foto safarija, branje plodina, berbe voća i povrća, ubiranja ljetine, te ostale usluge u seljačkim domaćinstvima.

U skladu s podacima iz ožujka 2007, (izvor HGK) u Republici Hrvatskoj su registrirana ukupno 352 seljačka domaćinstva za djelatnost seljačkog turizma (TSOG) s ukupnim brojem od samo 886 kreveta. Od ukupnog registriranih TSOG 288 ili 81 % njih nudi usluge prehrane, dok 207 ili 59 % ima kušaonice (vina, rakije, i dr.).

Tablica 2-8: Podjela turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava TSOG, broj kreveta i ponuda prema županijama (2007)

Županija	Broj turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava (TSOG)	Broj kreveta u TSOG	Usluge prehrane	Kušaonice vina i rakije
Bjelovarsko-Bilogorska	2	16	2	2
Brodsko-Posavska	0	0	0	0
Dubrovačko-Neretvanska	70	23	70	70
Istarska	64	253	47	35
Karlovačka	0	0	0	0
Koprivničko-Križevačka	6	22	5	3
Krapinsko-Zagorska	7	20	6	6
Ličko-Senjska	0	0	0	0
Međimurska	8	10	8	8
Osječko-Baranjska	56	192	47	3
Požeško-Slavonska	0	0	0	0
Primorsko-Goranska	0	0	0	0
Sisačko-Moslavačka	8	27	7	3
Splitsko-Dalmatinska	31	12	31	16

Šibensko-Kninska	21	16	21	21
Varaždinska	6	6	3	5
Virovitičko-Podravska	0	0	0	0
Vukovarsko-Srijemska	2	0	2	2
Zadarska	41	248	11	10
Zagrebačka	30	41	28	23
Ukupno	352	886	288	207

Izvor HGK, 2007

Prema podacima Gospodarskog odjela ureda državne uprave prema županijama, 6 županija nema registrirane TSOG: Brodsko-Posavska, Karlovačka, Ličko-Senjska, Požeško-Slavonska, Primorsko-Goranska i Virovitičko-Podravska.

Statističko promatranje ovog segmenta je na početku, pa se ne može uzeti u obzir kao referenca. Državni zavod za statistiku prati kretanje turista u "poljoprivrednim gospodarstvima" tek od 2004, u skladu s definicijama iz propisa koji reguliraju pitanja vezana za seljačka domaćinstva.

Ruralni turizam je djelatnost usko povezana s poljoprivrednom proizvodnjom, ruralnim okolišem i ruralnim načinom života. Kao što je vrsta turizma, on pokazuje – na najbolji mogući način, tradicionalni način života i okruženje. Osim toga, izravno povezuje kulturnu i povijesnu tradiciju sa svakodnevnim životom. Ruralni turizam se ne temelji samo na tradiciji, već je i zanimljiv i jedinstven, zbog rastuće vrijednosti odredišta, uglavnom kroz ruralnu gostoljubivost, te izvornost proizvoda. Aktivnosti koje se svaki dan događaju u ruralnim područjima nisu isključivo usredotočene na turiste – koji su gosti, već i druge značajke poput lokacije smještaja i dobre vrijednosti za novac. Za posjetitelje, ruralni turizam nudi nešto drugačije od uobičajenih modela turizma, te u njemu turisti nalaze kvalitetno provedeno slobodno vrijeme u ruralnom okolišu s njegovim prirodnim i kulturnim karakteristikama.

Što se tiče različitih trendova u ruralnom turizmu, očito je, kako postoji veliki spektar mogućnosti za razvoj ovog segmenta. Kao prvo, u odnosu na uobičajene aktivnosti, koje se mogu razviti i ponuditi u Republici Hrvatskoj potencijalnim gostima, postoji i povezanost s obrazovanjem i usavršavanjem, odmorom, rekreacijom ili pustolovinom. Neke od ovih aktivnosti su vezane za određeno doba godine (sezonalnost), druge su vrlo pogodne za razvoj i produženje sezone, neke mogu biti gotove za nekoliko sati, a druge zahtijevaju dan, dva ili čak i više. Određene su krajolikom koji ih okružuje (turizam blizak prirodi – vožnja biciklom, hodanje, jahanje, lov, ribolov, vožnja kanuom, itd.), pustolovni turizam (rafting ili kajak na divljim vodama, penjanje, brdski biciklizam, paragliding), obrazovni turizam (otkrivanje lokalne gastronomije i vina, izrada lokalnih suvenira, glazba, slikanje, učenje jezika, otkrivanje povijesti i baštine, itd.), kulturnog turizma (festivali i događaji, glazba, kazalište, otkrivanje običaja života na selu, kuhinje, kušanje lokalnih specijaliteta) kao i druge vrste selektivnog oblika turizma, koji se može razviti kao individualni segment ili dodatak postojećim turističkim proizvodima u ruralnim područjima. Relativno točni podaci na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini postoje samo za poljoprivredni turizam koji se odnosi na broj seljačkih domaćinstava ili obiteljskih gospodarstava, gdje domaćini nude usluge u skladu sa Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti. U razdoblju od 2000 - 2005 registrirane jedinice seljačkog turizma su se više nego udvostručile (vidi Tablica 2-9).

Tablica 2-9: Razvoj jedinica seljačkog turizma (ST) (2000 – 2007)

Godina	Br, ST
2000	151
2001	175

27

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

2002	269
2004	254
2005	310
2007	352

Izvor: MPRRR, MMTPR, HGK (2007)

Očekivana rješenja za uklanjanje uočenih nedostataka ruralnog razvoja seljačkog turizma u Hrvatskoj:

- Potpora izgradnji adekvatne komunalne infrastrukture svih sadržaja kao preduvjet za razvoj turizma u ruralnim područjima.
- Potpora svim programima i sadržajima, te obrazovnim sadržajima, stjecanju znanja i iskustva za vođenje i vršenje aktivnosti ruralnog turizma na poljoprivrednim domaćinstvima.
- Potpora za gradnju, rekonstrukciju i opremanje smještaja na poljoprivrednim domaćinstvima
- Potpora tradicijskim zanatima, tj. revitalizacija trenutnih i otvaranje novih poduzetničkih inicijativa.
- Potpora inicijativama izravne prodaje, tj. opremanja prostora za prodaju na domaćinstvu
- Potpora za gradnju/opremanje tematskih staza u obliku šetnica, biciklističkih staza, jahačkih staza, vođenih putova, itd.
- Potpora marketinškim aktivnostima
- Ruralno restrukturiranje (izgradnja i obnova novog središnjeg ambijenta)
- Potpora vezana za ekološku proizvodnju i ponudu na TSD

2.2.8. Ruralne organizacije i planiranje lokalnog razvoja

2.2.8.1. Razvoj civilnog društva u Hrvatskoj

U Hrvatskoj su se organizacije civilnog društva razvile naročito kao posljedica rata (1991 – 1995) djelovanjem humanitarnih i mirovnih organizacija.

„Nacionalnu strategiju stvaranja potencijalnog okruženja za razvoj civilnoga društva 2006 - 2011“ je usvojila Vlada RH 12. srpnja 2006, a daje osnovne smjernice koje se žele postići do 2011, kako bi se unaprijedio postojeći i stvorio novi pravni, financijski i institucionalni sustav potpore razvoju civilnoga društva, te stvorilo poticajno okruženje za daljnji razvoj civilnoga društva u Republici Hrvatskoj.

Vlada RH je usvojila Operativni plan za provedbu Nacionalne strategije 1. veljače 2007.

Kako je prikazano u dodatku 12.22, Tablica 12-22, 31.209 udruga, 100 ustanova i 1 zaklada su registrirani u 2006.

U skladu s Programom suradnje između Vlade RH i sektora nevladinih udruga, usvojenom 4. siječnja 2001, potpisano je otprilike 15 povelja o suradnjama između gradova, županija i organizacija civilnog društva koje na tom polju djeluju kako bi se utvrdio hrvatski model odnosa između vlade i civilnoga društva.

Ured za udruge (1988), Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva (2003) kao i Savjet za razvoj civilnoga društva koji je osnovala Vlada, podupiru razvoj civilnoga društva i međusektorske suradnje.

Ured za udruge uglavnom predlaže nove pravne okvire za aktivnosti nevladinog i neprofitnog sektora Republike Hrvatske, te prati provedbu usvojenih prijedloga Programa suradnje.

Savjet za razvoj civilnoga društva, savjetodavno i stručno tijelo Vlade RH, prati, analizira i ocjenjuje provedbu Programa suradnje.

Zaklada podupire razvoj civilnoga društva u Hrvatskoj. Ona pruža stručno znanje i financijsku potporu programima koji potiču održivost neprofitnog sektora, međusektorske suradnje, civilnih inicijativa, filantropije i volonterstva, te poboljšava demokratske ustanove društva.

Ured za udruge je u razdoblju od 1998. do 2003. na temelju Programa dodjele financijske potpore udrugama financirao ukupno 1997 projekata i programa udruga u ukupnom iznosu od 14.389.199 EUR putem javnih natječaja i sustavnog praćenja provedbe financiranih projekata i programa udruga. Vrsta financiranih projekata obuhvaća različite vrste udruga i njihove glave skupne aktivnosti.

Nakon neuravnoteženog razvoja dijelova Hrvatske, općenito se može reći kako postoji nejednakost u razvoju civilnoga društva u pojedinim područjima. Gospodarski razvoj određenog područja zasigurno utječe na razvoj civilnog društva, no ne pozitivno.

Trenutno ne postoji sveobuhvatni, strateški određeni, operativni sustav koji bi omogućio sudjelovanje organizacija civilnog društva kao ravnopravnih partnera i pridonio razvoju lokalnih sredina i regija. To se isto tako odnosi na sustav financiranja i sustav donošenja odluka i razvoja upravljanja.

Iz gore navedenog vidi se kako je potreban pristup za održivi razvoj svih hrvatskih područja (županija), u kojem će sve zainteresirane strane preuzeti odgovornost i zajednički pridonijeti društveno – gospodarskom razvoju.

2.2.8.2. Iskustva poput Leadera u Hrvatskoj

Sudjelovanje lokalnog stanovništva i zainteresiranih skupina u kreiranju politike je još uvijek relativno slabo razvijeno u Hrvatskoj. Kako bi se osigurao napredak i prosperitet lokalnih inicijativa, od velike je važnosti potpora i jačanje lokalnih zajednica. Osim doprinosa sprečavanju ili ograničenju depopulacije ruralnih područja i povećanju kvalitete i atraktivnosti lokalnih ruralnih zajednica, također će pridonijeti izgradnji socijalnog i ljudskog kapaciteta u ruralnim aktivnostima. Aktivnosti koje vrše lokalne zajednice pridonose provedbi takozvanog "načela samouprave", koje ukazuje na odgovornosti i odluke prenesene na lokalnu razinu.

Točna razina kapaciteta ljudskih potencijala na lokalnoj razini nije mjerena i zato je teško utvrditi polaznu osnovu za trenutnu situaciju.

Međutim, još uvijek postoji velika potreba za jačanjem lokalne uprave i demokracije u ruralnim područjima uključujući izgradnju povjerenja i partnerstva između županija, općina i lokalnih zajednica, privatnog sektora kao i civilnoga društva (žene, mladi ljudi, itd. koji imaju važnu ulogu u budućim LAG-ovima, te razvoju lokalnih strategija razvoja). Zato su iznimno potrebni vrijeme i resursi za izgradnju potrebnih kapaciteta u obliku usavršavanja i izobrazbe, kao i za bolju suradnju i povjerenje među ključnim sudionicima. Drugi izazov je osiguranje kvalitete programa izobrazbe i usavršavanja kao i učinkovitiji rad administracije.

Glavni izazov s kojim su suočene hrvatske vlasti, uključujući MPRRR, se odnose na način motiviranja ruralnog stanovništva da se pridruži projektima i lokalnom partnerstvu. Organizacijski stupanj socijalnog civilnog društva u Hrvatskoj je nizak u usporedbi s državama članicama EU. Uobičajeno iskustvo hrvatskih zainteresiranih skupina govori kako je motivacija od osnovne važnosti i kako je važno naglasiti

početnu fazu uspostavljanja LAG-ova⁶, ne samo u smislu informiranja o potencijalima s Leaderom, već i potporom procesu identifikacije i uspostavljanja LAG-ova.

Iskustva iz pripreme 'ROP-a' i drugih inicijativa gore opisanih smatraju se važnima i korisnima u osiguranju uspješne provedbe Leader pristupa u Hrvatskoj, te suočavanju s izazovima niske razine obrazovanja, migracije iz ruralnih područja u gradove, male zarade i visoke stope nezaposlenosti što sve karakterizira ruralna područja. To su pitanja koja se ne mogu riješiti samo primjenom Leader pristupa, već im treba pristupiti na više načina. Leader se međutim smatra iznimno važnim i korisnim alatom zbog pristupa odozdo prema gore kojim se osigurava zadovoljavanje lokalnih potreba i zahtjeva u lokalnom kontekstu. Izabrana strategija za IPARD razdoblje služi kako bi se usredotočilo na ograničene dostupne resurse za uspostavljanje LAG-ova, kao i pripremu provedbe lokalnih razvojnih strategija izgradnjom kapaciteta i resursa na lokalnoj razini putem usavršavanja, radionica, informacija i promotivnih aktivnosti.

Radnje koje se odnose na razvoj civilnog društva (vidi poglavlje 2.2.8.1) također će pridonijeti aktivnostima vezanim za LEADER.

2.3. ANALIZA SITUACIJE U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU, ŠUMARSTVU I PREHRAMBENOJ INDUSTRIJI

2.3.1. Strukturni pokazatelji za sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

Sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva ima važnu gospodarsku ulogu u Hrvatskoj. Ukupna vrijednost poljoprivredne proizvodnje se povećala za 17% od 2000. (1.496 milijuna EUR) do 2005. (1.800 milijuna EUR), a njen udio u ukupnom BDP se smanjio s 7,37% na 5,75% (vidi Tablica 2-10).

Poljoprivredna proizvodnja zajedno sa sektorom šumarstva i ribarstva u 2001. iznosila je 1.670 milijuna EUR – prosječno 197 milijuna više nego u 2000. godini. Udio navedenih sektora u ukupnom BDP-u 2001. je bio 7,54%, pokazujući dakle neznatno povećanje u usporedbi s 2000. U 2002. došlo je do znatnog porasta u ukupnom iznosu poljoprivredne proizvodnje od 1.793 milijuna EUR, no udio u ukupnom BDP-u se smanjio za 2,8% na 7,33%. 2003. godine došlo je do povećanja u ukupnoj proizvodnji od 5,69% u usporedbi s 2002. i također smanjenja u ukupnom udjelu BDP-a na 5,99% zbog posljedica dugotrajne suše 2003. godine. U slijedeće tri godine došlo je do porasta u iznosu cjelokupne proizvodnje i smanjenju u ukupnom BDP-u pokazujući kako cijelo gospodarstvo napreduje puno brže od poljoprivrede.

Tablica 2-10: Udio poljoprivrednih sektora u bruto domaćem proizvodu (2000-2005)

Opis	2000	2001	2002	2003	2004	2005
------	------	------	------	------	------	------

⁶ LAG – Lokalna akcijska grupa

Ukupni BDP (milijun EUR)	19.989	22.173	24.457	26.246	28.376	30.950
Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo (milijun EUR)	1.473	1.670	1.793	1.571	1.678	1.780
Udio u BDP-u	7,37%	7,54%	7,33%	5,99%	5,91%	5,75%
Indeks (2000 = 100)	100	111	118	106	112	117
Promjena %		11,05%	6,50%	-10,63%	5,93%	4,70%
Omjer valute (HRK/EUR)	7,63	7,47	7,41	7,56	7,50	7,40

Izvor: DZS, 2006

Sektori poljoprivrede i ribarstva imaju važnu ulogu na tržištu rada, a i dobar su izvor samozapošljavanja.

Prema podacima dobivenim iz DZS-a, za razdoblje od 2000. do 2005, u prosjeku je bilo 1.371.000 zaposlenih osoba, od kojih je 93.857 bilo zaposleno u poljoprivrednom i ribarskom sektoru ili su bili vlasnici tvrtki. Udio zaposlenih osoba u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu u ukupnoj stopi zaposlenih bio je 5,72%. U odnosu na prethodne godine stopa zaposlenosti u gore navedenim gospodarskim aktivnostima se smanjuje (od 2000. smanjenje je u prosjeku 0,75% godišnje). Broj pojedinačnih poljoprivrednika prikazan u tablici Tablica 2-11 obuhvaća i one poljoprivrednike koji su upisani u Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje.

Očit je porast u broju osoba zaposlenih u obrtničkim djelatnostima u poljoprivredi, lovu i šumarstvu (993 osobe u 2000. do 2.824 osobe u 2005. godini). Porast od 285% (2000.–2005.) može se objasniti provedbom Nacionalnog programa za potporu poticanju malog i srednjeg poduzetništva (vidi poglavlje 0.). Također, broj pojedinačnih poljoprivrednika koji je bio vrlo visok 2000. godine kada je iznosio 83.196 osoba, smanjio se godišnje za otprilike 7,5% i dosegao 62.868 osoba (24,3% 2000 – 2004).

Tablica 2-11: Struktura zapošljavanja u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (2000 – 2005)

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
UKUPNO ZAPOSLENIH		1.340.958	1.348.308	1.359.016	1.350.245	1.409.634	1.420.574
Osobe zaposlene u poslovnim subjektima	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	30.900	30.400	29.300	29.395	29.396	27.522
	%	2,3	2,25	2,16	2,18	2,09	1,94
	Ribarstvo	1.100	1.200	1.400	1.581	1.581	1.442
	%	0,08	0,09	0,1	0,12	0,11	0,1
Osobe zaposlene u obrtu	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	993	1.294	2.024	2.340	2.340	2.824
	%	0,07	0,1	0,15	0,17	0,17	0,2
	Ribarstvo	2.449	2.577	2.773	2.862	2.862	2.900
	%	0,18	0,19	0,2	0,21	0,2	0,2

Osobe s aktivnom policom osiguranja u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje	Poljoprivrednici	83.196	75.772	70.171	ND	62.868	ND
	%	6,2	5,62	5,16	ND	4,66	ND
UKUPNI BROJ ZAPOSLENIKA U POLJOPRIVREDI, ŠUMARSTVU I RIBARSTVU		118.638	111.243	105.668	36.178 ^z	99.047	34.688 ^a
%		8,85	8,25	7,78	ND	7,03	ND ^a

Izvor: DZS 2005, Nacionalni program potpore poticanju malog i srednjeg poduzetništva: MPRRR 2006

Kad pogledamo spolnu strukturu zaposlenika Tablica 2-12, očito je kako je porastao broj žena zaposlenih u poljoprivredi kao i ukupno zaposlenih. U prvoj polovini 2002. godine od svih aktivnih žena 15,26% bilo je zaposleno u poljoprivredi i to je bilo malo manje od udjela muškaraca u ukupnom broju u kojem je bilo 134.000 muškaraca zaposlenih u poljoprivredi i 103.000 žena. Slijedeće godine došlo je do primjetnog trenda povećanja udjela žena zaposlenih u ovom sektoru i također smanjenje u broju zaposlenih muškaraca.

Tablica 2-12: Aktivne osobe i zaposlenost u poljoprivredi prema spolu

		Ukupno aktivni			Ukupno zaposleni			Zaposlenost u poljoprivredi ¹⁰		
		Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene
2002/I	%				84,9	86,6	82,62	15,52	15,9	15,26
	Ukupno	1.792	976	817	1.521	845	675	236	134	103
2002/II	%				85,6	86,6	84,12	14,94	15	14,84
	Ukupno	1.792	969	825	1.533	839	694	229	126	103
2003/I	%				85,9	87,2	84,26	16,84	16,2	17,65

⁷ Bez pojedinačnih poljoprivrednika

⁸ Isto

⁹ ND – nije dostupno

¹⁰ Uključujući poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo prema NKD

	Ukupno	1.791	984	807	1.538	858	680	259	139	120
2003/II	%				85,6	86,7	84,29	16,81	16,1	17,63
	Ukupno	1.793	972	821	1.535	843	692	258	136	122
2004/I	%				86,2	87,6	84,62	N.P.	N.P.	N.P.
	Ukupno	1.836	1.004	832	1.583	879	704	N.P.	N.P.	N.P.
2004/II	%				86,2	60,2	84,02	N.P.	N.P.	N.P.
	Ukupno	1.789	969	820	1.542	583	689	N.P.	N.P.	N.P.

Izvor: DZS, Popis radne snage

Između 2000. i 2005. došlo je do značajnog porasta od 21% u prosječnoj plaći u poljoprivrednom sektoru, zahvaljujući rastu ukupnog nacionalnog gospodarstva i BDP-a. Kako je prikazano u Tablica 2-13, usporedba prosječne plaće u ovom sektoru s prosječnom plaćom na državnoj razini za 2005. godinu pokazuje kako su plaće u poljoprivredi, lov, šumarstvu i ribarstvu niže (15,11% za poljoprivredu i šumarstvo i 23,45% za ribarstvo). Promatrajući sve godine zaostajanje plaća je u porastu.

Tablica 2-13: Prosječna plaća u poslovnim subjektima u poljoprivredi i prehrambenoj industriji, 2000 - 2005 (u EUR)

GODINA		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prosječni prihod (neto), svi sektori (EUR)		454	483	508	538	570	598
Prosječni prihod (neto) u primarnom sektoru (HRK)	Poljoprivreda, lov, šumarstvo (EUR)	419	413	441	451	482	507
	Povećanje/smanjenje (2000), %	-	-1,37	5,42	7,73	15,17	21,21
	Usporedba sa svim sektorima %	-7,85	-14,63	-13,15	-16,19	-15,41	-15,11
	Ribarstvo (EUR)	296	339	360	403	417	458
	Povećanje/smanjenje (2000), %	-	14,62	21,54	35,93	40,91	54,52
	Usporedba sa svim sektorima %	-34,82	-29,82	-29,17	-25,2	-26,79	-23,45

Izvor: DZS, 2006; Obrada: MPRRR

Za proizvodno-potrošačku bilancu koja se odnosi na primarne poljoprivredne proizvode, standardna metodologija izračuna FAO-a se koristi kao temelj izračuna ukupne tržišne potrošnje, samodostatnosti za određene poljoprivredne proizvode i hrane za životinje. Ocjena samodostatnosti je u svijetu općenito pokazatelj razine u kojoj domaća proizvodnja zadovoljava potrebe nacionalnog tržišta.

33

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Analiza samodostatnosti pokazuje nedostatke važnih poljoprivrednih proizvoda, posebno u slučaju janjetine, svinjetine, govedine, mlijeka, voća i povrća. Višak postoji kod pšenice, šećera, kukuruza, vina i jaja.

Tablica 2-14: Samodostatnost odabranih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u postocima (2001 - 2003)

Proizvod	2001	2002	2003	2001-2003
Pšenica	140	124	126	130
Šećer	112	117	87	105
Kukuruz	92	106	106	101
Vino	101	102	100	101
Jaja	100	100	100	100
Perad	99	99	100	99
Krumpir	96	100	85	94
Povrće	90	91	85	89
Mlijeko	83	87	80	83
Svinjetina	83	80	82	82
Janjetina	79	75	79	78
Ječam	81	79	67	76
Govedina	83	71	68	74
Maslinovo ulje	74	85	60	73
Biljno ulje	73	60	69	67
Riba	71	61	59	64
Kontinentalno voće	63	61	65	63
Egzotično voće	24	20	14	19

Izvor: DZS, 2004.

U posljednjih 14 godina postojalo je nekoliko jasno odvojenih razdoblja što se tiče trgovine u poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji:

1. Prvo razdoblje od 1993. do 1997. s porastom (111%) u trgovačkoj bilanci, u slučaju uvoza, ali i kod izvoza (85%);
2. Drugo razdoblje od 1997. do 2000. gdje je bilo smanjenje u izvozu za 30% i uvozu za 44%
3. Treće razdoblje od 2000. do 2005. gdje je ponovo došlo do porasta (71%) ponovo u trgovačkoj bilanci, u slučaju uvoza, no i u slučaju izvoza (57%).

Tablica 2-15: Uvozno-izvozna bilanca u poljoprivredi (1991 - 2004) u tisućama dolara

Godina	Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo			Ukupno u Republici Hrvatskoj			Udio u %	
	Izvoz	Uvoz	Bilanca	Izvoz	Uvoz	Bilanca	Izvo	Uvoz

							z	
1991	294.75 9	447.231	- 152.47 2	3.292.11 3	3.828.253	-536.140	8,95	11,6 8
1992	605.80 0	589.412	16.388	4.597.49 2	4.460.729	136.763	13,1 7	13,2 1
1993	492.99 8	443.031	49.967	3.910.31 6	4.658.362	-748.046	12,6 1	9,51
1994	490.92 0	615.420	- 124.50 0	4.402.81 1	5.529.895	- 1.127.08 4	11,1 5	11,1 3
1995	529.42 6	952.408	- 422.98 2	4.517.25 2	7.351.513	- 2.834.26 1	11,7 2	12,9 6
1996	547.28 0	946.098	- 398.81 8	4.643.48 5	7.783.829	- 3.140.34 4	11,7 9	12,1 5
1997	552.20 0	1.029.50 7	- 477.30 7	3.981.32 5	9.101.494	- 5.120.16 9	13,8 7	11,3 1
1998	536.08 7	864.207	- 328.12 0	4.517.18 9	8.275.582	- 3.758.39 3	11,8 7	10,4 4
1999	431.14 1	706.234	- 275.09 3	4.302.49 8	7.798.641	- 3.496.14 3	10,0 2	9,06
2000	422.87 5	710.393	- 287.51 8	4.431.59 7	7.886.512	- 3.454.91 5	9,54	9,01
2001	486.68 1	870.419	- 383.73 8	4.665.90 8	9.147.130	- 4.481.22 2	10,4 3	9,52
2002	579.54 7	1.035.25 5	- 455.70 8	4.903.58 4	10.772.04 5	- 5.868.46 1	11,8 2	9,61
2003	789.74 5	1.289.85 4	- 500.10 9	6.164.10 0	14.198.00 0	- 8.034.00 0	12,8 1	9,08
2004	765.55 0	1.492.33 0	- 726.78 0	8.022.45 2	16.583.15 2	- 8.560.70 0	9,54	8,99

Izvor: DZS, 2005

Od 1994. Hrvatska je neto uvoznik poljoprivrednih proizvoda. Slika gospodarskih odnosa se znatno promijenila u posljednjih nekoliko godina zbog brojnih potpisanih sporazuma o slobodnoj trgovini. Kao rezultat takve liberalizacije, vrijednost hrvatskih izvezenih proizvoda je u stalnom porastu, a struktura izvoznih tržišta se također mijenja. Najvažnija izvozna odredišta su države bivše Jugoslavije, posebno Bosna i Hercegovina, zemlje članice EU i Japan (izvoz tune od 1997.), dok su slijedeće najvažnije zemlje za uvoz: Italija, Njemačka, Austrija, Mađarska i Brazil. Tradicionalno, najvažniji izvozni proizvodi su cigarete, riba, čokolada i šećer, dok su najvažniji uvozni proizvodi govedina, riba, svinjetina, kruh, tijesto i kolači, te hrana za životinje.

2.3.2. Strukturni pokazatelji za prehrambenu industriju

Prehrambena industrija ima važnu ulogu u gospodarstvu i na tržištu rada. Udio prerađivačke industrije u ukupnom BDP-u (vidi Tablica 2-16) je stalno iznad 15%, no pokazuje određeno smanjenje (sa 17,59% u 2000. na 15,61% u 2004.). Iako se udio smanjuje, ukupna proizvodnja zajedno s duhanskom proizvodnjom se povećala s 3.665 milijuna EUR na 4.538 milijuna EUR u 2004. Prehrambena industrija zajedno s duhanskom proizvodnjom je integralni dio prerađivačke industrije i općenito pokazuju slične trendove kako raste ukupna vrijednost proizvodnje (2.298 milijuna EUR u 2000. do 2.686 milijuna EUR u 2004.) no udio u BDP-u se smanjuje i u 2004. je bio 9,24%.

Tablica 2-16: Prerađivačka industrija i udio u BDP-u (2000 - 2004¹¹)

	2000	2001	2002	2003	2004
BDP (milijuni EUR)	21.836	22.628	24.758	27.107	29.075
Prerađivačka industrija (milijuni EUR)	3.665	3.759	4.165	4.257	4.538
- Udio u BDP-u (%)	17,59	17,50	16,82	15,70	15,61
Proizvodnja hrane i pića (milijuni EUR)	657	703	751	813	848
- Udio u BDP-u (%)	3,15	3,11	3,03	3,00	2,92
Proizvodnja duhanskih proizvoda (milijuni EUR)	96	98	96	101	119
- Udio u BDP-u (%)	0,04	0,04	0,03	0,03	0,04
Ukupno poljoprivredna, prehrambena i duhanska industrija (milijuni EUR)	2.298	2.507	2.663	2.538	2.686
- Udio u BDP-u (%)	10,98	11,08	10,76	9,36	9,24

Izvor: DZS, 2006; Obrada MPRRR 2006

¹¹ Nema dostupnih podataka za godinu 2005

U 2000. godini prosječna plaća u prehrambenoj i industriji pića je bila 2,16% ispod državnog prosjeka kako je prikazano u

Tablica 2-17, no slijedećih godina one su porasle i 2003. godine su iznosile 1,2% iznad prosjeka. Prerađivačka industrija općenito je oko 10% ispod hrvatske prosječne plaće.

Tablica 2-17: Prosječne plaće u prerađivačkoj industriji (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Prerađivačka industrija (D) (EUR)	N.D	ND	457	486	507	537
Razlika u odnosu na prosjek u Hrvatskoj (%)	ND	ND	-10,05	-9,62	-11,07	-10,10
Proizvodnja hrane i pića (EUR)	445	486	514	545	ND	ND
Razlika u odnosu na hrvatski prosjek (%)	-2,16	0,48	1,10	1,19	ND	ND
Prosječna plaća u Hrvatskoj (EUR)	454	484	508	538	570	598

Izvor: DZS, 2006.

Prema podacima dobivenim od DZS-a broj zaposlenih u 2004. godini u industriji hrane i pića iznosio je ukupno 46.272 osoba. Najveći udio tvrtki i zaposlenih osoba bio je u sektoru proizvodnje mesa i mesnih prerađevina, preradi i konzerviranju, u proizvodnji ostalih prehrambenih proizvoda, te u industriji proizvodnje pića. Ukupni prihodi od hrane, pića i duhanske industrije u 2004. su bili 3,12 milijarde EUR. Udio hrane, pića i duhanske industrije u 2003. su činili 3,43% ukupne vrijednosti BDP-a, odnosno 889,5 milijuna EUR.

Tablica 2-18: Broj zaposlenih u industriji prerade hrane i pića (2001 – 2004) (pravne osobe)

	2001	2002	2003	2004
Proizvodnja hrane i pića	45.003	45.203	45.003	46.272

Izvor: DZS, 2006

Hrvatska prerađivačka industrija obuhvaća 82,5% ukupne industrije. Najvažnija grana prerađivačke industrije su proizvodnja hrane, pića i duhana s 22,9%. Proizvodnja hrane, pića i duhana ima najveći broj zaposlenika u usporedbi s drugim granama prerađivačke industrije, no činjenica kako ima najveće ukupno bruto dohotke je od velike važnosti.

Tablica 2-19: Indeks fizičkog volumena industrijske proizvodnje (2002 - 2005)

	2000 = 100				Indeks proizvodnje
	2002	2003	2004	2005	2005/2004

UKUPNO (C, D i E) ¹²	117,7	116,3	120,6	126,8	105,1
Prerađivačka industrija	111,9	116,8	121,6	129,5	106,4
Proizvodnja hrane i pića	113,0	118,8	122,0	130,4	106,8
Proizvodnja duhanskih proizvoda	109,5	114,1	119,1	113,6	95,3
Proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda	94,7	90,3	74,3	69,8	93,9
Proizvodnja kože i kožnih proizvoda	92,0	84,6	83,0	75,8	91,3
Proizvodnja drva i drvnih prerađevina	97,0	95,0	104,8	110,4	105,7

Izvor: DZS, 2006

U cjelokupnoj industriji u 2005. godini očit je porast u usporedbi s 2004. godinom, ukupno do 5,1%. U prerađivačkoj industriji porast je bio od 6,4% u usporedbi s godinom 2004. – porast u proizvodnji hrane i pića od ukupno 6,8% u 2005. godini, a iste godine došlo je do smanjenja u proizvodnji duhanskih proizvoda od 4,7%.

Analiza skupina proizvoda pokazuje slijedeći razvoj:

- Porast od 28,52% u promatranom razdoblju je postignut u proizvodnji, preradi i konzerviranju mesa. Prerada i konzerviranje ribe i ribljih proizvoda je bilo u porastu do 2003, dok se ista proizvodnja u 2004. godini smanjila za 15,42% u usporedbi s 2000. godinom; prerada voća i povrća i konzerviranje naraslo je za 22,65%; a značajni rast može se vidjeti i u proizvodnji voća. U istom je razdoblju došlo do porasta proizvodnje biljnih i životinjskih ulja (35,68%), kao i u proizvodnji mlijeka i mliječnih proizvoda (2,74%) te u proizvodnji proizvoda od brašna (8,25%). Važni porast se također može vidjeti u skupini proizvodnje ostalih prehrambenih proizvoda (35,76%), te je posebno označen porast u proizvodnji šećera od 278,88% u istoj skupini. Proizvodnja alkoholnih pića se smanjila za 7% u promatranom razdoblju, dok se proizvodnja etilnog alkohola jačeg od 80% smanjila za 31,40%.
- Također je došlo do porasta 6,86% u proizvodnji hrane za životinje u promatranom razdoblju.
- Značajni rast može se vidjeti u proizvodnji duhanskih proizvoda: porast od 75% u proizvodnji fermentiranog duhana, te porast od 12,28% u proizvodnji cigareta.

U dodatku 12.2, Tablica 12-2 dana je detaljna prezentacija količine prerađenih proizvoda u razdoblju od 2000. do 2004.

Provedba EU odredbi vezanih za zdravstvenu ispravnost hrane zahtijeva daljnja ulaganja u pogone za preradu, sektor prerade hrane životinjskog podrijetla, poput pogona za preradu mlijeka, ribe i mesa, te pogone za preradu voća i povrća i ostalih proizvoda neživotinjskog podrijetla.

¹² UKUPNO (C, D i E) – Ukupni indeks fizičkog volumena industrijske proizvodnje Republike Hrvatske; C – rudarstvo i graditeljstvo, D – prerađivačka industrija, E – energija, plin i vodoopskrba

U dodatku 12.2, Tablica 12-2 prikazan je porast proizvodnje u prerađivačkoj industriji u posljednjih nekoliko godina. To je najočitije u proizvodnji mesa i ribe gdje je indeks 2004/2003 iznad 100 za gotovo svaki proizvod. Smanjenje se vidi u proizvodima vezanim uz šećer, slatkišima, bombonima, čokoladi i alkoholnim pićima (tj. proizvodnja vermuta i drugih aromatiziranih vina se smanjila za gotovo 92% (od 19.022 hl u 2000. na 1.688 hl u 2004)).

Što se tiče potrošnje (vidi dodatak 12.3, Tablica 12-4) ona raste jednako kao i proizvodnja. Godišnja potrošnja ribe i ribljih proizvoda po stanovniku iznosi ukupno 8,08 kg, dok je godišnja potrošnja voća i voćnih proizvoda po stanovniku ukupno 52,91kg, što je samo 0,14 kg voća dnevno po stanovniku. Od svih kukuruznih proizvoda, najčešće se konzumira kruh i drugi pekarski proizvodi po stanovniku. U razdoblju od 2000. do 2004. porast je iznosio 19%.

Perad je uz svinjetinu najčešće konzumirana od svih mesnih proizvoda. Potrošnja mesa i mesnih proizvoda je stabilizirana u razdoblju od 2000 do 2004.

Potrošnja mlijeka i mliječnih proizvoda od 2000. do 2002. pokazuje porast, no od 2003. se može primijetiti neznatno smanjenje, a zatim od 2004. ponovno lagani rast.

Potrošnja povrća i proizvoda od povrća je dvaput veća od potrošnje voća i proizvoda od voća. Obje skupine proizvoda su pretrpjele značajno smanjenje u potrošnji u 2003. dok se u 2004. vidi porast potrošnje.

Od svih bezalkoholnih pića najveća je potrošnja mineralne vode. Što se tiče alkoholnih pića, potrošnja piva je značajno nadmašila potrošnju vina.

Potrošnja proizvoda poput šećera se također smanjila za oko 27% tako da je 2000. bila 14,59 kg po stanovniku, a 2004. godine 11,75 kg.

Unatoč značajnim proizvodnim mogućnostima, Republika Hrvatska uvozi hranu kako je prikazano u Tablica 2-20. Glavni razlozi za to su:

- Nedovoljni razvoj i maleni broj malih i srednjih poduzeća u sektoru prehrambeno prerađivačke industrije;
- Nedovoljna povezanost prerade sirovina u sektoru prerade hrane putem udruga i/ili u suradnji s industrijom.

Tablica 2-20: Trgovačke vrijednosti prerađivačke industrije '000 USD

	Izvoz			Uvoz		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
UKUPNO Hrvatska	6.186.642,43	8.024.116,17	8.809.012,30	12.699.803,73	16.592.796,99	18.534.604,67
Prerađivačka industrija (D)	5.833.729,17	7.632.277,67	8.251.287,11	12.467.310,39	14.434.863,78	15.728.826,51
Udio UKUPNO ^u	94,3	95,12	93,67	98,17	86,99	84,86
Proizvodnja hrane i pića (D15)	506.202,47	504.376,49	701.867,31	880.026,03	1.035.503,55	1.151.568,06
Udio u D	8,68	6,61	8,51	7,06	7,17	7,32
Udio UKUPNO ^u	8,18	6,29	7,97	6,93	6,24	6,21

Izvor: DZS, 2006.

Udio prerađivačke industrije u uvozu i izvozu bio je otprilike 90% od 2003. do 2005. godine. 2004. je došlo do značajnog smanjenja u udjelu uvoza prerađivačke industrije (od 98% u 2003. do 86% u 2004.) iako je ukupna vrijednost porasla. Slični rezultati su prikazani i za 2005; udio prerađivačke industrije u ukupnom uvozu se smanjuje.

Poboljšanje tržišne strukture je od osnovne važnosti, posebno u obliku povezanosti pojedinačnih proizvođača s tržišnim kanalima, na primjer, putem pružanja potpore proizvođačkim udrugama i/ili zadrugama.

To bi također pridonijelo zahtjevima domaće prehrambene industrije, kad se radi o poboljšanju kvalitete, kvantitativnih standarda, kao i krajnjim rokovima isporuke.

2.3.3. Struktura gospodarstva, poljoprivredne proizvodnje i sustava korištenja zemlje

Kroz dugo razdoblje, hrvatsku je poljoprivredu karakterizirala dvojna struktura vlasništva. U prošlosti, u socijalističkom razdoblju, posjed zemlje i razvojna ulaganja su kanalizirana u maleni broj velikih poljoprivrednih poduzeća u društvenom vlasništvu, dok su malena obiteljska poljoprivredna gospodarstva bila marginalizirana.

To je dovelo do nejednake vlasničke strukture, s velikim brojem malenih poljoprivrednih gospodarstva, koja ne mogu ostvariti zaradu koja bi bila dovoljna za pristojni životni standard, te potrebna ulaganja u poboljšanu proizvodnju. S druge strane, postoji nekoliko poljoprivrednih gospodarstava/poslovnih subjekata koja su naslijedila prijašnje poljoprivredne kombinatne u društvenom vlasništvu. Trenutna vlasnička struktura još uvijek uvelike odražava četrdesetogodišnji socijalistički sustav vladavine i primjenu lošeg nasljednog prava. Dvojna struktura poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj je prikazana u tablici 2-21.

Tablica 2-21: Broj i veličina gospodarstava u Hrvatskoj 2003.

Veličina gospodarstva ha	Poljoprivredna gospodarstva		Pravni subjekti		Ukupno	
	no.	ha	no.	Ha	no.	Ha
< 1	227.434	50.759	327	71	227.761	50.830
1 – 2	71.933	67.103	51	77	71.984	67.180
2 – 3	40.129	65.330	45	108	40.174	65.438
> 3	109.036	670.004	941	216.952	109.977	886.965
Ukupno	448.532	853.196	1.364	217.208	449.896	1.070.404

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

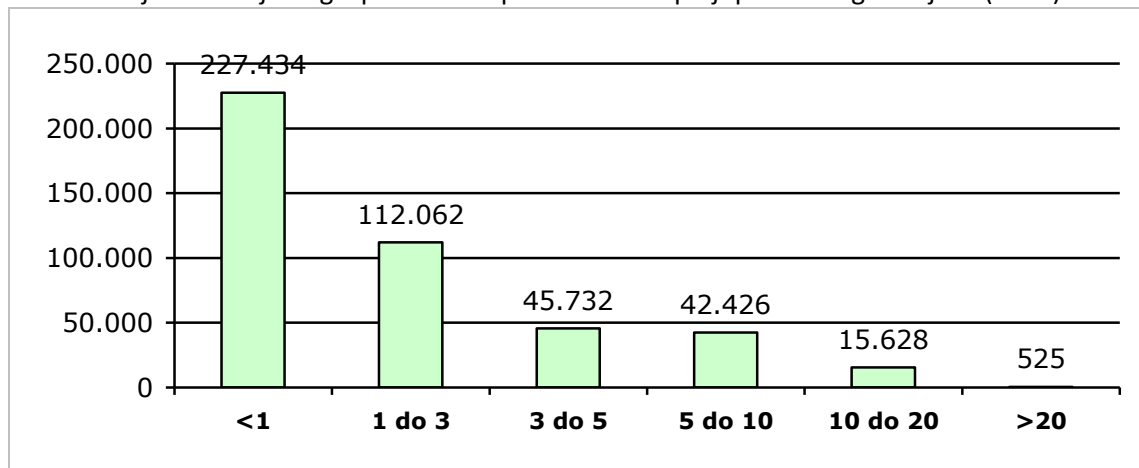
Prema Popisu poljoprivrede 2003, postoji 448.532 obiteljskih gospodarstava, koja koriste 853.196 ha obradive zemlje i vrtova, što odgovara prosječnoj veličini gospodarstva od 2,0 ha (vidi tablicu 2-21). Isti podaci pokazuju kako su tri četvrtine svih obiteljskih gospodarstava manja od 3 ha, no obrađuje se samo 21% svih iskoristivih poljoprivrednih površina u vlasništvu privatnog sektora.

Glavni uzroci neučinkovite poljoprivredne proizvodnje su male poljoprivredne površine, dislokacija i previše rascjepkana struktura poljoprivrednih gospodarstava, posebno što se tiče obiteljskih gospodarstava. Prosječno je po gospodarstvu iskoristivih poljoprivrednih površina samo 1,9 ha, dok manje od 5% ukupnog broja obiteljskih gospodarstava posjeduje više od 10 ha takvih površina. Poslovni subjekti koriste puno

veće poljoprivredne površine, u prosjeku do 159,2 ha. U prosjeku su podijeljene na 17 čestica prosječne veličine od 12 ha.

Prema Popisu poljoprivrede iz 2003, samo je 21.000 obiteljskih gospodarstava imalo prosječnu poljoprivrednu površinu veću od 10 ha, što je prikazano Graf 2-1.

Graf 2-1: Podjela obiteljskih gospodarstava prema veličini poljoprivrednog zemljišta (2003)

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Obiteljski sektor zauzima otprilike 80% od ukupno 1.070.404 ha poljoprivrednih površina, drži 82% stoke, posjeduje 99% traktora, te ima oko 95% ukupne radne snage u poljoprivredi (Popis poljoprivrede 2003, DZS). Velika većina obiteljskih gospodarstava je vrlo rascjepkana. U prosjeku, jedno obiteljsko gospodarstvo je podijeljeno na 4,4 čestice, prosječne veličine od oko 0,45 ha (vidi Tablica 2-22).

Tablica 2-22: Rascjepkanost zemljišta obiteljskih gospodarstava i poslovnih subjekata (2003)

Specifikacija	Vrijednost
Domaćinstvo koje koristi poljoprivredno zemljište, broj	448.532
Korišteno poljoprivredno zemljište, ha	853.196
Čestice korištene poljoprivrednog zemljišta, broj	1.918.358
Prosječna veličina gospodarstva, ha	2
Poslovni subjekti, broj	1.364
Korišteno poljoprivredno zemljište, ha	217.208
Čestice korištenog poljoprivrednog zemljišta, broj	17.718
Prosječna veličina gospodarstva, ha	159,2

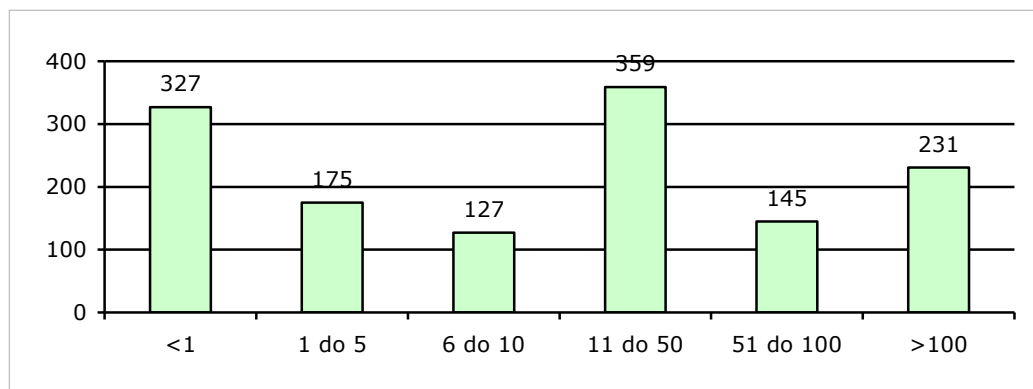
Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003,

Kako je gore navedeno, rascjepkanost se može uglavnom pripisati lošim propisima o nasljeđivanju koji ne sadrže ograničenja za dijeljenje gospodarstva između nasljednika, iako zbog toga postaju neodrživa. Mnoga obiteljska gospodarstva zato više nisu konkurentna, ili ekonomski održiva u srednjoročnim i dugoročnim perspektivama. Vlasnici mogu zaraditi za život u drugim sektorima, pa koriste gospodarstva kao stan i poljoprivredne površine za naturalnu poljoprivredu. Neka od tih malih gospodarstava služe kao posljednje utočište ljudima s nedovoljnim

mirovinama ili drugim vrstama prihoda. Mnoge od njih proizvode samo za svoje potrebe, a ne za tržište.

Što se tiče poljoprivrednih tvrtki postoji 1.364 poslovnih subjekata (kojima je poljoprivreda glavna djelatnost) sa 217.208 ha poljoprivrednih površina, prema Popisu poljoprivrede iz 2003 i prosječna veličina im je 159,2 ha.

Graf 2-2: Podjela poslovnih subjekata prema veličini poljoprivrednog zemljišta

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Značajna razlika između obiteljskih gospodarstava i poljoprivrednih tvrtki/poslovnih subjekata, u smislu prosječne veličine i stupnja rascjepkanosti, je u činjenici kako većina poljoprivrednih tvrtki (uglavnom bivši poljoprivredni kombinati) koriste poljoprivredne površine koje su komasirane putem plana komasacije.

2.3.3.1. Katastarski i zemljišno-knjižni registri

Od 1828. Hrvatska pripada u dvojnu Austro – Ugarsku tradiciju sustava uknjižbe nekretnina obuhvaćajući zemljišno-knjižne i katastarske podatke. Ključni zakoni kojima je uređena uknjižba nekretnina u Hrvatskoj je: Zakon o zemljišnim knjigama (NN 91/96), Zakon o državnoj izmjeri i katastru nekretnina (NN 16/07) i Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96).

Katastarski podaci se nalaze u 112 katastarskih ureda (20 područnih i 92 ispostave) Državne geodetske uprave u Uredu za katastar i geodetske poslove grada Zagreba, dok 109 katastarskih ureda u okviru općinskih sudova vrši zemljišno-knjižnu funkciju.

Za vrijeme razdoblja socijalizma, katastarski podaci i zemljišno – knjižni podaci su se loše održavali i ažurirali, te je takvo stanje prevladavalo do 1996. Zemljišno – knjižni i katastarski podaci nisu bili usklađeni, te često ne prikazuju stvarnu situaciju. Nedostatak koordinacije je jedna od glavnih prepreka razvoju tržišta nekretnina, kao i tržištu poljoprivrednog zemljišta.

Provedba Projekta usklađivanja zemljišnih knjiga i katastra (u daljnjem tekstu Projekt) pokrenuta je 2003. s ciljem stvaranja učinkovitog sustava upravljanja zemljišnim podacima, što će doprinijeti učinkovitosti tržišta nekretnina. To će se postići bavljenjem aspektima vezanim uz prateće infrastrukture, posebno sustava za uknjižbu nekretnina na općinskim sudovima, katastarskom sustavu kojim upravlja Državna geodetska uprava (DGU) na razini područnih ureda i ispostava i putem Katastarskog ureda grada Zagreba, uz potporu akademskih ustanova i stručnjaka iz privatnog sektora.

Projekt će:

- ubrzati uknjižbu i u katastru i u zemljišnim knjigama;

- modernizirati oba sustava i povezane postupke transakcija;
- uskladiti podatke između sustava i osigurati usklađivanje sa stvarnim stanjem organiziranjem katastarske ponovne izmjere gdje je potrebno, te ispravcima u zemljišnim knjigama, te ponavljanje na sustavni način u odabranim područjima države;
- poboljšati odnose kupca i pružanja usluga, kao i organizirati kampanju podizanja svijesti među zainteresiranim skupinama, usmjerenim na stručnjake, financijske ustanove i vlasnike zemljišnih posjeda; te
- baviti se preprekama radu učinkovitog hipotekarnog sustava.

Program Vlade za provedbu integriranog katastra i sustava upisa kojim bi se obuhvatila cijela RH morat će biti postupno proveden u razdoblju od petnaest godina. Predloženi Projekt će obuhvatiti prvih pet godina ovog sveobuhvatnog programa, te će biti usredotočen na odabrana urbana i ruralna područja. Odabir prioriternih područja u ovih prvih pet godina projekta je uglavnom bio vođen zahtjevom općina.

Prema članku 5. Zakona o državnoj izmjeri i katastru nekretnina (NN 16/07) aktivnosti državne izmjere i katastra nekretnina se vrše na temelju petogodišnjeg i godišnjih planova. Međutim, još uvijek je u provedbi Nacionalni programa o državnoj izmjeri i katastru nekretnina za razdoblje 2001 – 2005 (u daljnjem tekstu Program) na temelju starog Zakona o državnoj izmjeri i katastru nekretnina (NN 128/99). Ovaj Program regulira poslove i zadaće u okviru opsega Državne geodetske uprave, te područja u kojima će one biti izvršene. Cilj je utvrditi točne, vjerodostojne i najnovije katastarske podatke koji se temelje na stvarnom stanju. Bit će usklađeni sa zemljišnim knjigama za fiksne lokacije s ciljem osiguranja pravne sigurnosti vlasništva nekretnine. Program je proveden putem potprograma koji predstavljaju potpune pravne, tehnološke, organizacijske i financijske jedinice. Potprogram A) obuhvaća poslove i zadaće vezane za stvaranje katastra nekretnina za poljoprivredna zemljišta što je od posebnog interesa za Hrvatsku. Projektom je predviđena organizacija podataka za područje od 25.000 ha poljoprivrednog zemljišta i još je uvijek u provedbi. Provedba potprograma će omogućiti realizaciju nekoliko ciljeva:

- Procesu usklađivanja između katastarskih podataka i podataka iz zemljišnih knjiga i stvarnog stanja na terenu;
- Sređivanje katastarskih podataka i podataka iz zemljišnih knjiga s ciljem stvaranja katastra nekretnina;
- Omogućiti raspolaganje, posebno prodaju poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države
- Poboljšanje vodnoga dobra;
- Poboljšanje cestovne infrastrukture;
- Potporu procjene poreza i vrijednosti zemlje (nova klasifikacija zemljišta nakon izmjere);
- Stvaranje pravne sigurnosti vlasništva nekretnine.

2.3.3.2. Tržište poljoprivrednog zemljišta

Ukupno poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj se sastoji od državnog i privatnog poljoprivrednog zemljišta. Prema statističkom godišnjaku 2005, ukupna površina poljoprivrednog zemljišta je 2.695.000 ha od kojeg je 890.000 ha u vlasništvu države i 1.805.000 u privatnom vlasništvu.

Tržište privatnog poljoprivrednog zemljišta je regulirano općim pravom i propisima koji reguliraju tržište imovinom koji uključuju Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96) i Zakonom o obveznim odnosima (NN 57/96, 68/98, 173/03 i 88/05). Tržište poljoprivrednim zemljištem u državnom vlasništvu je regulirano Zakonom o poljoprivrednom zemljištu (NN 66/01, 87/02, 48/05 i 90/05), uz primjenu zakona i propisa koji reguliraju tržište imovinom. Dakle, zadržava se dvojnost pravnog sustava kojim se uređuje potpuno tržište poljoprivrednim zemljištem.

2.3.3.3. Tržište poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države

Zakon o poljoprivrednom zemljištu iz 1991. prenio je vlasništvo zemlje koje je prije bilo u društvenom vlasništvu Hrvatske.

Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države je započelo 1994. u skladu sa Zakonom o poljoprivrednom zemljištu. Raspolaganje je moglo biti u obliku davanja u najam, prodaje, koncesije, doživotnog uživanja, darivanja i drugih vrsta. U razdoblju od 1994 – 2001, ukupno je 308.388 ha dano na raspolaganje kako je detaljno prikazano u tablici Tablica 2-23.

Tablica 2-23: Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države u razdoblju 1994 - 2007 (u ha)

Vrsta raspolaganja	Poljoprivredno zemljište, ha	Udio %
Prodaja	59.713,66	22,99%
Darovano	2.728,58	1,05%
Iznajmljeno	150.746,98	58,05%
Doživotno uživanje	4.339,22	1,67%
Koncesija	42.166,65	16,24%
Ukupno	259.695,09	100,00%

Izvor: Uprava za poljoprivredno zemljište, MPRRR, 2007.

Neki od sporazuma o najmu su raskinuti ili su istekli. Posljedica toga je, da poljoprivredno zemljište podliježe raspolaganju u skladu sa Zakonom o poljoprivrednom zemljištu.

Vlada RH je prepoznala hitnu potrebu za radnjama na poboljšanju konkurentnosti poljoprivrednog sektora, ni najmanje u svjetlu nadolazećeg pristupanja EU. Različitost hrvatske strukture gospodarstava je jedno od područja u kojem treba djelovati odmah i s dugoročnom vizijom. Komasaacija je naknadno odabrana za razvoj suradnje između Švedske Vlade i RH i dovela je do trogodišnjeg sufinanciranog Projekta komasacije.

Sveobuhvatni cilj projekta je doprinijeti razvoju konkurentnog poljoprivrednog sektora i održivog ruralnog razvoja u Hrvatskoj putem:

- Izrade i razvoja potrebnog pravnog, organizacijskog i tehničkog okvira za provedbu komasacije i bankarskog sustava za kupoprodaju zemljišta;
- Poboljšanja participativne sposobnosti u procesima donošenja odluka odgovarajućih interesnih skupina na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Projektne komponente su:

- Provedba pet pilot projekata komasacije u gradu Novi Vinodolski/ općina Vinodolska, gradu Vrbovcu, općini Tompojevci, općini Vidovec i općini Krašić,
- Uspostava Agencije za poljoprivredno zemljište i Zemljišnog fonda, kao potpora aktivnostima pilot projekta komasacije na odabranim lokacijama, te i šire,

Uspostava organizacijskih struktura kako bi se olakšalo ciljevima projekta:

- Nacionalni odbor za zemljište (NLC), koji podupire Jedinica za koordinaciju projekta (JKP)
- Županijski odbori za zemljište (CLC), koje podupiru Županijski zemljišni uredi (CLO) u županijama Primorsko – Goranskoj, Zagrebačkoj, Varaždinskoj i Vukovarsko – Srijemskoj,
- Poboljšanje učinkovitosti tržišta poljoprivrednog zemljišta uklanjanjem postojećih zapreka,
- Provedba usavršavanja i promidžbenih aktivnosti.

Provedba pet pilot projekata od osnovne je važnosti u procesu izrade nacionalne politike restrukturiranja zemljišta.

2001. je usvojen novi Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 66/01, 87/02, 48/05 i 90/05) i dopunjen u nekoliko navrata u razdoblju 2001 – 2005. U skladu s novim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu koji je na snazi, jedinice lokalne samouprave će pripremiti programe za raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države koji je u njihovoj nadležnosti. Ako to ne učine, jedinice regionalne samouprave će pripremiti programe za zemljišta u vlasništvu države na svom teritoriju. Na temelju katastarskih karti i podataka, takvi programi će sadržavati informacije o područjima dodijeljenim za povrat, prodaju, koncesiju, najam i druge upotrebe.

Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države je spor i nedovoljno razvijen proces. Prepreke koje ometaju poboljšanje učinkovitosti tržišta poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države su slijedeći:

Podaci iz zemljišnih knjiga i katastra o poljoprivrednom zemljištu u vlasništvu države ne odgovaraju stanju na terenu, što je veliki problem u pripremi Programa za raspolaganjem poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države. To također sprečava prodaju poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države;

Nedostatak dobro obučenog lokalnog osoblja i osoblja regionalne samouprave koje bi bilo odgovorno za raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, te koje bi učinkovito radilo;

Nedostatak potpune baze podataka o raspolaganju poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, što dovodi u pitanje brojke kojima raspolaže MPRRR;

Opsežni birokratski postupci za raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države.

Spori proces raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države je jedan od uzroka za postojanje velikih područja nekultiviranog poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države. Isto tako, proces raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, koja je komasirana kroz procese komasacije, uzrokuje ponovo dijeljenje i rascjepkavanje. Ipak, obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju jedinstvenu mogućnost za povećanje i komasaciju zemljišta i time stvaranje temelja kako bi učinili svoje poljoprivredne proizvode konkurentnim na EU tržištu. Postojanje poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države je iznimno važno za pilot projekt komasacije jer će činiti velike zalihe zemljišta koje mogu biti dio Zemljišnog fonda.

2.3.3.4. Ekološka proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda

Počeci ekološke poljoprivrede u RH datiraju iz osamdesetih. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda usvojen je 2001. (NN 12/01, 14/01). Najveći dio je već usklađen s EU Uredbom 2092, kao i s IFOAM Smjernicama. Ukupni broj upisanih poljoprivrednika koji se bave ekološkom proizvodnjom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u RH je 269 (stanje 31. prosinca 2005.). Sustav stručnog nadzora i izdavanje potvrda poljoprivrednicima koji se bave ekološkom proizvodnjom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda je također uspostavljen. Postoji šest registriranih nadzornih stanica i dvije pravne osobe za provedbu postupka certificiranja. Što se tiče činjenice kako je takva proizvodnja relativno nova, područja koja se koriste za ekološku proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda još nisu velike u kvantiteti, no pokazuju trend rasta. Ekološka proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda prima 30% veće iznose potpore od uobičajene proizvodnje (Sustav potpore za ekološku proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda je dan u poglavlju 0)

Tablica 2-24: Struktura poljoprivrednog zemljišta u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda

Opis	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Obradivo zemljište (ha)	12	98	601	2.259	2.577	2.214
- žitarice	6	49	301	1.130	1.371	1.107
- drugi ratarski usjevi	0	31	255	1.039	1.122	994
- povrće	4	12	38	79	69	98
- biljke	2	6	8	11	15	15
Trajni usjevi	1	10	29	57	95	142
- voćnjaci	1	6	25	30	54	85
- vinogradi	0	4	4	25	29	30
- stolna maslina	0	0	0	2	12	27
Travnjaci (ha)	0	6	54	67	8.016	12.531
- livade i pašnjaci	0	6	54	67	161	740
- pčelinja paša	0	0	0	0	7.855	11.791
Šume (ha)	0	3	13	50	46	60
Zemlja na ugaru (ha)	0	0	2	4	20	28
UKUPNO PODRUČJE	13	117	699	2.437	10.754	14.975
Udio u ukupnom %	0	0	0,1	0,2	1,0	1,4
Broj poljoprivrednika	6	12	58	130	189	269
Udio %	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2

Izvor: MPRRR, rujan 2006 (PO studija)

Razvijenija javna svijest, tržišne mogućnosti i poticaji za ekološku proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji značajno nadmašuju uobičajene poticaje za poljoprivredu mogu ubrzati rast i razvoj ekološke proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Razvojna strategija ekološke proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda izrađena je prema FAO projektu «Raznolika proizvodnja i ovjeravanje u poljoprivrednim sustavima pozitivno orijentiranim prema okolišu» (TCP/CRO 2902(A)). Prema razvojnim ciljevima strategije, do 2010. otprilike 10% ukupne poljoprivredne proizvodnje bit će vezano za ekološku proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Veliki potencijal za ekološku proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda je u područjima i oko nacionalnih parkova, zaštićenih prirodnih područja i prirodnih travnjaka.

2.3.3.5. Navodnjavanje

Republika Hrvatska, bez obzira na svoj prirodni potencijal (kvaliteta tla, vodne resurse) nalazi se gotovo na dnu ljestvice što se tiče navodnjavanja zemljišta (oko 9.000 ha) u Europi. Nekonkurentnost današnje poljoprivrede je posljedica niske razine proizvodne tehnologije, visoke razine rascjepkanosti poljoprivrednog zemljišta, malog broja objekata, lošeg održavanja sustava melioracije i niskog prinosa. Nadalje, česte suše (prosječno svake treće do pete godine) uzrokuju milijarde HRK štete poljoprivredi. Navodnjavanje je jedna od mjera koje mogu smanjiti i čak potpuno spriječiti štete nanесene sušom u određenim područjima.

U Hrvatskoj se navodnjava samo 9.000 ha iako postoje potencijali za navodnjavanje čak 600.000 ha. Nakon Albanije, Hrvatska je država s najmanjim dijelom obradivih površina koja se navodnjava, dakle rangirana je iza ostalih tranzicijskih država (vidi poglavlje 3.1.5.7)

Nedostatak odgovarajućeg sustava navodnjavanja u Hrvatskoj nije rezultat nedovoljnih izvora, nedovoljne infrastrukture ili održavanja opreme za navodnjavanje. Takvo je stanje djelomično rezultat promjena u vlasničkim strukturama, posljedica rata, te rezultat promjena u upravljanju poljoprivrednim vodnim resursima. Država je običavala provoditi kreditne programe za nabavu opreme za navodnjavanje namijenjene za korištenje na gospodarstvima, no program se pokazao neuspješnim, jer poljoprivrednici nisu pokazivali zanimanje za podnošenje prijave za kredite zbog loše razvijene osnove infrastrukture za navodnjavanje. 2004 je u Hrvatskoj započeo Nacionalni program navodnjavanja, i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama. Glavni plan koji će se u potpunosti provesti 2006 je također pripremljen. Jedan od glavnih ciljeva nacionalnog programa navodnjavanja je razvoj i unapređenje sustava infrastrukture navodnjavanja.

Nedostatak odgovarajućeg sustava navodnjavanja ima posebno negativan utjecaj na sektor proizvodnje voća i povrća što je vidljivo iz loše kvalitete tih proizvoda.

Posljedice nedostatka navodnjavanja su katastrofalne što se tiče seljaka, no i gospodarstava u cjelini; naročito u godinama 2000. i 2003. kad je zbog velikih suša većina županija pretrpjela ogromne štete u poljoprivrednoj proizvodnji (vidi također poglavlje 3.1.5.8).

2.3.4. Analiza podsektora

2.3.4.1. Podsektor mljekarstvo

Osnovni podaci

Nakon rata (1991. – 1995.), cilj Vlade Republike Hrvatske bio je poboljšanje uvjeta u mljekarskom sektoru s ciljem sveobuhvatnog ekonomskog razvoja i osiguranjem

dostatne količine mlijeka za domaću potrošnju i izvoz. Konkurentnost mljekarskog sektora na niskoj je razini jer prevladavaju male proizvodne jedinice na kojima se vrlo teško može organizirati učinkovita proizvodnja mlijeka.

Tijekom dugog razdoblja u Republici Hrvatskoj smanjivao se broj goveda, što je razvidno i iz tablice 2-25. Tijekom rata (1992.-1995.) došlo je do smanjenja (usporedimo li od 1991. do 1998. godine) za 58,5% (goveda), odnosno 63,4% (krava i steonih junica).

Tablica 2-25: Kretanje broja goveda i krava/steonih junica (1991 - 2005)

Godina	Goveda		Krave i steone junice	
	Broj	%	Broj	%
1991	756.813	100,00	473.141	100,00
1995	493.418	65,20	334.713	70,74
1998	442.911	58,52	299.942	63,39
1999	438.543	57,95	295.536	62,46
2000	426.570	56,38	286.704	60,60
2001	438.423	57,93	280.453	59,27
2002	417.113	55,11	277.668	58,69
2003	444.000	58,66	280.000	59,17
2004	465.935	61,56	271.411	57,36
2005	471.025	62,24	272.039	57,50

Izvor: DZS, 2006.

Iz tablice je vidljivo da je u 2003. godini došlo do zaustavljanja trenda smanjenja broja goveda dok je kod rasplodnih grla (krave i steone junice) i dalje nazočan trend smanjenja broja. Do porasta broja goveda, iako se broj rasplodnih grla smanjuje, dolazi zbog značajnog uvoza teladi za tov. U odnosu na prijeratnu 1991. godinu u 2004. imamo samo 62,2% goveda i 57,5% krava i steonih junica.

Unatoč smanjenju broja krava proizvodnja svježeg mlijeka u promatranom razdoblju raste.

Kretanje proizvodnje mlijeka prikazano je u slijedećoj tablici.

Tablica 2-26: Kretanje proizvodnje mlijeka (1990 - 2005)

Godina	Broj muznih krava*	Ukupna proizvodnja (,000 l)*	Prosječna proizvodnja po kravi (l/godina)	Ukupni otkup u mljekare*
1990	460.142	888.927	1.932	342.273
1995	308.336	571.511	1.854	249.695
1998	270.348	614.910	2.275	377.507
1999	268.284	602.292	2.245	368.845

2000	254.702	587.634	2.307	380.037
2001	254.293	635.000	2.495	409.328
2002	257.019	925.436**	3.705	498.777**
2003	237.472	979.176	4.137	525.028
2004	238.050	1.011.469	4.249	532.841
2005	239.430	1.073.848	4.485	605.721

Izvor: * DZS ** SLKM

Od 2002. godine otkup mlijeka prati se na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku i Središnjeg laboratorija za mlijeko Hrvatskog stočarskog centra. U tablici 2-26 u sektoru proizvodnje mlijeka za razdoblje od 1990. do 2002. godine nisu uračunate količine mlijeka koje su utrošene za othranu teladi kao i količine koje se troše za ljudsku prehranu na gospodarstvu. Od 2002. godine kada se u prikazu ukupne proizvodnje mlijeka koriste podaci SLMK u obzir se uzimaju i količine mlijeka koje se koriste za ishranu teladi i prehranu ljudi (farmera) na farmi.

Iz tablice je vidljivo kako tijekom cijelog razdoblja proizvodnja raste za ukupno 20,8%, prosječna proizvodnja po kravi porasla je za 132,1%, kao i otkup mlijeka od strane mljekara za 77,0%. U 2005. Hrvatski mljekari prodali su prerađivačima 56,4% procijenjenog sirovog mlijeka dok je prodaja u 1990. bila samo 38,5%.

Pri tome je posebno značajno da se mijenja struktura otkupa mlijeka u mljekare tako da se smanjuje udio proizvođača koji isporučuju male količine mlijeka, a raste udio onih koji isporučuju veće količine.

Pogledamo li razdoblje od tri godine (2003.-2005.) i broj proizvođača mlijeka, s različitim razredima proizvodnje, koji isporučuju mlijeko prerađivačima uočava se pad proizvođača od 24,3% (vidi tablicu 2-27).

Tablica 2-27: Kretanje broja proizvođača u odnosu na opseg godišnje proizvodnje (2003 - 2005)

Razredi proizvodnje(lit/god)	2003		2004		2005	
	Broj proizvođača	%	Broj proizvođača	%	Broj proizvođača	%
To 6.000	34.110	58	27.021	53,2	21.121	47,4
6.000-10.000	10.452	17,8	9.115	17,9	7.867	17,7
10.000-20.000	9.262	15,8	9.045	17,8	8.672	19,5
20.000-30.000	2.613	4,44	2.813	5,54	3.054	6,85
30.000-40.000	1.043	1,77	1.195	2,35	1.435	3,22
40.000-50.000	478	0,81	617	1,21	802	1,8
50.000-80.000	560	0,95	635	1,25	946	2,13
80.000-100.000	106	0,18	143	0,28	251	0,56
više od 100.000	191	0,32	230	0,45	418	0,94
Ukupno	58.815	100	50.814	100	44.566	100

Izvor: SLKM, 2003-2005

49

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Razredi s najnižom proizvodnjom u promatranom razdoblju, što je i očekivano, smanjuju se za 18,29% dok je udio razreda sa većom proizvodnjom u porastu za 193,75%.

Promatra li se isporuka sirovog mlijeka u mljekare tijekom tri uzastopne godine (2003. – 2005.) prema proizvodnim razredima mogu se također utvrditi pozitivni trendovi, što je vidljivo iz tablice 2-28.

Tablica 2-28: Prikaz otkupljenih količina mlijeka po količinskim razredima (2003 - 2005)

Razredi proizvodnje (lit)	2003		2004		2005	
	Količina predanog mlijeka (l)	% udio	Količina predanog mlijeka (l)	% udio	Količina predanog mlijeka (l)	% udio
To 6.000	89.697.226	17,08	73.637.779	13,82	59.550.402	9,83
6.000-10.000	80.893.593	15,4	71.033.152	13,33	61.459.376	10,15
10.000-20.000	128.039.150	24,38	125.479.635	23,55	121.492.699	20,06
20.000-30.000	63.187.158	12,03	68.075.642	12,78	74.215.055	12,25
30.000-40.000	35.804.354	6,82	41.027.440	7,7	49.591.473	8,19
40.000-50.000	21.317.382	4,06	27.410.705	5,14	35.691.385	5,89
50.000-80.000	34.569.852	6,58	39.061.818	7,33	58.501.613	9,66
80.000-100.000	9.388.187	0,18	12.749.144	0,24	22.330.548	3,69
više od 100.000	62.271.226	11,86	74.366.530	13,96	122.888.816	20,29
Ukupno	525.028.769	100	532.841.845	100,00	605.721.367	100

Izvor: SLKM, 2003-2005

Iz tablice je vidljivo kako isporuka mlijeka raste u promatranom razdoblju (u 2003. godini 525.028.769 litara; u 2005. godini 605.721.367 litara). Promatra li se udio isporučenog mlijeka što se tiče proizvodnih razreda očito je da se isporučene količine smanjuju tijekom promatranog razdoblja kod nižih razreda. U najmanjem razredu gdje je isporuka mlijeka manja od 6.000 litara udio u ukupno isporučenoj količini bio je u 2003. 17,08%, a u 2005. godini svega 9,93 %.

S druge pak strane udio isporuke u razredu iznad 100.000 litara mlijeka porastao je u promatranom razdoblju od 11,86 % na 20,29 %.

Ovaj pozitivan trend porasta udjela isporuke mlijeka sa većih farmi predstavlja dobru osnovu za pripremu takvih farmara za povećanje konkurentnosti koja je od velike važnosti pri ulasku Republike Hrvatske u Europsku uniju. To se također može objasniti kao rezultat provedbe Operativnog programa za proizvodnju goveda (svidi str. 197). U razdoblju 2004. – 2007. sagrađene su 83 nove mljekare (prosječna veličina 50 muznih krava) s ukupnom vrijednosti ulaganja od 22,4 milijuna EUR.

Proizvođači

Proizvodnja mlijeka se danas najvećim dijelom temelji na mješovitim proizvodnim jedinicama, u kojima se uz proizvodnju mlijeka vrlo često proizvodi i goveđe meso, koristeći pri tome prije svega kombinirane pasmine goveda (Simentalska i Smeđa), a manjim dijelom mliječnu Holstein pasminu u specijaliziranim sustavima za proizvodnju mlijeka.

Proizvodnja mlijeka raste zbog primjene boljeg gospodarenja na farmi, te bolje genetske osnovice stada do koje se dolazi genetskom izgradnjom, tj. provedbom vlastitog uzgojnog programa. Osim toga, nakon rata dolazi do uvoza značajnog broja rasplodnih junica iz drugih populacija.

Prema HSC, postoji oko 44.560 dobavljača mlijeka od kojih 96% ima manje od 15 krava. Oni koriste nisku razinu muzne tehnologije, što također dovodi do niske razine proizvodnje mlijeka u smislu kvantitete i kvalitete. Ovi uvjeti ne uzrokuju samo nisku proizvodnju mlijeka po kravi, već utječu i na konkurentnost sektora proizvodnje mlijeka zbog nezadovoljavanja standarda zaštite okoliša, higijene i dobrobiti životinja.

Od ukupnog broja dobavljača mlijeka, 4% ima više od 15 krava što čini 20% ukupnog broja mliječnih krava u Hrvatskoj.

Struktura farme je nejednako raspodijeljena što se tiče njihove veličine. Veće farme se nalaze u sjevernom i istočnom dijelu RH zbog boljih uvjeta za uzgoj stoke.

Tablica 2-29: Zemljopisna podjela proizvodnje svježeg mlijeka prema županijama (2005)

Županija	Broj muznih krava*	Broj isporučitelja mlijeka**	Prodano u mljekare** u litrama	
			Količina	%
Zagrebačka županija	26.413	5.135	56.977.308	9,41
Grad Zagreb	3.209	51	629.945	0,10
Krapinsko – Zagorska	14.127	1.820	16.958.874	2,80
Varaždinska	8.962	2.800	26.758.492	4,42
Međimurska	4.148	1.329	25.027.049	4,13
Koprivničko – Križevačka	32.112	6.120	90.067.027	14,87
Bjelovarsko – Bilogorska	34.314	6.587	97.675.490	16,12
Virovitičko – Podravska	7.029	1.610	19.646.003	3,24
Požeško – Slavonska	6.793	1.478	15.107.036	2,49
Brodsko – Posavska	8.523	2.020	26.347.898	4,35
Osječko - Baranjska	18.422	2.613	76.249.040	12,59
Vukovarsko - Srijemska	15.387	2.010	43.311.354	7,15
Sisačko - Moslavačka	18.058	3.221	37.897.695	6,26
Karlovačka	13.406	3.036	28.937.371	4,78
Ličko - Senjska	9.356	2.687	16.168.282	2,67
Primorsko - Goranska	1.622	275	2.373.628	0,39
Istarska	3.627	481	9.823.552	1,62
Zadarska	2.126	68	7.154.362	1,18

51

Verzija od 14. prosinca 2007., izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

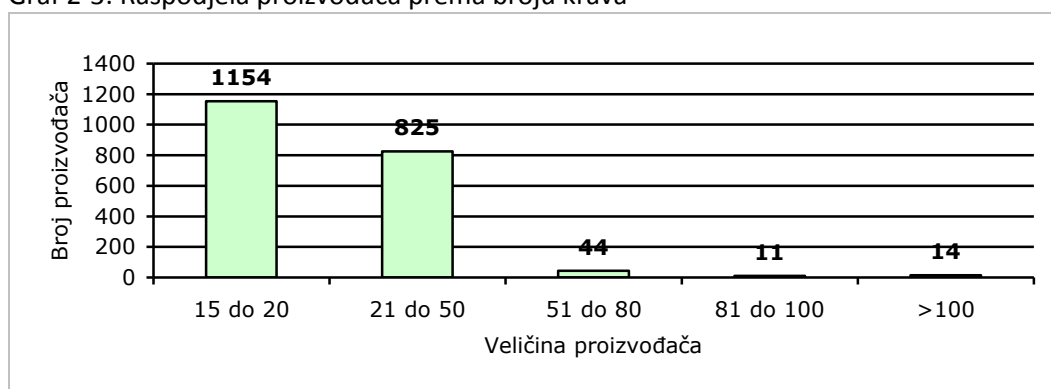
Šibensko - Kninska	4.121	199	3.528.861	0,58
Splitsko - Dalmatinska	6.535	1.010	4.976.478	0,82
Dubrovačko Neretvanska	1.046	10	78.622	0,01
Ukupno	239.336	44.560	605.721.367	100,00

Izvor: * DZS, 2005;** SLKM 2005

Iz tablice 2-29 je vidljivo kako prikazani parametri ukazuju na neravnomjernu zastupljenost proizvodnje mlijeka u pojedinim dijelovima Republike Hrvatske. Proizvodnja mlijeka najvećim se dijelom nalazi u sjevernom kontinentalnom dijelu gdje su uvjeti za proizvodnju povoljniji i bolja je gospodarska struktura nego na Mediteranu i jugu države. Posebno treba izdvojiti Bjelovarsko- bilogorsku i Koprivničko- križevačku županiju, koje se nalaze na sjeveru, gdje se proizvodnja mlijeka odvija isključivo na obiteljskim farmama, te istočnu Slavoniju (Osječko-baranjska i Vukovarsko- srijemska županija), gdje uz obiteljske farme postoje velike farme poslovnih subjekata. Takve farme kod kojih je broj krava više stotina grla predstavljaju jedinice na kojima se ostvaruje visoka razina proizvodnje mlijeka po kravi. Prosječna godišnja proizvodnja mlijeka po kravi u Osječko-baranjskoj županiji iznosila je u 2005. godini kod velikih farmi 6.289 litara dok je kod malih obiteljskih farmi bila 3.458 litara. Na velikim farmama se već danas naglašena pozornost pridaje zadovoljavanju ekoloških standarda, higijensko zdravstvenim uvjetima proizvodnje, te dobrobiti životinja. Ove uvjete trebaju u cijelosti zadovoljiti i manje obiteljske farme. Uz odgovarajuće zakonske propise osigurati će se i povoljne materijalne pretpostavke njihove realizacije.

Promatrajući strukturu proizvođača mlijeka i broj krava prema podacima dobivenim iz HSC od 44.560 isporučitelja mlijeka 1.950 je proizvođača s više od 15 krava i samo 14 njih ima više od 100 krava. Raspodjela proizvođača s više od 15 krava prikazana je u slijedećem grafu.

Graf 2-3: Raspodjela proizvođača prema broju krava

Izvor: HSC, 2007

Prerađivačka industrija

Prerada mlijeka odvija se u Republici Hrvatskoj u mljekarskim pogonima koji su ovlašteni za preradu mlijeka i upisani u odgovarajući upisnik kojeg vodi Ministarstvo poljoprivrede šumarstva i vodnoga gospodarstva.

2005, bilo je 37 registriranih mljekara u kojima se odvija prerada mlijeka, različitog kapaciteta prerade (vidi Tablica 2-30). Postojeći proizvodni kapaciteti dostatni su za preradu svih ponuđenih količina mlijeka i količina koje se uvoze.

Postoje dvije tvornice mlijeka koje su dovoljno velike prema hrvatskim standardima (prerađuju preko 64% ukupno prerađenog mlijeka), koje su osnovane u ranijem razdoblju, prije 1990-tih. One primjenjuju modernu proizvodnu tehnologiju u skladu sa standardima Zajednice i nema potrebe za modernizacijom takvih velikih tvornica.

Postoji određen broj mljekara srednje veličine, koje trebaju biti uključene u sustav kvalitetnih, prepoznatljivih mliječnih proizvoda, kapaciteta raspona od 1.800.000 – 50.000.000 litara godišnje. Te mljekare ne udovoljavaju svim zahtjevima, posebno onima vezanim za standarde kvalitete i higijene. Jedan od glavnih ciljeva IPARD-a je pomoći ovoj specifičnoj skupini u hrvatskom sektoru mljekarstva da izvrši potrebna ulaganja i dosegne standarde Zajednice.

Tablica 2-30: Pregled otkupljenog i prerađenog mlijeka u mljekarama

	Mljekara	2005.	Udio
1	Dukat	246.735.571	40,73%
2	Vindija	144.857.118	23,91%
3	Ledo	24.713.698	4,08%
4	Meggle Hrvatska	43.382.697	7,16%
5	Kim mljekara d.d.	26.675.928	4,40%
6	Pik Rijeka	13.731.847	2,27%
7	Ludbreška mljekara	7.373.949	1,22%
8	Mljekara Vodopijevec	1.526.720	0,25%
9	Agropromet sim	740.783	0,12%
10	PZ Đurđevac	14.409.257	2,38%
11	Mljekara BIZ	1.843.030	0,30%
12	Hamer	2.502.165	0,41%
13	Družba	2.763.675	0,46%
14	Mils mljekara	7.498.542	1,24%
15	Mljekara Barbara	358.022	0,06%
16	Sirena - mala sirana d.o.o.	808.652	0,13%
17	Tomaić commerce	632.165	0,10%
18	Mcom Pag	248.946	0,04%
19	Belje Kooperacija	15.761.350	2,60%
20	Latus Žminj	1.018.604	0,17%
21	Agro promet Runovići	596.043	0,10%
22	I PAK Šibenik	2.668.105	0,44%

53

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

23	Mrjekara sirko	3.769.542	0,62%
24	Euro milk Bedenica	3.332.163	0,55%
25	Biogal	581.277	0,10%
26	Mrjekara St. Petrovo Selo d.o.o.	3.807.618	0,63%
27	Zvečevu mrjekara d.o.o.	783.585	0,13%
28	Mala mrjekara Privredna Banka	1.040.397	0,17%
29	Vesna Lobarika	984.805	0,16%
30	Zdenka	17.761.652	2,93%
31	Agrolaguna	517.906	0,09%
32	Mini mrjekara Veronika	5.646.140	0,93%
33	Šimun - milk	1.795.655	0,30%
34	Križevačka mrjekara	1.986.238	0,33%
35	Megalis d.o.o.	1.960.980	0,32%
36	Lović	863.031	0,14%
37	Srednja Gospodarska škola Križevci	63.673	0,01%
	UKUPNO	605.741.529	100,00%

Izvor: HSC, 2007

Od 37 mrjekara, 10 također kupuje i prerađuje ovčje i kozje mlijeko.

2005. u Hrvatskoj je bilo ukupno 10 mrjekara koje otkupljuju od 411 proizvođača i prerađuju 1.808.478 litara ovčjeg mlijeka, te 10 mrjekara koje kupuju od 311 proizvođača i prerađuju 3.823.024 litre kozjeg mlijeka (Izvor: HSC, 2007).

Tržište i prodaja

Zbog malih farmi za proizvodnju mlijeka u Republici Hrvatskoj organiziran je specifičan način otkupa mlijeka. Uobičajeno se otkup mlijeka obavlja na jednom mjestu u središtu naselja gdje postoji rashladni uređaj u koji proizvođači donose proizvedene količine mlijeka. Ovo se mlijeko zajednički čuva do preuzimanja od strane mrjekare. Samo kod većih proizvodnih jedinica otkup mlijeka obavlja se izravno na farmi.

U svim slučajevima mlijeko podliježe kontroli kvalitete na licu mjesta (na farmi ili sabirnom mjestu, u svakom slučaju prije miješanja u rashladnom tanku) prema Pravilniku o kakvoći svježeg sirovog mlijeka NN 102/00, 111/00.

2005 bilo je 5.049 otkupnih mjesta, u većini slučajeva smještenih kod najvećih proizvođača mlijeka.

Mljekarska industrija ugovara poslovne odnose s proizvođačima mlijeka pri čemu jedna i druga strana prihvaćaju odredbe Uredbe o ciljnoj cijeni svježeg sirovog mlijeka (NN, 156/02).

Cijena mlijeka određuje se na temelju utvrđene analize kakvoće koja sadrži podatke o udjelu mliječne masti i bjelančevina, te podatke o broju somatskih stanica i mikroorganizama.

54

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Zbog izgradnje novih ili obnove postojećih farmi došlo je do povećane količine prerađenog mlijeka. Sektor mljekarstva postiže višu razinu konkurentnosti, no još uvijek nije dosegao uvjete koji u potpunosti zadovoljavaju zdravstvene i okolišne aspekte proizvodnje, kao niti osiguravanja dobrobiti životinja.

Prodaja mliječnih proizvoda obavlja se putem trgovačke mreže. Zadnjih godina raste udio prodaje mliječnih proizvoda u velikim trgovačkim lancima. U Republici Hrvatskoj nema kontrole prodajne cijene mliječnih proizvoda već se one slobodno formiraju prema uvjetima tržišta.

Danas je u Republici Hrvatskoj na raspolaganju cjelovit asortiman mliječnih proizvoda različitih domaćih proizvođača. Isto tako u ponudi je i veliki broj mliječnih proizvoda iz uvoza.

Kretanje obujma proizvodnje najznačajnijih mliječnih proizvoda dano je u tablici 2-31.

Tablica 2-31: Obujam i struktura najznačajnijih mliječnih proizvoda proizvedenih u mljekarama (2002 - 2005, u tonama)

Vrsta mliječnih proizvoda	Godina			
	2002	2003	2004	2005
Svježe mlijeko	287.252	308.129	341.909	324.993
Ostali svježi mliječni proizvodi	76.892	90.106	86.599	82.624
Sir	20.344	21.798	20.448	25.566
Ovčji i kozji sir		445	482	562
Maslac	2.282	2.270	2.392	3.716
Mlijeko u prahu	1.365	434	158	3.135

Izvor: DZS, 2002-2005

Iz Tablica 2-31 je vidljivo kako tijekom promatranog razdoblja dolazi do povećanja proizvodnje mlijeka i mliječnih proizvoda, što je i razumljivo, uzme li se u obzir da u istom razdoblju dolazi do povećanja otkupa mlijeka.

Pri prodaji svježeg mlijeka utvrđuje se njegova kakvoća prema Pravilniku o kakvoći svježeg sirovog mlijeka (NN, 102/00), koji je u cijelosti usklađen s propisima koji vrijede u Europskoj uniji. Ispitivanje kakvoće svježeg sirovog mlijeka vrši se u Središnjem laboratoriju za kontrolu mlijeka koji ima međunarodnu akreditaciju prema normi HRN EN ISO/IEC 17025:2004.

U Republici Hrvatskoj obračun cijene mlijeka u otkupu temelji se na kvaliteti pri čemu se uzima u obzir udio mliječne masti i bjelančevina te broj somatskih stanica i mikroorganizama. Odredbe o načinu plaćanja mlijeka propisane su Vladinom Uredbom o ciljnoj cijeni mlijeka (NN, 102/00). Mlijeko je glede kakvoće raspoređeno u četiri klase. Pri određivanju minimalnih zahtjeva kakvoće traži se da mlijeko sadrži najmanje 3,7 % mliječne masti, više od 3,2 % bjelančevina i ne više od 100.000 mikroorganizama i 400.000 somatskih stanica u mililitru.

Zahvaljujući ovako postavljenim uvjetima i načinu ispitivanja u zadnjih je nekoliko godina kakvoća mlijeka značajno promijenjena. Udio pojedinih klasa mlijeka u posljednje tri godine prikazan je u slijedećoj tablici.

Tablica 2-32: Raspodjela klasa isporučenog mlijeka

Klasa %	2003	2004	2005	Indeks
---------	------	------	------	--------

				(2005/2003)
E	21,32	33,15	45,73	214
I	9,93	3,78	3,30	33
E+I	31,25	36,93	49,03	156
II	24,25	21,51	20,97	86
III	35,35	37,28	27,50	78
Nema klase	9,15	2,95	2,09	23

Izvor: SLKM, 2006

Mlijeko koje pripada E i I klasi u cijelosti zadovoljava standarde Europske unije što se tiče broja mikroorganizama (100.000) i somatskih stanica (400.000). Iz navedenog proizlazi da ipak još uvijek 50,7 % isporučenog mlijeka ne udovoljava EU uvjetima standardne kakvoće, te se stoga trebaju činiti dodatni naponi za daljnje poboljšanje njegove kakvoće.

Trgovinska razmjena mlijeka i mliječnih proizvoda odvija se u dijelu uvoza i izvoza. Republika Hrvatska još je uvijek zemlja koja mora uvoziti mlijeko i mliječne proizvode kako bi u potpunosti osigurala potrebe svojih stanovnika za mliječnim proizvodima.

Tablica 2-33: Uvoz i izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda (2003 - 2005, u tonama)

Vrsta mliječnih proizvoda	UVOZ			IZVOZ		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Svježe mlijeko	36.565	92.336	50.062	17.894	40.954	40.244
Ostali svježi mliječni proizvodi	4.806	3.045	2.476	10.240	12.181	14.511
Sir	11.939	11.947	10.660	1.841	1.236	1.234
Maslac	952	1.217	897	802	1.228	1.345
Mliječni ekvivalent	136.263	186.551	135.196	49.164	71.303	74.486

Izvor: DZS, 2002-2005

Iz Tablica 2-33 je vidljivo kako uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda ima tendenciju opadanja dok je njihov izvoz zadnjih godina u porastu. Kako se danas u Republici Hrvatskoj odvija restrukturiranje sektora govedarstva može se zaključiti da će se ovi pozitivni trendovi i dalje nastavljati.

Uvoz nekih mliječnih proizvoda, a posebno sira naglašen je zbog niže cijene koja se može postići na svjetskom tržištu što u značajnoj mjeri otežava konkurentnost domaće proizvodnje ovog proizvoda.

Restrukturiranjem sustava proizvodnje mlijeka, izgradnjom novih ili rekonstrukcijom postojećih farmi primjenjivat će se sve odredbe koje je propisala Europska unija (minimalni standardi zaštite okoliša, minimalni higijenski i standardi dobrobiti životinja), a posebno one koje se odnose na zaštitu okoliša i dobrobit životinja, te zdravstvenu ispravnost mlijeka.

U tom smislu Pravilnikom o uvjetima kojima moraju udovoljavati farme i uvjetima za zaštitu životinja na farmama (NN, 136/05) propisani su uvjeti koje treba ispuniti pri izgradnji novih farmi, odnosno kod postojećih objekata za držanje, vezano za dobrobit životinja.

U pripremi je propis o tržišnom redu za proizvodnju mlijeka, dok će se sustav kvota kao i način novčane potpore u proizvodnji mlijeka uskladiti u idućem razdoblju.

Pregled državnih potpora za podsektor mljekarstva dan je u Poglavlju 2.1.

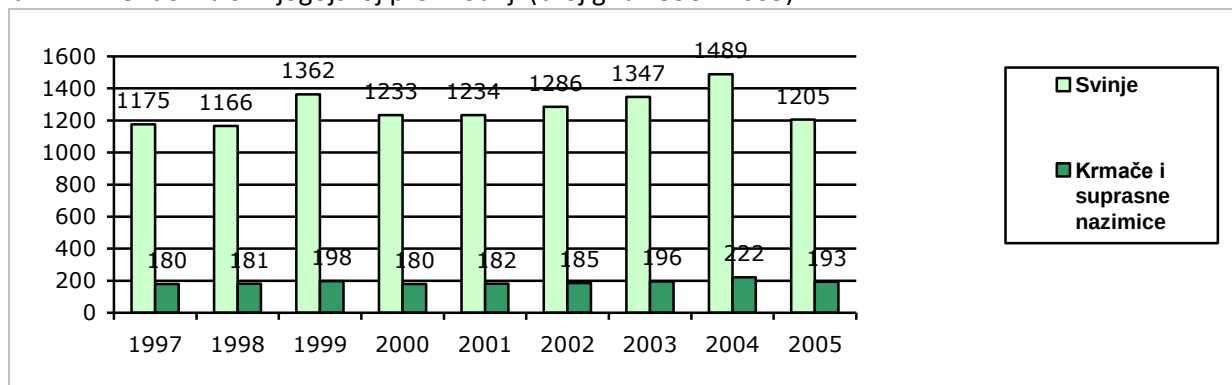
2.3.4.2. Podsektor svinjogojstvo

Osnovni podaci

Svinjogojstva je proizvodnja jedna od najznačajnijih grana poljoprivredne proizvodnje, zastupljena u gotovo svim dijelovima zemlje.

Iako s malim odstupanjima pojedinih godina (1995 - 1998), podaci o svinjogojskoj proizvodnji (vidi Graf 2-4) prikazuju kako u proteklom desetogodišnjem razdoblju raste broj svinja (2,55%). Međutim, u 2005. se u odnosu na 2004. ukupni broj svinja smanjio za gotovo 20%, a broj krmača i nazimica za više od 13%.

Graf 2-4: Trendovi u svinjogojskoj proizvodnji (broj grla 1990 - 2005)

Izvor: DZS, 2006

Iz gornjeg grafa vidljivo je kako dolazi do nestabilnosti u proizvodnji uslijed karakterističnog svinjskog ciklusa, odnosno neuravnoteženosti između ponude i potražnje svinjskog mesa na tržištu.

U većini slučajeva svinje se drže u neadekvatnim objektima gdje se skromni genetski potencijal životinja koristi na niskoj razini. Svinje se najvećim dijelom drže na tradicionalan način, pri čemu je najveći broj jedinki u neadekvatnim objektima gdje nije moguće organizirati učinkovitu proizvodnju.

Postojeći proizvodni sustavi, izuzimajući velike farme, ne udovoljavaju uvjetima konkurentnosti otvorenog tržišta, a često su upitni što se tiče okolišnih i uvjeta dobrobiti životinja.

Proizvođači

Sukladno Popisu poljoprivrede 2003, postoji 215.240 gospodarstava koja se bave uzgojem svinja:

- 214.814 poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava koja drže 1.726.895 svinja
- 426 poslovnih subjekata koji drže 197.777 svinja (vidi Tablica 2-34).

Prosječna veličina domaćinstava koja drže svinje, odnosno prosječan broj svinja po domaćinstvu na temelju navedenih podataka iznosio je 8 komada, dok je prosječan broj svinja kod poslovnih subjekata iznosio 464 komada (vidi Tablica 2-34).

U proizvođačkoj strukturi najveće je ograničenje činjenica kako 90% proizvodnje čini oko 200.000 malih proizvođača. Manje od 3.300 (1,5%) proizvođača na obiteljskim gospodarstvima drži više od 50.000 svinja. Oko 12.500 ima 20 - 50 grla i iz te se kategorije obiteljskih farmi može očekivati da prerastu u komercijalne proizvođače u određenoj mjeri. Kategorije obiteljskih gospodarstava s 11 - 20 svinja može se podijeliti na farme spremne za sudjelovanje u komercijalnoj proizvodnji dok je većina od više od 170.000 farmi s manje od 10 svinja izvan komercijalne proizvodnje.

Tablica 2-34: Broj svinja po gospodarstvu prema županijama (2003)

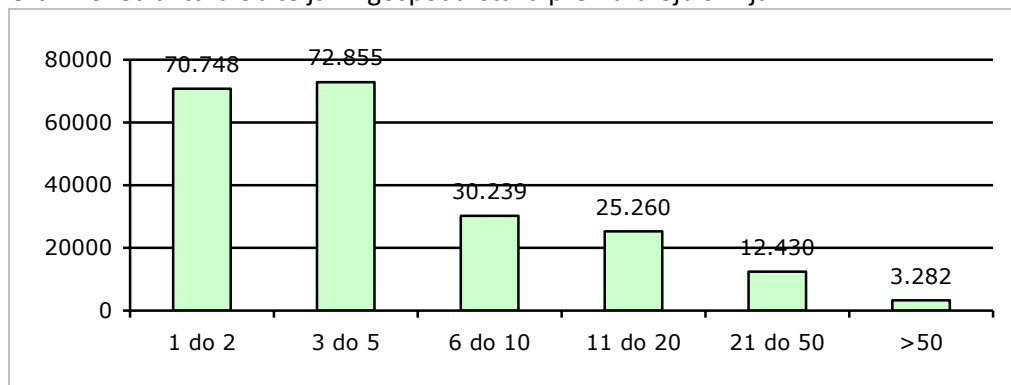
ŽUPANIJA	Broj gospodarstava			Broj svinja				
	Obiteljsko gospodarstvo	Poslovni subjekt	UKUPNO	Obiteljsko gospodarstvo	Prosje k	Poslovni subjekt	Prosje k	UKUPNO
Osječko baranjska -	22.929	91	23.020	257.421	11	24.258	267	281.679
Zagrebačka županija	21.736	26	21.762	160.490	7	61.679	2.372	222.169
Vukovarsko srijemska -	16.915	49	16.964	187.497	11	25.091	512	212.588
Koprivničko križevačka -	13.191	17	13.208	163.186	12	9.463	557	172.649
Bjelovarsko bilogorska -	14.614	47	14.661	167.774	11	3.343	71	171.117
Brodsko posavska -	12.880	56	12.936	127.382	10	7.328	131	134.710
Sisačko moslavačka -	16.967	19	16.986	131.675	8	1.232	65	132.907
Varaždinska	18.613	16	18.629	107.752	6	17.379	1.086	125.131
Virovitičko podravska -	10.412	23	10.435	89.017	9	30.118	1.309	119.135
Međimurska	10.397	47	10.444	82.663	8	16.389	349	99.052
Požeško slavonska -	7.643	8	7.651	73.902	10	392	49	74.294
Krapinsko zagorska -	17.652	5	17.657	60.356	3	101	20	60.457
Karlovačka	9.708	3	9.711	40.453	4	16	5	40.469
Splitsko dalmatinska -	7.518	3	7.521	24.058	3	106	35	24.164
Grad Zagreb	3.711	1	3.712	22.655	6	3	3	22.658
Istarska	3.600	8	3.608	11.915	3	75	9	11.990
Šibensko kninska -	1.953	3	1.956	6.275	3	138	46	6.413
Ličko - senjska	1.642	1	1.643	4.745	3	464	464	5.209

Zadarska	1.606	1	1.607	4.491	3	195	195	4.686
Dubrovačko neretvanska	627	-	627	1.818	3	-		1.818
Primorsko goranska	500	2	502	1.370	3	7	4	1.377
HRVATSKA UKUPNO	214.814	426	215.240	1.726.895	8	197.777	464	1.924.672

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003 (1. lipanj 2003)

Iz gore navedenog vidljivo je da u strukturi svinjogojstva prevladavaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva s 90% od ukupne proizvodnje. Međutim, to su većinom male proizvodne jedinice s proizvodnjom za vlastite potrebe. Samo 1,5% obiteljskih gospodarstava ima proizvodni kapacitet iznad 50 svinja (vidi Graf 2-5).

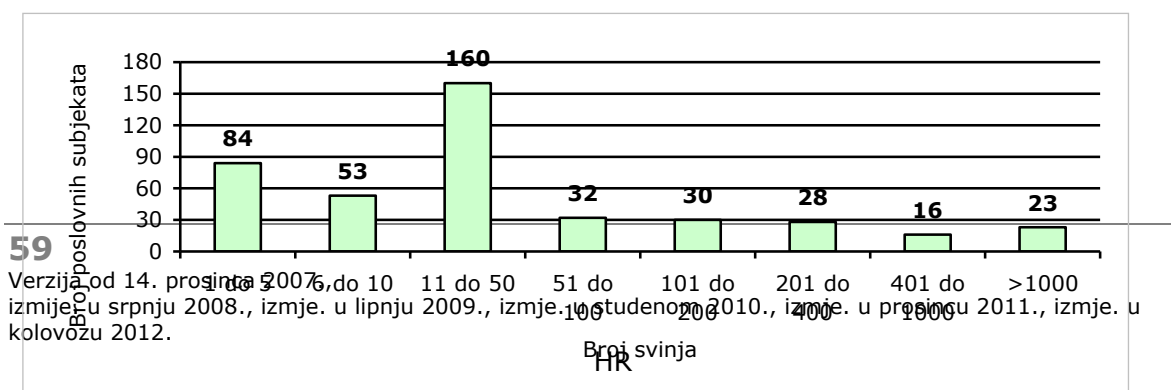
Graf 2-5: Struktura obiteljskih gospodarstava prema broju svinja

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003

Ukupna proizvodnja poslovnih subjekata je samo 10%, isto tako s uglavnom manjim proizvodnim jedinicama (69,7% ima proizvodni kapacitet do 50 svinja) i samo 9,2% ima više od 400 svinja (vidi Graf 2-6).

Graf 2-6: Struktura poslovnih subjekata prema broju svinja (2003)

Izvor: DZS, 2006

U Hrvatskoj od rujna 2004. godine djeluje Središnji savez udruga uzgajivača svinja Hrvatske. Osnivači Saveza su 12 udruga svinjogojaca iz 11 hrvatskih županija. Prema podacima iz prosinca 2005. godine Savez je okupljao oko 1000 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se, uz druge proizvodnje, bave i proizvodnjom ili tovom svinja. Cilj je Saveza poboljšati uvjete svinjogojске proizvodnje na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima kroz ishođenje financijskih sredstava za izgradnju modernih farmi, te obrazovanjem podići razinu i kvalitetu domaće proizvodnje svinjskog mesa.

Početkom 60-tih godina proizvođači stoke (svinja, goveda i peradi), čija se proizvodnja odvija u poljoprivrednim tvrtkama, osnovali su poslovnu zajednicu za stočarstvo - Gospodarsko interesno udruženje „Croatiastočar“ - kroz koje iskazuju i štite svoje interese. U radu GIU „Croatiastočar“ sudjeluju i predstavnici udruga obiteljskih gospodarstava okupljeni u Središnji savez udruga uzgajivača svinja Hrvatske.

Trenutno GIU „Croatiastočar“ okuplja 30 velikih proizvođača, tvrtki, koje ostvaruju godišnju proizvodnju od oko 18.000 kom. tovljenika i 1.000 kom. krmača.

GIU „Croatiastočar“ zajedno sa Središnjim savezom udruga uzgajivača svinja aktivno surađuje s Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva u kreiranju, predlaganju i provedbi mjera poljoprivredne politike u sektoru, izradi razvojnih programa, zakonskih i podzakonskih akata koji se odnose na sektor, upozoravaju Ministarstvo na probleme u sektoru i sl.

Prerađivačka industrija

Industrijska proizvodnja svinjskog mesa u razdoblju od 2000. do 2005. godine pokazuje porast proizvodnje svježije svinjetine, gotovo u svim kategorijama mesa, (vidi Tablica 2-35, također poglavlje 2.3.4.5).

Tablica 2-35: Trendovi u industrijskoj proizvodnji svinjskog mesa (1997 - 2005) u tonama

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Svježa ili hladena svinjetina, cijela i polovice	23.874	24.562	26.668	28.965	26.033	27.399
Svježa ili hladena svinjetina, butovi, lopatica, te njihovi dijelovi	6.308	6.526	7.744	12.953	13.538	11.489
Svježa ili hladena svinjetina, neprerađena (d.n.)	1.781	1.736	1.825	2.062	-	-
Svinjski but, lopatica i njihovi dijelovi s kostima, soljeni, sušeni ili dimljeni	1.286	1.234	2.169	2.732	2.516	3.112
Svinjska trbušina (slanina prošarana mesom)	2.412	3.067	2.411	2.104	2.175	2.115
Ostali dijelovi svinjetine, soljeni, u salamuri, sušeni ili dimljeni	1.598	2.047	3.501	3.295	5.159	4.890
Svinjska šunka i odresci šunke, pripremljeni ili konzervirani	1.650	1.473	1.828	1.946	538	232

Mesne konzerve od svinjskog mesa (uključujući mješavine)	10.686	10.163	12.460	12.731	12.347	11.603
Gotova jela od svinjskog mesa (uključujući mješavine)	100	76	196	258	265	261
Ostali pripravci od svinjskog mesa (uključujući mješavine), osim gotovih jela	145	776	683	635	69	89

Izvor: DZS, 2006

Tržište i prodaja

U potrošnji mesa na tržištu RH, svinjsko meso ima najveći udio i tradicionalno se troši na ovim područjima. Potrošnja nije vezana uz neko određeno doba godine već je postojana tijekom cijele godine. Međutim, sezonska potražnja se povećava za vrijeme ljetne sezone zbog turizma što pridonosi povećanju cijena i stabilizaciji domaćeg tržišta, posebno u godinama kada zbog karakterističnog svinjskog ciklusa domaća ponuda naginje premašivanju domaće potrošnje.

Tablica 2-36: Proizvodno – potrošna bilanca (2002 – 2004)

Opis	2002	2003	2004
Neto proizvodnja mesa od zaklanih životinja, u tonama	117.383	120.078	116.803
Bruto domaća proizvodnja, u tonama	114.658	117.611	113.490
Uvoz:			
Žive svinje (u tonama) – carinski kod 0103:	3.677	3.276	4.506
Žive svinje (u tonama/ett ¹³):	2.727	2.467	3.360
Meso (tone) – carinski kod 0203:	23.225	23.449	29.372
Prerađeno meso (tone) – carinski kod 160241, 160242 i 160249	1.129	1.218	1.061
Izvoz:			
Žive svinje (tone) – carinski kod 0103:	2	0	63

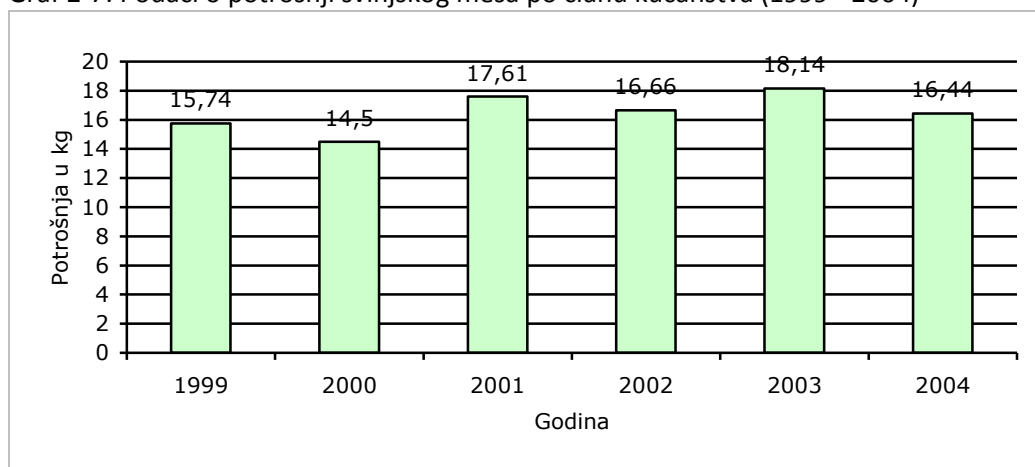
¹³ Ett – ekvivalent težine trupa

Žive svinje (tone/ett):	1	0	47
Meso (tone) – carinski kod 0203:	146	12	222
Stanovništvo	4.437.460	4.437.460	4.437.460
Ukupna domaća potrošnja (tone)	140.462	143.515	145.953
Samodostatnost (bruto domaća proizvodnja/ukupno domaća potrošnja):	82	82	78
Potrošnja po glavi stanovnika (kg/po stanovniku/po godini)	32	32	33

Izvor: DZS, 2002-2004; Analiza MPRRR, 2005

DZS od 1998. godine provodi Anketu o potrošnji kućanstava na reprezentativnom uzorku, sukladno metodološkim preporukama Europske unije, te međunarodnim standardima i klasifikacijama. Navedenom Anketom prikupljaju se podaci o osobnoj potrošnji, odnosno utrošku prehrambenih proizvoda i pića u kućanstvima. Sukladno podacima iz Ankete, potrošnja svinjskog mesa, pripremljenog za potrošnju u kućanstvu, u razdoblju od 1999. do 2003. godine bilježi porast od čak 15 %, i u 2003. godini iznosi 18.14 kg/po članu kućanstva (vidi Graf 2-7).

Graf 2-7: Podaci o potrošnji svinjskog mesa po članu kućanstva (1999 - 2004)

Izvor: DZS, 2006

Prema podacima iz proizvodno-potrošne bilance ukupno raspoloživa bruto količina svinjskog mesa za potrošnju po stanovniku iznosi 32-33 kg. Međutim, od navedene raspoložive količine dio odlazi u industrijsku preradu dok se drugi dio troši u svježem stanju u kućanstvima.

Veći dio trgovine živim svinjama u Republici Hrvatskoj još uvijek se odvija izravno na poljoprivrednim gospodarstvima. Međutim, značajni dio trgovine odvija se i na stočnim sajmovima, na kojima potrošači (poljoprivrednici, mesnice, manji mesoprerađivački obrti ili tvrtke) izravno kupuju svinje od proizvođača. Stočni sajmovi su u vlasništvu regionalne i lokalne samouprave i djeluju kao javna poduzeća.

Klaonice su u privatnom vlasništvu i najčešće su organizirane u sklopu mesnih industrija koje vrše klanje stoke za svoje potrebe, ali pružaju i uslugu klanja. Samo

62

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

manji broj klaonica vrši isključivo uslužno klanje. U tijeku je uspostava sustava za prikupljanje i obradu podataka po kriteriju propusnog kapaciteta pojedine klaonice, s obzirom na vrstu životinje ili po njihovoj važnosti (vidi Poglavlje podsektor mesoprerađivačke industrije).

Tablica 2-37: Prosječna težina zaklanih svinja u kg (2002 - 2004)

	2002	2003	2004
Bruto težina, u kg	103	107	106
Neto težina, u kg	76	80	79

Izvor: DZS, 2006

Veliki postotak svinja se kolje izravno na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima za vlastite potrebe. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku klanje svinja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima iznosilo je između 50-60% ukupnog klanja svinja u razdoblju od 2002 -2004.

Sve veći značaj u opskrbi stanovništva svježim mesom preuzimaju veći trgovački lanci, koji su uz mesnice najvažniji lanci za distribuciju svinjskog mesa do krajnjeg potrošača.

Poljoprivredni proizvođači, tovljači svinja, u manjoj mjeri sklapaju ugovore o proizvodnji s klaoničkom ili mesoprerađivačkom industrijom, a ukoliko ih sklapaju uglavnom su to kratkoročni ugovori (vezani uz turnuse proizvodnje). Mesne industrije sklapaju ugovore s trgovačkim lancima, koji uglavnom nisu dugoročne naravi. Kao značajniji proizvođači tovnih svinja javljaju se i same mesne industrije koje u sklopu opsega svog rada imaju tovnne objekte. Sve je značajniji udio i kooperativnog povezivanja, odnosno uslužnog tova za subjekte na tržištu.

Tablica 2-38: Pregled vanjskotrgovinske razmjene svinja, svinjskog mesa i prerađevina (u tonama)

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
UVOZ	Žive svinje	6.163	3.077	3.677	3.276	4.506	10.784
	Svinjsko meso, svježe, rashlađeno i smrznuto	15.229	17.868	23.225	23.449	29.372	38.121
	Svinjski klaonički proizvodi, svježi, rashlađeni i smrznuti	999	976	1.987	1.702	1.128	1.385
	Svinjska slanina i salo	1.777	2.037	2.442	2.932	2.844	3.705
	Svinjsko meso, usoljeno, u salamuri, sušeno i dimljeno	685	930	1.095	1.539	1.795	1.926

	Ostale prerađevine od svinjskog mesa	768	643	1129	1218	1.061	1.289
IZVOZ	Svinje	3	-	2	-	63	45
	Svinjsko meso, svježe, rashlađeno i smrznuto	56	-	146	12	222	155
	Svinjski klaonički proizvodi, svježi, rashlađeni i smrznuti	-	10	55	123	13	74
	Svinjska slanina i salo	194	10	-	5	15	37
	Svinjsko meso, usoljeno, u salamuri, sušeno i dimljeno	94	48	9	181	195	123
	Ostale prerađevine od svinjskog mesa	892	496	514	553	845	788

Izvor: DZS, 2006

Zbog nedostatka svinja u 2000. i 2005. godini značajno je povećan uvoz živih svinja i svinjskog mesa (vidi tablicu 2-38). U promatranom razdoblju očit je porast uvoza svinja do 10.784 u 2005. godini.

Hrvatska izvozi neznatne količine svinja i svinjskog mesa.

Nedostatna proizvodnja se podmiruje uvozom koji se dodatno ograničava zabranom uvoza svinja u RH zbog pojave bolesti svinja (plavog jezika, slinavke i šapa, te klasične kuge). Stalne oscilacije u cijenama svinja i uvjeta poslovanja proizvođača, prerađivača i organizacija prijevoza uzrok su oscilacijama u proizvodnji svinja.

Jedan od mehanizama trgovinsko-cjenovne politike RH odnosi se na carinsku zaštitu. Osnovna stopa carine (carina po najpovlaštenijoj osnovi) za žive svinje i svježe svinjsko meso dostigla je svoju obvezujuću razinu sukladno WTO obvezama proizašlim iz pristupa RH toj organizaciji. Za smrznuto svinjsko meso prijelazno razdoblje za dostizanje konačne obvezujuće WTO razine carine ističe 2007. godine.

U 2005. godini osnovna stopa carine za žive svinje kreće se od 0% (čistokrvne rasplodne životinje i odojci) do 40 % (carina izražena u ad valorem ekvivalentu) za ostale žive svinje.

Carina za svinjsko meso kreće se između 23 i 35 % (carina izražena u ad valorem ekvivalentu).

Nakon isteka spomenutog prijelaznog razdoblja RH više nije obvezna i dalje snižavati te uvozne carine, osim ako drugačije ne bude dogovoreno na multilateralnoj razini o čemu su WTO pregovori u tijeku. Naime, sukladno WTO Sporazumu o poljoprivredi pregovara se o daljnjoj liberalizaciji svjetske trgovine i snižavanju domaće potpore.

Osim osnovne stope carine postoje i preferencijalne carine (za neograničene količine ili količine u obliku carinskih kvota) dogovorene u okviru bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU.

U slučaju poremećaja na domaćem tržištu Vlada RH može intervenirati snižavanjem postojećih carina ili njihovim povećanjem, ali samo u okvirima međunarodnih sporazuma.

Pregled državnih potpora za podsektor svinjogojstva dan je u Poglavlju 2.2.

2.3.4.3. Podsektor govedarske proizvodnje

Osnovni podaci

Govedarska proizvodnja (uzgoj) je najvažnija stočarska grana u Republici Hrvatskoj (s udjelom od 40% u stočarskoj proizvodnji, uključujući proizvodnju mlijeka), te ujedno jedna od važnijih grana ukupne poljoprivredne proizvodnje.

U Republici Hrvatskoj najviše je zastupljena simentalna pasmina goveda sa 74% u ukupnom pasminskom sastavu, namijenjena proizvodnji mlijeka i mesa, te se i govedarska proizvodnja najvećim dijelom temelji na mješovitim proizvodnim jedinicama u kojima se proizvodi mlijeko i meso (vidi tablicu 2-39). Oko 75% krava se oplođuje umjetnim osjemenjivanjem. Druga glavna pasmina koja se koristi za proizvodnju mesa i mlijeka je smeđa govedo s 4% zastupljenosti. Mliječna pasmina goveda Holstein s 21% je najznačajnija pasmina u specijaliziranim jedinicama za proizvodnju mlijeka. Ostale pasmine, Charolais, Hereford, Švedska crveno-bijela, te autohtone pasmine (slavonski podolac, istarsko govedo i buša) čine samo 1% udjela u ukupnoj govedarskoj proizvodnji. Tip uzgoja goveda je većinom uzgoj u stajama, dok je držanje goveda na otvorenom individualan i slabo zastupljen.

Tablica 2-39: Struktura proizvodnje goveda (2000 - 2005) u %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Simentalac	74,36	74,19	74,15	n.p.	77,88	73,84
Holstein	20,03	20,57	20,75	n.p.	18,12	21,5
Smeđa	5,16	4,76	4,59	n.p.	3,47	3,67
Ostale (1+2+3+4+5+6+7)	0,45	0,48	0,51	n.p.	0,53	0,99
1 Slavonski podolac	0,03	0,04	0,04	n.p.	0,02	0,04
2 Istarsko	0,18	0,19	0,21	n.p.	0,16	0,2
3 Hereford	0,18	0,19	0,19	n.p.	0,21	0,23
4 Charolais	0,06	0,06	0,07	n.p.	0,1	0,44
5 Sivo	-	-	-	n.p.	0,005	0,002
6 Buša	-	-	-	n.p.	0,03	0,06

65

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

7 Švedsko crveno bijelo	-	-	-	n.p.	-	0,02
-------------------------	---	---	---	------	---	------

Izvor HSC, 2006

Početak trenda opadanja broja goveda zabilježen je 1987. godine kada je bilo 882 tisuće grla, a najniži broj grla je bio 2002. kada je pao na minimalnih 417 tisuća (vidi tablicu 2-40). Ovom je trendu značajno pridonio rat u kojem je nestao velik broj grla (ubijena, ukradena, itd.). Kroz ratno razdoblje (1991.-1995.) broj grla u RH je značajno smanjen (za 34,7%), te je negativni trend opadanja nastavljen sve do 2002. godine. U 2003. započinje polagan, no stalni rast. Ukupan broj goveda u 2005. godini je povećan za 1% u odnosu na 2004, a 7,5% u odnosu na 2001.

Tablica 2-40: Broj goveda ('000 grla 1987 - 2005)

Godina	Ukupno goveda	Telad i junad ≤ 1 godine	Junad > 1 godine	Krave i bređe junice	Bikovi za priplod i volovi
1987	882	277	65	530	10
1988	843	251	70	513	9
1989	823	239	73	503	8
1990	830	262	68	492	8
1991	757	222	54	473	8
1992	590	159	43	384	4
1993	589	152	63	369	5
1994	519	136	32	346	5
1995	494	103	51	335	5
1996	461	98	48	311	4
1997	451	93	51	304	3
1998	443	112	28	300	3
1999	438	101	39	289	2
2000	427	93	45	287	2
2001	438	104	52	280	2
2002	417	90	47	278	2
2003	444	102	61	280	1
2004	466	135	56	272	3
2005	471	143	54	272	2

Izvor: DZS, 2005

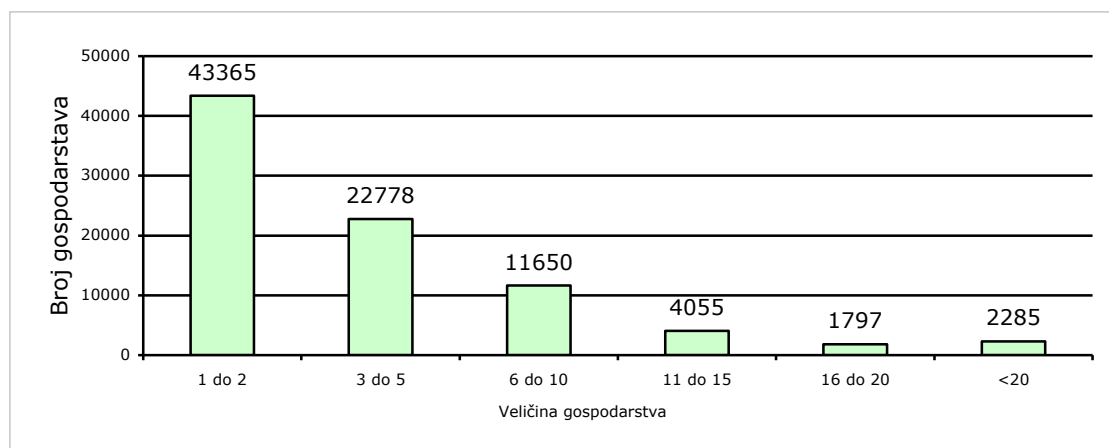
U strukturi uzgoja goveda najviše su zastupljene krave i bređe junice s 58%, što pridonosi proizvodnji mlijeka i povećanju stočnog fonda. U praksi je zabilježena visoka

isključenost mliječnih grla koja završavaju u proizvodnji mesa (prije svega Holstein). Zbog nedostatka domaće junadi, znatan udio tovljene junadi je od uvoznih grla. Za razliku od mljekarske proizvodnje, sustav proizvodnje goveda nije uključen u kupovnu mrežu, što ne osigurava visoku razinu kupnje kao u slučaju mlijeka.

Proizvođači

Prema Popisu poljoprivrede 2003, u Republici Hrvatskoj ukupno ima 86.269 poljoprivrednih gospodarstava koja drže goveda, od toga 85.930 (99,6%) su obiteljska gospodarstva, a 339 (0,4%) je poslovnih subjekata. Što se tiče broja živih goveda, proizvodnja se odvija na malim i rascjepkanim obiteljskim gospodarstvima.

Graf 2-8: Podjela obiteljskih gospodarstava prema broju goveda (2003, postotak)

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003 (1. lipnja 2003)

Vidljivo je kako većina obiteljskih gospodarstava (90,26%) drži manje od 10 goveda, te samo 9,74% više od 10 goveda.

Kako bi se izmijenila ova nepovoljna struktura, Operativni program razvitka govedarske proizvodnje osigurava uvjete za uspostavu novih modernih farmi s kapacitetom do 100 krava. S mogućnošću dostizanja visoke konkurentnosti, takve proizvodne jedinice stvaraju temelj za udovoljavanje kriterijima postavljenim u odnosu na okoliš, te dobrobit životinja. Potrebno je naglasiti kako će neki farmeri nastaviti držati mali broj životinja na farmi.

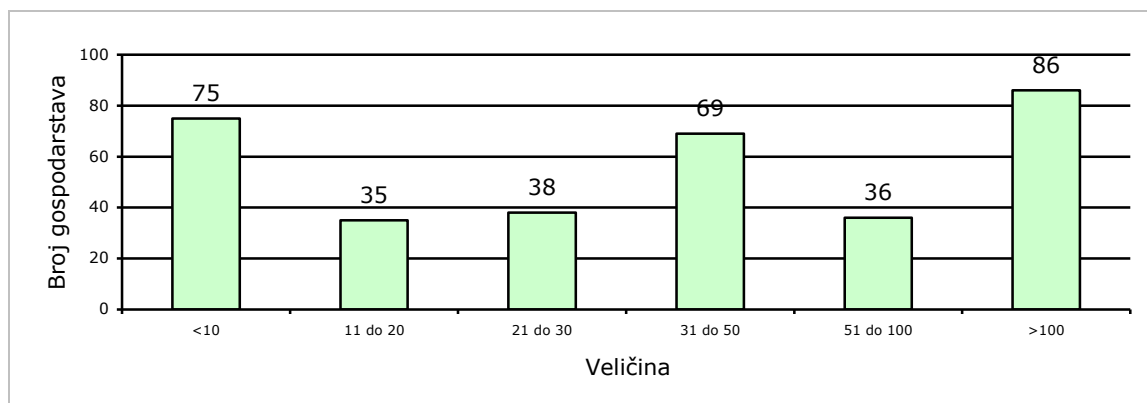
Specijalizirane govedarske farme još uvijek nisu dostigle visoki stupanj razvitka.

1/3 farmi (32,4%) posjeduje do 20 goveda dok 2/3 farmi (67,6%) drži više od 20 goveda.

Od ukupno 339 proizvođača, 86 ih ima preko 100 goveda (25,4%) (vidi Graf 2-9).

Kako bi se povećala gospodarska održivost i zadovoljavanje standarda Zajednice (higijena, dobrobit životinja, gospodarenje gnojivom i druga pitanja vezana za okoliš) postoji potreba za restrukturiranjem obiteljskih gospodarstava i povećanjem broja proizvođača koji su specijalizirani za uzgoj goveda.

Graf 2-9: Podjela poslovnih subjekata prema broju goveda (2003)

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003 (1.lipnja 2003)

Glavna koncentracija govedarske proizvodnje (67,49% od ukupnih gospodarstava) je u kontinentalnoj Panonskoj regiji (županije: Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka, Varaždinska, Brodsko-posavska, Međimurska, Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Virovitičko-podravska, Grad Zagreb).

Prerađivačka industrija

Ukupni broj zaklanih goveda pokazuje rast od 13 % u 2004, u usporedbi s prethodnom godinom, u kojoj je broj zaklanih goveda bio najviši (vidi tablicu Tablica 2-41).

Tablica 2-41: Broj zaklanih goveda ('000 grla)

Kategorija	2000	2001	2002	2003	2004
Telad i junad	107.464	95.327	115.603	111.239	125.735
Krave	16.390	12.060	11.417	10.107	12.088
Ostala goveda	230	176	193	262	265
Goveda, ukupno	124.084	107.553	126.673	121.608	138.088

Izvor: DZS, 2005

Statistički evidentirani broj zaklanih grla je značajno manji od stvarnog. Prema podacima DZS-a samodostatnost goveđeg mesa iznosila bi svega 37,5%, uz potrošnju od oko 6 kg godišnje po stanovniku što je u izravnoj disproporciji s iskazanom potrošnjom goveđeg mesa prema Anketi o potrošnji kućanstava DZS-a (vidi tablicu 2-42). Stručna analiza MPRRR-a pokazuje kako je samodostatnost goveđeg mesa na razini od oko 76,5% (prosjeck 2002.-2004.), uz godišnju agregatnu potrošnju od 60.000 – 65.000 tona goveđeg mesa, odnosno potrošnju od oko 12 kg po glavi stanovnika.

Tablica 2-42: Potrošnja mesa po glavi stanovnika (2002 - 2004)

Potrošnja goveđeg i telećeg mesa po glavi stanovnika	2002	2003	2004	2005
--	------	------	------	------

Kg/po glavi stanovnika/godina ¹⁴	10,89	10,63	11,40	11,63
---	-------	-------	-------	-------

Izvor: DZS, Anketa o potrošnji kućanstava 2006

Kako se vidi iz tablice 2-42, proizvodnja mesa se nije mijenjala kroz promatrano razdoblje (2000 - 2005). To je posebno važno za proizvodnju teletine koji nema definirani trend: proizvodnja teletine je u porastu ili opadanju, ovisno o cijeni. S druge strane, proizvodnja govedine i junetine nema takav trend. Postoji porast u proizvodnji za vrijeme promatranog razdoblja.

Tablica 2-43: Proizvodnja odabranih proizvoda i prerađevina od goveđeg mesa (2000 - 2005 u tonama)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Svježa ili rashlađena govedina	17.137	15.563	15.014	16.362	16.883	17.263
Svježa ili rashlađena teletina, u dijelovima	709	713	1.296	1.432	1.821	1.459
Govedina i teletina, usoljena, sušena ili dimljena	5	2	2	2	2	13
Gotova jela od govedine i teletine	3	n.p.	29	71	61	n.p.
priravci od govedine i teletine, osim gotovih jela	16	23	2	88	702	852

Izvor: DZS (2000-2005)

Iz tablice 2-43 vidljivo je povećanje proizvodnje pojedinih proizvoda u 2005. (npr. svježa ili hladena govedina, cijela i polovice, prednje i zadnje četvrtine i to za 50,8% u odnosu na 2004. godinu), ali se i proizvodnja ostalih proizvoda smanjila u 2005. (npr. svježa ili hladena junetina i govedina, u dijelovima za 22,8%), iz čega se može zaključiti kako je došlo da određenog stupnja diversifikacije proizvoda zbog tržišnih trendova.

Tablica 2-44: Bilanca – ekvivalent težine trupa (ett)

Opis	2002	2003	2004
Neto proizvodnja			
Proizvodnja (tone), ett	69.574	64.095	63.126
Uvoz			
- živih goveda (tone), ett	16.757	12.836	14.138
- Mesa (tone), ett	1.550	2.180	5.957

¹⁴ Količine potrošene u privatnim kućanstvima – godišnji prosjek po članu obitelji

Izvoz			
- živih goveda (tone), ett	0	0	85
- Mesa (tone), ett	1.829	1.890	2.522
Ukupno domaća potrošnja - (tone), ett	69.295	64.385	66.561
Populacija	4.437.460	4.437.460	4.437.460
Potrošnja po glavi stanovnika (kg/godina), ett	15,62	14,51	15,00
Potrošnja po glavi stanovnika (kg/godina)	12,01	11,16	11,54
Bruto domaća proizvodnja (tone), ett	52.817	51.259	49.073
Samodostatnost (%)	76,2	79,6	73,7

Izvori: DZS i MPRRR-ov izračun neto proizvodnje 2006

Tržište i prodaja

Kako RH već dugi niz godina ne ostvaruje proizvodnju dostatnu za vlastite potrebe, upućena je na uvoz goveđeg mesa i teladi za tov, te je stoga vanjsko-trgovinska bilanca sektora negativna. Najviše se uvoze telad i junad za tov, a u prošloj godini zabilježen je značajni rast uvoza goveđeg mesa. Naime, uvoz mesa u 2005. godini u odnosu na prethodnu je udvostručen (vidi tablicu 2-45). Uvoz goveda također raste i to za 15% u 2005. godini u odnosu na prethodnu godinu, a ne bilježi se značajniji uvoz konzerviranih goveđih proizvoda.

Izvoz živih goveda i goveđeg mesa nije značajan. Međutim, RH ostvaruje znatan izvoz konzerviranih goveđih proizvoda, te je trgovinska bilanca pozitivna. Izvoz ovih proizvoda u 2005. godini u odnosu na prethodnu povećan je za gotovo 19%, ali još uvijek nije dostignuta razina izvoza iz 2000. godine.

Tablica 2-45: Trgovina govedima, goveđim mesom i prerađevinama (tone)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Izvoz goveda	1	486	0	0	158	885
Izvoz goveđeg mesa, svježeg, rashlađenog i smrznutog	730	398	190	307	628	556
Izvoz konzerviranih goveđih proizvoda	2.130	1.213	1.214	1.106	1.265	1.501
Uvoz goveda	25.366	14.165	30.608	23.792	26.338	30.316
Uvoz goveđeg mesa, svježeg, rashlađenog i smrznutog	5.459	1.172	1.179	1.594	4.536	9.105
Uvoz konzerviranih goveđih proizvoda	72	40	7	15	15	36

Izvor: DZS, 2006

Veći dio trgovine živom, tovljenom junadi odvija se na poljoprivrednim gospodarstvima. Vrlo mali dio trgovine otpada na stočne sajmove. Što se tiče teladi (80-160 kg) ona se prodaje na stočnim sajmovima, otkupnim mjestima, te manji dio na farmama. Krave za klanje najčešće se prodaju na stočnim sajmovima i izravno klaonicama.

Na stočnim sajmovima najčešće se kupuje za vlastite potrebe, te se najčešće radi o kupcima koji imaju manje prerađivačke objekte (klaonice). Na otkupnim mjestima kupuje se za vlastite potrebe (tovni objekti) ili se vrši uslužni otkup za veće tovnne objekte ili potrebe mesne industrije. Na hrvatskom tržištu glavnina se proizvedenih goveda kupuje na temelju žive vage, odnosno ne kupuje se na temelju kakvoće trupa.

Pravilnik o kakvoći goveđih trupova i polovica na liniji klanja (NN, 20/04) primjenjuje se od 1. rujna 2004. Sam postupak razvrstavanja vrše ovlaštene osobe koje je za to ovlastio MPRRR. Uvjeti koje moraju zadovoljavati ovlaštene osobe koje vrše ovu aktivnost su određeni Pravilnikom.

MPRRR unutar Odsjeka za Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (TISUP) prikuplja, obrađuje i distribuira podatke o otkupnim (proizvođačkim) cijenama junadi, teladi, krava za klanje (na stočnim sajmovima, otkupu i farmama, prikuplja aukcijske cijene rasplodnih junica), te cijene mesa i mesnih prerađevina na razini veleprodaje i maloprodaje.

Informacije o cijenama žive stoke prikupljaju se na gotovo svim stočnim sajmovima i otkupnim mjestima u Hrvatskoj (cca 70-80 %), te tovnim objektima koji su uglavnom u vlasništvu obiteljskih gospodarstava. To su otkupne (proizvođačke) cijene, u koju nisu uključeni transportni troškovi.

Veleprodajne cijene mesa (bez PDV-a) prikupljaju se od gotovo svih većih mesnih industrija u Hrvatskoj. Maloprodajne cijene mesa prikupljaju se u mesnicama petnaest većih gradova Hrvatske. Cijene u mesnicama su maloprodajne cijene i u njih je uključen PDV.

Tablica 2-46: Prosječne cijene na stočnim sajmovima

Kategorija	EUR/kg žive vage					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bik "Simmental", za klanje, >450 kg	1,9	1,7	2,09	1,8	1,67	1,96
Bik "Holstein", za klanje, 300<450 kg	-	-	1,98	1,71	1,3	1,76
Junica "Simmental", za klanje	1,74	1,56	1,86	1,67	1,56	1,84
Tele "Simmental", 80<160 kg	2,80	2,75	3,20	3,02	2,82	3,23
Tele "Holstein", 80<160 kg	-	-	3,04	2,99	2,58	2,90
Krava "Simmental", za klanje	1,03	1,00	1,21	1,02	0,84	0,97

Izvor: MPRRR, TISUP 2006

Telad pasmine Holstein-friesian je ograničene vrijednosti za proizvodnju mesa, stoga je njihova cijena niža u usporedbi s teladi pasmine Simental (vidi tablicu Tablica 2-46).

Pregled državnih potpora za podsektor govedarstva dan je u Poglavlju 2.1.

2.3.4.4. Podsektor perad i jaja

Osnovni podaci

Za razliku od drugih stočarskih proizvodnji, peradarska proizvodnja je većim dijelom organizirana na industrijski način u kojem prevladavaju velike proizvodne jedinice, a manjim se dijelom nalazi u okviru obiteljskih gospodarstava gdje se uglavnom u prirodnim ekstenzivnim uvjetima proizvodi meso peradi i jaja za vlastite potrebe.

Iako je proizvodnja jaja koja je organizirana u uvjetima industrijske proizvodnje danas na visokoj tehnološkoj razini, nameće se potreba njezine prilagodbe uvjetima koji u

cijelosti udovoljavaju ekološkim standardima i dobrobiti životinja, te povećavaju konkurentnost takve proizvodnje. Stoga je potrebna rekonstrukcija većine sadašnjih farmi koje proizvode jaja, te izgradnja novih. Veće promjene se ne planiraju u malim sustavima proizvodnje jaja na obiteljskim farmama.

Danas je proizvodnja jaja za tržište organizirana u velikim proizvodnim jedinicama gdje se primjenjuje suvremena tehnologija proizvodnje, te koristi kvalitetna genetska osnova aktualnih hibridnih linija.

Proizvodnja jaja na obiteljskim gospodarstvima odvija se najvećim dijelom na ekstenzivni način u uvjetima gospodarskog dvorišta, gdje se perad drži na otvorenom, a samo preko noći smješta u zatvoreni prostor. U takvim uvjetima perad se hrani na prirodni način, te je proizvodnost takvih jata niska. Tako proizvedena jaja se najvećim dijelom koriste za vlastite potrebe, a samo se u vrijeme veće nesivosti višak proizvodnje stavlja na tržište, prije svega na gradske tržnice uz potvrdu o njihovoj zdravstvenoj ispravnosti.

U ovakvoj organizaciji proizvodnje jaja u Republici Hrvatskoj jasno je kako se veća ulaganja očekuju u industrijske kapacitete. Proizvodnja jaja na obiteljskim gospodarstvima bit će i dalje samo sporedna djelatnost namijenjena prije svega proizvodnji za vlastite potrebe. Međutim, treba istaknuti i značaj manjeg broja obiteljskih farmi koje su specijalizirane za ovu proizvodnju i koje primjenjuju suvremeni način proizvodnje kao i veliki proizvodni sustavi.

Tablica 2-47: Brojno stanje peradi u Republici Hrvatskoj

Kategorije	2002	2003	2004
Ukupno kokoši, od toga:	10.470.568	11.371.240	11.780.890
- rasplodne nesilice (teške i lake linije)	511.360	543.000	572.000
- proizvodne nesilice (lake linije)	3.591.000	4.080.240	3.780.000
- brojleri	5.840.000	6.213.000	6.540.000
Purani	528.208	535.000	589.373
Ostalo	-	-	299.517

Izvor: DZS, 2006; GIU 'Croatiastočar' 2006

Iz Tablica 2-47 se vidi kako u peradarstvu Republike Hrvatske prevladavaju kokoši i purani dok je udio ostalih vrsta peradi (patke, guske i drugo) manje bitan. Kad se radi o broju nesilica za proizvodnju jaja može se ustvrditi kako u tom dijelu nema značajnih razlika.

Za proizvodnju jaja se koriste hibridne linije u intenzivnim industrijskim uvjetima proizvodnje, te većim dijelom i kod obiteljskih gospodarstava. Korištenje čistih pasmina peradi gotovo je zanemarivo, te u uzgojnom i proizvodnom smislu nema nikakav značaj.

Proizvodnja jaja danas najvećim dijelom zadovoljava domaće potrebe stanovništva iako treba naglasiti kako ipak postoji međunarodna trgovina ovim proizvodom. Bilanca proizvodnje jaja je prikazana u slijedećoj tablici.

Tablica 2-48: Bilanca proizvodnje jaja u 2004, u tonama

Podaci	Količina
Domaća proizvodnja	48.000

Izvoz	704
Uvoz	1.445
Potrošnja u zemlji namijenjena za:	47.259
- ljudsku potrošnju	43.352
- leženje	3.442
- ostala potrošnja osim prehrane	465
Potrošnja po stanovniku (kg / stanovnik / godina)	9,77
Samodostatnost (%)	97,10

Izvor: DZS 2006, GIU 'Croatiastočar' 2006

Iz Tablica 2-48 vidljivo je kako se najveći dio potrošnje jaja podmiruje iz domaće proizvodnje. To je i razumljivo uzme li se u obzir kako se za tržište organizira intenzivna proizvodnja jaja, te da se uz to na obiteljskim gospodarstvima proizvode značajne količine jaja za vlastite potrebe.

Proizvodnost jaja ovisi o proizvodnom sustavu koji je na različitim razinama; u velikim specijaliziranim proizvodnim jedinicama postiže se visoka nesivost dok je u uvjetima proizvodnje na obiteljskim gospodarstvima ona značajno niža (31,13% ukupno proizvedenih konzumnih jaja) , što je vidljivo i iz slijedeće tablice.

Tablica 2-49: Godišnja proizvodnja konzumnih jaja

Podaci	Količina (kom.)
Proizvodnja konzumnih jaja:	864.000.000
- za tržište	595.000.000
- potrošnja na farmi	269.000.000

Izvor: DZS 2006, GIU 'Croatiastočar' 2006

Proizvođači

Iako je proizvodnja u peradarstvu organizirana u specijaliziranim proizvodnim jedinicama (intenzivna proizvodnja), također je organizirana i u zemaljskim uvjetima ekstenzivne proizvodnje gdje se perad najvećim dijelom drži u ekstenzivnim uvjetima slobodnog uzgoja. Većina proizvođača peradi su farmeri.

Tablica 2-50: Broj peradarskih farmi i vlasnička struktura

	Tvrtke	Obiteljska gospodarstva	Ukupno
Nesilice	279	125.000	125.279
Brojleri	210	180.000	180.210
Ostala perad	7	41.530	41.537
Ukupno	496	346.530	347.026

Izvor: DZS 2006, GIU 'Croatiastočar' 2006

Kako je prikazano u tablici Tablica 2-50, očito je kako je udio velikih proizvodnih jedinica u odnosu na ukupni broj proizvođača gotovo zanemariv (0,14%), u usporedbi s brojem obiteljskih gospodarstava koja se bave peradarskom proizvodnjom. U Tablica 2-51 dana je struktura farmi i broj životinja. Većina proizvodnih jedinica nalazi se na farmama u zemaljskim uvjetima, s relativno malim brojem peradi po jedinici. Minimalni kapacitet za održivost obiteljskog gospodarstva je oko 2.000 nesilica (u kavezima) prema izračunima Agronomskog fakulteta (Zagrebačko sveučilište).

Tablica 2-51: Struktura vlasništva i broj peradi za proizvodnju mesa i jaja, prema veličini farme

Veličina proizvođača u skladu s brojem peradi	Proizvođači (obiteljska gospodarstva i tvrtki)		Životinje	
	Broj	Udio %	Broj	Udio %
1-99	346.230	99,77	5.193.450	44,08
100-999	72	0,02	36.000	0,31
1.000-2.999	93	0,03	125.550	1,07
3.000-4.999	76	0,02	304.000	2,58
5.000-9.999	418	0,12	2.842.400	24,13
10.000-49.999	112	0,03	1.680.000	14,26
50.000 i više	25	0,01	1.599.490	13,58

Izvor: GIU 'Croatiastočar', 2006; Centar za peradarstvo, 2006

U Republici Hrvatskoj se u intenzivnom uzgoju koriste hibridne linije: za proizvodnju jaja - lake linije, a za proizvodnju mesa - teške linije. U zemaljskim se uvjetima također većim dijelom koriste iste hibridne linije, a manjim dijelom čiste pasmine i križanci čistih pasmina i hibrida.

Perad namijenjena proizvodnji jaja drži se, kada je riječ o intenzivnom uzgoju, najvećim dijelom u kavezu, a manjim dijelom na stelji, dok je u zemaljskom uzgoju perad uglavnom slobodna na otvorenom.

Tablica 2-52: Načini držanja nesilica

Držanje nesilica	Broj životinja	Broj jaja po jedinki godišnje
Kavez	1.650.000	280
Stelja	690.000	190
Otvoreno	1.440.000	140

Izvor: GIU „Croatiastočar“ 2006

Najveći je dio nesilica (44%), naročito u intenzivnom uzgoju, smješten u kaveze (vidi tablicu 2-52). Ovdje se radi o kavezima koji ne udovoljavaju sadašnjim uvjetima za držanje peradi, s obzirom da je najveći dio ovih farmi izgrađen u ranijem razdoblju, kada su se kavezi koristili kao uobičajeni način držanja peradi za proizvodnju jaja.

Prema Uredbi Vijeća 1999/74 posebni uzgojni sustav za poboljšanje dobrobiti životinja u proizvodnji postat će obavezan do 2012.

Više od 80% hrvatskih proizvođača jaja još ne zadovoljava ove standarde. Zbog toga su skupa ulaganja (9 – 11 EUR po nesilici) od osnovne važnosti jer će inače većina proizvođača morati prestati s proizvodnjom. Trenutno u Hrvatskoj postoje 34 veća proizvođača jaja s kapacitetom od 20.000–200.000 nesilica koji trebaju provesti takva ulaganja kako bi održali proizvodnju.

Tržište i prodaja

Jaja koja se proizvode kao gotovi proizvod u velikim proizvodnim jedinicama sortiraju se i pakiraju u vlastitim sortirnicama, te tako upakirana dostavljaju na tržište.

Jaja koja se proizvode u ekstenzivnim uvjetima obiteljskog gospodarstva plasiraju se najvećim dijelom na gradskim tržnicama, gdje ovlašteni veterinarci vrše nadzor njihove zdravstvene ispravnosti.

Sva ponuđena jaja su označena klasom, te na kutiji u kojoj se nalaze nose oznaku proizvođača.

U Republici Hrvatskoj ne postoji sustav određivanja cijene jaja već se ona formira prema tržišnim uvjetima.

Tablica 2-53: Uvoz i izvoz jaja (2002 - 2004)

Vrsta proizvoda	Uvoz			Izvoz		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Jaja s ljuskom	1.166	1.141	1.445	486	1.307	704
Jaja bez ljuske	7	185	236	94	200	129
Albumini	5	6	15	51	53	20

Izvor: DZS, 2006

Trgovina jajima razvijena je i na međunarodnoj razini (vidi tablicu Tablica 2-53). Uvoz jaja odvija se prema carinskim propisima i zaključenim ugovorima o slobodnoj trgovini s više zemalja kao i sa Europskom unijom.

Preferencijalni uvjeti trgovine za jaja i albumine dogovoreni su s pojedinim zemljama u okviru bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini ili Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU.

U Republici Hrvatskoj ne primjenjuju se kvote u smislu ograničavanja uvoza, već se određene količine peradarskih proizvoda mogu uvoziti u skladu s preferencijalnim uvjetima (Uredba o raspodjeli carinskih kvota, NN, 55/04, 146/04 i 138/05).

Izvoz peradarskih proizvoda u druge zemlje nije subvencioniran.

Na osnovu dogovora s WTO Republika Hrvatska može primjenjivati maksimalne dozvoljene visine carine.

U Republici Hrvatskoj ne postoji sustav dozvola za proizvode koji potpadaju pod zajedničku organizaciju tržišta jaja i peradi u trgovini s trećim zemljama. To se odnosi i na nepostojanje uvoznih licenci.

Svi proizvođači proizvoda životinjskog podrijetla za tržište registrirani su u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva u Upravi za veterinarstvo.

Prodaja jaja podliježe obvezi označavanja prema klasi.

Proizvođači su na deklaraciji proizvoda dužni navesti naziv proizvođača, naziv proizvoda, težinu proizvoda, datum pakiranja, kao i druge oznake sukladno Pravilniku o općem deklariranju i označavanju hrane (NN, 114/04, 128/04 i 34/05). Jaja se klasificiraju u 10 klasa ovisno o njihovoj masi prema Pravilniku o kvaliteti jaja i proizvoda od jaja (NN, 53/91, 96/97 i 128/97).

Tablica 2-54: Klase konzumnih jaja

Klasa	Težina jajeta (grama)
SX	> 85
SZ	85-80
SV	80-75
SU	75-70
S	70-65
A	65-60
B	60-55
C	55-50
D	50-45
E	< 45

Izvor: MPRRR, 2006

Nadzor nad proizvodnjom i prodajom u peradarstvu obavljaju veterinarska i tržišna inspekcija (vidi poglavlje 2.3.4.5 i 2.3.7.1).

Trenutno u Republici Hrvatskoj propisi koji se odnose na uvjete proizvodnje i prometa jajima nisu u cijelosti usklađeni s odredbama EU, te će se u idućem razdoblju izvršiti usklađenje u cijelosti.

Peradarska proizvodnja predstavlja značajan izvor kvalitetnih i jeftinih hranjivih tvari za stanovništvo. Kako je najveći dio velikih proizvodnih sustava uspostavljen u ranijem razdoblju, potrebno je izvršiti rekonstrukciju s ciljem udovoljavanja svim uvjetima za dobrobit životinja, te okolišnim i ekološkim standardima. Također, zbog otvorenog tržišta važno je da već uspostavljeni proizvodni sustavi budu konkurentni na svjetskom tržištu.

Pregled državnih potpora za podsektor jaja i peradi dan je u Poglavlju 2.2.

2.3.4.5. Podsektor mesoprerađivačke industrija

Osnovni podaci

Mesoprerađivačka industrija ima dugu tradiciju u Hrvatskoj. Dobro je poznata po svojim visokokvalitetnim proizvodima, od kojih je dio prepoznatljiv i na stranom tržištu.

Godišnja proizvodnja mesa i mesnih prerađevina u Hrvatskoj iznosi oko 180.000 tona. Proizvodnja kobasica prevladava u proizvodnoj strukturi s udjelom od 2/3, dok konzervirani proizvodi čine 18%. (vidi dodatak 12.2, Tablica 12-2).

Danas u mesoprerađivačkom sektoru postoji 953 odobrenih pogona prema proizvodnoj djelatnosti (vidi tablica 2-55). Najvažniji su (prema razini prihoda) PIK Vrbovec, MI Braća Pivac, Gavrilović i Danica. Očito je kako se u mesoprerađivačkom sektoru

pojaviła znatna koncentracija vlasništva (Agrokor, PIK, Belje) i vertikalna integracija. Poslovni rezultati nakon preuzimanja, konsolidacija i restrukturiranje PIK-a pokazuju porast proizvodnje od 3 puta, rast prihoda za 150 milijuna EUR i profit od više od 55,6 milijuna EUR.

U prodaji mesa i mesnih prerađevina sve su važniji supermarketi i trgovački lanci. Iako su neke od vodećih mesoprerađivačkih industrija u bliskim vlasničkim odnosima s trgovačkim lancima, veza između proizvođača, prerađivača, distributera i potrošača je općenito slaba. Problem u primarnoj proizvodnji (nedovoljna proizvodnja) se odražava kroz visoku stopu uvoza mesa i mesnih prerađevina. U 2005, vrijednost uvoza živih životinja, mesa i klaonički proizvoda je bio gotovo 173 milijuna EUR što je više nego u 2006. kada je iznosio 83 milijuna EUR.

Povećana proizvodnja žitarica (posebno kukuruza, najvažnije stočne hrane) i uljarica za prerađu u bio – gorivo, te sukladno s tim rast cijena ovih proizvoda doveo je do negativnih gospodarskih rezultata u sektoru tovljenja stoke. Ovaj će trend postati još naglašeniji u budućnosti i treba mu se posvetiti posebna pažnja.

Zbog priprema Hrvatske za ulazak u EU, nacionalno zakonodavstvo treba uskladiti s EU zakonodavstvom. Naročito snažan utjecaj na mesoprerađivačku industriju može se očekivati zbog usklađivanja nacionalnog zakonodavstva kako bi se preuzeli standardi Zajednice o javnom zdravstvu, dobrobiti životinja, zaštiti okoliša, itd.

U skladu s prijašnjim okvirom nacionalnog zakonodavstva, mesoprerađivački pogoni su kategorizirani u tri skupine prema strukturi izgradnje, tehničkoj opremi, kapacitetu i proizvodnoj tehnologiji:

- Industrijski pogoni (objekti većih proizvodnih kapaciteta),
- Obrtnički objekti (objekti manjeg kapaciteta proizvodnje) i
- Objekti u okviru gospodarstva.

Procjena svih mesoprerađivačkih pogona¹⁵ i njihova kategorizacija u skladu s njihovim stupnjem udovoljavanja standardima Zajednice objašnjena je u poglavlju politika i strategije Vlade.

Tablica 2-55: Objekti koje je odobrio MPRRR, razvrstani po djelatnostima, odobrenju za izvoz i procjeni, Ožujak 2009

Vrsta djelatnosti	Odobreni za izvoz u EU zemlje	Odobreni za domaće tržište i izvoz u treće zemlje	Ukupno	U skladu sa EU standardima	Ne u skladu sa EU standardima
Klaonice (crveno meso)	5	151	156	56	100
Klaonice (perad)	5	42	47	24	23

¹⁵ Uredba EK 852/2004, Članak 2(c) – „pogon” je svaka jedinica u poslovanju s hranom

Rasijecanje, prerada i obrada mesa	8	183	191	104	87
Obrada prerada divljači	6	18	24	11	13
Uskladištenje namirnica životinjskog podrijetla	5	217	222	170	52
Centri za pakiranje jaja	1	54	55	39	16
Obrada prerada mlijeka i mliječnih proizvoda	11	37	48	17	31
Obrada, prerada i skladištenje riba i ribljih proizvoda	60	50	110	96	14
Centri za pročišćavanje školjkaša		19	19	11	8
Ukupno	101	771	872	528	344

Izvor: MPRRR, 2009

Od ukupno 203 odobrenog objekta najveći je postotak klaonica papkara (76,84 %) dok ih je 23,15% za perad. (vidi tablicu 2-56).

Kako bi se doprinijelo većoj kakvoći goveđeg mesa, uveden je poboljšani sustav kontrole kakvoće goveđih trupova na liniji klanja u skladu s minimalnim standardima Europske unije. Propisi kojima je to uređeno u najvećem su dijelu usuglašeni s odgovarajućim direktivama EU.

Tablica 2-56: Popis klaonica po županijama

ŽUPANIJA	Broj klaonica za papkare	Broj klaonica za perad	Ukupno
Bjelovarsko-bilogorska	6	1	7
Brodsko-posavska	5	5	10
Dubrovačko-neretvanska	4		4
Grad zagreb	8	5	13
Istarska	5	4	9

Karlovačka	5	1	6
Koprivničko-križevačka	3	1	4
Krapinsko-zagorska	4	1	5
Ličko-senjska	8	-	8
Međimurska	4	12	16
Osječko-baranjska	2	-	2
Požeško-slavonska	2	-	2
Primorsko-goranska	7		7
Sisačko-moslavačka	6	1	7
Splitsko-dalmatinska	26	1	27
Šibensko-kninska	6	1	7
Varaždinska	2	5	7
Virovitičko-podravsko	5		5
Vukovarsko-srijemska	7	1	8
Zadarska	17	4	21
Zagrebačka	24	4	28
UKUPNO	156	47	203

Izvor: MPRRR, 2008.

Izrazito je povećanje broja klaonica u Dalmaciji 90-tih godina (vidi tablicu 2-56). Tijekom tog desetljeća otvoren je veliki broj malih klaonica i pogona za preradu mesa. Otvaranje malih pogona klaonica i prerade mesa je posljedica osamostaljenja države i razvoja poduzetništva. Povećanje broja klaonica u Zagrebačkoj županiji posljedica je poslijeratnih migracija ljudi prema glavnom gradu, a u zadnjih nekoliko godina taj broj raste i u Slavoniji (Osječko-baranjska županija), regiji koja je najviše uništena tijekom rata (1991. – 1995.).

Politika i strategije Vlade

Prije stupanja na snagu uredbi „higijenskog paketa“ transponiranih u hrvatsko zakonodavstvo (listopad 2007. godine) pristupilo se postupcima procjene i kategorizacije objekata temeljem Odluke ministra o provođenju postupka procjene i kategorizacije objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla KLASA: 322-01/07-1/41, URBROJ: 525-01-07-02, od 19. lipnja 2007. godine, kojom je propisana obveza provođenja postupaka procjene i kategorizacije, kontrolna lista po kojoj će se one obavljati te članovi timova koji će ih provesti.

U listopadu 2007. godine stupaju na snagu pravilnici (NN 99/07) doneseni transpozicijom uredbi „higijenskog paketa“ – Uredbe (EZ) 852/2004, 853/2004, 854/2004 te 882/2004. U pravilniku o higijeni hrane (NN 99/07) koji je nastao temeljem Uredbe 852/2004, u člancima 14. i 15. propisane su nacionalne mjere vezane uz pojedine kategorije objekata.

Odlukom ministra o provođenju postupaka unaprjeđenja objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla (KLASA: 322-01/08-01/228, URBROJ: 525-6-08-1/NK)

79

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

od 07. travnja 2008. godine, subjektima u poslovanju s hranom detaljno je propisana procedura za postupanje nakon obavljene kategorizacije. Dana 22. travnja 2008. godine ministar Odlukom propisuje procedure postupanja veterinarskih inspektora nakon obavljene kategorizacije (KLASA: 322-01/08-01/270, URBROJ: 525-6-08-1/NK)

Proces kategorizacije objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla u smislu procjenjivanja usklađenosti odobrenih objekata s odredbama zakonodavstva EU u Republici Hrvatskoj je započeo 2007. godine.

Na nacionalnoj razini kategorizacija je provedena na način da su se objekti, s obzirom na stupanj usklađenosti svrstavali u 4 kategorije.

Republika Hrvatska je, na temelju konzultacija s Europskom komisijom na tehničkom sastanku održanom 03. prosinca 2007. godine, u Bruxellesu, umjesto prethodno započete procjene i razvrstavanja objekata u 4 kategorije prema nacionalnim propisima, izvršila klasifikaciju objekata u 2 kategorije i to – usklađeni sa EU standardima i neusklađeni sa EU standardima:

- objekti koji udovoljavaju EU standardima i
- objekti koji ne udovoljavaju EU standardima.

Izravna prodaja u RH trenutno je regulirana Pravilnikom o vođenju upisnika registriranih i odobrenih objekata te o postupcima registriranja i odobravanja objekata u poslovanju s hranom (NN 125/08), te djelomice Pravilnikom o veterinarsko-sanitarnim uvjetima koji trebaju biti zadovoljeni u prostorima registriranim za obradu, preradu i skladištenje proizvoda životinjskog podrijetla na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (NN 149/03) koji propisuje uvjete za objekte koji proizvode hranu na gospodarstvu podrijetla.

Sukladno navedenim propisima dozvoljene su sljedeće aktivnosti:

- Prerada mlijeka i proizvodnja mliječnih proizvoda
- Punjenje i pakiranje pčelinjih proizvoda
- Proizvodnja tradicionalnih mesnih proizvoda
- Izravna prodaja ograničenih količina svježeg mlijeka i jaja
- Sušeni mesni proizvodi i slanina
- Sušene i kuhane kobasice
- Čvarci i svinjska mast

Provedba HACCP sustava

Sukladno Uredbi 852/2004, subjekti u poslovanju hranom prvenstveno su odgovorni za zdravstvenu ispravnost hrane, te se od njih traži provedba i stalno vođenje postupka ili postupaka koji se temelje na HACCP načelima u bilo kojem stupnju proizvodnje, prerade i distribucije hrane nakon primarne proizvodnje.

U Hrvatskoj, sustav samokontrole subjekata u poslovanju s hranom propisan je Zakonom o hrani (NN, 46/07), propisima donesenim temeljem toga Zakona te Pravilnikom o provedbi obvezatnih mjera u odobrenim pogonima radi smanjenja mikrobioloških i drugih onečišćenja mesa, mesnih proizvoda i ostalih proizvoda životinjskog podrijetla namijenjenih prehrani ljudi (NN, 74/97, 41/07). Prema Zakonu o hrani, obveza subjekta u poslovanju s hranom o provođenju HACCP-a stupila je na snagu 1. siječnja 2009. godine, osim izvoznih objekata, koji već primjenjuju vlastite provjere na temelju HACCP načela.

Inspekcija i sustav kontrole

80

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

U skladu s odredbama Zakona o hrani (NN, 46/07), MPRRR (Uprava za veterinarske inspekcije i Uprava poljoprivrede i fitosanitarne inspekcije) i Ministarstvo zdravstva i Socijalne skrbi (Uprava za sanitarnu inspekciju) i gospodarski inspektori Državnog inspektorata odgovorni su na središnjoj razini za službene kontrole. Službene kontrole vrše državni veterinarski inspektori, službeni veterinari i granični veterinarski inspektori, sanitarni inspektori i granični sanitarni inspektori, poljoprivredni i gospodarski inspektori.

Sukladno Zakonu o hrani i Zakonu o veterinarstvu, te na temelju Zakona o sustavu državne uprave, nadležno tijelo može delegirati specifične zadaće vezane za službene kontrole ovlaštenim veterinarskim organizacijama kao kontrolnim tijelima.

Službene kontrole mogu se obavljati u svakoj fazi proizvodnje, prerade, skladištenja i distribucije hrane, hrane za životinje, životinja ili nusproizvoda životinjskog podrijetla koji nisu za prehranu ljudi. Službene kontrole obavljaju se bez prethodne najave, osim u slučaju revizije kada subjekt u poslovanju s hranom mora biti unaprijed obaviješten. Službene kontrole subjekata u poslovanju s hranom obavljaju se u skladu s godišnjim i višegodišnjim planovima kontrole.

Ako za vrijeme službenih kontrola, veterinarski ili sanitarni inspektor utvrdi kako se gore navedeni zakoni ili drugi propisi, na temelju kojih je ovlašten djelovati, ne primjenjuju ili se ne primjenjuju ispravno, on će izdati rješenje kojim određuje koje nesukladnosti i do kojeg roka je potrebno otkloniti, a prema potrebi može zabraniti obavljanje djelatnosti u objektu. U provedbi kontrola poštivanja propisa o hrani, veterinarski i sanitarni inspektori te ovlašteni veterinari ovlašteni su za prikupljanje uzoraka i njihovo slanje u laboratorij na analizu. Ukoliko za vrijeme inspekcije inspektor utvrdi kršenje zakonskih odredbi, on podnosi prijavu odgovarajućem nadležnom sudu.

Granični veterinarski inspektori ili granični sanitarni inspektori odgovorni su za provjere pošiljaka koje se kreću preko granice RH.

U RH je Uprava za veterinarstvo i Uprava za veterinarske inspekcije pri Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja nadležne za zabranjene supstance i kontrolu rezidua u živim životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla.

Državni plan monitoringa rezidua (DPRM) u živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla izrađuje Uprava za veterinarstvo. Kontrola rezidua radi se na farmama, klaonicama, mljekarama, objektima za uzgoj i preradu ribe, školjaka i meda, objektima za skupljanje i pakiranje jaja, te ostalim objektima uključujući one za proizvodnju hrane za životinje.

Broj uzoraka koji se testiraju u okviru DPRM-a utvrđuju se sukladno Pravilniku o monitoringu određenih tvari i njihovih rezidua u živim životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla (NN 79/08). Analitičke metode za utvrđivanje rezidua primjenjuju se u skladu s Pravilnikom o vršenju analitičkih metoda i tumačenja rezultata (NN 2/2005). Ovi pravilnici usklađeni su s pravnom stečevinom EU.

Nusproizvodi životinjskog podrijetla

Postupanje s nusproizvodima životinjskog podrijetla koji nisu za prehranu ljudi regulirano je Zakonom o veterinarstvu (NN 41/07) i Pravilnikom o načinu postupanja s nusproizvodima životinjskog podrijetla koji nisu za prehranu ljudi (NN 56/06). Pravilnik je djelomično usklađen s Uredbom (EK) br. 1774/2002. Pravilnik propisuje postupke zbrinjavanja nusproizvodima životinjskog podrijetla koji nisu namijenjeni za ljudsku potrošnju te veterinarsko-sanitarne uvjete za prikupljanje, transport, skladištenje, preradu i upotrebu ili raspolaganje životinjskim nusproizvodima, kako ne bi postali rizik za zdravlje životinja, javno zdravlje ili okoliš. Pravilnik također određuje

uvjete za trgovinu, uvoz, izvoz i tranzit životinjskih nusproizvoda i proizvoda koji su iz njih nastali.

Pravilnik također propisuje kako se nusproizvodi životinjskog podrijetla, koji nisu za prehranu ljudi, a koji nastaju u različitim objektima, moraju toplinski preraditi. Životinjski nusproizvodi ne trebaju biti izravno otpremljeni u spalionicu, već ih se može skupljati u sabiralištu, te pohraniti na odgovarajućoj temperaturi. Izravna otprema nusproizvoda u kafileriju (objekt za toplinsku preradu) dozvoljena je samo onima koji dnevno prikupe do 1 tone nusproizvoda životinjskog podrijetla. Uprava za veterinarstvo registrira prijevozna sredstva za prijevoz nusproizvoda (posebna vozila). Pogoni za skladištenje životinjskih nusproizvoda također podliježu odobrenju Uprave za veterinarstvo.

U RH postoji samo jedan objekt za toplinsku preradu - kafilerija za kategoriju 3 materijala s dnevnim kapacitetom od preko 300 tona, te prima kategoriju 3 materijala iz cijele države (Agroproteinka u Sessvetskom Kraljevcu – Zagrebačka županija). Agroproteinka je korisnik SAPARD sredstava namijenjenih usklađivanju s relevantnim standardima Zajednice. Također postoji 5 kafilerija za kategoriju 3 materijala u okviru pogona koji proizvode hranu životinjskog podrijetla, gdje se životinjski nusproizvodi proizvedeni u tim pogonima (klaonice peradi i pogoni za preradu ribe) prerađuju. Njihov dnevni kapacitet je 2 - 10 tona. Za toplinsku preradu kategorije 1 i 2 materijala postoji jedan pogon s dnevnim kapacitetom od preko 100 tona (Agroproteinka).

Nadalje, u RH postoje 4 sabirališta nusproizvoda životinjskog podrijetla koji nisu namijenjeni ljudskoj potrošnji, u kojima se kategorija 1 i 2 materijala skladišti odvojeno od kategorije 3 materijala. Rashlađeni životinjski nusproizvodi se otpremaju iz tih objekata posebnim vozilima registriranim pri Upravi za veterinarstvo na toplinsku preradu. Također postoji jedan pogon za skladištenje kategorije 2 materijala (životinjskih lešina). Republici Hrvatskoj nedostaje barem pet objekata - sabirališta kapaciteta od 80 - 100 tona dnevno sa temperaturnim režimom za zajedničke potrebe nekoliko županija, po mogućnosti u mjestima (i 100 km uokolo):

- Koprivničko-križevačka, Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravka i Međimursko županija – u Križevcima
- Istarska, Primorsko-goranska županija – u Puli;
- Požeško-slavonska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska županija – u Slavonskom Brodu;
- Zadarska, Šibensko-kninska, Ličko-senjska županija – u Benkovcu;
- Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska županija – u Splitu;

Trenutno Hrvatska ima dva takva sabirališta za nusproizvode životinjskog podrijetla (u Rijeci i Puli) od koji jedno ne zadovoljava EU standarde.

2.3.4.6. Podsektor ribarstvo

Osnovni podaci

Sektor ribarstva u Republici Hrvatskoj obuhvaća mjere gospodarenja morskim i slatkovodnim resursima, uključujući slatkovodni ribolov i uzgoj slatkovodne ribe, ribolov na moru i marikulturu, preradu ribe i drugih vodenih organizama, kao i cjelokupnu kontrolu, nadzor i međunarodnu suradnju. Odgovorno administrativno tijelo je Uprava ribarstva u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva.

Ribarski sektor ima mali udjel u BDP-u kao što je prikazano u tablici 2-57, a broji oko 20 000 zaposlenih zbog čega ima izraženu društveno - gospodarsku ulogu i prevagu

tradicionalnog ribolova nasuprot gospodarskom. Gotovo 70% ribolova, uzgoja i prerade događa se na otocima gdje su izvori zarade ograničeni. Iz tablice 2-57 vidljiv je rast vrijednosti sektora ribarstva dok njegov udio u ukupnom BDP opada.

Tablica 2-57: Značaj sektora ribarstva izražena kroz BDV

	2000	2001	2002	2003	2004
Vrijednost ribarstva u BDP-u izražen u milijunima EUR	39,42	38,89	53,88	56,09	56,37
Udio BDP-a ribarstva u ukupnom BDP (%)	0,24	0,22	0,27	0,25	0,23
Udio BDP-a ribarstva u BDP-u poljoprivrede, lovstva, šumarstva i ribarske industrije (%)	2,57	2,28	2,97	3,46	2,95

Izvor: DZS, 2006.

Ribarstvo u Hrvatskoj je ribarstvo u kojem se lovi mnogo vrsta ribe. Gledajući biološke uvjete za ribarstvo, u Jadranskom moru je ukupno 410 vrsta ribe, od čega se gospodarski iskorištava 100 vrsta. Ovo je tipična situacija u ribarstvu koje je orijentirano na mnogo vrsta, te je karakteristična za sve mediteranske zemlje. Ipak, kontinuirano praćenje stanja morskih resursa pokazalo je da se glavnina pridnenih zajednica (80%) odnosi na maksimalno deset vrsta, gdje su najvažnije oslić (*Merluccius merluccius*), škamp (*Nephrops norvegicus*) i trlja (*Mullus barbatus*). Gospodarski važne vrste male pelagičke ribe su srdela (*Sardina pilchardus*), inćun (*Engraulis encrasicolus*) i papalina (*Sprattus sprattus*).

Promatramo li slatkovodno ribarstvo, glavne slatkovodne vrste su šaran (*Cyprinus carpio*), bijeli amur (*Ctenopharyngodon idella*), linjak (*Tinca tinca*), som (*Silurus glanis*), smuđ (*Stizostedion lucioperca*), štika (*Esox lucius*) i kalifornijska pastrva (*Oncorhynchus mykiss*).

Cjelokupna proizvodnja u morskom ribarstvu (uključujući ulov i morsku akvakulturu) dosegla je 45.000 tona u 2005. godini i porast od 50% u odnosu na 2002. i tadašnjih 30.000 tona (tablica 2-59). Promatrajući ukupnu proizvodnju ribe u Hrvatskoj, morska akvakultura sudjeluje s oko 10.000 tona ili 22%, u ukupnom ulovu, dok u svjetskim razmjerima uzgoj predstavlja preko 50% ulova. Što se tiče industrije za preradu ribe zbog iznenadnog gubitka tržišta srednje Europe proizvodnja konzervirane ribe pala je tri puta u usporedbi s 2001., dok je ostali program prerade ribe značajno porastao.

Vrijednosti izvoza/uvoza (tablica 2-73) prikazuju stanje u sektoru ribarstva i direktno utječu na industriju. Zbog porasta proizvodnje tune u posljednjih šest godina značajan je i njen utjecaj na vrijednost izvoza, a istovremeno dolazi do porasta uvoza malih pelagičkih vrsta. Cjelokupna vrijednost uvoza raste, usporedimo li 38.627 tona u 2004. i 53.671 tonom u 2005. primjetan je porast od 15.000 tona s vrijednošću od 74,3 milijuna eura. Veći dio uvoza indirektno je namijenjen izvozu. U isto vrijeme primjetan je i rast izvoza s 23.428 tona u 2004. na 24.416 tona u 2005. godini s vrijednošću od 73,5 milijuna eura. Vrijednost uvoza u 2005. bila je viša po količini uvezene ribe, no niža po vrijednosti. Ovakvo stanje rezultat je uvoza veće količine male pelagičke ribe (haringa, srdela) koja ima manju vrijednost, dok se izvoze proizvodi više vrijednosti (tuna).

Kvota je određena samo za tunu (*Thunnus thynnus*), sukladno ICCAT-u, a maksimizirana je količina i određeno vrijeme sakupljanja koralja i to do 200 kg godišnje po jednoj povlastici od 01. travnja do 30. studenog.

Tablica 2-58: Broj ribarskih plovila (2000 - 2004)

Godina	2000	2001	2002	2003	2004
Brodovi	381	420	450	477	475
Brodice	2.348	2.578	2.700	3.205	3.209
UKUPNO	2.729	2.998	3.150	3.682	3.684

Izvor: MPRRR, Uprava ribarstva, 2006

Cjelokupni ulov morskog ribarstva u 2005. bio je 34.661 tona, od čega se 82,6% odnosi na malu pelagičku ribu (28.621 tona srdela, inćuna i papalina), a ostalih 4.325 tona na pridnene vrste i 1.467 tona školjaka i drugih morskih organizama (tablica 2-59).

Tablica 2-59: Ulov u morskom ribarstvu 2000 - 2005

Godina	Ulov po kategorijama (t)			
	Ukupno	Plava	Pridnena	Ostalo
2000	20.971	17.072	2.365	1.534
2001	17.594	13.572	2.567	1.455
2002	19.500	14.500	3.200	1.800
2003	29.102	24.369	3.556	1.177
2004	31.937	26.381	4.325	1.231
2005	34.661	28.621	4.573	1.467

Izvor: MPRRR, 2006

Trend rasta ulova vidljiv je zahvaljujući uvođenju brodskih dnevnika u 2000. To je glavni razlog porasta pridnenog izlova, koji je u 2004. u odnosu na 2001. godinu udvostručen. Uvođenje sustava za praćenje podataka i poticaja za malu pelagičku ribu u 2003 rezultiralo je porastom ulova pelagičke ribe od 19.500 tona u 2002. na 34.661 tonu u 2005.

Slatkovodno ribarstvo većinom se obavlja kroz športsko-rekreacijski ribolov (tablica 2-60), te prevladava prema broju subjekata (36.781 u 2005.) i ulovom (521,5 t u 2004). U isto vrijeme broj komercijalnih ribara na rijekama Savi i Dunavu ograničen je (predviđeno ih je maksimalno 25 na Dunavu i 10 na Savi), a ulov je prikazan u tablici 2-61 (0,45 i 0,51 u 2004. odnosno 2005.) i neznatajan je u usporedbi s ukupnim ulovom športsko-rekreacijskog ribolova.

Tablica 2-60: Ulov u športskom ribolovu 2000 - 2005

Godina	Ulov (t)
2000	457
2001	463
2002	428
2003	415
2004	521,50
2005	621

84

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Izvor: DZS i MPRRR, Uprava ribarstva

U 2004. godini Uprava ribarstva počela je prikupljati podatke i pratiti ulov gospodarskih slatkovodnih ribara (tablica 2-61). U istoj godini uvedene su i kvote, koje su još na snazi, dopuštenog ulova slatkovodnih vrsta. Ulov alohtonih slatkovodnih vrsta nije ograničen ni u kom slučaju. Podaci o ulovu iz godina koje prethode 2004. nisu dostupni.

Tablica 2-61: Ukupno ulov u komercijalnom slatkovodnom ribolovu u kg

Vrsta	2004.	2005.
Šaran (<i>Cyprinus carpio</i>)	1.454	2.587
Som (<i>Silurus glanis</i>)	4.085	3.193
Smuđ (<i>Stizosteidon lucioperca</i>)	1.130	1.466
Štuka (<i>Esox lucius</i>)	650	1.428
Deverika (<i>Abramis brama</i>)	14.830	15.501
Kečiga (<i>Acipenser ruthenus</i>)	100	38
Linjak (<i>Tinca tinca</i>)	24	12
Jez (<i>Leuciscus idus</i>)	742	2.519
Bolen (<i>Aspius aspius</i>)	729	857
Ostale autohtone vrste	10.713	13.847
Ostale alohtone vrste	10.753	9.804
UKUPNO	45.210	51.252

Izvor: MPRRR, 2006

Morska akvakultura

U Hrvatskoj marikulturi dominantno mjesto ima uzgoj lubina (*Dicentrarchus labrax*) i komarče (*Sparus aurata*) u plutajućim kavezima (inshore i semi-offshore) i tuna (*Thunnus thynnus*) na otvorenom moru. Od školjkaša najviše se uzgajaju dagnje (*Mytilus galloprovincialis*) i kamenice (*Ostrea edulis*) na pergolarima.

Tablica 2-62: Proizvodnja u marikulturi od 2000 - 2005

Godina	Lubin i komarča (t)	Dagnje (t)	Kamenica (kom)	Tuna (t)	Mlađ lubina i komarče (kom)
2000.	2.500	1.200	1.000.000	1.200	4.500.000
2001.	2.500	2.000	1.000.000	2.500	4.600.000
2002.	2.500	2.400	1.000.000	3.971	4.900.000
2003.	2.510	2.800	800.000	4.679	5.500.000
2004.	3.000	2.400	800.000	3.777	6.974.000
2005	3.000	2.500	800.000	3.425	5.782.720

Izvor: MPRRR, 2006

Iz tablice 2-62 vidi se kako u posljednje dvije godine dolazi do laganog porasta u proizvodnji lubina i komarče. Zbog povećanja domaće potražnje, revitalizacije turizma, te novih mogućnosti ulaganja, očekuje se i daljnji rast proizvodnje. Uzgoj školjaka stagnira zbog ograničenosti prodaje školjaka samo na domaćem tržištu. Očekuje se značajni porast proizvodnje s ispunjenjem zahtjeva EU za izvoz. U posljednjih nekoliko godina najstabilniji rast prisutan je u proizvodnji tune. Zbog ograničenja u ribarstvu ne očekuje se značajan daljnji rast.

Nedavno su izvršena određena ulaganja u proizvodnju ribe, no postoji velika potreba za nastavkom modernizacije uzgajališta kako bi se ispunili EU standardi. Proizvodnja mlađi ne zadovoljava domaće potrebe i predviđa kako će se barem jedno mrjestilište (10 milijuna mlađi na godinu) trebati izgraditi u bliskoj budućnosti.

Školjke su uglavnom obiteljski posao, postoji samo oko 10 farmi koje proizvode više od 50 tona godišnje. Kako su zakoni o distribuciji školjaka i centrima za pročišćavanje na snazi tek nekoliko godina postoji potreba za izgradnjom novih centara. Postoji velika potreba za izgradnjom nekoliko mrjestilišta za kamenice, posebno u kontekstu planiranog povećanja proizvodnje. Potrebno je povećati postojeći državni nadzor područja i zona za proizvodnju školjaka na sva područja koja imaju dobre predispozicije za uzgoj školjaka. Praćenje će pružiti osnovu za registriranje i potvrđivanje novih proizvodnih područja.

Cijeli se sektor morske akvakulture treba prilagoditi izmijenjenim tržišnim okolnostima. Pritom se ne misli samo na proizvodnju ribe, već i na procese prepoznatljivog profiliranja i konfekcioniranja proizvoda. Pozornost je neupitno usmjerena u pravcu povećanja raznolikosti proizvoda, te uvođenju novih vrsta u proizvodnju, a sve kroz jačanje znanstvene osnove i njenog testiranja na razini razvojnih programa. Također je potrebno poduzeti mjere koje će omogućiti uvođenje HACCP sustava na sva uzgajališta. Dugoročni strateški cilj je postići učinkovitost usporedivu s međunarodnim konkurentima, a istovremeno zadovoljiti stroge standarde vezane za kvalitetu i okoliš.

Slatkovodna akvakultura

U 2005. godini proizvodnja u slatkovodnoj akvakulturi dosegla je 6.199 tona. U cjelini, proizvodnja je tijekom proteklih pet godina u opadanju, pretežno zbog zatvaranja tradicionalnih tržišta, te problema vezanih uz procese tranzicije (tablica 2-63). Smanjuje se i uzgojna površina uzgajališta, te je u 2005. bila upola manja u odnosu na stanje 1995. godine (tablica 2-64). Jedan od razloga ovog opadanja je šteta nastala tijekom ratnih razaranja, a drugi razlog je intenzifikacija proizvodnje. Ribarstvo uključuje uzgoj slatkovodnih vrsta riba u hladnim vodama (salmonida) primjenom tehnologije protočnih kanala, te uzgoj toplovodnih vrsta (ciprinida), pretežno šarana u ribnjacima. Ova proizvodnja se odvija na posve ekstenzivan način, tako da prinosi rijetko prelaze 500 do 600 kg/ha. S godišnjom proizvodnjom od nekih 3-5.000 tona (u usporedbi s realnim potencijalima za oko 12.000 tona) i nekoliko stotina tona pastreve slatkovodni uzgoj uistinu nije primjeren prirodnim potencijalima kojima Republika Hrvatska raspolaže, jednako tako niti povijesnim dosezima. Glavni problemi slatkovodne akvakulture su visoke vodno-gospodarske i veterinarske naknade, te neriješeno pitanje naknade štete od ribojednih vrsta ptica. Cilj je povećati proizvodnju u slijedećem desetljeću na 12.000 – 15.000 tona.

Tablica 2-63: Proizvodnja u slatkovodnom uzgoju (2000 - 2005) u tonama

Vrsta		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Šaran	Mlađ	1.594	1127	1.266	957	1.545	1.480
	konzum	2.358	2.578	1.606	1.660	1.753	2.236

Amur	Mlađ	68	76	149	124	119	114
	konzum	265	228	185	318	294	378
Bijeli glavaš	Mlađ	11	61	17	17	10	7
	konzum	281	21	86	1	0	57
Sivi glavaš	Mlađ	37	27	57	19	80	55
	konzum	72	226	301	414	299	270
Linjak	Mlađ	2	2	3	1	1	16
	konzum	6	2	6	11	8	13
Som	Mlađ	20	7	22	18	12	9
	konzum	38	31	36	54	59	31
Smuđ	Mlađ	1	2	1	1	2	7
	konzum	8	6	9	6	6	3
Štuka	Mlađ	2	1	2	0	1	1
	konzum	19	11	11	2	9	4
Pastrva	Mlađ	217	41	46	178	186	120
	konzum	945	1.039	1.620	1.222	1.173	1.303
Ostalo	Mlađ	52	24	17	50	8	46
	konzum	33	39	60	23	53	49
Ukupno	Mlađ	2.004	1.368	1.580	1.365	1.964	1.855
	konzum	4.025	4.181	3.920	3.711	3.654	4.344
UKUPNO		6.029	5.549	5.500	5.076	5.618	6.199

Izvor: MPRRR, 2006

Tablica 2-64: Proizvodne površine slatkovodnih ribnjaka (2000 - 2005)

Godina		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mrjestilišta	TV ¹⁶	10,8	39,3	11	2	2	0
	HV ¹⁷	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Rastilišta	TV	387,93	216,93	368,9	344,6	240	231,34
	HV	0,55	0,29	0,22	0,65	0,29	0,29

¹⁶ TV – toplja voda¹⁷ HV – hladna voda

Mladičnjaci	TV	1.542,52	1.559,12	1.399,48	1.353,50	1.433,90	973,16
	HV	0,17	0,37	0,22	0,3	0,28	0,29
Matičnjaci	TV	165,82	58,92	63,53	50,53	46,53	38,8
	HV	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4
Uzgajališta konzumne ribe	TV	7.004,09	7.277,59	6.372,69	4.448,60	4.844,30	5.005,60
	HV	9,34	2,93	4,44	4,46	4,68	4,4
Zimovnici	TV	62,7	58,4	67,38	76,9	50	39,68
	HV	0	0	0	0	0	0
Ukupno	TV	9.173,86	9.210,26	8.282,98	6.276,13	6.616,73	6.288,58
	CW	10,42	3,85	5,29	5,84	5,78	5,48

Izvor: MPRRR, 2006

Vrlo je važno izvršiti revitalizaciju sektora akvakulture (morske i slatkovodne) i njegovog budućeg održivog razvoja. Potrebno je izgraditi nova slatkovodna i morska uzgajališta i mrjestilišta, modernizirati postojeće i osigurati sanitarne standarde (HACCP), olakšati preradu i uvesti nove vrijednosti proizvoda. Potrebno je izvršiti prenamjenu i reorganizaciju, te modernizaciju i sačuvati postojeće ribarske resurse uz odgovarajuće uvođenje inovacija i unaprjeđenje tehnologije proizvodnje. Vrlo je važna i edukacija u svim strukturama.

Proizvođači

Kako je prikazano u tablici 2-65 većina poslovnih subjekata registriranih za ribarstvo u Hrvatskoj od 2000., odnosi se na morsko ribarstvo, dok ih se 5,76% bavi slatkovodnim ribarstvom u kontinentalnom dijelu Hrvatske. U oba slučaja dominiraju mikro tvrtke s 96%, odnosno male tvrtke s udjelom od 4%.

Što se tiče regionalne rasprostranjenosti tablica 2-65 prikazuje kako je većina tvrtki registriranih za ribarstvo smještena u Istarskoj županiji (21,15%), potom Primorsko-goranskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji (obje s 19,23%). Zadarska županija bilježi 15,38% registriranih, Bjelovarsko-bilogorska 13,46% dok Zagrebačka i Šibensko-kninska imaju 5,76% registriranih tvrtki za ribarstvo.

Tablica 2-65: Regionalna rasprostranjenost poslovnih subjekata u ribarstvu (2000 - 2006)

Grad Zagreb						
Zagreb	slatkovodno ribarstvo	1			3	5,8%
	morsko ribarstvo	2				
Bjelovarsko-bilogorska		0	0	0	0	
Dubrovačko-neretvanska	morsko ribarstvo	7	0	0	7	13,5%
Karlovačka		0			0	
Koprivničko-križevačka		0	0	0	0	

Krapinsko-zagorska		0	0	0	0	
Osječko-baranjska		0	0	0	0	
Ličko-senjska		0	0	0	0	
Požeško-slavonska		0	0	0	0	
Istarska	morsko ribarstvo	10	0	0	11	21,2%
	slatkovodno ribarstvo	1	0	0		
Primorsko-goranska	morsko ribarstvo	9	1	0	10	19,2%
Brodsko-posavska		0	0	0	0	
Splitsko-dalmatinska	morsko ribarstvo	9	1	0	10	19,2%
Šibensko-kninska	morsko ribarstvo	3	0	0	3	5,8%
Zadarska	morsko ribarstvo	8	0	0	8	15,4%
Sisačko-moslavačka		0	0	0	0	
Varaždinska		0	0	0	0	
Virovitičko-podravska		0	0	0	0	
Vukovarsko-srijemska		0	0	0	0	
Međimurska		0	0	0	0	
UKUPNO		50	2	0	52	100,0%

Izvor: HGK; Stanje 13. prosinca 2006.

Prema DG Sanco¹⁸ listi izvoznika ribe (iz ulova i uzgoja) i ribljih proizvoda, nalazi se 72 poslovna subjekta iz jedanaest županija (tablica 2-66).

Tablica 2-66: Zemljopisna raspodjela i broj izvoznika ribljih proizvoda

ŽUPANIJA	Broj izvoznih subjekata
Zadarska	17
Splitsko-dalmatinska	16
Istarska	15
Primorsko-goranska	8
Šibensko-kninska	5

¹⁸ Opća uprava Europske Komisije za zdravlje i zaštitu potrošača

Ličko-senjska	2
Zagrebačka	2
grad Zagreb	1
Dubrovačko-neretvanska	4
Bjelovarsko-bilogorska	1
Krapinsko-zagorska	1
UKUPNO	72

Izvor: DG Sanco, 2006

Tablica 2-67: Broj registriranih uzgajivača (2006)

Županija	Bijela riba	Tuna	Školjkaši
Splitsko-dalmatinska	8	4	1
Zadarska	12	3	3
Šibensko-kninska	2	0	11
Istarska	2	0	11
Dubrovačko-neretvanska	5	0	45
Primorsko-goranska	3	0	0
Ukupno	32	7	71

Izvor: MPRRR, stanje 1. studenog 2006

Procjenjuje se da u Dubrovačko-neretvanskoj županiji zbog problema u donošenju prostorno-planske dokumentacije na registraciju čeka još oko 100 uzgajivača školjkaša, dok ih u Šibensko-kninskoj županiji čeka oko dvadesetak.

Tablica 2-68: Zemljopisna rasprostranjenost uzgajivača pastreve i šarana (2006)

ŽUPANIJA	Ukupni broj PASTRVA	Ukupni broj ŠARAN
Zadarska	1	
Šibensko-kninska	1	
Splitsko-dalmatinska	3	
Zagrebačka	6	2
Ličko-senjska	4	
Požeško-slavonska	1	3
Koprivničko-križevačka		2
Karlovačka	5	1
Virovitičko-podravska		1
Osječko-baranjska		5

Bjelovarsko-bilogorska		4
Sisačko-moslavačka		1
Brodsko-posavska		1
Vukovarsko-srijemska		1
Primorsko-goranska	1	
UKUPNO	22	21

Izvor: MPRRR, Uprava ribarstva, 2006

Prerađivačka industrija

Zbog tranzicijskih problema, gubitka bivšeg tržišta, carinskih ograničenja, te nemogućnosti zadovoljavanja standarda tržišta EU uslijed nedostatka značajnijih ulaganja, većina bivših solana i prerađivačkih tvrtki je danas zatvorena.

Za djelatnost prerade ribe, prema podacima Trgovačkog suda RH, registrirano je 40 tvrtki, od čega je njih 24 dostavilo završna izvješća za 2004. godinu (smatraju se poslovno aktivnima). Od ukupno 24 tvrtke, prema EU definiciji Malog i srednjeg poduzetništva, 5 su srednje velike, 11 tvrtki je malo dok 12 spada u mikro (tablica 2-69).

Tablica 2-69: Zemljopisna raspodjela i broj tvrtki registriranih za preradu

ŽUPANIJA	Velika	Srednja	Mala	Mikro
Krapinsko-zagorska			1	
Osječko-baranjska				2
Međimurska				1
Vukovarsko-srijemska				1
Virovitičko-požeška		1		
Istarska		1	3	1
Primorsko-goranska			2	
Splitsko-dalmatinska		1	3	5
Šibensko-kninska				1
Zadarska		1	2	1
Dubrovačko-neretvanska				
Bjelovarsko-bilogorska		1		
UKUPNO	0	5	11	12

Izvor: HGK, 2006

Tablica 2-70: Prerada ribe u Hrvatskoj (u tonama, 1999 - 2005)

Proizvod	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
----------	------	------	------	------	------	------	------

Soljena riba(t)	350	1.881	2.500	2.800	2.900	3.914	6.110
Smrznuta riba (fileti i ostalo (t))	250	470	850	1.500	3.200	3.500	1.935
Konzervirana riba (t)	14.000	14.500	15.500	14.000	11.700	5.256	6.920
Ostalo (salate, miješano (t))	120	60	110	120	1.200	1.600	1.980
UKUPNO	14.720	16.911	18.960	18.420	19.000	14.270	16.945

Izvor: MPRRR, 2006

U sektoru prerade morske ribe u 2005. godini 6.110 tona ribe je usoljeno, 1.935 tona zaleđeno/filetirano, 6.920 tona konzervirano, a 1.980 tona prerađeno na druge načine (marinirani proizvodi, salate, paštete i polugotovi proizvodi) (tablica 2-70). Osim konzervirane srdele (62% ukupne proizvodnje), većina ostale proizvodnje odnosi se na filetiranu tunu i skušu. Posljednjih par godina važan porast u proizvodnji bilježe soljena i zaleđena riba, a pad bilježi konzervirana riba. Cijena konzerviranja ribe u Hrvatskoj je visoka što je razlog nekonkurentnosti na tržištu EU. Nasuprot tome konkurentnost na tržištu prisutna je kod soljene i smrznute ribe radi niskih troškova proizvodnje i tržišne vrijednosti.

Pored problema vezanih uz tržišne standarde, industrija prerade ribe teško se prilagodila i novim uvjetima tržišne ponude. Naime, nedostatak ulaganja u tehnološki razvoj i diversifikaciju proizvoda doveo je do isključive orijentacije prerade na srdelu i incune kao morske, odnosno šarana i pastrvu kao slatkovodne resurse. Samo četiri najveća proizvođača imaju dozvolu za izvoz na Europsko tržište i udovoljavaju standardima.

Što se tiče otpremnih centara i centara za pročišćavanje školjkaša 30% su registrirana za izvoz, ali nemaju dozvolu za izvoz na tržište EU.

Kapacitet postojećih otpremnih centara i centara za pročišćavanje u Hrvatskoj je od 200 do 7.50 t godišnje. Očekuje se kako će u budućnosti postojati veća potreba za tim centrima.

Tablica 2-71: Otpremni centri i centri za pročišćavanje školjkaša (2006)

Županija	Ukupni broj	Izvozni
Šibensko-kninska	4	1
Splitsko-dalmatinska	1	1
Istarska	5	1
Ukupno	10	3

Izvor: MPRRR, Uprava veterinarstva, 2006

Kad se radi o proizvodnji u slatkovodnom ribarstvu, potrebno je uvođenje novih vrsta u proizvodni asortiman. Postoji snažna potreba za prerađivačkim kapacitetima i raznolikosti prerade proizvoda (dimljenje, filetiranje, itd.)

Tržište i prodaja

Kako je konzumiranje ribe u priobalnom dijelu Hrvatske stara tradicija za očekivati je kako će poboljšanjem tržišta ribe doći i do porasta potrošnje. Do dodatne potražnje dolazi i zbog turizma, pa se može zaključiti da je domaće tržište daleko od zasićenosti.

Republika Hrvatska danas nema organizirano tržište ribom - zbog nepostojanja adekvatnih uređaja za skladištenje i zaleđivanje na samom brodu, nesigurnog veza, neorganiziranog prikupljanja i distribucije ribe, nedostatne organiziranosti opskrbe brodova, nedostatnih skladišnih i rashladnih kapaciteta, što u konačnici rezultira malom potrošnjom ribe i ribljih proizvoda. Većina ribarica je malih dimenzija (manje od 15 m), samo ih nekolicina posjeduje odgovarajuće prostore za skladištenje, hlađenje i zamrzavanje, što ograničava pristup svježe i visoko kvalitetne ribe tržištu.

Ribarice istovaruju svoj ulov u malim lučkim objektima koji nisu primjereno opremljeni (ledomati, hladnjače, specijalizirana vozila, dizalice, itd.).

Lučki/brodski/tržišni objekti trebaju naći nova i učinkovita rješenja problema kvalitete proizvoda, uključujući sustave ISO i HACCP. Nemogućnost zadovoljavanja standarda za svježu ribu bi moglo izazvati daljnju degradaciju ribarskog sektora. To bi također ograničilo razvoj obalnih i kontinentalnih ruralnih područja koji uvelike ovise o ovoj grani poljoprivrede. Neostvarivanje higijenskih i zdravstvenih standarda EU-a u proizvodnji školjkaša i rakova već zaustavlja ovu potencijalno unosnu i profitabilnu aktivnost.

Prosječna cijena na tržištu (tablica 2-72) upućuje na neophodnost dodane vrijednosti kroz stvaranje marke, ponudu u vlastitim restoranima i moguće konfekcioniranje.

Tablica 2-72: Cijene najznačajnijih vrsta ribe – morski ulov u EUR (2000 - 2006)

Riblje vrste (kg)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (siječanj – listopad)
Komarča arbun	7,49	5,94	6,53	6,38	6,88	8,20	8,51
Komarča II arbun	3,51	3,37	3,59	3,89	3,57	4,03	3,99
Komarča	4,52	10,44	6,83	5,52	7,38	9,03	10,93
List I kg	3,40	3,93	7,47	5,98	7,63	6,86	7,57
List II kg	2,61	3,10	4,71	4,23	4,32	3,55	4,98
Lubin I	7,65	0,00	6,93	6,12	7,17	9,70	12,17
Oslić I	3,27	4,08	3,70	3,69	3,81	3,87	3,83
Oslić II	2,43	2,66	2,65	2,52	2,63	2,54	2,45
Oslić III	1,79	1,75	1,72	1,72	1,80	1,63	1,63
Cipal glavaš	1,87	2,09	1,92	1,84	1,42	1,63	1,87
Papalina	0,00	0,82	0,64	0,51	1,00	1,00	0,92
Skuša	1,43	1,12	1,01	1,08	1,41	1,86	1,93

Srdela	0,41	0,47	0,44	0,44	0,52	0,48	0,53
Tuna	2,32	2,40	3,32	4,78	3,31	2,70	3,62
Lignja	5,38	5,16	5,77	6,33	6,29	6,09	6,52
Bijeli muzgavac	0,74	0,83	0,99	0,83	0,86	1,05	0,88
Crni muzgavac	1,29	1,24	1,23	1,37	1,45	1,65	1,68
Škamp I	11,97	14,07	15,22	15,00	16,12	18,44	18,77
Škamp II	9,78	11,26	11,79	12,09	12,03	12,80	14,02

Izvor: MPRRR - TISUP, 2006

U tablicama 2-73 i 2-74 dani su podaci o uvozu i izvozu morske i slatkovodne ribe kao i njihov udio. Najznačajniji izvozni proizvodi su svježa riba (ulovljena i uzgojena), te riblje prerađevine (konzervirana riba i soljena riba).

Tablica 2-73: Uvoz i izvoz riba i ribljih proizvoda, opseg i vrijednost (2000 - 2005)

Godina	Uvoz		Izvoz	
	MT	EUR	MT	EUR
2000	25.532	25.011.936	18.247	33.233.116
2001	37.955	35.122.031	10.322	35.349.144
2002	56.292	57.326.763	22.365	60.356.580
2003	57.315	62.526.460	22.687	86.814.141
2004	38.627	54.237.167	23.428	78.599.004
2005	53.671	74.372.291	24.416	73.574.612

Izvor: MPRRR, 2006

Tablica 2-74: Udio izvezen ribe i ribljih prerađevina u ukupnoj vrijednosti (2004, %)

Tuna	51,75
Konzervirana riba u ulju	9,39
Soljeni inćuni	6,18
Svježi ili rashlađeni inćuni i srdele	2,44
Uzgojena riba	4,99
Ostalo	25,25
Ukupno	100

Izvor: MPRRR, 2006

Državna politika

Morsko ribarstvo provodi se na temelju Zakona o morskom ribarstvu (NN 74/94, 57/96, 46/97-pročišćeni tekst i 48/05), kao i provedbenim podzakonskim aktima. Zakon o slatkovodnom ribarstvu (NN 106/01, 7/03, 174/04, 10/05, 49/05-pročišćeni tekst) regulira aktivnosti u slatkovodnom ribarstvu.

Glavni ciljevi hrvatske ribarske politike su:

- jačanje i restrukturiranje ribarskog sektora;

94

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- postizanje trajnog, uravnoteženog i održivog gospodarenja ribolovnim resursima u skladu s ribolovnim mogućnostima;
- razvoj akvakulture s posebnim naglaskom na dostizanje međunarodne konkurencije, uz zadovoljavanje najviših ekoloških i kvalitativnih standarda;
- poboljšanje prerade dodavanjem nove vrijednosti i boljom iskoristivošću ulovnih i uzgojnih proizvoda;
- uspostava organiziranog trženja ribom i ribljim proizvodima;
- unapređenje i modernizacija ribolovne flote;
- razvoj infrastrukturne i logističke podrške ribarstvu (luke, pristaništa, vezovi, transport itd.);
- uspostava učinkovitih mehanizama strukturnih mjera u ribarstvu;
- obrazovanje svih subjekata uključenih u ribarstvo;
- jačanje ribarskih udruženja.

Sukladno Zakonu o morskom ribarstvu, višegodišnji plan gospodarenja biološkim zalihama mora bit će usvojen tijekom 2007. godine.

Strateške odrednice ribarske politike definirane su Strategijom razvoja poljoprivrede i ribarstva koja je donesena kao jedna od 19 sastavnica Strategije Vlade Republike Hrvatske »Hrvatska u 21. stoljeću« (NN, 89/02), a razmatra područja poljoprivrede, ribarstva i prehrambene industrije te uključuje:

- prilagodbu ribolova i uzgoja načelu održivog i odgovornog gospodarenja u skladu sa zaštitom prirode,
- prilagodbu uzgojne proizvodnje zahtjevima tržišta,
- promicanje ekoloških kriterija uzgoja i gospodarenja vodnim bogatstvima u svrhu njihove promidžbe kao atraktivnog izvoznog i turističkog proizvoda,
- osuvremenjivanje prerade ribe i omogućavanje njenog širenja na nove subjekte kroz omogućavanje povoljnih ulagačkih sredstava i financiranje operativnih troškova
- poticanje razvoja malih obiteljskih ribarskih gospodarstava,
- poticanje korištenja primjerenih i selektivnih ribolovnih alata,
- organiziranje prijevoza ribe kroz iskrcajna mjesta, otkupne stanice, aukcijske centre i veletržnice
- iniciranje i poticanje izgradnje kopnene ribarske infrastrukture i logistike,
- poticanje interesnih udruživanja ribara.

U pretpristupnom razdoblju prioritetni ciljevi ribarske politike RH su ojačati i proširiti uzgoj morske i slatkovodne ribe, te osigurati održivo gospodarenje živim bogatstvima uz povećanje konkurentnosti proizvođača kroz usvajanje tržišnih i strukturnih mehanizama, te ustroj odgovarajućih administrativnih institucija.

Kako se predviđa da će značajnije mjesto u pretpristupnom razdoblju zauzeti uzgoj, najznačajnija ulaganja se planiraju kanalizirati u pravcu osuvremenjivanja postojećih i izgradnje novih uzgojnih instalacija i ekoloških performansi, kako bi se proizvodnja učinila kvalitetnijom i raznovrsnijom. Osim uzgoja, posebna pažnja posvetit će se dostizanju svih potrebnih EU standarda kakvoće, zaštite okoliša i sanitarnih uvjeta u poduzećima za preradu ribe, te u diversifikaciji proizvodnje kako u uzgoju tako i u preradi. Bitan segment je i modernizacija luka/plovila/tržnice radi postizanja boljih

uvjeta skladištenja, hlađenja, pakiranja, upravljanja i drugih aktivnosti kao i zadovoljavanja higijenskih standarda (ICO, HACCP) koji uvjetuju kvalitetu proizvoda. Također je neophodna edukacija onih koji sudjeluju u proizvodnji i sektoru prerade.

Nedostatak financijske podrške i ograničenje kreditnih sredstava doveli bi (uslijed nemogućnosti zadovoljavanja higijenskih i zdravstvenih standarda EU) do zatvaranja poduzeća i povećanja stope nezaposlenosti. Također, nemogućnost zadovoljavanja standarda za svježiu ribu mogla bi rezultirati daljnjom degradacijom ribarskog sektora. Ograničila bi također razvitak obalnih i kontinentalnih ruralnih područja koja uvelike ovise o ovoj djelatnosti. Mjere IPARD-a bi trebale osigurati uvjete potrebne za opskrbu potrošača, prerađivača i proizvođača svježom ribom i sirovinama, osiguravajući najvišu kvalitetu i zaštitu potrošača.

Pregled državnih potpora dan je u Poglavlju 3.1.

2.3.4.7. Podsektor žitarice i uljarice

Žitarice

Osnovni podaci

Udio poljoprivredne proizvodnje u ukupnom BDP-u Hrvatske posljednjih nekoliko godina kreće se oko 7% (2002-2004). U ukupnoj biljnoj proizvodnji u Republici Hrvatskoj udio proizvodnje žitarica zauzima najznačajnije mjesto.

U ukupnom obradivom poljoprivrednom zemljištu od 1,09 mil. hektara pod žitaricama se nalazi oko 70% površina, odnosno proizvodnja žitarica u Hrvatskoj odvija se na prosječno 720 tisuća hektara, a ukupna proizvodnja iznosi oko 3,6 do 3,8 milijuna tona žitarica, (vidi dodatak 12.3, tablica 12-3). U promatranom razdoblju zabilježen je pad i to u 2000. (kukuruz) i 2003. godini (sve žitarice) kada su na pad prinosa utjecale dugotrajnije suše.

U strukturi proizvodnje žitarica dominantno mjesto ima kukuruz 58%, pšenica 32%, ječam 7%, zob 2,6%, te raž i ostale žitarice s 0,4%.

Što se tiče strukture proizvodnje pojedinih žitarica s obzirom na površine, proizvodnja pšenice je u laganom padu (samodostatnost je 130%) i odvija se na 220 tisuća hektara, a proizvodnja kukuruza je u laganom porastu (samodostatnost 101%), kao i proizvodnja ječma (samodostatnost 87%). Površine pod ostalim žitaricama ne bilježe značajnije promjene. Prinosi kod svih žitarica variraju iz godine u godinu i u pojedinim godinama su odraz (ne)povoljnih agroklimatskih prilika koje su bile prisutne posljednjih nekoliko godina. Tako je u 2003. godini prinos kod svih kultura znatnije smanjen (20-30%), što je bila posljedica suše. Prosječni prinos se kreće oko 5,1 tone/ha. Moramo naglasiti da Hrvatska u cjelini ima vrlo dobre uvjete za proizvodnju žitarica (plodnost tla, klimatske prilike, tradicija).

Ukupne bilančne potrebe Hrvatske za žitaricama kreću se oko 3,2 milijuna tona (vidi tablicu 2-78). Od toga za potrebe ishrane stoke koristi se 2,3 mil. tona, kao sjeme troši se oko 85.000 tona, za industrijske potrebe koje uključuju kukuruznu krupicu i ječam u proizvodnji piva troši se oko 70.000 tona. Tržišni gubici su razmjeno veliki i kreću se oko 5%, a ponajviše zbog uvjeta čuvanja kukuruza na gospodarstvima. Za ljudsku potrošnju koristi se oko 660.000 tona, a potrošnja po stanovniku iznosi oko 165 kg. Samodostatnost u sektoru žitarica u prosječnim godinama je na razini 110% i to ponajviše zbog veće proizvodnje pšenice od ukupnih potreba.

Proizvođači

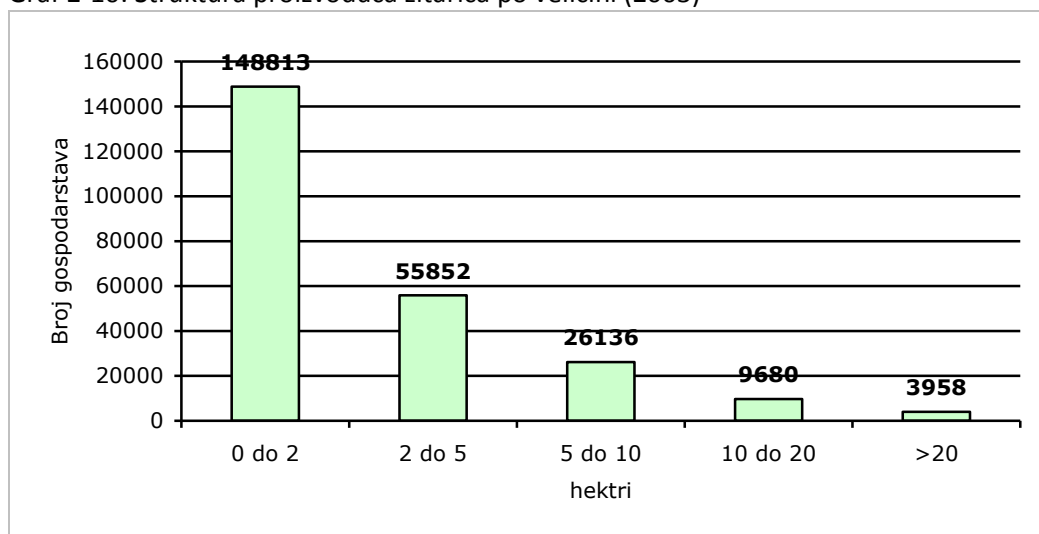
Ukupan broj gospodarstava u Republici Hrvatskoj koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom prema Popisu poljoprivrede iz 2003. iznosi 438.326, a od toga njih 244.439 bavi se isključivo proizvodnjom žitarica (vidi dodatak 12.27, Tablica 12-16). 60%

ovih poljoprivrednika proizvodi žitarice na površini od 10–20 ha što predstavlja oko 5,5%, a ona s preko 20 ha površina pod žitaricama predstavljaju 1,6 % (ovi poljoprivrednici se mogu smatrati konkurentnim na tržištu).

U svrhu dostizanja željenog stupnja konkurentnosti na tržištu potrebno je dostići određene tehničko-tehnološke preduvjete koji se očituju u slijedećem: veće proizvodne parcele, odgovarajuća poljoprivredna mehanizacija i oprema, značajniji skladišni kapaciteti i prostori za dosušivanje žitarica.

Neravnomjerna raspodjela postojećih skladišnih kapaciteta i nedovoljni kapaciteti u određenim područjima (županijama) ograničavajući su čimbenik za veliki broj gospodarstava (vidi graf 2-10)).

Graf 2-10: Struktura proizvođača žitarica po veličini (2003)

Izvor: DZS, 2003

Tablica 2-75: Stanje u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava što se tiče upisa i iskorištenja potpore za sjetvu žitarica

Godina	2003	2004	2005
Broj gospodarstava	50.298	73.280	63.344

Izvor: MPRRR, 2006

U Tablici 2-75 vidljivo je kretanje broja upisanih poljoprivrednih gospodarstava (obiteljska poljoprivredna gospodarstva, trgovačka društva, zadruge i dr.) u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava što se tiče ostvarivanje državne potpore za sjetvu žitarica. U 2005. ovaj broj iznosi 63.344 gospodarstva, što predstavlja oko 25% ukupno registriranih gospodarstava koja se bave proizvodnjom žitarica u Republici Hrvatskoj (Tablica 2-78).

Tablica 2-76: Skladišni kapaciteti prema zemljopisnoj rasprostranjenosti

Županija	Silos (t)	Podna skladišta (t)	UKUPNO (t)	Broj skladišta / županija
Grad Zagreb	152.476	2.800	155.276	7
Istarska	16.700	10.000	26.700	3
Varaždinska	21.000	10.000	31.000	3

Međimurska	20.850	10.400	31.250	2
Zagrebačka županija	38.700	15.230	53.930	4
Šibensko-kninska	10.000	7.000	17.000	1
Osječko-baranjska	507.200	95.600	602.800	13
Dubrovačko-neretvanska	10.000	3.000	13.000	1
Bjelovarsko-bilogorska	80.850	5.500	86.350	8
Virovitičko-podravsko	93.000	21.000	114.000	6
Vukovarsko-srijemska	203.650	18.200	221.850	8
Sisačko-moslavačka	89.700	220.00	111.700	5
Koprivničko-križevačka	100.000	7.000	107.000	5
Zadarska	33.000	110.00	44.000	3
Primorsko-goranska	36.700	6.000	42.700	2
Brodsko-posavska	50.000	0	50.000	1
Požeško-slavonska	69.000	3.000	72.000	2
Splitsko-dalmatinska	30.000	10.000	40.000	1
Karlovačka	20.000	0	20.000	1
UKUPNO	1.582.826	257.730	1.840.556	76

Izvor: MPRRR, 2005

U tablici 2-76 vidljiva je regionalna raspoređenost skladišnih kapaciteta po županijama, te treba istaknuti podatak kako i područja sa značajnijom proizvodnjom žitarica oskudijevaju u skladišnim kapacitetima (npr. Brodsko-posavska i Požeško-slavonska županija gdje se skladišni kapaciteti nalaze u samo 3 tvrtke, koji su i inače manjeg ukupnog kapaciteta) što ponovno potvrđuje opravdanost ulaganja u ovom području.

Proizvođači koji su registrirani kao tvrtke, evidentirani su u Hrvatskoj gospodarskoj komori (HGK) na osnovi Nacionalne klasifikacije djelatnosti: djelatnost A 0111 Uzgoj žitarica i drugih usjeva i nasada.

Prema toj evidenciji u navedenoj djelatnosti (A 0111) registrirano je s obzirom na veličinu, prema završnom računu predanom 2004. godine 367 tvrtki od čega je 322 malih, 32 srednje i 13 velikih tvrtki.

Prerađivačka industrija

Tablica 2-77: Prerađivački kapaciteti – sektor žitarica

Kapacitet ('000 t)	Broj poduzeća
0 > 10.000	5
10.000 > 20.000	6

20.000 > 30.000	5
30.000 > 50.000	5
50.000 > 100.000	2
> 100.000	2

Izvor: Žitozajednica d.o.o, Zagreb

Prema Registru mlinara, pekara, proizvođača namjenskih smjesa i koncentrata i uvoznika brašna, namjenskih smjesa i koncentrata u Upisnik je do 31.12. 2005. godine ukupno upisan:

- 181 mlinar,
- 12 proizvođača namjenskih smjesa i koncentrata,
- 4 pravne osobe koje se bave prepakiravanjem brašna
- 36 uvoznika brašna,
- 27 uvoznika namjenskih smjesa i koncentrata
- 1419 pekara (procjenjuje se kako ima više pekara od navedenog broja upisanih)

U razdoblju od 01. siječnja 2005. do 31. prosinca 2005. godine izdane su 52.403.554 evidencijske markice, a iskorištena je 35.941.721 markica.

Na temelju broja iskorištenih – utrošenih markica, u 2005. godini stavljeno je na tržište 413.746 tona brašna od pšenice, raži i kukuruza, od čega je uvezeno 10.015 tona (brašno 6.269 tona, a namjenske smjese i koncentрати 3.475 tona).

Tržište i prodaja

Ne postoje usvojeni standardi kvalitete koji bi činili okvir prema kojem se provodi intervencija ili za izračun cijene prilikom intervencijskih otkupa.

Kod povremenog intervencijskog otkupa propisuju se minimalna kvaliteta i obračun u odnosu na tu kvalitetu. Minimalni standardi kvalitete povezani su s tri faktora i to: hektolitarskom masom, primjesama i vlagom.

Većina gore spomenutih tvrtki koje sudjeluju u otkupu, prema vrijednosti kapitala su srednje veličine.

U otkupu pšenice u 2005. godini sudjelovalo je više od 90 tvrtki na području cijele države, a glavnina ovih tvrtki nalazi se u istočnom dijelu RH.

U trgovini žitaricama sudjeluje značajan broj hrvatskih tvrtki i gotovo sve su u privatnom vlasništvu.

Republika Hrvatska uglavnom izvozi pšenicu i kukuruz (EU, države bivše Jugoslavije), a uvozi rižu (EU, Indija), proso (EU), te neke proizvode mlinarske industrije (CN-poglavlje 11), uglavnom iz zemalja članica EU.

Tablica 2-78: Bilanca ponude – potražnje u proizvodnji žitarica (2000 - 2004)

		godina	2000	2001	2002	2003	2004
OPSKRBA	Domaća potrošnja	pšenica ('000 t)	1.032,09	965,15	988,18	609,26	920,61
		kukuruz ('000t)	1.585,72	2.286,09	2.578,04	1.630,32	2.468,43

		ječam ('000 t)	151,44	161,49	170,95	134,24	181,87
		zob ('000 t)	51,14	47,63	50,00	34,12	48,78
		ostalo ('000 t)	14,72	14,64	14,15	9,19	14,52
	Ukupno proizvodnja (1)		2.835,09	3.475,00	3.801,32	2.417,13	3.633,90
	promjene u skladištenju ('000 t)		203,3	-196,32	-315,64	498,55	-544,25
	Ukupno uvoz (2)		203,4	261,1	66,4	117,1	230
	Ukupno opskrba (1+2=3)		3.038,49	3.736,10	3.867,72	2.534,23	3.863,90
	POTRAŽNJA	Ukupno potrošnja (4)		2.888,70	3.251,20	3.197,50	2.777,20
Ukupno izvoz (5)		353,1	288,6	354,6	255,5	310,1	
Ukupno potražnja (4+5=7)		3.241,80	3.539,80	3.552,10	3.032,70	3.598,70	
Bilanca ponude/potražnje (3-7=8)			-203,31	196,3	315,62	-498,48	265,2
promjene u skladištenju ('000t) (9)			203,3	-196,32	-315,64	498,55	-544,25
(8+9)			-0,01	-0,02	-0,02	0,07	-279,05
Ukupno potrošnja po glavi stanovnika u kg			148,7	163,2	161,3	184	167,2
Ukupno samodostatnost (%)			98,1	106,9	118,9	87	110,5

Izvor: DZS, 2006

U Republici Hrvatskoj sustav praćenja cijena organiziran je u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva kroz provođenje projekta Tržišnog informacijskog sustava u poljoprivredi - TISUP. Prikupljanje cijena na terenu nezavisno obavljaju suradnici. Ministarstvo se ne upliće u sustav prikupljanja, obrade i objave informacija o cijenama.

Cijene se prikupljaju na razini poljoprivrednog gospodarstva u sezoni otkupa i prodaje, a veleprodajne cijene prikupljaju se tijekom cijele godine.

Tablica 2-79: Oscilacije tržišnih cijena (2001 - 2005)

Vrsta	Godina/EUR	2001	2002	2003	2004	2005
Pšenica	Min	0,11	0,11	0,10	0,13	0,11
	Maks	0,26	0,16	0,21	0,22	0,17
Kukuruz	Min	0,09	0,08	0,08	0,08	0,08
	Maks	0,24	0,16	0,18	0,21	0,12
Stočni ječam	Min	0,11	0,09	0,10	0,11	0,09
	Maks	0,24	0,17	0,14	0,14	0,14
Pivarski ječam	Min	0,15	0,11	0,11	0,10	
	Maks	0,16	0,12	0,14	0,14	
Zob	Min	0,11	0,11	0,12	0,12	0,09
	Maks	0,23	0,19	0,18	0,20	0,16

Izvor: TISUP, 2006

Vidljivo je kako je trend cijena žitarica (kukuruz i pšenica) u posljednjih nekoliko godina uglavnom stabilan, iako naravno ovisi i o kretanjima na tržištu, što poljoprivrednicima u velikoj mjeri omogućava planiranje proizvodnje.

Velik dio žitarica se prodaje odmah nakon žetve, izravnom prodajom na polju, u nedostatku većih skladišnih kapaciteta kod velikog broja proizvođača, a cijene prilikom ovakvog načina prodaje su znatno niže i iznose u prosjeku 60-70% gore navedenih cijena. Kad bi postojao veći kapacitet skladišnih prostora, odnosno skladištenja žitarica na duže vrijeme, to bi doprinijelo ostvarivanju više cijene na tržištu prilikom plasmana robe na tržište u najoptimalnijem prodajnom razdoblju.

Nema izvoznih subvencija za žitarice, sukladno odredbama Protokola o pristupanju Marakeškom ugovoru o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (NN 13/2000 međunarodni ugovor).

Preferencijalni uvjeti trgovine za žitarice ugovoreni su s Europskom unijom, Bugarskom, Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Makedonijom, Moldavijom, Srbijom i Crnom Gorom.

Protokolom o pristupanju Republike Hrvatske Marakeškom ugovoru o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije preuzeta je obveza postupnog smanjenja carina za poljoprivredne i prehrambene proizvode tijekom prijelaznog razdoblja, koje završava 2007. godine. Sukladno odredbama navedenog Protokola, RH nema pravo primjene izvoznih subvencija, a također su definirani i preferencijalni uvjeti trgovine sa zemljama članicama WTO-a.

Hrvatska ne primjenjuje uvozne/izvozne dozvole kao sustav praćenja uvoza i izvoza. Izdavanje uvoznih dozvola ograničeno je na slučaj uvoza u okviru preferencijalne kvote utvrđene ugovorom o slobodnoj trgovini, za što je nadležno Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.

Zakon o poljoprivredi propisuje da je Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, nadležno za operativnu provedbu mjera tržišne i strukturne potpore u poljoprivredi, što uključuje provedbu mjera tržišno-cjenovne politike u sklopu kojih su i trgovinske mjere (a trgovinske mjere u smislu ovog Zakona jesu carine i carinske kvote koje se utvrđuju u skladu s obvezama preuzetim u okviru Svjetske trgovinske organizacije i drugih međunarodnih sporazuma koje je sklopila Republika Hrvatska).

S obzirom na specifičnost otkupa pšenice u Hrvatskoj, kao glavne krušarice, svake se godine donose uredbe za otkup pšenice, kojima se utvrđuju:

- zajamčena cijena,
- mjere intervencijskog otkupa i prodaje,
- kakvoća pšenice koja je predmet intervencijskog otkupa.

Donošenjem ove Uredbe država je izostavljanjem termina „minimalna cijena“ prepustila rješavanje otkupa pšenice tržišnim odnosima između prodavatelja i otkupljivača.

Za ostale žitarice, za sada nije donesena uredba u obliku tržnog reda. Što se tiče usklađivanja poduzeća s EU standardima, u 2005. godini, 9 poduzeća je imalo ISO, 6 HACCP, a 4 pripremaju HACCP, no nije bilo podataka o poduzećima s izvoznom dozvolom.

Treba naglasiti kako je postojeća oprema i tehnologija kod većine tvrtki koje se bave preradom žitarica većinom zastarjela, te je potrebna modernizacija u tom dijelu kako

bi udovoljavale EU standardima, jer samo 12 tvrtki udovoljava (neke od njih još ne u potpunosti) postavljenim standardima.

Uljarice

Osnovni podaci

Uljarice se u Hrvatskoj u razdoblju 2000.–2005. godine proizvode na oko 6% ukupnih obradivih površina. Površine pod uljaricama u istom promatranom razdoblju iznose oko 80.000 hektara godišnje (Tablica 2-80).

U strukturi proizvodnje najzastupljenija je soja koja se proizvodi na oko 50% površina, zatim suncokret i uljana repica čija se proizvodnja za sada odvija na oko 13.000 hektara.

U posljednjih nekoliko godina, a posebno 2002. i 2003. godine, bilježi se značajniji porast površina pod ovim kulturama. Najznačajnije je izražen porast površina pod sojom. Proizvodnja uljane repice i suncokreta bilježi lagani porast iz godine u godinu. U proteklom četverogodišnjem razdoblju promjene i porast na zasijanim površinama odražavaju tržišne potrebe za ovim proizvodima. Značaj soje kao zrnate mahunarke očituje se prvenstveno u proizvodnji sačme, a potom i ulja. Sojino ulje čini približno 42% proizvedenog sirovog ulja iz domaćih uljarica.

Ukupno gledano proizvodnja Republike Hrvatske pokriva samo dio potreba za biljnim mastima i uljima koje se kreću oko 75.000 tona. Uzimajući u obračun sirova ulja ovih uljarica, ukupna proizvodnja ulja kreće se u širem rasponu od 50.000 do 60.000 tona.

Hrvatska ne proizvodi dovoljne količine soje, te se znatan dio uvozi (Tablica 2-82), čime se djelomično zadovoljavaju potreba za uljem i sojinom sačmom. Posljednjih godina sve je znatniji udio izvoza uljarica u zemlje Europske unije.

Ukupno gledano udio ovih kultura u strukturi proizvodnje još je uvijek razmjerno mali, te i dalje postoje značajne mogućnosti za širenje sjetvenih površina pod uljaricama, što se tiče ukupnih potreba za sirovim uljem, te i u okviru programa proizvodnje biodizela.

Tablica 2-80: Proizvodnja uljarica u razdoblju 2000 - 2005

Usjev		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Soja	površina (000 ha)	47,48	41,62	47,90	49,86	36,98	48,21
	proizvodnja (000 t)	65,30	91,84	129,74	82,59	97,92	119,60
	prinos (t/ha)	1,38	2,21	2,71	1,66	2,65	2,48
Uljana repica	površina (000 ha)	12,89	10,32	13,04	15,52	14,28	20,15
	proizvodnja (000 t)	29,44	22,46	25,59	28,60	31,39	41,27
	prinos (t/ha)	2,28	2,18	1,96	1,84	2,2	2,05
Suncokret	površina (000 ha)	25,72	25,34	26,84	28,21	28,33	49,77

	proizvodnja (000 t)	53,95	42,98	62,96	69,25	68,97	78,00
	prinos (t/ha)	2,1	1,7	2,35	2,45	2,43	1,57
	površina (000 ha)	86,08	77,27	87,77	93,59	79,58	118,12
Ukupno proizvodnja	proizvodnja (000 t)	148,69	157,28	218,29	180,44	198,28	238,88
	prinos (t/ha)	1,72	2,03	2,48	1,92	2,49	2,02

Izvor: DZS, 2006

Proizvođači

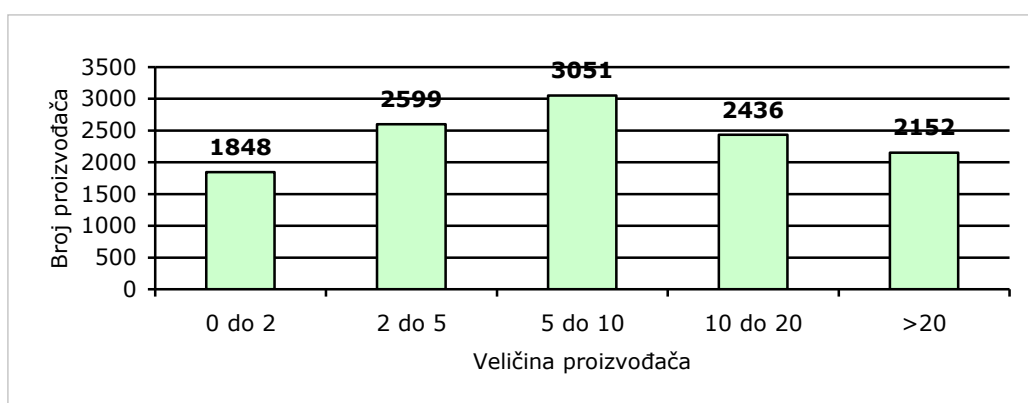
Razlike u broju gospodarstava koje se javljaju tijekom godina rezultat su kretanja cijena uljarica na tržištu, kao i nepovoljnih vremenskih uvjeta za proizvodnju uljarica, što je utjecalo na pojedine proizvođače. Otprilike 8.500 gospodarstava koristilo je državnu potporu za proizvodnju uljarica 2005. Taj broj će vjerojatno rasti idućih godina i povećati se u skladu s mogućnostima povećanja proizvodnje svih uljarica u Hrvatskoj. To se posebno odnosi na proizvodnju uljane repice zbog proizvodnje za čiji porast postoje realni uvjeti (raspoložive površine, potrebe za proizvodnjom biodizela) i potrebu orijentiranja pojedinih poljoprivrednih gospodarstava na druge vrste proizvodnje.

Tablica 2-81: Stanje u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava što se tiče potpore za sjetvu uljarica u razdoblju 2003 - 2005

Godina	2003	2004	2005
Broj gospodarstava	9.300	6.391	8.475

Izvor: MPRRR, 2006

Graf 2-11: Struktura proizvođača uljarica(2003)

Izvor: DZS, 2003

Najveći broj proizvođača uljarica nalazi se u 5 slavonskih županija, iako i ostala područja u kontinentalnom dijelu Hrvatske imaju vrlo dobre uvjete za proizvodnju uljane repice, te se očekuje porast broja gospodarstava koja će se baviti ovom

proizvodnjom. Ovo mora biti popraćeno osiguranjem skladišnih kapaciteta za skladištenje uljarica.

Iz tablice je također vidljivo kako u ovom podsektoru nema puno problema s proizvodnjom na manjim proizvodnim jedinicama, kao npr. kod žitarica.

Prerađivačka industrija

Prema NKD za proizvodnju sirovih ulja i masti (djelatnost: DA 1541) registrirana je (prema predanom završnom računu iz 2004.), 21 tvrtka od čega je:

- 19 manjih tvrtki,
- 1 srednja i
- 1 velika.

Za proizvodnju rafiniranih ulja i masti (djelatnost: DA 1542) registrirano je 9 tvrtki od čega:

- 5 malih,
- 2 srednje i
- 2 velike.

Tržište i prodaja

Tablica 2-82: Bilanca ponude - potražnje uljarica (2000 - 2004)

	Godina	2000	2001	2002	2003	2004
domaća proizvodnja	soja (000t)	65,29	91,84	129,74	82,59	97,92
	uljana repica (000t)	29,43	22,45	25,58	28,59	31,39
	suncokret (000t)	53,95	42,98	62,96	69,25	68,97
Ukupno proizvodnja (1) (000t)		148,69	157,28	218,29	180,44	198,28
Uvoz	soja (000t)	31,03	78,55	130,07	103,1	42,92
	sjeme uljana repica (000t)	3,24	0,001	0,003	0,002	0,019
	suncokretovo sjeme(000t)	0,26	1,64	16,29	7,94	0,66
Ukupno uvoz (2) (000t)		35,32	84,13	147,99	112,53	88,01
Ponuda ukupno (1+2=3)		184,02	241,42	366,28	292,98	286,3

Izvoz	soja (000t)	1,19	2,47	16,71	27,93	14,03
	uljana repica (000t)	22,04	9,76	3,95	15,62	5,45
	suncokret (000t)	5,53	5,82	6,87	12,66	25,24
Ukupno izvoz (4) (000 t)		28,81	18,13	27,75	56,41	44,91

Izvor: DZS, 2006

Uvoz uljarica pokazuje mali rast (vidi tablicu 2-82) u promatranom razdoblju kao i izvoz.

U Hrvatskoj postoji slobodno tržište što se tiče prometa uljarica, pojedini proizvođači se samostalno pojavljuju na tržištu, a dio trgovine se odvija i preko pravnih osoba, odnosno ugovaratelja proizvodnje.

Trenutno ne postoje registrirane organizacije proizvođača uljarica u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2-83: Trend cijena na tržištu uljarica (2001 - 2005)

Kultura	Godina / EUR	2001	2002	2003	2004	2005
Suncokret	Min	0,18	0,20	0,18	0,18	0,18
	Maks	0,20	0,23	0,23	0,30	0,26
Uljana repica	Min	0,17	0,13	0,18	0,20	0,17
	Maks	0,18	0,18	0,22	0,21	0,22
Soja	Min	0,18	0,20	0,20	0,20	0,20
	Maks	0,27	0,26	0,25	0,29	0,24

Izvor: MPRRR, TISUP, 2006

Pregled državnih potpora za podsektor žitarice i uljarice dan je u Poglavlju 2.1.

2.3.4.8. Podsektor voće i povrće

VOĆE

Osnovni podaci

Uvjeti za uzgoj voća u Hrvatskoj, s obzirom na klimu i tlo, postoje u cijeloj zemlji, osim u planinskim područjima nadmorske visine iznad 1000 m. Hrvatska je pored toga jedna od rijetkih europskih zemalja u kojoj se mogu proizvoditi gotovo sve vrste voća, od suptropskih kultura agruma i maslina do svih vrsta kontinentalnog jezgričavog, koštičavog, bobičastog i jagodičastog voća.

Prema statističkim podacima površine pod nasadima voća zauzimaju oko 69.000 ha ili 2,2% od ukupnih poljoprivrednih površina.

Proizvodnja voća u Hrvatskoj uglavnom se temelji na proizvodnji smještenoj na obiteljskim gospodarstvima koja najčešće nije tržišno usmjerena. U nekoliko posljednjih godina, posebno od 2000., zamjetan je određeni porast broja stabala

jabuke, dok je kod ostalih vrsta stanje manje više nepromijenjeno. Međutim, strukturni problemi u proizvodnji (podizanje nasada u okviru gospodarstava na manjim površinama, nedostatak znanja i novih tehnologija) i kod jabuke i ostalih vrsta voća vode do oscilacija u prinosima kao što je vidljivo iz tablice 2-84.

Tablica 2-84: Proizvodnja odabranih vrsta voća i broj stabala (2000 - 2005)

Voće	Jedinica	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jabuka	t	81.339	32.461	59.143	58.054		69.682
	,000 stabala	3.858	4.146	4.238	4.479	5.922	6.373
Kruška	t	10.081	6.734	7.594	7.600		6.206
	,000 stabala	992	993	980	980	1.126	1.236
Breskva	t	9.330	9.046	10.120	6.631		7.110
	,000 stabala	714	716	746	745	942	910
Šljiva	t	39.857	39.631	20.543	42.826		35.863
	,000 stabala	5.628	5.607	5.604	5.596	5.429	4.451
Višnja	t	7.566	8.169	6.542	6.947		3.851
	,000 stabala	1.078	1.050	1.070	1.058	1.050	786

Izvor: DZS, 2006

Oko 95% voćnjaka u vlasništvu je obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te je najveći problem rascjepkana i neproduktivna proizvodnja bez funkcije ponude na tržištu. Statistika kod voća obuhvaća vrste voće koje rastu na obiteljskim česticama ili ih vode hobistički, proizvodeći uglavnom za vlastitu potrošnju, na plantažama obiteljskih gospodarstava, uključujući poduzetnike i obrtnike i plantažama tvrtki. Što se tiče vrsta voća koja se uzgaja, postoje značajne razlike u proizvodnim tehnologijama.

Kako se iz podataka u tablici 2-85 vidi, udio organiziranih plantažnih voćnjaka je 33% od ukupnog broja stabala. Na tim plantažama proizvodnja je organizirana na modernim tehnološkim i gospodarskim načelima i uglavnom je orijentirana na tržišta za izravnu potrošnju ili preradu. Za neke vrste voća, udio uzgajanja na plantaži je znatno veći nego spomenuti prosjek, za jabuke 57% ili breskve i nektarine 47%. Proizvodnja i ponuda voća u Hrvatskoj manja je od mogućnosti, te je u ovom sektoru potrebno mijenjati pristup i poticati tehnološku i strukturnu modernizaciju na gospodarstvima kojima je izvor egzistencije proizvodnja voća.

Tablica 2-85: Ukupni broj stabala izabranog voća i udio plantažnih voćnjaka

VRSTA VOĆA	Ukupno stabala	broj	Plantaža	
			Broj stabala	hektara

Jabuka	3.830.416	2.177.570	1.640,14
kruška	947.340	232.884	246,42
Višnja	511.125	136.093	209,89
Šljiva	4.023.906	404.703	721,28
Breskva i nektarina	763.819	356.482	526,56

Izvor: DZS, 2003

U postojećim okolnostima domaća proizvodnja voća ne zadovoljava niti 50% domaćih potreba. Razlozi tome su većim dijelom naslijeđeno stanje, odnosno zapostavljanje i neafirmiranje voćarstva u Hrvatskoj u dužem razdoblju prije osamostaljenja (tada važeća neslužbena raspodjela proizvodnje u bivšoj Jugoslaviji u kojoj je prioritet proizvodnje voća i povrća bio izvan Hrvatske, (Makedonija, Srbija), a u Hrvatskoj je bila smještena prerada na bazi sirovina iz tog područja), ratno razdoblje (gotovo 10 godina), te kasnije nedostatak poticajnijih mjera poljoprivredne politike koje nisu pogodovala restrukturiranju postojeće pretežno ekstenzivne i ratarske proizvodnje, u radno i kapitalno intenzivnu proizvodnju u voćarstvu, vinogradarstvu, maslinarstvu, povrtlarstvu i cvjećarstvu.

Slijedom takve nepovoljne proizvodne strukture, te neorganiziranosti tržišta, Hrvatska, kako je već rečeno, uvozi znatne količine svih vrsta voća, i to jabuka više od 50% domaće potrošnje, krušaka 80%, te bresaka 70%.

Pored gore istaknutih problema vezanih uz proizvodnju, problemi postoje i zbog nedostatne i nerazvijene tržišne infrastrukture. Naime, raspoloživi kapaciteti su nedovoljni, a oprema je tehnološki zastarjela i to posebno u segmentu skladištenja, dorade i prerade voća. To je razlog što se veći dio proizvedenog voća neadekvatno skladišti, te tako propada znatan dio proizvedenih količina voća. Pri tome nerazvijena i neafirmirana infrastruktura veletržnica utječe na usmjerenost k uvozu koji postaje obilježje domaćeg tržišta. U takvim okolnostima domaći trgovci u pravilu ne ugovaraju proizvodnju s hrvatskim proizvođačima voća, nego su orijentirani isključivo na uvoz, zbog čega je ovisnost o uvozu poprimila značajne razmjere.

U razdoblju od 2000. do 2003. godine u Republiku Hrvatsku uvezeno je ukupno 1.408.393 tona svih vrsta voća i prerađevina od voća, u ukupnoj vrijednosti od 726.217.577 USD (vidi dodatak 12.24, Tablica 12-24 i Tablica 12-25)

Kako je rečeno u uvodu, razlog ovisnosti o uvozu voća je prije svega zbog nedostatne domaće proizvodnje voća. Naime, ukupna proizvodnja voća prema statističkim pokazateljima zavisno o godini kreće se oko 160.000 tona (2001, 2002, te 2003. su netipične; mraz i vremenske nepogode uništile su znatni dio uroda u te dvije godine, dok je u 2003. vladala velika suša). Potrošnja se kreće oko 70 kg/stanovniku što pomnoženo s 4,5 milijuna stanovnika iznosi 320 tisuća tona voća. Time se u pravilu godišnje uvozi oko 160 tisuća tona voća, a samodostatnost u proizvodnji voća se kreće oko 50%.

Tablica 2-86: Udio uvoza voća na hrvatskom tržištu od 1997 - 2003

	Ukupno proizvodnja	Uvoz	Izvoz	Raspoložive količine	Potrošnja po stanovniku	Udio uvoza u raspoloživim količinama
	tona	tona	tona	Tona	kg/po	%

					stanovniku	
1997	160.171	168.038	6.366	321.843	71,5	52
1998	226.070	143.458	8.302	361.226	80,2	40
1999	174.886	138.647	6.927	306.606	68,3	45
2000	187.329	141.372	8.079	320.622	71,2	44
2001	132.583	149.619	8.889	273.313	60,7	55
2002	139.711	162.563	5.084	297.190	66	55
2003	148.149	168.094	6.465	309.778		54

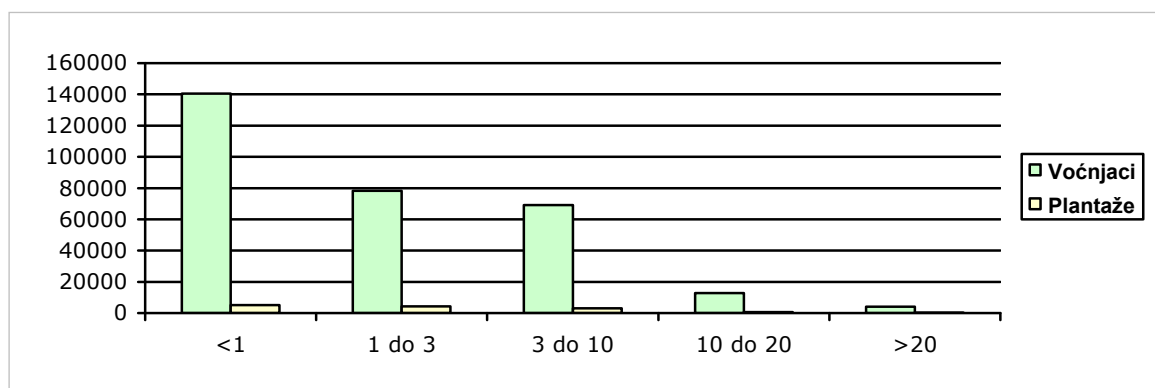
Izvor: DZS, 2006

Kako bi se stanje realno sagledalo potrebno je izdvojiti dio uvoza voća koji se odnosi na egzotično voće koje se u Hrvatskoj ne može proizvoditi, a ponajprije bananu, ananas i dr. Ove vrste voća uvoze se u količini od 70.000 tona i u tome je najveći udio upravo uvoz banana od oko 50.000 tona (Ekvador, Kolumbija). Dakle, preostalih 70 tisuća tona koliko se u Hrvatsku uvozi najizravnije konkurira domaćoj proizvodnji.

Proizvođači

Prema Popisu poljoprivrede 2003., 304.783 obiteljskih gospodarstava je proizvodilo voće, od kojih 13.311 (4,36%) proizvodi voće na modernizirani način (plantaža). Samo 5,54% svih proizvođača ima voćnjake veće od 10 ha (16.882). Raspodjela prema veličini obiteljskih gospodarstava vidljiva je na slijedećem grafu.

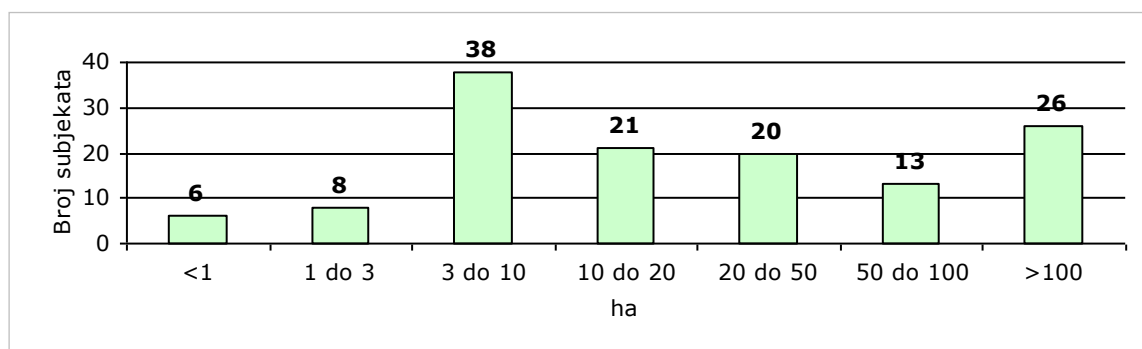
Graf 2-12: Raspodjela obiteljskih gospodarstava, prema broju, veličini i vrsti voćnjaka, 2003

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Također u 2003. postojala su 132 poslovna subjekta koja su proizvodila voće na tehnološki napredan način. Od svih poslovnih subjekata 89,39% ima više od 10 ha plantažnih voćnjaka (19,70% s više od 100 ha) kako je prikazano na slijedećem grafu:

Graf 2-13: Raspodjela poslovnih subjekata prema broju i veličini, 2003

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

POVRĆE

Osnovni podaci

Proizvodnja povrća moguća je na području čitave Republike Hrvatske zahvaljujući geografskim i klimatskim raznolikostima. Povrće se danas u Hrvatskoj proizvodi na površini od oko 135 tisuća hektara, što predstavlja 9,3% od ukupnih površina oranica i vrtova. U ukupnu proizvodnju povrća uključena je i proizvodnja krumpira koja se odvija na 46% navedenih površina.

Tablica 2-87: Trendovi u proizvodnji povrća u razdoblju 1999 - 2004

Povrće (ha)	1999	2000	2001	2002	2003	2004*
Krumpir	66.388	65.263	65.662	64.640	63.097	54.883

Ostalo povrće 19	68.083	68.908	70.476	71.645	72.433	69.177
UKUPNO	134.471	134.171	136.138	136.285	135.530	124.061

Izvor: DZS, *Podaci do 31.svibnja 2004.

Prema tome povrće se, izuzimajući krumpir, proizvodi na oko 70.000 hektara. Na tim površinama u Hrvatskoj se godišnje proizvede više od 370.000 tona raznog povrća, što je u odnosu na ukupne potrebe još uvijek nedostavno. Došlo je do neznatnog porasta u proizvodnji povrća u razdoblju od 2000 – 2003, no isto tako i do značajnog pada u proizvodnji zbog suše u 2003. godini.

Tablica 2-88: Proizvodnja određenih vrsta povrća

Povrće	Jedinica	2000	2001	2002	2003
Krumpir	ha	65.232	65.641	64.640	63.097
	t	553.712	670.233	500.954	375.050
Kupus i kelj	ha	9.662	9.898	10.072	10.338
	t	112.025	123.722	124.541	97.848
Rajčica	ha	6.635	6.801	6.867	7.055
	t	69.555	73.882	71.400	58.640
Paprika	ha	5.051	5.343	5.306	5.546
	t	30.778	38.638	45.846	31.693
Krastavac	ha	4.026	4.194	4.347	4.569
	t	28.033	35.981	38.779	30.228
Luk	ha	7.026	7.258	7.228	7.145
	t	44.838	58.055	60.371	40.792
Mrkva	ha	3.388	3.476	3.601	3.723
	t	24.154	28.249	32.474	21.549
Dinja i lubenica	ha	3.074	3.206	3.458	3.112
	t	50.069	49.984	55.408	40.223

Izvor: DZS, 2006

DZS ne vodi zasebnu evidenciju o proizvodnji svake kulture povrća.

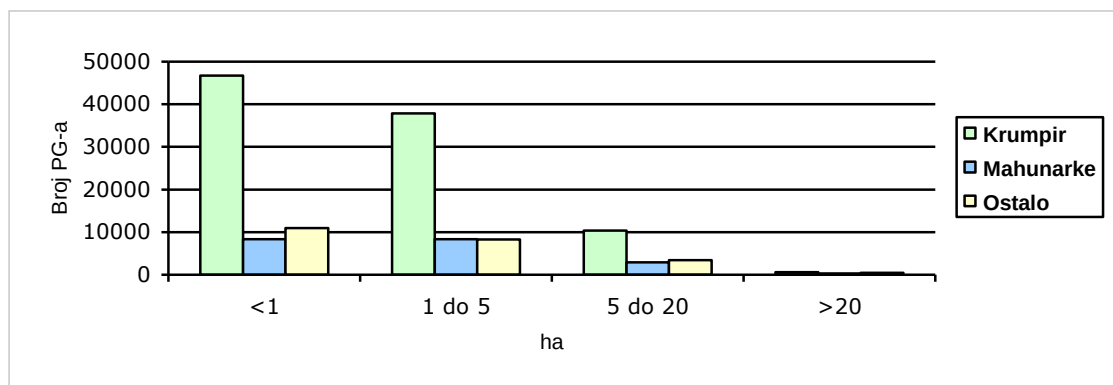
Proizvođači

Prema Popisu poljoprivrede 2003, bilo je 138.428 obiteljskih gospodarstava koja su se bavila proizvodnjom povrća, a 68,98% ih je proizvodilo krumpir. Samo 12,99% svih

¹⁹ Kupus, kelj, rajčica, paprika, krastavac, luk, mrkva i dinja

proizvođača ima proizvodno područje veće od 5 ha (17.994). Iz slijedećeg grafa je vidljivo kako osim krumpira i mahunarke, samo 16,68% proizvodi sve ostalo povrće.

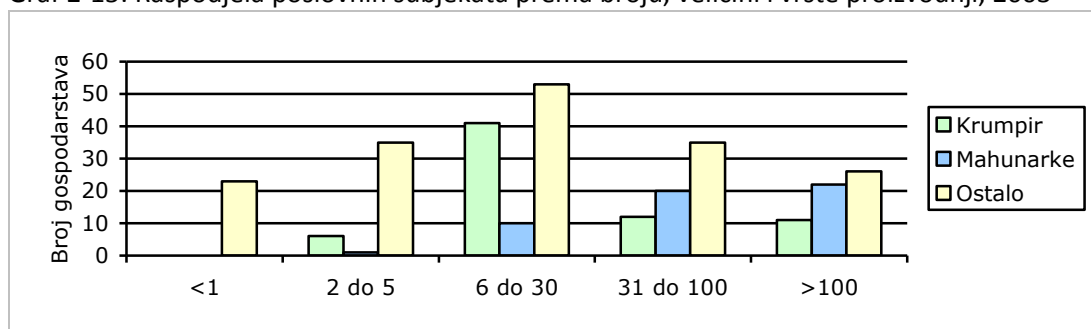
Graf 2-14: Raspodjela obiteljskih gospodarstva prema broju, veličini, vrsti proizvodnje 2003

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Kad se promotri struktura poslovnih subjekata, primjećuje se kako je većina proizvodnje usmjerena na ostale²⁰ vrste povrća, što je drukčije od proizvodnje na obiteljskim gospodarstvima zbog višeg stupnja potrebne tehnologije, troškova i tržišta proizvoda. Postoji oko 300 poslovnih subjekata koji proizvode povrće, od kojih 42% ima više od 30 ha pod povrćem (19% više od 100 ha, a to je 59 proizvođača) kako je prikazano u slijedećem grafu.

Graf 2-15: Raspodjela poslovnih subjekata prema broju, veličini i vrste proizvodnji, 2003

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Rascjepkanost proizvodnje, izravni plasman proizvoda potrošačima putem tržnica na malo i prirodni oblik potrošnje još više otežavaju vođenje točne statistike o proizvodnji i plasmanu povrća. Drugi izvori podataka o količini i vrijednosti poljoprivredne proizvodnje, pa tako i proizvodnje povrća u Republici Hrvatskoj, nisu dostupni.

Što se tiče proizvodnje u staklenicima dostupna je procjena HZPSS-a prikazana u slijedećoj tablici.

²⁰ Ostalo povrće – prema DZS-u, ono uključuje svo povrće (svježe ili rashlađeno) osim krumpira i mahunarki (tj. rajčica, kupus, kelj, itd.)

Tablica 2-89: Raspodjela proizvodnje u staklenicima određenih vrsta povrća, procjena

Županija	Rajčica		Paprika		Krastavac		Ostalo povrće	
	ha	ton	ha	ton	ha	ton	ha	ton
Zagrebačka	22,5	585	6,5	195	4,3	119	7,5	118
Krapinsko-zagorska	1	30	1	15	0,5	3	0,5	5
Sisačko-moslavačka	3,5	105	5	150	3	90	3,7	99
Karlovačka	-	-	-	-	-	-	-	-
Varaždinska			2,5	110	2	55	0	0
Koprivničko-križevačka	5	500	10	500	1	40	22	260
Bjelovarsko-bilogorska	2	160	2	120	0,62	254,8	1	40
Primorsko-goranska		-	-	-	-	-	-	-
Ličko-senjska	-	-	-	-	-	-	-	-
Virovitičko-podravska	20	2.000,00	10	400	5	500	5	200
Požeško-slavonska	1	50	1	30	1	40	1,8	53
Brodsko-posavska	3,5	175	1,75	85	1	50	1	30
Zadarska	6	960	5	350	4	1.000,00	5	175
Osječko-baranjska	5,67	1.020,60	5,9	206,32	4,8	864	10,01	238,76
Šibensko-kninska	0,1	5	-	-	-	-	-	-
Vukovarsko-srijemska	5	300	5	200	4	160	2	40
Splitsko-dalmatinska	35	2.740,00	25	2.425,00	35	4.032,00	63,5	2.520
Istarska	50	4.000,00	30	1.800,00	50	7.000,00	65	3.350
Dubrovačko-neretvanska	20	2.000,00	10	800	10	1.200,00	10	400
Grad Zagreb	18,2	182	14,6	102,2	6,2	40,3	43,05	699,3
Međimurska	3,5	700	1,2	170	1	200	0,7	21
Ukupno	202	15.512,60	136,5	7.658,52	133,4	15.648,10	241,8	8.249,06

Izvor: HZPSS, 2006

Prema procjeni HZPSS-a u 2006. je bilo oko 200 ha pod rajčicom, 136 ha pod paprikom, 133 ha pod krastavcima i 241 ha pod ostalim povrćem u staklenicima. Zbog plodoređa u staklenicima teško je napraviti procjenu na temelju zbroja sve površine u ralima. Ukupna proizvodnja u staklenicima prema ovoj procjeni je bila oko 45.000 t. Također, na osnovi ove procjene sva su proizvodna područja neadekvatna i premalena za zadovoljavanje domaće potrošnje. Prosječna veličina staklenika većih komercijalnih proizvođača je od 2.000 m² do 10.000 m².

Dio proizvodnje povrća dolazi od proizvodnje u vrtovima za vlastitu potrošnju, koja je na niskoj tehnološkoj razini, s niskim prinosima.

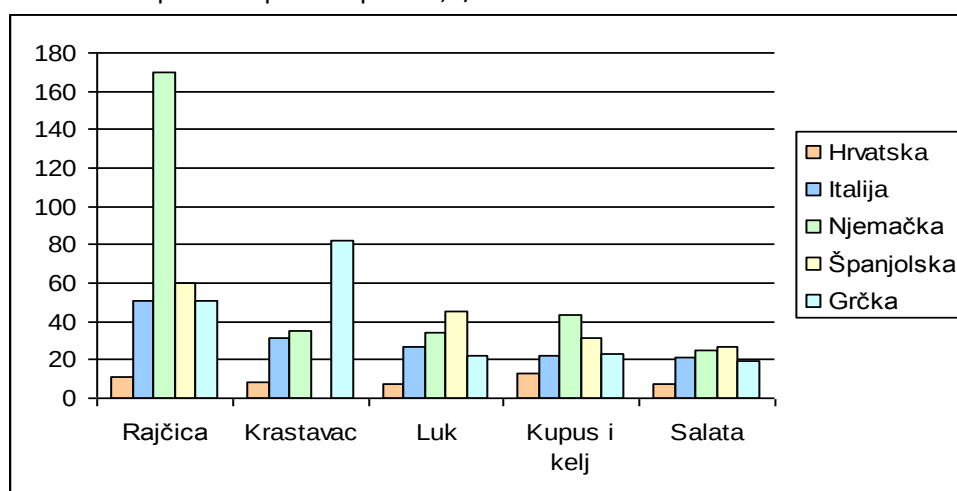
Prosječni prinosi povrća u Republici Hrvatskoj su i do nekoliko puta niži (8 puta niži za rajčicu – u odnosu na prosječni prinos u Europi, 6 puta niži za krastavac, 4 puta niži za luk) u odnosu na europske i svjetske prosjeke (vidi graf 2-16), iako i u Hrvatskoj postoje veći i specijalizirani proizvođači povrća koji koriste vrhunsku tehnologiju i ostvaruju vrlo visoke prinose i kvalitetu.

Tablica 2-90: Prinosi povrća u RH u razdoblju 1998-2002, t/ha

povrće	1998	1999	2000	2001	2002	Prosjek 1998 - 2002
Krumpir	10,20	11,00	8,50	10,20	10,50	10,08
Rajčica	10,80	11,10	10,50	10,90	10,30	10,72
Paprika	6,20	7,70	6,20	7,30	8,60	7,2
Krastavci	9,50	9,20	7,00	8,50	9,00	8,64
Luk	7,70	8,20	6,40	8,00	8,40	7,74
Mrkva	9,10	9,10	7,10	8,10	9,00	8,48
Kupus i kelj	13,60	14,40	11,50	12,30	12,50	12,86
Grah, suho zrno	1,40	1,50	0,60	1,30	1,40	1,24

Izvor: DZS, 2006

Graf 2-16: Usporedba prinosa povrća, t/ha

Izvor: EUROSTAT, DZS, 2004

Hrvatski tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (TISUP) koji djeluje u sklopu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva, uz pomoć Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu svaki tjedan obrađuje i objavljuje kretanje cijena povrća u Republici Hrvatskoj. Cijene se prikupljaju na dvije razine: veleprodajne (veletržnice) i maloprodajne (tržnice).

Tablica 2-91: Kretanje cijena povrća na veletržnicama, 1998 - 2003 (EUR/kg)

Povrće	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Prosjek
Krumpir	0,29	0,20	0,33	0,26	0,18	0,38	0,27
Rajčica	1,01	0,99	0,91	0,98	1,21	1,13	1,04
Paprika	1,35	1,29	1,23	1,50	1,41	1,74	1,42
Krastavci	0,87	0,85	0,77	0,83	0,95	1,18	0,91
Luk	0,56	0,45	0,46	0,42	0,39	0,52	0,47

Mrkva	0,63	0,67	0,60	0,66	0,66	0,70	0,66
Kupus i kelj	0,45	0,44	0,46	0,38	0,49	0,55	0,46
Grah, suho zrno	1,48	1,59	1,76	1,84	1,69	1,63	1,67

Izvor: TISUP, MPRRR, 2004

Tablica 2-92: Kretanje cijena povrća na tržnicama, 1998 - 2003 (EUR/kg)

Povrće	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Prosjek
Krumpir	0,42	0,34	0,48	0,42	0,33	0,55	0,42
Rajčica	1,50	1,48	1,43	1,50	1,78	1,63	1,55
Paprika	1,98	1,99	2,00	2,19	2,25	2,10	2,09
Krastavci	1,28	1,36	1,33	1,33	1,52	1,51	1,39
Luk	0,82	0,70	0,69	0,69	0,66	0,78	0,72
Mrkva	0,99	1,03	0,97	1,03	1,05	1,11	1,03
Kupus i kelj	0,73	0,72	0,74	0,64	0,84	0,87	0,76
Grah, suho zrno	1,67	2,05	2,23	2,48	2,45	2,28	2,20

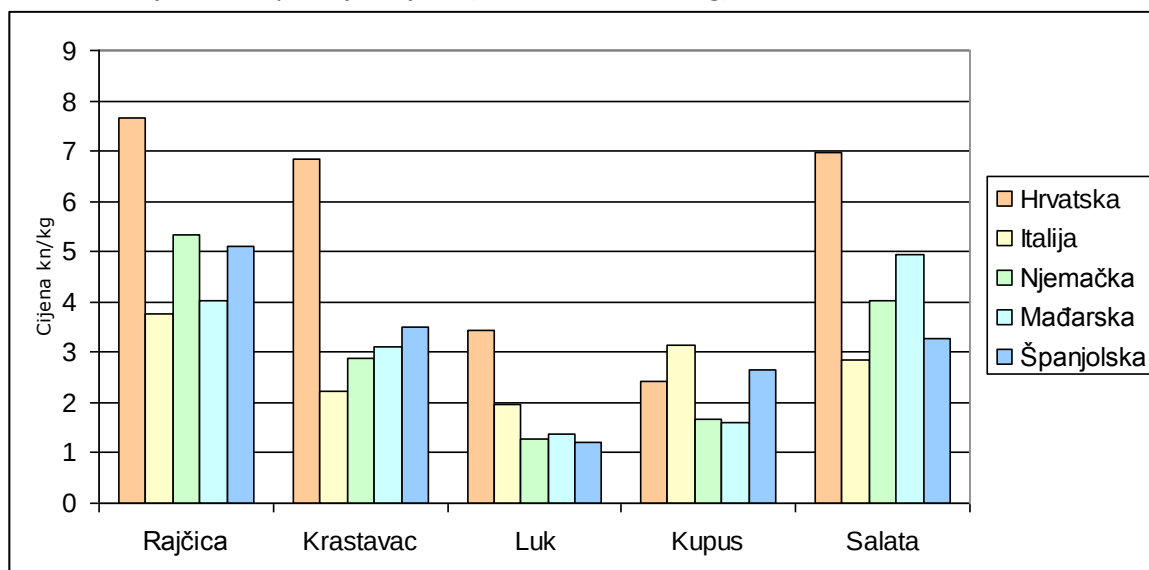
Izvor: TISUP, MPRRR, 2004

Prosječno gledano, MPC je za oko 34 % veća od VPC u promatranom razdoblju.

Prodajne cijene odabranih vrsta povrća u europskim zemljama niže su nego u Hrvatskoj.

Cijena povrća u Republici Hrvatskoj viša je od prosječne cijene u zemljama Europske unije ponajprije zbog viših uvoznih carina na svježe povrće. Naime, u tijeku pregovora s WTO-om utvrđena je visina redovnih carina i sezonskih carina koje se naplaćuju na uvoz povrća u razdoblju najveće ponude domaće proizvodnje. Prema tome i uvozno povrće formira cijenu na razini dodatnih carina.

Graf 2-17: Prosječne veleprodajne cijene (bez PDV-a, u HRK/kg)

Izvor: DATIMA Sistema Informativo Statistiche Agricole, Italy; EUROSTAT, TISUP, MPRRR 2004

U prosjeku, prinosi hrvatske povrćarske proizvodnje su 5 puta niži nego u zemljama EU, troškovi proizvodnje su veći, kao i veleprodajne cijene. Hrvatski proizvođači ne posluju putem udruga ili zadruga i nedostaju im kapaciteti poput sortirnica ili pakirnica, te logistička potpora za marketing, distribuciju i trženje proizvoda.

Kako bi se organizirala suvremena proizvodnja povrća koja bi rezultirala višom kakvoćom proizvoda i pristupačnijom tržišnom cijenom povrća, potrebno je riješiti probleme zemljišta (okrupnjavanje, uređenje, navodnjavanje), osuvremeniti proizvodnju kupnjom modernije mehanizacije i podizanjem suvremenih skladišnih prostora, izgradnjom skladišnih i rashladnih kapaciteta, te nabavkom linija za preradu, sortiranje i pakiranje povrća.

Vezano za standarde kakvoće, Republike Hrvatska je u fazi preuzimanja standarda koji proizlaze iz Uredbe Komisije 2200/96, a do tada će na snazi biti Pravilnik o kvaliteti voća, povrća i gljiva (NN 53/91, 114/04). U takvoj situaciji, hrvatskim proizvođačima nije jednostavno konkurirati svojim proizvodima na globalnom tržištu.

Iz tablice 2-93 vidi se kako je vrijednost uvoza povrća (svježeg, prerađenog i sušenog) 6-12 puta veća (ovisno o godini) od vrijednosti izvezenog povrća (što rezultira negativnom izvozno – uvoznom bilancom).

Tablica 2-93: Vanjskotrgovinska bilanca, 1999 – 2003, USD

	1999	2000	2001	2002	2003
Ukupno svježe povrće - izvoz	2.252.818	2.384.740	2.434.567	2.639.197	2.139.529
Ukupno svježe povrće - uvoz	13.718.100	11.696.016	15.279.628	16.255.252	28.215.142
VTB – ukupno svježe povrće	-11.465.282	-9.311.276	-12.845.061	-13.616.055	-26.075.613

Ukupno polupreradađeno i sušeno povrće - izvoz	250.826	458.329	404.429	450.759	719.974
Ukupno polupreradađeno i sušeno povrće - uvoz	14.129.274	11.853.047	12.806.973	14.470.693	17.595.153
VTB – ukupno polupreradađeno i sušeno povrće	-13.878.448	-11.394.718	-12.402.544	-14.019.934	-16.875.179
Ukupno prerađeno povrće - izvoz	5.341.236	4.710.588	490.582	6.027.306	6.036.676
Ukupno prerađeno povrće - uvoz	15.905.554	16.020.879	19.436.230	25.446.849	34.195.998
VTB – ukupno prerađeno povrće	-10.564.318	-11.310.291	-18.945.648	-19.419.543	-28.159.322
Ukupno povrće - uvoz	7.844.880	7.553.657	3.329.578	9.117.262	8.896.179
Ukupno povrće - izvoz	43.752.928	39.569.942	47.522.831	56.172.794	80.006.293
VTB – ukupno povrće	-35.908.048	-32.016.285	-44.193.253	-47.055.532	-71.110.114

Izvor: DZS, 2006

Proizvodnja gljiva

Podsektor gljivarstva je nešto specifičniji u odnosu na ostale proizvodnje povrća. Ova proizvodnja ima široke mogućnosti, međutim za ozbiljniji iskorak u ovoj proizvodnji nužno je osigurati osnovne uvjete. Danas je proizvodnja gljiva u Hrvatskoj u velikoj mjeri orijentirana i vezana na uvoz. Iz uvoza se dobavlja čak i sterilni cijepljeni kompost. Naime on se svake godine uvozi iz Mađarske, Italije i Belgije (Maasmechelen).

Zbog troškova transporta (uvoz) ovaj reproduksijski materijal povećava ukupne troškove proizvodnje za 15% u samom početku, te je zbog toga hrvatska gljiva nekonkurentna. Zbog uvoza je cijeli podsektor gljivarstva vrlo ranjiv, jer osim troškova utovara, tu su i problemi smanjene kvalitete i potpunog uništenja komposta. No, postoji potencijal za proizvodnju gljiva u Hrvatskoj posebno što se tiče razvoja i diversifikacije gospodarskih aktivnosti u ruralnim područjima.

Tablica 2-94: Uvoz – izvoz gljiva

	2003		2004		2005	
UVOZ	TONE	USD	TONE	USD	TONE	USD
Kompost i micelij gljiva	12.605	1.778.825	11.907	1.887.463	13.327	2.266.765
Jestive gljive, svježe ili rashlađene, sušene	2.293	3.615.708	2.387	3.948.762	2.638	3.491.032
UVOZ	TONE	USD	TONE	USD	TONE	USD
Kompost i micelij gljiva	0	643	0	0	0	0
Jestive gljive, svježe ili rashlađene, sušene	192	1.340.885	365	3.876.819	430	2.981.030

116

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

Izvor: HGK, DZS, 2006

Prema dostupnim podacima u Hrvatsku se godišnje uvozi 13.327 tona komposta i oko 1.870 tona svježih gljiva. Prema tome, ukupna domaća proizvodnja svježih gljiva na uvezenom supstratu je 4.000 tona. Očito je kako je ukupna godišnja potrošnja svježih gljiva oko 5.870 tona, za koje je što se tiče proizvodnje, potrebno oko 20.000 tona komposta.

Kako bi se poboljšala proizvodnja, potrebno je osigurati proizvodnju materijala (komposta), izgradnjom novih tvornica komposta s minimalnim kapacitetom od 20.000 tona. Tako će biti stvoreni preduvjeti za konkurentnu domaću proizvodnju gljiva, te će se, osim toga, riješiti pitanje odlaganja kokošjeg gnojiva i slame, potrebnih sirovina za proizvodnju komposta.

Proizvođačke organizacije

Važni preduvjeti za poboljšanje gospodarske učinkovitosti proizvođača voća i povrća je uspostava proizvođačkih organizacija. EU iskustva i zakonski propisi Organizacije zajedničkog tržišta (CMO) za voće i povrće ukazuje na slabosti vezane za rascjepkanost proizvođača i loše organiziranu prodaju koje se mogu nadići zajedničkom ponudom putem proizvođačkih i tržišnih udruga.

Zbog ograničenih financijskih resursa dostupnih Hrvatskoj u okviru IPARD-a, uspostava proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća zajedno s uvjetima danim što se tiče EU, CMO bit će potpomognute državnim programom potpora. To bi također trebalo obuhvatiti specifične potrebe usavršavanja za proizvođače voća i povrća i širenje informacija o ključnim konceptima CMO-a, operativnim programima i tržišnim standardima.

Na temelju Zakona o poljoprivredi, zakonski akt, tj. Uredba o uspostavi proizvođačkih organizacija, bit će usvojena najkasnije u travnju 2008. Uredba će biti razrađena sukladno EU propisima i regulirat će zakonski status proizvođačkih organizacija (pravnih subjekata u skladu s nacionalnim propisima), minimalne uvjete za priznavanje proizvođačkih organizacija (godišnji prihod, minimalni broj članova), obveze o plasiranju proizvoda, itd.

Štoviše, Upisnik odobrenih proizvođačkih organizacija bit će načinjen pri MPRRR-u i ažuriran svake godine.

Nadalje, "strukturna mjera potpore" zahtijeva razradu Uredbe o uspostavi operativnog fonda za sufinanciranje proizvođačkih organizacija, na temelju Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

Proizvođačke organizacije koje je odobrio MPRRR i koje se nalaze u Upisniku imat će pravo na primanje sredstava u iznosu do 50% prinosa članova organizacije za operativni fond, za svoje operativne programe. Osim toga, MPRRR također namjerava dati potporu za bruto plaću za jednog stručnog zaposlenika u proizvođačkoj organizaciji.

Zakonska osnova za mjeru potpore uspostavljanja proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća trebala bi biti gotova početkom 2008. s ciljem provedbe mjere u drugoj polovici 2008. ili prvoj polovici 2009, ovisno o dostupnim sredstvima u državnom proračunu za 2008. i 2009. godinu.

U okviru PHARE 2005 projekta "Institucionalno jačanje kapaciteta i potpore provedbi SAPARD/IPARD programa u Hrvatskoj" bit će dostupna dugoročna tehnička pomoć vezana za CMO za voće i povrće. To će također obuhvatiti pripremu zakonodavstva i provedbe CMO-a kao i tržišnih mehanizama, potpore uspostavljanju sustava regularnog tržišta i praćenja cijena, kupnju poljoprivrednih proizvoda, skladištenje,

prodaju, kontrolu dionica, rad sustava kontrole i kontrolu instrumenata za upravljanje ponudom. Dostupna tehnička pomoć će se koristiti za pripremu opisanih aktivnosti koje se odnose na uspostavu proizvođačkih organizacija i pripremu zakonske osnove.

U okviru programa "PSO business to business", koji financira EVD – nizozemska državna agencija, u okviru projekata "Poboljšanje proizvodnje povrća u Hrvatskoj" (koji je završen 2005.) i "Poboljšanje institucionalne i komercijalne snage hrvatskog sektora voća" (koji još traje), značaj i glavne karakteristike proizvođačkih organizacija u EU su razrađene i predstavljene javnosti u nekoliko navrata (javne prezentacije projektnih rezultata). S obzirom na to da su glavni korisnici spomenutog projekta krovne udruge proizvođača (Hrvatski sindikat udruga proizvođača povrća i Hrvatska udruga za proizvodnju voća), važna poruka što se tiče proizvođačkih organizacija je već prenesena hrvatskim proizvođačima voća i povrća, kao i savjetnicima savjetodavne službe, prerađivačkoj industriji i drugima.

MPRRR će nastaviti, u suradnji s HZPSS-om, širiti informacije o ključnim konceptima CMO-a, uključujući proizvođačke organizacije, operativne programe i tržišne standarde za voće i povrće.

Prerađivačka industrija voća i povrća

Proizvodnja voća i povrća za preradu u Republici Hrvatskoj u silaznom je trendu od 90 – tih godina. Osnovni razlog je gubitak tržišta bivše Jugoslavije na koje su hrvatske tvrtke isporučivale značajne količine prerađenog povrća. Nadalje, u razdoblju 90-tih, u vrijeme rata, dolazi do daljnjeg pada proizvodnje, a pojedini pogoni su isključeni iz proizvodnje zbog uništenja ili nemogućnosti uspostave normalnog tijeka nabave sirovina.

Od 1993. godine nadalje Hrvatska znatnije otvara svoje tržište, te i to utječe na trend opadanja proizvodnje povrća za preradu u razdoblju od 1990. do 1996. Proizvodnja povrća za preradu iznosi oko 20.000 tona godišnje. Domaće prerada nije mogla izdržati pritisak jeftinijih proizvoda iz uvoza s obzirom da se proizvodnja odvijala u nepovoljnim financijskim (visoka inflacija, nedostatak kapitala, visoke kamate na kredite) i proizvodnim okolnostima (nemogućnost organiziranja kooperativne proizvodnje, promjene uvjeta vezanih uz zaštitu domaće proizvodnje (naglašenija zaštita svježeg u odnosu na prerađeno povrće). Tako je u zadnjih desetak godina uvoz prerađenog povrća u Republiku Hrvatsku vrijednosno utrostručen, dok izvoz stagnira, odnosno opada.

U promatranom razdoblju 1997. – 2003. godina očit je količinski pad izvoza prerađenog, poluprerađenog i sušenog povrća za oko 220%. Istovremeno ukupni uvoz je količinski i vrijednosno narastao za oko 150%. To se očituje i u izrazito negativnoj ukupnoj vanjskotrgovinskoj bilanci, koja je u promatranom razdoblju za prerađeno, poluprerađeno i sušeno povrće narasla sa negativnih 24,5 milijuna USD na negativnih 45 milijuna USD (180 %) za promatrano razdoblje (vidi tablicu 2-95).

Tablica 2-95: Vanjskotrgovinska bilanca (1997 - 2003)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ukupno poluprerađeno i sušeno povrće							
izvoz	176.691	405.857	250.826	458.329	404.429	450.759	719.974
uvoz	15.000.522	14.574.892	14.129.274	11.853.047	12.806.973	14.470.693	17.595.153
bilanca	-14.823.831	-14.169.035	-13.878.448	-11.394.718	-12.402.544	-14.019.934	-16.875.179

Ukupno prerađeno povrće							
izvoz	9.104.473	6.996.238	5.341.236	4.710.588	490.582	6.027.306	6.036.676
uvoz	18.813.068	17.840.890	15.905.554	16.020.879	19.436.230	25.446.849	34.195.998
bilanca	-9.708.595	-10.844.652	-10.564.318	-11.310.291	-18.945.648	-19.419.543	-28.159.322
UKUPNO	-24.532.426	-25.013.687	-24.442.766	-22.705.009	-31.348.192	-33.439.477	-45.034.501

Izvor: DZS, 2006

Povrće se u Hrvatskoj prerađuje tehnologijama sušenja, sterilizacije, pasterizacijom, smržavanjem i biološkom fermentacijom i za svaku se preradu proizvodnja povrća organizira bliža ili dalja prerada.

Sušenjem se korjenasto, lisnato i lukovičasto povrće prerađuje u suvremenoj sušionici u Vrpolju, a začinska paprika u nedavno izgrađenom pogonu u Turanovcu kraj Virovitice. Sušionica u Vrpolju radi trećinom instaliranih kapaciteta proizvodeći svega desetinu potreba za sušenim povrćem domaće prehrambene industrije. Osnovni problem je u nemogućnosti osiguranja potrebnih količina povrća za preradu u područjima u blizini prerade, a kočnica razvoju je zasigurno i vlasnička struktura koja onemogućava značajniji razvoj sirovinske baze u blizini prerade. Iako je tehnološka razina postojeće primarne proizvodnje relativno dobra, nedovoljna iskorištenost preradbenih kapaciteta smanjuje cjenovnu konkurentnost finalnih proizvoda sušionice spram uvoznog sušenog povrća.

Povrće za preradu sterilizacijom kao što je grašak i mahuna proizvodi se jedino na koprivničkom području uz tendenciju stagnacije i smanjenja proizvodnje. Budućnost proizvodnje tog povrća prvenstveno će ovisiti o mogućnostima osiguranja dovoljnih proizvodnih površina kako bi se efikasno mogla iskoristiti skupa mehanizacija za berbu. Sadašnja situacija s gospodarenjem državnim zemljištem gdje se usitnjuju i rasprodaju postojeće okrupnjene površine zasigurno ne ide u prilog mogućnostima razvoja ove proizvodnje.

Proizvodnja povrća namijenjenog preradi pasterizacijom kao što su paprika, krastavci i cikla konstantno opada iako je tehnološka razina proizvodnje u zadnjih nekoliko godina značajno poboljšana uvođenjem u proizvodnju novih sorti, kontejnerskim uzgojem presadnica i sve većim udjelom proizvodnje koja se navodnjava.

Proizvodnja kondimenata kao što je ajvar, bazirana na domaćoj sirovini, crvenoj rog paprici, bilježi konstantan rast, te u značajnoj mjeri sudjeluje u skromnom izvozu hrvatskih prerađevina povrća.

Proizvodnja rajčice namijenjene preradi nalazi se u širem području Umaga gdje je i jedina hrvatska prerada. Ta je proizvodnja u zadnjih nekoliko godina od svih proizvodnja povrća za preradu tehnološki najviše unaprijeđena uvođenjem suvremenih hibrida, navodnjavanja na gotovo cijeloj proizvodnji, te mehaniziranim berbom. Prinosi i kvaliteta rajčice za preradu koje ostvaruju istarski proizvođači za razliku od proizvodnje mnogih drugih povrtnih kultura u Hrvatskoj na razini su onih koji se ostvaruje u susjednoj Italiji, najvećem europskom proizvođaču rajčice za preradu. Proizvodnja rajčice za preradu na području Istre razvila se sinergijom više čimbenika kao što je svekolika stručna pomoć poljoprivrednicima u razvoju tehnologije proizvodnje od strane prerađivača, pomoć županije pri nabavci suvremene mehanizacije, participaciji grada u troškovima nabavke repromaterijala, državnim poticajima, kao i potporama američke vlade razvoju proizvodnje implementacijom suvremenih sustava navodnjavanja. No i tu proizvodnju prate problemi, prije svega

neadekvatno gospodarenje državnim zemljištem, a pomalo i kapaciteti, te tehnološka razina postojeće prerade.

Prirodnom se fermentacijom prerađuje isključivo kupus čija se glavina proizvodnje nalazi u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske, te dijelom u Gorskom kotaru, Istri i dalmatinskom zaleđu. Osim u većim industrijskim pogonima kupus se dijelom prerađuje i u manjim obiteljskim preradama. Iako je gotovo sva prerada bazirana na visokovrijednim domaćim autohtonim sortama, zbog nebrige oko održavanja izvornog genetskog identiteta, propadanja gotovo svih domaćih tvrtki koje su se bavile proizvodnjom sjemena povrća javlja se veliki problem standardizacije sirovine za preradu i širenje ekonomski značajnih bolesti koje se prenose sjemenom, što ugrožava postojeći izvoz koji je od sveg prerađenog povrća vrijednosno najznačajniji.

Proizvodnja povrća namijenjenog smržavanju izrazito je skromna jer svega jedna hrvatska tvrtka smržavanjem prerađuje neznatne količine malog broja povrća dok je gotovo sve smrznuto povrće koje se prodaje na domaćem tržištu pod poznatim hrvatskim markama uvezeno.

Prerada voća je osjetno pogođena promjenom ukupnih okolnosti koje su vezane uz razdoblje 90-tih godina, te su razlozi pada proizvodnje isti kao i za povrće (gubitak tržišta, ratno razdoblje i teški uvjeti poslovanja, liberalizacija tržišta).

U odnosu na 1990. godinu proizvodnja voća za preradu je sredinom 90 – ih pala za oko 320 % (vidi tablicu 12-28) i na toj se razini zadržala do kraja promatranog razdoblja (2003. godina). Uzrok ovakvom padu je jeftinija uvozna sirovina, neorganiziranost proizvođača voća, nedovoljno otkupnih kapaciteta za preradu voća.

Tablica 2-96: Uvoz – izvoz voćnih prerađevina (2000 - 2004)

	2000	2001	2002	2003	2004
IZVOZ	3.732.981	2.845.741	3.429.103	3.591.266	5.037.598
UVOZ	13.815.286	14.642.440	17.578.656	23.755.615	26.899.872
VTB	-10.082.305	-11.796.699	-14.149.553	-20.164.349	-21.862.274

Izvor: DZS, 2006

Iz gornje tablice vidljiv je trend stagnacije količinskog i vrijednosnog izvoza prerađenog voća dok je uvoz u porastu (vrijednosno 100 % u 2003. u odnosu na 2000. godinu).

To se očituje i u vanjskotrgovinskoj bilanci koja je u promatranom razdoblju narasla s negativnih 10 milijuna USD na čak negativnih 21.8 milijuna USD (preko 100 %).

Tablica 2-97: Proizvodnja, uvoz i izvoz voćnih prerađevina (2001 - 2004)

PRERAĐEVI NE OD VOĆA	Mjern a jedinic a	Proizvodn ja	Uvoz	Izvo z	Raspoloži ve količine na tržištu (t)	Udio izvoza u proizvod nji (%)	Udio uvoza u raspoloživi m količinama (%)
2001	t	8.611	24.933	3.812	29.732	44,3	83,9
2002	t	9.111	14.547	3.439	20.219	37,7	71,9
2003	t	7.856	18.46	2.53	23.788	32,3	77,6

			9	7			
2004	t	7.034	17.42 2	3.07 9	21.377	43,8	81,5

Izvor: DZS, 2006

Od ukupno raspoloživih količina voćnih prerađevina na hrvatskom tržištu, 78,5% su uvezeni proizvodi.

Preduvjet za razvoj podsektora prerade voća i povrća je proizvodnja sirovina za prehrambenu industriju ili za preradu na farmama. To zahtijeva modernizaciju proizvodne tehnologije kao i same prerade.

Potrebno je povećati proizvodnju sljedećih proizvoda:

- Smrznutog voća i povrća,
- Minimalno prerađenog voća i povrća, te poluprerađenih proizvoda za sokove od voća i povrća,
- Prerađenih proizvoda od krumpira i rajčice, konzerviranog i ušćerenog voća,
- Ukiseljenog i pasteriziranog povrća, uključujući ekološki uzgojeno voće i povrće.

Skladišni kapaciteti za voće i povrće

U RH je na raspolaganju oko 113.453 tona skladišnih i rashladnih kapaciteta za voće i povrće, od čega 33.000 tona ULO hladnjača, uglavnom za čuvanje jabuke. Procjenjuje se da je za hrvatske potrebe dostatno oko 40.000 tona kapaciteta u ULO hladnjačama. MPRRR provodi program poticanja izgradnji hladnjača s kontroliranom atmosferom u kojem subvencionira projekte sa udjelom od 25% od vrijednosti investicije do maksimalno 0,34 milijuna EUR (2,5 milijuna kuna) po projektu.

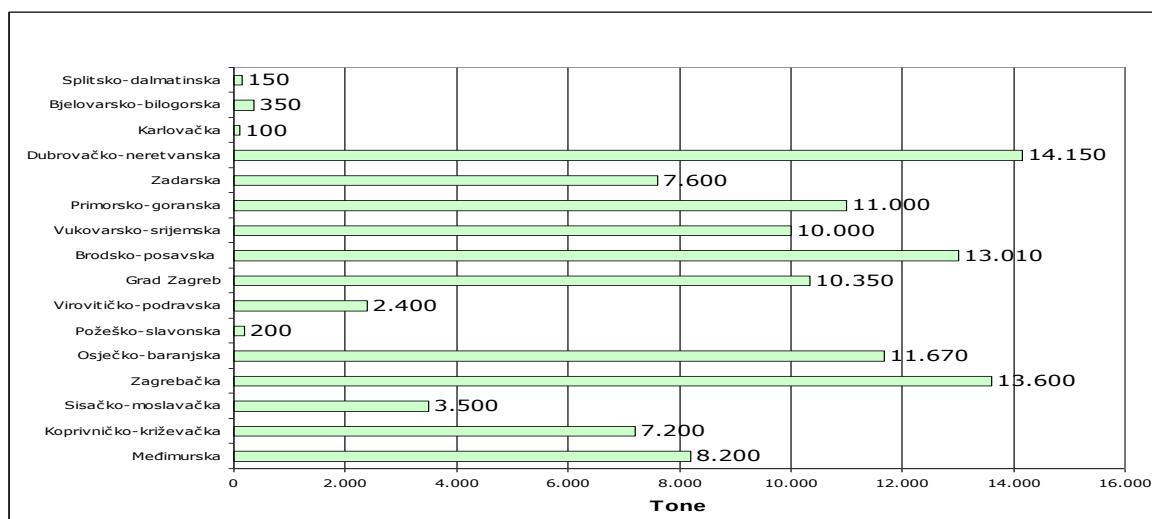
Također je i nedovoljan broj objekata za skladištenje oko 120.000 tona povrća koje bi se moglo skladištiti određeno vrijeme.

Sadašnja razina razvijenosti infrastrukture i domaće proizvodnje zahtijeva da daljnja priprema programa uzme u obzir optimizaciju kapaciteta, te regionalnu distribuciju tih kapaciteta.

Trenutno, šire područje grada Zagreba (zapadni kontinentalni dio Hrvatske) ima dovoljan broj raspoloživih skladišta. Novi pristup zahtijeva izgradnju novih skladišta i hladnjača za određene vrste voća i povrća koja se uzgajaju u regijama (Slavonija i Baranja i sjeverno-zapadna Hrvatska).

Za doradu voća i povrća nema dovoljnih doradbenih objekata za razvrstavanje u razrede kakvoće i hlađenje na temperature ispod -10° C, niti pogona za pakiranje potrebnih za isporuku svježeg voća i povrća namijenjenog ponudi u trgovačkim centrima.

Graf 2-18: Skladišni (hladnjače) kapaciteti za voće i povrće (u t)

Izvor: MPRRR, 2006

Prerada voća i povrća ukupno gledano predstavlja najslabiju točku u ukupnoj prerađivačkoj industriji. Upravo u preradi voća i povrća Hrvatska je tijekom 90- tih godina bila jedan od izvoznika ovih proizvoda, a danas je uglavnom uvoznik gdje u ukupnim potrebama potrošnje robe iz uvoza sudjeluje s 80%. U postojećim okolnostima, za revitalizaciju ove industrije nužna su znatna ulaganja, prije svega u osuvremenjivanje proizvodnje, te uvođenje novih tehnologija.

U dijelu skladištenja i primarne dorade, u Republici Hrvatskoj nedostaje prijemno-skladišnih kapaciteta (logističkih centara) za doradu robe (prijem, čišćenje, sortiranje, skladištenje, pakiranje).

U segmentu proizvodnje nužna su ulaganja u osuvremenjivanje proizvodnje voća i povrća uvođenjem novih tehnologija, ulaganja u mehanizaciju, proširivanje proizvodnje u zatvorenim uvjetima (plastenici) kao bi se osigurao kontinuitet proizvodnje i domaćom proizvodnjom popunile sadašnje sezonske rupe u ponudi domaće robe.

Pregled državnih potpora za podsektor voće i povrće dan je u Poglavlju 2.1.

2.3.4.9. Podsektor vinarstvo i vinogradarstvo

Osnovni podaci

Vinogradarska područja Republike Hrvatske se prema prirodnim uvjetima za uzgoj vinove loze dijele na zone, regije, podregije, vinogorja i vinogradarske položaje.

Regije su: kontinentalna Hrvatska i primorska Hrvatska.

Podregije kontinentalne Hrvatske su: Podunavlje, Slavonija, Moslavina, Prigorje-Bilogora, Plešivica, Pokuplje, Zagorje-Međimurje. Podregije primorske Hrvatske su: Istra, Hrvatsko primorje, Sjeverna Dalmacija, Dalmatinska Zagora, Srednja i Južna Dalmacija.

Podregije su prema klimatskim uvjetima svrstane u sljedeće vinogradarske zone proizvodnje:

- Zona B obuhvaća podregije: Moslavina, Prigorje-Bilogora, Plešivica, Pokuplje, Zagorje-Međimurje
- Zona C1 obuhvaća podregije: Podunavlje, Slavonija,
- Zona C2 obuhvaća podregije: Istra, Hrvatsko primorje, Dalmatinska Zagora

- Zona C3 obuhvaća podregije: Sjeverna Dalmacija, Srednja Dalmacija, Južna Dalmacija.

Ukupna površina pod vinogradima u Republici Hrvatskoj u 2004. godini iznosi prema podacima Državnog zavoda za statistiku 50.000 ha, no u 2005. došlo je do značajnog opadanja površina pod vinogradima za gotovo 40% zbog novog sustava prikupljanja podataka DZS-a.

Najznačajnije sorte grožđa u Hrvatskoj su graševina (Welsch Riesling), malvazija istarska i plavac mali. Zastupljenost ove tri sorte iznosi 48,09%. Ostalih 51,91% čini 37 sorti čiji je pojedinačni udio manji od 3,5 %.

Proizvodnja grožđa u 2004. godini iznosila je 236.807 tona, odnosno 1,5 milijuna hektolitara vina.

Tablica 2-98: Proizvodnja grožđa (1999 - 2004)

Godina	Ukupna površina vinograda, tis. ha	Trsovi, mil.		Prirod po trsu, kg	Proizvodnja grožđa, t
		Ukupno	Rodni		
1999	59	331	307	1,3	394.066
2000	59	329	299	1,2	353.541
2001	58	322	296	1,2	359.042
2002	58	320	297	1,2	370.093
2003	57	314	294	1,1	333.327
2004 ²¹	50	258	NA	1,2	236.807
2005	30 ²²	132	118	1,5	181.021

Izvor: DZS, 2007

Proizvođači

Karakteristično za hrvatsko vinogradarstvo je rasparceliranost vinogradarskih površina o čemu govori činjenica kako se najveći dio vinograda nalazi se u vlasništvu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na više parcela, s prosječnom površinom manjom od 1 ha (vidi dodatke Tablica 12-13 i Tablica 12-14).

Od 2000. – 2004. godine ukupna površina vinograda u Republici Hrvatskoj smanjila se za 15,3%, kao i proizvodnja grožđa koja je rasla od 2000. do 2002 godine, te se naglo smanjila u odnosu na 2000. godinu za 33%. Opadanje u površini vinograda u 2005. je u najvećoj mjeri zbog drukčijeg prikupljanja podataka koji se smatra točnijim. Ono govori kako Hrvatska ima oko 30.000 ha pokrivenih vinogradima.

²¹ Godina 2004 – procjena DZS-a

²² Godina 2005 – procjena DZS-a prema vinogradarskom katastru koji je još u izradi

Tablica 2-99: Vinogradi u ha i po vlasništvu po županijama (2003)

Županija	Ukupno	Poslovni subjekti	Obiteljska gospodarstva
Zagrebačka	5.474	78	5.396
Krapinsko-zagorska	4.061	4	4.057
Sisačko-moslavačka	1.467	3	1.464
Karlovačka	1.407	6	1.401
Varaždinska	3.729	86	3.643
Koprivničko-križevačka	2.728	71	2.657
Bjelovarsko-bilogorska	1.746	157	1.589
Primorsko-goranska	1.143	42	1.101
Ličko-senjska	112	-	112
Virovitičko-podravska	1.676	208	1.468
Požeško-slavonska	1.211	475	739
Brodsko-posavska	940	61	879
Zadarska	4.077	160	3.917
Osječko-baranjska	2.562	1.264	1.298
Šibensko-kninska	4.253	176	4.077
Vukovarsko-srijemska	1.240	774	466
Splitsko-dalmatinska	6.233	193	6.040
Istarska	5.831	381	5.450
Dubrovačko-neretvanska	4.552	295	4.257
Međimurska	1.148	139	1.009
Grad Zagreb	1.504	8	1.496
UKUPNO HRVATSKA	57.094	4.578	52.516

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003

Tablica 2-100: Prosječan nacionalni prinos po hektaru

Godina	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Broj rodni trsova	299.184.599	296.385.049	297.501.314	293.886.740	239.296.302	132.000.000
Prirodno rodno m	1,18	1,21	1,24	1,13	1,21	1,5

trsu, kg						
Ukupn i prirod, t	353.541	359.042	370.093	333.327	236.807	181.020
Ukupn i prirod u kg po ha	5.592,20	6.198,90	6.380,90	5.847,80	4.736,10	6.304,00

Izvor: DZS, 2005

Ukupni prirod u kg po ha je u opadanju od 2002. do 2004. godine za 25,8% kao i prirod po rodnom trsu za 2,5%. Razlog ovog smanjenja je veliki postotak vinograda koji su stariji od 25 godina, kao i loši klimatski uvjeti 2003. i 2004. godine. Vidi se kako je u 2005. prosječni prinos po ha porastao na 6.304 kg/ha.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo (2005.) 60,7% vinograda je starije od 25 godina, 24,1% vinograda je starosti od 15 do 20 godina, 9,4% vinograda je starosti od 5 do 15 godina, dok je 5,8% vinograda starosti do 5 godina.

Broj gospodarstava koji se bave proizvodnjom vina u sektoru iznosi 154.116 (vidi tablicu 2-101). Od ukupnog broja gospodarstava u sektoru koja imaju vinograde 148.564 (96,4%) gospodarstava ima vinograde veličine do 0.5 ha, dok 5.698 (3,6%) gospodarstava ima vinograde veće od 0.5 ha.

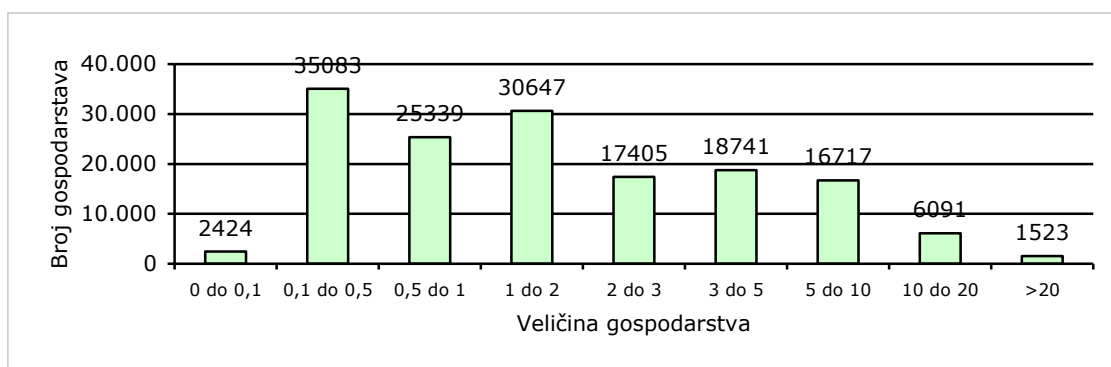
Tablica 2-101: Broj poljoprivrednih kućanstava i poslovnih subjekata s vinogradima, po županijama (2003)

Br.	ŽUPANIJA	Broj poslovnih subjekata	Broj poljoprivrednih kućanstava
1.	Zagrebačka	26	16.114
2.	Krapinsko-zagorska	3	20.344
3.	Sisačko-moslavačka	2	3.510
4.	Karlovačka	2	4.331
5.	Varaždinska	3	4.331
6.	Koprivničko- križevačka	1	12.128
7.	Bjelovarsko-bilogorska	3	4.745
8.	Primorsko-goranska	6	1.874
9.	Ličko-senjska		213
10.	Virovitičko-podravka	4	4.733
11.	Požeško-slavonska	18	1.651

12.	Brodsko-posavska	2	2.746
13.	Zadarska	4	7.955
14.	Osječko-baranjska	10	3.099
15.	Šibensko-kninska	4	8.157
16.	Vukovarsko-srijemska	11	1.186
17.	Splitsko-dalmatinska	10	17.155
18.	Istarska	19	9.309
19.	Dubrovačko-neretvanska	8	5.393
20.	Međimurska	9	4.716
21.	Grad Zagreb	1	4.638
Ukupno		146	153.970

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Graf 2-19: Struktura poljoprivrednih gospodarstava po veličini, 2003

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Prema evidenciji Hrvatskog zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo, broj proizvođača vina upisanih u Upisnik proizvođača grožđa, vina i voćnih vina u 2005. godini koji stavljaju svoje vino na tržište iznosio je 14.692 (vidi tablicu 2-102).

Od 2003. do 2005. godine broj proizvođača vina upisanih u Upisnik proizvođača grožđa, vina i voćnih vina, povećao se za 7,8 %.

Iako se broj proizvođača koji svoje vino stavljaju na tržište povećao, broj trsova sposobnih za rod smanjio se za 18,6% kao i ukupna površina pod vinogradima za 12,3% u periodu od 2003. do 2004. godine. Razlog ovog smanjenja je postotak vinograda od 61% starijih od 25 godina, kao i loši klimatski uvjeti 2003. i 2004. godine (vidi tablicu 2-98).

Proizvodnja vina

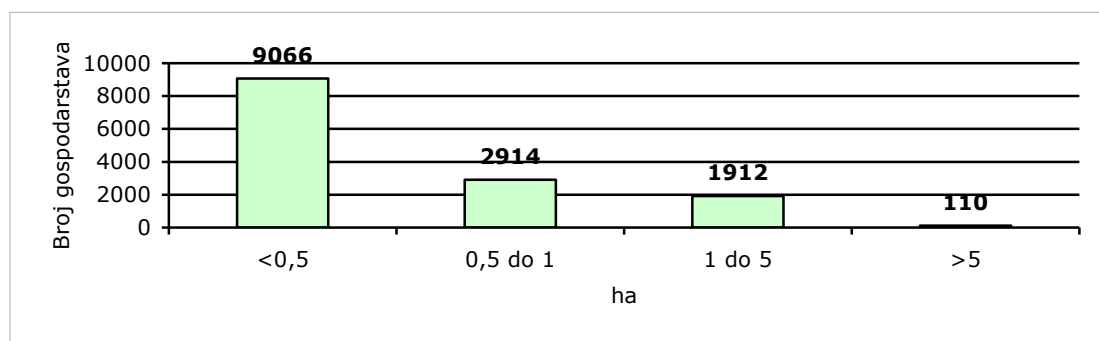
Proizvodnja vina se od 2002. godine ubrzano smanjuje, te je u 2004. godini iznosila 1.510.000 hl, što predstavlja smanjenje od 28%. Smanjenje je bilo još veće 2005. kad je proizvodnja vina pala za 50% na 773.000 hl, zbog smanjenja proizvodnje grožđa.

Tablica 2-102: Broj proizvođača (grožđa, vina i voćnih vina) koji prodaju vino na tržištu, po županijama, 2003-2005

Županija	Broj proizvođača		
	2003	2004	2005
Zagrebačka	1.069	1.200	1.243
Krapinsko-zagorska	333	354	377
Sisačko-moslavačka	94	97	104
Karlovačka	52	57	65
Varaždinska	616	620	641
Koprivničko-križevačka	59	67	73
Bjelovarsko-bilogorska	42	50	84
Primorsko-goranska	202	217	251
Ličko-senjska	42	86	85
Virovitičko-podravska	21	26	35
Požeško-slavonska	452	514	566
Brodsko-posavska	81	78	80
Zadarska	423	418	425
Osječko-baranjska	305	337	349
Šibensko-kninska	1.580	1.558	1.575
Vukovarsko-srijemska	249	254	307
Splitsko-dalmatinska	2.823	2.835	2.989
Istarska	2.295	2.324	2.468
Dubrovačko-neretvanska	2.491	2.499	2.543
Međimurska	366	379	392
Grad Zagreb	32	32	40
UKUPNO	13.627	14.002	14.692

Izvor: Upisnik proizvođača grožđa, vina i voćnih vina, Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo, 2006

Graf 2-20: Struktura proizvođača vina po veličini (ha), 2004

Izvor: Upisnik proizvođača grožđa, vina i voćnih vina, Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo, 2006

Tablica 2-103: Proizvodnja vina u tisućama hl (2000-2005)

Godina	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Proizvodnja vina u tisućama hl	1.891	1.952	2.095	1.768	1.510	773

Izvor: DZS, 2005

Proizvodi se 60,6 % kvalitetnih vina (vrhunska vina 3,7 %, kvalitetna vina 56,9 %) i 39,4 % stolnih vina.

Zakonom o vinu (NN 96/03) vina se razvrstavaju u kvalitetne kategorije ovisno o kakvoći prerađenoga grožđa, prirodu po hektaru, stupnju zrelosti grožđa, prerade i njege, količini prirodnog alkohola i drugih sastojaka te organoleptičkim (senzornim) svojstvima.

Po kakvoći mirna se vina dijele na:

- stolna vina
 - stolno vino bez oznake zemljopisnog podrijetla,
 - stolno vino s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom,
- kvalitetna vina
 - kvalitetno vino s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom,
- vrhunska vina
 - vrhunsko vino s kontroliranih i ograničenih vinorodnih područja,
 - vrhunsko vino s kontroliranih i ograničenih specifičnih vinorodnih područja,
- predikatna vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom.

Kvalitetna i vrhunska vina koja su u podrumskim uvjetima čuvana pet ili više godina, od toga najmanje tri godine u boci, mogu nositi oznaku »arhivsko vino«.

Pod vinima više kvalitete podrazumijevaju se kvalitetna i vrhunska vina.

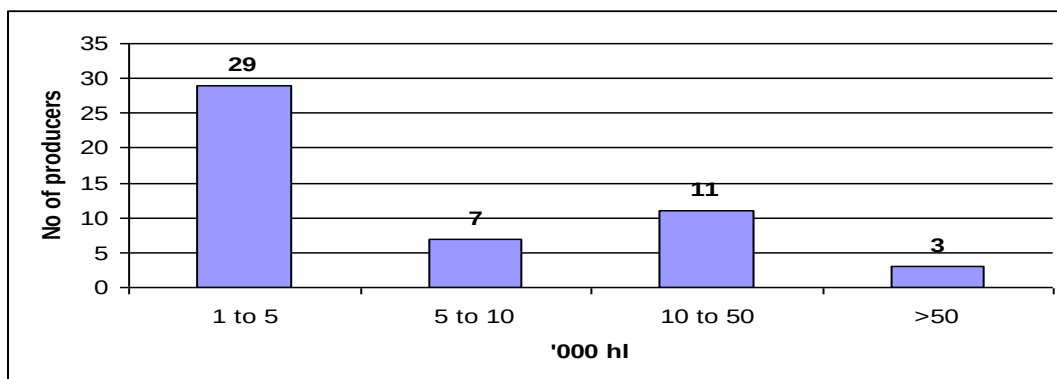
Ovakva podjela kvalitetnih vina na kvalitetna vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom i vrhunska vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom tradicija je dugi niz godina u Republici Hrvatskoj, pa se zbog zaštite potrošača nije mijenjala gore navedena podjela kako se oni ne bi dovodili u zabludu oko kvalitete vina koje kupuju.

Na temelju proizvodno potrošne bilance izračunata potrošnja vina po glavi stanovnika iznosi 42 l (bez zaliha).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo, u 2005. godini od 14.692 proizvođača samo je 940 proizvođača (5,31%) stavilo vino u promet na tržište. To je bilo 86% od ukupne godišnje proizvodnje u 2005.

Prema istom izvoru bilo je 50 velikih proizvođača (vidi Tablica 12-21) s godišnjom proizvodnjom od više od 1.000 hl vina što čini 85% ukupnog vina prodanog na tržištu.

Graf 2-21: Raspodjela velikih proizvođača po veličini (2005)

Izvor: HZVV, 2006

Od 940 proizvođača 95% (890) proizvede 14% vina koje se prodaje na tržištu. Njihova godišnji obim proizvodnje je ispod 1.000 hl, s prosjekom od 105 hl po proizvođaču.

Sektoru prerade vina nedostaje nova i moderna tehnologija koja omogućava preradu vina u poboljšanim sanitarnim uvjetima u vinarijama kao i preradu visoko kvalitetnog vina koje će pomoći zadovoljavanju zahtjeva tržišta i povećati tržišne mogućnosti za hrvatsko vino, naročito što se tiče ulaska u EU koje je ispred nas.

Tržište i prodaja

Proizvođač može svoje vino izravno prodavati u sklopu vlastitog proizvodnog objekta, u specijaliziranim prodavaonicama vina, kroz seoski turizam ili u ugostiteljske objekte. Ovo se posebno odnosi na manje proizvođače i manje tvrtke i poljoprivredne zadruge ili pak na obiteljska domaćinstva. Velike vinarske tvrtke svoje proizvode distribuiraju uglavnom u velike hrvatske ili multinacionalne lance maloprodaje kao i u ugostiteljske objekte.

Trgovina vinom organizirana je na način da se vina upućuju potrošačima izravnom ili neizravnom prodajom putem jednog ili više posrednika. Indirektna prodaja uključuje posrednika između proizvođača i potrošača. Direktna prodaja je prodaja bez posrednika i ona se može obaviti na više načina: putem telefona, pošte, on line, «od vrata do vrata», putem izložbi i prodajnih sajmova, prodaje iz proizvodnog objekta, te vlastite specijalizirane prodavaonice vina.

Prema nekim istraživanjima (dr.sc. Z. Benašić; Marketing vina, 2004.) male trgovine prodaju približno 50 % vina, velike trgovine (domaće) 33 %, a velike strane trgovačke kuće 10 %.

U Republici Hrvatskoj nema državnog monopola na trgovinu vinom.

U svrhu poboljšanja proizvodnje i prodaje vina potrebno je potaknuti udruživanje poljoprivrednika u Udruge odnosno proizvođačke i sektorske organizacije. U Republici Hrvatskoj nisu zakonom definirane proizvođačke i sektorske organizacije. Većina je proizvođača izvan ovog oblika poslovnog organiziranja. Postoje dvije veće Udruge u RH i to u Udruga «Croatia vino» u kontinentalnoj Hrvatskoj i Udruga «Vinum Croaticum» u Hrvatskom primorju.

Uvoz vina i količinski i vrijednosno u razdoblju od 2000. do 2005. godine ubrzano raste tako da je u 2004. godini vrijednost uvoza vina po prvi puta premašila vrijednost izvoza vina. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku ukupni uvoz vina u 2004. godini iznosio je 13,592 t u vrijednosti od 15,2 mil. USD što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja količinsko povećanje od 46,6 % i vrijednosno povećanje od 40,6 %.

Vrijednost izvoza vina u razdoblju od 2000. do 2005. godine stalno se povećava dok se količinski smanjuje od 2002. godine. U 2004. godini ukupni izvoz vina iznosio je 5,515 t u vrijednosti od 12,6 mil. USD što u odnosu na 2003. godinu predstavlja količinsko smanjenje od 39,8 % i vrijednosno povećanje od 4,9 % (vidi tablicu 2-105).

Uvoz vina se u zadnjih pet godina naglo povećava ujedno i zbog vrlo niskih cijena uvoznog vina u odnosu na domaća vina iste kvalitete (vidi tablicu 2-104). Hrvatska vina imaju vrlo visoku cijenu na tržištu zbog visokih troškova proizvodnje, kao i zastarjele tehnologije proizvodnje.

Tablica 2-104: Uvoz grožđa i vina

UVOZ	CT 2204 Vino od svježeg grožđa		CT 2205 Vermut i ostala vina od svježeg grožđa		UKUPNO	
	Tona	USD	Tona	USD	Tona	USD
2000	2.643	2.366.085	47	139.712	2.690	2.505.797
2001	6.442	4.877.977	40	112.775	6.482	4.990.752
2002	7.921	6.002.061	68	185.328	7.989	6.187.389
2003	9.166	10.569.260	101	250.424	9.260	10.819.684
2004	13.489	14.891.693	103	321.040	13.592	15.212.733
2005	13.382	15.563.060	79	278.156	13.461	15.841.216

Izvor: DZS, 2006.

Tablica 2-105: Izvoz grožđa i vina

IZVOZ	CT 2204 Vino od svježeg grožđa		CT 2205 Vermut i ostala vina od svježeg grožđa		UKUPNO	
	Tona	USD	Tona	USD	Tona	USD
2000	7.788	7.371.406	2.487	1.196.709	10.275	8.568.115
2001	9.365	7.925.128	3.056	1.212.153	12.421	9.137.281
2002	10.753	9.649.856	1.268	572.166	12.021	10.222.022

2003	8.369	11.635.912	718	404.069	9.087	12.039.981
2004	4.894	12.290.988	621	346.189	5.515	12.637.177
2005	2.857	9.844.592	176	128.001	3.033	9.972.593

Izvor: DZS, 2006.

Ovlašteni laboratoriji za obavljanje poslova fizikalno – kemijske analize mošta, vina, drugih proizvoda od grožđa i vina, te voćnih vina i drugih proizvoda na bazi voćnih vina u Republici Hrvatskoj su:

- Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo – Ispitni laboratorij - Zagreb
- Institut za jadranske kulture i melioraciju krša – Enološki laboratorij - Split
- Veterinarska stanica d.o.o. – Čakovec
- Institut za poljoprivredu i turizam – Vinarski laboratorij - Poreč.

Laboratoriji su ovlašteni temeljem Zakona o vinu (NN, 96/03 vidi str. 309) i Pravilnika o uvjetima analize mošta, vina, drugih proizvoda od grožđa i vina, te voćnih vina i drugih proizvoda na bazi voćnih vina (NN, 102/04).

Zakon o vinu i provedbeni propisi koji proizlaze iz njega djelomično su usklađeni s EU propisima. Zakonom o vinu nije propisano obvezno uvođenje HACCP-a u vinarije, te ne postoje službeni podaci o broju vinarija koje imaju uveden HACCP sustav.

Proizvodi koji se izvoze moraju imati svjedodžbu (certifikat) o kakvoći izdanu od Hrvatskog zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo. Grožđe, masulj, vino i drugi proizvodi od grožđa i vina koji ne udovoljavaju propisima Europske unije iz područja vinogradarstva i vinarstva, kao ni Zakonu o vinu i propisima donesenim na temelju njega ne mogu se izvoziti, uvoziti, niti stavljati u promet.

Uvezeno grožđe, masulj, vino i drugi proizvodi od grožđa i vina moraju udovoljavati uvjetima propisanim Zakonom o vinu i propisima donesenim na temelju njega. Proizvodi moraju pri uvozu imati svjedodžbu (certifikat) o kakvoći, izdanu od nadležne institucije zemlje proizvođača (izvoznice), a ako ne potječu iz zemalja koje su članice Europske unije, moraju imati i svjedodžbu o kakvoći izdanu od Zavoda. Uvoz i kontrola vina iz zemalja članica Europske unije obavlja se u skladu s Dodatnim protokolom kojim se usklađuju trgovinski aspekti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Privremenog sporazuma između Republike Hrvatske i Europske Unije.

Pregled državnih potpora za podsektor vino i vinogradarstvo dan je u Poglavlju 2.1.

2.3.4.10. Podsektor maslinarstvo

Osnovni podaci

Za razliku od ostalih zemalja Sredozemlja, naše je maslinarstvo stalno nazadovalo, posebice uoči drugog svjetskog rata i u poratnom razdoblju. U vrijeme socijalizma poljoprivreda je ukupno stagnirala, posebno seljačka, pa su tako i masline bile sve zapuštenije i propadale su. Godišnje je propadalo i više od 300.000 stabala. Veliki broj maslina uništen je prilikom izgradnje turističkih objekata, a mnogo ih je propalo i u učestalim požarima. Tako su tijekom pedesetak godina površine gotovo prepolovljene.

Brojni gospodarski subjekti u maslinarstvu su propali tijekom domovinskog rata u ranim 1990 g. Osim toga, i cijena maslinova ulja na svjetskom tržištu ostala je dosta visoka unatoč velikoj svjetskoj proizvodnji, a zahvaljujući osvježivanju potrošača Zapadne Europe, SAD-a i Japana razvija se tržište maslinova ulja, prvenstveno zbog

njegove nutricionističke vrijednosti i pozitivnog zdravstvenog učinka na zdravlje čovjeka.

Stabla masline su jedna od glavnih odrednica mediteranskog područja Istre, obalnog područja Kvarnera i Dalmacije, te njihovih otoka. Za razdoblja socijalizma u bivšoj Jugoslaviji, proizvodnja maslina u Hrvatskoj je stagnirala. Ipak, kad se Hrvatska okrenula prema tržišnom gospodarstvu i nakon rata, poljoprivredni proizvođači maslina kao i industrijski prerađivači maslinovog ulja postali su sve zaineresiraniji za širenje svoje proizvodnje. Pozitivni razvoj u sektoru je potpomognut uvođenjem državnih potpora, situacija na tržištu i zahtjevi potrošača pokazuju veliku potražnju za maslinovim uljem i nude mogućnosti za postizanje bolje cijene, kao i razvoj turističke industrije, itd.

Tablica 2-106: Broj stabala maslina i površina pod maslinama po županijama (2003)

Masline	Masline		Plantažne masline			
Županija 23	Ukupni broj stabala	Broj rodni stabala	Ukupni broj stabala	Broj rodni stabala	Ukupna površina, ha	Rodna površina, ha
Zagrebačka	765	539	205	170	0,61	0,54
Krapinsko-zagorska	407	405				
Sisačko-moslavačka	164	157				
Karlovačka	25	21				
Varaždinska	117	112				
Koprivničko-križevačka	65	53				
Bjelovarsko-bilogorska	50	41				
Primorsko-goranska	106.983	96.268	3.013	2.176	13,01	10,83
Ličko-senjska	14.737	11.977	454	414	1,66	1,51
Virovitičko-podravska	37	27				
Požeško-slavonska	67	65				
Brodsko-posavska	54	52				
Zadarska	371.727	271.288	102.932	58.981	417,12	273,80

²³ U Popisu poljoprivrede iz 2003 obrada podataka, kućna adresa uzgajivača maslina je uzeta kao mjerodavna, pa zato imamo stabla maslina u županijama u kojima se ne mogu uzgajati

Osječko-baranjska	41	31				
Šibensko-kninska	366.040	313.590	7.050	4.788	27,86	18,40
Vukovarsko-srijemska	12	2				
Splitsko-dalmatinska	858.057	744.711	75.733	65.702	263,60	228,48
Istarska	266.382	215.092	170.263	135.609	676,42	547,10
Dubrovačko-neretvanska	432.415	352.336	81.357	64.335	286,69	231,96
Međimurska	119	118	15	15	0,03	0,03
Grad Zagreb	14.389	13.814	10.716	10.556	37,32	36,31
HRVATSKA UKUPNO	2.432.653	2.020.699	451.738	342.746	1.724,32	1.348,96

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Proizvođači

Prema podacima iz Popisa poljoprivrede iz 2003. godine maslinarstvom se u Republici Hrvatskoj bavi ukupno 40.143 proizvođača, od kojih je 40.105 (99.9%) poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava i 38 (0.1%) poslovnih subjekata.

Tablica 2-107: Zemljopisna rasprostranjenost proizvođača maslina

	broj poljoprivrednih gospodarstava	Broj poslovnih subjekata	Ukupno
Zagrebačka županija	33	0	33
Krapinsko-zagorska	10	0	10
Sisačko-moslavačka	18	0	18
Karlovačka	6	0	6
Varaždinska	14	0	14
Koprivničko-križevačka	25	0	25
Bjelovarsko-bilogorska	21	0	21
Primorsko-goranska	2.266	4	2.270
Ličko-senjska	223	0	223
Virovitičko-podravsko	16	0	16
Požeško-slavonska	15	0	15
Brodsko-posavska	13	0	13
Zadarska	8.508	2	8.510

Osječko-baranjska	20	0	20
Šibensko-kninska	6.754	1	6.755
Vukovarsko-srijemska	2	0	2
Splitsko-dalmatinska	11.048	9	11.057
Istarska	4.816	15	4.831
Dubrovačko-neretvanska	6.175	6	6.181
Međimurska	15	0	15
Grad Zagreb	108	1	109
Ukupno	40.105	38	40.143

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

Tablica 2-108: Površine po sortama u ha i % od ukupne površine (2000 - 2005)

Sorta masline	ha	%
Oblica	16.434	62,06
Slivnjača	700	2,64
Ostale sorte	1.130	4,27
Drobnica	748	2,82
Karbunčela	231	0,87
Puljizica	181	0,68
Krvavica	100	0,38
Ostale domaće sorte	571	2,16
Leccino	1.517	5,73
Pendolino	333	1,26
Ostale strane sorte	1.735	6,55
Buža	2.000	7,55
Lastovka	580	2,19
Bjelica	220	0,83
Ukupno	26.480	100,00

Izvor: Procjene Hrvatske poljoprivredne savjetodavne službe, 2004

Tablica 2-109: Proizvodnja ploda maslina, površina i prirod (2000 - 2005)

Godina	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Proizvodnja, u tonama	16.215	19.413	32.955	9.482	20.613	36.602
Površina, ha	15.61	15.63	15.73	15.44	16.98	NA

134

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

	6	8	3	8	0	
Prirod, kg / stablo	6,27	6,49	10,63	3,07	6,37	16,3
Ukupan broj stabala maslina, 000	3.365	3.413	3.460	3.524	3.743	2.935
Broj rodni stabala maslina, 000	3.078	2.993	3.101	3.092	3.238	2.239

Izvor: DZS 2004

Maslina se uzgaja na ukupnoj površini koja se kreće od 15.616 ha u 2000. do 16.980 ha u 2004, što ukazuje na tendenciju porasta od 8.7%. Što se tiče veličine posjeda, u 2004. najviše, 40% od ukupnih površina maslinika otpada na posjede od 0,5 – 2 ha, 37% maslinika su ispod 0,5 ha, dok maslinika većih od 2 ha ima najmanje odnosno 23%.

Prema podacima iz 2004. godine, na površini od 16.980 hektara zasađeno je oko 3,7 milijuna stabala maslina, od kojih je 3,2 milijuna rodni stabala (zbog alternativne rodosti u navedenom razdoblju (1999. - 2005) proizvodnja maslina je bila promjenjiva (zbog klime, sustava potpora, itd.)

Prosječan prirod po stablu od 2000.-2004. godine kretao se od 3,07 do 10.63 kg ploda maslina, a ukupna proizvodnja ploda maslina kretala od oko 9.482 tisuća tona do 32.955 tisuća tona.

U 2005. nastao je veliki porast u proizvodnji kada je prosječni prirod bio 16,3 kg/stablo.

U 2005. godini Državni zavod za statistiku promijenio je način skupljanja podataka. Prvi je put prikupio podatke o ostvarenim prirodima maslina za obiteljska poljoprivredna gospodarstva putem metode intervjua s pomoću anketara na odabranom uzorku. Time Zavod napušta dugogodišnju metodu dobivanja podataka o navedenim prirodima putem procjena koju su obavljali poljoprivredni procjenitelji na osnovi katastarskih podataka. Zbog toga su se pojavile znatnije razlike u broju rodni stabala u odnosu na prethodne godine.

Zakonom o udruživanju proizvođači u sektoru uzgoja maslina udruženi su u 38 maslinarskih udruga koje su registrirane pri Uredima državne uprave u županijama. Međutim, većina uzgajivača još uvijek nije organizirana u udruge ili proizvođačke organizacije.

Prerađivačka industrija

Tablica 2-110: Trendovi u domaćoj proizvodnji (2000 - 2005)

Godina	Proizvodnja na gospodarstvima			Industrijska proizvodnja			Ukupno proizvodnja	
	hl	tona	% od ukupne proizvodnje	hl	tona	% od ukupne proizvodnje	hl	Tona
1999	52.849	4.830	94,56	3.042	278	5,44	55.891	5.108
2000	23.544	2.152	91,38	2.221	203	8,62	25.765	2.355

2001	30.491	2.787	85,46	5.18 6	474	14,54	35.677	3.261
2002	44.815	4.096	87,56	6.36 8	582	12,44	51.183	4.678
2003	12.567	1.148	65,71	6.55 4	599	34,28	19.121	1.747
2004	28.911	2.642	77,75	8.27 1	756	22,24	37.182	3.398
2005	49.187	4.496	88,16	6.60 8	604	11,84	55.795	5.100

Izvor: DZS, 2005, Analiza: MPRRR, 2006

Razlike u proizvodnji ulja na poljoprivrednim gospodarstvima i industrijskoj proizvodnji nastaju zbog činjenice kako stabla maslina imaju različite prinose. U 2003. velika suša utjecala je na prirod maslina kao i drugih usjeva (vidi Tablica 2-108).

U veljači 2005. godine prerada ploda maslina u maslinovo ulje odvija se u Republici Hrvatskoj u 112 uljara, od kojih je 35 zadružnih, čiji se kapaciteti kreću od 0,08-2,5 tona/satu (vidi tablicu 2-111). Prema podacima Hrvatskog zavoda za poljoprivredno savjetodavnu službu koji su prikupljeni u prosincu 2006. i siječnju 2007. prerada ploda maslina obavlja se u 121 uljari. Prema tome, to je porast od 9 uljara. Visoki postotak, 47% zastarjelih uljara znatno utječe na kvalitetu dobivenog ulja.

Tablica 2-111: Zemljopisna rasprostranjenost uljara maslinovog ulja (broj i kapacitet)

ŽUPANIJA	UKUPNO ULJARA	Stare uljare	Moderne uljare	Kapacitet t/sat
Istarska	12	2	10	0,3 – 2,0
Primorsko-goranska	10	3	7	0,5 – 2,0
Ličko-senjska	1		1	0,7
Zadarska	21	14	7	0,08 – 2,0
Šibensko-kninska	10	3	7	0,6 – 2,5
Splitsko-dalmatinska	32	13	19	0,35 – 2,5
Dubrovačko-neretvanska	26	13	13	0,15 – 1,2
UKUPNO	112	47	65	0,08 – 2,5

Izvor: HZPSS, veljača 2005

Moderna tehnologija koja se koristi u prerađivačkim objektima može smanjiti negativni promjene koje nastaju za vrijeme ekstrakcije ulja i koje mogu dovesti do promjena kemijskog sastava ulja. Takvi se procesi pojavljuju uglavnom kod prerade male količine, ali su vrlo značajni za kakvoću ulja i imaju veliku biološko- prehrambenu vrijednost. Naime, mehanički postupci pri preradi maslina izazivaju niz unutrašnjih reakcija između vode-ulja i čvrstih sastojaka (koloidi mesa ploda), tako da mogu uzrokovati različite učinke: nemogućnost izlučivanja čitave količine ulja iz vakuola (zbog stvaranja emulzije).

Tablica 2-112: Udio maslina za preradu i stolnih maslina u ukupnoj proizvodnji

Godina	Ukupno proizvodnja maslina (t)	% stolnih maslina	% maslina za ulje
2000	16.215	16,15	83,85
2001	19.413	7,07	92,93
2002	32.955	10,16	89,84
2003	9.482	6,26	93,74
2004	20.613	2,37	97,63
2005	36.602	1,30	98,70

Izvor: MPRRR, 2006

Maslinovo ulje postaje gospodarski važan potencijal u poljoprivrednoj proizvodnji mediteranskog dijela Hrvatske, iako je kvaliteta proizvodnje i prerade još uvijek na niskom stupnju u usporedbi sa zemljama EU.

Na razinu kvalitetu maslinovog ulja, pored ostalih čimbenika, utječe vrijeme od berbe do prerade maslina, odnosno čekanje do prerade, te čuvanje ulja u kvalitetnim posudama. Najveći broj kvalitetnih ulja dobiva se preradom plodova u roku od 2 dana od dana berbe.

Uljare su pretežito uslužne djelatnosti (maslinari predaju masline u uljaru, preuzimaju ulje i sami brinu o prodaji). Hrvatska ima samo osnovnu preradu maslina u maslinovo ulje, a nema preradu sirovog ulja, filtraciju, rafinaciju ulja te nema dobivanje ulja iz komine maslina.

S obzirom da su se kriteriji EU povisili, što se vidi iz vrijednosti za SMK (max 2% za djevičanska maslinova ulja), moglo bi biti dosta lampante ulja. Bilo bi dobro imati i rafineriju koja bi takva ulja rafinirala i plasirala na tržište kao rafinirana ulja koja bi služila za proizvodnju maslinovog ulja sastavljenog od rafiniranog maslinovog ulja i djevičanskih maslinovih ulja. Time bi se izbjegao uvoz rafiniranog maslinovog ulja.

Kod proizvodnje djevičanskog maslinovog ulja postoji još jedan proizvod, a to je komina masline. Trebalo bi urediti njezino iskorištavanje ili za kompost ili za grijanje.

Potrebno je povećanje kapaciteta postojećih uljara, uvođenjem novih tehnologija i boljim iskorištenjem postojećih kapaciteta.

Nadalje, opremanjem laboratorija za osnovne kemijske analize, potaknuo bi se otkup i prodaja kvalitetnog ulja krajnjem potrošaču, budući da:

- osnovne kemijske analize daju prvu informaciju o kakvoći ulja,
- kvalitetnija ulja mogu se stimulirati višom otkupnom cijenom,
- otkupom neposredno nakon prerade u uljari osigurava se autentičnost proizvoda,
- jedinični troškovi koji slijede raspoređuju se na veću količinu proizvoda.

Neophodno je opremanje laboratorija za senzorske analize pri drugim neovisnim institucijama budući da:

- senzorske analize ravnopravne su kemijskim analizama u utvrđivanju kakvoće ulja;

- u Hrvatskoj je rad na edukaciji senzorskih analitičara i stvaranju panela tek započeo;
- s obzirom na karakter ove analize, paneli bi trebali biti neovisni, a laboratoriji smješteni izvan proizvodnih pogona.

Trenutno samo 12 uljara u Splitsko-dalmatinskoj županiji ima laboratorije za osnovnu kemijsku analizu. Uzimajući u obzir da je maslinarstvo u porastu posljednjih nekoliko godina, prerada maslina u maslinovo ulje je također u porastu, napredak u preradi i marketingu zahtijeva gradnju novih i prilagodbu postojećih pogona, uvođenje novih tehnologija u uljare, opremanje laboratorija za osnovne kemijske analize u uljarama i opremanje pogona za pakiranje maslinovog ulja.

Tržište i prodaja

Tablica 2-113: Proizvodnja, uvoz-izvoz, potrošnja i samodostatnost maslinovog ulja (2000 – 2005)²⁴

GODINA	Ukupno proizvodnja (tona)	Uvoz (tona)	Izvoz (tona)	Ukupno potrošnja (tona)	Potrošnja kg/kom	Samodostatnost (%)
2000	2.355	671	211	2.815	0,63	84
2001	3.261	1.438	339	4.360	0,98	75
2002	4.678	1.702	352	6.028	1,36	78
2003	1.747	1.725	339	3.133	0,71	56
2004	3.398	2.334	458	5.274	1,19	64
2005	5.100	1.791	320	6.571	1.48	77

Izvor: DZS, 2006, Analiza: MPRRR, 2006.

Tablica 2-113 prikazuje promjenjiv prinos između 1.747 tona u 2003., kad je bio najniži, do najvišeg od 5.100 tona u 2005.

Uvoz je tijekom istoga razdoblja bio veći od izvoza, ali isto je i izvoz tijekom cijelog razdoblja u porastu. Ukupna potrošnja maslinovog ulja kretala se od 2.815 tona do 6.571 tona godišnje (vidi tablicu 2-113). Potrošnja maslinovog ulja po glavi stanovnika, također se mijenja iz godine u godinu, a prosječno iznosi oko 1 litre po glavi. Dio maslinovog ulja se potroši i proda u proizvođačkim gospodarstvima. Iz podataka u tablici vidljivo je kako Republika Hrvatska u većini godina nije samodostatna što se tiče maslinovog ulja.

Tablica 2-114: Proizvodnja, uvoz-izvoz, potrošnja i samodostatnost stolnih maslina (2000 - 2005)

GODINA	Ukupna proizvodnja (tona)	Uvoz (tona)	Izvoz (tona)	Ukupna potrošnja (tona)	Potrošnja kg / kom	Samodostatnost (%)
2000	2.619	781	298	3.102	0,70	84

²⁴ Broj stanovnika prema zadnjem popisu iz 2001 = 4.437.460; potrošnja po glavi stanovnika (očita potrošnja = proizvodnja + uvoz – izvoz / po glavi stanovnika) izračunata je bez podataka o zalihama.

2001	1.372	1.024	252	2.144	0,48	64
2002	3.349	606	232	3.723	0,84	90
2003	594	75	246	423	0,10	140
2004	488	1.395	240	1.643	0,37	30
2005	475	1.324	217	1.582	0,36	30

Izvor: DZS; Analiza: MPRRR 2006.

Proizvodnja stolnih maslina tijekom prikazanog razdoblja promjenjiva je i kreće se od 475 tona do 2.219 tona (vidi tablicu 2-114). Uvoz je u većini godina znatno veći od izvoza. Ukupna potrošnja stolnih maslina također je promjenjiva i u svim godinama veća od proizvodnje. Potrošnja po glavi stanovnika kreće se od 0,10 do 0,84 kg u prikazanom razdoblju. Prema podacima u tablici možemo zaključiti da Republika Hrvatska nije samodostatna što se tiče stolnih maslina, odnosno ne zadovoljava svoje potrebe za stolnim maslinama.

Tablica 2-115: Prosječne proizvođačke cijene (EUR/l) sirovog i nerafiniranog maslinovog ulja (2000 - 2005)

GODINA	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Cijena u EUR/l maslinovog ulja	6,15	6,28	6,41	7,16	7,55	8,10

Izvor: DZS²⁵.

Pravilnikom o uljima od ploda i komine maslina (NN, 63/2006) koji je donesen temeljem Zakona o hrani iz nadležnosti MPRRR-a uređeni su zahtjevi kakvoće ulja od ploda i komine maslina, odnosno kategorije i nazivlje, deklariranje, fizikalno – kemijska i senzorska svojstva maslinovog ulja i drugo, sukladno EU propisima.

Vezano za usklađenost pravne osnove u sektoru maslinovog ulja i stolnih maslina s EU propisima u Republici Hrvatskoj nije donesen jedinstveni propis kojim bi se uredili tržišni odnosi i nisu utvrđene intervencijske mjere u cilju zaštite poremećaja na tržištu maslinovog ulja i stolnih maslina. Nadalje, Republika Hrvatska ne primjenjuje sustav praćenja vanjske trgovine putem uvoznih dozvola i depozita. Sustav potpora u Republici Hrvatskoj za sektor maslinovog ulja i stolnih maslina razlikuje se od sustava potpora koji se primjenjuje u Europskoj uniji. U sustavu potpora u Republici Hrvatskoj nije uveden sustav višestruke međusobne uvjetovanosti, odnosno nisu propisane mjere dobre poljoprivredne prakse, te kao takve nisu uvjet za ostvarivanje prava na poticaje. Republika Hrvatska nema uspostavljen registar maslinika baziran na GIS sustavu. Postojeće udruge proizvođača nisu usporedive s proizvođačkim organizacijama koje su definirane *acquis*-em, niti po organizaciji niti po ulozi, a ne postoji niti sustav za financiranje njihovih programa rada.

²⁵ Podaci o prosječnoj proizvođačkoj cijeni sirovog, nerafiniranog maslinovog ulja preuzeti su iz istraživanja "Mjesečni izvještaj o otkupu proizvoda poljoprivrede, ribarstva i šumarstva od obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava" i "Mjesečni izvještaj o prodaji proizvoda poljoprivrede, ribarstva i šumarstva iz vlastite proizvodnje - pravne osobe".

Pravilnik o uljima od ploda i komine maslina kojim se regulira kakvoća maslinovog ulja obuhvaća relevantne Uredbe EU, usklađen je u dijelu kategorija, svojstva maslinovog ulja, deklariranja. Nije usklađen u pogledu sustava odobravanja objekata za pakiranje maslinovog ulja, te nije regulirano ovlašćivanje neovisnih panela za senzorna ocjenjivanja.

Sukladno Zakonu o hrani propisana je obveza uspostave HACCP sustava. Trenutno je HACCP sustav proveden u 4 uljare (3 u Primorsko-goranskoj županiji, 1 u Splitsko-dalmatinskoj) iako EU propisi koji uređuju maslinovo ulje ne propisuju da tvrtke koje izvoze maslinovo ulje moraju imati izvozne ISO certifikate.

Razvoj maslinarstva u Hrvatskoj se planira kroz:

- obnovu starih zapuštenih i izgorjelih maslinika,
- sadnju novih nasada,
- primjenu suvremenih agrotehničkih zahvata,
- izgradnju suvremenih pogona za preradu maslina,
- uvođenje suvremene tehnologije proizvodnje stolnih sorti masline za potrebe rastuće turističke privrede,
- kvalitetnije organiziranje samodostatne proizvodnje sadnica maslina, poglavito autohtonih sorti u već postojećim, registriranim rasadnicima, ali i u novim rasadnicima.

Planirani ciljevi će se moći ostvariti samo uz maksimalni angažman svih stručnih institucija koje trebaju, prije svega, osigurati dovoljno matičnog materijala, podloga i plemki nužnih za organiziranje komercijalne proizvodnje u rasadnicima, izgradnju suvremenih pogona za preradu ploda maslina u ulje, te između ostalog kontinuiranom edukacijom poljoprivrednih proizvođača maslinara o najnovijim tehnološkim dostignućima u maslinarstvu i uljarstvu.

Proizvodni proces proizvodnje maslinovog ulja u RH treba slijediti propise koje je donijela EU. Najvažniju ulogu u cjelokupnom procesu proizvodnje maslinovog ulja imat će organizacije proizvođača i njihove udruge, ovlaštene za primanje sredstava poticaja i za njihovu raspodjelu između svojih članova, a isto tako imat će ulogu praćenja i nadzora tržišta maslinovog ulja.

Kako bi se ostvarili razvojni planovi nužno je povezivanje predstavnika proizvodnje, trgovine i prerade maslinovog ulja, budući da njihove organizacije imaju ulogu u nadzoru i praćenju tržišta, te u administrativnom upravljanju sektorom maslinovog ulja.

Na pozitivan trend razvoja maslinarstva utječe:

- vrijednost maslinova ulja u zdravstvenom smislu,
- visoka cijena maslinova ulja,
- relativno visoki državni poticaji,
- dovoljan broj uljara za preradu,
- novija tehnologija proizvodnje sadnica,
- dopuna bavljenju turizmom.

Veći dio novih nasada podignut je uz pomoć poticajnih sredstava Republike Hrvatske. Poticajne mjere imaju jedinstveni cilj: revitalizaciju proizvodnje maslina i maslinova ulja kao potencijala za razvitak i obnovu života u priobalju i na otocima. Također povećani državni poticaji pozitivno utječu na donošenje odluke o povećanju površina

pod maslinama. Osim toga, podizanje novih maslinika preventivna je mjera borbe protiv požara.

Politika poticanja proizvodnje u maslinarstvu usmjerena je na poboljšanje kakvoće maslinovog ulja.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju broj stabala maslina bit će pod kontrolom sustava GIS (Geografičnog informacijskog sustava), nakon izrade i uvođenja Hrvatskog maslinarskog katastra.

Stoga se s pravom može reći da je za budućnost hrvatskog maslinarstva i uljarstva od bitnog značenja i Operativni program za podizanje novih nasada maslina, kojeg je u lipnju 2004. donijela Vlada Republike Hrvatske na prijedlog MPRRR-a, a koji predviđa za četverogodišnje razdoblje (2004 – 2007), sadnju od najmanje 5.500 ha novih maslinika i ostvarenje samodostatne proizvodnje maslinova ulja. U provođenje tog programa direktno je uključen Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu radi što učinkovitijeg praćenja provođenja programa i kontinuirane edukacije poljoprivrednih proizvođača maslinara o najnovijim tehnološkim dostignućima u maslinarstvu i uljarstvu.

Politika proizvodnje maslinova ulja usmjerena je na poboljšanje kvalitete, uz poticaje za proizvođače maslina, te modernizaciju zastarjelih uljara radi proizvodnje što kvalitetnijih ulja.

Rješenja za poboljšanjem kvalitete u maslinarstvu su:

- primjena suvremenih tehnologija proizvodnje,
- primjena suvremenih tehnologija prerade,
- usvajanje novih znanja i vještina iz područja marketinga
- Utvrđivanje potreba usavršavanja i osposobljavanja za sektor

Za potrebe usavršavanja i osposobljavanja za sektor potrebno je formirati panele za senzorno ocjenjivanje (ispitivanje) proizvoda i sukladno tome provesti edukaciju, registraciju i ovlašćivanje kušača maslinovog ulja u Hrvatskoj.

Nadalje stručno usavršavanje u sektoru, za laboratorije pri uljarama trebalo bi obuhvatiti osposobljavanje ljudi za određivanje slobodnih masnih kiselina prema metodi ISO 660, 1983.

Postoji potreba za stručnjacima iz područja agronomije i prehrambene tehnologije, te njihovim usavršavanjem u području maslinarstva, međutim konkretnih podataka o njihovom broju i potrebi za usavršavanjem nema.

Pregled državnih potpora za podsektor maslinarstvo dan je u Poglavlju 2.1.

2.3.5. Obnovljivi izvori energije

Od svih obnovljivih izvora energije, izuzevši velike hidroelektrane, najviše se u bližoj budućnosti očekuje od biomase. Biomasa, kao i njeni produkti nije samo potencijalno obnovljiva, nego i dovoljno slična fosilnim gorivima da može poslužiti kao izravna zamjena.

U EU 58% primarne energije dobivene iz obnovljivih izvora energije potječe od drvne biomase (veliki udio ima tradicionalno iskorištavanje potencijala šuma), a procjenjuje se da će u usporedbi s ostalim obnovljivim izvorima energije, krajem 2010. godine taj udio iznositi 73%. Najviše primarne energije iz drva proizvodi se u Francuskoj, a slijede Švedska i Finska. Veliki udio u proizvodnji energije iz obnovljivih izvora rezultat

je ekološke osviještenosti stanovništva, koje usprkos početnoj ekonomskoj neisplativosti instalira postrojenja za proizvodnju "čiste" energije.

EU je donijela strategiju udvostručavanja uporabe obnovljivih izvora energije u periodu od 2003. do 2010. godine. Ukupni udio obnovljivih izvora energije do 2010. godine povećao bi se sa sadašnjih 6% na 12%. Taj plan sadrži niz mjera kojima bi se potaknula privatna ulaganja u objekte za pretvorbu obnovljivih izvora energije u iskoristivu energiju.

U RH obnovljivi izvori energije, ne uključujući velike hidroelektrane, daju manje od 1% ukupno potrebne energije. Uzimajući u obzir gospodarski trenutak i izrazito velik potencijal obnovljivih izvora energije, prvenstveno biomase ($\approx$ 44% kopnene površine zemlje prekrivene su šumama, duga tradicija drvne industrije i velike površine obradive i neobrađene zemlje), očekuje se da u 2010. godini minimalni udio obnovljivih izvora u strukturi ukupne potrošnje električne energije iznosi oko 5,8%.

Prema predviđanjima, ovisnost RH o uvozu energije porasti će sa sadašnjih 55% uvoza na preko 70% u 2030. godini. Korištenjem biomase smanjuje se ovisnost o uvozu energije te tako pridonosi zaštiti gospodarske stabilnosti zemlje, zadržavanju nacionalnog dohotka u zemlji te ukupnom napretku zemlje i stanovnika.

Pored povećavanja energetske održivosti, proizvodnjom i korištenjem biomase postižu se i drugi ekološki, gospodarski i socijalni učinci. Doprinosi se povećavanju cjelokupne biološke i krajobrazne raznolikosti, te zaštiti tla i voda, omogućava se učinkovito zbrinjavanje i iskorištavanje otpada i ostataka iz poljoprivrede, šumarstva i drvne industrije, potiče se domaća industrija i otvaranje većeg broja novih radnih mjesta, pridonosi se razvoju ruralnog prostora i stvaranju socijalno prihvatljivog okruženja na tim prostorima.

RH 1996. godine postala je stranka Okvirne konvencije o promjeni klime (UNFCCC), a od 1999. godine Protokola iz Kyota, iz čega proizlazi obveza smanjivanja emisije stakleničkih plinova. Prema protokolu iz Kyota RH treba smanjiti emisiju ugljičnog dioksida (CO_2) na 0,5% u 2010. godini u odnosu na 1990. godinu (s najvišom emisijom) što je oko 4,8 tona/stanovniku.

2.3.5.1. Biomasa dobivena iz drvnog sektora

Iskorištavanjem i održavanjem šuma dobiva se velika količina drvene biomase koja se može upotrijebiti za proizvodnju struje. Za toplinsku upotrebu, može se koristiti drvena masa sakupljena čišćenjem šuma, polomljenog granja nakon jakog vjetrova, stabala srušenih zbog količine leda, bolesnih stabala, drvo iz područja obuhvaćenih požarima, itd. U klasičnoj upotrebi u Republici Hrvatskoj drvo se dobiva iz debla, krošnje i granja, čiji je promjer s korom u tanjem dijelu (kraju) veći za 7 cm. Na taj se način iskoristi 60 – 70% drvene mase zrelih stabala, osim na mlađim stablima gdje je stupanj iskoristivosti 50%. Dio ostataka i otpada od rezanja drveta ovisi o mnogim faktorima, te se u prosjeku za sva stabla i vrste za vrijeme sječe može računati na nešto više od 20 % ostataka. Osim kod velikih količina biomase koja se proizvodi kao nusproizvod i otpad u šumarstvu, postoji i mnogo vrsta brzorastućeg drveta (npr. vrba, javlan i platana), koji se mogu uzgajati za proizvodnju biomase.

U proizvodnim pogonima drvne industrije nastaje drveni ostatak u obliku vlažne drvene biomase iz primarne prerade, odnosno pilana i linije okoravanja (kora, vlažna piljevina, komadni ostatak-okrajci i okorci) i suhe biomase iz finalne prerade drva (piljevina, bruševina, blanjevina te sitni i krupni komadni ostatak) a koji često predstavlja opterećenje za poslovanje drvne industrije (vidi tablica 2-116).

Tablica 2-116: Raspoložive količine drvnog ostatka u drvnjoj industriji RH

ASORTIMENT (m^3)	1996	1997	2000	2005
-----------------------------	------	------	------	------

142

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Kora, piljevina i kruti otpad	446.550	514.500	585.000	787.500
Finalni otpad	225.760	261.625	295.750	398.125
Prostorno drvo	181.234	205.246	228.800	288.600
Granje	152.721	172.956	192.800	243.200
UKUPNO	1.006.265	1.154.327	1.302.350	1.717.425

Izvor: MPRRR, 2006

Tablica 2-117: Teoretski energetske potencijal iskoristive biomase iz gospodarenja šumama

ASORTIMENT	Faktor energetske iskorištenja (μ)	Raspoloživa biomasa (m^3/godina)	Energetski potencijal, 40% vlage (PJ)	Energetski potencijal 10% vlage (PJ)
Trupci	0,50	1.837.881,4	12.115	14.771
Ogrjevno drvo	0,60	825.054,9	6.089	7.425
Otpad	0,45	458.043,9	2.004	2.324
UKUPNO		3.120.980,2	20.208	24.520

Izvor: MPRRR, 2006

U razdoblju 2006-2015. godine predviđena količina drvne mase koja se može upotrijebiti za dobivanje energije je oko 2,6 mil. m^3 (od toga iz Hrvatskih šuma 2 mil. m^3 godišnje, a iz šuma privatnih šumovlasnika 0,6 mil. m^3). Raspoloživa količina drvnog ostatka iz drvne industrije u 2005. godini iznosila je 1,7 mil m^3 , s naznakom kontinuiranog povećanja količina. Uz navedene raspoložive količine veliki potencijal leži u drvnjoj biomasi iz voćarstva, vinogradarstva, održavanja površina uz prometnice i vodotoke.

Područja jedinica lokalne samouprave gdje je dostupni obujam biomase za 50% stanovnika jednak ili prelazi 0.6 m^3 po glavi stanovnika imaju veliki potencijal za korištenje biomase. Ta područja obuhvaćaju slijedeće županije: Zagrebačku, Krapinsko-zagorsku, Sisačko-moslavačku, Karlovačku, Varaždinsku, Kopriivničko – križevačku, Bjelovarsko-bilogorsku, Primorsko-goransku, Ličko-senjsku, Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Zadarsku, Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Istarsku i grad Zagreb.

2.3.5.2. Kogeneracijska postrojenja

Najučinkovitiji način za iskorištavanje biomase u ovom trenutku su kogeneracijska postrojenja. Kogeneracija je proces kombinirane proizvodnje dva korisna oblika energije iz jednog energetske izvora. U većini kogeneracijskih postrojenja kemijska se energija pretvara u mehaničku i toplinsku energiju. Mehanička se energija koristi za proizvodnju električne struje, osim toplinske energije za dobivanje pare, te grijanje vode ili zraka. Glavni razlozi gradnje kogeneracijskih postrojenja je mogućnost proizvodnje jeftinije struje u odnosu na cijenu struje u električnoj mreži i industrijske sustave za proizvodnju pare ili tople vode za tehnološke procese. Time kogeneracijska postrojenja sama sebe isplaćuju, te istovremeno proizvode toplinsku energiju. Kogeneracijski sustavi pridonose autonomiji industrijskih postrojenja u slučaju da glavni sustav za distribuciju energije padne.

2.3.5.3. Mali toplinski sustavi i sustavi za grijanje

Kategorija malih toplinskih sustava obuhvaća postrojenja za grijanje kućanstava ili grijanje namijenjeno javnim institucijama i tvrtkama s ukupnom snagom do 1000 kW (1 MW). Ukupna učinkovitost je 72% do 78%. Kao gorivo se koristi drvo, no i druge vrste biomase. Prva toplana ukupne snage 1 MW je otvorena 1995 u Ravnateljstvu šumarstva, podružnica Ogulin, a druga iste snage 2005. u Gospiću. Buduća proizvodnja toplinske energije iz biomase je usmjerena prema uvođenju napredne tehnologije kao središnjeg toplinskog sustava (sustavi lokalnih toplinskih jedinica) u velikim naseljima i gradovima, te također malih automatskih fidera za peći koji se pune cjepanicama, peletima ili iverjem. Toplinski sustavi u lokalnom području su obično sustavi za proizvodnju toplinske energije u rasponu od 1 do 10 MWh, a često se rade u kombinaciji s postojećim toplinskim sustavima koji rade na ulje ili plin.

2.3.5.4. Kruta goriva (briketi i peleti)

Energija se može koristiti iz biomase u prerađenom i neprerađenom obliku; zato se biomasa može pakirati u obliku briketa ili peleta. Na taj se način značajno povećava gustoća obujma, a dobiva se kvalitetnije gorivo s većim toplinskim vrijednostima, te je i prijevoz goriva na veće udaljenosti ekonomski opravdan. Peleti i briketi se oblikuju komprimiranjem biomase u obliku iverja i otpadaka. Postupak proizvodnje peleta obuhvaća komprimiranje materijala na mašinama za proizvodnju peleta koje oblikuju pelete promjera 15 – 30 mm i 20 – 40 mm dužine. U svrhu proizvodnje briketa, tvar se komprimira u cilindar kružnog (promjera 50 do 120 mm), ili pravokutnog presjeka. Peleti načinjeni od drvene mase se smatraju gorivom budućnosti. Peleti se tvore komprimiranjem čiste drvene biomase, bez kemijskih vezivnih supstanci, što rezultira velikom toplinskom koncentracijom od otprilike 4,8 kwh / kg (18 MJ / kg).

2.3.5.5. Zakonodavstvo za obnovljive izvore energije

Sukladno preuzetim međunarodnim obvezama po pitanju zaštite okoliša i nužnoj prilagodbi energetskeg sektora standardima Europske unije vezanim uz upravljanje energijom, Sabor Republike Hrvatske usvojio je Strategiju energetskeg razvitka Republike Hrvatske (NN 38/02). Ovom strategijom definirani su ciljevi energetske politike, kao i mjere koje je potrebno provesti kako bi ti ciljevi bili ostvareni.

U Strategiji energetskeg razvitka RH razvijen je hrvatski model reorganizacije i razvoja energetskeg sektora, s njegovim gospodarskim, zakonodavnim, organizacijskim, institucionalnim i edukativnim dimenzijama. Sukladno navedenoj strategiji, tijekom 2004. godine donijeti su novi ili izmijenjeni i dopunjeni postojeći zakonski akti (Zakon o energiji (NN 177/04), Zakon o tržištu električne energije (NN 177/04), Zakon o regulaciji energetskeg djelatnosti (NN 177/04), Zakon o zaštiti zraka (NN 178/04).

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva pripremilo je 'paket' podzakonskih propisa vezanih za korištenje izvora obnovljive energije, koji će biti usvojeni do kraja godine. Njima će biti definirana sva važna pitanja za korištenje obnovljivih izvora energije.

Podakti obuhvaćaju:

- Reguliranje korištenja obnovljivih izvora energije i kogeneracije
- Tarifni sustav za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 33/07, 22.ožujak, 2007)
- Odredbu o poticajima za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 33/07, 22.ožujak, 2007)

- Odredbu o naknadi za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije
- Odredbu o minimalnom udjelu električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 33/2007, 22. ožujak, 2007)
- Reguliranje dobivanja privilegiranog statusa proizvođača energije

Analiza troškova – profita koja je za OIE provedena u Republici Hrvatskoj pokazala je kako su u određenom udjelu obnovljivi izvori u Hrvatskoj dovoljno ekonomski opravdani kako bi se podržala njihova upotreba i time izbjegli troškovi štete za okoliš i utjecaj na zdravlje stanovništva, što se može dogoditi ako ista količina energije bude proizvedena u elektranama koje koriste fosilno gorivo. Udio će propisati Vlada Hrvatske.

Što se tiče ekonomskog trenutka i potencijalnih obnovljivih izvora u Hrvatskoj, pretpostavlja se kako će u 2010. minimalni udio OIE-a iznositi 1100 GWh po godini električne energije, što bi bio udio od 5,8% u strukturi ukupne potrošnje energije. To će biti u skladu s EU propisom o promicanju OIE-a za proizvodnju energije.

U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša i Zakonom o energiji, uspostavljen je Fond za zaštitu okoliša i učinkovitost energije (NN, 107/03). Iz tog se fonda planira uložiti 60,55 milijuna EUR (439 mil HRK) u projekt učinkovitosti energije i obnovljivih izvora energije do 2008. U 2006. za taj je projekt bilo osigurano 6,1 milijuna EUR (44 mil HRK), od kojih 5,2 milijuna EUR (38 mil HRK) iz Fonda, a 6 mil (827.586 EUR) HRK od sredstava Svjetske banke.

U skladu s odlukom ministra poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva u svibnju 2005., osnovana je Radna grupa za suradnju između odjela na području iskorištavanja biomase kao obnovljivog izvora energije čija je zadaća pripremiti provedbene propise za korištenje biomase kao dijela politike korištenja obnovljivih izvora.

Republika Hrvatska posjeduje ogromne prirodne potencijale obnovljivih resursa, posebno biomase. Međutim, obnovljivi resursi energije nemaju važnu ulogu u državnoj energetskej politici i pokrivaju samo maleni postotak energetske potrebe. Razvojem tehnologije za korištenje biomase kao energije ili industrijske sirovine, u budućnosti će biti moguće postići značajnu korist u duhu održivog razvoja. Što se tiče OIE potencijala i napora koje ulaže vlada Republike Hrvatske provođenjem poticajnijeg zakonodavstva, napora u donošenju strateških dokumenata, zakona i podzakona, te također zbog realizacije sudjelovanja u fondovima pretprijetnih programa koji se očekuju, postavljeni su uvjeti za brži razvoj tehnologije korištenja biomase.

2.3.6. Poljoprivreda i okoliš

Poljoprivredna zemljišta prekrivaju značajni dio hrvatskog teritorija i poljoprivreda ima daleko najveći utjecaj na prirodu i krajolik Hrvatske. Poljoprivredne aktivnosti utječu i na kvantitetu i na kvalitetu prirode i okoliša. Hrvatska poljoprivreda ima veliki utjecaj na tlo, vodu i zrak, kao i na raznolikost vrsta, staništa i krajolika.

Zato je Hrvatska po prvi put uvela poljoprivredno – okolišne mjere u skladu s EU praksom.

2.3.6.1. Razvoj POP koncepta u okviru IPARD programa

Opće informacije o POP aktivnostima u Hrvatskoj

Do sada, Hrvatska nije imala iskustva s provedbom POP mjera sličnih EU mjerama, osim ekološke poljoprivrede. U lipnju 2006. u okviru EU CARDS 2003 programa financiran je projekt pomoći Vladi RH za pripremanje sektorske analize za poljoprivredno-okolišni program (POP). Cilj analize je bio pomoć u pripremi oglednih poljoprivredno-okolišnih mjera u okviru IPARD programa. Projekt je u razdoblju od lipnja do rujna 2006. provela Agrisystems Limited - britanska savjetodavna tvrtka specijalizirana za analizu poljoprivrednog razvoja i politike. Poljoprivredno- okolišne mjere u okviru IPARD programa koristit će se kao primjer za učenje i usavršavanje njihove provedbe u oglednim područjima, za administraciju i korisnike. Kasnije će, s obzirom da su poljoprivredno-okolišne mjere obvezne u Programima ruralnog razvoja za EU države članice, one biti provedene na teritoriju cijele države.

Ekološka poljoprivreda nije uključena u ovaj koncept kao POP radnja u okviru IPARD programa. Te mjere se financiraju iz državnih resursa (vidi poglavlje 0) i nisu nove aktivnosti. Zato se ne mogu koristiti za stjecanje novih iskustava.

Zbog ograničenih resursa i nedostatka iskustva, te uzimajući u obzir rezultate vanjske sektorske analize, odlučeno je započeti s tri pilot područja. Kako odabir pilot područja treba napraviti tako da odabrana područja predstavljaju različite geografske čimbenike, prirodne uvjete i vrstu poljoprivredne proizvodnje, nakon terenske posjete i analize, odabir je načinjen ne samo na temelju okolišnih čimbenika i čimbenika biološke raznolikosti, već i lokalnog stanovništva i institucija koje će sudjelovati u pilot projektu.

Glavni izazovi provedbe POM-a u okviru IPARD-a

Hrvatska još uvijek nema minimalne obvezne standarde koji reguliraju osnovu za POM. "Načela dobre poljoprivredne prakse" još je u razvoju, uzimajući u obzir uvjete primjenjive za EU države članice kako se navodi u Članku 39 Uredbe Vijeća (EC) br. 1698/2005 za RDP. To će omogućiti Hrvatskoj korištenje ovih standarda uz neznatne prilagodbe prema potrebi za POM u okviru Programa ruralnog razvoja za EU države članice nakon pristupa. Također, to će motivirati Hrvatsku, unatoč potencijalno skorom datumu ulaska u EU, da započne s pripremom i provedbom POM što je prije moguće, kako bi u potpunosti iskoristila eksperimentalni pristup u okviru IPARD-a i postala dovoljno iskusna za provedbu POM koje će postati obvezne.

Detaljni koraci za akreditaciju i provedbu POM su prikazani u slijedećoj tablici:

Tablica 2-118: Raspored akreditacija i provedbe pilot PO mjera

Mjesec i godina	Opis
1.kvartal 2008	Uspostava Zakonika dobre poljoprivredne prakse Usavršavanje instruktora (program i materijali) Priprema promidžbe i kampanja za publicitet Priprema metodologije usavršavanja za potencijalne korisnike
2. i 3. kvartal 2008	Uspostava sustava praćenja za skupljanje podataka o praćenju i kriterij ocjenjivanja određen programom Uspostava izračuna premija Modifikacija IPARD programa za uključivanje informacija koje nedostaju o CGAP-u i pružanje konačnih tablica za tehničku mjeru u pilot PO mjeru
4. kvartal 2008	Usavršavanje instruktora

146

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

	Usavršavanje potencijalnih korisnika
1. kvartal 2009	Nacionalna akreditacija za mjeru
2. kvartal 2009	Prijenos upravljanja Usavršavanje potencijalnih korisnika
3. kvartal 2009	- Provedba pilot PO mjere

Izvor: MPRRR, URR, 2007

Sažetak izvješća analize poljoprivredno – okolišnog sektora

Rezultati analize Poljoprivredno – okolišnog sektora pokazuju kako je učinak hrvatske poljoprivrede na okoliš puno veći nego što se mislilo.

Ključne interesne skupine: poljoprivrednici, savjetnici, lokalna, regionalna i državna administracija i tvorci politike imaju vrlo malo informacija o PO. Osim toga, trenutni odnos prema poljoprivredi, prirodi i okolišu, kao i znanja i vještine poljoprivrednika nisu sredstvo za uvođenje PO, zbog nedostatka informacija i iskustva.

Zbog toga, predlaže se dvojak pristup tako da se osim uvođenja poljoprivredno-okolišnih mjera na pilot područjima, uvede i horizontalna mjera prijenosa informacija i obrazovanja. Mjera prijenosa informacija i obrazovanja mora biti usmjerena prema ključnim ciljnim skupinama (poljoprivrednicima, poljoprivrednim savjetodavcima, udrugama za očuvanje prirode te regionalnoj i lokalnoj upravi) i potrebno ju je provesti u svim hrvatskim županijama, a posebno u predloženim pilot područjima. Mjere na pilot područjima namijenjene su rješavanju dvaju ključnih problema hrvatske poljoprivrede – smanjenju biološke raznolikosti na travnjacima i degradaciji okoliša do koje dolazi uslijed primjene neodgovarajućih agro-tehničkih mjera na oraničnim površinama. Slijedom ovoga, predložene su ogledne POP mjere na tri područja (vidi pojedinosti u poglavlju 5.2.1):

Održavanje i zaštita travnjaka u Parku prirode Velebit s ciljem sprečavanja daljnjeg zaraštavanja travnjaka bogatih biljnim i životinjskim vrstama; očuvanja ili povećanja postojećih vrijednih staništa travnjaka koja su navedena u dodacima Direktive o staništima (92/43/EEC); sprečavanja opadanja krajobraznih vrijednosti zbog gubitka otvorenih krajolika, te s ciljem zaštite biološke raznolikosti krškog područja i ranjivih podzemnih eko-sustava.

Ogledna mjera za travnjake u Parku prirode Lonjsko polje s ciljem obnove i održavanja močvarnih travnjaka kao staništa za ugrožene vrste koje u njemu obitavaju, a koje su navedene u dodacima Direktive o staništima (92/43/EEC) i Direktive o pticama (79/409/EEC).

Ogledne mjere na oraničnim površinama u Zagrebačkoj županiji imaju za cilj smanjiti postojeće i spriječiti moguće buduće negativne učinke na okoliš do kojih dolazi uslijed neodgovarajuće poljoprivredne prakse, te povećati vrijednosti biološke raznolikosti na oranicama i očuvati karakterističan mozaički krajobraz Zagrebačke županije.

2.3.6.2. Načela dobre poljoprivredne prakse

Hrvatska nema Načela dobre poljoprivredne prakse (NDPP, engl. CGAP). Ovaj dokument predstavlja okosnicu svakog poljoprivredno-okolišnog programa. On jest referenca za ono što se smatra dobrom poljoprivrednom praksom u nekoj zemlji i onog što je moguće smatrati dodatnim uslugama koje poljoprivrednici pružaju društvu, a što bi trebalo plaćati kroz poljoprivredno-okolišne poticaje. Budući da u Hrvatskoj ne postoje Načela dobre poljoprivredne prakse, u okviru ovog projekta nije bilo moguće jasno definirati "ogledne mjere" koje premašuju "obavezne standarde

dobre poljoprivredne prakse", te izraditi precizne izračune za poljoprivredno-okolišne poticaje.

Kako bi se provele ogledne PO mjere u okviru IPARD programa MPRRR će pripremiti smjernice dobre poljoprivredne prakse usmjerene prema izabranim mjerama provedbe. Ogledne PO mjere (vidi poglavlje 5.2.1) bit će provedene u tri određena područja (Park prirode Velebit, Lonjsko polje i Zagrebačka županija) i bit će usmjerene na očuvanje travnjaka i održavanje oranične zemlje. Smjernice će uključivati minimalne tehnološke standarde u smislu dobre poljoprivredne prakse kao temelja za ocjenjivanje radnji koje poduzimaju dobrovoljni sudionici PO programa i za izračun plaćanja. U proces pripreme smjernica bit će uključeni stručnjaci HZPSS-a i Agronomskog fakulteta. Planirani vremenski okvir za izradu smjernica je najkasnije početak 2008.

U okviru projekta PHARE 2005 „Institucionalno jačanje kapaciteta i potpora provedbi SAPARD/IPARD programa u Hrvatskoj" predviđena je tehnička pomoć vezana za CGAP i provedbu PO mjera. Provedba projekta je počela u listopadu 2007.

Nakon iskustva u provedbi PO mjera, na upravnoj i korisničkoj razini, bit će razrađena daljnja razrada CGAP-a, sukladno s budućim PO mjerama.

2.3.6.3. Učinkovitost inputa

Izuzetno visoka potrošnja mineralnih gnojiva i pesticida u Hrvatskoj s jedne, i prilično niski prinosi s druge strane ukazuju na neodgovarajuće postupke gospodarenja. Učinkovitost hraniva i pesticida vrlo je niska i s okolišne i s gospodarske točke gledišta. Slijedom toga, znatan dio i jednih i drugih mora završiti u okolišu, čime se uzrokuje onečišćenje i opadanje biološke raznolikosti. Procjenjuje se da je iznošenje dušika kroz biljnu proizvodnju (učinkovitost) u razdoblju od 2001. do 2003. iznosila 42%.

Prema Agenciji za zaštitu okoliša, godišnji višak dušika u hrvatskoj poljoprivredi u razdoblju od 2000. do 2003. iznosio je 39.000-67.000 t. No, izračun bilance dušika za hrvatsku poljoprivredu u razdoblju od 2001. do 2003. upućuje da je taj višak znatno viši, oko 124.000 t N po ha, što daje višak od 155 kg N po ha korištenog poljoprivrednog zemljišta. Oko 40% ovog dušika odlazi u vodu, 27% odlazi u atmosferu dok se 52% zadržava u tlu. Do velike razlike između ova dva izračuna vjerojatno je došlo stoga što se izračun AZO-a temelji na biljnoj proizvodnji s nepostojećih 3,14 milijuna hektara poljoprivrednog zemljišta zbog čega dolazi do manje vrijednosti viška dušika.

Napori hrvatske politike vezani za zagađenje hranjivim tvarima su usredotočeni na usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s EU. Propisi kojima se kontroliraju negativni učinci na okoliš hranjivih tvari koje proizlaze iz poljoprivrede su u vrlo ranoj fazi razvoja. Hrvatska trenutno priprema izmjene i dopune Zakona o gnojivima i poboljšivačima tla kojima je regulirano korištenje gnojiva "u skladu s načelima/kodeksom dobre poljoprivredne prakse". Sadašnji Zakon regulira kvalitetu, kontrolu kvalitete, označavanje, trgovinu i inspekciju stočnog gnojiva, umjetnih gnojiva i poboljšivača tla. Pravilnik o zaštiti poljoprivrednog zemljišta od kontaminacije štetnim supstancama koji uključuje neke elemente CGAP-a, propisuje maksimalne dozvoljene količine tekućeg gnojiva koje se može rasprostirati godišnje (60 m³/ha). Njime je regulirana zabrana primjene tekućeg gnojiva u određenim uvjetima (npr. na poljoprivrednom zemljištu pokrivenom snijegom ili na smrznutom tlu, u obalnoj zoni, na do 10 m udaljenosti od vodenih tokova, itd.). Zakon o poljoprivrednom zemljištu propisuje mjere za zaštitu tla od različitih poljoprivrednih praksi, regulira primjenu štetnih supstanci na tlu i traži dobro gospodarenje poljoprivrednim zemljištem.

Uključivanje EU direktive o nitratima u nacionalno zakonodavstvo planira se za 2008.

148

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

Tablica 2-119: Bilanca dušika u poljoprivredi Hrvatske u razdoblju 2001 - 2003

	2001 (t)	2002 (t)	2003 (t)	Prosjeak 2001 – 2003			
				t	%	kg N ha korišteno poljoprivredn o zemljište	kg N ha na oranicam a
N unos							
Mineralna gnojiva	124.341	122.151	110.509	119.000	55	110,5	148,4
Organska gnojiva	47.604	47.385	57.751	50.913	24	47,3	63,5
Biološka fiksacija dušika	30.410	28.002	25.905	28.106	13	26,1	35
Atmosfersko taloženje	14.006	16.161	10.774	13.647	6,3	12,7	17
Sjeme i sadni materijal	3.850	3.650	3.750	3.750	1,7	3,5	4,7
Komercijalna organska gnojiva	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	220.212	217.349	208.689	215.417	100	199,9	268,6
N iznos							
Kroz usjeve s oranica	72.726	81.662	53.417	69.268	76	64,3	86,4
Kroz krmne usjeve	22.496	25.485	17.352	21.778	24	20,2	27,2
Ukupno	95.222	107.147	70.769	91.046	100	84,5	113,5
N učinkovitost %	43	49	34	42	-	-	-
N višak							
Ukupno	124.989	110.202	137.920	124.371	58	115,4	155,1
Gubici							
Gubitak u atmosferu	32.558	34.289	34.280	33.709	27	31,3	42
Gubitak u vodu	52.365	36.713	58.331	49.136	40	45,6	61,3
Zadržano u tlu	40.066	39.201	45.310	41.525	33	38,5	51,8

Izvor: URR, POP studija

2.3.6.4. Zrak i klima

U razdoblju od 2001. do 2003., hrvatska je poljoprivredna proizvodnja emitirala u prosjeku ekvivalent od 3,8 milijuna tona CO₂ godišnje dok se procjenjuje da je zagađenje zraka uzrokovano stakleničkim plinovima i atmosferskim zagađivačima iznosilo 357 milijuna EUR godišnje. No, budući da onečišćujuće tvari ne poznaju granica, samo 35% ovog zagađenja događa se u Hrvatskoj.

Hrvatska je potpisala Kyoto protokol 11. ožujka 1999. kao 78. zemlja potpisnica. Na 12. Konferenciji stranaka Okvirne konvencije UN-a o promjeni klime (UNFCCC) u

studenom 2006. u Nairobiju, donesena je Odluka prema kojoj su Hrvatskoj priznate specifične okolnosti emisije stakleničkih plinova prije i poslije 1990., a koje proizlaze iz strukture energetskog sustava u sklopu bivše države. U skladu s tom odlukom, Hrvatskoj je dopušteno povećanje iznosa od 31,7 milijuna tona CO₂ od ukupne emisije stakleničkih plinova u 1990 za dodatnih 3,5 milijuna tona CO₂, zbog utvrđivanja iznosa emisije CO₂ u osnovnoj godini. Usvajanje ove odluke će omogućiti početak postupka ratifikacije Kyoto protokola u Hrvatskom saboru u travnju 2007, čime će RH prihvatiti obvezu smanjivanja emisije stakleničkih plinova za 5% u prvom razdoblju od 2008. do 2012., što se tiče osnovne godine. Hrvatska u skladu s Nacionalnom strategijom za zaštitu okoliša i Nacionalnim planom djelovanja na okoliš (NN, 46/02) provodi mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova sa svrhom ispunjavanja obveza utvrđenih u dodatku B Kyoto protokola.

Emisije amonijaka iz poljoprivrede predstavljaju 60% ukupnih emisija amonijaka u Hrvatskoj, dok dušični oksid i metan čine 53% odnosno 21% ukupnih emisija.

Zakon o stočarstvu (NN 70/97) i dopune i izmjene Zakona o stočarstvu (NN 132/06) propisuju obveze za pravilno postupanje s organskim gnojivom. Zbog toga, Uprava za poljoprivredu pri MPRRR-u planira usvojiti, tokom 2008, Pravilnik dobre poljoprivredne prakse o korištenju gnojiva i propisati Kodeks dobre poljoprivredne prakse kojeg će se pridržavati svi farmeri. Propisivat će tehničko-tehnološke uvjete koji trebaju biti ispunjeni u objektima za skupljanje gnojiva (gnojište, jama za stajsko gnojivo, te laguna) te opreme za preradu i gospodarenje gnojivom. Očekuje se kako će te mjere doprinijeti smanjenju emisije. U IPARD mjeri „Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva za restrukturiranje i unaprjeđenje sa standardima Zajednice“ bit će dozvoljena ulaganja u sektor mlijeka, mesa i jaja uz uvjet da gospodarenje gnojivom bude usklađeno sa standardima Zajednice.

2.3.6.5. Voda

Hrvatskoj nedostaje sveobuhvatan sustav praćenja kvalitete vode, zbog čega su podaci nedosljedni i slabi. Iako kvalitetu slatke vode uglavnom prati javna ustanova Hrvatske vode, ne postoji sustavno praćenje morske vode – osim nekih osnovnih ispitivanja koja se provode za dalmatinsku regiju. Sveobuhvatna baza podataka s podacima o razini dušika u jezerima još uvijek nije dostupna, a sustavno praćenje podzemnih voda postoji samo u gradu Zagrebu. Pored toga, u Hrvatskoj se kvaliteta površinske i vode za piće ocjenjuje s manje parametara od onih koje preporučuje Svjetska zdravstvena organizacija ili međunarodne konvencije. Statistički podaci o udjelu poljoprivrede u ukupnom zagađenju tla i vode ne postoje.

Podaci iz Vodnogospodarske osnove upućuju da je poljoprivreda odgovorna za više od 90 posto ukupnog pritiska dušika na hrvatske vode. Poljoprivreda ugrožava hrvatske vode prvenstveno kroz primjenu atrazina i dušika u količinama većima od 150 kg N ha. U vodama Hrvatske, atrazin i nitrati se redovito pronalaze u previsokim koncentracijama.

Udio dušika u rijekama podunavskog sliva, koji je ujedno i najintenzivnije poljoprivredno područje u Hrvatskoj, ne ispunjava propisanu kvalitetu vode za rijeke. Proces eutrofikacije je pojačan u većini hrvatskih jezera, a sadržaj fosfora u njima je znatno iznad propisanih parametara za drugu kategoriju voda (jezera) i kreću se u rasponu od treće do pete kategorije. Godine 2000., samo je 30% hrvatskih izvorskih voda (što u velikoj mjeri odražava kvalitetu podzemnih voda) ispunjavalo propisane standarde glede hraniva. Ranije izvješće Svjetske banke, slično kao i Zessner, naglašava da 51% dušika koji se gubi u površinskim vodama područja dunavskog bazena u Hrvatskoj potiče od poljoprivrede. Vitale *et al.* proveli su detaljno istraživanje i analizu postojeće kvalitete vode rijeke Drave u razdoblju od 1992. do 2000. I nitrati i

nitriti su se vremenom povećavali, pri čemu su nitrati često prelazili preporučene vrijednosti.

U razdoblju od 2000. do 2003., na velikoj većini (raspon od 64-74%) mjernih mjesta, vode Hrvatske sadržavale su koncentraciju hranjivih tvari iznad dopuštenih vrijednosti za dotičnu kategoriju vode. Naročito zabrinjavajuće stanje je s vodom prve kategorije. Ovo uključuje sve podzemne vode, izvore i površinske vode koje bi u svojem prirodnom stanju ili nakon dezinfekcije trebale biti pogodne za piće. U razdoblju od 2000. do 2003. godine, 82-95% lokacija s takvom vodom premašilo je MDK za hranjive tvari. U nedavnom istraživanju, za 7 od 20 uzoraka vode koji su uzeti iz izvora u Parku prirode Velebit (području za koje se vjeruje da ima netaknutu prirodu) utvrđeno je da ne zadovoljavaju kriterije za pitku vodu.

Hrvatske vode mjere prisutnost DDT-a i lindana ali gotovo da ne prate prisutnost herbicida. Od uzoraka vode koji su ispitani 2000. godine, 41% je sadržavalo DDT i 12% lindan u koncentracijama višim od dozvoljenih, dok je prisustvo organoklorinih pesticida bilo unutar propisanih granica. U 2001. godini situacija je bila znatno bolja: DDT je pronađen u 14% uzoraka a lindan u samo 5% uzoraka, vjerojatno iz razloga što je od sredine 2001. njegova upotreba zabranjena. Izvješća za 2002. i 2003. godinu spominju probleme i s DDT-em i lindanom, ali nažalost ne navode zbirne podatke na nacionalnoj razini.

U skladu s radnjama vezanim za provedbu ODV (i ostalih uredbi vezanih za vode) postojeće praćenje kvalitete vode će se uskladiti/poboljšati u skladu sa zahtjevima EU direktiva.

Postojeće praćenje vode se sastoji od mreže praćenja za kontrolu površinskih voda, te podzemnih voda. Pražnjenje otpadnih voda se kontrolira (prati) na temelju vodnih dozvola (za ispuštanje otpadnih voda). Vodnu dozvolu izdaju Hrvatske vode (agencija za gospodarenje vodom) za svaki pogon koji je obavezan (određeno posebnim Zakonom o vodi). U vodnoj dozvoli su regulirani parametri kvalitete vode, MDK²⁶ i učestalost uzimanja uzoraka. Uzimanje uzoraka i analiziranje vrše ovlašteni laboratoriji (ovlaštenja izdaje Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja).

2.3.6.6. Tlo

Erozijom tla, premda različitog intenziteta, pogođeno je više od 90 posto tla u Hrvatskoj. Na oko 70% ove površine proces erozije se još uvijek nalazi unutar "dopustivih granica". Najkritičnije stanje je u području središnje Istre gdje je zabilježena stopa erozije od čak 100-200 tona tla po hektaru poljoprivrednog zemljišta. Procjenjuje se da erozija tla s poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj iznosi od 3,8 milijuna tona do 4.3 milijuna tona.

Najplodnija tla u Hrvatskoj (crnica i eutrično smeđe tlo) su kroz prethodnih stotinu godina obrađivanja izgubila 50-70 posto organske tvari, a udio humusa je pao s prosječne razine od 4-6 posto na 1-2 posto. Najvažnija poljoprivredna tla u Hrvatskoj su u posljednjih 50 godina izgubila 2,1-2,8% organske tvari, tj. 2,5% organske tvari tijekom posljednjih trideset godina. Meliorirana tla su u razdoblju od oko dvadeset godina izgubila količinu humusa sa 6-10% na 4-5%, dok većina poljoprivrednog tla u Hrvatskoj danas ima sadržaj humusa od 1,5-2,5%.

²⁶ MAQ – maksimalna dozvoljena koncentracija

Još jedan od izraženijih problema tla u Hrvatskoj jest zbijanje. Gubitak propusnosti za vodu i zrak kreće se u rasponu od 3-9%. Podaci o onečišćenju tla pesticidima su rijetki, a teški metali se nalaze u dozvoljenim granicama.

U skladu s člankom 4. Zakona o poljoprivrednom zemljištu (NN 66/01, 87/02, 48/05 i 90/05) kako bi se zaštitilo poljoprivredno zemljište od kontaminacije, potrebno je vršiti kontrolu i stalno praćenje razine kontaminacije poljoprivrednog zemljišta škodljivim supstancama (u daljnjem tekstu: stalno praćenje), uključujući utvrđivanje razine kontaminacije poljoprivrednog zemljišta, trajno praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta, te uspostaviti informacijski sustav za kontaminirana poljoprivredna zemljišta. Stalno praćenje treba vršiti Zavod za tlo, a postoji namjera da se započne s razvojem putem projekta koji financira EU (LIFE III PROGRAM) „Razvoj programa praćenja hrvatskog tla s pilot projektom“ (LIFE05 TCY/CRO/000105). Projekt treba provesti Hrvatska agencija za okoliš i Agronomski fakultet u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva, Zavod za tlo i drugi.

2.3.6.7. Biološka raznolikost

Hrvatska je poznata zbog svojih prirodnih ljepota, te se nalazi među biološki najbogatijim državama Europe. U Europi se nalazi na drugom mjestu po broju ribljih vrsta, na trećem prema procjeni broja beskralježnjaka, na petom po broju gmazova i na sedmom po broju vaskularnih biljaka i sisavaca. Kada se uspoređuje broj vrsta u odnosu na površinu, Hrvatska se nalazi na trećem mjestu po broju biljnih vrsta na jedinici površine i na četvrtom po broju kralježnjaka po jedinici površine. Hrvatska ima neuobičajeno visoku koncentraciju endemskih vrsta, posebno u krškoj (kalcijev karbonat, vapnenac) regiji. Približno 6% taksonomskih skupina biljnih vrsta i algi (od ukupno četiri stotine trideset i devet) u Hrvatskoj su endemi. Od 4.924 poznatih biljnih vrsta u Hrvatskoj, pet stotina i četrnaest (10,4%) je ugroženo. No unatoč tome, Hrvatska ima samo 44 zaštićene biljne vrste dok je još njih 92 potrebno zaštititi pošto su ozbiljno ugrožene (DUZPO, 1999). Procjenjuje se da se u Hrvatskoj nalazi oko 56.121 životinjskih vrsta (808 su endemi), od čega ih je samo 39 % identificirano.

Visoku biološku raznolikost Hrvatske naglašava njezina smještenost u klimatski, (geo)morfološki i hidrološki posve različite zone: naplavna ravnica Dunava, krška vapnenačka zona, dinarske Alpe i sredozemna obala sa svojim jedinstvenim otocima. Velik dio biološke raznolikosti Hrvatske te mnoga zaštićena područja prirode bili su devastirani za vrijeme Domovinskog rata, a posljedice tih razaranja se još uvijek osjećaju.

Iako se broj mnogih vrijednih vrsta smanjuje, neke od njih još je uvijek moguće pronaći na poljoprivrednim staništima. Prema strategiji Biološke raznolikosti, na poljoprivrednim staništima žive mnoge rijetke i ugrožene vrste. Među divljim biljkama nalaze se kukolj (*Agrostemma githago*), koji je nestao s površina pod intenzivnim gospodarenjem (Slavonija i Baranja), te tulipan (*Tulipa praecox*), čija je rasprostranjenost ograničena na vinograde otoka Korčule. Orijentalni žavornjak (*Consolida orientalis*) i bijeli mak (*Papaver dubium* ssp. *lecoquii* var. *albifolium*) mogu se naći samo u istočnom dijelu Hrvatske. Oranice i travnjaci Hrvatske i dalje su dom nekim pticama koje u Europi imaju važan status zaštite, kao što su kosac (*Crex crex*), jarebica (*Perdix perdix*) i prepelica (*Coturnix coturnix*), čukavica (*Burhinus oedipnemus*) (otoci Krk i Pag), sivi svračak (*Lanius minor*) i velika ševa (*Melanocorypha calandra*) (područje Sredozemlja). Štoviše, neke od najrjeđih hrvatskih ptica gnjezdarica, kao što su orao krstaš (*Aquila heliaca*), bjelonokta vjetruša (*Falco naumanni*), crvenonoga vjetruša (*Falco vespertinus*), stepski sokol (*Falco cherrug*), te crvenonoga prutka (*Tringa totanus*) koja se gnijezdi samo na dva mjesta u Hrvatskoj, također žive na poljoprivrednim staništima.

Hrvatski travnjaci su staništa mnogim ugroženim biljkama, među kojima je najvažnija cijela obitelj orhideja (Orchidaceae) i primjerci različitih drugih obitelji ili rodova kao što su šumarica, brđanka, likovac, klinčić, , kotrljan, encijan, perunika, ljiljan, ligularija, lan, sunovrat, jaglac, procjepak, čemerika, itd. Najvažniji rijetki sisavac koji živi na hrvatskim travnjacima je hrčak (*Cricetus cricetus*) i miš humkaš (*Mus spicilegus*) a od ugroženih vrsta to su europska tekunica (*Citellus citellus*) i sljepaš (*Nannospalax leucodon*). Staništa travnjaka u Hrvatskoj bogata su faunom skakavaca i leptira. Većinu od 187 vrsta dnevnih leptira moguće je pronaći na livadama. Dva su roda posebno važna: endemske podvrste i vrste okaša (rod *Erebia*) i mirmekofilni rod leptira velikog plavca. To su sve ili endemske taksonomske skupine ili vrste koje su ugrožene i na europskoj razini.

Tijekom proteklih 50 godina, veći dio nizinskih travnjaka Hrvatske pretvoren je u oranice. Nakon ekstenzivne melioracije i regulacije vodnih tokova, gotovo da više nema poplavnih i vlažnih travnjaka. Njih se trenutno ekstenzivno i samo privremeno koristi za ispašu i kosidbu. Ako se ovaj trend nastavi, nizinski travnjaci će potpuno nestati. Nekad raznoliki poplavni i vlažni travnjaci (zajednice *Caricetum*, *Deschampsietum*, *Molinietum*) pretvaraju se u manje mokra područja u kojima prevladavaju zajednice francuskog ljulja (*Arrhenatheretum*). Posljedica toga je znatno osiromašenje biološke raznolikosti.

Ekosustav hrvatskog krša je opće priznat ne samo zbog svoje biljne i životinjske biološke raznolikosti već i zbog svojih krhkih hidroloških i geoloških značajki (pećine, jezera, vodopadi, rijeke ponornice, fenomeni vapnenca, itd.). Ovi podzemni i kopnjeni krški ekosustavi međusobno su povezani i ovisni o održavanju osjetljive ravnoteže između reljefa, hidrologije, klime i vegetacije. Krška područja čine gotovo više od pola teritorija Hrvatske.

Najveći uzroci propadanja krških travnjaka su depopulacija i promjene u tradicionalnoj poljoprivrednoj praksi u planinskim, tradicionalno stočarskim područjima Hrvatske (Gorski kotar, Lika, Velebit, itd.). Bez ispaše i redovite kosidbe velike površine travnjaka sve više zarastaju u šumu. Slični se procesi događaju i u krškim područjima Mediterana na suhim obalnim travnjacima i stjenovitim pašnjacima. Iako je prirodan slijed ovdje vrlo spor zbog suhe i tople klime, dugoročni rezultati su isti: grmolika vegetacija potiskuje bogate travnjačke biljne i životinjske vrste koje su prilagođene za opstanak na škrtom tlu ili u škrapama, među stijenama i uz oskudan režim vodom.

Zaštićena područja prirode u Hrvatskoj zauzimaju otprilike 10% države (bez teritorijalnih voda) a čine ih 450 zaštićenih lokacija. Među njima je najpoznatije osam nacionalnih parkova (II kategorija IUCN-a): Plitvička jezera, Paklenica, Risnjak, Mljet, Kornati, Brijuni, Sjeverni Velebit i Krka, te dva strogo prirodna rezervata (I kategorija IUCN-a): Hajdučki i Rožanski Kukovi, te Bijeće i Samarske stijene. Nekoliko njih su popisani kao međunarodno vrijedna prirodna područja. Plitvička jezera uključena su u UNESCO-ov Popis svjetske prirodne baštine, a planina Velebit se nalazi u znanstvenom programu MaB (Čovjek i biosfera) UNESCO-a. Četiri su područja uključena u Spisak Ramsarske konvencije (Kopački rit, Lonjsko polje, donji tok Neretve i Crna Mlaka).

Za biološku raznolikost i divljač mnogih zaštićenih prirodnih područja u Hrvatskoj, neobično je važno da postoji odgovarajući način poljoprivrednog gospodarenja. No u većini zaštićenih područja prirode gotovo da nema poljoprivredne proizvodnje ili su ova područja posve nenaseljena (a ponekad i oboje). Stoga biološka raznolikost koja ovisi o poljoprivredi opada. Posebnu prijetnju predstavlja izostanak kosidbe i ispaše u zaštićenim područjima prirode. Grmolika i šumska vegetacija osvaja zapušteno poljoprivrede zemljište, prekriva ogromna područja i svojim širenjem umanjuje biološku raznolikost bogatih livada i pašnjaka. Naime, zapušteno ili napušteno zemljište ili zemljište koje je obraslo šumom ili ga je prekrilo grmlje, ima znatno manju biološku raznolikost od travnjaka. Osim toga, ovakvom zemljištu prijeti

opasnost od požara pošto se višak biomase ne odstranjuje ispašom. Uslijed ovog procesa, u Hrvatskoj se postupno povećavaju područja pod šumom na račun travnjaka bogatih biljnim i životinjskim vrstama. Ovakav trend zabrinjava i treba ga zaustaviti. Ohrabruje vijest da preostalo (poljoprivredno) stanovništvo u zaštićenim područjima postaje sve više svjesno problema. Isto se može reći i za djelatnike zaposlene u javnim ustanovama koje upravljaju zaštićenim područjima prirode. Oni su počeli s radom na planovima gospodarenja i propisima koji određuju dozvoljene poljoprivredne mjere.

Iako postojeći hrvatski propisi ograničavaju upotrebu poljoprivrednih inputa, posebice pesticida i gnojiva, ali i nekih drugih poljoprivrednih postupaka u zaštićenim područjima prirode, oni su često nedovoljno precizni. Njihovo tumačenje je vrlo rastezljivo, a praćenje i nadzor gospodarenja na zaštićenim područjima je nedostatno.

Poljoprivredno zemljište, posebno travnjaci i starinski voćnjaci, predstavljaju prave riznice biološke raznolikosti, pošto na njima obitavaju brojne vrijedne biljne i životinjske vrste. Poljoprivreda također oblikuje krajolik i utiče na njegovu kvalitetu i karakter.

Promjene u načinu gospodarenja do kojih je došlo u proteklih desetak godina uglavnom su rezultat intenziviranja poljoprivrede. One uključuju specijalizaciju proizvodnje, nestajanje tradicionalnog načina gospodarenja, upotrebu velikih količina mineralnih gnojiva i preparata za zaštitu bilja, uski plodored, promjenu vrsta usjeva koji se uzgajaju, gubitak međa između polja, itd. Intenzivna poljoprivreda povećava pritiske na okoliš uključujući i eroziju tla, gubitak organske tvari, zagađenje vode i smanjenje broja divljih vrsta. U Hrvatskoj i intenzivna i ekstenzivna poljoprivreda ima nepovoljan učinak na raznolikost krajobraza, staništa, vrsta i genetskog fonda. Intenzivna upotreba poljoprivrednih kemijskih sredstava, kao i smanjenje genetskog spremnika što je rezultat uskog plodoreda, nedostatka miješanog uzgoja kultura i upotrebe ograničenog broja pasmina i sorti imali su značajan negativan učinak na biološku raznolikost. Isušivanje močvara (među najvažnijima u Europi) i njihovo pretvaranje u oranice, kao i uklanjanje živica i drveća s poljoprivrednog zemljišta također je imalo negativan učinak na biološku raznolikost. Iako Hrvatska ima brojne lokalne pasmine i sorte, oni su zamijenjeni modernim materijalom koji će bolje odgovarati zahtjevima modernog tržišta. Neka područja s otežanim uvjetima gospodarenja (npr. terase i strmi obronci) i manje produktivne pasmine i sorte bili su zanemareni ili potpuno isključeni iz proizvodnje. Sve je to dovelo do stvaranja monotonih krajobraza i smanjenja biološke raznolikosti genetskog fonda, vrsta i staništa.

Smatra se da uski plodored, kojeg provodi većina hrvatskih poljoprivrednika i zadruga, ima negativan učinak na plodnost tla i biološku raznolikost, iako mala gospodarstva s rascjepkanim parcelama predstavljaju dobru polaznu osnovu za zaštitu prirode. U razdoblju od 1945. do 1990., velike površine travnjaka i močvara su isušene i pretvorene u obradivu zemlju. Zbog toga su uklonjene tisuće kilometara živica, suhozida i šumaraka koji su bili dijelom hrvatskog tradicionalnog krajobraza. Nažalost, mnogi su poljoprivredni proizvođači izgubili dodir s prirodom i ujedno su uništili vrijedna staništa i elemente krajobraza na svojim gospodarstvima. Osim toga, neka manje pogodna područja (npr. terase i strme padine), slabije produktivne vrste i različiti usjevi su zanemareni ili potpuno izostavljeni iz proizvodnje. Sve je to dovelo do monotonih krajolika nekih područja, te smanjenju u genetskoj i stanišnoj raznolikosti, te raznolikosti krajolika.

Na korištenje zemljišta uvelike utječu procesi gospodarske tranzicije i egzodusa ruralnog stanovništva zbog nedavnog rata. Raspad nekoliko velikih državnih poljoprivrednih kombinata i propast državne planske poljoprivrede rezultirali su napuštanjem velikim površina zemljišta.

Nedostatak stoke razloge je što su i organska tvar u tlu i biološka raznolikost travnjaka u Hrvatskoj u opadanju. Brojnost stočnog fonda je posebno niska u područjima visoke prirodne vrijednosti. To dovodi do proraštavanja šumske vegetacije te gubitka travnjaka bogatih vrstama i otvorenog krajobraza važnog za ptice selice i mnoge druge vrste. Preslaba ispaša također onemogućava koristan utjecaj životinja na biološku raznolikost, kao što je selektivna ispaša vrsta, rasijavanje sjemena, zakorijenjavanje biljnih vrsta, održavanje organske tvari u tlu, suzbijanje štetnika i bolesti, itd. Prema nekim procjenama, u razdoblju od 1992. do 2002., približno 300.000 hektara poljoprivrednog zemljišta zaraslo je u šumsku vegetaciju. No, čini se da je ova brojka ozbiljno podcijenjena budući da je u istom razdoblju više od 400.000 hektara obradive zemlje ostalo neobrađeno i izloženo invaziji grmlja. U Hrvatskoj se većina životinja (uz izuzetak ovaca) drži cijele godine u stajama. Ova praksa, zajedno s opadanjem broja životinja, ne dozvoljava učinkovito korištenje travnjaka. To je osiromašilo biološku i krajobraznu raznolikost, prijeteci opstanku brojnih biljnih i životinjskih vrsta koje su povezane s eko-sustavima travnjaka i/ili postupcima gospodarenja. Ovaj je problem naročito naglašen što se tiče bogatstva biološke raznolikosti krških i planinskih područja.

2.3.6.8. Uočene klimatske promjene

Hrvatska je usvojila drugo, treće i četvrto nacionalno izvješće prema Okvirnoj konvenciji UN-a o klimatskim promjenama 6. veljače 2007. Dolje navedeni podaci se temelje na tim izvješćima.

Varijacije temperature i padalina zabilježene u Hrvatskoj u 20. st su određene prema razdobljima obrade podataka za razdoblja 1901.-2000. i 2001.-2004. u pet meteoroloških stanica: Osijek (kontinentalna klima), Zagreb-Grič (kontinentalna klima pod blagim morskim utjecajem), Gospić (kontinentalna klima brdsko-planinske Hrvatske pod jakim morskim utjecajem, 1924 - 2004), Crikvenica (morska klima istočne obale sjevernog Jadrana) i Hvar (morska klima Dalmacije).

I globalno i u Hrvatskoj, razdoblje između 1991. i 2000. bilo je najtoplije desetljeće 20. stoljeća. Među deset najtoplijih godina pet je zabilježeno u Zagrebu -Grič, tri u Osijeku i na Hvaru, te dvije u Gospiću i Crikvenici. Uključujući podatke za 2000.-2004. vidi se kako je 2002. među 10 najtoplijih godina na cijelom području Hrvatske, a godine 2001. i 2003. u svim dijelovima Hrvatske osim istočnog nizinskog dijela, te godina 2004. na otoku Hvaru.

U razdoblju 1901.- 2000. porast prosječne godišnje temperature zabilježen na obali bio je viši nego na kopnu. Jedini izuzetak je bio Zagreb-Grič gdje se ne mogu isključiti utjecaji „otočnog“ zagrijavanja urbanog okoliša. Najveći doprinos zatopljenju u obalnom području je temperatura u toplom razdoblju: jesen na otoku Hvaru i ljeeto u Crikvenici, dok su se u kopnenim dijelovima najviše povisile zimske temperature.

Poljoprivreda je djelatnost koja u općem smislu najviše trpi zbog klimatskih promjena. Zbog posebnih prirodnih i geografskih karakteristika, te raznolikosti Hrvatske, u scenariju klimatskih promjena treba voditi računa o prevladavajućem načinu korištenja prostora u određenim dijelovima Hrvatske.

Predviđeni porast u godišnjem broju aktivnih vegetacijskih dana (temperature iznad 5°C) u nizinskim područjima Hrvatske za 35-84 dana i produljenje razdoblja temperature iznad 20°C za 45-73 dana imat će pozitivni učinak na povećanje u prinosu i kvaliteti poljoprivrednih usjeva.

Ukupni iznos, raspodjela, oblik i intenzitet padalina vrlo je važan za ravnotežu vode tla. Ako tlo nije navodnjavano za vrijeme sušnog razdoblja, prinos usjeva će opadati. U Hrvatskoj se suše u prosjeku pojavljuju svakih tri do pet godina, te mogu smanjiti, ovisno o intenzitetu i trajanju, prinose raznih usjeva za 20 - 92%. Velike suše su

zabilježene 1992., 1995. i 1998., a one 2000. i 2003. su proglašene elementarnom nepogodom.

Klimatske promjene utječu na fiziologiju i međudjelovanje biljaka izazivajući promjene u njihovim područjima rasprostranjenosti (areal) u smislu povećanja ili smanjenja područja vrste ili zajednice i premještanja areala (horizontalna i vertikalna migracija). Brzina migracije areala se procjenjuje na 2,1 km/godina u okviru blažeg i 3,9 km/godina u okviru ekstremnijeg scenarija.

Očekuje se kako će premještanje vegetacijskih pojaseva određene klimatske zone biti popraćeno nestajanjem slabije prilagođenih vrsta, dok se može povećati dinamika ulaska alohtonih vrsta, te bi one agresivnije mogle potjerati autohtone taksonomske vrste iz njihovih prirodnih staništa.

Uspjeh prilagodbe životu u novim staništima zbog klimatskih promjena je teško predvidljivo. Idealni slučaj preživljavanja vrste, uključujući seljenje, je realno samo u određenoj mjeri zbog izoliranih ekoloških niša (otočna populacija, vrste vodotokova, itd.), te prirodnih i umjetnih barijera.

Vodena i močvarna staništa su naročito važna na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Ona omogućuju i/ili sudjeluju u nekojici kritičnih ekoloških funkcija poput regulacije vodnoga režima i stvaranja staništa za nekojicinu stenovalentnih biljaka i životinjskih vrsta. Kako su naročito ovisne o vodnom režimu, močvarna staništa bit će ranjiva na promjene u količini i raspodjeli padalina, uključujući sekundarne učinke na određene vrste.

Na temelju Zakona o zaštiti zraka (NN 178/04), Vlada RH donijela je *Uredbu o praćenju emisije stakleničkih plinova u Republici Hrvatskoj* (NN 1/07), u prosincu 2006. Uredba regulira uspostavu Nacionalnog sustava za procjenu i izvješćivanje o antropogenim emisijama iz izvora i uklanjanja pomoću ponora stakleničkih plinova na temelju Montrealskog protokola. Praćenje emisija stakleničkih plinova se vodi putem slijedećih komponenti: nacionalnog sustava u skladu s odlukom 19/CMP.1; Nacionalnog registra emisija stakleničkih plinova; Izvješća o provedbi politike i mjera za ublažavanje klimatskih promjena; Izvješća o projekcijama emisije stakleničkih plinova i Nacionalnog izvješća prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC).

Na temelju Zakona o zaštiti zraka izrađen je prijedlog Uredbe o sustavu trgovanja emisije stakleničkih plinova u listopadu 2007. Ovom Uredbom će se regulirati prava sustava trgovanja emisijama stakleničkih plinova u Hrvatskoj, u skladu s Direktivom 2003/87/EU. Uredba će se početi primjenjivati od 2010., kad će sustav biti povezan s pravima sustava trgovanja emisija stakleničkih plinova Europske Unije.

Hrvatski Sabor je usvojio Zakon o potvrđivanju Kyotskog protokola uz Okvirnu konvenciju UN-a o klimatskim promjenama (NN – međunarodni ugovori, 5/07) 27. travnja 2007. Ratifikacijom Kyotskog protokola RH je kao strana iz Dodatka B Protokola prihvatila obvezu ograničavanja količine emisije stakleničkih plinova u razdoblju od 2008. do 2012. na 95% od količine emisije u 1990.

U siječnju 2007, Nacionalna strategija UNFCCC i provedba Kyotskog protokola uz nacrt akcijskog plana je završena i objavljena u lipnju 2007. Ovaj je dokument integralni dio Plana za zaštitu zraka i poboljšanje kvalitete zraka u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2008.-2011., a njegovo ozakonjenje se planira u drugoj polovici 2007.

Glavni ciljevi provedbe projekta LIFE04 TCY/CRO/029 „Osposobljavanje za provedbu Okvirne konvencije UN-a o promjeni klime i protokola iz Kyota u Republici Hrvatskoj (siječanj 2005.-listopad 2007.) su bili uspostavljanje institucionalne, zakonodavne i organizacijske osposobljenosti, te poboljšanje odgoja, obrazovanja i javne svijesti o klimatskim promjenama.

2.3.6.9. NATURA 2000

Zakonski okvir kojim se uspostavlja NATURA 2000 mreža u RH reguliran je Zakonom o zaštiti prirode (NN 70/05), te relevantni provedbeni propisi.

Pomoću LIFE III projekta – Uspostava Nacionalne ekološke mreže (CRO-NEN) koji je proveo Državni institut za zaštitu prirode u razdoblju od 2003. do 2005., izrađen je nacrt Nacionalne ekološke mreže kao temelj za usvajanje Uredbe Vlade RH o Nacionalnoj ekološkoj mreži. Ministarstvo kulture kao središnje administrativno tijelo odgovorno za zaštitu prirode u RH, je pripremilo nacrt Uredbe koja sad prolazi proces konzultacija s drugim relevantnim sektorima (poput prostornog planiranja, poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva). Prijedlog Nacionalne ekološke mreže sastoji se od područja važnih za očuvanje vrsta i vrsta staništa na nacionalnoj i međunarodnoj razini, uključujući potencijalna NATURA 2000 područja.

Pomoću projekta Smaragdne mreže, Državni institut za zaštitu prirode je nastavio u 2006. s radom na prikupljanju novih informacija potrebnih za ocjenjivanje NATURA 2000 područja u skladu s kriterijem o kojem se govori u Dodatku III Direktive o staništima, te stvaranju NATURA 2000 baze podataka.

Očekuje se kako će konačni prijedlog NATURA 2000, uključujući proces konzultacija, biti formuliran putem PHARE projekta NATURA 2000 u Hrvatskoj (2006 - 2008) do kraja 2008, kad se od Vlade RH očekuje usvajanje Uredbe o međunarodnim ekološki važnim područjima, koje će izraditi SCI.

Nakon označavanja SCI, aktivnosti o uspostavi potrebnog očuvanja i mjeri gospodarenja unutar značenja Članka 6. Direktive o staništima, bit će pojačano. Očekuje se kako će dio NATURA 2000 područja biti zaštićeno u nekim kategorijama sukladno Zakonu o zaštiti prirode, uključujući usvajanje plana upravljanja posebno izrađenog za svako pojedinačno mjesto. Neka od mjesta neće biti posebno zaštićena, već će umjesto mjera očuvanja i upravljanja biti integrirana u druge relevantne sektorske dokumente (npr.: šumarstvo– planovi gospodarenja šumom, vodno gospodarstvo- planovi vodnoga gospodarenja, poljoprivreda – poljoprivredno - okolišni program).

Značajni broj područja koja predstavljaju potencijalna NATURA 2000 područja je već zaštićeno i pod upravljanjem (javnih institucija za upravljanje zaštićenom prirodnom imovinom) – ¾ područja su zaštićena područja vezana za nacionalne parkove i parkove prirode kojima se upravlja, te u vezi kojih su usvojeni ili su u procesu usvajanja državni planovi i pravilnici o internim propisima. Još uvijek nema plana upravljanja što se tiče bilo koje lokacije, no nekoliko je takvih planova razvijeno (Nacionalni parkovi: Risnjak, Plitvička jezera, Sjeverni Velebit i Paklenica i parkovi prirode Kopački rit i Velebit) ili će njihov razvoj početi u tijeku ove i slijedeće godine (park prirode Lonjsko polje i Vransko jezero, moguće i drugi parkovi prirode). Svi prije navedeni planovi upravljanja biti će sufinancirani međunarodnim projektima (GEF/WB, EK-LIFE i PHARE). Predviđa se kako će planovi upravljanja što se tiče svih 18 nacionalnih parkova i parkova prirode biti provedeni do 2010. godine. Također se razrađuju planovi upravljanja što se tiče dva malena potencijalna NATURA 2000 područja, koje financira Europska Komisija putem CARDS programa.

Članak 36. Zakona o zaštiti prirode (NN 70/05) propisuje obveznu ocjenu prihvatljivosti planiranih zahvata za prirodu što se tiče područja Nacionalne ekološke mreže, što također uključuje potencijalna NATURA 2000 područja. Mehanizam će biti detaljno propisan Pravilnikom o ocjenjivanju prihvatljivosti namjeravanih zahvata u prirodu, a trenutno je u konačnoj fazi usvajanja.

2.3.6.10. Rizici za okoliš vezani za prehrambenu industriju

Prehrambeno-prerađivačka industrija jedna je od najvećih proizvođača otpadnih voda. Od ukupno 52 milijuna m³ otpadnih voda godišnje, otprilike 30%, tj. 15 milijuna m³ otpadnih voda proizvede prehrambeno-prerađivačka industrija. Oko 76% te količine odlazi u kanalizaciju, a ostatak u prirodu. Oko 70% otpadnih voda proizvedenih u prehrambeno-prerađivačkoj industriji koje odlaze u kanalizaciju podliježe prethodnoj preradi. U nekim slučajevima otpadne vode predstavljaju prijetnju osjetljivom krškom ekosustavu zaštićenog područja poput Limskog kanala. To je dodatni problem za Hrvatsku, posebno zbog potrebe za izgradnjom i modernizacijom gradskih kapaciteta za obradu otpadnih voda. Trenutno je samo 12% gradskih otpadnih voda RH u potpunosti obrađeno (fizički, kemijski i biološki). Najveći dio od čak 52% se obrađuje samo fizički.

Dakle, očito je kako će cijeli IPARD program, kao glavni cilj putem ulaganja u okviru svih mjera kao glavni kriterij prihvatljivosti poštivati zaštitu okoliša (npr. gospodarenje gnojivom, tehnikama prihvatljivim za prirodu, itd.) Gdje je to primjenjivo, ulaganje će poštivati pitanja vezana za zaštitu okoliša na početku ulaganja, te sasvim sigurno zadovoljavati uz to vezane standarde Zajednice na kraju ulaganja.

2.3.6.11. Rizici za okoliš vezani za uzgoj ribe

Uzgoj morske ribe, školjaka i rakova u stalnom je porastu. Što se tiče zahtjeva vezanih za okoliš, uzgoj tune je izazvao zabrinutost u lokalnim područjima zbog negativnog utjecaja na okoliš. Ekološke inspekcije farmi riba koja su započela s radom 2001, sve su učestalije. Nadalje, provedeni su nacionalni standardi smanjenja potencijalno negativnog utjecaja na stanovnike. Nadzor aktivnosti koje se vrše na farmama školjakaša i rakova pokazuju napredak u ekološkoj situaciji otkad su njihove aktivnosti usklađene s nacionalnim propisima.

2.3.6.12. Opis PO programa

Izrada svakog PO programa temelji se na pouzdanim podacima i pretpostavkama. U Hrvatskoj nedostaju ili su ograničeno pouzdani neki važni podaci potrebni za siguran odabir PO područja i razradu oglednih PO mjera. Naročito problematični su bili slijedeći podaci i pretpostavke:

Korištenje zemljišta i iskorišteno poljoprivredno područje. Poljoprivredno područje zaštićenih prirodnih lokacija je obično podijeljeno između nekoliko općina, a podaci o korištenju zemlje ne postoje ili su kontroverzni. Zato je vrlo teško ocijeniti stvarno korišteno poljoprivredno zemljište i potencijalni unos u PO pilot programe.

Izračun bruto marže. Hrvatska nema pouzdan izračun bruto marže poljoprivrednih proizvoda. To je osnova za određivanje unaprijed određenog prihoda i dodatnih troškova koji mogu nastati zbog prakticiranja PO mjera. Nedostatak izračuna BM u ovoj fazi otežava kvalitetne procjene za PO premije. Niz poljoprivrednih BM izračuna dostupan je u publikaciji HZPSS-a. Ovi izračuni nisu rezultat FADN-a (Farm Accountancy Data Network) ili sustavnih istraživanja teoretske pretpostavke gospodarskih rezultata koje hrvatski farmeri mogu postići primjenom dobre poljoprivredne prakse i primjenom optimalnih poljoprivrednih unosa. Međutim, njihova vrijednost se nalazi u postojećoj metodologiji izračuna prihoda i troškova poljoprivredne proizvodnje, što može biti usklađeno i iskorišteno u svrhu PO izračuna premija. Obučeni stručnjaci HZPSS-a bit će angažirani u procesu uspostave BM izračuna i premija koje se odnose na određene lokacije (pilot područja) i PO mjere uključene u IPARD program.

Veličina PO pilot područja

Većina se poljoprivredno-okolišnih oglednih mjera odnosi na specifična geografska područja. U većini slučajeva riječ je o precizno određenim mikro-lokacijama sa specifičnim karakteristikama biološke raznolikosti (npr. zaštita određene vrste ptice ili orhideje) ili pak o lokacijama sa specifičnim okolišnim problemima (npr. vodocrpne zone onečišćene nitratom koji potiču od poljoprivrede). Veličina lokacija obično se kreće od nekoliko do nekoliko stotina hektara. Primjena ovog pristupa u slučaju Hrvatske dovela bi do problema. Prosječna veličina gospodarstva u Hrvatskoj je tek 2-5 hektara (ovisno o metodi procjene) a rascjepkano je na 5-10 parcela. Za 30 postotni prijem na specifičnoj lokaciji koja ima, na primjer, 100 hektara bogatih livada trebalo bi sudjelovanje do oko deset poljoprivrednika. Omjer poljoprivredno-okolišnog hektara naspram udjela korisnika, u Hrvatskoj će najvjerojatnije biti oko 3:1. U drugim zemljama stanje je potpuno drugačije. Prosječna veličina gospodarstva u EU-15 državama je oko 20 hektara. Prosječna veličina gospodarstva u Češkoj je oko 300 ha, dok 90% poljoprivrednog zemljišta u Slovačkoj čine gospodarstva koja su veća od 1.000 hektara. Da bi se ostvario poljoprivredno-okolišni prijem od 1.000 ha, u Slovačkoj je potrebno samo jedno gospodarstvo, u Republici Češkoj 3, u EU-15 oko 50 gospodarstava, a u Hrvatskoj čak oko 300. Engleski POP, na primjer, ima zasebnu poljoprivredno-okolišnu mjeru za mala gospodarstva, takozvani Propis za male jedinice. No POP za ta "mala gospodarstva" namijenjen je gospodarstvima čija veličina može biti i do deset hektara, što znači da su još uvijek oko 2-5 veća od prosječnog hrvatskog gospodarstva koje bi trebalo sudjelovati u poljoprivredno-okolišnom programu.

Hrvatska će uložiti maksimalne napore za korištenje ograničenih EU fondova za poljoprivredno – okolišne mjere kako bi stekla što više prakse u provedbi takvih radnji. Očekivani cilj u oglednim područjima treba biti što je moguće realniji. Kako bi se osiguralo uključivanje ciljanog područja u okviru PO mjera (dakle kako bi se izbjegao neuspjeh pilot PO programa), potencijalno PO područje treba biti dovoljno veliko, imati dovoljan broj ha čak i u slučaju kad većina farmera nije zainteresirana za sudjelovanje.

2.3.7. Javne službe u poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji

2.3.7.1. Veterinarske ustanove

Uprava za veterinarstvo MPRRR-a vrši zadaće vezane za zaštitu zdravlja životinja i osiguranje zdravstvene ispravnosti proizvoda životinjskog podrijetla. Nadalje, ona provodi i koordinira aktivnosti upravljanja rizikom u području zdravstvene ispravnosti hrane, provodi druge mjere veterinarskog javnog zdravlja, promiče reprodukciju životinja, određuje organizaciju i prati funkcioniranje veterinarske službe i veterinarske inspekcije, utvrđuje i provodi mjere nadzora veterinarskog okruženja, nadzire proizvodnju, transport i upotrebu veterinarskih lijekova i veterinarsko – medicinskih proizvoda, vodi brigu o dobrobiti životinja utvrđivanjem i kontrolom načina njihovog držanja, smještaja, hranjenja, zaštite i odnosa prema životinjama, te je zadužena za kontrolu unutarnjeg i međunarodnog trgovanja životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla.

Hrvatski veterinarski institut (HVI) pruža laboratorijske usluge za službenu kontrolu prehrambenih proizvoda životinjskog podrijetla. Središnji veterinarski institut se nalazi u Zagrebu, dok se ostala četiri regionalna veterinarska instituta nalaze u Splitu, Vinkovcima, Rijeci i Križevcima.

Veterinarski fakultet vrši znanstvene i obrazovne aktivnosti, kao i kliničke i terenske dijagnostičke zadaće, određene laboratorijske analize za službenu veterinarsku kontrolu, te također procjenjuje zdravstvenu ispravnost i kvalitetu hrane i ostalih proizvoda životinjskog podrijetla.

Centar za reprodukciju u stočarstvu (CRLB) RH je tijelo odgovorno za prijenos znanja i tehnologije na području reprodukcije, uzgoja i povećanja plodnosti životinja, kao i za distribuciju obilježavanja životinja za njihovu identifikaciju i evidenciju.

Hrvatska veterinarska komora (HVC) je stručna veterinarska udruga koju čine veterinari; odgovorno je za izdavanje i produženje radnih dozvola (licenci), planiranje i nadzor sustavnog i stalnog stručnog usavršavanja njegovih članova.

Ovlaštene veterinarske organizacije su pravne osobe s javnim ovlastima. U Hrvatskoj postoji 161 ovlaštena veterinarska organizacija. Takve organizacije vrše zaštitu zdravlja životinja, kao i provjere i kontrole veterinarskog zdravlja sukladno sa Zakonom o veterinarstvu.

Veterinarska inspekcija RH je organizirana prema načelu vertikalne podređenosti. Inspekcije na središnjoj razini vrši državna veterinarska inspekcija Odjela inspeksijskih poslova Uprave za veterinarstva u okviru MPRRR-a.

Na lokalnoj razini inspekcije vrše županijski veterinarski inspektori, tj. gradski veterinarski inspektori. Organizacija županijske veterinarske inspekcije prati administrativnu podjelu RH na način da je Veterinarska služba uspostavljena u svakoj županiji i ima, u pravilu, jednu ili više područnih ureda. Grad Zagreb, kao zasebna administrativna jedinica, ima vlastiti zasebni Veterinarski ured. Provjere i kontrole veterinarskog zdravlja u objektima pod nadzorom veterinarskog zdravstva vrše ovlašteni veterinari. Svi inspektori (državni, županijski/gradski, granični inspektori) su državni službenici, dok su ovlašteni veterinari zaposlenici ovlaštenih veterinarskih organizacija u privatnom vlasništvu.

2.3.7.2. Hrvatski stočarski centar

Glavna aktivnost Hrvatskog stočarskog centra promiče stočarsku proizvodnju, uzgoj i odabir. Te aktivnosti uređene su Uredbom Vlade RH koje se odnose na uspostavu Hrvatskog stočarskog centra²⁷.

HSC aktivnosti su slijedeće: uzgoj, odabir i poboljšanje genetske kvalitete domaćih životinja; evidentiranje svih obilježenih životinja u RH; ispitivanje proizvodnih svojstava svih pasmina i vrsta domaćih životinja; obrada podataka o uzgoju i odabiru i ocjena uzgojnih vrijednosti evidentiranih životinja; izdavanje potvrda o podrijetlu svih uzgojenih grla prilikom stavljanja u promet; gospodarenje i koordinacija uzgojnog programa za svaku vrstu; zaštita i očuvanje svih domaćih i zaštićenih vrsta i pasmina u RH; pomoć pri uspostavi udruga uzgajivača stoke; organizacija prometa uzgojno valjanih grla stoke; organizacija stočnih usluga; proizvodnja određenih vrsta i pasmina s ciljem provedbe uzgojnog programa i uzgojnih rezultata i odabir kontrola mjera; suradnja sa znanstvenim ustanovama u promidžbi uzgoja i selektivnih mjera i u poboljšanju genetske kvalitete svih vrsta i pasmina; obrada prijave za stimulaciju stočne proizvodnje i administrativne kontrole provedbe; testiranje kvalitete stočnih

²⁷ Uredba Vlade RH koja se odnosi na uspostavu Hrvatskog stočarskog centra, Narodne novine broj 64/94, 11/97, 47/99 i 78/03

proizvoda, tj. svježeg sirovog mlijeka u Središnjem laboratoriju u Križevcima, te ocjena polovica i trupova životinja na liniji klanja.

2.3.7.3. Zavodi za biljnu proizvodnju

Područje proizvodnje biljaka pokrivaju dvije specijalizirane službe.

Zavod za zaštitu bilja u poljoprivredi i šumarstvu je dijagnostička i preventivna služba za zaštitu biljaka od pesticida. Osim kontrole zdravlja flore potrebne za proizvodnju sjemena i biljaka, njegove usluge obuhvaćaju i očuvanje zdravlja biljaka i biljnih proizvoda; zavod također vodi kemijska i biološka istraživanja u području očuvanja biljaka i vrši sustavno obrazovanje (tečajevi na mjesečnoj osnovi) na temu zaštite bilja.

Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo je novo uspostavljeni zavod i njegove su glavne aktivnosti utvrđivanje poljoprivrednih biljnih vrsta, atesta za biljke, itd. Zavod je podijeljen na četiri odjela i laboratorije za pripremu sjemena i ispitivanje. Broj novozaposlenih osoba u zavodu se i dalje povećava.

2.3.7.4. Zavod za voćarstvo

Zavod za voćarstvo je utemeljen temeljem Uredbe Vlade RH (NN 100/01) kao specijalizirana ustanova za vršenje zadaća na području voćarstva, financira se iz sredstava državnog proračuna, prenesenih putem MPRRR-a, kao i sredstava zarađenih tijekom vršenja njegovih regularnih aktivnosti.

Zavod je uglavnom odgovoran za: zasnivanje i održavanje matičnjaka za proizvodnju reprodukcijskog sadnog materijala za rasadničku proizvodnju u voćarstvu; zasnivanje i održavanje matičnjaka za proizvodnju bezvirusnih voćnih podloga i plemki; uvođenje novih sorti i podloga voćnih vrsta; provođenje klonske selekcije s ciljem izdvajanja najvrjednijih genotipova pojedinih voćnih vrsta; zasnivanje referentnih kolekcija sorti i podloga voćnih vrsta; vođenje upisnika nasada voćnjaka; projektiranje, podizanje i održavanje pokusnih voćnjaka s ciljem istraživanja najperspektivnijih uzgojnih oblika, gnojidbe, zaštite, sustava održavanja tla i pomotehnike; vođenje statističke analize i objedinjavanje svih rezultata istraživanja u voćarstvu; izrada prijedloga plana regionalizacije proizvodnje voća u Hrvatskoj; obavljanje drugih poslova i zadataka utvrđenih Statutom zavoda sukladno zakonu.

2.3.7.5. Hrvatski Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo

Hrvatski Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo utemeljen je 1996., Uredbom o osnivanju zavoda (NN 22/96, 85/96, 11/97 i 48/00). Temeljne zadaće Zavoda regulirane su Zakonom o vinu i drugim proizvodima od grožđa i vina (NN, 96/03) i provedbenim propisima u skladu s njim.

Osnovne zadaće zavoda su: obavljanje analize, pretraga i ocjenjivanje grožđa za vino, vina i drugih proizvoda od grožđa i vina, voćnih vina i drugih proizvoda koji sadrže voćno vino; vođenje Vinogradarskog registra, vođenje i objedinjavanje glavnog upisnika proizvođača grožđa, vina i voćnog vina; donošenje rješenja o doslađivanju mošta i masulja; doslađivanju specijalnih vina; donošenje rješenja o stavljanju u promet grožđa, mošta i drugih proizvoda od grožđa i vina i voćnih vina; izdavanje svjedodžbi o kakvoći vina i drugih proizvoda od grožđa i vina, te voćnih vina koja se izvoze ili uvoze; izdavanje svjedodžbi i mišljenja o kakvoći vina i drugih proizvoda od grožđa i vina, te voćnih vina u inspeksijskom nadzoru.

U svrhu praćenja učinkovitosti i stanja u vinogradarstvu i vinarstvu Zavod je dužan o obavljenim aktivnostima podnijeti izvješće barem dva puta godišnje Ministarstvu i matičnom radnom tijelu Hrvatskog Sabora.

Vino i drugi proizvodi od vina u prometu na domaćem tržištu i prilikom izvoza i uvoza, moraju imati kontrolne markice, tj. vrpcu koju izdaje Zavod.

Hrvatski Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo ima referentni laboratorij za fizičku i kemijsku analizu mošta, vina, voćnog vina i drugih proizvoda od grožđa i vina koji se vrše zbog inspekcije. Također je ovlašten za provedbu organoleptičke procjene mošta i vina.

2.3.7.6. Ustanove za kontrolu zdravstvene ispravnosti hrane

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (MZSS) i MPRRR su tijela odgovorna za zdravstvenu ispravnost hrane.

Hrvatska Agencija za hranu (HAH) u potpunosti je odgovorna za koordinaciju svih zdravstvenih aspekata ispravnosti hrane i hrane za životinje. Zadaće Agencije obuhvaćaju sve razine procjene analize rizika: procjena rizika, upravljanje rizikom i rizik vezan za komunikaciju. HAH koordinira i usmjerava politiku zaštite na nacionalnoj razini. Svi predloženi zakoni trebaju dobiti mišljenje HAH-a prije nego su usvojeni. HAH koordinira također inspekcijski sustav koji vrši MPRRR i MZSS. Hrvatska Agencija za hranu odobrava godišnje programe kontrole kao i izvješća službenih kontrola ovih ministarstava.

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (MZSS) – Uprava sanitarne inspekcije odgovorna je za zakonodavstvo, provedbu i nadzor zdravstvene ispravnosti hrane neživotinjskog podrijetla. Uprava je podijeljena na dva odjela

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) je znanstvena ustanova koja pruža laboratorijske usluge zdravstvene ispravnosti hrane za proizvode neživotinjskog podrijetla (nacionalni i županijski laboratoriji); vodi godišnje monitoring programe; također je odgovoran za praćenje kvalitete zraka i vode.

Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi su odgovorni za politiku, usvajanje propisa i inspekciju u sektoru planiranja zaštitnih sredstava, kao i rezidua pesticida. Same inspekcije vrše sanitarni i fitosanitarni inspektori na nacionalnoj razini.

2.3.7.7. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS)

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (u daljnjem tekstu: HZPSS) je ustanova koja pruža besplatne usluge savjetovanja obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima s ciljem povećanja proizvodne i gospodarske učinkovitosti poljoprivrede, kao i obnovu, razvoj i očuvanje vrijednosti ruralnih područja.

Glavne zadaće Zavoda su pružanje tehnoloških preporuka, uputa i praktičnih primjera za demonstriranje novih tehnologija i novih metoda gospodarenja, te prijenosa znanja i vještina potrebnih za razvoj poljoprivredne proizvodnje na obiteljskim gospodarstvima.

HZPSS funkcionira putem Središnjeg ureda u Zagrebu, kao i putem županijskih odsjeka. Unutar Središnjeg ureda su tri službe – Služba za koordinaciju provedbe mjera i programa potpore razvitku poljoprivrede, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju; Služba za planiranje, koordiniranje i praćenje stručnog rada; i Služba za pravne, kadrovske, organizacijske, financijsko-planske, računovodstvene i opće poslove. Unutar tih službi postoji devet specijaliziranih odjela na čelu kojeg su načelnici – stručnjaci za razna područja poljoprivrede (stočarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo i vrtlarstvo, zaštitu bilja, ratarstvo, agroekonomiku, mehanizaciju,

ruralni razvitak, ribarstvo, hranu i ekološku poljoprivredu), te zaposlenici koji se bave ekonomijom, financijama, informatikom, pravom, izdavaštvom i drugim administrativnim poslovima.

HZPSS ima odsjeke u svim županijama i u gradu Zagrebu. Svaki odsjek ima nekoliko ureda (područni uredi) i zapošljava 4 do 17 agronomskih stručnjaka.

Od samih početaka postojanja Vijeća za primijenjena poljoprivredna istraživanja HZPSS-a, zaposlenici su sudjelovali u vođenju tih istraživanja. Nosioci provedbe su znanstvene i druge ustanove i subjekti koji su također sudjelovali u prijedlozima i procjeni projekata za određeno istraživanje.

Istovremeno HZPSS organizira predavanja, prezentacije i tečajeve za obrazovanje poljoprivrednika i drugih klijenata kroz godinu.

HZPSS ima vrlo važnu ulogu u informiranju, organiziranju promidžbenih aktivnosti i pružanju pomoći poljoprivrednim proizvođačima, te drugim subjektima u poljoprivredi, u provedbi mjera poljoprivredne politike u Hrvatskoj. On također vodi promotivne aktivnosti vezane za usklađivanje poljoprivrednog sektora u pretpripristupnom razdoblju (pretpripristupni programi) za Hrvatsku. Zbog toga, je bio aktivno uključen u informiranje, promociju i provedbu SAPARD programa na slijedeći način:

- Obuka instruktora – obrazovanje HZPSS zaposlenika kao instruktora koji su preuzeli širenje informacija potencijalnim korisnicima;
- radionice / predavanja – organizirani na županijskoj i lokalnoj razini, načinjeni za predstavnike lokalnih uprava i potencijalnih korisnika
- događaji (okrugli stolovi, radionice, predavanja, itd.) na poziv;
- mediji – oglašavanje i informiranje javnosti putem tiska, radija i televizije
- Web stranica HZPSS-a
- promotivni materijal – promidžba i distribucija promotivnih materijala krajnjim korisnicima.

HZPSS odjeli, u skladu sa svojim specijalnostima, izravno surađuju s MPRRR-om u organizaciji i provedbi informativnih aktivnosti vezanih za nacionalne mjere poljoprivredne politike, te pretpripristupnih programa.

2.3.7.8. Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (TISUP)

Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi u Hrvatskoj razvio se u okviru projekta Svjetske banke i MPRRR-a „Razvitak službi za potporu obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima“ 1995.

TISUP je utemeljen 1997. godine i predstavlja sustav centraliziranog, redovitog skupljanja i obrade podataka o tržištu poljoprivrednih prehrambenih proizvoda, te distribucije dobivenih, relevantnih, tržišnih informacija o tržišnim sudionicima. Naglasak je na podacima i informacijama o cijenama poljoprivredno-prehrambenih i ribarskih proizvoda kako bi se osigurala jednostavnost pretraživanja stanja na tržištu.

Glavne zadaće TISUP-a su: promatranje tržišta i proizvoda na tržištu na nacionalnoj, regionalnoj i posebnoj, proširenoj međunarodnoj razini, te izradi nepristranih izvješća o cijenama, tendencijama i ukupnom stanju poljoprivredno – prehrambenih proizvoda, zadovoljavajući potrebe različitih ciljnih skupina.

Odjel za TISUP u poljoprivredi prikuplja podatke o cijenama poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i inputa u poljoprivredi i ribarstvu, osnovnim oznakama

ponude i potražnje na lokalnom hrvatskom i međunarodnom tržištu, osigurava izmjenu podataka o cijenama u i izvan Ministarstva i surađuje s drugim ustanovama; priprema temelj za modifikaciju mjere za politiku tržišnih cijena; prikuplja podatke i priprema izvješća o cijenama poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i inputa u poljoprivredi za potrebe Europske Komisije i drugih međunarodnih ustanova; surađuje s međunarodnim ustanovama u provedbi projekata za unaprjeđenje sustava tržišnih informacija u poljoprivredi.

Zadaće u području poljoprivrede također djelomično vrše i druge državne ustanove poput Državnog inspektorata, Državne hidrološke i meteorološke službe, te Državne geodetske uprave. Administrativne i tehničke zadaće vezane za opću politiku zaštite okoliša su odgovornost Državne uprave za prirodu i zaštitu okoliša.

2.3.7.9. Ostale ustanove

Zadaće u području poljoprivrede se također djelomično vrše od strane drugih državnih ustanova poput Državnog inspektorata, Državne hidrološke i meteorološke službe, te Državne geodetske uprave. Administrativne i tehničke zadaće vezane za opću politiku zaštite okoliša su odgovornost Državne uprave za prirodu i zaštitu okoliša.

2.4. ANALIZA NEJEDNAKOSTI

U Hrvatskoj regionalne nejednakosti u razvoju još uvijek su u porastu, na što utječu razni čimbenici. Razina regionalnog razvoja i regionalne konkurentnosti mjere se putem nekoliko pokazatelja, te neki izdvojeni pokazatelji ukazuju kako su spomenute nejednakosti prilično vidljive.

2.4.1. Regionalne razvojne nejednakosti

Nejednakosti razvijenosti županija dane su u tablici 2-120 kroz četiri pokazatelja razvoja: (i) BDP po stanovniku, (ii) promjena populacije (iii) udio populacije s višim obrazovanjem i (iv) stopa nezaposlenosti.

(i) Usporedbom osnovnog ekonomskog pokazatelja BDP po stanovniku (u PPS) na županijskoj razini pokazuje kako su 2003. samo četiri županije prešle prosjek hrvatskog BDP-a (grad Zagreb, Istarska županija, Primorsko-goranska i Ličko-Senjska). Podaci pokazuju kako su dvije najrazvijenije županije imale BDP po stanovniku 2,6 puta veći od dvije najslabije razvijene županije. U usporedbi s prosječnim EU25 BDP po stanovniku, razina BDP po stanovniku varira od 81% EU razine u slučaju grada Zagreba, do 26% u Vukovarsko-srijemskoj i Brodsko-posavskoj županiji.

(ii) Općenito govoreći demografska situacija u Hrvatskoj za vrijeme posljednjeg međupopisnog razdoblja (1991 - 2001) je loša. Primjećuje se rašireni proces depopulacije. Samo pet županija ima zabilježen rast ili stagnaciju glede broja stanovnika, dok je u svim drugim županijama broj stanovnika je u opadanju (najviše u Ličko-senjskoj županiji-34,9%). Nadalje, nastavlja se trend ruralno-urbane podjele. Karakterizira ga rastuća koncentracija stanovnika u Zagrebu i nekoliko drugih makroregionalnih i regionalnih centara i uskog obalnog područja, dok su druge regije u Hrvatskoj intenzivno raseljavaju. Zapanjujuća je činjenica negativnog prirodnog rasta stanovništva u razdoblju od 1998 - 2001 u nekim ruralnim županijama koji je oko pet puta viši od nacionalne razine.

Dakle, u državi postoje velika odstupanja u gustoći naseljenosti. Najveća gustoća stanovnika je u gradu Zagrebu – 7,5 puta je veća nego u drugoj najgušće naseljenoj županiji (Međimurska), i 15,5 puta je veća od hrvatskog prosjeka od 78,4 stanovnika po km². Izuzmemo li Grad Zagreb, omjer najslabije naseljene županije (Ličko-senjska)

i najgušće naseljene (Međimurska) je 1:16,2. Postoji izravna i recipročna veza između jedinice gustoće naseljenosti i njenih gospodarskih mogućnosti i razvoja, s obzirom da su poduzeća i drugi poslovni subjekti smješteni u najnaseljenijim područjima i značajno doprinose lokalnim prihodima. Zbog njihovog relativno visokog broja, veliki se broj županija i općina u Hrvatskoj suočava s problemom neučinkovite politike i nedostatkom razvojnih fondova zbog male porezne osnove (broj stanovnika) zbog čega mnogo tih jedinica ovisi o lokalnom prihodu. Posljedica toga je oslanjanje lokalne i regionalne samouprave – i područja kojima se pomaže – na prijenos financija i državne potpore iz državnog proračuna. (Situacija bi se s vremenom trebala poboljšati nastavkom fiskalne decentralizacije i kao odraz politike decentralizacije, te uz međužupanijske i međuopćinske suradnje na razvojnim projektima i poticanje uslužnih usluga).

(iii) podaci o razini obrazovnih ostvarenja, koje predstavljaju značajni čimbenik regionalnog razvoja, dodatno otkrivaju nejednakosti unutar države. Iako je hrvatsko radno sposobno stanovništvo relativno dobro obrazovano i obučeno, postoje vrlo velike razlike na županijskoj razini. Grad Zagreb ima ukupno najveći omjer stanovnika s višim obrazovanjem u usporedbi s ukupnim stanovništvom (16,8%); ovaj omjer je pet puta veći nego u županiji s najlošijim omjerom tj. najmanjim udjelom ljudi s višim obrazovanjem (Krapinsko-zagorska županija, 3,2%). Većina ljudi s višim obrazovanjem živi u većim gradovima, koji nude veće mogućnosti što se tiče zapošljavanja. Koncentracija obrazovanih ljudi u gradu Zagrebu je zapanjujuća, jer on privlači gotovo dvaput više visoko obrazovanih ljudi od bilo koje druge županije.

(iv) stopa nezaposlenosti se znatno razlikuje od županije do županije. S jedne strane su najrazvijenije županije koje pokazuju relativno nisku stopu nezaposlenosti u usporedbi s hrvatskim prosjekom (koji je 2004. iznosio 16,8%), dok s druge strane najslabije razvijene županije pokazuju visoke stope nezaposlenosti. Nejednakost je velika između Istarske županije (6,6%) i grada Zagreba (10,3%) s najmanjim stopama nezaposlenosti s jedne strane i Vukovarsko-srijemske (28,4%) s najvišom stopom nezaposlenosti, s druge strane.

Tablica 2-120: Razlike u razvijenosti među hrvatskim županijama

Županija	Površina	Stanovništvo	Gustoća naseljenosti	BDP po glavi stanovnika PPP u 2003, EUR	BDP po stanovniku PPP u 2003, EUR (RH =100)	Promjena između popisa 2001/1991 (%)	Stanovništvo s visokim obrazovanjem (%)	Stanovništvo s visokim obrazovanjem	Udio stanovnika s visokim obrazovanjem (%)	Nezaposlenost	Stopa nezaposlenosti
	(km ²)	2001. Popis						2001. popis	2001. popis	U 2004	
Zagrebačka županija	3.060	309.696	101,2	7.172	74,1	110,58	4,9	12.379	4,3	13.463	10,3
Krapinsko-zagorska	1.229	142.432	115,9	6.976	72	96,45	3,2	3.816	1,3	5.852	10,7
Sisačko-moslavačka	4.468	185.387	41,5	7.670	79,2	74,79	4,6	7.084	2,5	18.789	24,9
Karlovačka	3.626	141.787	39,1	7.596	78,4	79,08	5,1	6.095	2,1	13.104	22,
Varaždinsk	1.262	184.769	146,4	9.037	93,3	98,76	4,9	7.522	2,6	10.419	13,
Koprivničko-bilogorska	1.748	124.467	71,2	9.595	99,1	96,99	4,1	4.235	1,5	7.899	17,2
Bjelovarsko-bilogorska	2.640	133.084	50,4	7.451	76,9	93,37	4	4.330	1,5	11.395	22,8

Primorsko-goranska	3.588	305.505	85,1	11.285	116,5	95,47	9,9	25.927	9	17.626	12,5
Ličko-sečinska	5.353	53.677	10	10.172	105	65,06	3,8	1.701	0,6	3.468	16,8
Virovitičko-podravska	2.024	93.389	46,1	7.356	76	90,84	3,5	2.678	0,9	9.706	26,8
Požeško-slavonska	1.823	85.831	47,1	7.051	72,8	87,49	4	2.765	1	5.494	17,5
Brodsko-posavska	2.030	176.765	87,1	5.620	58	102,56	4,2	5.987	2,1	15.864	25,9
Zadarska	3.646	162.045	44,4	7.795	80,5	76,78	6,7	8.840	3,1	11.818	18,
Osječko-baranjska	4.155	330.506	79,5	7.402	76,4	91,62	6,3	17.051	5,9	32.397	23,9
Šibensko-kninska	2.984	112.891	37,8	6.766	69,9	76,79	5,6	5.273	1,8	10.850	24,7
Vukovarsko-srijemska	2.454	204.768	83,4	5.742	59,3	90,28	3,9	6.439	2,2	20.175	28,4
Splitsko-dalmatinska	4.540	463.676	102,1	7.253	74,9	98,48	8,5	32.028	11,1	40.712	20,9
Istarska	2.813	206.344	73,4	12.86	132,	101,4	7,3	12.663	4,4	6.313	6,6
Dubrovačko-	1.781	122.870	69	8.584	88,6	98,56	8,2	8.195	2,8	8.200	15,7
Međimurska	729	118.426	162,2	7.699	79,5	100,9	3,7	3.536	1,2	7.257	15,
Grad Zagreb	641	779.145	1.215,50	17.301	178,7	100,82	16,8	109.323	38	38.936	11
UKUPNO	56.59	4.437.46	78,4	9.684	100	93,89	7,9	287.86	100	309.73	16,

Izvor: DZS, 2003 – 2004

2.4.2. Nejednakosti u odnosu na Europsku uniju

Glavne nejednakosti što se tiče ruralnog razvoja su slijedeće:

Tablica 2-121: Hrvatska – nejednakosti u odnosu na Europsku Uniju

Pokazatelji	Jedinice	2003 ²⁸		
Osnovni podaci		EU (15)	EU (25)	Hrvatska
Površina	‘000 km ²	3.230,8	3.976,4	56,6
Stanovništvo	‘000	380.379	454.580	4.437,4
Gustoća naseljenosti	po km ²	117	114	78
BDP po glavi stanovnika na temelju PPP (paritet kupovne moći)	EUR	24.464	21.441	9.684
Stanovništvo ispod 15/ukupno stanovništvo	%	16,4	16,5	17,0
Stanovništvo iznad 65 i starije/ukupno stanovništvo	%	16,8	16,3	15,6
Stupanj aktivnosti	%	64,3	62,9	50,2

²⁸ Godina 2003 – velika suša

Stopa nezaposlenosti	%	7,5	8,3	19,1
Zaposlenost u poljoprivredi i ribarstvu	%	4,0	5,2	7,3
Zaposlenost u industriji i građevinarstvu	%	24,6	25,5	30,5
Zaposlenost u uslužnom sektoru	%	71,4	69,2	62,2
Dodana bruto vrijednost u poljoprivredi /BDP	%	1,6	1,6	6,5
Zaposlenost u poljoprivredi/Ukupno zaposlenost	%	4,0	5,2	7,3
Nastali gradski otpad (2004)	Kg/osoba	580	537	282
Vodni resursi: ukupno obnovljivi po stanovniku (1998 – 2002)	000 m ³ / stanovn. / god.	7,10	7,13	23,77
Korišteno poljoprivredno područje/ukupno područje	%	40,5	42,0	19,0
Područje prekriveno šumom	%	35,3	34,5	42,0
Proizvodi od žitarica / gotovi poljoprivredni proizvod	%	57,1	56,6	60,6
Stočarski proizvodi/ gotovi poljoprivredni proizvod	%	42,9	43,4	39,4
Prosječna veličina farme	ha	17,7	13,5	2,4
Pšenica	tona po ha	5,3	4,8	2,9
Krumpir	tona po ha	33,9	26,4	5,9
Šećerna repa	tona po ha	57,7	53,9	24,8
Uljana repica	tona po ha	2,9	2,6	1,8
Mlijeko	kg po kravi	6.248	5.906	2.625

Izvori, DZS, EUROstat, FAOstat Analiza: MPRRR, 2004; Srednji devizni tečaj HRK/euro 2003: 7,56

Podaci prikazani u gornjoj tablici pokazuju u čemu postoje velike nejednakosti (2 – 3 puta veće ili niže u usporedbi s EU), a gdje su manje ili ne postoje.

Nejednakosti između Hrvatske i zemalja članica EU uglavnom su izražene u BDP-u po stanovniku i stopi nezaposlenosti koja je u Hrvatskoj gotovo dvostruko veća u odnosu na EU. Također gustoća naseljenosti gotovo je dvaput veća u, EU kao i gomilanje otpada.

Vodni resursi su jedna od rijetkih komparativnih prednosti Hrvatske gdje se vidi kako Hrvatska ima tri puta više obnovljivih vodnih resursa od EU-25.

Značajne nejednakosti se također mogu vidjeti u poljoprivrednoj proizvodnji, gdje je u hrvatskoj vidna niža prosječna veličina farme kao i prinos po hektaru i proizvodnja mlijeka po kravi

Također se vidi kako poljoprivredna površina u ukupnoj površini Hrvatske, iznosi 19%, dok je u EU-25 to 42%.

2.5. SWOT ANALIZA

2.5.1. SWOT Analiza socio-ekonomske situacije u ruralnim područjima

Velika raznolikost hrvatskih geografskih područja što se tiče prirodnih, društvenih, gospodarskih i kulturnih značajki velikim je dijelom nastala zbog učinka četiri skupine čimbenika koji danas određuju razvojni proces ruralnih područja:

167

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- Prirodni potencijal regije (klimatski i hidrološki uvjeti, kvaliteta tla, šume, vodni resursi, distribucija naselja, itd.);
- Povijesni i socijalni čimbenici – tradicija regije, posljedice rata i promjene političkih sustava (migracije, mješanje kultura, politička svijest i sudjelovanje u procesu donošenja odluka, lobiranje, organizacija lokalne zajednice), dob i obrazovna struktura stanovništva (postotak starih ljudi koji nisu skloni promjenama u usporedbi s mladim poduzetnicima), svijest o kulturnom nasljeđu i tradicionalnim vrijednostima;
- Gospodarski čimbenici – npr. udaljenost od mjesta prodaje, naročito većih gradskih centara, struktura i organizacija lokalnog tržišta, pristup osnovnoj infrastrukturi, financijska snaga lokalnog proračuna, ekonomska učinkovitost tvrtki, poduzetništvo, itd.;
- Institucionalni čimbenici – npr. zakoni i propisi (uključujući domaće oporezivanje) i njihovo provođenje, stupanj lokalnog sudjelovanja u donošenju odluka, učinkovitost administracije, itd.

Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Očuvani okoliš i priroda	Migracijski trend prema gradovima naročito mlađe ekonomski aktivne populacije i žena	Povoljni klimatski uvjeti	Spor proces strukturnih reformi
Bogata raznolikost krajolika	Depopulacija i staro stanovništvo u pretežno ruralnim područjima	Povoljan geografski položaj zemlje u Europi	Visoka nezaposlenost
Bogato kulturno i povijesno nasljeđe	Niska razina formalnog obrazovanja i loša kvaliteta obrazovnih ustanova u ruralnim područjima;	Stabilni makroekonomski pokazatelji	Neuravnotežen regionalni rast i razvoj zbog manjka osnovne infrastrukture, socijalnog i ljudskog kapitala u ruralnim regijama
Prihvatanje tradicionalnih vještina i proizvoda;	Niža razina osnovne socijalne i ekonomske infrastrukture u usporedbi s urbanim regijama	Izgrađena nova mreža autocesta i telekomunikacija	Spor proces povećanja učinkovitosti lokalne uprave;
Šumska područja s velikim potencijalom za lovni turizam i	Spori napredak razminiranja u područjima koja su bila zahvaćena	Novi trendovi u turističkoj potražnji	Spori napredak u unapređenju ruralne infrastrukture

preradu drva	ratom;		
Razvoj raznolikih sustava poljoprivredne proizvodnje	Mnogo napuštenih ruralnih i poljoprivrednih površina	Dostupnost izvora obnovljive energije	Nedostatak pouzdanih statističkih podataka ruralnim područjima
MSP sektor u uslugama i proizvodnji velikim potencijalom za stvaranje novih radnih mjesta	Potencijalno korištenje obnovljivih izvora energije		Niski stupanj organizacije ruralnog civilnog društva
Dobra perspektiva za ruralni i agroturizam	Premalene i neučinkovite jedinice lokalne samouprave		
Strukture lokalne samouprave imaju iskustva u lokalnom razvojnom planiranju	Nije provedena reforma stručnog poljoprivrednog obrazovnog sustava		
Niski troškovi radne snage	Nije razvijeno gospodarenje otpadnim vodama i otpadom		

Izvor: MPRRR – URR, 2007

2.5.2. SWOT analiza poljoprivredno-okolišne situacije

Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
-----------	----------	------------	-----------

Nacionalni ponos zbog prirodnih ljepota zemlje	Nezakonit lov, ribolov, uništavanje šuma i vegetacije otkrivaju raskorak između retoričke podrške zaštiti prirode/okoliša i uobičajene prakse	PO bi mogao biti zanimljiv kao novi koncept	Brzo opadanje broja poljoprivrednika
Hrvatska je prihvatila/potpisala glavne međunarodne sporazume o okolišu i bioraznolikosti	PO nije primarni interes i najvažniji prioritet zainteresiranima	Stvaranje brandova u gospodarstvima/regijama pod PO upravljanjem	Nedostatak razumijevanja i potpore za PO od strane utjecajnih društvenih skupina
Određivanje NATURA 2000 područja u tijeku	Katastarski podaci i podaci u zemljišnim knjigama su stari	Upravljanje potrebama NATURA 2000 područja favorizira provedbu PO mjera	Poljoprivreda postaje sve specijaliziranija i industrijaliziranija
Neki poljoprivrednici već prakticiraju organski uzgoj	Velike površine poljoprivrednog zemljišta u tim područjima su u državnom vlasništvu, a odgovorne javne ustanove ne žele ili ne mogu njima upravljati	Potencijalne mogućnosti zapošljavanja stručnjaka za očuvanje prirode/ekologa	Stara populacija poljoprivrednika
Postoji uredba o organskom uzgoju	Nerazvijeni planovi upravljanja u većini područja zaštićene prirode	Konzultacije s državama članicama i stečeno iskustvo	Gubitak poljoprivrednog zemljišta zbog brzog širenja naselja i infrastrukture
Aktivne i kvalificirane ustanove za očuvanje prirode	Slabe administrativne strukture za upravljanje PO postupcima	Proces pristupa EU	Napuštanje i zaraslost staništa/travnjaka
Prethodni projekti su pomogli razumijevanju PO	Slaba suradnja između javnih, privatnih i	PO program je jedina obvezna komponenta EU PRR	Intenzifikacija poljoprivredne proizvodnje u određenim

170

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

koncepta	ustanova civilnog društva		područjima
Bogat krajolik, habitat i raznolikost vrsta od kojih su neke od međunarodne važnosti	Nema financijskih poticaja za raščišćavanje napuštene zemlje		
Obilje površinskih i podzemnih voda	Bioraznolikost poljoprivrednog zemljišta je ozbiljno smanjena		
Upravlja se gotovo svim travnjacima ekstenzivno	Velika upotreba pesticida i gnojiva na poljoprivrednom zemljištu		
Mnogo lokalnih raznolikosti i vrsta	Nema tradicije prakse upravljanja prirodom na farmi		

Izvor: MPRRR – URR, 2007

2.5.3. SWOT analiza LEADER pristupa

Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Lokalne državne strukture koje imaju iskustva u lokalnom planiranju razvoja	Niska razina formalnog obrazovanja i loša kvaliteta obrazovnih ustanova u ruralnim područjima;	Trend decentralizacije u EU i politici ruralnog razvoja	Spori proces u strukturnim reformama
Postojanje inicijativa u ruralnim područjima	Premalene i neučinkovite jedinice lokalne samouprave;		
Udruge, nevladine organizacije i zajednice koje rade na ruralnom razvoju su već uspostavljene i rade	Nedostatak socijalnih i ljudskih kapaciteta		
Pristup odozdo prema gore je poznat i primjenjuje ga nekoliko interesnih skupina u Hrvatskoj	Nedostatak usavršavanja i obrazovanja		
	Nedostatak samoupravne tradicije		
	Teško je motivirati ruralne stanovnike da se uključe u projekt kao i lokalna partnerstva		

	Niski stupanj organizacije ruralnog civilnog društva		
	Spori proces u poboljšanju učinkovitosti lokalne uprave.		

Izvor: MPRRR – URR, 2007

2.5.4. SWOT analiza poljoprivrede

SVINJOGOJSTVO			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Tradicionalna proizvodnja i potrošnja mesa i mesnih prerađevina.	Nepovoljna struktura gospodarstava (nedostatak ekonomije obujma) i nedovoljna specijaliziranost	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanje kakvoće	Pojava bolesti koje mogu utjecati na domaću potrošnju i izvoz
Značajna proizvodnja žitarica za proizvodnju koncentrata stočne hrane	Nedovoljna razina ili usklađenost s standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Povećanje potrošnje svinjskog mesa	Stalne oscilacije tržišnih cijena i nesigurni uvjeti
Hrvatski potrošači su tradicionalno orijentirani na domaće proizvode	Nedovoljna razina gospodarenja gnojivom i nedovoljni kapacitet za njegovo zbrinjavanje	Mogućnost prerade svinjskog mesa u prepoznatljive tradicionalne proizvode koji postižu veću cijenu na domaćem i inozemnom tržištu	Kvalitetna ponuda po nižim cijenama sa stranog tržišta
	Slaba tehnološka učinkovitost (zbog strukture gospodarstava i načina uzgoja)	Potencijal za poboljšanje proizvodnog procesa	Neudovoljavanje relevantnim standardima Zajednice na datum pristupanja Hrvatske EU
	Nedovoljna povezanost između proizvođača, prerađivača i trgovaca	Poboljšanje odnosa između proizvođača, prerađivača i trgovaca	
		Povećanje korištenja tehnološkog potencijala za proizvodnju specifičnih tradicionalnih proizvoda	
GOVEDARSTVO			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Prijetnje
Dovoljno kapaciteta na gospodarstvima za tov goveda	Nepovoljna struktura gospodarstava (nedostatak ekonomije	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanje kvalitete	Pojava bolesti koje mogu utjecati na domaću potrošnju i izvoz

	obujma) i nedovoljna specijalizacija		
Meso je proizvod koji može postići visoku cijenu, što utječe na povećanje prihoda	Nedovoljna razina usklađenosti sa standardima zaštite okoliša i higijenskih standarda	Korištenje neiskorištenih travnjaka	Kvalitetna ponuda po nižim cijenama sa stranog tržišta
Značajna proizvodnja žitarica za proizvodnju koncentrata stočne hrane	Nedovoljna razina gospodarenja gnojivom i nedovoljni kapaciteti za njegovo zbrinjavanje	(veliki) potencijal za daljnju diversifikaciju proizvoda, te širi asortiman ponude potrošačima	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
Hrvatska već izvozi baby beef, koja postiže visoke cijene na stranom tržištu	Kratki proizvodni ciklus intenzivnog tova koji rezultira klanjem životinja kod nižih završnih težina	Očekivani porast u potrošnji domaćih govedih proizvoda	Spor proces okrupnjavanja zemljišta
Hrvatski potrošači su tradicionalno orijentirani na domaće proizvode	Slaba tehnološka učinkovitost (zbog strukture gospodarstva i načina uzgoja)		
Velika neiskorištena površina namijenjena stoci (livade i pašnjaci)	Nerazvijeno tržište poljoprivrednog zemljišta		
	Nedovoljni broj teladi za tovljenje (što će se nastaviti, zbog smanjenih uvoznih mogućnosti, te korištenja pasmine Holstein u proizvodnji mlijeka što nije prikladno za kvalitetnu proizvodnju mesa)		
PERADARSTVO I JAJA			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Visoko industrijalizirana proizvodnja s visokim proizvodnim rezultatima	Nedovoljna razina usklađenosti s standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanja kakvoće	smanjenje cijene jaja na svjetskom tržištu
Dovoljne količine stočne hrane za proizvodnju	Nedovoljna razina gospodarenja gnojivom i nedovoljni kapaciteti za njegovo zbrinjavanje	Potencijal za održivost srednje velikih proizvođača u skladu sa standardima Zajednice.	neudovoljavanje ekološkim uvjetima proizvodnje i dobiti životinja kod malih proizvođača

Tradicija u proizvodnji i dobro poznata tehnologija	Nedovoljna usklađenost s dobrobiti životinja i metodom uzgoja		Skupa ulaganja u dobrobit životinja (zatvaranje proizvodnje)
	Nekonkurentnost proizvođača na malim proizvodnim jedinicama		Pojava bolesti koje mogu utjecati na domaću potrošnju i izvoz
	Nepostojanje bio - sigurnosne opreme na proizvodnim jedinicama		Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
PROIZVODNJA MLIJEKA			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Postojanje dobro obrazovanih i iskusnih farmera u srednje velikim mljekarama	Nedovoljna razina usklađenosti s standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Restrukturiranje sektora uspostavom novih proizvodnih jedinica, rekonstrukcijakoj će doprinijeti konkurentnosti sektora	Nesigurnost cijene mlijeka na svjetskom tržištu.
Velika, neiskorištena površina za krave (livade i pašnjaci)	Nedovoljna razina gospodarenja gnojivom i nedovoljni kapaciteti za njegovo zbrinjavanje	Postojanje međunarodno konkurentnih prerađivača s EU izvoznim dozvolama	Spori proces okrupnjavanja zemljišta
Značajna proizvodnja žitarica za koncentrat stočne hrane	Nedovoljna razina visoko kvalitetnog mlijeka	Porast tržišnih mogućnosti udovolje li se standardi Zajednice	Zbog većeg prinosa po kravi i restrukturiranju sektora, ima manje krava
Postojanje stručne potpore farmerima u mljekarama	Nedovoljna usklađenost s dobrobiti životinja i metodama uzgoja	Regionalno prepoznati mliječni proizvodi (sir)	Neusklađenost sa standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
Preferiranje domaćih mliječnih proizvoda od strane kupaca	Nekonkurentnost proizvođača na malenim proizvodnim jedinicama	Moguće povećanje prihoda smanjivanjem troškova proizvodnje	
	Nepovoljna struktura gospodarstva i nedovoljna specijaliziranost	Izravna strana ulaganja u mljekarsku industriju	
	Nedovoljna upotreba trave kroz ispašu i loša kakvoća zimske hrane (sijena i silaže)	Dostupno profesionalno usavršavanje proizvođača mlijeka	
	Slaba konkurentnost na otvorenom tržištu	Dostupna radna snaga po prihvatljivim troškovima	
	Nedostatak kvalitetnog sirovog mlijeka za potrebe prerađivačkog sektora		
	Nedovoljna razina obrazovanja farmera na srednje velikim		

	farmama u proizvodnji i gospodarenju		
VOĆE			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Povoljni pedološki i klimatski uvjeti	Mala poljoprivredna gospodarstva, rascjepkana proizvodnja	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanja kvalitete	Tržišni pritisak zbog uvoznih proizvoda
Tradicija u proizvodnji voća	Nedovoljna razina usklađenosti s standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Potencijal za održivost srednje velikih proizvođača u skladu sa standardima Zajednice	Niža razina kvalitete zbog zastarjele opreme
Preferiranje domaćih voćnih proizvoda od strane potrošača	Nedovoljna razina suradnje između proizvođača, prerađivača i trgovaca	Restrukturiranje sektora uspostavom novih proizvodnih jedinica	Nepovjerenje u sustave organiziranja (zadruga)-povijesno naslijeđe među značajnim brojem proizvođača
	Nedostatak proizvođačkih organizacija	Mogućnosti stvaranja radnih mjesta i dodatnih prihoda iz udruženih aktivnosti poput izravne prodaje i ruralnog turizma.	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
	Nedostatak znanja i obučenosti proizvođača u korištenju novih i modernih tehnoloških rješenja		
	Nedostatak moderne opreme		
POVRĆE			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Tradicija u proizvodnji povrća	Mala poljoprivredna gospodarstva, rascjepkana proizvodnja	Potencijal za povećanje priroda i smanjenje troškova proizvodnje	Tržišni pritisak zbog uvezenih proizvoda
Povoljni pedološki i klimatski uvjeti	Nepotpuno udovoljavanje standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Potencijal za povećanje proizvodnje u zaštićenim područjima	Niža razina kvalitete zbog zastarjele opreme
Konkurentna proizvodnja rajčice u Istri	Nedovoljna razina suradnje između proizvođača, prerađivača i trgovaca	Potencijal za prolongiranje proizvodne sezone, novim tehnologijama, za proizvodnju na otvorenom u Dalmaciji.	Nepovjerenje u sustave organiziranja (zadruga)-povijesno naslijeđe među znatnim brojem proizvođača

Preferiranje domaćih proizvoda od strane potrošača	Nedostatak proizvođačkih organizacija	Veliki tržišni potencijal za domaće uzgojeno povrće visoke kvalitete	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
Proizvodnja različitih vrsta i sorti povrća	Nedostatak znanja i obučenosti proizvođača u korištenju novih i modernih tehnoloških rješenja	Veće tržište zbog pristupa EU	
	Nedostatak moderne opreme	Mogućnosti za stvaranje poslova i dodatne zarade od udruženih aktivnosti poput prodaje i ruralnog turizma	
	Ograničena i sezonska ponuda		
	Nedostatak tržišne infrastrukture		
	Nedostatak sustava za navodnjavanje, kapaciteta za sortiranje, skladištnih kapaciteta i hladnjača za svježe povrće		
PRERADA VOĆA I POVRĆA			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Raspoloživi tehnološki kapaciteti	Nedostatak sirovina kao rezultat nedovoljne logistike (objekti za sortiranje, pakiranje)	Vrlo privlačan sektor za FDI	Tržišni pritisak zbog uvoznih proizvoda
Znanje o modernoj prerađivačkoj tehnologiji		Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanje kvalitete	Niža razina kvalitete zbog zastarjele opreme za preradu
		Potencijal za poticanje održivih srednje velikih proizvođača sa standardima Zajednice	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
		Restrukturiranje sektora uspostavom novih proizvodnih jedinica	
		Veće tržište kad Hrvatska uđe u EU	
VINO			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Značajno domaće tržište vina i potrošnja kroz turizam	Mala poljoprivredna gospodarstva, rascjepkana proizvodnja, loša tehnološka opremljenost.	Dodatne prodajne mogućnosti putem ruralnog turizma i vinskih cesta	Veliki broj malih proizvođača koji nisu dovoljno pripremljeni za međunarodno tržište - visoke cijene proizvodnje i slaba konkurentnost

Bogata ponuda autohtonog sortimenta vina	Nepotpuno udovoljavanje standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Visoke prodajne mogućnosti zbog dobro uspostavljenog lokalnog tržišta i potrošnjom vezanom za turizam (Jadranska obala)	Tržišni pritisak zbog uvezenih proizvoda
Iskustvo i tradicija proizvodnje grožđa i vina	Nedovoljna razina suradnje između proizvođača, prerađivača i trgovaca	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanje kvalitete	Niska razina kvalitete zbog zastarjele opreme za preradu
Visoka razina znanja o modernoj opremi i tehnologiji	Visoke tržišne cijene vina na tržištu zbog visokih troškova proizvodnje	Potencijal za poticanje održivih srednje velikih proizvođača sa standardima Zajednice	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
Određeni broj proizvođača kvalitetnog vina	Nedostatak proizvođačkih organizacija	Potencijal za smanjenje troškova proizvodnje putem modernizacije vinarija	
	Nedostatak tržišne infrastrukture	Povećanje kvalitete zbog primjene nove tehnologije	
		Stvaranje standarda kvalitete u skladu s EU zakonodavstvom (ISO, HACCP)	
ŽITARICE I ULJARICE			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Vrlo dobra plodnost poljoprivrednih tala	Mala poljoprivredna gospodarstva, rascjepkana proizvodnja, loša oprema (mekanizacija, oprema, skladišta za žitarice, sušare)	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanje kvalitete	Napuštanje zemljišta
Iskustvo poljoprivrednika u ratarskomjproizvodnji	Nepotpuno udovoljavanje standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Potencijal za poticanje održivih srednje velikih proizvođača sa standardima Zajednice	Sporo razminiravanje miniranih poljoprivrednih površina
Prirodni uvjeti i agro-ekološki kapaciteti	Nedovoljna razina suradnje između proizvođača, prerađivača i trgovaca	Potencijal za smanjenje troškova proizvodnje putem modernizacije proizvodnje	Veliki broj malih proizvođača koji nisu dovoljno pripremljeni za međunarodno tržište – visoke cijene proizvodnje i slaba konkurentnost
Komplementarnost sa stočarskom proizvodnjom	Nedostatak specijalizirane proizvodnje	Povećana potražnja za proizvodnjom uljarica zbog sve većeg tržišta biodizelom	Tržišni pritisak zbog uvoznih proizvoda
Dostupnost kvalitetnog sjemena za žitarice	Nedovoljna razina obrazovanja farmara na farmama srednje veličini u području	Potencijal za poboljšanje organizacije proizvodnje	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU

	proizvodnje i gospodarenja		
		Veće tržišne mogućnosti po pristupu u EU	
OLIVE			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Dobar teritorijalni raspored uljara	Mala poljoprivredna gospodarstva, rascjepkana proizvodnja, loša oprema (mekanizacija, oprema)	Potencijal za povećanje konkurentnosti i poboljšanje kvalitete	Gomilanje zaliha ulja
Visoka kvaliteta maslinova ulja	Nepotpuno udovoljavanje standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima	Potencijal za poticanje održivih srednje velikih proizvođača sa standardima Zajednice	Jaka konkurencija na domaćem/međunarodnom tržištu
Tipične autohtone sorte maslina	Nedovoljna razina suradnje između proizvođača, prerađivača i trgovaca	Potencijal za smanjenje troškova proizvodnje putem modernizacije uljara	Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
Tradicija u proizvodnji maslina i maslinovog ulja	Nedovoljna razina obrazovanja farmera srednje veličine na području proizvodnje i gospodarenja, nije uspostavljen Upisnik maslina	Potencijal za poboljšanje organizacije proizvodnje	Veliki broj malih proizvođača koji nisu dovoljno pripremljeni za međunarodno tržište – visoke cijene proizvodnje i slaba konkurentnost
	Ne uspostavljen GIS	Veliki prodajni potencijal	Tržišni pritisak zbog uvoznih proizvoda
	Nedostatnost sadnica maslina u rasadnicima	Gospodarski značajan potencijal u poljoprivrednoj proizvodnji	
	Uzgajivači maslina nisu dovoljno obrazovani	Dobro razvijeno nacionalno/međunarodno tržište za maslinovo ulje	
	Zastarjele uljare		
	Neadekvatno opremljeni laboratoriji		
	Nedostatak objekata za pakiranje		
	Nedovoljno praćenje i kontrola proizvoda na tržištu		
	Niski prirod i razina korištenja u proizvodnji maslina		
	Visoki troškovi proizvodnje		
	Nepoštivanje		

	tehnologije		
	Nedostatak proizvođačkih organizacija		
MESOPRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA			
Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Veliki broj tradicionalnih mesnih prerađevina	Primarna proizvodnja je nedostatna za isporuku dovoljne količine kvalitetne sirovine potrebne mesoprerađivačkoj industriji (veličina-kvantiteta, tehnološka razina - kvaliteta, nedostatak organizacije)	Povećanje udjela na domaćem tržištu i izvozu zbog usklađivanja sa standardima Zajednice	Stočne bolesti i njihov učinak na proizvodnju i tržište
Kvaliteta proizvoda	Nepotpuno udovoljavanje standardima zaštite okoliša i higijenskim standardima, te gospodarenja životinjskim otpadom	Proizvodi više vrijednosti kao prilika za razvoj manjih proizvodnih objekata	Nema konkurentnosti mesoprerađivačke industrije na globalnom tržištu
Prepoznatljivi proizvodi i podrijetlo proizvoda	Nedovoljna povezanost između proizvođača, prerađivača, i trgovaca i potrošača		Neusklađenost s relevantnim standardima Zajednice na datum pristupa Hrvatske EU
Povećana potražnja za vrijeme turističke sezone			Veliki broj malih klaonica koje nisu dovoljno pripremljene za međunarodno tržište – visoke cijene proizvodnje i niska konkurentnost

Izvor; MPRRR – URR, 2007

2.5.5. SWOT analiza u sektoru ribarstva

Prednosti	Slabosti	Mogućnosti	Opasnosti
Povoljni zemljopisni i klimatski uvjeti za razvoj akvakulture	Nedovoljan marketing za uzgojne proizvode	Velike mogućnosti za proizvodnju koja udovoljava standardima zaštite okoliša	Otpor prema međusobnom udruživanju i suradnji među starijim stanovništvom
Bogatstvo prirodnih resursa	Nedostatak kapitala za promjenu proizvodnih sustava	Velike mogućnosti za promociju u suradnji sa turizmom – zdrava hrana	Nedostatak kapitala
Čisti okoliš	Slaba infrastruktura	Povećanje kakvoće proizvoda	Nedostatno znanje proizvođača
Dobro očuvan eko sustav	Teškoće pri određivanju lokacija za farme uslijed nedefiniranih prostornih planova	Dodavanje novih vrijednosti	Neuređeno tržište

Velika potražnja tržišta	Neorganizirano tržište	Sektor privlačan za strana ulaganja	Slab razvoj potrebne infrastrukture na otocima
Dugogodišnja tradicija i iskustvo	Isključivo uvozna hrana za potrebe uzgoja morskih riba	Zapošljavanje otočnog stanovništva	Nedovoljna podrška banaka
Raspoloživost stručnih kadrova	Niski prinosi po uzgojnim jedinicama u slatkovodnoj akvakulturi	Povećanje domaće potrošnje	Spor razvoj marketinške strategije
Raspoloživost stručnih i znanstvenih institucija kako za obuku, tako i za potrebna istraživanja	Nedovoljna podrška banaka	Povećanje svijesti o važnosti kvalitetne prehrane	Nedovoljna suradnja među nadležnim državnim tijelima
Izgrađen ugled na svjetskom tržištu	Nedostatak ribarskih luka i iskrcajnih mjesta	Otvaranje novih tržišta	Nedefiniranost prostornih planova
Raspoloživi izvori vodnih resursa za potrebe slatkovodne akvakulture	Nedostatak rashladnih kapaciteta u svrhu održavanja kvalitete proizvoda	Uvođenje novih vrsta u akvakulturu	Neprihvatanje pristupa integralnog upravljanja obalnim pojasom
Raspoloživost autohtonih vrsta za potrebe slatkovodne i morske akvakulture	Zastarjela tehnologija u slatkovodnoj akvakulturi		Veliko natjecanje s drugim djelatnostima za korištenje prostora
	Nedostatak pogona za preradu i dodavanje novih vrijednosti proizvodima akvakulture		
	Nedostatak marketinške strategije		
	Nepostojanje proizvođačkih organizacija		
	Nedovoljna diversifikacija proizvoda		
	Visoki troškovi proizvodnje u akvakulturi		
	Veliki rizici osiguranja		
	Nedostatak sposobnosti rukovođenja		
	Nedovoljno znanje o higijensko sanitarnim standardima		
	Loša suradnje, horizontalna i vertikalna, među nadležnim državnim institucijama		
	Zastarjela ribarska flota		
	Nedovoljna svijest o zaštiti okoliša		

Izvor: MPRRR, URR, 2007

3. Pregled državne potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju i pretpristupni sporazumi

3.1. DRŽAVNI SUSTAV POTPORA ZA POLJOPRIVREDU I RURALNI RAZVOJ

Zakonski temelj za raspodjelu državne potpore u poljoprivredi uključuje razne odredbe i njihovo financiranje je određeno državnim proračunom i lokalnim proračunima regionalnih (županijskih) i lokalnih (općinskih i gradskih) samouprava. Vlada RH nema pravni temelj za praćenje potpore za poljoprivredu koja se financira iz lokalnih proračuna.

Većina nacionalne poljoprivredne politike se provodi putem dva Zakona – Zakona o poljoprivredi i Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu. MPRRR je tijelo odgovorno za njihovu provedbu.

Zakon o poljoprivredi (NN, 66/01, 83/02) je krovni zakon kojim je uređeno cjelokupno područje poljoprivrede inkorporacijom postojećih zakona i područja koja još nisu izravno regulirana. Zakon postavlja ciljeve i mjere poljoprivredne politike, definira korisnike, službene potpore, kreatore poljoprivredne politike, praćenje i izvještavanje o poljoprivredi kao i administrativne kontrole i inspekcije.

Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN, 87/02, 117/03, 82/04, 12/05, 85/06, 141/06) daje četiri različita modela potpore namijenjene različitim ciljnim skupinama ili korisnicima potpore. To su modeli:

Graf 3-1: Nacionalni sustav potpora u poljoprivredi

Izvor: MPRRR, 2007

1. Model potpore proizvodnji (izravna plaćanja),
2. Model potpore dohotku
3. Model kapitalnih ulaganja i

4. Model ruralnog razvoja

Modeli se odnose na sljedeće ključne ciljeve poljoprivredne i politike ruralnog razvitka:

- restrukturiranje poljoprivredne potpore prema radno intenzivnoj proizvodnji uz daljnje jačanje uloge stočarstva te posebno vinogradarstva i voćarstva;
- izrazitiju i raznovrsniju promidžbu potpore prihodu kao glavnoj vrsti potpore brojnim nekomercijalnim gospodarstvima
- energičnije jačanje udjela potpore ulaganjima i programima ruralnog razvitka u cjelokupnom sustavu potpore koji će utjecati na transparentniju i učinkovitiju potporu
- primarno najvažnijim komercijalnim gospodarstvima kao i održivom razvoju cjelokupnog poljoprivrednog područja;
- strogo poštivanje proračunskih ograničenja, preuzetih međunarodnih obveza (naročito onih u sklopu WTO-a) te daljnje postupno usklađivanje sa zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP).

Prema tom se Zakonu razlikuju komercijalna i nekomercijalna poljoprivredna gospodarstva.

Komercijalna poljoprivredna gospodarstva ispunjavaju uvjete za modele: izravna plaćanja, potpora kapitalnim ulaganjima i ruralni razvitak, dok nekomercijalna ispunjavaju uvjete za potporu dohotku i ruralni razvitak.

Sustav potpore je usko povezan s uspostavom Upisnika poljoprivrednih gospodarstava. Upisnik će biti središnja statistička baza podataka za poljoprivredna gospodarstva. Uspostavom Upisnika koji mora obuhvaćati poljoprivredna gospodarstva koja prodaju svoje proizvode na tržištu i koja podnose zahtjeve za potporu poljoprivredi, stvaraju se preduvjeti za uvođenje različitih mjera za različite korisnike. Sljedeći je korak daljnji razvoj i usklađivanje Upisnika sa Sustavom integrirane administracije i kontrole (IACS) koji je kontrolni sustav za izravna plaćanja za poljoprivredu u EU i koje države članice EU-a primjenjuju u upravljanju Zajedničkom poljoprivrednom politikom (CAP).

MPRRR je također odgovoran za raspodjelu državne potpore za određene programe koji se temelje na osiguranim fondovima u državnom proračunu i posebnih odluka ministra.

Posebne agencije Vlade RH (Hrvatska banka za obnovu i razvoj - HBOR, Hrvatska Agencija za malo gospodarstvo - HAMAG) dodjeljuju potporu gospodarstvu općenito, uključujući poljoprivredu, u okviru posebnih programa u skladu s nekoliko horizontalnih propisa (Zakon o potpori, Zakon o državnoj potpori za malo gospodarstvo, Zakon o otocima, Zakon o područjima od posebne državne skrbi, Zakon o brdsko-planinskim područjima, Zakon o fondu za regionalni razvoj). Oni se odnose na kreditiranje infrastrukture i ekonomske projekte i izdavanje garancija.

Tu su i posebni programi koje je usvojila Vlada RH (goveda, svinje, trajni nasadi, povrće) i proveli HBOR i HAMAG. Ovi programi se sastoje od financijskih ulaganja putem zajmova s kamatama nižim od komercijalnih.

Sva potpora poljoprivredi koja proizlazi iz mjera nacionalne politike se financira iz državnog proračuna, koji svake godine usvaja Hrvatski Sabor. Državni proračun određuje prihode i troškove korisnika proračuna i određenih aktivnosti (programi potpore). Proračun MPRRR-a se stalno povećava (vidi 3-1).

Tablica 3-1: MPRRR proračun (1998 - 2007)

Godina	Ukupno državni proračun (HRK)	MPRRR proračun	Udio
--------	-------------------------------	----------------	------

182

Verzija od 14. prosinca 2007.,

izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

	HRK	EUR	HRK	EUR	(%)
1998	46.846.452.957	6.399.788.655	794.078.991	108.480.736	1,7
1999	49.334.031.813	6.739.621.832	1.573.518.496	214.961.543	3,19
2000	50.663.666.723	6.921.265.946	1.868.514.991	255.261.611	3,69
2001	58.138.242.000	7.942.382.787	1.855.605.699	253.498.046	3,19
2002	71.033.143.640	9.703.981.372	1.889.354.313	258.108.513	2,66
2003	75.755.831.255	10.349.157.275	2.337.132.937	319.280.456	3,09
2004	80.463.518.169	10.992.283.903	2.438.363.264	333.109.736	3,03
2005	86.357.026.545	11.797.407.998	2.621.632.180	358.146.473	3,04
2006	93.995.547.750	12.840.921.824	2.838.367.126	387.755.072	3,02
2007	103.489.203.196	14.137.869.289	3.315.640.279	452.956.322	3,2

Izvor: Ministarstvo financija, 2007.

Zakon obvezuje Vladu da odredi kvote (maksimalne količine za potporu) za model novčane potpore u tekućoj godini. U 2004. Vlada je prvi put odredila te maksimalne količine za poticaje kao jedan od instrumenata kojim se ograničava prekomjerna proračunska potrošnja, vodeći računa o prioritetima raspodjele unutar svakog modela, te o pravovremenoj i pravednoj preraspodjeli sredstava u slučajevima kad inicijalno planirana sredstva premaše prijavljene potrebe korisnika. Jednako tome hrvatska Vlada i odgovorna tijela će provesti dodatnu provjeru proračunskih izdataka za potpore poljoprivredi, kako bi postupno primijenila standarde EU-a.

Potrebno je uspostaviti administrativnu strukturu koja će biti odgovorna za autorizaciju i praćenje državne potpore u poljoprivredi u Republici Hrvatskoj u skladu s EU propisima, bez obzira na zakonsku osnovu za njihovu provedbu ili financijske izvore (državni ili lokalni proračun). Zbog toga, potrebno je uspostaviti posebnu Jedinicu za državnu potporu unutar MPRRR-a. Takav ured bi predstavljao vezu između Republike Hrvatske i Europske Komisije (EK) u području državne potpore u poljoprivredi.

Osim uspostave administrativne strukture, potrebno je standardizirati uvjete za raspodjelu različitih vrsta potpore s onima u EU, što dovodi do potrebe za izmjenom i dopunom Zakona o poljoprivredi i Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

3.1.1. Model potpore proizvodnji (izravna plaćanja)

Model potpore proizvodnji obuhvaća izravnu potporu koja je vezana uz proizvodnju i namijenjena poboljšanju prihoda komercijalnih farmi (obiteljska gospodarstva, zadružna gospodarstva, mala gospodarstva ili tvrtke) kako bi se ojačala konkurentnost proizvodnje na gospodarstvu. On potiče uzgoj ratarskih usjeva, trajni nasadi i stočarstvo (vidi Tablica 12-5).

Upis u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i zadovoljavanje minimalnih količina za potporu (vidi Tablica 12-6) koji su predviđeni gore navedenim Zakonom i ovisno o vrsti proizvodnje su osnovni uvjeti koji trebaju biti ispunjeni za dobivanje potpore. Kako bi se poštivala dana ograničenja poljoprivrednog proračuna, Vlada RH određuje

svake godine maksimalne količine za potporu za individualnu proizvodnju, tj. ukupni opseg proizvodnje na nacionalnoj razini do kojeg će svakom korisniku biti isplaćen puni iznos potpore. U slučaju da se prijeđe maksimalna propisana količina, potpora će biti proporcionalno tome smanjena za sve korisnike.

Potpore predviđene za područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi su povišene za 35% u vinogradarstvu, voćarstvu i djelomično stočarstvu. Ekološka proizvodnja, u kojoj nisu propisane minimalne količine stoke, prima više iznose potpore od konvencionalne proizvodnje. Kako bi se svi poljoprivrednici integrirali u porezni sustav, obveza je obiteljskih gospodarstava podnošenje dokaza o ispunjavanju povrata poreza ili upisu u registar poreznih obveznika poreza na dohodak koji će biti uveden sa 1. siječnjem 2008.

U 2005. obveze nastale od modela potpore proizvodnji iznosile su do 264.974.171 EUR (1.939.610.936 HRK) što je 23,7% više u odnosu na 2001 (vidi Tablica 12-7).

U 2005. u strukturi potpora proizvodnja žitarica je prevladavala s udjelom od 51,41% a slijedilo ju je stočarstvo s 45,47% i ribarstvo s 3,12%. Od 2001 – 2005 udio iznosa potpore za uzgoj bilja se smanjivao, dok je udio za stočarstvo stalno rastao (vidi tablica 3-2).

Tablica 3-2: Struktura potpore, 2001 - 2005 u %

Sektor	2001	2002	2003	2004	2005
Uzgoj bilja	61,40	58,77	52,47	51,68	51,41
Stočarstvo	34,45	37,31	44,19	44,53	45,47
Ribarstvo	4,15	3,92	3,34	3,79	3,12
UKUPNO	100	100	100	100	100

Izvor: MPRRR, 2007

Kad se gledaju određene vrste proizvodnje, može se primijetiti kako su žitarice i uljarice imale najveći udio u ukupnom iznosu izravnih plaćanja od 2001 – 2005, iako se stalno smanjuju. Sektor mlijeka i mliječnih krava je imao najveći porast (3,6 puta više u 2005. u usporedbi s 2001). Stalni rast također se može primijetiti u sektoru voća, vinogradarstva i maslina u posljednje dvije godine (vidi tablica 3-3).

Povećani iznos plaćenih potpora putem modela potpore proizvodnji u spomenutim sektorima se mogu objasniti poljoprivrednom politikom Vlade čiji je cilj razvoj ovih sektora kako bi postali konkurentniji na globalnom tržištu.

Tablica 3-3: Udio određenih vrsta proizvodnje u ukupno izravnim plaćanjima

Sektor	2001	2002	2003	2004	2005
Žitarice i uljarice	42,89	38,80	32,41	30,21	27,48
Povrće			0,60	0,75	0,69
Voće	0,51	0,51	0,83	1,20	1,68
Masline	1,83	2,89	1,08	1,25	1,93

Vinogradarstvo	1,38	1,23	1,25	2,77	2,99
Mlijeko	22,98	24,73	22,31	24,42	25,48
Mliječne krave i bikovi	2,69	3,00	9,67	8,15	9,72
Goveda	1,16	1,05	0,54	2,35	2,59
Svinje	3,79	4,06	5,01	4,05	2,82
Ribarstvo	4,15	3,92	3,34	3,79	3,12

Izvor: MPRRR, 2007

Potpore ekološkoj proizvodnji je dio modela potpore proizvodnji. U pravilu, potpore za ekološku proizvodnju su oko 30% više od istih potpora za konvencionalnu proizvodnju. Njihov iznos također se povećava i gotovo se udvostručio u 2005. u usporedbi s 2001. (vidi tablica 3-4).

Plaćanja za ekološku proizvodnju iznose 0,16% svih izravnih plaćanja.

Tablica 3-4: Izravna plaćanja za ekološku proizvodnju (2003 - 2005)

Sektor	2003		2004		2005	
	HRK	EUR	HRK	EUR	HRK	EUR
Uzgoj bilja	1.887.343	257.834	3.109.198	424.754	3.605.750	492.589
Žitarice (pšenica, raž, pšenoraž)	12.181	1.664	986.712	134.797	1.199.137	163.817
Pivarski ječam	258.055	35.253	230.735	31.521	113.845	15.553
Kukuruz	399.946	54.637	243.768	33.302	563.843	77.028
Raž, zob	210.967	28.821		0		0
Ostala stočna žita		0	244.099	33.347	214.301	29.276
ostale industrijske biljke	0	0	0	0	21	3
Soja	230.175	31.445	213.401	29.153	114.195	15.600
Uljarice (suncokret, uljana repica)	5.187	709	9.373	1.280	316.332	43.215
Krmno bilje	485.500	66.325	731.836	99.978	789.614	107.871
Povrće	115.731	15.810	195.831	26.753	90.903	12.418
Duhan	0	0	0	0	0	0
Ljekovito bilje	93.748	12.807	132.949	18.162	58.083	7.935
Poljoprivredno sjeme		0	40	5	38.484	5.257

Sadni materijal	0	0	0	0	0	0
Vinogradi - godišnje	11.642	1.590	12.198	1.666	9.909	1.354
Voćnjaci I, II skupina i hmelj - godišnje	57.915	7.912	107.928	14.744	92.368	12.619
Jagode - godišnje	0	0	0	0	3.545	484
Masline	4.659	636		0	1.170	160
Lavanda - godišnje/ ulje	1.638	224	330	45		0
Stočarstvo	0	0	319.528	43.651	76.588	10.463
UKUPNO	1.887.343	257.834	3.428.726	468.405	3.682.338	503.052

Izvor: MPRRR, 2006

Ustanove odgovorne za provedbu modela potpore proizvodnji su navedene u Tablica 12-8 prema vrsti potpore.

3.1.2. Model kapitalnih ulaganja

Model kapitalnih ulaganja, uspostavljen 2003. je strukturna mjera izrađena za poboljšanje poslovnih odnosa između komercijalnih banaka i poljoprivrednih proizvođača, te joj je cilj povećanje produktivnosti i konkurentnosti komercijalnih gospodarstava. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja dodjeljuje investicijske potpore farmerima kojima su komercijalne banke odobrile komercijalne kredite za ulaganja u poljoprivredu. Ovaj model je jedan od stupova politike poljoprivredne reforme, koja je usmjerena na razvitak komercijalnog privatnog poljoprivrednog sektora.

Potpora kapitalnim ulaganjima se odobrava za srednjoročne kredite (od najmanje dvije godine) te za dugoročne kredite u poljoprivredi. Najmanji iznos kredita za koji se odobrava kapitalno ulaganje je 10.928 EUR (80.000 HRK).

Potpora ulaganju se može odnositi na fizičke i na pravne osobe: komercijalna poljoprivredna gospodarstva, korisnike ribarskih dozvola ili subjekte registrirane za šumarstvo.

Zahtjev za potporu kapitalnom ulaganju može se podnijeti nakon realizacije ulaganja tijekom godine u kojoj je kredit ostvaren, a najkasnije do 28. veljače sljedeće godine za kredite ostvarene prethodne godine.

Maksimalno ulaganje po poljoprivrednom proizvođaču može biti 34.153 EUR (250.000 HRK) kuna u godini kada se kredit koristi, osim za ulaganja prema Operativnom planu za provedbu programa razvoja govedarstva (vidi poglavlje 3.1.5.1), gdje maksimalno ulaganje po jednom poljoprivrednom proizvođaču može iznositi 68.306 EUR (500.000 HRK) godišnje.

Potpora ulaganju se može odobriti za:

- nabavu rasplodnih ženki i ostalih rasplodnih životinja u stočarstvu;
- nabavu rasplodnih mužjaka u stočarstvu, te za kupnju registriranih vrsta riba za uzgoj i selekciju u akvakulturi

- ulaganja u podizanje višegodišnjih nasada;
- podizanje šuma;
- izgradnju i opremu objekata za poljoprivrednu proizvodnju i akvakulturu
- uređenje poljoprivrednog zemljišta
- nabavu ribarskih plovila i strojeva za poljoprivredu, ribarstvo i šumarstvo
- izgradnju i opremu skladišta te objekata za preradu poljoprivrednih proizvoda i ribe;
- kupnju privatnog poljoprivrednog zemljišta u svrhu okrupnjavanja zemljišta
- nabavu privatnog poljoprivrednog zemljišta za provedbu zemljišne konsolidacije

Tablica 3-5: Pregled provedbe modela kapitalnih ulaganja u 2003.

Svrha	Broj zahtjeva	Iznos odobrenog zajma		Iznos tražene investicijske potpore	
		HRK	EUR	HRK	EUR
Nabava osnovnog stada u stočarstvu	444	40.810.014,39	5.575.138,58	7.112.002,88	971.585,093
Podizanje višegodišnjih nasada	19	3.795.375,09	518.493,86	645.213,77	88.143,9577
Podizanje šuma[1]	0	0	0,00	0	0
Izgradnja i opremanje objekata za poljoprivrednu proizvodnju i akvakulturu	295	119.230.683,88	16.288.344,79	15.721.510,87	2.147.747,39
Uređenje poljoprivrednog zemljišta	33	6.114.909,33	835.370,13	1.357.589,59	185.463,059
Nabava ribarskih plovila i nove opreme i mehanizacije za poljoprivredu, ribarstvo i šumarstvo	721	178.902.373,64	24.440.214,98	29.062.600,89	3.970.300,67

Izgradnja i opremanje objekata za čuvanje i preradu poljoprivrednih proizvoda i ribe	86	1.600.000,00	218.579,23	6.643.494,66	907.581,238
Kupnja privatnog poljoprivrednog zemljišta u svrhu provedbe okrupnjavanja zemljišta	18	1.723.814,60	235.493,80	430.853,65	58.859,7883
Kombinirane namjene	274	64.377.017,35	8.794.674,50	14.719.093,17	2.010.805,08
UKUPNO	1890	416.554.188,28	56.906.309,87	75.692.459,47	10.340.499,9

Izvor: MPRRR, 2004

Tijekom 2003. radi ostvarivanja prava kroz ovaj model potpore, podneseno je 1890 zahtjeva.

Ukupna vrijednost iskorištenih kredita kroz te zahtjeve iznosila je 56,91 milijuna EUR (416,55 milijuna HRK), za koje je zatraženo 10,35 milijuna EUR (75,69 milijuna HRK) potpore ulaganjima.

Ostali zahtjevi su obrađeni, odobreni i isplaćeni 2003. godine i tijekom 2004. godine. Ukupni iznos potpore od 8,75 milijuna EUR (64,07 milijuna HRK) je isplaćen za 1521 podnositelja zahtjeva.

Nacionalne mjere za kapitalna ulaganja su usmjerene na povećanje profitabilnosti, učinkovitosti i konkurentnosti proizvodnje. Predviđene su samo za komercijalna poljoprivredna gospodarstva (uglavnom mala obiteljska gospodarstva) koja su iskoristila komercijalni kredit za ulaganja u poljoprivredno gospodarstvo.

3.1.3. Model potpore dohotku

U 2003. model potpore dohotku neodrživim i polu održivim poljoprivrednim gospodarstvima uspostavljen je kako bi se inicirale strukturne promjene i preraspodijelila poljoprivredna zemljišta u korist održivih tržišno orijentiranih poljoprivrednih gospodarstava te u svrhu stvaranja povoljnog okruženja trgovanje poljoprivrednim zemljištem. Cilj tog modela je potaknuti postupan izlazak manjih gospodarstava s pretežno starijim stanovništvom iz poljoprivrede. Kvalificiranim poljoprivrednicima je pružena mogućnost da kao plaćanje primaju paušalne iznose umjesto potpore proizvodnji cime se takva plaćanja odvajaju od proizvodnje.

Nakon što je poljoprivrednik odabrao model potpore dohotku, on dobiva status nekomercijalnog poljoprivrednog gospodarstva koji je nepovratan i ne može se kasnije promijeniti u status komercijalnog gospodarstva. Iz tih razloga, za razliku od komercijalnih gospodarstava, nekomercijalna poljoprivredna gospodarstva ne mogu dobiti potporu unutar modela potpore proizvodnji ili modela kapitalnih ulaganja, ali

imaju pravo, pored modela potpore dohotku, i na potporu u sklopu modela ruralnog razvitka.

Kako bi bili kvalificirani za model potpore dohotku, poljoprivrednici moraju ispunjavati sljedeće osnovne kriterije:

- moraju biti upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava,
- imati ukupan obujam poslovanja poljoprivrednog gospodarstva od najmanje 3 proizvodne jedinice (definirane u Zakonu) i koristiti najmanje 5 hektara poljoprivrednog zemljišta.

Nakon toga, ovisno o drugim uvjetima koji moraju biti ispunjeni, njih se kategorizira u dvije grupe korisnika potpore dohotku.

Uvjeti za prvu grupu:

- doprinos poljoprivrednom mirovinskom fondu,
- starosna dob najmanje 50 godina (žene) odnosno 55 (muškarci),
- 1.640 EUR (12.000 HRK) po nositelju ili članu gospodarstva godišnje, maksimalno 3.280 EUR (24.000 HRK) po farmi, isplaćivanje kvartalno;
- poljoprivrednici imaju pravo na potporu dohotku do umirovljenja.

Uvjeti za drugu grupu:

- najmanje jedan član je umirovljen i prima poljoprivrednu mirovinu, ili je nezaposlen,
- ili doprinosi u poljoprivredni mirovinski fond, ali ne ispunjava uvjete za prvu grupu tj. kriterij starosti,
- korisnik prima 683 EUR (5.000 HRK) godišnje po gospodarstvu kao paušalno plaćanje.

Zahtjev za model potpore dohotku se podnosi uredima državne uprave u županijama (uključujući Grad Zagreb) koji su izravno uključeni u administraciju ovog modela, od 1. prosinca do 31. prosinca slijedeće godine. Oni prikupljaju zahtjeve, obrađuju ih i odlučuju o tome ispunjavaju li oni uvjete za potporu. U 2003. je 2.500 pojedinaca podnijelo 2.262 zahtjeva za poljoprivredna gospodarstva. Odlukom Ureda pravo na potporu dohotku su ostvarila 1.625 gospodarstva, to jest 1.945 pojedinca u iznosu od 1,9 milijuna EUR (13,93 milijuna HRK).

Tablica 3-6: Pregled zahtjeva za potporu dohotku u 2003. po županijama

Županija	Broj zahtjeva	Broj osoba	Broj gospodarstva	Iznos	
				HRK	EUR
Bjelovarsko-bilogorska	204	196	168	1.405.800	192.049
Brodsko-posavska	105	101	78	718.200	98.115
Dubrovačko-neretvanska	75	73	62	525.600	71.803
Istarska	49	45	37	324.000	44.262
Karlovačka	37	32	28	230.400	31.475

Koprivničko-križevačka	60	23	23	165.600	22.623
Krapinsko-zagorska	285	237	185	1.693.800	231.393
Ličko-senjska	79	72	70	513.000	70.082
Međimurska	12	5	5	36.000	4.918
Osječko-baranjska	223	193	164	1.372.200	187.459
Požeško-slavonska	170	164	131	1.179.000	161.066
Primorsko-goranska	110	52	45	369.000	50.410
Sisačko-moslavačka	2	0	0	0	0
Splitsko-dalmatinska	102	99	83	705.600	96.393
Šibensko-kninska	55	51	46	365.400	49.918
Varaždinska	3	2	2	14.400	1.967
Virovitičko-podravka	269	202	173	1.454.400	198.689
Vukovarsko-srijemska	124	117	90	842.400	115.082
Zadarska	58	52	43	374.400	51.148
Zagrebačka županija	30	26	23	187.200	25.574
Grad Zagreb	210	203	169	1.454.400	198.689
UKUPNO	2.262	1.945	1.625	13.930.800	1.903.115

Izvor: MPRRR, 2004

3.1.4. Model ruralnog razvitka

Cilj modela ruralnog razvitka je održavanje i razvoj ruralnih područja i naročito tradicionalnih karakteristika hrvatske poljoprivrede. Ovaj se model sastoji od tri programa: (1) razvitka ruralnih područja, (2) očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina i (3) tržišne pripreme poljoprivrednih proizvoda.

Graf 3-2: Model ruralnog razvitka

Izvor: MPRRR, 2007

3.1.4.1. Program razvitka seoskog prostora

Glavni cilj Programa za razvitak seoskog prostora je održivi razvoj ruralnih područja osiguranjem odgovarajućih radnih i životnih uvjeta i očuvanja prirodnog i kulturnog naslijeđa. Mjere za razvitak ruralnih područja obuhvaćaju potporu za:

- Ulaganja u gospodarstva
- Prerađu poljoprivrednih proizvoda,
- Uspostavu strojnih prstenova,
- Mlade farmere,
- izobrazbu, ponovno usavršavanje i usavršavanje,
- mjere zaštite okoliša u poljoprivrednim i šumskim područjima,
- šumarstvo,
- obnovu požarima zahvaćenih područja i poljoprivrednih područja,
- mjere poboljšanja zemljišta,
- obnovu i razvoj krajolika,
- očuvanje kulturne imovine, ruralnih običaja i manifestacija,
- različite poljoprivredne i druge aktivnosti usmjerene ostvarenju dodatnih ili alternativnih izvora prihoda,
- ruralni i lovni turizam i tradicionalni obrti,
- unapređenje ruralne infrastrukture vezano za razvoj poljoprivrede,
- promociju vinskih cesta i drugih turističkih ruta,
- promociju kvalitetnih autohtonih proizvoda
- razvoj usluga u ruralnim područjima.

Provedba Programa se temelji na objedinjavanju financijskih izvora iz državnog proračuna i korisničkih resursa, županijskih resursa i drugih izvora financiranja. Cilj je da se po ovom pitanju pristupi u skladu s "bottom-up" načelom ili da se jedinice lokalne samouprave aktivno uključe u proces donošenja odluka važnih za razvoj ove regije.

Pravo na financijsku potporu ovog dijela Programa može ostvariti fizička i pravna osoba – korisnik kako je određeno za svako objavljeno nadmetanje za određenu mjeru koji zadovoljava u njemu propisane uvjete. To su:

- Gospodarstva, komercijalna i nekomercijalna, navedena u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava (to uključuje: obiteljska gospodarstva, poljoprivredne zadruge, pravne osobe registrirane za trgovačke i poljoprivredne aktivnosti);
- Udruge poljoprivrednih proizvođača i strojnih prstenova (naveden u Registru udruga);
- Tvrtke i mala gospodarstva (registrirana za aktivnosti značajne za ruralnu zajednicu);
- Korisnici potpore za uzgoj ribe i potpore za komercijalni ribolov;
- Korisnici registrirani za vršenje šumarskih aktivnosti;
- Državne ili privatne stručne škole (srednje i više), tercijarna industrija, visoke škole i fakulteti koji imaju redovite i specijalizirane programe (ili će ih razviti) u kojima se obrazuju polaznici za poljoprivredna zanimanja;
- Državne ili privatne ustanove (muzeji, galerije, knjižnice, itd.) ili organizacije (turistički odbori, turističke agencije, agencije za izradu projekata, itd.), nevladine civilne udruge ili društva (kulturno-umjetnička društva, jedinice lokalne i regionalne samouprave (općina, grad, županija).

Program provodi MPRRR, URR.

Primjeri nekih od provedenih mjera iz programa za razvoj ruralnih područja:

3.1.4.1.1 Potpora proizvođačkim udrugama i poljoprivrednim zadrugama

Do 2002. potpore za udruge su bile organizirane putem Vladinog ureda za suradnju NVO-a, kao dijela aktivnosti za jačanje civilnog sektora. Od 2002 prema odluci Vlade, nadležna ministarstva unutar svog djelokruga rada osiguravaju sredstva za potporu udrugama. Cilj je dodijeliti financijsku potporu udrugama za njihove radne projekte i programe. Svrha dodjele financijske potpore je promicanje rada udruga kao važnog čimbenika u organizaciji poljoprivrednih proizvođača. Korisnici potpore su udruge registrirane u skladu s odredbama Zakona o udrugama (NN 88/01 i 11/02 vidi str. 348) koji, prema klasifikaciji aktivnosti, spadaju u djelokrug rada MPRRR-a. Sredstva se dodjeljuju putem javnog nadmetanja (vidi tablicu 3-7).

Tablica 3-7: Pregled potpore za poljoprivredne udruge, 2003 - 2006

Godina		2003	2004	2005	2006
Broj prijava		27	42	78	61
Iznos potpore	HRK	500.000	450.000	450.000	450.000
	EUR	68.306	61.475	61.475	61.475

Izvor: MPRRR, 2007

Osim gore spomenutih sredstava za poljoprivredne udruge, dodatna sredstva su dodijeljena putem javnog nadmetanja za specifične programe:

Sufinanciranje udruga proizvođača i/ili prerađivača autohtone hrvatske hrane (11 programa, 305.000 HRK ukupno sredstava, oko 41.667 EUR) Sufinanciranje udruga strojnih prstenova (4 programa, 1.500.000 HRK, oko 204.918 EUR).

U 2006. putem javnih nadmetanja sredstva su dodijeljena i poljoprivrednim zadrugama:

- Uspostava novih poljoprivrednih zadruga (28 programa, 1.746.500 HRK ukupno sredstava, oko 238.593 EUR)
- Razvoj postojećih zadruga (77 programa, 1.650.000 HRK ukupno sredstava, oko 225.409 EUR)
- Sufinanciranje plaća za profesionalne upravitelje zadruga (17 zahtjeva, 1.449.100 HRK ukupno sredstava, oko 197.964 EUR)

3.1.4.1.2 Potpora poljoprivrednim srednjim školama

Financijska potpora za izgradnju, rekonstrukciju i opremanje objekata za praktični rad u poljoprivrednim srednjim školama dodijeljena je u skladu s Odlukom ministra poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva. Cilj potpore je poboljšati kvalitetu nastave, uvjete vođenja praktične nastave učenika, kao i mogućnost korištenja tih skupina za obrazovanje poljoprivrednih proizvođača.

Sve poljoprivredne srednje škole su korisnici ove potpore.

Sredstva se dodjeljuju putem javnog nadmetanja. U svrhu prijave na nadmetanje, potencijalni korisnici podnose razrađeni prijedlog za ulaganje sredstava u izgradnju, rekonstrukciju i opremanje objekata.

Tablica 3-8: Pregled potpore za poljoprivredne srednje škole, 2001 - 2005

Godina	2001	2002	2003	2004	2005
Broj prijava	5	6	12	17	16
Iznos potpore (EUR)	184.426	204.918	204.918	204.918	122.951

Izvor: MPRRR, 2006

3.1.4.1.3 Sudjelovanje na izložbama, sajmovima, seminarima i ostalim poljoprivrednim događanjima

Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja svake godine objavljuje

Natječaj za dodjelu pokroviteljstva i potporu organizatorima sajmova, izložbi, seminara, okruglih stolova, znanstvenih skupova, kongresa i obljetnica u svrhu promicanja domaćih proizvoda, povezujući proizvođače i poboljšavajući poljoprivrednu proizvodnju putem prijenosa znanja.

Oni koji sudjeluju u nadmetanju su pravne i fizičke osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koje organiziraju sajmove, izložbe, seminare, okrugle stolove, znanstvene skupove, kongrese i obljetnice iz područja poljoprivrede, hrane, šumarstva i lova.

U 2006. godini 97 događanja je bilo sponzorirano i odobrena je financijska potpora u ukupnom iznosu od 423.500 EUR (3.100.000 HRK).

3.1.4.2. Program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina

Cilj programa je očuvanje i nastavak proizvodnje izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja (vidi Tablica 3-9). Hrvatski stočarski centar vrši registraciju i

obilježavanje grla, te zaprima i obrađuje zahtjeve za isplatu poticaja, dok samo plaćanje izvršava Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR).

Korisnici potpore su komercijalna i nekomercijalna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica 3-9: Pregled zahtjeva za potporu izvornim i zaštićenim pasminama 2001 - 2004

Godina	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Pasmina	Broj korisnika					
Istarsko govedo	65	76	76	91	94	102
Slavonski podolac	1	1	1	1	1	1
Buša					2	17
Turopoljska svinja	1	1	1	1	1	4
Crna slavonska svinja					50	82
Istarska ovca				27	21	33
Creska ovca				3	2	2
Paška ovca				13	14	12
Lička pramenka				4	36	23
Ovca dubrovačka ruda				20	17	16
Ovca cigaja				2	19	28
Lipicanac					118	120
Hrvatski posavac					352	330
Međimurski konj					19	12
Hrvatski hladnokrvnjak					509	436
Magarac	702	804	790	811	527	647
Zagorski puran					265	231

Izvor: MPRRR, 2006

U razdoblju 2001 – 2004 ukupno 4,43 milijuna EUR (32,4 milijuna HRK) je plaćeno za izvorne i zaštićene pasmine (vidi tablicu 3-10).

Tablica 3-10: Pregled potpora plaćenih za izvorne i zaštićene pasmine, 2001 - 2004 u HRK i EUR

Godina	Ukupno plaćeno godišnje	
	HRK	EUR
2001	5.044.280,00	689.109
2002	9.189.320,00	1.255.372
2003	8.263.025,00	1.128.829
2004	9.927.023,26	1.356.151

UKUPNO	32.396.648,26	4.425.772
--------	---------------	-----------

Izvor: MPRRR, 2006

3.1.4.3. Program marketinške pripreme poljoprivredno – prehrambenih proizvoda

Cilj Programa "Marketinška priprema poljoprivredno-prehrambenih proizvoda" započetog 2001. godine, je pridonijeti konkurentnosti poljoprivrednog sektora putem potpore prodaji poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, naročito na domaćem turističkom tržištu putem različitih marketinških aktivnosti.

Program se provodi putem nadmetanja, a pravo sudjelovanja imaju znanstvene i stručne ustanove, konzultantska poduzeća, zadruge, udruge proizvođača i jedinice područne i lokalne samouprave (županije, općine i gradovi).

Program se financira iz državnog proračuna i drugih izvora (na primjer: nositelja projekta, obiteljskih gospodarstva, jedinica lokalne i regionalne samouprave, itd.).

Odabrani projekti obrađuju najmanje jednu od zadanih tema - istraživanje tržišta, unapređenje kvalitete proizvoda, priprema izvornih hrvatskih proizvoda za tržište, promocijske aktivnosti.

Financiranje projekata sredstvima iz državnog proračuna ograničeno je u skladu s kriterijem najvišeg iznosa koji se može odobriti za pojedini projekt u iznosu od 68.306 EUR (500.000 HRK), i kriterijem sufinanciranja, gdje najmanje 50% sredstava vrijednosti projekta mora biti osigurano iz drugih izvora.

Projekti iz 2001. godine okončani su, a odnose se na marketinšku pripremu kulena, školjki iz Stona, hrvatske baby beef i istarskih proizvoda. Krajem 2003. godine potpisani su ugovori o radu na 6 novih projekata:

- Feniks -marketinška priprema zagorskih vina za nastup na tržištu;
- Obrazovanje subjekata u poslovanju hranom i sustavima kontrole zdravstvene ispravnosti hrane (HACCP- Hazard Analysis Critical Control Point) i kvalitete proizvoda (ISO 9000:2000);
- Internetska stranica "Proizvodi i usluge hrvatskog sela";
- Stvaranje marke jabučnog octa Zagrebačke županije;
- Vinske ceste Požeško-slavonske, Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske
- županije
- Marketing zagorskog purana.

Tablica 3-11: Pregled potpore za marketinšku pripremu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, 2001 - 2006

Godina	Ukupni iznos potpore		Broj projekata	Prosječni iznos po projektu	
	HRK	EUR		HRK	EUR
2001	1.265.000	172.814	5	253.000	34.563
2003	1.800.000	245.902	6	159.667	21.812
2004	1.800.000	245.902	12	239.208	32.679
2005	2.000.000	273.224	7	273.143	37.315

2006	3.000.000	409.836	26	191.344	26.140
------	-----------	---------	----	---------	--------

Izvor: MPRRR, 2007

Ovakva vrsta programa po svojim značajkama ne spada u izravni vid potpore sektoru poljoprivrede, što znači da je izuzeta od obveze smanjivanja prema pravilima Svjetske trgovinske organizacije (mjere iz "zelene košare") kojima se osigurava minimalan iskrivljujući učinak na proizvodnju.

Program "Marketinška priprema poljoprivredno-prehrambenih proizvoda" je uglavnom usmjeren na istraživanje dok je praktična primjena vrlo mala. Nadalje, njegovo djelovanje je ograničeno na usko područje marketinških aktivnosti, a i broj korisnika je malen.

MPRRR, URR upravlja i odgovoran je za provedbu ovog programa.

3.1.5. Operativni programi i drugi modeli MPRRR-a

Prioritetni i strateški programi razvoja Vlade RH i MPRRR-a, pokrenuti u 2004, imaju za cilj povećanje konkurentnosti i obujma domaće proizvodnje, posebice deficitarne proizvodnje kao što je prerada voća, grožđa, mesa i mlijeka. Prioriteti su: restrukturiranje poljoprivredne proizvodnje i podizanje višegodišnjih nasada, razvoj stočarstva i navodnjavanja kao strateški prioritetni projekt. Zbog toga je Vlada Republike Hrvatske odobrila niz operativnih programa u kojima se predlažu i kvantificiraju mjere za poboljšanje tih sektora. IPARD mjere su komplementarne tim nacionalnim modelima i mjerama, budući da se usredotočuju na promicanje ulaganja s ciljem poboljšanja standarda vezanih uz higijenu, dobrobit životinja i ekološke uvjete, čime se omogućuje proizvodnja i prerada bolje kakvoće.

Graf 3-3: Operativni programi u Hrvatskoj

Izvor: MPRRR, 2007

3.1.5.1. Operativni program razvitka govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je Vlada odobrila Operativni program razvitka govedarske proizvodnje u srpnju 2004. Glavni cilj Programa je povećanje domaće konkurentnosti.

Program razvitka govedarske proizvodnje će se provoditi još sljedećih pet godina. Tijekom

provedbe Programa planirano je otvoriti 1.200 novih gospodarstava za proizvodnju mlijeka s prosječnim kapacitetom od 40 krava (20-100 krava); 228 novih krava-tele proizvodnih sustava s prosječnim brojem od 60 krava; adaptirati 6.000 postojećih farmi s prosječno 15 krava. Prema Programu razvitka govedarske proizvodnje Hrvatska bi trebala povećati proizvodnju mlijeka u sljedećih pet godina s 674 milijuna litara na 1,2 milijarde litara. Kako bi se Program proveo u tom roku, potrošit će se oko 341,53 milijuna EUR (2,5 milijarde HRK) na temelju kreditnih sredstava. Provedba programa se zasniva na povoljnim kreditima s 10-godišnjom otplatom duga, 4 % kamate i 2 godine počeka. Te uvjete osigurava Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR). Hrvatska agencija za malo poduzetništvo će dati jamstva za 50 % kredita, dok će drugi dio jamstva biti samo ulaganje. MPRRR će u ulaganjima sudjelovati s do 25 % bespovratnih sredstava, za kredite koje će davati banke. Kapitalna ulaganja mogu iznositi najviše 68.306 EUR (500.000 HRK). Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu je nadležan za provedbu tog programa.

U većini suvremenih poljoprivrednih država stočarstvo je najrazvijenija grana poljoprivrede i vrlo često se koristi kao mjera njezinog razvoja, dok u hrvatskoj poljoprivredi stratešku važnost imaju uzgoj stoke i mljekarstvo.

Trenutna situacija u uzgoju stoke ne osigurava dostatni razvoj u sljedećem razdoblju. Male proizvodne jedinice (oko 3 krave po gospodarstvu) i niska razina proizvodnje mlijeka (oko 2.600 litara po kravi) ne mogu osigurati konkurentnost stočarstva na otvorenom tržištu.

3.1.5.2. Operativni program za podizanje višegodišnjih nasada u Republici Hrvatskoj

U lipnju 2004. Vlada Republike Hrvatske je odobrila Operativni program za podizanje višegodišnjih nasada. Na temelju Operativnog programa za podizanje višegodišnjih nasada planirano je pokriti 33.500 hektara s novim nasadima (13.000 hektara vinograda, 15.000 hektara voćnjaka i 5.500 hektara maslinika). To je ulaganje od skoro 1 milijarde eura čime će se osigurati zaposlenost najmanje 10-15.000 obitelji samo u proizvodnji i isto toliko kućanstava u obradi i trgovanju proizvodima.

Poljoprivredna gospodarstva koja djeluju kao trgovinska poduzeća, obrtnici ili zadruge su sudionici programa podizanja nasada. Financijske projekcije za provedbu programa su zasnovane na poticajima iz državnog proračuna do 25 % od ukupne vrijednosti projekta, jednu trećinu će osigurati lokalna samouprava (županija, općina, grad), nadalje povoljne kredite i garancije će davati Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) i Hrvatska agencija za malo poduzetništvo (HAMAG), a sami proizvođači trebaju osigurati jednu četvrtinu ukupne vrijednosti projekta. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu je zadužen za provedbu programa.

Činjenica da Hrvatska, unatoč svojim proizvodnim potencijalima, uvozi ogromne količine svih vrsta voća, osim mandarina koje proizvodi u dostatnim količinama, predstavlja dobar razlog za sustavnije podizanje višegodišnjih nasada.

3.1.5.3. Operativni program za razvoj sektora svinjogojstva u Republici Hrvatskoj

Postojeći proizvodni sustavi u sektoru svinjogojstva nisu dovoljni, profitabilni, niti udovoljavaju standardima zaštite okoliša i dobrobiti životinja, što su preduvjeti za sve države članice Europske unije.

Kako bi se ta situacija promijenila, MPRRR je izradio Operativni program za razvoj sektora svinjogojstva, koji je Vlada RH usvojila na sjednici od 14. prosinca 2005.

Program predviđa izgradnju 342 nove farme u razdoblju od pet godina, što uključuje:

- 250 farmi za uzgoj prasadi, uz prosjek od 50 do 200 krmača;
- 19 farmi za nukleus stada;
- 73 farme za tov svinja.

Kredite za provedbu ovog programa će omogućiti HBOR, dok će garancije dati HAMAG, u iznosu od 50% od vrijednosti ulaganja.

MPRRR će omogućiti 25% ulaganja do maksimalnog iznosa od 136.612 EUR (1.000.000 HRK) iz proračuna namijenjenog za model kapitalnih ulaganja.

Program se trenutno provodi putem lokalnih ureda Hrvatskog stočarskog centra.

3.1.5.4. Operativni program za potporu proizvodnji slavonskog "kulena"

Operativni program za potporu proizvodnji slavonskog kulena (izvorni mesni proizvod, tvrda salama, dimljena i s posebnom proizvodnom tehnologijom) je u skladu s mjerama poljoprivredne politike usmjerene na povećanje proizvodnje, standardizacije kvalitete i osiguranja odgovarajuće zaštite izvornih hrvatskih proizvoda korištenjem zemljopisnih oznaka koje se odnose na podrijetlo, tradiciju i izvornost.

Vlada RH je usvojila Operativni program 5. svibnja 2006, a provedba je počela u srpnju 2006. zahvaljujući Hrvatskom stočarskom centru.

Na prijedlog Hrvatske gospodarske komore, slavonski kulen ili kulin je dobio zemljopisnu oznaku 6. svibnja 1997. od Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo.

Objekt s mini proizvodnim pogonom i automatiziranom komorom za sazrijevanje kulena koja se sastoji se od građevine, opreme za proizvodnju i sazrijevanje kulena, 80 tovljenih svinja od 150 kg težine svaka i sredstava (do 30%) je potrebno za proizvodnju, te za pokrivanje obrtnih troškova.

Moguće je u potpunosti financirati ulaganja putem kredita Hrvatske banke za obnovu i razvoj pod slijedećim uvjetima: maksimalni iznos kredita do 136.612 EUR (1.000.000 HRK), 4% kamate, 10-godišnja otplata duga i 2 godine počeka, dok se kredit vraća u obliku mjesečnih anuiteta.

Sufinanciranje ulaganja se provodi s 25% od ukupnog iznosa kredita, odnosno, maksimuma od 34.153 EUR (250.000 HRK), putem kapitalnih ulaganja MPRRR-a. Korisnik kredita može koristiti bespovratna sredstva za smanjenje glavnice.

U slučaju da se potpora kapitalnim ulaganjima koristi za smanjenje glavnice kredita, preostalih 102.460 EUR (750.000 HRK) će se financirati putem kredita HBOR-a pod slijedećim uvjetima: hipoteka u iznosu od 50% vrijednosti ulaganja neizgrađenog ulaganja ili na drugu nekretninu i 50% od vrijednosti ulaganja koje garantira HAMAG.

U cilju povećanja proizvodnje slavonskog kulena, na temelju analiza godišnjeg opsega poslovanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i potrebnih ulaganja u proizvodne

objekte i opremu, utvrđen je prag profitabilnosti proizvodnje koji iznosi do 80 tovljenih svinja ili 1200 kg slavonskog kulena godišnje.

3.1.5.5. Operativni program za razvitka povrćarstva

Bez obzira na povoljnu klimu, pedološke i hidrološke uvjete, sektor povrća u Hrvatskoj nije razvijen u skladu s mogućnostima i potrebama. Jedan od razloga zanemarivanja sektora uzgoja povrća u razdoblju prije nezavisnosti Hrvatske, je to što je država bila vrlo ovisna o proizvodnji povrća drugih republika bivše Jugoslavije, koje su bile glavni snabdjevači povrćem, kako za svježju potrošnju tako i za prerađivačku industriju.

Nakon neovisnosti i za vrijeme Domovinskog rata, velik dio područja Hrvatske s razvijenom proizvodnjom povrća, je bio okupiran ili u blizini bojišta. Istovremeno proces gospodarskog restrukturiranja i otvaranja tržišta tek je bio započeo, što je dovelo do veće potražnje za povrćem od količine koju su mogli ponuditi hrvatski proizvođači, te je kompenzirano uvozom. Posljedice su još uvijek vidljive jer Hrvatska uvozi veliki dio potrebnih količina svježeg i konzerviranog povrća.

Zato Vlada RH teži započeti s dugoročnom strateškom preorijentacijom na značajno povećanje korištenja zemljišta za uzgoj povrća, kako bi se osigurala proizvodnja povrća na otvorenom i zatvorenom što bi zadovoljilo potrebe države, te čak i izvoza, uz modernizaciju tehnologije proizvodnje, pakiranja i čuvanja povrća, kao i boljom kakvoćom proizvoda. U skladu s navedenim ciljevima, Vlada RH je na sjednici 22. siječnja 2004 usvojila Zaključak povjerivši MPRRR-u zadaću izrade i ispostave Operativnog programa za razvitak povrćarstva Vladi RH.

3.1.5.6. Operativni program za razvoj industrijske prerade drva u Republici Hrvatskoj

Operativni program za razvoja industrijske prerade drva u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2006 – 2010. je usvojila Vlada RH na sjednici 12. srpnja 2006.

Ovaj Operativni program teži povezivanju sektora šumarstva s industrijom prerade drva kroz zajedničku suradnju i dopunjavanje, optimiziranje kapaciteta sektora primarne proizvodnje, povećanjem proizvodnje finalnih proizvoda, te zapošljavanja. Također je usmjeren na povećanje vrijednosti neobrađenog drva putem lako prepoznatljivih visoko kvalitetnih proizvoda vrhunske obrade i modernog dizajna.

Provedba programa se oslanja na sredstva državnog proračuna, povoljne kredite poslovnih banaka s manjim kamatama koje se odnose na referentne kamatne stope i druge mjere potpore i izvore, za koje se tijekom provedbe programa utvrdi kako nude više prednosti.

Gotovi drveni proizvodi moraju se definirati kao nacionalni strateški proizvodi i zato treba postaviti slijedeće razvojne prioritete:

- Poboljšanje postojećih i razvoj novih proizvoda, postupaka i usluga putem slijedećih mjera:
 - Istraživanja i razvoja
 - Razvoj kvalitete proizvoda i poslovnih procesa (namijenjenih sektoru industrije prerade drva u cjelini i pojedinim tvrtkama u navedenom sektoru)
 - Racionalna upotreba neobrađenog drva putem slijedećih mjera:
 - Ulaganja u zaštitu okoliša

- Učinkovito korištenje drva u krajnjim proizvodima (namijenjenih sektoru industrije prerade drva u cjelini i pojedinim tvrtkama u navedenom sektoru)
- Stvaranje marke drvnog sektora putem slijedećih mjera:
 - Razvoja novih proizvoda (namijenjenih sektoru industrijske prerade drva u cjelini i pojedinim tvrtkama u navedenom sektoru)
 - Razvoj i primjena novih materijala (namijenjenih sektoru industrijske prerade drva u cjelini i pojedinim tvrtkama u navedenom sektoru)
- Razvoj tehnologija i tehnoloških procesa putem slijedećih mjera:
 - Modernizacija i tehnološki transfer (namijenjenih sektoru industrijske prerade drva u cjelini i pojedinim tvrtkama u navedenom sektoru)
 - Stvaranje platforme hrvatske drvne tehnologije (namijenjene svim skupinama zainteresiranim za sudjelovanje i znanje, te sektoru industrijske prerade drva u cjelini i pojedinim tvrtkama u navedenom sektoru).

Usvajanjem ovog programa, Vlada RH je odlučila namijeniti 27,51 milijuna EUR (201,4 milijuna HRK) iz državnog proračuna za njegovu provedbu u slijedećih pet godina.

Za potpunu provedbu programa unutar predviđenog razdoblja, iznosi izračunatih potrebnih kredita su 243,71 milijuna EUR (1,784 milijardi HRK). Ova je procjena načinjena na temelju statističke analize ključnih područja u gospodarskoj i socijalnoj strukturi cjelokupnog sektora industrije prerade drva u Republici Hrvatskoj.

Kredit će se isključivo koristiti za ulaganja namijenjena povećanju kapaciteta za finaliziranje proizvodnje i nabave nove i/ili moderniziranje postojećih proizvodnih linija, izgradnji potrebne infrastrukture za energetske korištenje otpada iz prerade, nabave tehničkih i tehnoloških proizvodnih dijelova i prilagodbe postojećih objekata ili izgradnje novih.

3.1.6. Nacionalni projekt navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodom

Republika Hrvatska se bez obzira na prirodni potencijal (kvaliteta tla, vodni resursi) nalazi gotovo na dnu ljestvice u Europi što se tiče navodnjavanja zemljišta (oko 9.000 ha). Nekonzistentnost današnje poljoprivrede je posljedica niske razine tehnologije proizvodnje, visoke razine rascjepkanosti poljoprivrednog zemljišta, malog broja objekata, slabog održavanja sustava melioracije i niskog prinosa. Nadalje, česte suše (u prosjeku svake treće do pete godine) uzrokuju milijune HRK štete u poljoprivredi. Navodnjavanje je jedna od mjera koje mogu smanjiti i čak u potpunosti spriječiti štete od suša u određenim područjima.

Jedna od glavnih točaka za početak planiranja navodnjavanja je uspostaviti dostupnost i kvalitetu vodnih resursa. U Hrvatskoj se danas koristi samo 1% obnovljivih vodnih resursa u sve svrhe. Što se tiče zemljišta, utvrđeno je kako Hrvatska može navodnjavati 244.000 ha, dok je više od 600.000 ha moguće navodnjavati s malim ograničenjima. Nadalje, procjenjuje se kako je oko 6000 ha poljoprivrednog zemljišta vrlo sposobno za navodnjavanje (većinom Dubrovačko-neretvanska županija), dok je oko 500.000 ha iznimno sposobno za navodnjavanje (većinom Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija).

Stoga je Vlada RH 12. ožujka 2004. započela s Nacionalnim projektom navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodom u Republici Hrvatskoj.

U skladu s navedenom odlukom, utemeljeno je Nacionalno povjerenstvo za navodnjavanje, dok je Stručni tim za navodnjavanje imenovan 4. lipnja 2004, te mu je povjerena koordinacija stvaranja i usvajanja strategije za današnji i budući razvoj navodnjavanja u Republici Hrvatskoj, s ciljem unaprjeđenja gospodarenja prirodnim resursima, organizacije poljoprivredne infrastrukture i tržišne ekonomije poljoprivrednih proizvoda.

Nacionalni projekt navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodom u Republici Hrvatskoj Vlada RH je usvojila 17. studenog 2005. i integralni je dio Strategije upravljanja vodom.

Projekt će se provoditi u tri faze:

1. a. Planovi navodnjavanja za županije
1. b. Pilot – projekti navodnjavanja
2. projektna dokumentacija za pojedine sustave navodnjavanja
3. obnova i izgradnja novih sustava navodnjavanja

MPRRR je financirao 50% troškova za izradu planova za navodnjavanje za županije i projektne dokumentacije, te je pokrio 100% svih troškova vezanih za obnovu i izgradnju novih sustava navodnjavanja poljoprivrednih zemljišta.

U prethodnom razdoblju je započela izrada planova za navodnjavanje u 19 od 21 županije, od kojih su četiri odobrena, sedam je u procesu usvajanja, a ostatak je još u fazi izrade. Svi bi planovi trebali biti dovršeni tokom 2007.

Na temelju Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodom u Republici Hrvatskoj osmišljena su četiri nacionalna pilot projekta. Izrada projektne dokumentacije na razini idejnog i glavnih projekata i nabava odgovarajućih lokacijskih i građevinskih dozvola je započela u ime poznatih korisnika i mjesta navodnjavanja. Obnova postojećih sustava za navodnjavanje je započela prije dovršetka tražene tehničke dokumentacije i nabave potrebnih dozvola.

Do 2010. planirano ulaganje u sustave navodnjavanja će iznositi do 318.500.000 EUR, a do 2020. 591.500.000 EUR. Izgradnju vodovodne i distribucijske mreže financirat će Vlada RH, dok će financiranje sustava za navodnjavanje snositi krajnji korisnik. Na taj način, ukupno državno ulaganje do 2010. će iznositi do 213,4 milijuna EUR, ili 396 milijuna EUR do 2020.

Važno je definirati krajnje korisnike Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodom u Republici Hrvatskoj, jer oni trebaju garantirati kako će koristiti izgrađene sustave i prihvatiti prava i obveze koje iz toga proizlaze, što će također biti regulirano Zakonom.

3.1.7. Program osiguranja od mogućih šteta u poljoprivredi

Tijekom 2003. godine uspostavljen je program potpore za poljoprivredna gospodarstva prema Pravilniku o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN 47/03). Ova uredba propisuje iznos potpore, način i uvjete za ostvarivanje potpore za osiguranje od moguće štete u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Zahtjevi za prethodnu godinu se podnose unutar propisanog razdoblja (1. do 31. siječnja). Poljoprivredna gospodarstva podnose zahtjeve Uredima državne uprave u županijama ili Gradu Zagrebu (za uzgajivače ribe

201

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

zahtjevi se predaju izravno u MPRRR), koji ih obrađuju i utvrđuju pripadajući iznos potpore po gospodarstvu.

Tablica 3-12: Pregled potpore osiguranju po godinama i županijama (2003 - 2005)

Županija	Potpora osiguranju					
	2004 (za 2003)		2005 (za 2004)		2006 (za 2005)	
	Broj korisnika	Iznos	Broj korisnika	Iznos	Broj korisnika	Iznos
Bjelovarsko-bilogorska	89	71.690,82	134	133.117,81	189	203.963,04
Brodsko-posavska	288	470.773,21	204	612.183,31	171	575.993,68
Dubrovačko-neretvanska	7	19.002,30	62	59.840,63	32	40.149,55
Grad Zagreb	26	687.706,57	36	590.943,76	45	634.706,51
Istarska	60	540.449,06	78	870.009,14	78	757.514,88
Karlovačka	1	2.024,00	2	3.284,50	5	14.142,99
Koprivničko-križevačka	296	477.656,79	131	753.333,86	192	833.996,02
Krapinsko-zagorska	16	13.635,19	51	32.342,99	60	47.280,60
Ličko-senjska	305	111.323,75	572	211.084,84	736	350.883,96
Međimurska	29	678.724,33	45	644.921,21	54	694.876,85
Osječko-baranjska	751	2.653.386,96	465	4.899.733,25	471	5.512.630,31
Požeško-slavonska	930	1.158.655,40	909	1.674.722,33	814	1.109.421,65
Primorsko-goranska	0	0	0	0	0	0
Sisačko-moslavačka	82	185.814,16	138	450.907,26	185	713.707,41
Splitsko-dalmatinska	3	153.179,77	6	180.775,45	10	1.136.598,58

202

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

Šibensko-kninska	1	2.310,00	2	3.278,25	2	1.638,87
Varaždinska	16	241.235,61	31	651.322,15	30	568.436,44
Virovitičko-podravska	1117	2.871.780,44	699	3.558.389,18	881	3.389.801,59
Vukovarsko-srijemska	1611	2.343.591,98	370	2.924.848,52	337	2.866.275,55
Zadarska	17	146.178,22	22	231.132,48	19	274.862,16
Zagrebačka županija	88	746.960,00	179	935.750,32	262	1.149.576,93
Uzgajivači ribe						
	6	958.132,58	5	854.484,88	5	722.148,34
UKUPNO	5.739	14.534.211,14	4.141	20.276.406,12	4.583	21.598.605,31
		UKUPNO	9.880	34.810.617,26	14.477	56.409.222,57

Izvor: MPRRR, 2006

3.1.8. Korištenje "plavog dizela" u poljoprivredi i ribarstvu

Zakonom o posebnom porezu na naftne derivate propisane su vrste naftnih derivata, te porezna osnovica i visina posebnog poreza na naftne derivate. Slijedom toga proizvođačka cijena standardnog dizelskog goriva obojenog plavom bojom ("plavi dizel"), koje se namjenski koristi za pogon mehanizacije u poljoprivredi i ribarskih plovila, oslobođena su trošarine. Na taj način smanjeni su proizvodni troškovi poljoprivrednika za jednu od najznačajnijih stavaka kako u poljoprivredi tako i u ribarstvu, čime se povećava konkurentnost domaće proizvodnje.

Većina zemalja Europske unije, a i nama susjednih zemalja, regulirala je upotrebu tzv. "zelenog goriva" za pogon poljoprivredne mehanizacije. U većini slučajeva to je riješeno potpunim ili djelomičnim povratom uplaćenih trošarina. No niti jedna zemlja u našem okruženju ne oslobađa poljoprivrednike od plaćanja trošarina unaprijed kao što je to slučaj u Hrvatskoj.

U 2002. godini pravo na eurodizel gorivo obojeno plavom bojom (tzv. plavi dizel) ostvarili su poljoprivredni proizvođači koji su temeljem Zakona o novčanim poticajima i naknadama ostvarili pravo na korištenje poticaja za žitarice, uljarice, šećernu repu, i duhan i to u ograničenim količinama po hektaru (80 litara odnosno 40 litara za duhan). Pravo na neograničene količine imaju samo ribari.

Zakon o posebnom porezu na naftne derivate izmijenjen je na način da plavo gorivo mogu koristiti svi komercijalni poljoprivrednici.

3.1.9. Ostali nacionalni programi potpore

3.1.9.1. Programi za razvoj otoka

Na temelju Zakona o otocima MMTPR je izradilo Uredbu o sadržaju i metodologiji izrade "Programa održivog razvitka otoka" prema kojoj će otočne jedinice lokalne samouprave uz pomoć stručnjaka, a u koordinaciji s ovim ministarstvom, izraditi dokumente o razvitku svog područja. Tim se programima ne utječe izravno na poticanje i povećanje zaposlenosti u tim područjima, ali se prijedlogom mjera za njihov razvitak neposredno utječe na povećanje razine kakvoće života, mogućnosti zapošljavanja i smanjenje odljeva stanovništva. (Treba spomenuti da je na otocima uglavnom riječ o ruralnim područjima, zbog čega ovi programi imaju poseban značaj i vrijednost).

Projekt "Izgradnja objekata komunalne i društvene infrastrukture na hrvatskim otocima" je višesektorski projekt, kojeg financira Razvojna banka Vijeća Europe (CEB), pokrenut 2004. godine, a ukupni trošak projekta iznosi 105,45 milijuna eura (približno 769.814.000 kuna).

Doprinos Razvojne banke Vijeća Europe iznosi 26,5 milijuna eura (otprilike 193.364.371 kuna). Njegov glavni cilj je unapređenje sveukupne kvalitete življenja na otocima, te stvaranje preduvjeta za održiv razvitak na malim, slabo naseljenim i udaljenim otocima, kao i na velikim i razvijenim otocima.

Nezadovoljavajući životni uvjeti tj. glavni identificirani problemi na otocima su nepostojeća ili nedovoljno razvijena vodoopskrba i kanalizacijski sustavi, neadekvatna briga o starijim osobama, neadekvatna zdravstvena zaštita i neadekvatan sustav obrazovanja.

Projekt utvrđuje sljedeće četiri komponente čija bi realizacija trebala poboljšati uvjete života na otocima:

- Komunalna infrastruktura – sastoji se od dvije podkomponente:
 - vodoopskrbe – za unapređenje sigurnosti, pouzdanosti i opskrbe malih i udaljenih otoka vodom, putem rekonstrukcije starih vodospremnika odgovarajućeg kapaciteta i sustava opskrbe vodom. Pitka voda osigurava se dovozom ribarskim plovilima tj. izgradnjom postrojenja za desalinizaciju vode, osobito na otocima na kojima živi više od 2000 domicilnog stanovništva te na otocima koji u sezoni imaju posjet većeg broja turista i gostiju;
 - kanalizacijski sustav – smanjit će onečišćenje okoliša regulacijom ispuštanja otpadnih voda u osjetljivim područjima projekta, u skladu sa standardima Republike Hrvatske i Europske unije;
- Socijalna skrb;
- Zdravstvena zaštita;
- Proces obrazovanja na malenim otocima.

3.1.9.2. Programi poticanja zapošljavanja koji se provode na lokalnoj razini

Razni nacionalni programi ruralnog razvitka i zapošljavanja temelj su za provedbu programa i specifičnih projekata na razini županija. Među županijama mogu se izdvojiti Zagrebačka i Istarska, koje imaju najviše vlastitih inicijativa i projekata na području razvitka poljoprivrede i seoskog područja. Jednako tako i općine i gradovi

vežu svoje programe zapošljavanja i općenito ruralnog razvitka uz programe i aktivnosti gore navedenih institucija.

Također treba napomenuti da postoje brojne civilne inicijative i akcije građana udruženih u nevladine udruge, između kojih se neke bave i pitanjima socijalne skrbi i ublažavanja nezaposlenosti. Ured Vlade RH za udruge od 2000. godine raspisuje natječaje za financiranje programa i projekata udruga. U 2002. godini za područje socijalne skrbi i ublažavanja nezaposlenosti prijavljeno je za financiranje stotinjak projekata od čega ih je 65 odobreno za 48 udruga. Ukupni iznos odobrenih sredstava u 2002. godini za projekte iz navedenog područja iznosio je oko 0,286 milijuna EUR (2,1 milijuna HRK).

Prema dostupnim podacima, sve nadležne ustanove kreiraju programe koji potiču zapošljavanje. Međutim, većina programa namijenjena je urbanim područjima, dok se ruralna područja još uvijek povezuju uz poljoprivrednu proizvodnju. Zapravo, nema posebnih programa namijenjenih ciljanom razvitku ruralnih područja. Još jedan problem je slaba povezanost i komunikaciju između pojedinih ustanova u zajedničkom određivanju ciljeva te kreiranju relevantnih mjera.

Podaci o ostvarenju pojedinih programa nisu u potpunosti dostupni, te se može zaključiti da je potrebno osmisliti kvalitetan sustav za praćenje primjene programa.

3.1.9.3. Potpora istraživanjima u poljoprivredi

Znanstvena istraživanja, stručni i razvojni projekti za potrebe sela i poljoprivrede financiraju se iz nekoliko izvora, to su prije svega sredstva Ministarstva znanosti i tehnologije (MZT-a), Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva putem Vijeća za istraživanje u poljoprivredi (VIP-a) i Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva. Značajan pomak u smjeru razvojnih istraživanja Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva provodi u okviru programa "Hrvatskog inovacijskog tehnološkog razvitka" (HITRA) i programa "Razvoja na znanju utemeljenih poduzeća". Istraživanja VIP-a financira Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja putem Fonda za primijenjena istraživanja razvitka u poljoprivredi. Prednost ovog programa je povezanost s Hrvatskim zavodom za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS-om) koji preuzima i vodi proces primjene rezultata istraživanja u praksu. Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva također podupire tzv. "Program novih tehnologija" i programe i projekte iz zadrugarstva. Također, nazočno je financiranje projekata manjeg opsega iz različitih izvora, kao što su Ured Vlade RH za udruge, županijske i lokalne uprave, inozemne donacije međunarodnih udruga, tvrtki, banaka i slično. Istraživačku djelatnost uz visoka učilišta i veleučilišta, obavljaju i (regionalni) javni instituti.

Postupak procjenjivanja za istraživačke projekte u većini je slučajeva predug i netransparentan. Obveza komercijalizacije primijenjenih istraživanja u poljoprivredi je slaba te se učinak teško može mjeriti, a ulaganja nisu opravdana.

3.1.9.4. Program za poticanje malih i srednjih poduzetnika

Cilj uspostave tržišnog gospodarstva je stvaranje konkurentnog tržišnog sustava koji će se moći uklopiti u globalno tržišno natjecanje. Mala i srednja poduzeća okvir su za realizaciju poduzetničkih poticaja koje čine osnovu gospodarstva.

Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva odnosi se na cijelo područje RH, a time i na ruralna područja. Programom se žele stvoriti pretpostavke koje bi vodile ispunjenju sljedećih ciljeva:

- ravnomjerni razvoj svih dijelova RH;

- povećanje broja malih i srednjih poduzeća
- izgradnja poduzetničkih zona;
- uklanjanje administrativnih prepreka;
- povećanje konkurentnosti, (ulaganjima u razvoj, obrazovanje i nove tehnologije)
- promjena strukture djelatnosti u korist proizvodnje
- jačanje izvozne orijentacije
- stvaranje pozitivnog poduzetničkog ozračja
- povezivanje unutar malog gospodarstva kao i malih poduzeća s velikima;
- povećanje broja zaposlenih sa 1,4 na 2 zaposlena po obrtu;
- porezne olakšice;
- brže uključivanje ciljanih skupina u poduzetništvo posebno (mladih, žena, veterana Domovinskog rata)
- izobrazba za poduzetništvo i osposobljavanje poduzetnika kroz dopunsko obrazovanje

U namjeri da ostvari ove ciljeve Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva pokrenulo je 25 projekata samo u 2006:

- Promicanje poduzetništva
- Međunarodne aktivnosti poduzetnika
- Studentske zadruge i studentske tvrtke
- Nacionalno savjetovanje o poduzetništvu
- Obrazovanje o poduzetništvu
- Poduzetništvo ciljanih skupina
- Poticanje tržišnih aktivnosti
- Tehničko usavršavanje
- Inovacijsko proizvodni clusteri– Središnja Hrvatska (pilot projekt)
- Poticanje proizvodnje, uvođenje novih tehnologija i razvoj novih proizvoda
- Lokalni razvojni projekti – poduzetnik
- Regionalni instrumenti garancije (pilot-projekt)
- Poticanje malog poduzetništva
- Nove zadruge
- Razvoj zadruga
- Sustav zadruga
- Registar zadruga
- Poduzetnički centri i regionalne razvojne agencije
- Poduzetnički inkubatori i tehnološki parkovi
- Poboljšanje informiranosti hrvatske poslovne zajednice (CARDS projekt)

- Institucionalno jačanje malih i srednjih poduzeća i razvoj politike za usklađivanje s EU (PHARE projekt)
- Razvoj obrta
- Usavršavanje, prekvalifikacija i zapošljavanje obrtnika
- Izobrazba obrtnika
- Registar obrtnika

Pregled nekoliko projekata:

- Projekt "Tehničko usklađivanje" usmjereno na poticanje uvođenja sustava za kvalitetu i gospodarenje okolišem, verificiranje usklađenosti proizvoda s hrvatskim i europskim standardima i nabava tehničkih standarda. Projekt odobrava subvencije za proizvodnju i gospodarska poduzeća koja su 100% u vlasništvu hrvatskih građana.
- Projekt "Tradicijski obrti" se provodi s ciljem razvijanja tradicionalnih obrta, koji čuvaju kulturno i gospodarsko nasljeđe Republike Hrvatske. Projekt je namijenjen za poticanje obrtničkih aktivnosti koje se vrše uglavnom ručno, u ograničenim količinama, te s tradicionalnim obrtničkim krajnjim proizvodima. Subvencije se odobravaju obrtima i tvrtkama koje vode takve djelatnosti.

3.1.9.5. Modeli potpore poljoprivredi i ruralnim područjima na lokalnoj razini

Prema Zakonu o lokalnoj i regionalnoj upravi i samoupravi (NN. 90/92 od 12. prosinca 1992., 94/93 od 20. listopada 1993., 117/93 od 12. prosinca 1993. 128/99 od 30. studenog 1999.) županije, gradovi i općine mogu pomagati poljoprivredne i mjere ruralnog razvitka prema specifičnim lokalnim potrebama iz svog vlastitog proračuna. Na razini državne uprave nema mehanizama kojima bi se uskladili, koordinirali i nadzirali ti modeli potpore, dok lokalna uprava nema obvezu prijaviti vrstu i iznos potpore MPRRR-u. Prema istraživanju MPRRR-a u 2004. je prosječni iznos dosežao do 1.3 milijuna eura (cca. 10 milijuna kuna) u županijama orijentiranim poljoprivredi. Unatoč tome, iznos modela potpore ovisi o ekonomskoj snazi županija npr. siromašnije županije izdvajaju manje proračunskih sredstava za te potpore.

Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja je svjesno tog problema koji može prouzročiti poremećaje u proizvodnji i na tržištu u Hrvatskoj. Nužno je uspostaviti pravni okvir za regulaciju potpore na regionalnoj i lokalnoj razini u poljoprivredi i ruralnom razvitku kako bi se omogućio uravnoteženi razvitak svih regija.

3.2. PRETPRISTUPNI SPORAZUMI I MJERE

3.2.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)

SSP predstavlja novu generaciju sporazuma o pridruženom članstvu za države obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja (Hrvatska, Republika Makedonija, Srbija, Bosna i Hercegovina, Albanija i Crna Gora). U lipnju 1999. godine Vijeće ministara EU-a usvojilo je Proces stabilizacije i pridruživanja za Republiku Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Albaniju, Republiku Makedoniju i Srbiju i Crnu Goru, kao

modifikaciju "regionalnog pristupa" Europske unije iz travnja 1997. godine, nakon što se ova pokazala nedovoljno fleksibilnom i dinamičnom za učinkovito artikuliranje politike EU-a i dugoročnije uređenje odnosa s državama regije. RH je otpočela proces intenzivnijeg približavanja Europskoj uniji, te se u vrlo kratkom roku kroz ubrzane i stručno vođene pregovore potvrdila u okviru europskih institucija kao partner koji je sposoban primjereno i na vrijeme odgovoriti na sve etapne zahtjeve europskih pregovarača.

Usuglašene odredbe Sporazuma, uz preambulu i opća načela, sadrže i dogovore o suradnji i međusobnim obvezama u sljedećim područjima: politički dijalog, regionalna suradnja, sloboda kretanja robe, radnika i kapitala, sloboda pružanja usluga, poslovni nastan, usklađivanje zakonodavstva, suradnja na području pravosuđa i unutarnjih poslova, politika suradnje, financijska suradnja, te institucionalne, opće i završne odredbe.

Članak 6. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju govori o tome da je SSP u cijelosti usklađen s odgovarajućim odredbama Svjetske trgovinske organizacije, posebice s člankom XXIV. Općega sporazuma o carinama i trgovini (GATT) iz 1994. godine i člankom V. Općega sporazuma o trgovini i uslugama (GATS).

Trgovina poljoprivrednim proizvodima se uređuje u poglavlju II: Poljoprivreda i ribarstvo (članak 24.-31.), pri čemu se u članku 27. tumače vanjskotrgovinski odnosi i mjere (carinske pristojbe) za poljoprivredne proizvode, a u članku 28. odnosi i mjere za ribe i riblje proizvode. Prilozi Sporazumu (Prilog IV. a-f) dodatno uređuju odredbe carinskih koncesija za poljoprivredne proizvode.

3.2.2. Pregovori

Nakon podnošenja zahtjeva za članstvo (Atena, 21. veljače 2003.) Republika Hrvatska je u lipnju 2003. dobila upitnik s 4744 pitanja. Odgovori su predani Romanu Prodiu, predsjedniku Europske komisije u listopadu 2003. Europska komisija je na temelju danih odgovora i informacija koje je prikupila iz drugih izvora procjenjivala hrvatska postignuća u reformi. Zaključak je bio da je Hrvatska država stabilne demokracije s tržišnim gospodarstvom, i da je država koja je učinila najveći napredak u provedbi kopenhaskih kriterija i političkih uvjeta postavljenih u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

Nakon Mišljenja Europske komisije (Avis) Hrvatska je dobila status zemlje kandidata u lipnju 2004. i započela pregovore 3. listopada 2005. 9. studenog 2005. Europska Komisija je donijela Izvješće o napretku (COM (2005) 561 final) i drugo Izvješće o napretku za 2006 (COM (2006) 649 final) 8. studenog 2006.

Izvješće o napretku donosi vrlo detaljan, ažuriran pregled i ocjenu statusa glede ispunjavanja političkih i ekonomskih kriterija za članstvo te hrvatske sposobnosti prihvaćanja i provedbe pravne stečevine EU-a. Ono je važan instrument u ostvarivanju daljnjih reformi, posebice u segmentima s identificiranim problemima s obzirom na potrebu potpunog ostvarivanja europskih standarda.

U odnosu na poljoprivredu i ruralni razvoj, u izvješću o napretku za 2006. Europska Komisija je zaključila kako je Hrvatska napravila razumni napredak vezan za provedbu Posebnog pretprijetnog programa za poljoprivredu i ruralni razvoj (SAPARD), kvalitetu politike i ekološki uzgoj. Pripreme se trebaju intenzivirati što se tiče horizontalnih pitanja i organizacije zajedničkog tržišta. Naročito, pažnju treba posvetiti uspostavi Integriranog administrativnog kontrolnog sustava i Sustava za identifikaciju zemljišnih čestica.

Napredak je postignut i na području zdravstvene ispravnosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike, no potrebno je uložiti napore kako bi se ubrzale pripreme.

Na području ribarstva, Hrvatska je dosegla zadovoljavajuću razinu usklađenja u pripremama za pristup. Važne praznine ostaju u gospodarenju flotom, inspekcijama i kontroli, strukturnim radnjama i državnoj potpori.

3.2.3. Snimanje zakonodavstva („Screening“)

Prvi multilateralni sastanak objašnjavanja „Screeninga“ za poglavlje 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj je održan u Bruxellesu od 5 – 8. prosinca 2005, kad su predstavnici Europske Komisije predstavili pravnu stečevinu EU delegaciji Hrvatske i Turske.

Na bilateralnom sastanku održanom u Bruxellesu od 29. siječnja do 3. veljače 2006. sudjelovali su predstavnici 26 radnih skupina uključenih u proces koje je imenovala Vlada RH. Te radne skupine predstavljaju svaki sektor u okviru Poljoprivrede i ruralnog razvoja (mlijeko, goveda, itd.).

Izvešće „Screeninga“ Europske Komisije je objavljeno 17. srpnja 2006, u kojem je Komisija preporučila Vijeću EU otvaranje pristupnih pregovora s Hrvatskom o poglavlju 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj. Vijeće EU je postavilo referentnu točku za ovo poglavlje koju treba zadovoljiti vezano za poljoprivrednu statistiku – razradu strategije jačanja prikupljanja statističkih podataka i obrade. Strategija je službeno podnesena EK u listopadu 2007. na usvajanje. Pregovori za Poglavlje 11 još nisu otvoreni.

3.2.4. Europsko partnerstvo / pretpristupno partnerstvo

Solunska Agenda za zapadni Balkan utvrđuje načine i sredstva za jačanje Procesa stabilizacije i pridruživanja, a između ostalog i uvođenjem europskih partnerstava.

Na temelju Mišljenja Komisije o zahtjevu Hrvatske za članstvo, svrha Europskoga partnerstva za Hrvatsku jest utvrđivanje prioriteta djelovanja radi podupiranja napora za približavanje Europskoj uniji pomoću utvrđenog sustava. Prioriteti su prilagođeni specifičnim potrebama Hrvatske i razini priprema, a bit će ažurirani prema potrebi. Europsko partnerstvo također daje smjernice za financijsku pomoć Hrvatskoj.

Očekuje se da će Hrvatska usvojiti plan s rasporedom i pojedinostima o načinu na koji namjerava pristupiti prioritetima Europskoga partnerstva. U planu bi trebali biti navedeni i načini za nastavljavanje rada u skladu sa Solunskom Agendom, prioriteti za borbu protiv organiziranoga kriminala i korupcije te mjere za integrirano upravljanje granicama, koji su predstavljeni na sastanku ministara pravosuđa i unutarnjih poslova, održanome u Bruxellesu 28. studenoga 2003. godine u okviru Foruma EU-zapadni Balkan.

3.2.4.1. Prioriteti Europskog partnerstva

Europsko partnerstvo navodi glavna prioritetna područja za pripreme Hrvatske za daljnju integraciju s Europskom unijom na temelju analize iz Mišljenja Komisije o zahtjevu Hrvatske za članstvo. Prioriteti navedeni u ovom sporazumu o Europskome partnerstvu izdvojeni su na temelju zaključka kako je realno očekivati da ih Hrvatska može ispuniti ili ih bitno unaprijediti u sljedećih nekoliko godina. Postoji razlika između kratkoročnih prioriteta, za koje se očekuje da budu ostvareni tijekom jedne do dvije godine i srednjoročnih prioriteta, čije se ostvarenje očekuje tijekom tri do četiri godine.

Treba podsjetiti na to da, što se tiče usklađivanja zakonodavstava, preuzimanje pravne stečevine Zajednice u domaće zakonodavstvo nije samo po sebi dovoljno; bit će potrebno obaviti pripreme i za njezinu potpunu primjenu.

U veljači 2006. Komisija je usvojila i ažurirala Europsko partnerstvo nazvano Pristupno partnerstvo.

Treba naglasiti da, što se tiče usklađivanja zakonodavstva, integracija pravne stečevine u zakonodavni sustav Hrvatske nije dovoljna jer su potrebne pripreme za njenu učinkovitu provedbu.

3.2.4.2. Kratkoročni prioriteti

Poljoprivreda i ruralni razvoj

- Osigurati potpuno operativnu SAPARD/IPARD agenciju.
- Ubrzati rad za uspostavu odgovarajućeg sustava identifikacije zemljišnih čestica i identifikacije goveda i sustava evidencije.
- Jačanje prikupljanja i obrade poljoprivredne statistike u skladu sa standardima i metodologijom Zajednice.
- Razvijanje ruralne razvojne strategije i instrumenata politike za izradu, provedbu, upravljanje, praćenje, kontrolu i ocjenjivanje programa ruralnog razvoja.

Zdravstvena ispravnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

- Nastaviti s usklađivanjem u veterinarskom i fitosanitarnom sektoru, poboljšati sporazume o inspekciji, modernizirati poljoprivredno-prehrambene tvrtke kako bi zadovoljile EU zahtjeve što se tiče higijene.
- Razviti opsežnu strategiju u području zdravstvene sigurnosti hrane i veterinarske i fitosanitarne politike. Jačanje potrebnih administrativnih struktura i poboljšanje koordinacije između njih kako bi se osigurao opsežni pristup poboljšanju zdravstvene sigurnosti hrane putem cijelog hranidbenog lanca.

Ribarstvo

- Jačanje administrativne, te naročito, inspekcijske strukture za politiku ribarstva.
- Započeti s uspostavom kompjuteriziranog registra plovila.
- Što se tiče Zaštićenog ekološko - ribolovnog pojasa, kojeg je jednostrano objavila Hrvatska, nastaviti s provedbom trilateralnog sporazuma postignutog u lipnju 2004.

3.2.4.3. Srednjoročni prioriteti

Poljoprivreda i ruralni razvoj

- Jačanje administrativne strukture i kapaciteta potrebnih za provedbu tržišne politike i politike ruralnog razvoja.
- Uspostaviti registar vinograda u skladu sa standardima Zajednice.
- Nastaviti s pripremama za uspostavu učinkovitih i financijski čvrstih tijela za plaćanje za upravljanje i kontrolu poljoprivrednim sredstvima u skladu s EU zahtjevima i međunarodnim revizijskim standardima.

Zdravstvena ispravnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

- Značajno poboljšati usklađivanje zakonodavstva vezanog za hranu i ojačati potrebne provedbene strukture.

- Napraviti značajni napredak u usklađivanju s veterinarskim i fitosanitarnim sektorom, uključujući sustav za identifikaciju životinja, preradu životinjskih nusproizvoda i modernizaciju poljoprivredno-prehrambenih tvrtki, programa kontrole životinjskih bolesti, zaštitu bilja i kvalitete sjemena i sadnog materijala; značajno poboljšati strukture inspekcije.

Ribarstvo

- Značajno poboljšati administrativne strukture i opremu za osiguranje učinkovite provedbe zajedničke ribarske politike, uključujući gospodarenje resursima, inspekciju i kontrolu ribarskih aktivnosti, tržišne politike, strukturnih programa i plana upravljanja kapacitetom flote u skladu s dostupnim resursima ribe.
- Dovršiti uspostavu kompjuteriziranog registra plovila i satelitskog sustava praćenja plovila.

6. studenog 2007. EK je objavila prijedlog za Odluku Vijeća o načelima, prioritetima i uvjetima sadržanim u Pristupnom partnerstvu s Hrvatskom i ukinula Odluku 2006/145/EK.

U prijedlogu su navedeni prioriteti odabrani za koje je realno očekivati kako ih Hrvatska može dovršiti ili postupno izvršiti tijekom nekoliko slijedećih godina.

S obzirom na poglavlje 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj navedena su tri slijedeća prioriteta:

Jačanje administrativnih struktura i kapaciteta potrebnih za provedbu tržišne i ruralne razvojne politike, uključujući prikupljanje i obradu poljoprivrednih podataka.

Uspostaviti registar vinograda u skladu s EU standardima.

Nastaviti pripreme za uspostavu učinkovitih i financijski čvrstih tijela za plaćanje i upravljanje i kontrolu poljoprivrednih sredstava, u skladu s EU zahtjevima i međunarodnim revizijskim standardima.

3.2.5. Nacionalni program Republike Hrvatske za pridruživanje Europskoj Uniji

Nacionalni program RH za pridruživanje Europskoj uniji je odlučujući kontrolni mehanizam aktivnosti Vlade na području europskih integracija. On odražava spremnost Republike Hrvatske za provedbu konkretnih mjera kako bi se ostvarili prioritetni ciljevi u postupku integracije u Europsku uniju. Program kombinira godišnje planiranje, postavljanje kratkoročnih ciljeva te nadzor postupka pridruživanja u različitim sektorima unutar strateškog pristupa koji se temelji na pretpostavljenim obvezama, vlastitim mogućnostima i nacionalnim interesima.

U prosincu 2002. godine Hrvatska je pokrenula svoj prvi Nacionalni program za pridruživanje Europskoj uniji. Godinu dana kasnije predstavljen je novi Nacionalni program u kojem se detaljno razrađuju mehanizmi i radnje koje treba poduzeti kako bi se ispunile obveze pretpostavljene u postupku pridruživanja Europskoj uniji.

Nacionalni program RH za pridruživanje Europskoj uniji za 2007. i 2008. godinu kao cilj ima kombinaciju svih ciljeva i zadaća Republike Hrvatske u provedbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kao i postupak za nastavak integracije u Europsku uniju.

U Nacionalnom programu za pridruživanje Europskoj uniji (NPPEU) za 2007. godinu, poljoprivreda i ruralni razvoj se obrađuje u poglavlju 3.11., sektor ribarstva u poglavlju 3.13. Novi NPPEU za 2008. je u pripremi. U okviru tog dokumenta se predviđa postojanje potpune operativne strukture za provedbu IPARD programa

211

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

uključujući novi Pravilnik o IPARD provedbi, akreditaciji struktura i promotivnoj kampanji.

3.2.6. SAPARD program

Hrvatski plan za poljoprivredu i ruralni razvoj 2005 – 2006 (SAPARD Plan) je odobrila Europska Komisija 8. veljače 2006 i Višegodišnji sporazum o financiranju između Hrvatske i EU je stupio na snagu 6. travnja 2006. Uprava SAPARD programa je privremeno prenijeta na MPRRR – Ravnateljstvo za tržišnu i strukturnu potporu u poljoprivredi (SAPARD Agencija) i Nacionalni fond u okviru Ministarstva financija, u skladu s odlukom Komisije od 29. rujna 2006.

Upravna direkcija za SAPARD program je uspostavljena u okviru MPRRR-a – Uprave za održivi razvoj seoskog prostora.

Odbor za praćenje SAPARD program, s 23 člana, osnovan je 14. studenog 2005. Odlukom ministra poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva. Odbor za praćenje je usvojio svoj Poslovnik o radu 17. svibnja 2006. U 2006., Odbor za praćenje je imao tri sastanka (15. veljače, 17. svibnja, 24. listopada) i u 2007. dva sastanka (23. svibnja 2007 i 30. listopada 2007)

3.2.7. CARDS program

Program CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) provodi se temeljem Višegodišnjeg indikativnog programa 2001. – 2004.

Europska Komisija je na temelju sveukupno utvrđenog stanja u RH odobrila pet prioritetnih područja te 12 programa, koji se provode na horizontalnoj osnovi. Ovim pristupom daje se velik poticaj većem međusobnom povezivanju državne i javne uprave, a spomenuti sektori su: demokratska stabilizacija, ekonomski i socijalni razvoj, pravosuđe i unutarnji poslovi, jačanje administrativnog sustava, te okoliš i prirodni resursi.

Twining projekt CARDS 2002 "Jačanje institucionalne sposobnosti MPRRR-a" trajao je od 1. rujna 2004 – do 30. rujna 2006. Ukupna vrijednost projekt iznosila je 1 milijun EUR. Izvorno je zamišljen u trajanju od 24 mjeseca, a nakon produženja je trajao 25 mjeseci. Projekt je proveo konzorcij između njemačkog Ministarstva zaštite potrošača, hrane i poljoprivrede (BMVEL) i grčke zaklade za istraživanje u poljoprivredi (NAGREF) kao mlađim partnerom. Stručnjaci, većinom aktivni državni službenici, došli su iz bavarskog Ministarstva poljoprivrede i šumarstva i grčke zaklade za istraživanje u poljoprivredi.

EC CARDS 2002 Projekt "Jačanje kapaciteta u području poljoprivrede, živih životinja i prehrambenih proizvoda" bio je usmjeren na Upravu veterinarstva i poduzete su slijedeće aktivnosti:

- Održavanje informativnih sastanaka na teritoriju cijele države, u svrhu prezentiranja plana i uvida u nove EU regulative kojom se definira sektor zdravstvene ispravnosti hrane,
- Izobrazba županijske veterinarske inspekcije o načinu na koji se procjenjuju objekti (u odnosu na odstupanja od zahtjeva strukturne proizvodnje i zahtjeva s higijenskog aspekta)

Sustavno vršenje inspeksijskih kontrola na prethodno utvrđenom broju objekata (klaonice i pogoni za preradu mesa), u svrhu utvrđivanja slabih točaka postojećeg sustava i potrebnih uvjeta za modernizaciju svih objekata koji se bave poslovima s hranom u skladu sa standardima Zajednice. Oni su upisani u Upisnik odobrenih objekata. Inspekciju vrši odbor koji se sastoji od članova inspektora iz MPRRR-a, a

sustavne kontrolne inspekcije vršit će se stalno, te obuhvatiti objekte upisane u Upisnik odobrenih objekata.

Projekt CARDS 2002 je započeo reorganizaciju Uprave veterinarstva putem:

- Povećanja broja veterinarara (profesionalnih specijaliziranih inspektora)
- Podjele odgovornosti u dva područja: zdravstvena sigurnost hrane, zdravlje životinja i dobrobit životinja
- Smanjenja broja veterinarskih službi
- Usklađivanje nacionalnih zakona s EU.

U okviru spomenutog CARDS 2002 projekta napravljena je analiza kapaciteta ljudskih resursa, analitičke opreme i aktivnosti cijelog Hrvatskog veterinarskog instituta (HVI). Znanstveno i stručno osoblje HVI-a u potpunosti udovoljava postavljenim zahtjevima, jer HVI je znanstvena istraživačka ustanova s 90 zaposlenika s fakultetskim diplomama od kojih je 30 doktora znanosti i 16 magistara.

U okviru CARDS 2002 Projekta «Jačanje sanitarne inspekcije» je potprojekt «Razvoja laboratorijske mreže za potrebe sanitarne inspekcije» za čije je potrebe načinjena Strategija razvoja laboratorijske mreže što uključuje niz aktivnosti vezanih za usklađivanje laboratorijskog sustava s EU. Osnovni cilj strategije je optimizirati laboratorijsku mrežu za zdravstvenu ispravnost hrane, vode i predmeta opće upotrebe u smislu dostupnosti svih potrebnih analiza sanitarnoj inspekciji, u smislu važnosti potrebnih analiza, a u svrhu osiguranja zdravstvene ispravnosti proizvoda i postizanja standarda zdravstvene kontrole u skladu sa zahtjevima pravne stečevine EU.

Njemačka i grčka javna uprava temelji svoje iskustvo na uspješnom upravljanju i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini, te su njihovi službenici pomagali MPRRR-u u približavanju sustava najboljim praksama EU u okviru ovog "twininga". Projektne aktivnosti jednako naglašavaju usvajanje pravne stečevine, usklađivanje sa Sporazumom o Stabilizaciji i pridruživanju (SSP) i pripremu za pretpristupnu potporu poljoprivredi i ruralnom razvoju.

3.2.8. EVD – Nizozemska vladina agencija

Dva puta godišnje EVD objavljuje natječaj za odabir projekata po programu "PSO business to business" na koje se javljaju hrvatski poduzetnici zajedno s nizozemskim poduzećima. Cilj ovoga programa je jačanje poslovne suradnje između dvije zemlje, te transfer znanja i tehnologije (know-how). U 2004. godini započela je i provedba novih "programmatic PSO" programa kroz koje će se dati potpora raznim područjima na institucionalnoj razini. Tablica dovršenih programa i programa koji su u tijeku prikazana je u tablici 3-13.

Tablica 3-13: Popis PSO projekata

	PROJEKTI	KORISNICI	IZNOS EUR	
DOVRŠENO 2000 - 2004	Poboljšanje proizvodnje, skladištenje i prodaja šampinjona	Šampinjoni Požežanac i Lensenn BV	340.335	

	Poboljšanje proizvodnje, skladištenje i pakiranje ekološkog povrća	Udruga BIOPA i The Organic Corporation BV	453.780	
	Poboljšanje proizvodnje, svinja u Republici Hrvatskoj	Tvrtka Žito d.d. and Cehave	449.200	
	Poboljšanje proizvodnje cvjetnih glavica u Republici Hrvatskoj	Tvrtka MBM d.o.o. i FLORIST de Kwakel	573.353	
	poboljšanje genetskih karakteristika svinja u Republici Hrvatskoj	Tvrtka Stočar d.o.o. i Agriplan Consultants b.v.	637.776	
	uspostava lizing centra za poljoprivredne strojeve	Markovec SPG i KOK Bakkeveen BV	519.140	
	Uspostava integriranog lanca ponude smrznutog povrća	Lipovac d.d. i Agricultural proizvodnja and Handling BV	695.527	
	Modernizacija uzgoja ribe u Hrvatskoj	Cenmar d.o.o. i HESY Bergambacht BV	449.000	
				KRAJNJI ROK ZA DOVRŠENJE
U TIJEKU	Proizvodnja dekorativnog bilja	IVA i Van Vupen Beheer B.V	615.000	2007
	Razvoj hrvatske mljekarske industrije	Holstein udruga hrvatskih uzgajivača i Farmco	450.000	2005
	Poboljšanje proizvodnje povrća u Hrvatskoj	Udruga hrvatskih uzgajivača povrća i Agriplan	446.108	2005
	Zdravstvena ispravnost hrane u području proizvodnje svinja	Ekotours d.o.o. i Kroonenburg Advies B.V.	490.000	2007
	Izmjera zemljišta	AMC i Nehem International B.V	290.000	2005

	Razvoj mreže za izradu regionalnog plana gospodarenja vodom u obalnim općinama	Državna uprava za vode i DHV Water B.V	287.000	2005
	Gradnja staja za razvoj mljekarske industrije	Bajkmont d.o.o. Sesvete i The Friesian Agro Consultancy BV	545.000	prosinac 2006
	Proizvodnja nesilica	Perfa d.o.o. Donja Stubica i Henrix Landhorst BV	770.000	prosinac 2006
PSO05/CR/1/1	Integracija hrvatske teladi	Promdest d.o.o. i Alpuro Holding b.v.	700.000	prosinac 2007
PPA05/CR/190	Poboljšanje institucionalne i komercijalne snage hrvatskog sektora voća	MPRRR/ HVZ (Hrvatska voćarska zajednica)	350.000	prosinac 2007

Izvor: Ambasada Kraljevine Nizozemske, 2006

3.2.9. Projekti Svjetske banke

Hrvatski "Projekt pravnog i institucionalnog usklađivanja u području poljoprivrede s pravnom stečevinom EU" teži razvoju održivih sustava i kapaciteta u okviru MPRRR-a za osiguranje usklađenosti s pravnim uvjetima EU u ruralnom sektoru.

Postoje 4 projektne komponente:

- Komponenta 1 jača kapacitet za apsorpciju financijske pomoći EU poljoprivredi. Ona će povećati kapacitet tokom prepristupnog razdoblja za opsežnu provedbu pravne stečevine (preduvjet za pridruživanje, usmjeren poboljšanju financijskog izvještavanja) koja se odnosi na EU Zajedničku poljoprivrednu politiku (CAP).
- Komponenta 2 ovlašćuje administraciju i upravu MPRRR-a. Ova komponenta uspostavlja organizirani, kohezivni i dobro informirani upravni i administrativni tim MPRRR-a.
- Komponenta 3 osigurava zdravstvenu ispravnost hrane i sanitarne i fitosanitarne (bez štetočina i biljnih bolesti) uvjete. Ova komponenta podupire razvoj Hrvatske agencije za hranu i stvara potrebne uvjete za usklađivanje Hrvatske sa sanitarnim i fitosanitarnim zahtjevima EU.
- Komponenta 4 financira upravljanje projektima, uključujući refinanciranje Jedinice za pripremu projekta, koja pomaže u pripremi projekta.

Ukupna vrijednost projekta je 48,5 milijuna USD (34 milijuna EUR) i uključuje sredstva Svjetske banke i druge izvore.

Osim ovog projekta, Svjetska banka financira nekoliko drugih projekta u Hrvatskoj kako je prikazano u tablici 3-14.

Tablica 3-14: Projekti SB u Republici Hrvatskoj

Ime projekta	Iznos, milijuni USD
Integracija trgovine i transporta	75,30
Projekt toplinarstvo	29,80
Programski zajam za strukturalne prilagodbe	184,9
Projekt program razvoja sektora obrazovanja	85,00
Projekt tehnologijskog razvitka	40,00
Projekt obnovljivih izvora energije	5,50
Projekt razvoja socijalne skrbi	40,00
Projekt socijalnog i gospodarskog oporavka	45,68
Projekt zaštite od onečišćenja mora u obalnom području	47,54

Izvor: Ured Svjetske banke, Hrvatska, 2006.

Projekt obnovljivih resursa energije za Hrvatsku teži smanjenju emisije stakleničkih plinova na stalnoj osnovi svladavanjem prepreka korištenju obnovljive energije. Pokazatelji izvedbe globalnog cilja obuhvaćaju: smanjenje emisije ugljičnog dioksida na nacionalnoj i projektnoj razini; povećani udio novih obnovljivih izvora energije (OIE) u nacionalnoj opskrbi energijom. Projekt će postići ciljeve putem: (i) svladavanja prepreka tržišnom razvoju, uključujući: (a) pravne (npr., nedostatak odgovarajuće politike i zakonskog okvira, neadekvatne kapacitete planiranja, nejasne postupke za dobivanje dozvola i licenci, nejasno vlasništvo zemljišta); (b) financijske, (npr. nedostatak razumijevanja obnovljive energije u bankarskoj i poslovnoj zajednici, nedostatak kapitala rizika); i (c) tehničke (npr., mogući teret na sustav prijenosa), (ii) Pružanja pomoći utvrđivanju potencijala tržišta, jačanju znanja i provedbenog kapaciteta, postupcima modernizacije, praćenju usklađenosti s minimalnim ciljnim udjelima, te informiranja javnosti.

3.2.10. Kratka procjena prethodnih aktivnosti

Pretpristupni gospodarski program 2005. – 2007 (PEP) i Nacionalni program Republike Hrvatske za pridruživanje EU-u koji se izrađuje svake godine daju opći zakonski okvir za oblikovanje poljoprivredne politike. Strategija poljoprivrede i ribarstva, Zakon o poljoprivredi i Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu definiraju specifični sektorski zakonski okvir te konkretne mjere za poljoprivredni sektor. Što se tiče poljoprivrednog sektora naglasak u ovim dokumentima je na mjerama strukturne politike. S obzirom na nepovoljnu strukturu poljoprivrednih gospodarstava u RH (usitnjena obiteljska poljoprivredna gospodarstva s pretežno starijim članovima, većinom slabo obrazovani farmeri, iseljena ruralna područja, nedostaci u infrastrukturi ruralnog sektora, veliki neučinkoviti poljoprivredni kombinati, nedovoljan razvitak prerađivačke industrije itd.), cilj je poljoprivredne politike ubrzati promjene strukturne politike kao što su zemljišna politika, ruralni razvitak, okrupnjavanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, diversifikacija djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima, povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, razvitak proizvođačkih organizacija i slično.

U prethodnom razdoblju Vlada Republike Hrvatske je poduzela brojne aktivnosti i provela veliki broj projekata na polju poljoprivrede s glavnim ciljem unapređenja njezine strukture i povećanja konkurentnosti. Do predložene reforme poljoprivredne politike u Republici Hrvatskoj 2003. godine, nije postojalo jasno razgraničenje između tržišne politike i politike ruralnog razvitka. Hrvatska strukturna politika je bila više usmjerena na proizvodnju. Nadalje, ciljevi postavljeni u Strategiji poljoprivrede i ribarstva često su zanemarivani zbog političkih pritisaka različitih lobističkih grupa. Također nije postojalo programiranje politike na način na koji se to radi u EU-u.

Osim potpore proizvodnje, reforma iz 2003. osmislila je nove modele potpore u poljoprivredi. Ruralni razvitak je postao jedno od ključnih pitanja poljoprivredne politike.

Daljnje aktivnosti su usmjerene na utemeljenje institucionalnog i administrativnog sustava za mjere ruralnog razvitka. Koncept većine osmišljenih mjera nacionalnog ruralnog razvitka je još uvijek u početnoj fazi. Iznimke su investicijska potpore za poljoprivredna gospodarstva te dohodovna potpora za nekomercijalna poljoprivredna gospodarstva koje su imale više utjecaja na ruralni razvitak. Provedba SAPARD mjera će pomoći administraciji zaduženoj za ruralni razvitak u organizaciji, provedbi i upravljanju domaćim mjerama u tom području.

Do sada se aspektima ruralnog razvitka regionalne politike nije pridavalo dovoljno važnosti.

Potrebno je osigurati koordinaciju politike ruralnog razvitka i programa u okviru politike regionalnog razvitka budući da je odgovornost za ove dvije politike podijeljena na dva ministarstva, MPRRR i MMTPR.

3.2.11. Naučene lekcije

Tijekom pripreme i realizacije sredstava EU-a i drugih sredstava postalo je očito kako se Hrvatska suočava s novim izazovima u trenutnom stupnju razvoja, očekujući daljnju integraciju s proširenom Europom.

Najspecifičnija ograničenja ruralne ekonomije u Hrvatskoj su:

- niska konkurentnost ključnih ruralnih sektora, (na primjer poljoprivrede,7 šumarstva, ribarstva, sektora hrane, ruralni turizam, uslužna industrija);
- nedovoljno razvijena gradska i osnovna infrastruktura u ruralnim područjima;
- nedostatan pristup ruralnog stanovništva i gospodarskih subjekata smještenim u ruralnim područjima javnim ustanovama i dobrima (telekomunikacijama, javnom prijevozu, obrazovnim i informativnim sustavima, zdravstvenim ustanovama, itd.);
- postojanje ratom oštećenih područja, uključujući visok udio zagađenosti minama (114.700 ha);
- depopulacija ruralnih područja i nepovoljna dobna i spolna struktura ruralnog stanovništva (18,9% stanovništva u ruralnim područjima je starije od 60 – žene, te 65 – muškarci);
- niska razina obrazovanja ruralnog stanovništva;
- slaba aktivnost ili nepostojanje regionalnih i lokalnih ustanova nadležnih za ruralni razvoj;
- nedostatak koordinacije između programa i aktivnosti usmjerenih prema različitim gospodarskim aktivnostima u ruralnim područjima.

MPRRR ima važnu ulogu u provedbi politike ruralnog razvoja. Prioriteti, programi i mjere u okviru nadležnosti MPRRR-a trebaju se koordinirati i integrirati u opće aktivnosti za potporu ruralnom razvoju, koje vode druga ministarstva i tijela lokalne i regionalne samouprave. U ovom trenutku, programi određenih ministarstava u Republici Hrvatskoj koji imaju utjecaj na razvoj ruralnih područja, nisu adekvatno usklađeni i koordinirani. Razina integracije poljoprivrede, šumarstva i ribarstva unutar drugih sektora gospodarstva, uska suradnja raznih tijela državne uprave, gospodarskih subjekata, profesionalnih usluga, poljoprivrednih proizvođača i drugih stanovnika u ruralnim područjima je neizbježna za kvalitativnu provedbu i ostvarenje politike ruralnog razvoja.

Ruralni razvoj uključuje višefunkcionalni koncept, gdje se određeni broj važnih aktivnosti, usmjerenih prema ubrzanju procesa razvoja ruralnih područja, razvija na razini određenih državnih tijela. Osim MPRRR-a najvažniji su:

- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (razvoj malih i srednjih poduzeća u ruralnim područjima)
- Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka (politika regionalnog razvoja, razvoj turizma, prometne veze, telekomunikacija, infrastruktura)
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (pitanja vezana za zaštitu okoliša, prirodnih resursa, infrastrukture i prostornog uređenja)
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (jačanje obrazovnog sustava u ruralnim područjima, s naglaskom na neformalno obrazovanje)
- Ministarstvo kulture (očuvanje i praćenje biološke raznolikosti i potpunosti ekosustava i krajolika unutar i izvan zaštićenih područja)
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (jačanje sustava zdravstva i socijalne skrbi u ruralnim područjima).

Također, u samom kontekstu opsega jedinica samouprave u županijama, gradovima i općinama postoje administrativna tijela (administrativni odjeli ili službe) nadležna za pitanja razvoja, uključujući ruralni razvoj. K tome, najviše županija ima jednu ili više razvojnih ustanova poput: županijskih agencija za razvoj, poduzetničkih centara (županijskih i lokalnih centara za potporu malim i srednjim tvrtkama putem kredita i savjetodavnih usluga, te za informiranje i profesionalno obrazovanje poduzetnika i promicanje poduzetništva) i druge razvojne ustanove koje se bave gospodarskim i drugim razvojnim pitanjima na županijskoj i lokalnoj razini. Te ustanove imaju, u većem ili manjem opsegu, razvijen određeni stupanj partnerstva i suradnje sa središnjim administrativnim tijelima. U pravilu utemeljitelji tih tijela/ustanova su županije, gradovi i općine.

Zbog složenosti i dugog trajanja, proces ruralnog razvoja također zahtijeva višesektorski pristup, gdje osim javnog sektora, poslovni i civilni sektor imaju važne uloge, posebno na lokalnoj razini. Lokalne razvojne inicijative će biti učinkovitije i trajnije, ako se uspostave na temelju komplementarne suradnje sva tri sektora. Organizacije civilnog društva su utemeljene putem svojih aktivnosti u području obrazovanja i neformalnog obrazovanja – obrazovanja i usavršavanja, izravno ili neizravno vezanim za ruralni razvoj (pitanja strateškog planiranja, pisanje projekata u skladu sa zahtjevima EU fondova, upravljanje projektnim ciklusom, organiziranje zajednice, itd.) i promicanjem, pomoći i sudjelovanju u različitim aktivnostima u području. Poslovni sektor je utemeljen kao neizbježni sudionik u razvojnim projektima na svim razinama. Obično ima ulogu ulagača na temelju novih modela privatno – javnog partnerstva, uvođenja inovativnog poslovnog pristupa, potporu dobroj praksi, započinjanje suradnje za razvoj, itd.

U svrhu administrativne integracije institucionalnih struktura uključenih u provedbu politike ruralnog razvoja potrebno je provesti aktivnosti poput:

- Definiranja prioriteta područja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini (uzimajući u obzir županijski regionalni operativni program (ROP) i projekte ukupnog razvoja (PUR) gradova i općina),
- Jačanja financijskih i ljudskih resursa dostupnih na središnjoj razini za provedbu politike i programa ruralnog razvoja,
- Bolje koordinacija uloga postojećih ustanova u svrhu provedbe novih programa i mjera koje utječu na ruralna područja,
- Koordinacije provedbe regionalnih i ruralnih razvojnih politika,
- Primjene EU načela u programiranju programa ruralnog razvoja na regionalnoj i lokalnoj razini politike ruralnog razvoja;
- Jačanja tijela lokalne i regionalne samouprave koja se odnose na učinkovitu upotrebu dostupnih financijskih i ljudskih resursa,
- Jačanje regionalnih i lokalnih organizacija i ustanova (udruga, nevladinih organizacija, socijalnih i ekonomskih partnera), koje se odnose na uključivanje u pripremu i provedbu programa i mjera ruralnog razvoja na lokalnoj razini.

3.2.11.1. SAPARD program

Na temelju SAPARD iskustava u ranoj fazi IPARD programiranja razvijene su određene strukture kako bi se osiguralo sudjelovanje svih interesnih skupina (poljoprivrednika, stručnjaka, drugih ministarstava i javnih ustanova). Istovremeno intenzivno se koristila tehnička pomoć koju su pružali konzultanti financirani putem SB ili CARDS projekata.

U svim fazama programiranja IPARD program je bio prezentiran, objavljivan i raspravljan u javnosti kako bi se uzela u obzir sva mišljenja i prijedlozi u mjeri u kojoj je to moguće.

Iskustva iz prvog SAPARD natječaja bila su korisna za prepoznavanje određenih problema i prepreka u provedbi, koje su uspješno otklonjene u drugom natječaju.

Drugi poziv na podnošenje prijave za mjeru 1: 'Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva', te za mjeru 2: 'Prerada i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda' je objavljen u NN 33/07 od 28. ožujka 2007, te na web stranicama MPRRR-a i HZPSS-a. Na web stranici MPRRR-a su također objavljene izmijenjene i dopunjene Vodiča za korisnike.

Najteži dio u pripremanju dokumentacije za korisnike bio je ekonomski i financijski kriterij kao i nedostatak ozbiljnog pristupa prema potpunosti dokumentacije. Od 51 zaprimljene prijave u prvom pozivu za podnošenje, 19 ih je odbačeno zbog nepotpune dokumentacije, a 26 nije odgovaralo ekonomskom kriteriju održivosti. Jedan od problema je riješen što je prije bilo moguće. Ekonomski kriterij za drugi poziv na podnošenje prijave je bio "popustljiviji" svodeći se na osnove, no još uvijek dovoljno zahtjevan kako bi se dobila određena sigurnost u održivost projekta. Drugi problem koji se odnosi na pomalo neozbiljan pristup korisnika zahtijevao je sustavni pristup i rješenje. Pokušavajući riješiti problem, RTSP i URR su održali niz obrazovnih i informativnih radionica o tome kako pripremiti dokumentaciju koja je održiva i prihvatljiva.

Pokazalo se kako su oba problema na koje se naišlo dala dobre rezultate, što se vidjelo nakon završetka drugog poziva na podnošenje prijave jer ih je samo pola odbačeno u usporedbi s prvim pozivom kad je 91% njih bilo odbačeno.

Naučene lekcije za vrijeme provedbe SAPARD-a će sigurno pridonijeti izbjegavanju istih prepreka u provedbi IPARD-a i dovesti do učinkovitije operativne i administrativne strukture.

Posebnu pažnju treba usmjeriti na izobrazbu korisnika uključujući:

- Kakvu dokumentaciju trebaju
- Gdje je mogu dobiti
- Kako uspješno pripremiti projekt

Naravno, ovi koraci trebaju biti pripremljeni i detaljno razmotreni, dobro vremenski usklađeni kako bi se riješilo probleme i osigurala bolja iskorištenost sredstava.

Modifikacija kriterija i postupaka su rezultat analize problema primijećenih tokom prvog poziva na podnošenje prijave i tokom stalne komunikacije s krajnjim korisnicima.

4. Ciljevi i strategija IPARD programa

4.1. OSNOVNE INFORMACIJE

Vijeće Europske Unije je usvojilo 17. srpnja 2006. uredbu br. 1085/2006 o Instrumentu pretpristupne pomoći (IPA). Zbog usklađivanja i dosljednosti pomoći Zajednice, odobrena je pomoć Hrvatskoj u kontekstu jedinstvenog okvira, korištenjem naučenih lekcija iz prethodnih pretpristupnih instrumenata.

Pomoć će biti programirana i provedena u skladu sa sljedećim komponentama:

- Pomoć u tranziciji i jačanje institucija (Komponenta I);
- Prekogranična suradnja (Komponenta II);
- Regionalni razvoj (Komponenta III);
- Razvoj ljudskih potencijala (Komponenta IV);
- Ruralni razvoj (Komponenta V).

Pomoć će biti omogućena u skladu s općim političkim pretpristupnim okvirom, reguliranim Europskim i Pristupnim partnerstvima, vodeći računa o Izvješćima i Strategijama sažetim u godišnjem Paketu za proširenje Komisije.

U odnosu na potporu strateškom planiranju, Komisija će svake godine prezentirati Europskom parlamentu i Vijeću svoje namjere o dodjeli financiranja koje će biti predloženo za tri naredne godine, u obliku Višegodišnjeg indikativnog financijskog okvira (VIFO).

Pomoć u okviru ovog Programa bit će dana na temelju Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta (VIPD), koji predstavlja okvirnu raspodjelu za glavne prioritete u okviru svake komponente, vodeći računa o okvirnoj raspodjeli po državi i po komponenti predloženoj u Višegodišnjem indikativnom financijskom okviru.

VIPD je uspostavljen između EK i nacionalnih tijela, kao potpora nacionalnim strategijama i osiguranju angažmana i sudjelovanja dotične države. Hrvatsko civilno društvo i druge interesne skupine uključujući međunarodne financijske ustanove su konzultirani 24. listopada 2006. i 23. svibnja 2007.

Glavni ciljevi politike u okviru Komponente V specificirani u VIPD su:

Doprinos održivoj modernizaciji poljoprivrednog sektora (uključujući preradu) putem ciljanih ulaganja i istovremenog poticanja poboljšanja pravne stečevine EU vezane za zdravstvenu ispravnost hrane, veterinarske, fitosanitarne, ekološke i druge standarde koji su navedeni u paketu za proširenje,

Doprinos održivom razvoju ruralnih područja.

Hrvatski VIPD29 je usvojen 20. lipnja 2007. kao strateški dokument koji postavlja prioritete i ciljeve programa s okvirnom raspodjelom sredstava prema prioritetima u skladu s VIFO-m.

VIFO je objavljen 8. studenog 2006.

Komisija je usvojila IPA provedbenu uredbu³⁰ 12. lipnja 2007. kao dokument koji detaljno opisuje način provedbe IPA-e i IPARD-a za zemlje korisnike.

4.2. NACIONALNI RAZVOJNI CILJEVI

Hrvatski Ured za strategiju razvitka u 2005. je izradio Nacionalnu strategiju razvoja koja slijedi tri globalna cilja razvoja:

- postizanje ubrzanog rasta realnog BDP-a i zaposlenosti, kao i bolji životni standard u usporedbi s bogatijim regijama Europe;
- postizanje veće konkurentnosti nacionalnog gospodarstva u usporedbi s razvijenijim regijama Europe;
- smanjenje regionalnih nejednakosti unutar zemlje stvaranjem povoljnih uvjeta za socijalno-ekonomski razvitak u najnazadnijim regijama.

4.3. OPĆI NACIONALNI CILJEVI POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA

Sveukupni nacionalni ciljevi i temeljna načela izložena u tekstu gore tvore okvir za nacionalne ciljeve koji se tiču održivog razvoja poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i ruralnog razvoja.

MPRRR je sveukupnu viziju razvoja iz Nacionalne strategije za poljoprivredu i ribarstvo (ARDP) (Narodne novine br. 89/2002) preveo u dugoročne sektorske strateške ciljeve razvitka:

- poboljšana konkurentnost i učinkovitost primarne poljoprivredne, šumarske i ribarske proizvodnje;
- poboljšana konkurentnost i učinkovitost prerade i trženja poljoprivredne, šumarske i ribarske proizvodnje;
- poboljšana kvaliteta i higijenski standardi, kao i standardi vezani za okoliš i dobrobit životinja;
- dodatne mogućnosti zapošljavanja i prihoda za poljoprivrednike i sve ljude koji žive u ruralnim područjima što vodi poboljšanju životnih i radnih uvjeta;
- postizanje održivog ruralnog razvitka kroz optimizirani i uravnoteženi gospodarski razvitak, očuvanje okoliša i socijalnu koheziju.

MPRRR još nije izradilo sveobuhvatni akcijski plan za provedbu tih vrlo širokih strateških ciljeva postavljenih u Nacionalnoj strategiji za poljoprivredu i ribarstvo kroz konkretne mjere.

²⁹ EK(2007)2566

³⁰ EK 718/2007

Različiti modeli financijske potpore i specifični podsektorski programi u Hrvatskoj, detaljnije opisani u poglavlju 3.1,3.1 nisu dostatno uključili mjere za poboljšanje kvalitete i higijenskih standarda, te standarda zaštite okoliša i dobrobiti životinja u proizvodnim i prerađivačkim sektorima, niti instrumente za poticanje učinkovitog ekonomskog razvoja, očuvanja okoliša i socijalne kohezije kako bi se ostvario održiv proces ruralnog razvitka.

4.4. OPĆI CILJEVI IPARD PROGRAMA

IPARD Program 2007 – 2013 čini strategiju koja će se baviti specifičnim nedostacima u ruralnim područjima Hrvatske prepoznatim u analizi prednosti, slabosti, mogućnosti i opasnosti (SWOT) poljoprivrednog i ruralnog sektora u Hrvatskoj (vidi poglavlje 0).

U skladu s IPA Uredbom i uvjetima danim u okviru Pristupnog partnerstva, omogućena je potpora Zajednice za održivu poljoprivredu i održive mjere ruralnog razvoja u pretpristupnom razdoblju u okviru prioriternih područja. Vodeći računa o rezultatima SWOT analize i nedostacima u provedbi gore opisane Nacionalne strategije za poljoprivredu i ribarstvo Republike Hrvatske, prepoznata prioritetna područja razvoja IPARD Programa su sljedeća:

- PRIORITET 1: Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice
- PRIORITET 2: Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno – okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja
- PRIORITET 3: Razvoj ruralne ekonomije

Tri su prioriteta usmjerena na ekonomski razvoj specifičnih podsektora ili prate teritorijalni pristup.

Opći ciljevi IPARD programa su u određenoj mjeri povezani s deklaracijama iz Lisabona i Göteborga, što se tiče potpore diversifikaciji ekonomskih aktivnosti, razvoja malog i srednjeg poduzetništva i posebne skrbi za zaštitu okoliša.

4.5. SPECIFIČNI CILJEVI I ODGOVARAJUĆE MJERE IPARD PROGRAMA

Zbog ograničenog financijskog opsega potreban je jasni odabir specifičnih ciljeva, koji se trebaju postići u svakom prioritetnom polju i koji zadovoljavaju hitnu potrebu za intervencijom. Zbog toga, specifični ciljevi IPARD programa će samo djelomično obuhvatiti poteškoće prikazane u SWOT analizi poljoprivrednog sektora i ruralnih područja Hrvatske.

IPARD mjere će dopuniti provedbu Nacionalne strategije za poljoprivredu i ribarstvo. Temeljem Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu Vlada RH podupire razvoj poljoprivrednog sektora i ruralnih područja putem programa državnih potpora. Državna potpora je usmjerena na široki spektar korisnika (poljoprivrednika, komercijalnih proizvođača, lokalne samouprave, udruga i zadruga, itd.) i široki spektar ulaganja.

S druge strane, IPARD sredstva su usmjerena na ograničeni broj sektora, prihvatljiva ulaganja i krajnje korisnike. Ona su usmjerena na održive proizvođače, a jasni je prioritetni cilj poduprijeti ih u približavanju standardima Zajednice i pomoći im da postanu konkurentniji. Državni programi i IPARD sredstva na taj način dopunjuju jedni druge omogućavajući potrebne potpore raznim korisnicima uz podjelu ciljeva.

IPARD pomoć će također doprinijeti održivom i socijalno skladnom procesu ruralnog razvoja u skladu s međunarodnom ekološkom praksom razvijanjem ruralne ekonomije, povećanjem prihoda i omogućavanjem i osiguravanjem mogućnosti zapošljavanja u ruralnim područjima kako bi se uravnotežile nejednakosti između regija i u usporedbi s urbanim područjima, kao i razvila i oporavila osnovna ruralna infrastruktura, također i u ratom pogođenim područjima.

Zato je definiran po jedan specifični cilj po prioritetnom području koji će se učiniti funkcionalnim putem odgovarajućih mjera:

Tablica 4-1: Specifični ciljevi po odabranom prioritetu

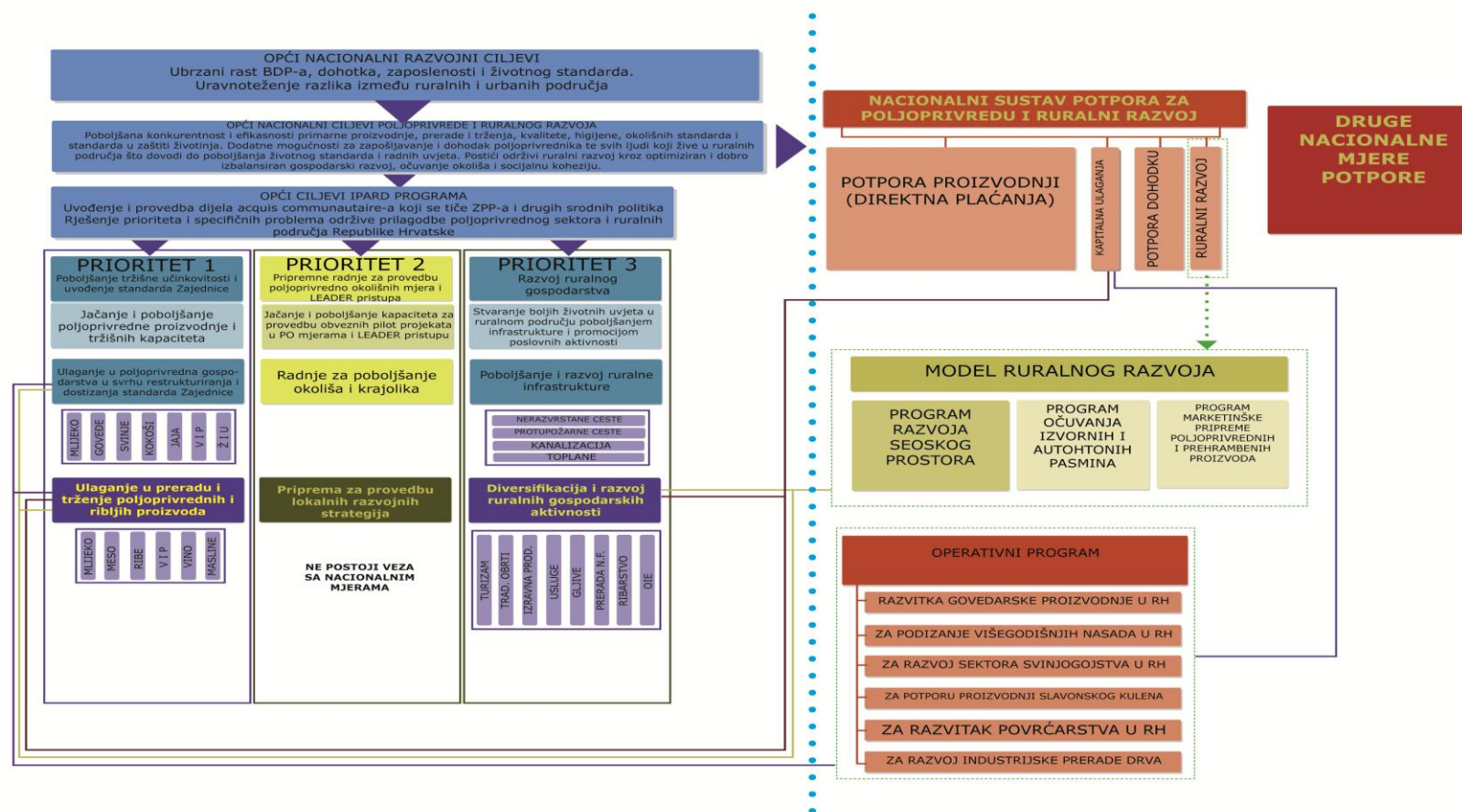
Prioritet	Specifični cilj	Odgovarajuća mjera
1. Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice	Jačanje i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i tržišnog kapaciteta	Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva kako bi ih se restrukturiralo i približilo standardima Zajednice
		Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda kako bi se te aktivnosti restrukturirale i približile standardima Zajednice
2. Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja	Jačanje i poboljšanje kapaciteta provedbe obveznog pilot projekta u poljoprivrednom okolišu i pristup temeljen na LEADER-u	radnje za poboljšanje okoliša i krajolika
		Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja
3. Razvoj ruralne ekonomije	Stvaranje boljih životnih uvjeta u ruralnim područjima poboljšanjem ruralne infrastrukture i promicanjem poslovnih aktivnosti	Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture
		Diversifikacija i razvoj ruralnih ekonomskih aktivnosti

Mjera potpore: Tehnička pomoć, informativne i promidžbene kampanje

Izvor: MPRRR, 2007

Ovi prioriteti s mjerama potpore provodit će se kao glavni instrumenti IPARD Programa. U okviru IPARD 2007-2013 Plana za poljoprivredni i ruralni razvoj bit će prihvatljivo područje cijele Republike Hrvatske, osim ako ne bude drukčije određeno u posebnim uvjetima danim u tehničkim podacima za svaku mjeru u poglavlju 5 ovog plana.

Graf 4-1: Hijerarhija ciljeva

Izvor: MPRRR, 2007

5. Prihvatljive mjere

5.1. PRIHVATLJIVE MJERE UNUTAR PRIORITETA 1

Pomoć u ovom prioritetu doprinijet će poboljšanju tržišne učinkovitosti i provedbi standarda Zajednice na području zaštite okoliša, javnog zdravstva, zdravlja životinja i biljaka, dobrobiti životinja i sigurnosti na radu putem:

- poboljšanih proizvodnih uvjeta koji se odnose na usklađenost s standardima Zajednice
- povećane dodane vrijednosti i konkurentnosti poljoprivrednih i ribljih proizvoda u skladu sa standardima Zajednice
- povećanih prihoda korisnika
- bolje iskorištenosti proizvodnih faktora na poljoprivrednim gospodarstvima
- povećane dodane vrijednosti poljoprivrednih i ribljih proizvoda putem poboljšane i racionalizirane prerade i prodaje proizvoda
- povećane konkurentnosti prehrambeno prerađivačke industrije u odabranim sektorima na jedinstvenom tržištu

Pomoći u prioritetu 1 bit će dana kroz slijedeće mjere:

- ulaganja u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice
- ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda Zajednice

5.1.1. Mjera 101 „Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice“

5.1.1.1. Pravna osnova

Članak 12 (2) Uredbe (EC) br. 1085/2006.

Članak 174 IPA provedbene uredbe (EC) br. 718/2007

5.1.1.2. Međusektorski ciljevi

Ova je mjera usmjerena na provedbu ZPP-a i drugih srodnih politika u okviru ulaganja u poljoprivredna gospodarstva, naročito u:

- Doprinos pripremi države kandidata za pristup EU
- Približavanju standardima Zajednice što se tiče zaštite okoliša, javnog zdravstva (zdravstvena ispravnost hrane i kvaliteta hrane), zdravlja životinja i biljaka, dobrobiti životinja i sigurnosti na radu
- Modernizaciju proizvodnih sustava s ciljem smanjenja zagađenja okoliša kroz poljoprivrednu proizvodnju
- Poboljšanje općih uvjeta u proizvodnji primarnih poljoprivrednih proizvoda

- Poboljšanje kvalitete proizvoda
- Smanjenje troškova proizvodnje, dakle povećanje konkurentnosti poljoprivrednika posebno prema ulasku i budućem otvorenom EU tržištu
- Pomoći u konkurentnosti na unutarnjem tržištu otvaranjem novih tržišnih mogućnosti za poljoprivredne proizvode.

5.1.1.3. Osnova i specifični ciljevi za ulaganja po sektoru

SEKTOR MLJEKARSTVA

Prema analizi sektora prikazanoj gore (poglavlje 2.3.4.1), sektor mljekarstva u Hrvatskoj ima dvojni aspekt:

- više od 76% obiteljskih gospodarstva drži do tri mliječne krave (ref. Popis poljoprivrede 2003), te vrlo malene farme imaju nisku razinu muzne tehnologije zbog kojih je niska razina proizvodnje sirovog mlijeka u smislu količina i kvalitete. Oko 50% sirovog mlijeka isporučenog mljekarama još ne zadovoljava standarde Zajednice.
- S druge strane Hrvatska ima udio od 4 do 5 % (2007, HSC) gospodarstava za proizvodnju mlijeka koja imaju više od 15 krava i već su specijalizirana, otvorena za tržište i blizu ili iznad razine održivosti.

U svjetlu budućeg pristupanja Hrvatske u EU od ključne je važnosti pružiti potporu specijaliziranom, održivom sektoru kako bi se pripremio za budućnost što se tiče standarda Zajednice i konkurentnosti na otvorenom tržištu. IPARD intervencije u okviru ove mjere trebaju biti usmjerene pomaganju sektoru proizvodnje mlijeka kako bi se postigli standardi Zajednice, posebno za kvalitetu sirovog mlijeka³¹ kao i dobiti životinja i uvjeta očuvanja okoliša.

Istovremeno se treba poticati neka od malih gospodarstava kako bi prešla razinu održivosti.

Specifični ciljevi sektora u okviru ove mjere za sektor mlijeka su slijedeće:

- Pomoć prioritetnim održivim mliječnim farmama male i srednje veličine (20 do 150 mjesta za krave i/ili 50 do 350 mjesta za ovace/koze), kako bi približile proizvodnju mlijeka standardima kvalitete, kao i uvjete držanja životinja i standarde zaštite okoliša, te poboljšanje proizvodne infrastrukture i opreme na farmi u cilju postizanja održivosti i konkurentnosti na budućem otvorenom EU tržištu. Također veća, specijalizirana gospodarstva za proizvodnju mlijeka (150 mjesta za krave i više i/ili 350 mjesta za ovace/koze i više) će imati koristi od potpore, ali samo za investicije koje se odnose na standarde rukovanja gnojom i na proizvodnju i potrošnju električne energije i/ili toplinske energije iz obnovljivih izvora (gnojivo i drugi organski ostaci i otpad) proizvedenim u bioplinским postrojenjima.

³¹ Broj mikroorganizama i somatskih stanica u sirovom mlijeku - Uredba (EC) 853/2004 Dodatak, odjeljak IX, poglavlje I, dio III, točka 3

- Gospodarstva ispod razine održivosti također će imati koristi od potpore ako mogu dokazati kako će doseći minimum od 20 mjesta za krave ili 50 mjesta za ovace/koze nakon razdoblja ulaganja.

Prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor su:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje staja za muzne krave, mliječne ovce i koze, uključujući opremanje sadržaja za proizvodnju mlijeka poput muzilica, te postrojenja za hlađenje i skladištenje mlijeka u sklopu gospodarstva; postrojenja i oprema za gospodarenje otpadom, obradu otpadnih voda, preventivne mjere protiv onečišćenja zraka izgradnju i/ili rekonstrukciju kapaciteta za skladištenje gnojiva i posebnu opremu za rukovanje i korištenje životinjskog gnojiva poput sabirališta gnojiva, posebne opreme za transport gnojiva; u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganja u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

SEKTOR GOVEDARSTVA

Uzgoj stoke se još uvijek suočava s ogromnim strukturnim problemima, a jedan je od razloga smanjenje od 58,5% (goveda), odnosno 63,4% (rasplodne krave i junica) za vrijeme ratnog razdoblja, što je očito smanjilo opseg proizvodnje i usporilo potrebne prilagodbe za uspjeh u tržišnom sustavu. Danas, većina se stoke drži na malenim obiteljskim gospodarstvima, koja, kao i specijalizirane farme za uzgoj stoke ne zadovoljavaju EU minimalne higijenske standarde, standarde za dobrobit životinja i standarde vezane za zaštitu okoliša, a sve to zahtijeva ulaganja. Sredstva iz IPARD-a će se posebno usredotočiti na ulaganja koja će pomoći sektoru u zadovoljavanju standarda Zajednice, suprotno od nacionalnog operativnog programa za razvoj govedarske proizvodnje koji je usmjeren na povećanje proizvodnje.

Također, u okviru sektora goveđeg mesa očita je razlika između:

- Malih farmi koje drže manje od 10 goveda, a koja čine više od 90% u ukupnom broju goveda (vidi analizu sektora, str. 65) i ispod su praga održivosti
- Srednjih i većih proizvođača koji čine manje od 10% u ukupnom broju goveda
- Obiteljska gospodarstva koja drže između 10 i više od 20 krava koja su blizu razine održivosti
- Održivi poslovni subjekti s više od 50 goveda

U svjetlu budućeg pristupanja Hrvatske u EU od ključne je važnosti pružiti potporu specijaliziranom, održivom sektoru kako bi se pripremio za budućnost što se tiče standarda Zajednice i konkurentnosti na otvorenom tržištu. Sredstva iz IPARD-a u okviru ove mjere trebaju biti usmjerene na pomoć sektoru uzgoja goveda kako bi se postigli standardi Zajednice, posebno što se tiče dobrobiti životinja i zaštite okoliša.

Istovremeno treba ohrabrivati neke od manjih farmi kako bi prešle razinu održivosti.

Specifični ciljevi za sektor u okviru ove mjere za sektor goveda su slijedeće:

- Pomoći prioritetnim malim i srednjim održivim farmama za tov goveda i držanje goveda u sustavu krava - tele (40 do 300 mjesta za goveda), kako bi poboljšale uvjete držanja životinja i standarde zaštite okoliša, te poboljšale proizvodnu infrastrukturu i opremu kako bi postigle bolju održivost i konkurentnost na budućem otvorenom tržištu EU. Veće specijalizirane farme goveda (300 mjesta za goveda i više) će imati koristi od potpore vezane za standarde Zajednice o rukovanju gnojivom i proizvodnju i potrošnju električne

energije i/ili toplinske energije iz obnovljivih izvora energije (gnojivo i ostali otpad organskog podrijetla) proizvedenim u bioplinskim postrojenjima.

- Farme ispod razine održivosti će također imati koristi od potpore budu li mogle dokazati kako će doseći minimum od 40 mjesta za goveda nakon razdoblja ulaganja.

Prihvatljiva ulaganja u ovom sektoru će biti:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje staja za goveda u sklopu gospodarstva, postrojenja i oprema za gospodarenje otpadom, obradu otpadnih voda, preventivne mjere protiv onečišćenja zraka, u izgradnju i/ili rekonstrukciju kapaciteta za skladištenje gnojiva, uključujući posebnu opremu za rukovanje i korištenje životinjskog gnojiva poput sabirališta gnojiva, posebne opreme za transport gnojiva, u opremu za ograđivanje travnjačkih površina, u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganje u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

SEKTOR SVINJOGOJSTVA

Prema analizi sektora (vidi str 57) 90% proizvodnja svinja odvija se na obiteljskim gospodarstvima koje u prosjeku drže 8 svinja. Samo 1,5% obiteljskih gospodarstava ima kapacitet veći od 50 svinja. 10% ukupne proizvodnje svinja imaju poslovni subjekti koji u prosjeku imaju 464 svinje. Samo 9% poslovnih subjekata ima kapacitet od preko 400 svinja. Način držanja životinja i oprema su zastarjeli.

Kako bi se postigla održivost proizvodnje prepoznali smo kao prioritet one čiji kapacitet postiže održivost ili ga prelazi.

Specifični ciljevi ovog sektora su:

- Pomoć prioritetno malim i srednjim održivim farmama svinja (20 do 300 mjesta za krmače i/ili 400 do 2.000 mjesta za svinje), kako bi poboljšale uvjete držanja životinja i standarde vezane za očuvanje okoliša, te poboljšale proizvodnu infrastrukturu i opremu i tako postigle bolju održivost i konkurentnost na budućem otvorenom tržištu EU. Veće specijalizirane farme svinja (300 mjesta za krmače i više i/ili 2.000 mjesta za svinje ili više) imat će koristi od potpore vezane za standarde Zajednice koji se odnose na rukovanje gnojivom i proizvodnju i potrošnju električne energije i/ili topline iz obnovljivih izvora energije (gnojivo i ostali otpad organskog podrijetla) u bioplinskim postrojenjima.
- Iznimno, velike specijalizirane farme svinja koje se nalaze na listi obveznika IPPC direktive za RH (2008/1/EC), u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (NN 110/07, i naknadnim izmjenama) i Uredbom o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (NN 114/08, i naknadnim izmjenama), moći će koristiti potporu za sva prihvatljiva ulaganja:
 - ukoliko neće biti povećanja postojećih kapaciteta,
 - ukoliko Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva ocijeni investicije kao neophodne za usklađivanje s IPPC Direktivom,
- Farme ispod razine održivosti će također imati koristi od potpore budu li mogle dokazati kako će dosegnuti minimum od 20 mjesta za krmače ili 400 mjesta za svinje nakon razdoblja ulaganja.

Prihvatljiva ulaganja u ovom sektoru će biti:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za svinje u sklopu gospodarstva, u objekte i opremu za gospodarenje otpadom, obradu otpadnih voda, preventivne mjere protiv onečišćenja zraka, u izgradnju i/ili rekonstrukciju kapaciteta za skladištenje gnojiva, uključujući posebnu opremu za rukovanje i korištenje životinjskog gnojiva poput sabirališta gnojiva, posebne opreme za transport gnojiva, u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganje u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

SEKTOR PERADARSTVA

Proizvodnju peradi karakteriziraju dva glavna tipa proizvodnje:

- Proizvodnja na obiteljskim gospodarstvima gdje se proizvodnja mesa i jaja odvija u ekstenzivnim uvjetima, uglavnom za vlastite potrebe
- Industrijski način gdje prevladavaju velike proizvodne jedinice

Prema analizi sektora (vidi poglavlje 2.3.4.4) 99% svih proizvođača ima manje od 100 kokoši. Ovaj broj uključuje i mala obiteljska gospodarstva i poslovne subjekte. Istovremeno oni predstavljaju 44% ukupnog broja peradi. Prema DZS postoji samo 555 subjekata s više od 5.000 kokoši. Ova skupina proizvođača je blizu postizanja održive proizvodnje i prepoznati su kao prioritet.

Peradarske farme ne zadovoljavaju standarde Zajednice što se tiče dobrobiti životinja i zaštite okoliša, te su potrebna ulaganja kako bi se prilagodile traženim standardima. Proizvođači jaja su suočeni s novim izazovima što se tiče potrebnih prilagodbi vezanih za standarde dobrobiti životinja, te nesilica koje će se držati u posebnim uzgojnim sustavima kako bi se zadovoljili EU zahtjevi dani u Direktivi 1999/74/EC. Sredstva iz IPARD-a u okviru ove mjere će između ostalog biti dostupni i za ovu vrstu ulaganja.

U svjetlu budućeg pristupanja Hrvatske u EU od ključne je važnosti pružiti potporu specijaliziranom, održivom sektoru kako bi se pripremio za budućnost što se tiče standarda Zajednice i konkurentnosti na otvorenom tržištu. Ulaganja unutar IPARD-a u okviru ove mjere trebaju biti usmjerene na pomoć sektoru kako bi se postigli standardi Zajednice, posebno što se tiče dobrobiti životinja i zaštite okoliša.

Istovremeno treba poticati manje farme kako bi prešle razinu održivosti.

Specifični ciljevi u okviru mjere za sektor peradarstva (proizvodnja mesa i uzgoj rasplodne peradi teških linija) su:

- Pomoć prioritetnim malim i srednjim peradarskim farmama brojlera s više od 5.000 do 40.000 brojlera po proizvodnom ciklusu (5.000 do 40.000 mjesta) i/ili s više od 5.000 do 15.000 rasplodnih nesilica (5.000 do 15.000 mjesta) koja nesu jaja za rasplod, kako bi se približili standardima kvalitete, te zadovoljili uvjete držanja životinja i zaštite okoliša, kao i poboljšali proizvodnu infrastrukturu i opremu te postigli bolju održivost i konkurentnost na budućem otvorenom tržištu EU. Veće specijalizirane peradarske farme (40.000 i više mjesta za brojlere po proizvodnom ciklusu i/ili 15.000 mjesta za nesilice na početku ulaganja) imat će koristi od potpore vezane za standarde Zajednice koji se odnose na rukovanje gnojivom i proizvodnju i potrošnju električne i/ili toplinske energije iz obnovljivih izvora energije (gnojivo i ostali otpad organskog podrijetla) proizvedene u bioplinskim postrojenjima.
- Iznimno, velike specijalizirane peradarske farme koje se nalaze na listi obveznika IPPC direktive za RH (2008/1/EC), u skladu sa Zakonom o zaštiti

230

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

okoliša (NN 110/07, i naknadnim izmjenama) i Uredbom o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (NN 114/08, i naknadnim izmjenama), moći će koristiti potporu za sva prihvatljiva ulaganja:

- ukoliko neće biti povećavanja postojećih kapaciteta i
- ukoliko Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva ocijeni investicije kao neophodne za usklađivanje s IPPC Direktivom
- Farme ispod razine održivosti će također imati koristi od potpore budu li mogle dokazati kako će dosegnuti minimum od 5.000 mjesta za brojere po proizvodnom ciklusu nakon razdoblja ulaganja.

Prihvatljiva ulaganja u ovom sektoru će biti:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje peradarskih farmi (tov, rasplodna perad teških linija), uključujući opremu za sprječavanje širenja ptičjih bolesti u sklopu gospodarstva, u postrojenja i opremu za gospodarenje otpadom, obradu otpadnih voda, preventivne mjere protiv onečišćenja zraka, u izgradnju i/ili rekonstrukciju kapaciteta za skladištenje gnojiva, uključujući posebnu opremu za rukovanje i korištenje životinjskog gnojiva poput sabirališta gnojiva, posebne opreme za transport gnojiva; u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganje u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

SEKTOR JAJA

Proizvodnju jaja karakteriziraju dva glavna tipa proizvodnje:

- Proizvodnja na obiteljskim gospodarstvima gdje se proizvodnja mesa i jaja odvija u ekstenzivnim uvjetima, uglavnom za vlastite potrebe
- Industrijski način gdje prevladavaju velike proizvodne jedinice

Prema analizi sektora (vidi poglavlje 2.3.4.4) 99% svih proizvođača ima manje od 100 kokoši. Ovaj broj uključuje i mala obiteljska gospodarstva i poslovne subjekte. Istovremeno oni predstavljaju 44% ukupnog broja peradi. Prema DZS postoji samo 555 subjekata s više od 5.000 kokoši. Ova skupina proizvođača je blizu postizanja održive proizvodnje i prepoznati su kao prioritet.

Peradarske farme ne zadovoljavaju standarde Zajednice što se tiče dobrobiti životinja i zaštite okoliša, te su potrebna ulaganja za prilagodbu traženim standardima. Proizvođači jaja su suočeni s novim izazovima u prilagodbi vezanim za standarde dobrobiti životinja, a nesilice će se držati u posebnim uzgojnim sustavima kako bi se zadovoljili EU zahtjevi navedeni u Direktivi 1999/74/EC. Sredstva iz IPARD-a u okviru ove mjere će između ostalog biti dostupni i za ovu vrstu ulaganja.

U svjetlu budućeg pristupanja Hrvatske u EU od ključne je važnosti pružiti potporu specijaliziranom, održivom sektoru kako bi se pripremio za budućnost što se tiče standarda Zajednice i konkurentnosti na otvorenom tržištu. Ulaganja unutar IPARD-a u okviru ove mjere trebaju biti usmjerene na pomoć sektoru u postizanju standarda Zajednice, posebno onih koji se tiču dobrobiti životinja i zaštite okoliša

Istovremeno treba poticati neke od manjih farmi kako bi prešle razinu održivosti.

Specifični ciljevi u okviru mjere za sektor jaja (proizvodnja konzumnih jaja i uzgoj rasplodne peradi lakih linija) su:

231

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- Pomoć prioritetnim malim i srednjim peradarskim farmama koja proizvode stolna jaja i/ili drže rasplodne pilenke s više od 10.000 do 40.000 nesilica ili rasplodnih pilenki (40.000 mjesta) kako bi se približili standardima kvalitete, te zadovoljili uvjete držanja životinja i zaštite okoliša, te poboljšali proizvodnu infrastrukturu i opremu i postigli bolju održivost i konkurentnost na budućem otvorenom tržištu EU. Veće specijalizirane peradarske farme (40.000 i više mjesta za pilenke na početku ulaganja) imat će koristi od potpore vezane za standarde Zajednice koji se odnose na rukovanje gnojivom i proizvodnju i potrošnju električne i/ili toplinske energije iz obnovljivih izvora energije (gnojivo i ostali otpad organsko podrijetla) u bioplinskim postrojenjima.
- Iznimno, velike specijalizirane farme koje se nalaze na listi obveznika IPPC direktive za RH (2008/1/EC), u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (NN 110/07, i naknadnim izmjenama) i Uredbom o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (NN 114/08, i naknadnim izmjenama), moći će koristiti potporu za sva prihvatljiva ulaganja:
 - ukoliko neće biti povećavanja postojećih kapaciteta i
 - ukoliko Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva ocijeni investicije kao neophodne za usklađivanje s IPPC direktivom.
- Farme ispod razine održivosti će također imati koristi od potpore budu li mogle dokazati kako će dosegnuti minimum od 10.000 mjesta za nesilice nakon razdoblja ulaganja.

Prihvatljiva ulaganja u ovom sektoru će biti:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje peradarskih farmi (proizvodnja konzumnih jaja i držanje rasplodnih pilenki) uključujući opremu za sprječavanje širenja ptičjih bolesti, u postrojenja i oprema za gospodarenje otpadom, obradu otpadnih voda, preventivne mjere protiv onečišćenja zraka uključujući gradnju i/ili rekonstrukciju kapaciteta za skladištenje gnojiva, uključujući posebnu opremu za rukovanje i korištenje životinjskog gnojiva poput sabirališta gnojiva, posebne opreme za transport gnojiva; u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganje u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

SEKTOR VOĆA I POVRĆA

Kako se vidi iz analize sektora (vidi poglavlje 2.3.4.8) proizvodnja voća i povrća se uglavnom odvija na obiteljskim gospodarstvima, zbog čega je proizvodnja rascjepkana, te smanjena produktivnost i kvaliteta. 5,5% proizvođača voća – obiteljskih gospodarstva posjeduje više od 10 ha, dok 89,4% poslovnih subjekata ima više od 10 ha voćnjaka. 13% obiteljskih gospodarstava ima manje od 5 ha pod povrćem dok 42% poslovnih subjekata ima više od 30 ha pod povrćem. Ukupna proizvodnja povrća (uglavnom rajčica, paprika i krastavci) u staklenicima je oko 45.000 tona. Dakle, na proizvodnju se također može gledati s dva aspekta:

- mala, rascjepkana gospodarstva s niskom produktivnošću i lošom tehnologijom predstavljaju više od 80% svih proizvođača
- veća ili specijalizirana gospodarstva koje su blizu ili iznad razine održivosti predstavljaju 20% proizvođača

Kako bi se organizirala proizvodnja voća i povrća koja će rezultirati višom produktivnošću i konkurentnošću sektora, potrebno je povećati proizvodnju u okviru

232

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

zaštićenih prostora, kako bi se modernizirala proizvodnja ulaganjem u novu tehnologiju u berbi, skladišnim i rashladnim kapacitetima, preradi, sortiranju i pakiranju.

U svjetlu budućeg pristupanja Hrvatske u EU od ključne je važnosti pružiti potporu specijaliziranom, održivom sektoru kako bi se pripremio za budućnost što se tiče standarda Zajednice i konkurentnosti na otvorenom tržištu. Ulaganja unutar IPARD-a u okviru ove mjere trebaju biti usmjerene na pomoć sektoru voća i povrća kako bi se postigli relevantni standardi Zajednice, posebno što se tiče zaštite okoliša.

Specifični ciljevi u okviru mjere za sektor su:

- Kako bi se pomoglo malim i srednje velikim:
 - Proizvođačima povrća (500 m² do 10.000 m² staklenika ili 0,5 – 30 ha proizvodnje na otvorenom) kako bi približili standarde kakvoće i zaštite okoliša kao i poboljšali proizvodnu infrastrukturu i opremu i postigli bolju održivost i konkurentnost na budućem otvorenom EU tržištu kroz duže skladištenje, osiguranje stabilnosti prinosa i poboljšanje kakvoće povrća.
 - Proizvođačima voća i stolnog grožđa (2 ha do 50 ha za voćnjake; 0,5 ha do 5 ha za stolno grožđe), vinskih kultivara grožđa i maslina (2 ha do 50 ha vinograda ili maslinika) kako bi se približili standardima kakvoće i zaštite okoliša, kao i poboljšali proizvodnu infrastrukturu i opremu, te postigli bolju održivost i konkurentnost na budućem otvorenom EU tržištu kroz uvođenje novih tehnologija i proizvodnih metoda, unapređenje sortne strukture, duže skladištenje, osiguranje stabilnosti prinosa i povećanje kvalitete plodova.
 - Proizvođačima gljiva s kapacitetom od 500 m² do 10.000 m² podne površine, kako bi uveli nove tehnologije i proizvodne metode te se prilagodili potrebama tržišta ostvarivanjem veće konkurentnosti i održivosti na budućem otvorenom tržištu EU.

Prihvatljiva ulaganja u ovom sektoru će biti:

- Ulaganje u izgradnju i/ili obnovu i/ili opremanje staklenika (pokrivenih staklom ili plastikom) za voće i povrće
- Ulaganje u opremu za specijaliziranu berbu, sortiranje i pakiranje voća i povrća, uključujući stolno grožđe
- Ulaganje u izgradnju i/ili obnovu i/ili pomoćne objekte za skladištenje voća i povrće; uključujući ULO kapacitete
- Ulaganja u sustave za zaštitu od tuče na gospodarstvu (uključujući računalnu opremu) za voćnjake i stolno grožđe
- Investicije u novo podizanje/restrukturiranje nasada voća i stolnog grožđa
- Investicije u restrukturiranje postojećih nasada vinskih kultivara grožđa i maslina, uključujući krčenje i ponovnu sadnju
- Investicije u sustave za navodnjavanje na gospodarstvima (na otvorenom) za trajne nasade i povrće, koristeći podzemne (izvori i bunari) i površinske vode (rijeke, jezera i akumulacije); izgradnja sustava, uključujući pumpe, cjevovode, raspršivače; izgradnja bunara
- Ulaganje u izgradnju i/ili obnovu i /ili opremanje objekata za proizvodnju gljiva

- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganje u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

SEKTOR ŽITARICA I ULJARICA

Žitarice i uljarice su dominantne u hrvatskoj poljoprivredi, što se tiče iskorištenog poljoprivrednog zemljišta i broja proizvođača. Proizvodnja je blisko povezana sa stočarskom proizvodnjom, dajući kvalitetnu i jeftiniju stočnu hranu za domaće životinje. Zbog toga su ulaganja u skladišne kapacitete i sušare na farmi prepoznata kao najvažnija (vidi analiza sektora, poglavlje 2.3.4.7)

Proizvodnja žitarica i uljarica može se također promatrati dvojako:

- Više od 83% obiteljskih gospodarstava s prosječno manje od 5 ha pod žitaricama i uljaricama (ref. Popis poljoprivrede 2003). Te vrlo male farme imaju lošu tehnologiju, što rezultira niskom razinom proizvodnje u smislu kvantitete i kvalitete. Oni koriste 507.000 ha.
- S druge strane Hrvatska ima udio od 16 % (DZS, 2003) farmi s više od 5 ha koje su više ili manje specijalizirane, otvorene za tržište i blizu ili iznad razine održivosti. One koriste 111.000 ha.

Kako bi se postigli ciljevi definirani u okviru ove mjere, posebno što se tiče približavanja standardima Zajednice i konkurentnosti, IPARD fondovi će biti usredotočeni na dvije glavne skupine korisnika koji predstavljaju sektor sa specifičnim ciljevima u okviru ove mjere:

- Pomoć prioritetnim malim i srednjim održivim farmama srednje veličine (20 do 150 ha), kako bi se približile standardima zaštite okoliša, te poboljšala proizvodna infrastruktura i oprema za postizanje bolje održivosti i konkurentnost na budućem otvorenom tržištu EU.

Prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor će biti:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za skladištenje i sušenje žitarica i uljarica
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na farmama (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe
- Ulaganje u poljoprivrednu mehanizaciju (uključujući traktore) i opremu

5.1.1.4. Povezanost s drugim mjerama

U okviru ovog programa ova mjera dopunjuje provedbu mjere "Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice" i mjeru unutar Prioriteta 3 "Unapređenje ruralne infrastrukture". Poboljšanja prerade i prodaje su popraćena razvojem konkurentnih gospodarstava što se tiče prerade i primarne proizvodnje. Razvoj ruralne komercijalne infrastrukture stvara bolje životne i radne uvjete za ruralnu populaciju i bolje uvjete za ruralno poduzetništvo.

IPARD mjera "Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva" je komplementarna s nacionalnim mjerama. IPARD mjera "Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva" će ubrzati usklađivanje poljoprivredne proizvodnje sa standardima Zajednice. IPARD mjera je više usmjerena prema reorganizaciji kako bi se razvila održiva gospodarstva.

U usporedbi s nacionalnim mjerama ulaganja, one su još uvijek više usmjerene povećanju profitabilnosti, učinkovitosti i konkurentnosti proizvodnje. Nacionalne mjere ulaganja u poljoprivredna gospodarstva su predviđene samo za komercijalna poljoprivredna gospodarstva (uglavnom mala obiteljska gospodarstva) koja koriste komercijalni kredit za ulaganje u gospodarstvo.

5.1.1.5. Krajnji korisnici

Krajnji korisnici ove mjere su poljoprivredna gospodarstva (obiteljska gospodarstva, obrti i pravne osobe) u 100 % privatnom vlasništvu ili do 25% u državnom vlasništvu, odnosno vlasništvu javnih tijela i određena Zakonom o poljoprivredi (NN 66/01, 83/02, i naknadnim, izmjenama vidi str. 303), upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i obveznici PDV-a.

5.1.1.6. Opći kriterij prihvatljivosti

Opći kriterij prihvatljivosti za ovu mjeru su:

- Ulaganja se moraju odnositi na poljoprivredne proizvode obuhvaćene Dodatkom I Ugovora o Europskoj Zajednici.
- Ulaganja moraju udovoljavati relevantnim standardima Zajednice kako je određeno Člankom 170(1) Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007 na kraju svoje realizacije.
- Poljoprivredno gospodarstvo mora biti u skladu s odgovarajućim nacionalnim minimalnim standardima (vidi dodatak 12.11, tablica 12-12, situacija od 1. lipnja 2011.) koji se odnose na zaštitu okoliša, javno zdravstvo, zdravlje životinja i biljaka, dobrobit životinja i sigurnost na radu u vrijeme kad je odluka o potpori donesena. Gdje su odgovarajući nacionalni standardi utemeljeni na standardima Zajednice uvedeni u vrijeme zaprimanja prijave, odluka o potpori bit će uvjetna za gospodarstva koja trenutno ne zadovoljavaju te standarde, ali će ih zadovoljiti do kraja realizacije ulaganja. Trenutni popis relevantnih minimalnih standarda biti će objavljen, od strane Agencije za plaćanja, zajedno sa objavom natječaja.
- Prethodna procjena projekta od strane nacionalnih tijela koja se bave zaštitom okoliša i veterinarstvom treba se podnijeti zajedno s projektnim/poslovnim planom. Za projekt određene veličine Procjena učinka na okoliš treba se izvršiti prije ulaganja u skladu sa Pravilnikom o procjeni utjecaja na okoliš (u skladu s EU direktivama 85/337/EEC i 97/11/EC, uključujući dodatak I i II).
- Poljoprivredno gospodarstvo mora dokazati (u poslovnom planu) ekonomsku održivost (vidi dodatak 12.10) na kraju realizacije ulaganja.
- Poslovni plan treba biti izrađen u skladu sa standardnim zahtjevima banaka: za ulaganja do 27.000 EUR (200.000 HRK) u pojednostavljenom obliku, za ulaganja iznad 27.000 EUR (200.000 HRK) potpuni poslovni plan. Ako je glavni cilj ulaganja povećanje proizvodnje, postojanje tržišta također treba biti prikazano u poslovnom planu.
- Poljoprivredno gospodarstvo ne može imati nikakve nepodmirene obveze prema državi u trenutku prijave.
- Postrojenja na obnovljive izvore energije će biti prihvatljiva za potporu ako njihov kapacitet proizvodnje nije viši od vrijednosti prosječne godišnje potrošnje kombinirane toplinske i električne energije na poljoprivrednom gospodarstvu, uključujući domaćinstvo.

- Pravne osobe s integriranom proizvodnjom (proizvođači imaju primarna proizvodnju i preradu) u sektoru mljekarstva, govedarstva, svinjogojstva, peradarstva i jaja su prihvatljiva za ulaganja u okviru ove mjere ako oni pripadaju:

1. rangu mikro, malih i srednjih poduzeća ili

2. izvan ranga mikro, malih i srednjih poduzeća, ako su navedeni u IPPC Direktivi (2008/1/EC) popis objekata za Republiku Hrvatsku, u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (NN 110/07, i naknadnim izmjenama) i Pravilnikom o postupku za uspostavljanje integriranog ekološkim zahtjevima (NN 114/08, i naknadnim izmjenama).

Pravne osobe iz točke 2 nemaju pravo na ulaganja u mjeru 103.

Korisnik u okviru IPARD-a može ostvariti potporu za samo jedan traktor, s maksimalnom snagom (ne prelazi 100 kW) na temelju razmjera i vrste aktivnosti. Od ukupnog iznosa dodjeljenih EU sredstava za Mjeru 101, maksimalno 20% može biti potrošeno na traktore.

Što se tiče profesionalnih vještina iznanja, prema poljoprivrednim gospodarstvima se primjenjuju slijedeći kriteriji:

Tablica 5-1: Kriterij profesionalnih vještina i znanja

Obiteljsko gospodarstvo	Obrt	Pravne osobe
Nositelj gospodarstva ili jedan od članova gospodarstva mora: - imati završenu srednju školu ili fakultet iz područja poljoprivrede, šumarstva, veterinarstva, prehrambene industrije ili ekonomije, ili - imati 5 godina radnog iskustva u poljoprivredi, ili - biti upisan najmanje dvije godine u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, ili - imati završen verificiran program za bavljenje poljoprivredom.	Vlasnik obrta ili jedan od stalno zaposlenih mora: - imati završenu srednju školu ili fakultet iz područja poljoprivrede, šumarstva, veterinarstva, prehrambene industrije ili ekonomije, ili - imati 5 godina radnog iskustva u poljoprivredi, ili - biti upisan najmanje dvije godine u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, ili - imati završen verificiran program za bavljenje poljoprivredom.	Najmanje jedan stalni zaposlenik mora: - imati završenu srednju školu ili fakultet iz područja poljoprivrede, šumarstva, veterinarstva, prehrambene industrije ili ekonomije, ili - imati 5 godina radnog iskustva u poljoprivredi, ili - imati završen verificiran program za bavljenje poljoprivredom.

Izvor: MPRRR – URR, 2007

5.1.1.7. Specifični kriteriji prihvatljivosti

SEKTOR MLIJEKA

Sva poljoprivredna gospodarstva trebaju demonstrirati kako je gospodarenje gnojivom u skladu sa standardima Zajednice na kraju ulaganja.

Što se tiče ulaganja u sektor mlijeka, poljoprivredno gospodarstvo treba biti u skladu s odgovarajućim standardima Zajednice, posebno onim navedenim u Uredbi (EC) br. 853/2004, Dodatak III, odjeljak IX, poglavlje I sirovo mlijeko – primarna proizvodnja na kraju ulaganja ako se projekt odnosi na izgradnju/rekonstrukciju.

Specifični kriteriji prihvatljivosti za investicije u biopliniska postrojenja:

- prethodno odobrenje MINGORP za projekt, u skladu s odredbama Zakona o energiji (NN 68/01, 177/04, 76/07, 152/08, i naknadnim izmjenama) i Pravilnika o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 67/07, i naknadnim izmjenama) mora biti podnešeno zajedno s projektnim/poslovnim planom.

Razina proizvodnje/veličina farme	Prihvatljiva ulaganja
Od minimalno 20 mjesta za muzne krave i/ili 50 mjesta za ovace/koze do maksimalno 150 mjesta za muzne krave i/ili 350 mjesta za ovace/koze na kraju ulaganja	Sva prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor (vidi poglavlje 5.1.1.3)
Od 150 mjesta za muzne krave i/ili 350 mjesta za ovace/koze na početku ulaganja	Izgradnja i/ili rekonstrukcija skladišnih kapaciteta za gnojivo i/ili posebna oprema za rukovanje i korištenje samo životinjskog gnojiva, u biopliniska postrojenja (izgradnja postrojenja, uključujući opremu)

SEKTOR GOVEDARSTVA

Sva poljoprivredna gospodarstva trebaju demonstrirati kako je gospodarenje gnojivom u skladu sa standardima Zajednice na kraju ulaganja.

Specifični kriteriji prihvatljivosti za investicije u biopliniska postrojenja:

- prethodno odobrenje MINGORP za projekt, u skladu s odredbama Zakona o energiji (NN 68/01, 177/04, 76/07, 152/08, i naknadnim izmjenama) i Pravilnika o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 67/07, i naknadnim izmjenama) mora biti podnešeno zajedno s projektnim/poslovnim planom.

Razina proizvodnje/veličina farme	Prihvatljiva ulaganja
Za minimalno 40 i maksimalno 300 mjesta za goveda na kraju ulaganja	Sva prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor (vidi poglavlje 5.1.1.3)
Od 300 mjesta za goveda na početku ulaganja	Izgradnja i/ili rekonstrukcija skladišnih kapaciteta za gnojivo i/ili posebna oprema za rukovanje i korištenje samo životinjskog gnojiva, u biopliniska postrojenja (izgradnja postrojenja,

uključujući opremu)

SEKTOR SVINJOGOJSTVA

Sva poljoprivredna gospodarstva trebaju demonstrirati kako je gospodarenje gnojivom u skladu sa standardima Zajednice na kraju ulaganja.

Specifični kriteriji prihvatljivosti za investicije u biopliniska postrojenja:

- prethodno odobrenje MINGORP za projekt, u skladu s odredbama Zakona o energiji (NN 68/01, 177/04, 76/07, 152/08, i naknadnim izmjenama) i Pravilnika o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 67/07, i naknadnim izmjenama) mora biti podnešeno zajedno s projektnim/poslovnim planom.

Razina proizvodnje/veličina farme	Prihvatljiva ulaganja
Od minimalno 20 mjesta za krmače i/ili 400 mjesta za svinje godišnje do maksimalno 300 mjesta za krmače i/ili 2.000 mjesta za svinje godišnje na kraju ulaganja	Sva prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor (vidi poglavlje 5.1.1.3.)
Od 300 mjesta za krmače i/ili 2.000 mjesta za svinje godišnje na početku ulaganja	Izgradnja i/ili rekonstrukcija skladišnih kapaciteta za gnojivo i/ili posebna oprema za rukovanje i korištenje samo životinjskog gnojiva, u biopliniska postrojenja (izgradnja postrojenja, uključujući opremu)

SEKTOR PERADARSTVA

Sva poljoprivredna gospodarstva trebaju demonstrirati kako je gospodarenje gnojivom u skladu sa standardima Zajednice na kraju ulaganja.

Specifični kriteriji prihvatljivosti za investicije u biopliniska postrojenja:

- prethodno odobrenje MINGORP za projekt, u skladu s odredbama Zakona o energiji (NN 68/01, 177/04, 76/07, 152/08, i naknadnim izmjenama) i Pravilnika o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 67/07, i naknadnim izmjenama) mora biti podnešeno zajedno s projektnim/poslovnim planom.

Razina proizvodnje/veličina farme	Prihvatljiva ulaganja
Za minimalno 5.000 mjesta za brojler i/ili rasplodne nesilice koja nesu jaja za rasplod do maksimalno 40.000 mjesta za brojler i/ili 15.000 mjesta za rasplodne nesilice koja nesu jaja za rasplod po proizvodnom ciklusu na kraju ulaganja	Sva prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor (vidi poglavlje 5.1.1.3.)
Od 40.000 mjesta za brojler i/ili 15.000 mjesta za rasplodne nesilice koja nesu jaja za rasplod po proizvodnom ciklusu na početku ulaganja	Izgradnja i/ili rekonstrukcija skladišnih kapaciteta za gnojivo i/ili posebna oprema za rukovanje i korištenje samo životinjskog gnojiva, u biopliniska postrojenja (izgradnja postrojenja, uključujući opremu)

238

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

SEKTOR JAJA

Sva poljoprivredna gospodarstva trebaju demonstrirati kako je gospodarenje gnojivom u skladu sa standardima Zajednice na kraju ulaganja.

Specifični kriteriji prihvatljivosti za investicije u bioplinška postrojenja:

- prethodno odobrenje MINGORP za projekt, u skladu s odredbama Zakona o energiji (NN 68/01, 177/04, 76/07, 152/08, i naknadnim izmjenama) i Pravilnika o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije (NN 67/07, i naknadnim izmjenama) mora biti podnešeno zajedno s projektnim/poslovnim planom.

Razina proizvodnje/veličina farme	Prihvatljiva ulaganja
Od minimalno 10.000 mjesta za nesilice i/ili rasplodne pilenke do maksimalno 40.000 mjesta za nesilice i/ili rasplodne pilenke na kraju ulaganja	Sva prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor (vidi poglavlje 5.1.1.3)
Od 40.000 mjesta za nesilice i/ili rasplodne pilenke na početku ulaganja	Izgradnja i/ili rekonstrukcija skladišnih kapaciteta za gnojivo i/ili posebna oprema za rukovanje i korištenje samo životinjskog gnojiva, u bioplinška postrojenja (izgradnja postrojenja, uključujući opremu) Izgradnja i/ili opremanje kako bi se postigla usklađenost s Direktivom 1999/74/EC i bez povećanja u proizvodnji

SEKTOR VOĆA I POVRĆA

Za ulaganja u staklenike (pokriveni staklom ili plastikom):

- Poljoprivredno gospodarstvo mora imati kapacitet od najmanje 500 m² pa do 10.000 m². Poljoprivredno gospodarstvo mora demonstrirati postojanje vlastite proizvodnje voća i/ili povrća, registriranom proizvodnjom u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava na kraju ulaganja

Za ulaganja u proizvodnju gljiva:

- Poljoprivredno gospodarstvo mora imati kapacitet od najmanje 500 m² pa do 10.000 m² podne površine. Poljoprivredno gospodarstvo mora demonstrirati postojanje vlastite proizvodnje gljiva, registriranom proizvodnjom u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava na kraju ulaganja

Za druga prihvatljiva ulaganja:

- Poljoprivredno gospodarstvo mora demonstrirati na početku ulaganja postojanje vlastite proizvodnje voća i/ili povrća, registriranom proizvodnjom u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava od barem 2 ha do maksimalno 50 ha pod voćem, vinskim kultivarima grožđa ili maslina i/ili najmanje 0,5 ha do maksimalno 30 ha pod povrćem i/ili najmanje 0,5 ha do maksimalno 5 ha pod stolnim grožđem

Investicije u skladišne kapacitete:

- investicije u skladišne kapacitete nisu dozvoljene za velike javne/privatne tvrtke (koje se bave trgovinom)

Za ulaganja u restrukturiranje i konverziju vinograda vinove loze:

- krčenje i ponovna sadnja su dozvoljeni za vinograde do određene starosne dobi kada su takve aktivnosti opravdane, u skladu sa zajedničkom vinogradarskom praksom
- jednostavna obnova vinograda koji su došli do kraja svog prirodnog života (ponovno podizanje na istoj parceli zemljišta sa istom sortom po istom sustavu uzgoja vinove loze) nije dopuštena
- prvo podizanje nije dozvoljeno

Za investicije u restrukturiranje i konverziju vinograda vinove loze i prvom podizanju nasada stolnog grožđa:

- dozvoljene su samo vrste koje pripadaju Vitis vinifera ili potječu iz križanca između Vitis vinifera i drugih vrsta roda Vitis koje propisuje Hrvatski zavod za vinogradarstvo, vinarstvo i voćarstvo, a nisu sljedeće: Noah, Othello, Isabelle, Jacques, Clinton i Herbemont

Za ulaganja u sustave za navodnjavanje na farmama (otvorenom):

- ulaganja u sustave za navodnjavanje na otvorenom dozvoljeno je isključivo na farmama, na privatnom posjedu ili unajmljenom zemljištu s trajanjem najma minimalno 5 godina
- prethodno odobrenje projekta od strane Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva / lokalne samouprave, u skladu s odredbama Zakona o vodama (NN 153/09, i naknadnim izmjenama) mora biti dostavljeno zajedno s projektnim/poslovnim planom.

ŽITARICE I ULJARICEKapaciteti za skladištenje i sušenje

- Poljoprivredno gospodarstvo mora imati najmanje 100 t do 1.500 t kapaciteta.
- Poljoprivredno gospodarstvo mora demonstrirati postojanje vlastite proizvodnje žitarica i/ili uljarica, registriranom proizvodnjom u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava od barem 20 ha pod žitaricama i/ili uljaricama na početku ulaganja.

5.1.1.8. Prioritetni kriterij³²

Prioritet će imati ulaganja s višim brojem bodova, u skladu sa slijedećim kriterijem:

Kriterij	Rezultat	Bodovi
Ulaganje je provedeno u području s otežanim uvjetima gospodarenja kako je regulirano Zakonom o poljoprivredi (NN 92/10, i naknadnim izmjenama)	ako "da" tad 20 ako "ne" tad 0	20
Ulaganje provodi mladi korisnik (nositelj OPG-a, voditelj obrta; vlasnik	ako "da" tad 15 ako "ne" tad 0	15

³² Detaljne odredbe o prioritetnom kriteriju su objašnjene u poglavlju 6

ili voditelj poslovnog subjekta) koji je mlađi od 40 godina kad je predana prijava		
Ulaganje je provedeno od strane registriranog ekološkog proizvođača	ako "da" tad 15 ako "ne" tad 0	15
Veličina poljoprivrednog gospodarstva u specifičnom sektoru u vrijeme prijave je viša od traženog minimuma na kraju ulaganja navedenog u specifičnom kriteriju prihvatljivosti (poglavlje 5.1.1.7)	ako "da" tad 15 ako "ne" tad 0	15
Ulaganje provodi žena poduzetnik	ako "da" tad 20 ako "ne" tad 0	20
Ulaganje je predloženo od odabranog LAG-a	ako "da" tad 15 ako "ne" tad 0	15
UKUPNO		100

5.1.1.9. Prihvatljivi izdaci

Prihvatljivi izdaci (u skladu s Člankom 172 (3) Uredbe (EC) br. 718/2007) su ograničeni na:

- izgradnju ili poboljšanje nepokretne imovine;
- kupnju nove mehanizacije i opreme, uključujući računalni softver do tržišne vrijednosti imovine;
- opći troškovi poput naknada za arhitekta, inženjere i druge savjetodavne naknade, studije izvedivosti, kupnja prava na patente i licence do gornje granice od 12% troškova navedenih u dvije točke gore, od kojih su troškovi poslovnog plana prihvatljivi u iznosu do 2%, ali ne preko 3.000 EUR.
- prihvatljivi troškovi se utvrđuju bez PDV-a

Detaljne odredbe bit će određene u Sektorskom sporazumu kako je određeno u Članku 7 Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007.

5.1.1.10. Razina potpore

Iznosi prikazani u HRK su indikativni.

Po prijavi, korisnik može tražiti potporu za prihvatljive izdatke koji nisu manji od EUR 13,5 tisuća (100.000 HRK):

Unutar vremenskog okvira IPARD-a i mjere 101:

1. Korisnik može tražiti potporu, bez obzira na ukupnu vrijednost investicije, za prihvatljive izdatke koji ne prelaze EUR 900 tisuća (6.570.000 HRK).
2. Iznimno, korisnik može tražiti potporu, bez obzira na ukupnu vrijednost investicije, za prihvatljive izdatke koji ne prelaze EUR 2,0 milijuna (14.600.000 HRK) ukoliko se oni odnose isključivo na:

241

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- primjenu Nitratne direktive 91/676/EEC (zaštita voda od onečišćenja uzrokovnog nitratima iz poljoprivrednih izvora) – izgradnja i/ili rekonstrukcija skladišnih kapaciteta za gnojivo i/ili oprema za rukovanje i primjenu gnojiva
- primjenu Direktive o dobrobiti kokoši nesilica 99/74/EEC (minimalni standardima za zaštitu kokoši nesilica) u sektoru jaja – rekonstrukcija i/ili oprema za pogone (kavezi)

Intenzitet potpore iskazan kao udio javne potpore u prihvatljivim izdacima investicije iznosi do:

- 50% ili
- 55%, ukoliko ulaganje provodi mladi poljoprivrednik (s manje od 40 godina u trenutku odobrenja potpore), koji posjeduje odgovarajuće vještine i sposobnosti ili
- 60%, ukoliko se ulaganje provodi na brdsko-planinskim područjima, kako je definirano u poglavlju 2.1.4. točka 1.b. ili
- 65%, ukoliko ulaganje provodi mladi poljoprivrednik na brdsko-planinskim područjima ili
- 75%, ukoliko se investicija odnosi isključivo na primjenu Nitratne direktive (91/676/EEC) u skladu s postojanjem nacionalne strategije za njenu provedbu.

Dozvoljeno je maksimalno pet prihvatljivih ulaganja po korisniku unutar vremenskog okvira IPARD-a. Prijava za slijedeće ulaganje može se podnijeti tek nakon finalizacije (konačnog plaćanja) prethodnog ulaganja.

Plaćanja za ulaganja bit će primljena u jednom obroku sukladno pojedinostima utvrđenim u ugovoru potpisanom između korisnika i Agencije za plaćanja.

5.1.1.11. Okvirni proračun

Tablica 5-2: Okvirni proračun za mjeru 101 po godini -€

sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012		
Javni trošak, od čega	11.730.000	368.193	11.180.000	10.920.000	10.953.333	9.639.763	54.791.289	100,0 %	
EU udio	8.797.500	276.145	8.385.000	8.190.000	8.215.000	7.229.822	41.093.467	75,0%	50,0%
HR udio	2.932.500	92.048	2.795.000	2.730.000	2.738.333	2.409.941	13.697.822	25,0%	
Privatni trošak	11.730.000	368.193	11.180.000	10.920.000	10.953.334	9.639.763	54.791.290		50,0%
UKUPNI trošak	23.460.000	736.386	22.360.000	21.840.000	21.906.667	19.279.526	109.582.579		100,0

Izvor MP, UD 2012

Tablica 5-3: Okvirni proračun za mjeru 101 po godini i sektoru, ukupni trošak, €

Sektor	% sve godin e osim	% za 2008	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012
--------	--------------------	-----------	------	------	------	------	------	------	-----------

	2008								
Mlijeko (krava, ovca)	30,0	20,0	7.038.000	147.277	6.708.000	6.552.000	6.572.000	5.783.858	32.801.135
Meso (govedina, svinjetina, perad)	20,0	20,0	4.692.000	147.277	4.472.000	4.368.000	4.381.333	3.855.905	21.916.516
Jaja	33,0	5,0	7.741.800	36.819	7.378.800	7.207.200	7.229.200	6.362.243	35.956.063
Trajni nasadi i povrće	10,0	50,0	2.346.000	368.193	2.236.000	2.184.000	2.190.667	1.927.953	11.252.812
Žitarice i uljarice	7,0	5,0	1.642.200	36.819	1.565.200	1.528.800	1.533.467	1.349.567	7.656.053
Ukupno sektori	100,0	100,0	23.460.000	736.386	22.360.000	21.840.000	21.906.667	19.279.526	109.582.579

Izvor MP, UD 2012

5.1.1.12. Pokazatelji

Tablica 5-4: Očekivani broj prihvatljivih ulaganja po sektoru

Sektor	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ukupno
Mlijeko	11	11	11	11	11	11	11	77
Meso	11	11	11	11	11	11	11	77
Jaja	2	2	2	2	2	2	2	14
Voće i povrće	9	9	9	9	9	9	9	63
Žitarice i uljarice	6	6	6	6	7	7	7	45
Ukupno	39	39	39	39	40	40	40	276

Izvor: MPRRR – URR, 2011

Tablica 5-5: Pokazatelji za Mjeru 101

Razina praćenja/procjene	ciljevi	Odgovarajući pokazatelji	Vrsta pokazatelja	Ciljana vrijednost 2007-2013
Mjera 101	Poboljšati gospodarsko stanje gospodarstva putem boljeg iskorištenosti proizvodnih čimbenika, uključujući približavanje farmi standardima Zajednice	izlazni	Broj zaprimljenih prijava	613
			Broj odobrenih prijava	350
			Broj farmi/gospodarstva koji su dobili potporu	276
			Ukupni opseg ulaganja, €	152.029.440
Os 1	Restrukturirati i razviti fizički potencijal	rezultat	Povećanje bruto dodane vrijednosti (BDV) farmi koja su dobila potporu, %	5
			Broj farmi/gospodarstva koji su dostigli standarde Zajednice	193

243

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmije. u lipnju 2009., izmije. u studenom 2010., izmije. u prosincu 2011., izmije. u kolovozu 2012.

			od čega, mlijeko	77
			od čega, rukovanje gnojivom	168
			od čega, jaja	14
Program	Poboljšati konkurentnost u poljoprivrednom sektoru	učinak	Gospodarski rast – neto dodana vrijednost u standardu kupovne moći (SKM), %	5
			Proizvodnost rada - promjena u bruto dodatnoj vrijednosti po ekvivalentu punog radnog vremena (BDV/FTE), %	5

Izvor: UD, 2012

5.1.1.13. Administrativni postupci

Mjeru će provoditi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja).

Svi podnositelji moraju podnijeti pravilno ispunjene obrasce prijave u danom roku, te poslovne planove, zajedno s ostalom traženom dokumentacijom Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja). Prijave za potporu u okviru ove mjere ne mogu se kombinirati s prijavama za druge mjere.

Primijenit će se sustav rangiranja i formirati rang lista, a prioritet će imati ulaganja s više bodova.

Detaljna administrativna struktura i postupci su objašnjeni u poglavlju 6.1.2.1

5.1.1.14. Geografski opseg mjere

Poljoprivredna gospodarstva koja imaju pravo na potporu su ona koja su smještena:

- u ruralnim područjima Republike Hrvatske (vidi odjeljak 2.1.3) kao i naselja koja pripadaju administrativnoj jedinici „Grad Zagreb“, izuzev naselja „Zagreb“ i Sesvete i
- unutar područja klasificiranih za ulaganja za poljoprivrednu djelatnost, sukladno prostornom planu

5.1.2. Mjera 103 “Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanje standarda Zajednice”

5.1.2.1. Pravna osnova

Članak 12 (2) Uredbe Komisije (EC) br. 1085/2006.

Članak 176 Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007

5.1.2.2. Međusektorski ciljevi

Ova mjera će doprinijeti provedbi ZPP-a i drugih srodnih politika u okviru ulaganja u poljoprivredna gospodarstva, naročito u:

- Doprinu pripremi države kandidata za pristup EU
- Prilagođavanju poljoprivrednih i ribarskih tvornica za preradu kako bi udovoljili minimalnim standardima EU vezanim za higijenu, javno zdravstvo, dobrobit životinja, sigurnost na radu, te ekološke uvjete

- Poboljšanje situacije gospodarenja životinjskim nusproizvodima kroz ulaganja u sabirne centre za životinjski otpad
- Poboljšanje prodajnih kanala za primarne proizvođače u poljoprivrednom i ribarskom sektoru poboljšanim pristupom sadržajima za preradu
- Poboljšanje općeg stanja u preradi i trženju primarnih poljoprivrednih i ribarskih proizvoda
- Pojednostavljivanje natjecanja na domaćem tržištu uvođenjem novih tehnologija i inovacija
- Otvaranje novih tržišnih mogućnosti za poljoprivredne proizvode, s naglaskom na usklađivanju sa standardima Zajednice.

5.1.2.3. Osnova i specifični ciljevi za ulaganja po sektoru

SEKTOR MLIJEKA I MLJEKARSTVA

Većina pogona za preradu mlijeka još uvijek ne udovoljava relevantnim standardima Zajednice, niti imaju potrebnu tehnologiju za diversifikaciju mliječnih proizvoda kako bi udovoljili potražnji lokalnih potrošača za visokokvalitetnim mliječnim proizvodima. U mliječnom sektoru postoji ukupno 58 objekata od kojih je 47 mliječno prerađivačkih objekata dok je njih 11 uglavnom samo skladište. Sukladno kategorizaciji 17 objekata su u skladu sa EU standardima dok njih 31 nije u skladu sa EU standardima. IPARD sredstva u okviru ove mjere trebaju se usmjeriti na mljekare male i srednje veličine s prerađivačkim kapacitetom između 1.800.000 i 50.000.000 litara godišnje koje ne udovoljavaju zahtjevima. Ulaganja će također obuhvatiti rashladne cisterne koje će osigurati veće mljekare kako bi sakupile mlijeko od manjih proizvođača. Manje farme nose svoje mlijeko u stanice za otkup mlijeka.

Prihvatljiva ulaganja za mlijeko i mljekarstvo u okviru ove mjere će biti:

- Ulaganje u rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih objekata za mlijeko i mljekare, uključujući rashladnu opremu za sirovo mlijeko u otkupnim stanicama i na poljoprivrednim gospodarstvima
- Ulaganja u opremu za pročišćavanje otpadnih voda, filtriranje zraka i rashladne sustave
- Ulaganja u specijalna transportna vozila za sirovo mlijeko o povezanu opremu (uređaji za mjerenja i analize)
- Ulaganja u novu izgradnju i odgovarajuću opremu su prihvatljiva samo ako ne postoji mogućnost usklađivanja postojećeg kapaciteta (objekta) sa standardima Zajednice. U takvim slučajevima, postojeći kapacitet mora biti zatvoren na kraju ulaganja.
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe

Mjera je usmjerena poboljšanju tehnoloških standarda pogona za preradu u mljekarskom podsektoru kako bi se uskladili sa standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja, te zaštitu okoliša na datum pristupa Hrvatske EU. Nadalje, potpora omogućena u ovoj mjeri će pomoći povećanju konkurentnosti pogona za preradu na domaćem i međunarodnom tržištu, te poboljšati pristup tržištu proizvođača primarnih poljoprivrednih proizvoda.

SEKTOR MESA

Nakon kategorizacije objekata, ukupni broj klaonica iznosi 203, od kojih je 156 za crveno meso, a 47 je za perad i lagomorfe (kuniće). 10 objekata ima dozvolu za izvoz u EU zemlje od toga 5 za crveno meso i 5 za perad. Većina klaonica radi sa zastarjelom tehnologijom i niskim kapacitetom. Vrlo je važno potaknuti ulaganja u održive klaonice koje imaju potencijal za poboljšanje svojih objekata i tehnologija kako bi udovoljili relevantnim standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja i zaštitu okoliša.

Temeljem razvrstavanja klaonica u kategoriju onih koje su usklađene sa EU standardima i onih koje nisu usklađene, utvrđeno je da je od 156 klaonica u Republici Hrvatskoj, 56 klaonica usklađeno, a 100 klaonica nije usklađeno sa standardima EU (vidi tablicu 2-55).

U Republici Hrvatskoj potrošnja mesa je tijekom godine neujednačena, zbog turističke sezone i povećanog broja gostiju, pa tako i lokalne klaonice ne rade uvijek ujednačenim kapacitetom. Uzimajući u obzir i geografsku strukturu RH (razvedenu obalu i veliki broj otoka) potrebno je zadržati klaonice u postojećem broju i omogućiti im da se usklade sa standardima EU.

Minimalni kapacitet, kao što je predstavljeno na stranici 217., lokalnim klaonicama omogućava prihvatljivost kroz IPARD i time im daje priliku da se usklade sa standardima EU.

Što se tiče preostalih klaonica, koje se ni po kojem kriteriju ne mogu javiti za sredstva iz IPARD programa Republika Hrvatska će iz nacionalnih sredstava pomoći njihovom usklađenju sa standardima EU.

U Hrvatskoj postoji jedna kafilerija s dovoljnim kapacitetom za hrvatske potrebe i s kojom je ugovoreno primanje SAPARD sredstava u 2007. s ciljem unaprjeđenja objekata i tehnologija kako bi udovoljili relevantnim standardima Zajednice. Međutim još uvijek postoji potreba za barem pet sabirališta za nusproizvode životinjskog podrijetla kako bi ih se uskladilo s odgovarajućim standardima Zajednice.

Prihvatljiva ulaganja za sektor prerade mesa u okviru ove mjere će biti:

- Ulaganje u rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih klaonica, rasjekaonica, hladnjača, objekata za proizvodnju mljevenog mesa, mesnih pripravaka i preradu mesa.
- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje sabirališta za otpad i nusproizvode životinjskog podrijetla.
- Ulaganja u opremu za pročišćavanje otpadnih voda, filtriranje zraka i rashladne sustave.
- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje sabirališta za nusproizvode.
- Ulaganja u novu izgradnju i odgovarajuću opremu su prihvatljiva samo ako ne postoji mogućnost usklađivanja postojećeg kapaciteta (objekta) sa standardima Zajednice. U takvim slučajevima, postojeći kapacitet mora biti zatvoren na kraju ulaganja.
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe

Mjera je usmjerena poboljšanju tehnoloških standarda pogona za preradu u mesoprerađivačkom sektoru kako bi se uskladili sa standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja, te zaštitu okoliša na datum pristupa Hrvatske EU. Nadalje,

246

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

potpora omogućena u ovoj mjeri će pridonijeti povećanju konkurentnosti pogona za preradu na domaćem i međunarodnom tržištu, te poboljšati pristup tržištu proizvođača primarnih poljoprivrednih proizvoda.

SEKTOR RIBARSTVA

Strukturu uzgoja ribe i prerade koji je jedan od rijetkih segmenata poljoprivredno-prehrambene industrije u Hrvatskoj s pozitivnom vanjskotrgovinskom bilancom, karakterizira 5 srednje velikih i nekolicina malih i mikro poduzeća. Oprema i tehnologija koje se koriste u većini pogona je zastarjela i ne zadovoljava relevantne standarde Zajednice o npr. higijeni, dobrobiti životinja i zahtjevima vezanim za okoliš – te ne dozvoljava diversifikaciju proizvoda. Niti jedan centar za distribuciju školjkaša ili centar za pročišćavanje u Hrvatskoj nije opremljen modernom tehnologijom. Dakle, ulaganja u izgradnju i poboljšanje tehnologija je potrebno za osiguranje kvalitete proizvoda i postizanje minimuma EU. Ulaganja koja podupire IPARD u okviru ove mjere će pomoći povećanju kakvoće krajnjih proizvoda i povećati konkurentnost prerađivačkih objekata na domaćem i međunarodnom tržištu.

Prihvatljiva ulaganja za sektor ribarstva u okviru ove mjere će biti:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje pogona za preradu ribe, rakova, mekušaca i ostalih vodenih beskralježnjaka, opremu za hlađenje, rezanje, sušenje, dimljenje i pakiranje proizvoda i smanjenje otpada, uključujući softver.
- Ulaganja u opremu za pročišćavanje otpadnih voda, filtriranje zraka i rashladne sustave
- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje distributivnih centara i/ili centara za pročišćavanje školjkaša.
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe

Mjera je usmjerena poboljšanju tehnoloških standarda pogona za preradu u ribarskom sektoru (uključujući školjkaše) kako bi se uskladili sa standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja, te zaštitu okoliša na datum pristupa Hrvatske EU. Nadalje, potpora omogućena u ovoj mjeri će povećati konkurentnost pogona za preradu na domaćem i međunarodnom tržištu, te poboljšati pristup tržištu proizvođača primarnih poljoprivrednih proizvoda.

SEKTOR PRERADE VOĆA I POVRĆA

Za vrijeme procesa tranzicije i ratnog razdoblja, sektori prerade voća i povrća su bili suočeni s velikim padom u kriteriju kvalitete i kvantitete prerađenih proizvoda. Danas se ovi podsektori još nisu oporavili i karakteriziraju ih poremećaji u preradi i tržišnoj strukturi. Kvaliteta proizvodnje smrznutog voća i povrća, minimum prerađenog voća i povrća, te poluprerađenih proizvoda za sokove od voća i povrća, prerađevina od krumpira i rajčice, konzerviranog i ušćerenog voća, ukiseljenog i pasteriziranog povrća, uključujući ekološki uzgojeno voće i povrće treba poboljšati kako bi se zadovoljili relevantni standardi Zajednice.

Međutim, niski stupanj organizacije sektora proizvodnje voća i povrća, naročito nedostatak proizvođačkih organizacija, je prepoznat kao najslabija karika sektora u prodajnom lancu jer isporučena količina i kvaliteta sirovina još uvijek ne zadovoljava potrebe prerađivačke industrije. Zato, i prije nego što će IPARD potpora u okviru ove mjere biti dostupna za sektor prerade voća i povrća Hrvatska će usvojiti odgovarajuće nacionalne propise za pružanje potpore za uspostavu proizvođačkih organizacija prema zahtjevima danim u EU tržišnom tedu za voće i povrće. Mjera će poduprijeti

aktivnosti poput usavršavanja i širenja informacija o ključnim konceptima Tržnog Reda, operativnim programima i tržišnim standardima.

Prihvatljiva ulaganja za sektor voća i povrća u okviru ove mjere će biti:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za preradu (konzerviranje, sušenje, zamrzavanje) voća, i povrća i maslina (isključujući maslinovo ulje), aromatičnog, začinskog i ljekovitog bilja i gljiva
- Ulaganja u opremu za pročišćavanje otpadnih voda, filtriranje zraka i rashladne sustave
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe

Mjera je usmjerena poboljšanju tehnoloških standarda pogona za preradu u sektoru voća i povrća (uključujući gljive) kako bi se uskladile sa standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja, te zaštitu okoliša na datum pristupa Hrvatske EU. Nadalje, potpora omogućena u ovoj mjeri će pomoći poboljšanju konkurentnosti pogona za preradu na nacionalnom i međunarodnom tržištu i poboljšati pristup tržištu za proizvođače primarnih poljoprivrednih proizvoda.

SEKTOR VINARSTVA

U 2005. proizvodnja vina u Hrvatskoj je bila 1,5 milijuna hektolitara od kojih je 667.865 hl bilo pušteno u promet. Većina od 940 proizvođača koji prodaju vino na tržištu su mali (manje od 1000 hl godišnje) i samo ih je 9 proizvodilo više od 20.000 hl. IPARD potpora će biti usmjerena na ulaganja za poboljšanje kontrole kakvoće u području vinarstva.

Prihvatljiva ulaganja za sektor vina u okviru ove mjere će biti:

- Ulaganja u opremanje za preradu grožđa, proizvodnju, skladištenje i trženje vina
- Ulaganje u upravljanje otpadom, filtriranje zraka i sustav hlađenja
- Ulaganje u opremu za korištenje komine (pelete)
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe

Mjera je usmjerena poboljšanju tehnoloških standarda pogona za preradu u sektoru vina kako bi se uskladile sa standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja, te uvjete za zaštitu okoliša na datum pristupa Hrvatske EU. Nadalje, potpora omogućena u ovoj mjeri će pomoći poboljšati konkurentnost pogona za preradu na nacionalnom i međunarodnom tržištu i poboljšati pristup tržištu za proizvođače primarnih poljoprivrednih proizvoda.

SEKTOR MASLINOVOG ULJA

Preradu plodova masline trenutno obavlja 112 uljara od kojih 47 ima zastarjelu opremu, a 65 ih je modernizirano posljednjih godina. Trenutno se HACCP sustav primjenjuje u 4 uljare kao i 4 uljare koje imaju certifikat u skladu s ISO. IPARD sredstva će se usredotočiti na ulaganja u laboratorijsku opremu za obavljanje osnovnih kemijskih analiza kvalitete maslinovog ulja i u opremu za održivo upravljanje nusprodukta u preradi maslina. IPARD će podržati prerađivače i njihove investicije za poboljšanje kvalitete maslinovog ulja.

Prihvatljiva ulaganja za sektor maslinovog ulja u okviru ove mjere će biti:

- Ulaganje u laboratorijsku opremu za osnovne kemijske analize maslinovog ulja

- Ulaganje u opremu za preradu komine masline u kompost
- Ulaganje u opremu za preradu masline i trženje maslinovim uljem
- Ulaganje u upravljanje otpadom, filtriranje zraka i sustav hlađenja
- Ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (izgradnja postrojenja i oprema), prvenstveno usmjereno za vlastite potrebe

Mjera je usmjerena poboljšanju tehnoloških pogona za preradu u sektoru maslinovog ulja kako bi se uskladile sa standardima Zajednice vezanim za higijenu, dobrobit životinja, te uvjete za zaštitu okoliša na datum pristupa Hrvatske EU. Nadalje, potpora omogućena u ovoj mjeri će pomoći poboljšati konkurentnost pogona za preradu na nacionalnom i međunarodnom tržištu i poboljšati pristup tržištu za proizvođače primarnih poljoprivrednih proizvoda.

5.1.2.4. Povezanost s drugim mjerama

Mjera "Poboljšanje prerade i trženja poljoprivrednih i ribarskih proizvoda" dopunjava provedbu mjera "Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva" i "Poboljšanje ruralne infrastrukture". Unaprijeđena prerada i tržišni uvjeti potiču i poboljšavaju primarnu proizvodnju koju slijedi racionalna i učinkovita prerada, rezultirajući u sinergetskom učinku na obje strane. Razvijena ruralna infrastruktura je preduvjet za poduzetnike. Na ovom području nisu razvijene nacionalne mjere. Jedini izuzetak je ruralni razvojni program "Priprema za marketinšku pripremu poljoprivrednih prehrambenih proizvoda" koji je uglavnom usmjeren na istraživanje, pa je njegova praktična upotreba vrlo slaba, te nedavno objavljeni "Operativni program za podršku proizvodnji slavonskog kulena".

5.1.2.5. Krajnji korisnici

Korisnici potpore mogu biti poduzeća registrirana za obavljanje predmetne djelatnosti i obveznici poreza na dodanu vrijednost (PDV), registrirana kao obrt, trgovačko društvo ili zadruga:

1. u rangu mikro, malih ili srednjih poduzeća (kako je prikazano u Dodatku 12.1, Tablica 12-1) s manje od 25% udjela u kapitalu u vlasništvu javnih tijela.
2. u rangu poduzeća s manje od 750 zaposlenih ili s godišnjim prometom manjim od 200 milijuna eura, s manje od 25% udjela u kapitalu u vlasništvu javnih tijela.

Pogoni koji nisu u skladu s EU standardima mogu ostvariti potporu za sva ulaganja, kako je predviđeno u pojedinim podsektorima, u skladu sa specifičnim uvjetima za ulaganja.

Pogoni u skladu s EU standardima (tablica 2-55), koji pripadaju korisnicima iz točke 1. i 2., ne mogu ostvariti potporu u sklopu ove mjere za:

- investicije vezane uz doseganje standarda Zajednice u zaštiti okoliša (pročišćavanje otpadnih voda, filtriranje zraka i rashladni sustavi)
- investicije vezane uz rashladnu opremu za svježe mlijeko u sabirnim centrima i na gospodarstvima, kao i investicije vezane uz specijalna transportna vozila za mlijeko i mjerne uređaje.

Pogoni u skladu s EU standardima (tablica 2-55), koji pripadaju korisnicima iz točaka 1. i 2., a nalaze se na listi obveznika IPPC direktive za RH (2008/1/EC), u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (NN 110/07, i naknadnim izmjenama) i Uredbom o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (NN 114/08, i naknadnim izmjenama) moći će ostvariti potporu za sva dozvoljena ulaganja:

- ukoliko neće doći do povećanja postojećih kapaciteta
- ukoliko Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva ocijeni investicije kao neophodne za usklađivanje s IPPC direktivom

5.1.2.6. Opći kriteriji prihvatljivosti

Opći kriteriji prihvatljivosti za ovu mjeru su:

- Potpora će se odobriti za ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda, obuhvaćenih Dodatkom I Ugovora
- Poduzeće mora udovoljavati minimalnim nacionalnim standardima (vidi dodatak 12.11 i tablicu 12-12, situacija od 1. lipnja 2011.) koji se odnose na zaštitu okoliša, javno zdravstvo, životinjsko i biljno zdravlje, dobrobit životinja i sigurnost na radu u vrijeme kad je odluka o potpori dodijeljena. Gdje su minimalni nacionalni standardi utemeljeni na standardima Zajednice uvedeni u vrijeme zaprimanja prijave, odluka o potpori bit će uvjetna za imanja koja zadovolje nove standarde do kraja realizacije ulaganja. Trenutni popis relevantnih minimalnih standarda biti će objavljen, od strane Agencije za plaćanja, zajedno sa objavom natječaja.
- Prethodna procjena projekta od strane nacionalnih tijela koja se bave zaštitom okoliša treba se podnijeti zajedno s projektnim/poslovnim planom. Za projekt određene veličine Procjena učinka na okoliš treba biti izvršena prije ulaganja u skladu s Pravilnikom o procjeni utjecaja na okoliš (u skladu s EU direktivama 85/337/EEC i 97/11/EC, uključujući dodatak I i II).
- Poduzeće mora ishoditi popis potrebnih ulaganja za usklađivanje sa standardima Zajednice od veterinarskih službi nakon njihove procjene i uključiti je u poslovni plan dokazujući cilj ulaganja.
- Ukoliko je poduzeće registrirano za obavljanje više od jedne preradbene aktivnosti/pogona - klaonica, rasjekaonica, hladnjača, objekata za proizvodnju mljevenog mesa, mesnih pripravaka i preradu mesa, cijeli pogon koji je predmet ulaganja mora udovoljiti relevantnim standardima Zajednice na kraju ulaganja.
- Poduzeće treba prikazati (u poslovnom planu) ekonomsku održivost (vidi dodatak 12-10) na kraju realizacije ulaganja. Poslovni plan treba biti načinjen u skladu sa standardnim zahtjevima banaka. Ako je glavni cilj ulaganje u povećanje proizvodnje, poslovni plan treba prikazati postojeće tržište.
- Korisnik ne može imati nepodmirene obveze prema državi u trenutku prijave.
- Ulaganja u maloprodaju će biti isključena iz potpore.
- Ako se investicija tiče ulaganja u rekonstrukciju i/ili opremanje postojećih objekata u slučaju ulaganja u sektor mlijeka i mljekarstva, mesa i ribarstva, objekt mora biti naveden u Nacionalnom programu za unaprjeđenje objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla prema standardima Zajednice koje je izradila Uprava veterinarstva MPRRR-a. Kako bi se osigurao trag, registarski broj dan poduzeću za vrijeme procesa procjene treba biti naveden za vrijeme projektne faze IPARD-a kao i povezan s EU izvoznim brojem ako je naknadno dodijeljen.
- Radnje koje se sufinanciraju u okviru Komponente III trebaju biti isključene iz potpore u okviru ove mjere.

- Postrojenja na obnovljive izvore energije će biti prihvatljiva za potporu ako njihov kapacitet proizvodnje nije viši od vrijednosti prosječne godišnje potrošnje kombinirane toplinske i električne energije u poduzeću (pogonu).

5.1.2.7. Specifični kriteriji prihvatljivosti

SEKTOR MLIJEKA I MLJEKARSTVA

Ulaganja u novu izgradnju i odgovarajuću opremu su prihvatljiva samo ako ne postoji mogućnost usklađivanja postojećeg kapaciteta (objekta) sa standardima Zajednice. U takvim slučajevima, postojeći kapacitet mora biti zatvoren na kraju ulaganja.

SEKTOR MESA

Ulaganja u sabirališta za nusproizvode životinjskog podrijetla:

- prioritet će biti ulaganja u objekte koji se nalaze u područjima navedenim u poglavlju 2.3.4.5.

Ulaganja u klaonice:

- Ulaganja u novu izgradnju i odgovarajuću opremu su prihvatljiva samo ako ne postoji mogućnost usklađivanja postojećeg kapaciteta (objekta) sa standardima Zajednice. U takvim slučajevima, postojeći kapacitet mora biti zatvoren na kraju ulaganja.
- Biti će prihvatljivo ulaganja u klaonice s minimalnim kapacitetom za 8 radnih sati za : 20 grla goveda ili 50 svinja ili 50 ovaca i koza ili 5.000 peradi.

SEKTOR RIBARSTVA

Ulaganja u objekte za preradu ribe od najmanje 18t kapaciteta godišnje su prihvatljiva.

Provedena ulaganja trebaju udovoljavati Uredbi Vijeća (EC) br. 1198/2006 od 27. srpnja 2006. kojom se uspostavlja Europski ribarski fond i Uredbi Vijeća (EC) br. 2371/2002 od 20. prosinca 2002. o očuvanju i održivom iskorištavanju resursa ribe u okviru Zajedničke ribarske politike.

SEKTOR VOĆA I POVRĆA

Neće biti odobrena ulaganja kroz IPARD program u ovom sektoru dok nacionalna mjera za uspostavu proizvođačkih organizacija u skladu s Tržnim Redom za voće i povrće u EU ne bude usvojena

SEKTOR VINARSTVA

Korisnik mora biti upisan u Upisnik proizvođača grožđa, vina i voćnih vina pri Hrvatskom zavodu za vinogradarstvo i vinarstvo.

Prihvatljivi su korisnici koji proizvode najmanje 200 hl do maksimalno 20.000 hl kvalitetnog vino u skladu sa Zakonom o vinu godišnje

5.1.2.8. Prioritetni kriterij³³

Prioritet će biti dan ulaganjima s višim brojem bodova, u skladu sa slijedećim kriterijem.

Kriterij		Bodova
Ulaganje je provedeno u područjima s otežanim uvjetima gospodarenja kako je regulirano Zakonom o poljoprivredi (NN 92/10, i naknadnim izmjenama)	Ako "da" tad 25, ako "ne" tad 0	25
ulaganje provodi mladi korisnik (nositelj OPG-a, voditelj obrta; vlasnik ili voditelj poslovnog subjekta) koji je mlađi od 40 godina kad je predana prijava	Ako "da" tad 15, ako "ne" tad 0	15
Korisnik je u razini malih i srednjih poduzetnika ³⁴	Ako "da" tad 15, ako "ne" tad 0	15
Korisnik je 100% u privatnom vlasništvu	Ako "da" tad 10, ako "ne" tad 0	10
Postotak potpore u projektu je manji od 50%	Ako "da" tad 10, ako "ne" tad 0	10
Širenje opsega proizvoda ³⁵	Ako "da" tad 10, ako "ne" tad 0	10
Ulaganje je predloženo od odabranog LAG-a	ako "da" tad 15 ako "ne" tad 0	15
UKUPNO		100

5.1.2.9. Prihvatljivi izdaci

Prihvatljivi izdaci, su u skladu s Člankom 172 (3) IPA provedbene regulative (EC) br. 718/2007, ograničeni na:

- izgradnju ili poboljšanje nepokretne imovine;
- kupnju nove mehanizacije i opreme, uključujući računalni softver do tržišne vrijednosti imovine;
- opći troškovi poput naknada za arhitekta, inženjere i druge savjetodavne naknade, studije izvedivosti, kupnju prava na patente i licence do gornje granice od 12% troškova navedenih u dvije točke gore, od kojih su poslovni planovi prihvatljivi u iznosu do 3% ali ne većem od 5.000 EUR.

³³ Detaljne odredbe o prioritetnom kriteriju su objašnjene u poglavlju 6.1.2.1

³⁴ Poduzeća u razini malih i srednjih poduzetnika nisu uključena u mjeru 3.2. Diversifikacija ruralnih gospodarskih aktivnosti

³⁵ Korisnik je naveo u poslovnom planu kako je jedan od ciljeva projekta „širenje proizvodnoga opsega“

- Prihvatljivi troškovi se određuju bez PDV-a

Detaljne odredbe će biti utvrđene u sektorskim sporazumima kako je regulirano u Članku 7 IPA provedbene Uredbe (EK) br. 718/2007.

5.1.2.10. Razina potpore

Iznosi prikazani u HRK su indikativni.

Korisnik može tražiti potporu po jednoj prijavi (ulaganju/projektu) za prihvatljive izdatke ne manje od 33,8 tisuća EUR (250,000 HRK) odnosno ne manje od 13,5 tisuća EUR (100.000 HRK) u sektoru vina i maslinovog ulja.

U vremenskom okviru trajanja IPARD-a i mjere 103, korisnik može zahtijevati potporu, bez obzira na ukupnu vrijednost investicije za prihvatljive izdatke koji nisu veći od:

- 3.0 milijuna EUR (21.900.000 HRK), osim u sektoru maslinarstva
- 500 tisuća EUR (3.650.000 HRK), u sektoru maslinarstva.

Iznos potpore, izražen je kao udio javne potpore u prihvatljivim izdacima ulaganja iznosi do 50%.

Dozvoljeno je maksimalno pet prihvatljivih ulaganja po korisniku. Prijava za slijedeće ulaganje može se predati samo nakon finalizacije (konačnog plaćanja) prethodnog ulaganja.

Plaćanja za ulaganja će biti primljena u jednom obroku u skladu s pojedinostima utvrđenim ugovorom koji je korisnik potpisao s Agencijom za plaćanja.

5.1.2.11. Okvirni proračun

Tablica 5-6: Okvirni proračun za mjeru 103 po godini - €

sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012		
Javni trošak, od čega	11.730.000	0	11.180.000	10.920.000	10.953.333	9.639.763	54.423.096	100,0 %	
EU udio	8.797.500	0	8.385.000	8.190.000	8.215.000	7.229.822	40.817.322	75,0%	50,0%
HR udio	2.932.500	0	2.795.000	2.730.000	2.738.333	2.409.941	13.605.774	25,0%	
Privatni trošak	11.730.000	0	11.180.000	10.920.000	10.953.333	9.639.763	54.423.096		50,0%
UKUPNI trošak	23.460.000	0	22.360.000	21.840.000	21.906.667	19.279.525	108.846.192		100,0 %

Izvor MP, UD 2012

Tablica 5-7: Okvirni proračun za mjeru 103 po godini i sektoru, ukupni trošak, €

Sektor	%	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012
Mlijeko	35,0	8.211.000	0	7.826.000	7.644.000	7.667.333	6.747.834	38.096.167
Meso	25,0	5.865.000	0	5.590.000	5.460.000	5.476.667	4.819.881	27.211.548

Voće i povrće	15,0	3.519.000	0	3.354.000	3.276.000	3.286.000	2.891.929	16.326.929
Ribe	15,0	3.519.000	0	3.354.000	3.276.000	3.286.000	2.891.929	16.326.929
Vino	6,0	1.407.600	0	1.341.600	1.310.400	1.314.400	1.156.772	6.530.772
Maslinovo ule	4,0	938.400	0	894.400	873.600	876.267	771.181	4.353.848
Ukupno sektori	100,0	23.460.000	0	22.360.000	21.840.000	21.906.667	19.279.525	108.846.192

Izvor MP, UD 2012

5.1.2.12. Pokazatelji

Tablica 5-8: Očekivani broj prihvatljivih ulaganja po sektoru

Sektor	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ukupno
Mlijeko	3	3	3	3	3	3	3	21
Meso	4	4	4	4	4	4	4	28
Voće i povrće	4	4	4	4	4	5	5	30
Ribarstvo	2	2	2	2	2	2	2	14
Vino	3	3	4	4	4	4	4	26
Maslinovo ulje	2	2	3	3	3	3	3	19
Ukupno	18	18	20	20	20	21	21	138

Izvor: MPRRR – URR, 2011

Tablica 5-9: Pokazatelji za Mjeru 103

Razina praćenja/procjene	ciljevi	odgovarajući pokazatelji	Vrsta pokazatelja	Ciljana vrijednost 2007-2013
Mjera 103	Poboljšati preradu i trženje primarnih proizvoda, uključujući približavanje pogona za preradu standardima Zajednice	izlazni	Broj zaprimljenih prijava	220
			Broj odobrenih prijava	164
			Broj poduzeća koja su dobila potporu	138
			Ukupni opseg ulaganja, €	152.029.440
Os 1	Restrukturirati i razviti fizički potencijal	rezultat	Povećanje bruto dodane vrijednosti (BDV) poduzeća koja su dobila potporu, %	5
			Broj poduzeća koji su dostigli standarde Zajednice	97
			od čega, mljekarstvo	21
			od čega, meso	28

Program	Poboljšati konkurentnost u sektoru hrane	učinak	Gospodarski rast – neto dodana vrijednost u standardu kupovne moći (SKM), %	5
			Proizvodnost rada - promjena u bruto dodatnoj vrijednosti po ekvivalentu punog radnog vremena (BDV/FTE), %	5

Izvor: UD, 2012

5.1.2.13. Administrativni postupci

Mjeru će provoditi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja)

Svi podnosioci moraju podnijeti pravilno ispunjene obrasce prijave u danom roku, te poslovne planove zajedno s ostalom traženom dokumentacijom Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja). Prijave za potporu u okviru ove mjere ne mogu se kombinirati s prijavama za druge mjere.

Sustav rangiranja će se primijeniti i formirati rang lista, a prioritet dati ulaganjima s većim brojem bodova.

Detaljna administrativna struktura i postupci su objašnjeni u poglavlju 6.1.2.1.

5.1.2.14. Geografski opseg mjere

Korisnici s cijelog područja RH su prihvatljivi za potporu.

5.2. PRIHVATLJIVE MJERE U OKVIRU PRIORITETA 2

Pomoć u okviru ovog prioriteta pridonijet će realizaciji pripremnih radnji za provedbu poljoprivredno – okolišnih mjera i Leader pristupa kako bi se:

- postigla bolja zaštita prirodnih resursa u korisničkim područjima
- razvilo praktično iskustvo što se tiče provedbe metoda poljoprivredne proizvodnje izrađenih za zaštitu okoliša i očuvanja krajolika
- poboljšalo sudjelovanje lokalnih sudionika u razvoju i provedbi strategija ruralnog razvoja

Pomoć u okviru prioriteta 2 bit će dana putem slijedećih mjera:

- Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika
- Pripremu i provedbu lokalnih ruralnih razvojnih strategija

5.2.1. Mjera 201 „Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika“

5.2.1.1. Pravna osnova

Članak 12 (2) Uredbe Vijeća (EC) br. 1085/2006

Članak 177 Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007

5.2.1.2. Opći podaci

Sektor poljoprivrede ima daleko najveći pojedinačni utjecaj na prirodu i okoliš u Hrvatskoj. Trenutno se u Hrvatskoj provode dva načina poljoprivrednog gospodarenja: visoki inputi u regijama s intenzivnom ratarskom proizvodnjom i gospodarenje s nešto nižim inputima u područjima s otežanim uvjetima gospodarenja, od kojih se većina nalazi u krškim regijama. Agrokemikalije primjenjuju se samo na oranicama i trajnim nasadima. Većina hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava primjenjuje vrlo uzak plodored, što uzrokuje više okolišnih problema i opadanje biološke raznolikost. Erozija tla predstavlja značajan problem, iako se čini da je najveći problem zapuštanje poljoprivrednog zemljišta. Grmlje i šumska vegetacija brzo prorastaju velike površine hrvatskog poljoprivrednog zemljišta, posebno travnjaka bogatih vrstama. Upravo zbog toga, poljoprivredno-okolišni ogledni program potrebno je izraditi tako da odgovori na dva velika problema s kojima se Hrvatska suočava kada je riječ o poljoprivredi i zaštiti okoliša/prirode:

- Opadanje raznovrsnosti krajobraza, staništa i vrsta zbog gubitka poljoprivrednog zemljišta, poglavito travnjaka.
- Degradacije okoliša uzrokovane neprikladnim poljoprivrednim mjerama, uključujući i visoku potrošnju mineralnih gnojiva i pesticida, posebice na ratarskim i trajnim nasadima.

Uzimajući ovo u obzir, čini se opravdanim izraditi pilot poljoprivredno-okolišne mjere čiji je cilj:

- Održavanje pozitivne uloge poljoprivrede u stvaranju i očuvanju polu-prirodnih staništa i mozaičnih krajobraza. Travnjaci hrvatskog krša glavna su potencijalna područja za ovakve mjere.
- Smanjenje postojećih i sprečavanje mogućih budućih negativnih učinaka na okoliš, a koji su posljedica primjene neodgovarajućih poljoprivrednih postupaka. Ove bi mjere trebale biti usmjerene na intenzivnu ratarsku proizvodnju u panonskoj Hrvatskoj

5.2.1.3. Opseg mjere

Predložene IPARD pilot mjere su namijenjene dvojakom pristupu: horizontalni prijenos informacija i obrazovanja i tri pilot mjere vezane za lokaciju. Program usavršavanja treba biti usmjeren ka ključnim ciljnim skupinama (poljoprivrednicima, poljoprivrednim savjetodavcima, udrugama za očuvanje prirode te regionalnoj i lokalnoj upravi) i potrebno ju je provesti u svim hrvatskim županijama. Mjere, pak na oglednim područjima namijenjene su rješavanju dvaju ključnih problema hrvatske poljoprivrede – smanjenju biološke raznolikosti na travnjacima i degradaciji okoliša do koje dolazi uslijed primjene neodgovarajućih agro-tehničkih mjera na oraničnim površinama. Obrazovanje i usavršavanje ključnih ciljnih skupina i korisnika bit će organizirano u okviru nacionalnih programa. U stvaranju obrazovnih programa tehnička pomoć iz PHARE 2005 projekta „Institucionalno jačanje sposobnosti i potpora za provedbu SAPARD/IPARD programa u Hrvatskoj“ koristit će se kako je opisano u okviru poglavlja 2.3.6.2).

Odabir pilot lokacija izvršen je nakon posjete svim glavnim nacionalnim institucijama koje se bave poljoprivredom, očuvanjem prirode, okoliša, zaštitom tla i voda te poljoprivrednoj savjetodavnoj službi (pojednost se nalaze u projektnim izvješćima). Pored toga, organizirani su i terenski obilasci potencijalnih pilot područja te posjete tijelima nadležnima za poljoprivredu te zaštitu okoliša i prirode.

Područja koja su bila odabrana za terenski obilazak odražavaju regionalnu raznolikost Hrvatske u smislu prirodnih bogatstava (tlo, klima, flora, fauna, itd.) te socio-ekonomskih uvjeta. Idealno bi bilo da je za svaku od tri poljoprivredno-ekološke zone u Hrvatskoj odabrana barem jedna pilot lokacija. Nažalost, unutar opsega zadaće i sredstava dodijeljenih u okviru ovog projekta, nije bilo moguće u potpunosti udovoljiti ovom zahtjevu. Ipak, prilikom donošenja odluke o odabiru oglednih područja, uzeto je u obzir da bi se predložena područja trebala razlikovati po zemljopisnim čimbenicima, prirodnim uvjetima i vrsti poljoprivredne proizvodnje. Odabir dvaju pilot područja sa sličnim ili istim prirodnim i socio-ekonomskim uvjetima imalo bi manje smisla od odabira dviju lokacije koje imaju posve različite karakteristike. Konačno, ovakav pristup ujedno daje i veće mogućnosti za multipliciranje iskustava na područja sa sličnim karakteristikama.

Na osnovi održanih sastanaka, terenskih posjeta i proučene literature, izišlo je na vidjelo da je koncept poljoprivredno-okolišnih programa u Hrvatskoj prilično nepoznat. Za upravljanje i provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera nužan je pozitivan stav, administrativni kapaciteti i stručni i zainteresirani poljoprivrednici. Čini se da su ovi elementi trenutno prisutni samo kod ograničenog broja zainteresiranih strana. Stoga predložena poljoprivredno-okolišna pilot područja i mjere moraju počivati na voljnosti tijela uprave i kadrovske sposobnosti koja će omogućiti njihovo uspješno provođenje. Drugim riječima, uz okoliš i biološku raznolikost, "ljudi i institucije" su također predstavljali važan kriterij za odabir potencijalnih mjera i područja. Ocjena društvenog kapitala poljoprivrednika, lokalne uprave i institucija za zaštitu prirode temeljila se na informacijama i dojmu o njihovoj razini obrazovanja, vještinama, zanimanju za POP i institucionalnom funkcioniranju koji su prikupljeni tijekom terenskih obilazaka.

Tri mjere vezane za lokacije su:

- Održavanje i zaštita travnjaka u Parku prirode Velebit s ciljem sprečavanja daljnjeg zaraštavanja travnjaka bogatih biljnim i životinjskim vrstama; očuvanja ili povećanja postojećih vrijednih staništa travnjaka koja su navedena u dodacima Direktive o staništima (92/43/EEC); sprečavanja opadanja krajobraznih vrijednosti zbog gubitka otvorenih krajolika, te s ciljem zaštite biološke raznolikosti krškog područja i ranjivih podzemnih eko-sustava.
- Ogledna mjera za travnjake u Parku prirode Lonjsko polje s ciljem obnove i održavanja močvarnih travnjaka kao staništa za ugrožene vrste koje u njemu obitavaju, a koje su navedene u dodacima Direktive o staništima (92/43/EEC) i Direktive o pticama (79/409/EEC).
- Ogledna mjera na oraničnim površinama u Zagrebačkoj županiji imaju za cilj smanjiti postojeće i spriječiti moguće buduće negativne učinke na okoliš do kojih dolazi uslijed neodgovarajuće poljoprivredne prakse, te povećati vrijednosti biološke raznolikosti na oranicama i očuvati karakterističan mozaični krajobraz Zagrebačke županije. Mjera predložena za oranične površine grada Zagreba može se ponoviti u drugim hrvatskim županijama koje karakterizira intenzivna ratarska proizvodnja budu li dostupni dovoljni administrativni kapaciteti i proračun.

Početak provedbe pilot mjera predložen je za početak 2009.

5.2.1.4. Širenje rezultata i iskustava

Jedan od važnih ciljeva poljoprivredno-okolišnih mjera jest podići svijest o programu među potencijalnim korisnicima, posebice u poljoprivrednim sredinama. Stoga predviđeni dizajn pilot mjera osim plaćanja poticaja također predviđa i širenje postignuća i iskustava. Ovo će se provoditi kroz dokumentaciju o provedenim

aktivnostima te kroz različite metode demonstracija i obavještanja, poput otvorenih dana, posjeta gospodarstvima, promidžbenim materijalima, itd.

Potpora za širenje postignuća davat će se izravno poljoprivrednicima koji provode poljoprivredno-okolišne mjere na pilot područjima. Ovisno o situaciji, potporu će moguće biti dodijeliti i NVO-ima, javnim ustanovama koje upravljaju zaštićenim dijelovima prirode, županijskim uredima za poljoprivredu i ostalim korisnicima.

5.2.1.5. Krajnji korisnici

Program je izrađen tako da omogućava sudjelovanje najvažnijih skupina korisnika: samostalnih poljoprivrednika, poljoprivrednih zadruga, poljoprivrednih poduzeća, NVO-a i javnih ustanova čija se zemlja, vlastita i/ili iznajmljena, nalazi u oglednim područjima. Poljoprivredno-okolišni ugovori će se sklapati na pet godina. Najmanja površina zemljišta koja je kvalificirana za potporu u okviru određene mjere je navedeno u odgovarajućem poglavlju.

Sudjelovanje u POP-u je dobrovoljno. U njemu mogu sudjelovati svi kvalificirani korisnici iz tri pilot područja koji ispunjavaju zahtijevane kriterije i koji su voljni provoditi mjere koje su više od mjera dobre poljoprivredne prakse.

Svaki korisnik POP poticaja obavezan je pohađati program izobrazbe u trajanju od 15 sati. Ustanova koja provodi izobrazbu izdat će potvrdu o pohađanju obaveznog tečaja.

5.2.1.6. Prihvatljiva potpora

- poticaji po hektaru ; plaćanja će obuhvatiti samo one obveze koje su izvan relevantnih obveznih standarda navedenih u CGAP (koje će biti uspostavljene u okviru poglavlja 2.3.6.1)
- troškovi širenja iskustava i postignuća projekata, što uključuje demonstraciju, davanje poljoprivrednih savjeta i izložbe te promidžbene materijale koji su izravno vezani uz aktivnosti odabranog oglednog područja.

5.2.1.7. Predložena ogledna područja i mjere

Pregled predloženih oglednih područja i mjera je dan u slijedećoj tablici:

Tablica 5-10: Pilot područja i mjere

	Pilot područje	Mjere
1	Park prirode Velebit	Ispaša
		Košnja
2	Park prirode Lonjsko polje	Ispaša
		Košnja
		Zaštita kosca
3	Zagrebačka županija	Stabilizacija plodoreda
		Zeleni pokrov
		Poljske trake
		Živice

Izvor: MPRRR, URR, POP studija 2007

5.2.1.7.1 *Gospodarenje travnjacima u parku prirode Velebit*

Opis pilot područja

Planina Velebit jedno je od najvažnijih planinskih područja u Hrvatskoj. Proteže se duž Jadranske obale u duljini od 145 km, i širinom koja varira od 10 do 30 km uz obalno zaleđe.

Velebit obuhvaća nekoliko područja zaštićene prirode: Nacionalni park Paklenicu, Nacionalni park Sjeverni Velebit, stroge rezervate Hajdučki i Rožanski kukovi (dio mreže međunarodnih rezervi biosfere u okviru programa UNESCO-a Čovjek i biosfera), poseban botanički rezervat Zavižan-Balinovac-Zavižanska (Velika) Kosa, Velebitski botanički vrt, rezervat šumske vegetacije Štirovaču i Park prirode Velebit. Park prirode Velebit je daleko najveći među njima i proteže se na 200.000 ha. Park je važan dio CRO-NEN-a, hrvatske nacionalne ekološke mreže te je ocijenjen kao ključno područje od međunarodne važnosti, npr. moguća lokacija Natura 2000. U Parku se nalaze ogromne površine travnjaka bogatih vrstama.

Zemljopisno područje

Poljoprivredno zemljište unutar teritorija parka prirode Velebit.

Okolišno/biološka raznolikost

Najveće bogatstvo prirodnih vrijednosti Parka jesu fenomeni krša i biološka raznolikost planinske flore koja svoje postojanje zahvaljuje činjenici da je planina zapravo granica između dvije velike klimatske regije – mediteranske i kontinentalne.

Smještaj i struktura planine omogućavaju razvoj izuzetno različitih staništa i divljih životinja. Velebit je najvažnije središte endemskih pojava u Hrvatskoj. Zbog činjenice da je planina stoljećima bila naseljena, na njoj se i danas nalaze razni kultivirani krajobrazi.

Većina planine Velebit prekrivena je šumom (više od 63 posto). Prisutna su i stjenovita staništa s golim hridinama. Razne vrste travnjaka pokrivaju oko 33 posto ukupne površine Parka prirode Velebit. Travnjaci su obično u blizini sela, te u visokim područjima. Ovo je rezultat prirodnih uvjeta ili, češće, ekstenzivne sezone ispaše stoke u prošlosti.

Prema Karti staništa Hrvatske (DZZP, 2004), u Parku prirode Velebit nalazi se 18 različitih vrsta staništa koja su navedena u Dodatku I. Direktive o staništima (92/43/EEC). Svi travnjaci Parka prirode Velebit pripadaju nekom od travnjačkih staništa u popisu Natura 2000.

Do danas je na Velebitu zabilježeno oko 2.700 taksonomskih skupina biljaka, od kojih su 78 endemi. Neke od biljnih vrsta su ugrožene na nacionalnoj ili međunarodnoj razini. Prema dostupnim podacima, 8 ih je kritično ugroženo (CR), 21 je ugrožena (EN) a 42 su osjetljive (VU) vrste. Sedam zabilježenih vrsta navedeno je u dodatku Direktive o staništima. Od 43 nacionalno i međunarodno ugrožene vrste, 53 su vrste travnjaka.

Velik broj pećina i jama s izuzetnom endemskom podzemnom faunom također predstavlja značajnu vrijednost ove planine. Posebno bogata je fauna sisavaca. Sve tri europske vrste velikih mesoždera (vuk, smeđi medvjed i ris) prisutne su na planini Velebit, kao i 20 vrsta šišmiša (velikih mesoždera i sve vrste šišmiša navedeni su u Dodacima Direktive o staništima). Prema dostupnim podacima, Velebit je dom oko 35 ptičjih vrsta koje su ugrožene u Hrvatskoj i 53 vrsta koje se nalaze u Direktivi o pticama (79/409/EEC). Od nacionalno i međunarodno ugroženih vrsta, njih 40 su ovisne o travnjacima.

259

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Područje Parka prirode Velebit, sa svojim različitim staništima, predstavlja važnu lokaciju za ptice te je stoga potencijalno SPA (područje pod posebnom zaštitom) prema Direktivi o pticama. Intenzivno gospodarenje šumama, promjene u tradicionalnom gospodarenju, pretjeran ili ilegalan lov i neregulirane rekreativne aktivnosti i turizam prijetе pticama. Planina Velebit pruža utočište izoliranim gnijezdima bjeloglavih supova. Njihov opstanak ugrožavaju čovjekove aktivnosti, odnosno nedostatak ovaca – njihov važan izvor hrane

Društveno- gospodarska situacija

Mala privatna gospodarstva koja ne mogu u potpunosti podmiriti životne potrebe vlasnika prevladavaju, a značajnijih poljoprivrednih poduzeća ili zadruga nema. Stanovništvo Parka je prilično staro i slabo obrazovano. No, ima nekoliko vitalnijih sela s relativno mladim poljoprivrednicima. Među ovima se ističu sela Kuterevo i Krasno. Krasno je posebno zanimljivo budući da se radi o jednom od prvih (ako ne i jedinom) sela u Hrvatskoj u kojem nema nezaposlenih stanovnika. U njemu je nekoliko malih poduzeća, uključujući i jedinu mljekaru (obiteljsku) u Hrvatskoj koja proizvodi mlijeko s planinskih travnjaka. Ovaj prerađivački pogon omogućuje opstanak oko 120 poljoprivredna gospodarstava u Parku i njegovim graničnim područjima.

Poljoprivredna praksa

Najnovije procjene upućuju kako Park prirode Velebit ima oko 5.000 ha korištenih travnjaka i oko 65.000 ha nekorištenih travnjaka. Postojeće gospodarenje travnjacima usmjereno je na korištenje travnjaka koji daju bolji prinos (ali koji obično imaju manje bogatu biološku raznolikost) kao i parcela koje su bliže naseljima i pristupačnije za kultiviranje/ispašu.

Problem

Kao rezultat depopulacije i promjena u lokalnom gospodarstvu (napuštanje ekstenzivne sezone ispaše), svi travnjaci su izloženi prorastanju grmlja i šumskog raslinja. Zbog sve manje stočarske proizvodnje, većinom travnjaka se već godinama ne gospodari pa su znatne površine potpuno ili djelomično obrasle šumskom vegetacijom. Grmlje potiskuje vrijedne livadne i pašnjačke vrste koje su se prilagodile preživljavanju na škrtom tlu ili u rupama između stijena, uz vrlo malo vode.

Slijedom toga, vrijednost biološke raznolikosti područja brzo opada.

Cilj

- Spriječiti daljnje prorastanje grmlja i šumskog raslinja na travnjacima bogatim vrstama.
- Očuvati ili povećati postojeći broj vrijednih staništa na travnjacima koja su navedena u dodacima Direktive Vijeća o staništima (92/43/EEC).
- Spriječiti opadanje krajobrazne vrijednosti kao posljedice gubitka otvorenih krajobrazna
- Zaštititi biološku raznolikost krša i krhke podzemne eko-sustave

Opis mjera koje je potrebno poduzeti

Cilj:

Provoditi ekstenzivno gospodarenje travnjacima koje se sastoji od košnje/ispaše

Zahtjevi gospodarenja

Postupci gospodarenja travnjacima uključuju košnju ili ispašu. Stoga unutar ove mjere postoji Paket za košnju, koji uključuje dodatnu nadoknadu za košnju strmih obronaka i Paket za ispašu.

260

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

RADNJA 1: PAKET ZA KOŠNJU

- košnja površine najmanje veličine od 0,5 ha
- krčenje grmlja i niskog drveća kako bi bila omogućena redovita košnja
- zabranjena je primjena pesticida i mineralnih gnojiva
- kosidbu je potrebno provoditi najmanje jednom godišnje
- svu pokošenu biljnu masu treba pokupiti i ukloniti s travnjaka

RADNJA 2: PAKET ZA ISPAŠU

- ispaša površine najmanje veličine od 2 ha
- krčenje grmlja i niskog drveća kako bi bila omogućena redovita ispaša
- zabranjena je primjena pesticida i mineralnih gnojiva
- obavezna gustoća stočnog fonda: najmanje 0,2 uvjetna grla/ha, a najviše 1,0 uvjetno grlo/ha
- trajanje obavezne ispaše: najmanje 80 dana
- ispašu mora nadzirati pastir

5.2.1.7.2 *Gospodarenje travnjacima u Parku prirode Lonjsko polje*

Opis oglednog područja

Park prirode Lonjsko polje predstavlja najveće održavano poplavljeno područje u razvođu rijeke Dunav. Obuhvaća površinu od 506 km² i predstavlja ključni element sustava za zaštitu od poplave kojeg tvori bazen rijeke Save, a čiji utjecaj se proteže na Bosnu i Hercegovinu i Srbiju. Park se nalazi na Ramsarskom popisu močvara i u njemu se nalaze važna staništa i 89 vrsta koje su navedene u EU Direktivi o staništima. U predloženoj Hrvatskoj ekološkoj mreži, područje Parka prirode Lonjsko polje procijenjeno je središnjom jezgrom od izuzetne međunarodne važnosti i kao područje predloženo za uvrštenje Naturu 2000.

Park prirode Lonjsko čine uglavnom nizinske šume uz vodotoke i oko 83 km² zajedničkih pašnjaka. U njemu se nalaze ornitološki rezervati Krapje Đol i Rakita. Krapje Đol je 1963. godine proglašen prvim utočištem za ptice u Hrvatskoj. Kolonija žličarki koja ovdje živi važna je za cijelu populaciju žličarki u Europi.

Područje Parka sa svojim autohtonim pasminama krava, konja i svinja i tipičnim posavskim drvenim kućama ujedno predstavlja i vrijedno kulturno naslijeđe.

Zaštićenim područjem upravlja Javna služba Parka prirode Lonjsko polje od 1998. Gospodarenje šumama u državnom vlasništvu i vodama u nadležnosti je javnih poduzeća "Hrvatske šume" i "Hrvatske vode".

Zemljopisno područje

Svi travnjaci (oko 8.300 ha) na teritoriju Parka prirode Lonjsko polje

Značajke okoliša i biološke raznolikosti

Krajolik Parka prirode Lonjsko polje sastoji se od mozaika tradicionalnih sela, voćnjaka, živica, livada, zajedničkih pašnjaka, jezera, rijeka, nedirnutih pritoka i obalnih šuma te je uvelike ovisno o dinamici poplavlivanja.

Park udomi sedam važnih staništa i 89 vrsta koje su navedene u EU Direktivi o staništima (92/43/EEC). Fauna Parka prirode Lonjsko polje sastoji se od 250 vrsta

261

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

ptica (134 gnijezda na području), 58 sisavaca, 16 vodozemaca, 10 reptila i 45 ribljih vrsta te 550 vrsta biljaka. Njegovi pašnjaci i mezofilni travnjaci su hranilište mnogim pticama koje su ugrožene na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Društveno -gospodarska situacija

Mala privatna gospodarstva koja ne mogu u potpunosti podmiriti životne potrebe vlasnika prevladavaju, a značajnijih poljoprivrednih poduzeća ili zadruga nema. Stanovništvo Parka je prilično staro i slabo obrazovano. No, ima nekoliko vitalnijih sela s nešto mlađim poljoprivrednicima.

Poljoprivredna praksa

Ispaša na ovom području predstavlja dinamičan sustav koji, ovisno o potrebama, uključuje površine koje su u određenim dijelovima godine poplavljena vodom i stoga isključene iz sustava korištenja. Kroz tradicionalno poljodjelstvo očuvane su neke autohtone domaće pasmine- posavski konj, turopoljska svinja, posavski gonič i posavska guska. Javna ustanova ima i krdo slavonsko-podolskih goveda, koja imaju važnu ulogu u obnovi područja Parka zaraslog vrstom *Amorpha fruticosa*. Na području Parka nalaze se tri načina pašarenja:

Zajednički (gmajne): Ovaj tip provode sela čiji su pašnjaci u vlasništvu bivšeg društvenog sektora. Tim pašnjacima seljani gospodare zajednički.

Sjenokoša: Prakticira se u selima koja imaju velike površine travnjaka za košnju sijena. Nakon 1. svibnja, ili nakon košnje, livadama se zajednički gospodari. Pri tom nije bitno je li livada u privatnom ili državnom vlasništvu. U slučaju porasta vodostaja u ljetnom razdoblju, gospodarenje na gmajnama prestaje i koriste se sjenokoše.

Poloj: Neka sela provode sustav ispaše koji se temelji na intenzivnom korištenju trave koja raste duž obrambenih nasipa, rubova cesta, šumaraka i naplavnih korita između starog nasipa i Save (takozvani poloj). Ovo je uobičajeno za sela koja nemaju dovoljno privatnih ali i zajedničkih površina za ispašu.

Ispaša počinje kad se otopi snijeg ili kad su pašnjaci dovoljno isušeni (nakon proljetnih poplava) da se stoka može po njima kretati. Stanje travnjačke biomase ne uzima se u obzir kao kriterij, a stoka se često izgoni na pašnjake na kojima trava još nije dovoljno izrasla. U slučaju visokog vodostaja u proljeće, stoka prvo pase na livadama, ali najkasnije do 1. svibnja. Nakon toga stoka mora napustiti livade kako bi se travi ostalo dovoljno vremena da se oporavi do košnje. Košnja počinje 1. srpnja i traje do 15. kolovoza, no čak i nakon ovog razdoblja desi se da neke površine ostanu nepokošene. Razlog su hitniji poslovi koje treba dovršiti, ponajčešće žetva koja zbog poplava zna kasniti što je dovoljan razlog za odgađanje sjenokoše. No s druge pak strane, okašnjela košnja omogućava samozasijavanje na livadama.

Zbog navedenih razloga mnoge livade se kose samo jednom godišnje, a rijetko dvaput. Livade za košnju koje su poplavljene i blatne kose se zadnje, budući da se sijeno koje je tamo prikupljeno koristi samo kao konjska krma. Takvo se sijeno ne koristi za mliječne krave. Stoka krupnog zuba na ispaši ostaje cijelo ljeto, sve do kasne jeseni (prvih mrazova) ili do novih poplava (listopad/studenj).

Gustoća stočnog fonda u Parku iznosi 0,5 uvjetnih grla/ha, a čine ga oko 2.300 krava, 1.100 konja i 1.400 svinja.

Problem

Zbog depopulacije i promjena u lokalnom gospodarstvu, zamiru poljoprivredne djelatnosti, uslijed čega velike travnjačke površine ostaju izvan sustava proizvodnje. Zbog napuštanja poljoprivredne proizvodnje i malog broja stoke, ali i zbog rata (1991 - 1995), ispaša i skupljanje sijena više se ne prakticira na značajnim površinama manje

produktivnih ali vrstama bogatih travnjaka. Kao posljedica toga, veliki kompleksi livada i pašnjaka sada su prekriveni invazivnim vrstama *Amorpha fruticosa*. Slijedom toga, vrijednost biološke raznolikosti područja brzo opada

Cilj

- Obnoviti i održavati biološku raznolikost travnjaka
- Očuvati ili unaprijediti postojeći broj vrijednih staništa na travnjacima koja su navedena u dodacima Direktive Vijeća o staništima (92/43/EEC) i pticama (79/409/EEC)

Opis mjera koje će se poduzeti

RADNJA 1: ISPAŠA

Cilj

Obnoviti i održavati vlažne i poplavne travnjake kao područja ugroženih vrsta staništa i vrsta koje su uključeni u dodatke Direktiva Vijeća o staništima (92/43/EEC) i pticama (79/409/EEC) (posebice *Hydrocharition* i *Chlidonias hybrida*).

Opis mjere

Provoditi ekstenzivno gospodarenje travnjacima putem ispaše na pašnjacima.

Kvalificirana područja Parka

Poganovo polje i ostale površine travnjaka u Parku prirode Lonjsko Polje na kojima se nalaze vrste koje su navedene u dodacima Direktiva Vijeća o staništima (92/43/EEC) i pticama (79/409/EEC) (posebno *Hydrocharition* i *Chlidonias hybrida*).

Uvjeti gospodarenja

- ispaša površine najmanje veličine od 3 ha
- krečenje grmlja i niskog drveća kako bi bila omogućena redovita ispaša
- zabranjena je primjena pesticida i mineralnih gnojiva
- obavezna gustoća stočnog fonda: između 0,5 i 1,5 uvjetnih grla/ha
- trajanje obavezne ispaše: najmanje 180 dana (travanj-studenj)
- ispašu mora nadzirati pastir

RADNJA 2: KOŠNJA

Cilj

Obnoviti i održavati travnjak kao stanište za ugrožene vrste staništa i vrsta koji su uključeni u dodatke Direktiva Vijeća o staništima (92/43/EEC) i pticama (79/409/EEC) (posebice *Aythya nyroca*)

Opis mjere

Provoditi ekstenzivno gospodarenje kroz košnju livada.

Kvalificirana područja Parka

Livade u ornitološkim rezervatima Kratečko i Rakita (dio IBA HR012) i ostale livade u parku prirode Lonjsko Polje na kojima se nalaze vrste koje su navedene u dodacima Direktiva Vijeća o staništima (92/43/EEC) i pticama (79/409/EEC) (posebno *Aythya nyroca*).

Uvjeti gospodarenja:

- košnja površine najmanje veličine od 2 ha
- krčenje grmlja i niskog drveća kako bi bila omogućena redovita košnja
- zabranjena je primjena pesticida i mineralnih gnojiva
- odgođeno skupljanje sijena: ne prije 20. srpnja
- svu pokošenu biljnu masu treba pokupiti i ukloniti s travnjaka

RADNJA 3: ZAŠTITA KOSCA

Kosac (*Crex crex*) je vrsta koja je ugrožena u cijelom svijetu. Njezin opstanak je izravno povezan s gospodarenjem travnjacima. Kosac traži visoku travu, budući da mu ona daje najbolje sklonište, hranu i mjesto za gniježđenje. Kosac je raširen u Parku. Nedavnim ornitološkim istraživanjem je zabilježeno u području Parka više od 200 pjevajućih mužjaka kosca. S ciljem da se zadrže kosci, izrađen je poseban podpaket. Iako je prvenstveno namijenjen za kosca, od ovog podpaketa i propisanog načina gospodarenja koristi će imati i nekoliko drugih malih životinja čiji opstanak ovisi o staništima travnjaka (ptice, mali sisavci, insekti, itd.).

Cilj

Zaštititi i po mogućnosti povećati populaciju kosca osiguravanjem travnjačkih staništa kojima se gospodari na način koji pogoduje posebnim potrebama kosca .

Kvalificirana područja Parka

Pašnjak Orlinci, livade oko Jasenovca i ostali travnjaci u Parku prirode Lonjsko polje na kojima obitava kosac. Korisnici koji sudjeluju u projektu moraju dokazati prisustvo kosca na travnjacima za koje traže potporu (npr. izjava nadležnih tijela kao što su Javna ustanova Parka, Državni zavod za zaštitu prirode ili Ministarstvo kulture).

Uvjeti gospodarenja

- Koscu pogoduju livade s visokom vegetacijom. Sezona parenja je od kraja svibnja do početka kolovoza a gnijezdi se na tlu na dobro skrivenim mjestima među visokom vegetacijom livada. Stoga gospodarenje uključuje:
- Odgođena košnja: ne prije 20 srpnja, pri čemu poljoprivrednik pristaje na odgođenu kosidbu dok se ptice tamo nalaze, a što će omogućiti koscu da podigne svoje mlade.
- Košnja površine najmanje veličine od 0,15 ha
- Primjena pesticida i mineralnih gnojiva nije dozvoljena. Prehrana kosca ovisi i o insektima, puževima, crvima i ostalim organizmima koji su osjetljivi na pesticide
- Rubna područja livada (2-3 m širine) ostaviti nepokošenima. Ove trake pružaju sklonište i nužne su kako bi se kosac mogao lakše kretati. Trake treba kositi jednom u tri godine da se spriječi proraštanje grmlja. Kosidbu treba provoditi naizmjenično na različitim stranama livade.
- Gustoća stočnog fonda ne bi smjela biti viša od 0,3 uvjetna grla po hektaru. Ispaša je zabranjena u razdoblju od 15. svibnja do 31. kolovoza.
- Kosidbu treba provoditi spiralno od središta prema rubovima. Jako je važno da se kosidba obavlja bez žurbe kako bi se pticama ostavilo dovoljno vremena da pobjegnu na rubove

5.2.1.7.3 Oranice u Zagrebačkoj županiji

Opis oglednog područja

264

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Sa svojih 300.000 stanovnika koji žive na 3.000 km², Zagrebačka županija je jedna od najvećih i gospodarski najznačajnijih županija u Hrvatskoj. Ova regija, smještena na rubovima Zagreba, glavnog grada Hrvatske, također je i jedno od najvitalnijih poljoprivrednih područja Hrvatske. Korišteno poljoprivredno zemljište iznosi oko 80.000 ha i njime gospodari oko 30.000 poljoprivrednika. S gospodarskog stajališta, to je jedna od najvažnijih poljoprivrednih regija u Hrvatskoj, budući da je najveći pojedinačni proizvođač nekoliko poljoprivrednih proizvoda.

Zagrebačka županija je jedno od najintenzivnijih poljoprivrednih područja, s velikom upotrebom mineralnih gnojiva i pesticida, poglavito na oranicama. Ova praksa prijeti okolišu, posebno vodenim resursima. U županiji također ima i oko 8.000 hektara vodozaštitnih područja, koja su uglavnom pod ratarskom proizvodnjom.

Od svih posjećenih županija, Ured za poljoprivredu Zagrebačke županije bio je jedini koji je bez zadržke pokazao zanimanje za POP. No ovo zapravo i ne iznenađuje pošto je upravo ova županija prva u Hrvatskoj koja donijela Strategiju ekološke poljoprivrede (2001.) kojom se uvode poticaji za ekološku poljoprivredu. To je i jedina županija u Hrvatskoj koja ima Plan ruralnog razvitka, koji uključuje nekoliko mjera sličnih POP-u, i to za travnjake, ekološku poljoprivredu, i sl. No, u ovaj plan ne razmatra probleme onečišćenja okoliša do kojih dolazi uslijed intenzivne ratarske proizvodnje u županiji

Zemljopisno područje

Sva oranična površina unutar područja Zagrebačke županije.

Problem

Promjene u postupcima gospodarenja u poljoprivredi do kojih je došlo u Zagrebačkoj županiji tijekom prošlog desetljeća uglavnom su rezultat intenzifikacije ratarske proizvodnje. Ovo uključuje specijaliziranu proizvodnju, smanjenje tradicionalnog načina gospodarenja, primjenu značajnih količina mineralnih gnojiva i preparata za zaštitu bilja, uzak plodored, promjenu vrsta uzgajanih kultura, gubitak rubnog raslinja na poljoprivrednom zemljištu, itd.

Žitarice se siju na više od 80% oranica u Zagrebačkoj županiji. Ovaj obrazac plodoređa dovodi do vrlo uskog plodoređa s malim udjelom mahunarki i travno-djetelinskih smjesa. Najuočljiviji obrazac plodoređa jest trogodišnja rotacija koja se sastoji od ozime pšenice, kukuruza i krumpira. No, mnogi poljoprivrednici primjenjuju samo dvogodišnji (kukuruz/pšenica) plodored ili ga uopće nemaju

Uz prosječnu upotrebu od 233 kg N ha⁻¹ korištenog poljoprivrednog zemljišta, Zagrebačka županija, druga je županija po intenzitetu unosa dušika u tlo, te daleko iznad nacionalnog prosjeka od 164 kg N ha⁻¹ korištenog poljoprivrednog zemljišta. Kakvoća voda u županiji opada, a u 2004. godini je bila znatno slabija u usporedbi sa stanjem 2002. godine. Prekomjerna upotreba pesticida dovela je do onečišćenja tla. Melioracija zemljišta i intenzivna ratarska proizvodnja rezultirali su uklanjanjem živica i ostalih krajobrazno važnih elemenata, što je dovelo do gubitka vrijednih staništa divljih životinja.

Cilj

Cilj POP-a u Zagrebačkoj županiji jest potaknuti uvođenje poljoprivrednih mjera koje će spriječiti smanjenje kakvoće tla i vode te povećati biološku raznolikost na oranicama.

RADNJA 1: STABILIZACIJA PLODOREĐA

Pravilno planiran plodored važna je agro-tehnička mjera u sprečavanju i suzbijanju štetnika, bolesti i korova. Ova mjera unapređuje plodnost tla pošto poboljšava

265

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

strukturu tla i obogaćuje tlo organskom tvari. Nadalje, širi plodored potiče sveukupnu raznolikost vrsta i staništa

Ciljevi

- smanjiti gubitak hranjiva
- smanjiti potrebu za agrokemijskim inputima
- poboljšati plodnost tla
- povećati ukupnu biološku raznolikost na poljoprivrednim gospodarstvima

Opis mjere

Uvođenje šireg plodoreda na oranicama.

Uvjeti gospodarenja

- uzgoj najmanje 4 različita usjeva
- zastupljenost svake kulture ponaosob u plodoredu treba biti najmanje 15 %
- zastupljenost kukuruza u plodoredu ne smije biti više od 40 %
- zastupljenost žitarica u plodoredu smije biti veća od 65 %
- zastupljenost travno-djetelinskih smjesa u plodoredu može biti najmanje 15%

RADNJA 2: ZIMSKI ZELENI POKROV

Zimski zaštitni pokrovni usjev sije se u kasno ljeto ili jesen kako bi se osigurao pokrivač za tlo tijekom zime. Često se odabire mahunasta kako bi ujedno omogućila i fiksiranje dušika. Odabrani usjev mora biti dovoljno otporan na hladnoću da bi mogao preživjeti oštru zimu

Zeleni biljni pokrov sprečava gubitak hranjiva, štiti tlo od zbijanja i erozije, održava organsku tvar u tlu, širi/obogaćuje plodored, potiče biološku raznolikost i omogućava zelenu gnojdbu. Cijeli je niz različitih usjeva koji se mogu koristiti za zeleni pokrov – samostalno ili u mješavinama (djeteline, lucerna, gorušica, itd.)

Ciljevi

- poboljšati strukturu i plodnost tla
- smanjiti eroziju tla
- smanjiti gubitak hranjiva
- smanjiti potrebu za agrokemikalijama
- povećati biološku raznolikost vrsta

Opis mjere

Sijanje mahunarki, travno-djetelinskih smjesa ili drugih odgovarajućih kultura

Uvjeti gospodarenja

- potrebno je zasijati najmanje 0,5 hektara
- sjetvu treba obaviti najkasnije 3 tjedna nakon žetve glavnog usjeva
- kosidba zelenog pokrova je zabranjena
- zelena biljna masa ne smije se zaorati u tlo prije 15. veljače slijedeće godine

RADNJA 3: PAKET POLJSKIH TRAKA

Jedan od negativnih učinaka intenzivne poljoprivrede, posebno ratarske proizvodnje jest opadanje broja biljnih i životinjskih vrsta vezanih uz poljoprivredni krajobraz. Poljske trake su važna staništa za male sisavce, beskralježnjake i ptice, mnogi od kojih su korisni za poljoprivredu. Te trake pomažu pri zaštiti vodotokova od pesticida i gnojiva te smanjuju difuzno onečišćenje i eroziju tla.

Ciljevi

- uspostaviti staništa za vrste divljih životinja
- povećati ukupnu biološku raznolikost na ratarskim površinama
- poboljšati krajobraznu vrijednost na ratarskim površinama

Opis mjere

Uspostava odgovarajućih cvjetnih traka na oranicama

Uvjeti gospodarenja

- uspostaviti trake širine najmanje 3 metra uzduž ili poprijeko polja
- najmanja dužina kvalificirana za poticaj iznosi 200 metara
- najveća površina pod poljskim trakama do 15% oranice
- koristiti mješavine sjemena koje sadrže najmanje 5 cvjetnih vrsta, po mogućnosti tako prilagođene da cvatu cijele godine
- udaljenost između traka treba biti najmanje 50 metara
- primjena pesticida i mineralnih gnojiva nije dozvoljena
- provoditi isključivo suzbijanje korova nekemijskim sredstvima

RADNJA 4: ŽIVICE

Parcele odvojene prirodnim živicama ne samo da doprinose biološkoj raznolikosti već znatno doprinose i raznolikosti krajobraza. Živice povećavaju vrijednost krajobraza i uspješni su zaklon od vjetra. One su staništa velikom broju insekata te raznim pticama i sisavcima. Živice su i bogat izvor hrane za divlje vrste tijekom cijele godine, a mogu poslužiti i kao hrana za neke domaće životinje. Najbolje živice sastoje se od različitih drvenastih vrsta i bogate korovne flore u podnožju.

Ciljevi

- očuvati mozaičnu strukturu krajobraza kao dijela prirodnog i kulturnog naslijeđa Hrvatske
- osigurati staništa za razne divlje vrste te omogućiti migraciju i ponovno naseljavanje vrsta
- osigurati zaštitu od vjetra
- spriječiti eroziju vjetrom i vodom

Opis mjere

Uspostavljanje i održavanje živica

Uvjeti gospodarenja

- živica treba biti dugačka najmanje 50 metara

- živica se treba sastojati od najmanje pet različitih autohtonih ili udomaćenih biljnih vrsta
- na svakih 25 metra u živici je potrebno posaditi jedno stablo
- ne koristiti mineralna gnojiva ili pesticide u pojasu od 3 metra sa svake strane živice
- redovno obrezivanje kako bi se održavao oblik živice
- najviša površina pod živicom do 15% pojedine parcele

5.2.1.8. Okvirni proračun

Tablica 5-11: Okvirni proračun za Mjeru 201 po godini - €

Sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012		
Javni trošak, od čega	0	0	0	487.500	695.625	677.796	1.860.921	100,0%	100,0%
EU udio	0	0	0	390.000	556.500	542.237	1.488.737	80,0%	
HR udio	0	0	0	97.500	139.125	135.559	372.184	20,0%	
Privatni trošak	0	0	0	0	0	0	0		0,0%
UKUPNI trošak	0	0	0	487.500	695.625	677.796	1.860.921		100,0%

Izvor MP, UD 2012

5.2.1.9. Pokazatelji

Tablica 5-12: Pokazatelji za Mjeru 201

Razina praćenja/procjene	Ciljevi	Odgovarajući pokazatelji	Vrsta pokazatelja	Ciljana vrijednost 2007-2013
Mjera 201	Odgovoriti na povećanu potražnju za ekološkim uslugama	izlazni	Broj farmi koje dobivaju potporu	450
Prioritet 2	Održivo gopodarenje poljoprivrednim površinama	rezultat	Površina kojima se upravlja pridonosi bioraznolikosti kvaliteti vode i tla,ha	4.774
Program	Poboljšati okoliš i krajolik	učinak	Zaustavljanje smanjenja bioraznolikosti	
			Održavanje poljoprivredne i šumarske proizvodnje velike prirodne vrijednosti	
			Poboljšanje kvalitete voda	

Izvor: MPRRR-URR, 2011

5.2.2. Mjera 202 „Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja“

5.2.2.1. Pravna osnova

Članak 12 (2) Uredbe Vijeća (EC) br. 1085/2006 od 17. srpnja 2006.

Članak 178 Uredbe Vijeća (EC) br. 718/2007 od 12. lipnja 2007

5.2.2.2. Osnova za LEADER intervenciju

LEADER pristup je novi predmet u Hrvatskoj. To također govori o tome kako je tradicija uključivanja lokalnog stanovništva i interesnih skupina u procese kreiranja politike još vrlo mlada. Različite inicijative usmjerene na mobiliziranje lokalnih zajednica i resursa se odvijaju u nekoliko područja Hrvatske, a vodi ih nekoliko udruga, mreža, i drugih organizacija. Različite inicijative su usmjerene na izgradnju i jačanje socijalnog i ljudskog kapitala u ruralnoj Hrvatskoj i unutar različitih sektora putem savjetovanja, obrazovanja i usavršavanja kao i putem provedbe specifičnih projekata o npr. mikro kreditima, ekološkoj poljoprivredi, turizmu, itd.

Ova iskustva kao i iskustva iz pripreme 'regionalnih operativnih programa' (ROP) se smatraju važnim i korisnim kako bi se osigurala uspješna provedba LEADER pristupa u Hrvatskoj. ROP-ovi se odnose na županije i danas gotovo sve županije imaju ROP (vidi Tablica 2-2). ROP-ovi se razvijaju uz sudjelovanje lokalne uprave i drugih lokalnih interesnih skupina koje čine partnerstvo. Iskustva stečena iz ROP procesa kao i PUR-ova će pomoći razumijevanju i provedbi LEADER pristupa.

Novi Zakon o regionalnom razvoju (NN 153/09) uspostavlja okvir politike regionalnog razvoja u Hrvatskoj. Između ostalog, ovaj zakon obvezuje svaku županiju da pripremi svoju strategiju razvoja. To znači da će ove strategije zamijeniti spomenute ROP-ove.

Međutim, postoji još uvijek velika potreba za jačanjem društvenih i ljudskih kapaciteta kao i vještina među ruralnim stanovnicima s jedne strane i njihovog motiviranja da se pridruže lokalnom partnerstvu s druge strane. Jačanje motivacije i vještina su ključni problemi kojima se treba baviti kako bi se utvrdili preduvjeti za ruralni razvoj utemeljeni na lokalnim resursima i inicijativama. Iskustva kod hrvatskih interesnih skupina govore kako je motivacija od osnovne važnosti. Zato je MPPRR stavio naglasak na uspostavu LAG-ova – ne samo u smislu informiranja o potencijalima LEADER-a, već i potporom procesima identificiranja i uspostave LAG-ova. Od prosinca 2011., već ima oko 30 javno privatnih partnerstva (potencijalnih LAG-ova) u različitim fazama pripreme.

Kako je navedeno, LEADER pristup, uključujući uspostavu LAG-ova, nije bio prije potican u Hrvatskoj, u okviru politike ruralnog razvoja EU. Izabrana strategija za IPARD razdoblje je zato:

- objasniti i promovirati LEADER pristup u ruralnim područjima koja još nisu upoznata sa ovim pristupom
- ojačati provedbu LEADER pristupa u ruralnim područjima podržavajući uspostavljanje javno-privatnog partnerstva i pripreme lokalnih razvojnih strategija (LRS)
- olakšati provedbu LRS-a potičući jačanje kapaciteta i rad odabranih LAG-ova
- osigurati provedbu LRS-a kroz realizaciju lokalnih projekata putem mjera prioriteta 1 i prioriteta 3 u okviru IPARD programa

LEADER pristup za Hrvatsku se razvija u suradnji s relevantnim interesnim skupinama kako bi se osiguralo da izrada LEADER pristupa odgovara zahtjevima i potrebama ruralne Hrvatske. To se postiže sudjelovanjem zaposlenika MPRRR-a na stručnim radionicama koje organiziraju interesne skupine kao govornici i pozivajući interesne skupine na sastanke razmjene informacija u MPRRR-u. Ovaj proces bi trebao započeti kako bi se osigurala uspješna priprema i provedba LEADER pristupa.

5.2.2.3. LEADER Ciljevi

Cilj LEADER pristupa je promicanje ruralnog razvoja putem lokalnih inicijativa i partnerstva. Osnovi ciljevi LEADER pristupa unutar IPARD-a su :

- poboljšanje ruralnih životnih i radnih uvjeta, uključujući dobrobit,
- stvaranje novih, održivih mogućnosti zarade,
- očuvanje i stvaranjem novih radnih mjesta,
- diversifikacija gospodarskih aktivnosti.

Specifičniji ciljevi su:

- Ohrabrivanje i razvoj aktivnosti ruralnog stanovništva da zajednički djeluje putem projekata suradnje,
- razvijanje integriranih lokalnih razvojnih strategija i pripremanje njihove provedbe,
- promicanje lokalnih inicijativa i partnerstava uključivanjem lokalnih zajednica, poslovnih predstavnika i predstavnika lokalne uprave,
- transfer postignuća, iskustava i stručnog znanja, te dostupnost informacija i zaključaka.

Operativni ciljevi su slijedeći:

- Jačanje kapaciteta među ruralnim stanovnicima i LAG članovima putem usavršavanja i obrazovanja,
- razvoj, organizacija i vođenje LAG-ova,
- priprema i početak provođenja LRS-a putem lokalnih projekata.

5.2.2.4. LEADER pristup u Hrvatskoj unutar IPARD programa

LEADER elementi

LEADER pristup određuju slijedeći elementi:

- Lokalne razvojne strategije koje se temelje na području, predložene za dobro identificirane podregionalne ruralne teritorije;
- Javno-privatno partnerstvo, uz upravno tijelo koje donosi odluke, predstavljaja interes različitih skupina ruralnog stanovništva;
- Bottom-up pristup koji znači kako odluke koje se odnose na pripremu i provedbu lokalnih razvojnih strategija donose lokalne akcijske grupe;
- Multi-sektorska izrada i provedba strategije koja se temelji na interakciji između sudionika i projekata različitih sektora lokalne ekonomije;
- Provedba inovativnog pristupa;
- Mrežni rad lokalnih partnerstava.

Obuhvaćeno područje

LEADER pristup obuhvaća sva ruralna područja Hrvatske.

LAG će predstavljati ruralno područje koje ima više od 5.000 i manje od 150.000 stanovnika uključujući naselja s manje od 25.000 stanovnika.

Teritorij koji predstavlja LAG biti će povezan što se tiče gospodarskog, društvenog, povijesnog, kulturnog i fizičkog (zemljopisnog) stajališta i neće pripadati teritoriju drugih LAG-ova.

Ista lokacija ne smije pripadati više od jednom LAG-u, što znači jedno partnerstvo, jedna strategije, jedan teritorija.

Operativna struktura za provedbu LEADER pristupa

Podjela glavnih odgovornosti između ključnih čimbenika za provedbu LEADER pristupa - MPRRR/Upravna direkcija, IPARD Agencija i LAG-ovi je dolje opisana.

GLAVNE ODGOVORNOSTI I ZADAĆE MPRRR-A/UPRAVNE DIREKCIJE:

- izrada zakonskih akata (LEADER Pravilnik) koji definiraju kriterije, odabir (uključujući uvjete, ocjenjivanje i rangiranje) i financiranje LAG-ova (proračun i dozvoljeni troškovi), u skladu s IPARD programom
- promicanje i informiranje svih potencijalnih gospodarskih i društvenih čimbenika i interesnih skupina u ruralnom području o LEADER pristupu u Hrvatskoj
- pomoći usavršavanju i osvještavanju o aktivnostima koje se odnose na provedbu LEADER pristupa
- potpora potencijalnim LAG-ovima u pripremi i razvoju LRS-a
- uspostava Ocjenjivačkog odbora za ocjenjivanje LAG-ova, ocjenjivanje će biti na temelju kvalitativne ocjene LRS
- definiranje kriterija za ocjenjivanje LRS-a i izrada odgovarajućeg bodovanja
- utvrditi najviši mogući godišnji iznos po LAG-u za potporu stjecanju vještina/animaciji i tekućih troškova

GLAVNE ODGOVORNOSTI I ZADAĆE IPARD AGENCIJE:

- objavljivanje natječaja za odabir LAG-ova
- odabir LAG-ova na temelju provjere prihvatljivosti i ocjenjivanja Ocjenjivačkog odbora
- sklapanje ugovora s odabranim LAG-ovima vezano za financijsku potporu (definicija prava i obveza LAG-a)
- izrada baze podataka/registra odabranih i ugovorenih LAG-ova
- kontrola LAG-ova s obzirom na obveze ugovora (administrativna i kontrola na terenu)
- izvršenje plaćanja LAG-ovima na temelju pregledanih i odobrenih zahtjeva za plaćanje

GLAVNE ODGOVORNOSTI I ZADAĆE LAG-OVA:

- uspostava i registracija LAG-a
- razvoj lokalne razvojne strategije

- prijava na natječaj za odabir LAG-ova
- promicanje i informiranje lokalnog stanovništva o postojećim mogućnostima u okviru IPARD programa
- animirati lokalno stanovništvo – okupiti interesne skupine u LAG-ovima u cilju informiranja o području i LRS
- potpora izgradnji kapaciteta za članove LAG-a i drugih interesnih skupina putem pomoći stručnjaka, organizacije edukacija, radionica, studijskih putovanja i razmjene iskustva u Hrvatskoj i inozemstvu (npr. izrada poslovnog plana, projektnih prijedloga, prijavnih obrazaca itd.)
- preporučiti IPARD Agenciji lokalne projekte u skladu s LRS, za potporu u okviru IPARD programa. Pismo preporuke trebalo bi objasniti da li i kako je lokalni projekt u skladu s LRS
- upravljanje aktivnostima LAG-a (vođenje projekta, programiranje aktivnosti, računovodstvo, izvješća, praćenje provedbe projekata itd.)
- osigurati da se izbjegne sukob interesa unutar strukture LAG-a
- zatražiti financijsku potporu od IPARD Agencije za svoje aktivnosti (podnošenje zahtjeva za plaćanje)

Kriterij prihvatljivosti za LAG-ove

Izabrani LAG-ovi, moraju obuhvaćati teritorije dovoljno usklađene i s kritičnom masom, odnosno 5.000 – 150.000 stanovnika, uključujući naselja s brojem stanovništva ispod 25.000.

LAG će biti službeno registrirana udruga utemeljena na važećem Zakonu o udrugama.

Na razini donošenja odluka upravno tijelo LAG-a će predstavljati interese različitih javnih i privatnih skupina područja i ruralnog stanovništva, osiguravajući da najmanje 50% čine članovi koji predstavljaju društveni, gospodarski i civilni sektor društva. Minimum od 20% biti će predstavnici lokalnih vlasti.

Upravno tijelo LAG-a treba biti reprezentativano osiguravajući dobnu raznolikost i ravnopravnost spolova - najmanje udio od 30% žena.

LAG treba predložiti integriranu LRS koja se temelji na LEADER Pravilniku koji je izradila Upravna direkcija.

Sadržaj lokalne razvojne strategije

Slijedeće komponente moraju biti uključene u LRS:

- LRS će se provoditi u okviru sveukupnih ciljeva Hrvatskog IPARD programa 2007 – 2013
- LRS će pokazati sposobnost LAG-a za provedbu strategije i upravljanjem javnim sredstvima
- Na temelju analize stanja, LRS će se baviti gospodarskim, društvenim i ekološkim problemima područja. Treba se temeljiti na prednostima, slabostima i mogućnostima područja u kojima se strategija primjenjuje i specifičnim ciljevima za provedbu LEADER-a u kontekstu IPARD programa.
- Treba navesti opis LAG partnerstva i pravila donošenja internih odluka
- Treba sadržavati kvantitativne ciljeve
- Treba sadržavati opis očekivanih aktivnosti i vrstu projekata koji će se poticati

- Treba biti u skladu s ostalim relevantnim strategijama i/ili nacionalnim/regionalnim politikama
- Treba uključivati financijsku tablicu i raspored za provedbu aktivnosti
- Treba navesti opis postupaka vezanih uz preporuku lokalnih projekata

Postupak odabira LAG-ova

Postupak će biti izvršen nakon što je Upravna direkcija ispuni pripremljene zadatke dane u poglavlju „Operativna struktura za provedbu LEADER pristupa“

Postupak odabira LAG-ova se sastoji od sljedećih aktivnosti:

1. LAG-ovi će biti izabrani na temelju otvorenog natječaja za sva ruralna područja. Ovaj natječaj objavit će IPARD Agencija.
2. Na temelju podnesene prijave, LAG-ovima će se kontrolirati kriteriji prihvatljivosti od strane IPARD Agencije.
3. Prihvatljivi LAG-ovi će se ocjenjivati na temelju kvalitete njihove LRS od strane Ocjenjivačkog odbora koji se sastoji od predstavnika Upravne direkcije, drugih relevantnih ustrojstvenih jedinica MPRRR-a, MRRŠVG-a i drugih relevantnih ruralnih čimbenika i nevladinih organizacija koji se bave ruranim razvojem. Članove Ocjenjivačkog odbora imenovati će ministar, na prijedlog Upravne direkcije.

Posebni kriteriji će se koristiti za ocjenu kvalitete LRS LAG-ova:

- a) pristup koji se temelji na području i usklađenost LRS s teritorijem koji pokriva LAG
- b) sadržaj LRS i usklađenost LRS sa ciljeva IPARD programa
- c) sposobnost LAG-a da upravlja provedbom LRS
- d) kvaliteta partnerstva
- e) projekti financirani iz drugih izvora (ne iz IPARD programa) trebaju se smatrati kao dodana vrijednost

Detaljni kriteriji za ocjenjivanje i bodovanje izraditi će MPRRR-a/Upravna direkcija kao sastavni dio LEADER Pravilnika.

4. Konačni odabir ocjenjenih LAG-ova biti će učinjen od strane IPARD Agencije, temeljem rangiranja, uvažavajući bodove ostvarene u ocjenjivanju kvalitete LRS, a ne po principu „prvi stigao, prvi poslužen“. Detaljne kriterije za rangiranje izraditi će MPRRR/Upravna direkcija kao sastavni dio LEADER Pravilnika.
5. IPARD Agencija će potpisati ugovore s odabranim LAG-ovima koji obuhvaća stjecanje vještina/animaciju (jačanje kapaciteta), kao i troškove rada LAG-a u skladu s pravilima definiranim u LEADER Pravilniku. IPARD agencija će voditi registar za odabrane i ugovorene LAG-ove.

Potpora LEADER pristupu

Leader pristup biti će potpomognut putem:

- Mjera Tehnička pomoć, za izgradnju kapaciteta potencijalnih LAG-ova (aktivnost tehničke pomoći „Stjecanje vještina i animiranje stanovnika ruralnih područja“)
- Mjera 202, Podmjera 1, za izgradnju kapaciteta odabranih LAG-ova (podmjera „Stjecanje vještina i animiranje stanovnika LAG teritorija“)
- Mjera 202, Podmjera 2, za rad odabranih LAG-ova (podmjera „Provedba lokalnih razvojnih strategija“)

- Mjera 101, Mjera 103, Mjera 301 i Mjera 302, za realizaciju lokalnih projekata kroz lokalnu razvojnu strategiju.

Okvirni raspored za odabrane LAG-ove

Tablica 5-13: Vremenski okvir za LEADER provedbu

aktivnost	razdoblje (mjeseci) (n= mjesec kad je dobiven prijenos ovlasti)	odgovorno tijelo
promidžba LEADER pristupa i mjere 202	n-4 do n	Upravna direkcija
objavljivanje natječaja	n do n+2	IPARD Agencija
odabir LAG-ova (provjera prihvatljivosti, ocjenjivanje kvalitete LRS, rangiranje)	N+3 do n+5	IPARD Agencija i Ocjenjivački odbor
ugovor između IPARD agencije i opdabranih LAG-ova	N+6	IPARD Agencija

Izvor: MPRRR – URR, 2011

5.2.2.5. Podmjera 1 „Stjecanje vještina i animiranje stanovnika LAG teritorija“

Osnova podmjere

Cilj podmjere je potpora jačanju kapaciteta LAG-ova, članova LAG-a i stanovnika ruralnih područja, kako bi se ojačale njihove vještine u lokalnoj demokraciji i upravljanju te ih se potaknulo na promicanje lokalnih inicijativa i partnerstva.

Prihvatljive aktivnosti

Slijedeće aktivnosti će biti prihvatljive u okviru podmjere:

- Priprema studije područja (npr. društveno-ekonomske, regionalne, marketinške, itd.)
- Usavršavanje i edukacija članova i zaposlenika LAG-a (izrada poslovnog plana, izrada projektnih prijava, računovodstvo, itd.)
- Animiranje, organizacija promidžbenih i promotivnih materijala i događaja za članove LAG-a i stanovnike područja (npr. seminari, radionice, sastanci, itd.)
- Sudjelovanje članova LAG-a na seminarima, radionicama, sastancima, studijskim putovanjima, uključujući događaje nacionalne mreže za ruralni razvoj i EU mreže za ruralni razvoj

Krajnji korisnici

Krajnji korisnici ove mjere su LAG-ovi

Prihvatljivi izdaci i visina potpore

Prihvatljivi izdaci za ovu podmjernu su:

- usluge stručnjaka,
- prijevod i tumačenje
- putni troškovi, uključujući smještaj i dnevnice
- naknade (npr. usavršavanje, sudjelovanje na seminarima, radionicama i sajmovima, preplata i kupovina publikacija, druge aktivnosti animiranja, itd.)
- najam objekata i opreme za događaje i pripremljena hrana i piće (katering)
- promotivni materijali/publikacije

Intenzitet potpore, izražen kao udio javne potpore u prihvatljivim izdacima iznosi do 100%, od čega doprinos EU iznosi 80%.

Izdaci će biti prihvatljivi do iznosa određenog od strane Upravne direkcije za LAG na godišnjem nivou.

Administrativni postupak

Administrativni postupak za LAG-ove u podmjeri 1 obuhvaća sljedeće korake:

- odabrani LAG potpisuje ugovor s IPARD Agencijom (ugovorom se definiraju prava i obveze iz LAG-a)
- LAG podnosi IPARD Agenciji zahtjev za plaćanje za naknadu povrat troškova vezan uz jačanje kapaciteta
- IPARD Agencija kontrolira LAG u odnosu na ugovorne obveze (administrativna kontrola i kontrola na terenu)
- IPARD Agencija izvršava plaćanja LAG-ovima na temelju kontroliranih i odobrenih zahtjeva za isplatu.

Povezanost s drugim mjerama

Ova podmjerna tipa LEADER je povezana s drugim mjerama u IPARD planu. Potporu treba dati jačanju lokalnih administrativnih kapaciteta za primjenu IPARD mjera. LAG-se trebaju posebno obučiti o pravilima prihvatljivosti i uvjetima svih drugih mjera.

5.2.2.6. Podmjerna 2 "Provedba lokalnih razvojnih strategija"

Osnova podmjere

Cilj podmjere je potpora provedbi lokalnih razvojnih strategija putem realizacije lokalnih projekata unutar mjera prioriteta 1 i prioriteta 3 IPARD-a.

Prihvatljive aktivnosti

S ciljem razvoja lokalnih projekata u skladu s lokalnim razvojnim strategijama i IPARD-om, prihvatljive aktivnosti u okviru ove podmjere je rad LAG-ova.

Krajnji korisnici

Krajnji korisnici ove mjere su LAG-ovi

Prihvatljivi izdaci i visina potpore

Prihvatljivi izdaci za ovu podmjernu su:

- plaće za LAG voditelje i/ili druge zaposlenike

- najam ureda i režijski troškovi
- uredski materijal (potrošni, itd.)
- kupnja opreme, uključujući IT opremu, namještaj
- usluge (IT stručnjak, računovođa, itd.)

Intenzitet potpore, izražen kao udio javne potpore u prihvatljivim izdacima iznosi do 100%, od čega doprinos EU iznosi 80%.

Troškovi rada LAG-a će biti prihvatljivi do iznosa određenog od strane Upravne direkcije za LAG na godišnjem nivou.

Administrativni postupak

Administrativni postupak za LAG-ove u podmjeri 2 obuhvaća sljedeće korake:

- odabrani LAG potpisuje ugovor s IPARD Agencijom (ugovorom se definiraju prava i obveze LAG-a)
- LAG podnosi IPARD Agenciji zahtjev za plaćanje za povrat troškova rada LAG-a
- IPARD Agencija kontrolira LAG u odnosu na ugovorne obveze (administrativna kontrola i kontrola na terenu)
- IPARD Agencija izvršava plaćanja LAG-ovima na temelju kontroliranih i odobrenih zahtjeva za isplatu.
- što se tiče lokalnih projekata, LAG izdaje pismo preporuke kojim se potvrđuje da je projekt u skladu s LRS.

Lokalne razvojne strategije koje su pripremili LAG-ovi i ocijenio Ocjenjivački odbor čine okvir lokalnih aktivnosti koje će se poduzeti. Sadržaj pojedinačnih projekata će se definirati lokalno od strane lokalnih podnositelja. LAG će izdati pismo preporuke kojim se potvrđuje da je projekt u skladu s LRS. Administrativni postupak za podnositelja lokalne prijave će biti sljedeći:

- Podnositelj za lokalni projekt podnosi prijavu IPARD Agenciji u skladu s prihvatljivim uvjetima utvrđenim u okviru relevantne mjere (mjere 101, 103, 301 i 302) i u rokovima za podnošenje prijave definiranim u natječaju za određene mjere. Kao dio prijave, podnositelj će uključiti pismo preporuke LAG-a kojim se potvrđuje da je projekt u skladu s LRS.
- IPARD Agencija potvrđuje prihvatljivost i rangira prijave u skladu s odredbama pojedine mjere.
- IPARD Agencije izdaje pismo odobrenja ili odbijanja korisniku, s preslikom LAG-u,
- Počinje provedba projekta.
- Daljnji koraci su isti kao što je definirano za pojedine mjere

Lokalni projekti će biti isplaćeni iz proračuna dodijeljenih pojedinim mjerama (101, 103, 301, 302)

Povezanost s drugim mjerama

Ova je mjera usko povezana s podmjerom 1 "Stjecanje vještina, animiranje stanovnika LAG teritorija." Ona je štoviše isprepletena i s drugim mjerama u IPARD-u.

5.2.2.7. Okvirni proračun

Tablica 5-14: Okvirni proračun za Mjeru 202 po godini - €

Sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012		
Javni trošak, od čega	0	0	0	1.137.500	1.291.875	1.258.764	3.688.139	100,0%	100,0%
EU udio	0	0	0	910.000	1.033.500	1.007.011	2.950.511	80,0%	
HR udio	0	0	0	227.500	258.375	251.753	737.628	20,0%	
Privatni trošak	0	0	0	0	0	0	0		0,0%
UKUPNI trošak	0	0	0	1.137.500	1.291.875	1.258.764	3.688.139		100,0%

Izvor MP, UD 2012

5.2.2.8. Indikatori

Tablica 5-15: Indikatori za Mjeru 202

Razina praćenja/procjene	Ciljevi	Odgovarajući pokazatelji	Vrsta pokazatelja	Ciljana vrijednost 2007-2013
Mjera 202	Povećati kapacitet za provedbu LEADER-a	izlazni	Broj zaprimljenih prijava	40
			Broj odobrenih prijava	25
			Broj prepoznatih LAG-ova	25
			Ukupna površina LAG-ova, km ²	16.600
			Ukupan broj stanovnika LAG-ova	715.000
Os 2	Provedba LEADER pristupa u ruralnom razvoju	rezultat	Broj lokalnih projekata koji su dobili potporu	300
			od čega, prioritet I	105
			od čega, prioritet III	195
			Ukupan broj stvorenih radnih mjesta	300
			Broj usavršavanja za članove LAG-a	100
			Broj sudionika na usavršavanjima LAG-a	1.000
			Broj informativnih i promotivnih aktivnosti	200
Program	Poboljšati kvalitetu života u ruralnim područjima	učinak	Broj sudionika na informativnim i promotivnim aktivnostima	6.000
			Gospodarski rast – neto dodana vrijednost u standardu kupovne moći (SKM), %	5
			Proizvodnost rada - promjena u bruto dodatnoj vrijednosti po ekvivalentu punog radnog vremena (BDV/FTE), %	5

Izvor: UD, 2012

5.3. PRIHVATLJIVE MJERE U OKVIRU PRIORITETA 3

Pomoć u okviru prioriteta će doprinijeti postizanju poboljšanja kvalitete života korisnika ruralnih područja putem:

- Poboljšane konkurentnosti ruralnih područja
- Poboljšane kvalitete života ruralne populacije
- Povećanog prihoda ruralne populacije putem razvoja i diversifikacije aktivnosti na farmi i/ili izvan farme
- Stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja putem razvoja i diversifikacije aktivnosti na farmi i/ili izvan farme

Pomoć u okviru prioriteta 3 bit će dana putem slijedećih mjera:

- Poboljšanja i razvoja ruralne infrastrukture
- Diversifikacije i razvoja ruralnih gospodarskih aktivnosti.

5.3.1. Mjera 301 „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“

5.3.1.1. Pravna osnova

Članak 12 Uredbe (EC) br. 1085/2006

Članak 179 Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007

5.3.1.2. Međusektorski ciljevi

Ova je mjera usmjerena doprinosu provedbe ZPP-a i drugih srodnih politika unutar opsega razvoja i poboljšanja osnovne ruralne infrastrukture, naročito:

- Razvoju i poboljšanju osnovne infrastrukture kako bi se potaknula gospodarska i socijalna aktivnost za uravnotežen rast
- Poboljšanje ruralnih životnih i radnih uvjeta
- Poboljšanje situacije ruralne depopulacije, uglavnom davanjem poticaja aktivnom stanovništvu da ostane i/ili se vrati u ruralna područja.

5.3.1.3. Povezanost s drugim mjerama

Osnovna infrastruktura je jedan od uvjeta za razvoj uravnotežene ruralne ekonomije i za poboljšanje socijalno-gospodarskih uvjeta ruralnog stanovništva. Potpora razvoju i poboljšanju infrastrukture je zato usko vezana za mjere "Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva", "Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda" i "Diversifikaciju i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti".

5.3.1.4. Osnova i specifični ciljevi za intervenciju po sektoru

SUSTAV KANALIZACIJE I PROČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA

Jačanje razvoja i poboljšanje osnovne infrastrukture je jedan od preduvjeta za uravnoteženi gospodarski rast u ruralnom području i za jačanje socijalno-gospodarskih

uvjeta života ruralnog stanovništva u Hrvatskoj. Velike regionalne razlike kao i urbano-ruralne razlike prevladavaju u smislu količine i kvalitete aspekata postojeće lokalne infrastrukture, koja je dijelom takva i zbog posljedica rata. Glavne razlike između ruralnih i urbanih područja su u sustavu kanalizacije i vodovoda. U nekim županijama (npr. Brodsko-posavska) do 28% kuća smještenih u ruralnim područjima nije spojeno na kanalizaciju i 23% ruralnih kućanstava nema opskrbu tekućom vodom. Prihvatljivost ulaganja u kanalizaciju i pogone za pročišćavanje otpadnih voda je dana lokalnim jedinicama samouprave u županijama s ROP-om u kojima su takva ulaganja prepoznata kao potrebna. Trenutno postoji 19 županija s usvojenim ROP-ovima (vidi Tablica 2-2). Stvaranje veza između postojećih lokalnih strategija, poput ROP-a, je doprinos budućem lokalnom planiranju što se tiče lokalnih strategija razvoja od strane lokalnih akcijskih grupa na temelju LEADER pristupa.

Prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor će biti

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje sustava kanalizacije i/ili sustava za pročišćavanje otpadnih voda.

LOKALNE NERAZVRSTANE CESTE

Daljnja zapreka socijalno-gospodarskom razvoju je loše stanje mreže lokalnih cesta. Postoji 10.535 km lokalnih cesta, od kojih su 10% nerazvrstane ceste. Od svih lokalnih cesta samo 18% je u dobrom stanju.

Prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor će biti:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju javnih lokalnih nerazvrstanih cesta

TOPLANE

Povećanje korištenja biomase je određeno u strateškim aktivnostima Nacionalne šumarske politike i strategije. Jedan od prioriteta je korištenje organskog otpada iz poljoprivrede i šumarstva kao izvora grijanja za poboljšanje životnih uvjeta ruralnog stanovništva i situacije vezane za zaštitu okoliša. U 2001., samo 29,3% (prema OECD kriteriju), odnosno 18,1% (prema EU kriteriju), ruralnih građevina je bilo spojeno na središnji sustav grijanja. Ulaganja u toplane koje koriste biomasu će popraviti ovu situaciju u javnim ustanovama poput vrtića, škola, ambulanti, itd.

Prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor će biti:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje toplinskih sustava koji koriste organski otpad iz poljoprivrede i šumarstva (biomasu)

PROTUPOŽARNE PROSJEKE S ELEMENTIMA ŠUMSKE CESTE (PRAVILNIK O ZAŠTITI ŠUMA OD POŽARA NN 25/03, I NAKNADNIM IZMJENAMA)

U obalnim dijelovima, šumski požari su veliki problem i rizik za ruralna domaćinstva i gospodarstvo jer svake godine oni unište oko 14.300 ha pošumljene ili druge zemlje (prosjeak se odnosi na šumske požare koji su se dogodili u razdoblju 1992 - 2005). Najmanje površina zahvaćenih požarom je bilo 2005., 3.135 ha. Glavni razlog zahvaćenog krškog područja je nepristupačnost terena i nedovoljan broj protupožarnih cesta, koje onemogućavaju brzu i učinkovitu intervenciju. Postojanje protupožarnog sustava zahtijeva gradnju i održavanje prosjeka. Osim toga, u mediteranskoj regiji poljoprivredno zemljište je vrlo rascjepkano i raspršeno po šumama. Jedan od razloga za napuštanje poljoprivrednog zemljišta je teško pristupačnost poljoprivrednog zemljišta, zbog nedostataka višefunkcionalnih protupožarnih prosjeka.

Prihvatljiva ulaganja za ovaj sektor će biti:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju protupožarnih cesta s elementima šumskih cesta.

279

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

5.3.1.5. Krajnji korisnici

Krajnji korisnici ove mjere su Jedinice lokalne samouprave kako je definirano u Zakonu o područjima županija, gradova i općina u republici Hrvatskoj (NN 86/06, 16/07, 46/10, i naknadnim izmjenama):

- Općine i
- gradovi s do 10.000 stanovnika prema zadnjem službenom popisu stanovništva.

Prihvatljive općine i gradovi, od 30. lipnja 2010., navedeni su u Tablici 12-28, Dodatku 12.28. Trenutni popis prihvatljivih korisnika biti će objavljen, od strane Agencije za plaćanja, zajedno s objavom natječaja.

5.3.1.6. Opći kriteriji prihvatljivosti

Opći kriteriji prihvatljivosti za ovu mjeru su:

- Ulaganje na kraju realizacije mora udovoljavati relevantnim standardima Zajednice koji se odnose na očuvanje okoliša.
- ulaganje treba udovoljavati relevantnim nacionalnim minimalnim standardima (vidi Dodatak 12.11, Tablica 12-12, situacija od 1. lipnja 2011.) što se tiče zaštite okoliša u vrijeme kad je odluka o dodjeli potpore donesena. Trenutni popis relevantnih minimalnih standarda biti će objavljen, od strane Agencije za plaćanja, zajedno sa objavom natječaja.
- prethodnu procjenu nacionalnih tijela odgovornih za očuvanje okoliša o projektu treba biti predano zajedno s projektnim/poslovnim planom. Za projekte određene veličine Procjena učinka na okoliš će se izvršiti prije ulaganja prema Pravilniku o procjeni utjecaja na okoliš (u skladu s EU direktivama 85/337/EEC i 97/11/EC, uključujući dodatak I i II)
- ako su lokalne razvojne strategije, kako je regulirano Člankom 171(3)(b) IPA provedbene uredbe (EC) br. 718/2007, uspostavljene, ulaganje treba biti usklađeno s ovim strategijama
- radnje koje se sufinanciraju u okviru Komponente III bit će isključene iz potpore u okviru ove mjere

5.3.1.7. Specifični kriteriji prihvatljivosti

SUSTAV KANALIZACIJE I PROČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA

Prihvatljiva su ulaganja u županije s usvojenim ROP-ovima i/ili ŽRS-ovima

LOKALNE NERAZVRSTANE CESTE

Prihvatljive su jedinice lokalne samouprave koje su u svojim prostornim planovima i Općim aktom grada/općine naznačile javne nerazvrstane ceste

TOPLANE

U poslovnom planu treba prikazati učinkovitost troškova – koristi ulaganja

Potrebno je osigurati minimalno dvogodišnji ugovor za opskrbu organskim otpadom

PROTUPOŽARNE PROSJEKE S ELEMENTIMA ŠUMSKE CESTE (PRAVILNIK O ZAŠTITI ŠUMA OD POŽARA NN 25/03, I NAKNADNIM IZMJENAMA)

Prihvatljiva su ulaganja u područja I i II razine opasnosti od požara

5.3.1.8. Prioritetni kriteriji

Prioritet će biti dan ulaganjima po sektoru u skladu sa slijedećim kriterijima:

Kriterij	Bodovanje	Bodovi
Ulaganja u kanalizacijski sustav i sustav pročišćavanja otpadnih voda	Ako "da" onda 30 ako "ne" onda 0	30
Ulaganja u toplane	Ako "da" onda 20 ako "ne" onda 0	20
Ulaganja u protupožarne prosjeke s elementima šumske ceste	Ako "da" onda 15 ako "ne" onda 0	15
Ulaganja u lokalne nerazvrstane ceste	Ako "da" onda 10 ako "ne" onda 0	10
Dodatni kriteriji rangiranja u slučajevima kad ima više projekata za jedan sektor		
Ulaganja će biti povedena u području s otežanim uvjetima gospodarenja (regulirano Zakonom o poljoprivredi, NN 66/01, 83/02, i naknadnim izmjenama)	Ako "da" onda 20 ako "ne" onda 0	20
Ulaganje je preporučio odobreni LAG	Ako "da" onda 30 ako "ne" onda 0	30
Korisnik je općina	Ako "da" onda 20 ako "ne" onda 0	20
UKUPNO		100

Izvor: MPRRR, URR, 2007

5.3.1.9. Prihvatljivi izdaci

Prihvatljivi izdaci (u skladu s Člankom 172 (3) IPA provedbene Uredbe (EC) br. 718/2007) su ograničeni na:

- Izgradnju ili poboljšanje nepokretne imovine;
- kupnju nove mehanizacije i opreme, uključujući računalni softver do tržišne vrijednosti imovine;
- opći troškovi poput naknada za arhitekta, inženjere i druge savjetodavne naknade, studije izvedivosti, kupnju prava na patente i licence do gornje granice od 12% troškova navedenih u dvije točke gore
- prihvatljivi troškovi se utvrđuju bez PDV-a

Detaljne odredbe bit će određene u Sektorskom sporazumu kako je određeno u Članku 7 Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007.

5.3.1.10. Razina potpore

Iznosi prikazani u HRK su indikativni.

Intenzitet potpore iskazan kao udio javne potpore u prihvatljivim izdacima ulaganja iznosi do:

- do 100% (75% EU, 25% nacionalna sredstva) po ulaganju koje ne može stvoriti značajni neto prihod;

281

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- do 50% (75% EU, 25% nacionalna sredstva) za sva druga ulaganja u ruralnu infrastrukturu

Maksimalni prihvatljivi izdaci po ulaganju (projektu) su:

- 405.000 EUR (3 milijuna HRK) za ulaganja u lokalne nerazvrstane ceste ili protupožarne ceste
- 958.000 EUR (7 milijuna HRK) za ulaganja u sustav kanalizacije i pogone za pročišćavanje otpadnih voda ili toplane

Za trajanja IPARD programa, u sklopu mjere 301, korisnik može ostvariti potporu, neovisno o ukupnoj vrijednosti ulaganja, za prihvatljive izdatke koji ne prelaze 1.363.000 (10.000.000 HRK).

Plaćanja bit će primljena u jednom obroku sukladno detaljima utvrđenim ugovorom potpisanim s Agencijom za plaćanja.

5.3.1.11. Okvirni proračun

Tablica 5-16: Okvirni proračun za Mjeru 301 po godini - €

Sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012		
Javni trošak, od čega	7.140.000	0	7.998.000	7.800.000	7.950.000	9.295.485	40.183.485	100,0%	100,0%
EU udio	5.355.000	0	5.998.500	5.850.000	5.962.500	6.971.614	30.137.614	75,0%	
HR udio	1.785.000	0	1.999.500	1.950.000	1.987.500	2.323.871	10.045.871	25,0%	
Privatni trošak	0	0	0	0	0	0	0		0,0%
UKUPNI trošak	7.140.000	0	7.998.000	7.800.000	7.950.000	9.295.485	40.183.485		100,0%

Izvor MP, UD 2012

Tablica 5-17: Okvirni proračun za Mjeru 301 po godini i sektoru, ukupni trošak - €

Sektor	%	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012
Lokalne nerazvrstane ceste	40,0	2.856.000	0	3.199.200	3.120.000	3.180.000	3.718.194	16.073.394
Protupožarni putovi	7,0	499.800	0	559.860	546.000	556.500	650.684	2.812.844
Sustav kanalizacije pročišćavanja otpadnih voda	40,0	2.856.000	0	3.199.200	3.120.000	3.180.000	3.718.194	16.073.394
Toplane	13,0	928.200	0	1.039.740	1.014.000	1.033.500	1.208.413	5.223.853
Ukupno sektori	100,0	7.140.000	0	7.998.000	7.800.000	7.950.000	9.295.485	40.183.485

Izvor MP, UD 2012

5.3.1.12. Pokazatelji

Tablica 5-18: Očekivani broj prihvatljivih ulaganja po sektoru

Sektor	200	200	200	201	201	201	201	Ukupn
--------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-------

282

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

	7	8	9	0	1	2	3	o
Lokalne nerazvrstane ceste	10	10	10	10	10	10	10	70
Protupožarne prosjeke s elementima šumske ceste	5	5	5	5	5	5	6	36
Kanalizacija i otpadne vode	5	5	5	5	5	5	5	35
Toplane	1	1	1	1	1	1	1	7
Ukupno	21	21	21	21	21	21	22	148

Izvor: MPRRR, URR, 2011

Tablica 5-19: Pokazatelji za Mjeru 301

Razina praćenja/procjene	Ciljevi	Odgovarajući pokazatelji	Vrsta pokazatelja	Ciljana vrijednost 2007-2013
Mjera 301	Poboljšati ruralnu infrastrukturu	izlazni	Broj zaprimljenih prijava (raspodjela po regiji, sektoru)	205
			Broj odobrenih prijava (raspodjela po regiji, sektoru)	174
			Broj korisnika (raspodjela po regiji, sektoru)	148
			Ukupni opseg ulaganja, milijun € (raspodjela po regiji, sektoru)	59.242.880
Os 3	Poboljšati kvalitetu života u ruralnim područjima i diversifikacija gospodarskih aktivnosti	rezultat	Stanovništvo ruralnog područja ima koristi od poboljšanih usluga	450.000
Program	Poboljšati kvalitetu života u ruralnim područjima	učinak	Gospodarski rast – neto dodana vrijednost u standardu kupovne moći (SKM), %	5
			Proizvodnost rada - promjena u bruto dodatnoj vrijednosti po ekvivalentu punog radnog vremena (BDV/FTE), %	5

Izvor: UD, 2012

5.3.1.13. Administrativni postupci

Mjeru će provesti Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja).

Svi podnositelji moraju dostaviti obrasce za prijavu pravovremeno, pravilno ispunjene, te poslovne planove zajedno s drugom traženom dokumentacijom Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja).

Primjenjivat će se sustav rangiranja i izraditi rang lista, te će prioritet imati ulaganja s najvišim brojem bodova. Detaljne odredbe o administrativnoj strukturi i postupcima su objašnjeni u poglavlju 6.1.2.1

5.3.1.14. Geografski opseg mjere

Krajnji korisnici ove mjere su jedinice lokalne samouprave u ruralnim područjima cijele Hrvatske, koji zadovoljavaju kriterij naveden u poglavlju 6.1.2.1.

5.3.2. Mjera 302 „Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“

5.3.2.1. Pravna osnova

Članak 12 (2) Okvirne Uredbe – Uredba Vijeća (EC) br. 1085/2006

Članak 180 Uredbe Komisije (EC) br. 718/2007

5.3.2.2. Ciljevi

Ova mjera treba doprinijeti provedbi ZPP-a (Zajedničke poljoprivredne politike) i drugih srodnih politika unutar opsega ulaganja u ruralna područja, a posebno:

- Povećanju prihoda korisnika iz ruralnog stanovništva kroz razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti na farmi i/ili izvan nje
- Stvaranju novih mogućnosti zapošljavanja kroz razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti na farmi i/ili izvan nje
- Očuvanju postojećih radnih mjesta
- Povećanju opsega usluga za stanovnike ruralnog područja i poboljšanju kvalitete usluga koje se pružaju
- Poboljšanju socijalne strukture u ruralnim područjima

5.3.2.3. Osnova i specifični ciljevi za ulaganja po sektoru

U posljednje vrijeme poljoprivrednici i ostalo ruralno stanovništvo pokušavaju putem diversifikacije ekonomskih aktivnosti osigurati dodatne izvore prihoda.

Diversifikacija i razvoj ruralnih aktivnosti poput ruralnog turizma, tradicijskih obrta, izravne prodaje, pogona za preradu na farmama, nepoljoprivrednih usluga ili pogona za korištenje obnovljivih izvora energije, pridonose razvoju ruralnih područja.

Pomoću mjere diversifikacije nastoji se spriječiti odlazak mladih ljudi iz ruralnih područja omogućavanjem radnih mjesta i očuvanjem postojećih. Usko je povezana s lokalnim planiranjem utemeljenim na LEADER pristupu, uključujući sudjelovanje lokalnog stanovništva i strateški pristup razvoju koji se temelji na području.

Mjera je usmjerena na poljoprivrednike i poduzeća u rangu mikro poduzetnika.

RURALNI TURIZAM

Ruralni turizam je važan za ekonomski, socijalni i kulturni razvoj ruralnih područja. 2005. u Hrvatskoj je bilo 310 jedinica seoskog turizma s ukupno 756 ležajeva, a samo ih 238 ima mogućnost posluživanja hrane. Kako bi se osigurali standardi Zajednice u turizmu i daljnji razvoj važno je ulagati u nove, te postojeće turističke kapacitete. Jedan od modela za razvoj ruralnog turizma je poboljšanje aktivnosti na otvorenom poput jahanja na konjima, vožnje biciklom ili sportskog ribolova.

U skladu s podsektorskim analizama i ciljevima određenim u IPARD strategiji za Hrvatsku, bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga, poput soba, WC-a i ostalih prostorija uključujući objekte za uzgoj životinja u turističke svrhe, objekte za rekreaciju, turističke kampove, poboljšanje objekata na otvorenom (za jahanje, sportski ribolov na kopnenim vodama, vožnju biciklom, tematske staze, jahačke staze), obnovu starih zgrada (stare tradicijske kuće i gospodarske zgrade)

TRADICIJSKI OBRTI

Obrti imaju dugu tradiciju u ruralnim područjima Hrvatske i također doprinose diversifikaciji aktivnosti i ostvarenju dodatne dobiti. Jedan od glavnih problema su marketing i pakiranje gotovih proizvoda.

U skladu s podsektorskim analizama i ciljevima određenim u IPARD strategiji za Hrvatsku, bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za uspostavljanje tradicijskih obrta, uključujući objekte za pakiranje i marketing proizvoda

IZRAVNA PRODAJA

Diversifikacija se također može ostvariti putem izravne prodaje poljoprivrednih proizvoda. U tom slučaju moraju biti zadovoljeni svi uvjeti i standardi za dobrobit životinja i biljaka. Male prodajne točke za poljoprivredne proizvode na farmi doprinose turističkoj ponudi područja, a ujedno su i dodatna dobit za poljoprivrednike.

U skladu s podsektorskom analizom i ciljevima određenim u IPARD strategiji za Hrvatsku, bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za osnivanje prodajnih točaka na farmama za izravnu prodaju poljoprivredni i ribljih proizvoda i suvenira, u pojedinačnom ili skupnom interesu proizvođača.

USLUGE

Način da se zadrži mlade i obrazovane ljude u ruralnim područjima je pružanje nepoljoprivrednih usluga u ruralnim područjima kao dodatni izvor dohotka za privatne poduzetnike i dostupnost nepoljoprivrednih usluga stanovništvu.

U skladu s podsektorskim analizama i ciljevima utvrđenim u IPARD strategiji za Hrvatsku, bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganje u osnivanje (izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili opremanje kapaciteta) nepoljoprivrednih usluga u ruralnim područjima, poput IT centara i radionica za popravak strojeva, frizerskih salona, domova za starije i nemoćne.

POGONI ZA PRERADU NA FARMAMA

Pogoni za preradu na farmama su značajna mogućnost za diversifikaciju aktivnosti na gospodarstvima, izvor dodatnih prihoda kao i mjesto zapošljavanja članova obitelji. Također su usko povezani s razvojem ruralnog turizma ponudom širokog opsega proizvoda.

U skladu s podsektorskim analizama i ciljevima određenim u IPARD strategiji za Hrvatsku, bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje kapaciteta pogona za preradu na farmama koje proizvode mliječne, mesne, riblje i proizvode ribarstva te proizvode od voća, povrća, ljekovitog i aromatičnog bilja i gljiva, uključujući kapacitete za pakiranje i prodaju proizvoda.

SLATKOVODNA AKVAKULTURA

Slatkovodna akvakultura je značajna mogućnost za diversifikaciju aktivnosti na obiteljskim farmama, izvor dodatne dobiti kao i način zapošljavanje članova obitelji.

U skladu s sektorskim analizama i ciljevima određenim u IPARD strategiji za Hrvatsku bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje kapaciteta za slatkovodno ribarstvo

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE

Danas, u vrijeme globalnog zatopljenja, obnovljivi izvori energije su važni za okoliš. Osim velikih hidrocentrala, najveći doprinos u najbližoj budućnosti se očekuje od biomase ili bio goriva, kao važnih ekonomskih aktivnosti za održivost ruralnih područja. Obnovljivi izvori energije doprinose povećanju biološke i okolišne raznolikosti, zaštiti tla i voda, omogućavaju učinkovitije gospodarenje otpadom, također što se tiče otpada iz poljoprivrede, šumarstva i drvne industrije. Na taj se način može poticati domaća industrija i stvarati nova radna mjesta, doprinoseći razvoju ruralnih područja.

U skladu s sektorskim analizama i ciljevima određenim u IPARD strategiji za Hrvatsku bit će prihvatljiva slijedeća ulaganja:

- Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje postrojenja na obnovljive izvore energije osobito u solarne elektrane, hidroelektrane, vjetroelektrane, elektrane na biomasu, itd. priključena na prijenosnu ili distribucijsku mrežu. Ulaganje je usmjereno na komercijalizaciju proizvedene energije. Ulaganja nisu dozvoljena za kućanstva.

5.3.2.4. Povezanost s drugim mjerama

Ova mjera upotpunjuje provedbu mjere "Poboljšanje prerade i trženja poljoprivrednih i ribljih proizvoda" i "Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture". Poboljšanje uvjeta prerade i trženja potiče proširenje spektra proizvoda. U svrhu provedbe novih i diversifikacije aktivnosti na gospodarstvima, treba poboljšati infrastrukturu, poput cesta i kanalizacijskih sustava. Usko je povezana s pristupom LEADER, kao strateški pristup razvoju lokalnih područja.

5.3.2.5. Krajnji korisnici

Krajnji korisnici ove mjere su fizičke i pravne osobe registrirane za odgovarajuću djelatnost, u rangu mikro poduzeća kako je navedeno u Dodatku 12.1, Tablica 12-1, u sustavu PDV.

Iznimno, u slučaju usluge dječjih vrtića, krajnji korisnici su mikro poduzeća, 100% u privatnom vlasništvu, ali registrirani kao ustanove od javnog interesa. Ti korisnici nisu obvezni biti u sustavu PDV-a.

5.3.2.6. Opći kriteriji prihvatljivosti

Opći kriteriji prihvatljivosti za ovu mjeru su:

- ulaganje treba zadovoljavati standarde Zajednice na kraju realizacije ulaganja;
- Poduzeće/gospodarstvo treba poštivati odgovarajuće nacionalne minimalne standarde (vidi dodatak 12.11, Tablicu 12-12, situacija od 1. lipnja 2011.) što se tiče zaštite okoliša, javnog zdravlja, zdravlja životinja i biljaka, dobrobiti životinja i profesionalne sigurnosti u vrijeme kad se donosi odluka o potpori. Gdje su državni minimalni standardi utemeljeni na standardima Zajednice tek

uvedeni u vrijeme kad je primljena prijava, pomoć se može odobriti bez obzira na neudovoljavanje standardima, pod uvjetom da proizvodni pogon zadovolji nove standarde do kraja realizacije ulaganja. Trenutni popis relevantnih minimalnih standarda biti će objavljen, od strane Agencije za plaćanja, zajedno sa objavom natječaja,

- korisnik treba prikazati u poslovnom planu ekonomsku održivost (vidi dodatak, Tablica 12-10 i Tablica 12-11) ulaganja na kraju realizacije. Poslovni plan treba biti načinjen u skladu sa standardnim zahtjevima banaka: za ulaganja do 27.000 EUR (200.000 HRK) u pojednostavljenom obliku, a za ulaganja koja prelaze 27.000 EUR (200.000 HRK) potpuni poslovni plan;
- korisnik ne smije imati nikakvih nepodmirenih obveza prema državi u trenutku prijave;
- što se tiče profesionalnih vještina, korisnik mora ispuniti obvezu utvrđenu nacionalnim zakonodavstvom za pojedini sektor koji pokriva ova mjera, kao što je definirano u poglavlju 5.3.2.7. – Specifični kriteriji prihvatljivosti
- Ako su uspostavljene lokalne razvojne strategije, određene u Članku 171 (3) (b) IPA Provedbene uredbe (EC) br. 718/2007, ulaganje treba biti u skladu s tim strategijama;
- Radnje koje se sufinanciraju u okviru Komponente III su isključene iz potpore u okviru ove mjere.

5.3.2.7. Specifični kriteriji prihvatljivosti

RURALNI TURIZAM

- korisnik treba biti registriran u skladu s odredbama Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 138/06, i naknadnim izmjenama)
- ulaganja su prihvatljiva samo u područjima gdje su prihvaćeni PUR i/ili ROP i/ili ŽRS koji određuju ruralni turizam kao razvojni sektor, inače je područje isključeno
- ulaganja moraju biti u skladu s ulaganjima određenim u povezanim PUR i/ili ROP i/ili ŽRS
- ulaganja su prihvatljiva samo u naseljima klasificiranim u kategoriji „C” i „D” i ostalim neklasificiranim naseljima, u skladu s Pravilnikom o proglašenju i razvrstavanju turističkih mjesta u razrede (NN 122/09, 09/10, 61/10, i naknadnim izmjenama). Prihvatljiva naselja, od 30. lipnja 2010. prikazana su u dodatku Tablica 12-19. Trenutni popis lista prihvatljivih naselja biti će objavljen, od strane Agencije za plaćanja, zajedno sa objavom natječaja.
- maksimalni broj ležaja je ograničen na 20 kreveta za dvije osobe / objekt (= max. 40 "spavaćih" mjesta)/ objekt

TRADICIJSKI OBRTI

- Korisnik treba biti registriran u skladu s odredbama Zakona o obrtu (NN 49/03, i naknadnim izmjenama)
- ulaganja su prihvatljiva samo u područjima u kojima su prihvaćeni PUR i/ili ROP i/ili ŽRS koji definiraju tradicijske obrte kao razvojni sektor, inače je područje isključeno
- ulaganje treba biti u skladu s ulaganjima utvrđenim u povezanim PUR i/ili ROP i/ili ŽRS

- tradicijski obrti, prihvatljivi za potporu, su oni u skladu s odgovarajućim Pravilnikom (Pravilnik o tradicijskim, odnosno umjetničkim obrtima NN 112/07, i naknadnim izmjenama)

IZRAVNA PRODAJA

- Korisnik treba biti registriran u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava i u skladu s odredbama Zakona o trgovini (NN 87/08, 96/08, 116/08, i naknadnim izmjenama)

POGONI ZA PRERADU NA FARMI

- Korisnik treba biti registriran u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava
- prerada mlijeka, mesa i mliječnih proizvoda - Korisnik treba biti registriran u skladu s odredbama:
 - Pravilnika o posebnim uvjetima za objekte u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla koji se odobravaju pod posebnim uvjetima (NN 15/10, 133/10, i naknadnim izmjenama)
 - Pravilnika o vođenju upisnika registriranih i odobrenih objekata te o postupcima registriranja i odobravanja objekata u oposlovanju s hranom (NN 125/08, 55/09, 130/10, i naknadnim izmjenama)

SLATKOVODNO RIBARSTVO

- Korisnik treba biti registriran u Upisniku povlastica za akvakulturu MPRRR-a
- maksimalni kapacitet je ograničen na 150 t za proizvodnju pastrva i 500 t za proizvodnju šarana

5.3.2.8. Prioritetni kriteriji

Prioritet će biti dan ulaganjima s većim brojem bodova, sukladno slijedećim kriterijima:

Kriterij		Bodovi
Ulaganje u ruralni turizam	Ako "da" onda 25; ako "ne" onda 0	25
Ulaganje u tradicijski obrt	Ako "da" onda 15; ako "ne" onda 0	15
Ulaganje u pogone za preradu na farmi	Ako "da" onda 15; ako "ne" onda 0	15
Ulaganje u nepoljoprivredne usluge	Ako "da" onda 10; ako "ne" onda 0	10
Ulaganje u izravnu prodaju	Ako "da" onda 10; ako "ne" onda 0	10
Ulaganje u slatkovodno ribarstvo	Ako "da" onda 5; ako "ne" onda 0	5
Ulaganje u obnovljive izvore energije	Ako "da" onda 20; ako "ne" onda 0	20
Dodatni kriterij rangiranja gdje ima više projekata za jedan sektor		

Ulaganja će se provoditi na područjima s otežanim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi kako je određeno Zakonom o poljoprivredi (NN 92/10, i naknadnim izmjenama)	Ako "da" onda 20; ako "ne" onda 0	20
Ulaganje će provesti žena poduzetnik (vlasnik projekta)	Ako "da" onda 10; ako "ne" onda 0	10
Ulaganje je preporučio odobreni LAG	Ako "da" onda 30; ako "ne" onda 0	30
Ulaganja će provesti mladi poduzetnici (manje od 40 godina starosti u vrijeme podnošenja prijave)	Ako "da" onda 15; ako "ne" onda 0	15
UKUPNO		100

Izvor: MPRRR, URR, 2007

5.3.2.9. Prihvatljivi izdaci

Prihvatljivi izdaci su ograničeni na:

- Izgradnju ili poboljšanje nepokretne imovine;
- kupnju nove mehanizacije i opreme, uključujući računalni softver do tržišne vrijednosti imovine;
- opći troškovi vezani za izdatke o kojima se govori u dvije točke gore, poput naknade arhitekata, inženjera i drugih konzultanata, studije izvedivosti, dobivanja prava na patente do granične vrijednosti od 12% koja se spominje u dvije točke gore, od kojih su troškovi poslovnog plana prihvatljivi do 2%, ali ne više od 2.000 Eura
- prihvatljivi troškovi se utvrđuju isključujući PDV
- oprema, pod uvjetom da je razdoblje amortizacije više od 1 godine što treba biti prikazano u poslovnom planu.
- Detaljne odredbe će biti definirane u Sektorskom sporazumu kako je određeno Člankom 7 EC Uredbe br. 718/2007.

5.3.2.10. Iznos potpore

Iznosi prikazani u HRK su indikativni.

Intenzitet potpore iskazan kao udio javne potpore u prihvatljivim izdacima investicije iznosi do 50%.

Maksimalni prihvatljivi izdatak po ulaganju (projektu) je 150.000 EUR (1.095.000 HRK), osim u obnovljive izvore energije gdje je maksimalni prihvatljivi izdatak po ulaganju 675.000 EUR (5.000.000 HRK).

Dozvoljena su maksimalno tri prihvatljiva ulaganja po korisniku unutar vremenskog okvira IPARD-a, od kojih samo jedan može biti za obnovljive izvore energije. Prijava za slijedeće ulaganje se može podnijeti tek nakon dovršenja (završnog plaćanja) prethodnog ulaganja.

Za trajanja IPARD programa, u sklopu mjere 302, korisnik može ostvariti potporu, neovisno o ukupnoj vrijednosti investicije, za prihvatljive izdatke koji ne prelaze:

- EUR 975.000, ukoliko se jedno od ulaganja odnosi na obnovljive izvore energije ili
- EUR 450.000, u ostalim sektorima.

Plaćanja za ulaganja bit će primljena u jednom obroku u skladu s detaljima utvrđenim u ugovoru potpisanom s Agencijom za plaćanja.

5.3.2.11. Okvirni proračun

Tablica 5-20: Okvirni proračun za Mjeru 302 po godini - €

Sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012		
Javni trošak, od čega	2.380.000	0	2.666.000	2.600.000	2.650.000	3.098.495	13.394.495	100,0%	50,0%
EU udio	1.785.000	0	1.999.500	1.950.000	1.987.500	2.323.871	10.045.871	75,0%	
HR udio	595.000	0	666.500	650.000	662.500	774.624	3.348.624	25,0%	
Privatni trošak	2.380.000	0	2.666.000	2.600.000	2.650.000	3.098.495	13.394.495		50,0%
UKUPNI trošak	4.760.000	0	5.332.000	5.200.000	5.300.000	6.196.990	26.788.990		100,0%

Izvor: MP, UD 2012

Tablica 5-21: Okvirni proračun za Mjeru 302 po godini i sektoru - €

Sektor	%	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012
Ruralni turizam	41,0	1.951.600	0	2.186.120	2.132.000	2.173.000	2.540.766	10.983.486
Tradicijski obrti	7,0	333.200	0	373.240	364.000	371.000	433.789	1.875.229
Direktna prodaja	7,0	333.200	0	373.240	364.000	371.000	433.789	1.875.229
Prerada na gospodarstvu	18,0	856.800	0	959.760	936.000	954.000	1.115.458	4.822.018
Usluge	10,0	476.000	0	533.200	520.000	530.000	619.699	2.678.899
Slatkovodna akvakultura	5,0	238.000	0	266.600	260.000	265.000	309.850	1.339.450
Proizvodnja gljiva	5,0	238.000	0	266.600	260.000	265.000	309.850	1.339.450
Obnovljivi izvori energije	7,0	333.200	0	373.240	364.000	371.000	433.789	1.875.229
Ukupno sektori	100,0	4.760.000	0	5.332.000	5.200.000	5.300.000	6.196.990	26.788.990

Izvor MP, UD 2012

5.3.2.12. Pokazatelji

Tablica 5-22: Očekivani broj prihvatljivih ulaganja po sektoru

Sektor	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ukupno
Ruralni turizam	13	13	13	13	13	13	13	91
Tradicijski obrti	5	5	5	5	5	5	5	35
Izravna prodaja	10	10	10	10	10	10	10	70
Pogoni za preradu na farmi	9	9	9	9	9	9	9	63
Ruralne usluge	5	5	5	5	5	5	5	35
Slatkovodna akvakultura	3	3	3	3	3	3	3	21
Obnovljivi izvori energije	2	2	2	2	2	2	2	14
Ukupno	47	47	47	47	47	47	47	329

Izvor: MPRRR - URR, 2009

Tablica 5-23: Pokazatelji za Mjeru 302

Razina praćenja/procjene	Ciljevi	Odgovarajući pokazatelji	Vrsta pokazatelja	Ciljana vrijednost 2007-2013
Mjera 302	Poticati diversifikaciju poljoprivrede prema nepoljoprivrednim djelatnostima	izlazni	Broj zaprimljenih prijava (raspodjela po regiji, starosti, pravni status, sektoru)	380
			Broj odobrenih prijava (raspodjela po regiji, starosti, pravni status, sektoru)	350
			Broj korisnika (raspodjela po regiji, starosti, pravni status, sektoru)	329
			Ukupni opseg ulaganja. milijun € (raspodjela po regiji, starosti, pravni status, sektoru)	39.495.253
Os 3	Poboljšati kvalitetu života u ruralnim područjima i diversifikacija gospodarskih aktivnosti	rezultat	Povećanje bruto dodane vrijednosti (BDV) poduzeća koja su dobila potporu, %	5
			Stvoreni broj radnih mjesta	329
Program	Poboljšati kvalitetu života u ruralnim područjima	učinak	Gospodarski rast – neto dodana vrijednost u standardu kupovne moći (SKM), %	5
			Proizvodnost rada - promjena u bruto dodatnoj vrijednosti po ekvivalentu punog	5

291

Verzija od 14. prosinca 2007., izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

radnog vremena (BDV/FTE), %

Izvor: UD, 2012

5.3.2.13. Administrativna provedba

Mjeru će provesti Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja).

Svi koji se prijavljuju trebaju dostaviti obrasce za prijavu, pravovremeno, ispravno ispunjene, te poslovne planove zajedno s drugom traženom dokumentacijom Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agenciji za plaćanja).

Prijava za potporu u okviru ove mjere ne može se kombinirati s prijavama za druge mjere.

Koristit će se sustav rangiranja i formirati rang lista, te će prioritet imati ulaganja s većim bojem bodova. Detaljne odredbe o administrativnoj strukturi i postupcima je objašnjen u poglavlju 6.1.2.1.

5.3.2.14. Geografski opseg mjere

Ova je mjera prihvatljiva za korisnike u ruralnim područjima Republike Hrvatske kako je određeno u poglavlju 2.1.3 i u skladu s kriterijima određenim u poglavlju 5.3.2.7.

5.4. MJERA 501: TEHNIČKA POMOĆ

5.4.1.1. Pravna osnova

Mjera obuhvaća usluge tehničke pomoći. Ova usluga je opravdana za potporu troškovima vezanim za provedbu Programa kako je navedeno u stavku 4 dolje.

Mjera se odnosi na tehničku pomoć reguliranu Člankom 182 IPA provedbene Uredbe (EK) br. 718/2007.

5.4.1.2. Cilj

Ciljevi ove mjere su pomoć naročito pri provedbi i praćenju programa i mogućim naknadnim izmjenama. Kao potpora ovim ciljevima, ciljevi uključuju:

- Pružanje potpore praćenju programa
- Osiguravanje odgovarajućeg toka informacija i publiciteta
- Potpora studijama, posjetima i seminarima
- Pružanje potpore neovisnim ekspertizama
- Pružanje potpore ocjenjivanju programa
- Pružanje potpore budućoj provedbi nacionalne mreže za ruralni razvoj

5.4.1.3. Povezanost s drugim mjerama

Ova mjera će pokrivati potrebe tehničke pomoći za sve mjere Programa.

5.4.1.4. Prihvatljivi izdaci (radnje)

U okviru ove mjere prihvatljive su slijedeće radnje ako su obuhvaćene akcijskim planom tehničke pomoći koji je prethodno odobrio Odbor za praćenje:

- Izdaci sastanaka Odbora za praćenje, uključujući troškove svih stručnjaka i drugih sudionika, gdje se njihova prisutnost smatra potrebnom za osiguravanje učinkovitog rada Odbora
 - ostali izdaci potrebni za obavljanje dužnosti Odbora za praćenje koje spadaju u slijedeće kategorije:
 - Stručnu pomoć za razmatranje i ispitivanje programskih osnova i pokazatelja
 - stručnjake za pomoć ili savjetovanje Odbora za praćenje što se tiče provedbe i funkcioniranja postupaka praćenja
 - izdaci vezani za sastanke i pomoćne zadaće radnih skupina
 - seminare
- izdaci informativnih i reklamnih kampanja, uključujući troškove štampanja i distribucije.
- troškovi prijevoda i tumačenja na zahtjev Komisije, ne uključujući one potrebne za primjenu okvirnih, sektorskih i financijskih sporazuma.
- izdaci vezani uz posjete i seminare. Svaka posjeta i seminar zahtijevaju podnošenje pravovremenog pisanog izvješća Odboru za praćenje.
- izdaci vezani za pripremu mjera u programu za osiguranje njihove učinkovitosti, uključujući one mjere čija je primjena predviđena u kasnijoj fazi. Takve pripremne aktivnosti također obuhvaćaju „Stjecanje vještina” za pripremanje provedbe mjere „Priprema i provedba lokalnih ruralnih razvojnih strategija” dok mjera ne bude akreditirana.
- izdaci za ocjenjivanja (evaluacije) programa
- izdaci vezani za uspostavu i rad nacionalne mreže koja podupire koordinaciju aktivnosti za pripremu i provedbu lokalnih ruralnih razvojnih strategija. To također može obuhvatiti izdatke vezane za buduću uspostavu nacionalne ruralne razvojne mreže u skladu s EU propisima za države članice kao i izdatke vezane za sudjelovanje u Europskoj mreži za ruralni razvoj regulirano Člankom 67 Uredbe Vijeća (CE br. 1698/2006).

5.4.1.5. Krajnji korisnici

Korisnici aktivnosti u okviru mjere Tehničke pomoći su Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Upravna direkcija programa.

5.4.1.6. Kriterij prihvatljivosti

O prihvatljivim izdacima će se izvještavati u kontekstu godišnjih izvješća.

Izdatak se može također temeljiti na paušalnim iznosima (kao po danu), sukladno uvjetima i iznosima koji se primjenjuju u hrvatskom javnom sektoru za slične radnje u kojima nema sufinanciranja Zajednice. Svi izdaci koji se odnose na stručnjake i ostale sudionike će biti ograničeni na one iz i one koje idu u države kandidate i zemlje članice.

Za ovu mjeru radnje koje se financiraju ili će se financirati u okviru twining sporazuma ili drugih projekata koje će se podupirati u okviru drugih IPA komponenti neće biti prihvatljive.

5.4.1.7. Visina potpore

Doprinos Zajednice prihvatljivim izdacima će biti ograničen na 80% ukupnih javnih izdataka. Očekuje se da oko 30% mjere Tehničke pomoći godišnje bude dodijeljeno za podmjeru 1 u okviru mjere 202 "Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja".

5.4.1.8. Okvirni proračun

Tablica 5-24: Okvirni proračun za Mjeru 501 po godini - €

sastavni dio	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012	
Javni trošak, od čega	956.250	0	1.290.000	650.000	662.500	645.520	4.204.270	100,0%
EU udio	765.000	0	1.032.000	520.000	530.000	516.416	3.363.416	80,0%
HR udio	191.250	0	258.000	130.000	132.500	129.104	840.854	20,0%
Privatni trošak	0	0	0	0	0	0	0	
UKUPNI trošak	956.250	0	1.290.000	650.000	662.500	645.520	4.204.270	

Izvor MP, UD 2012

5.4.1.9. Pokazatelji

Tablica 5-25: Pokazatelji za Mjeru 501

	Aktivnosti/pokazatelji	Izlazni pokazatelji	Ciljana vrijednost
1.	Aktivnosti vezane za rad Odbora za praćenje	Broj sastanaka Odbora za praćenje	14
		Broj aktivnosti radnih skupina Odbora za praćenje (sastanci, seminari, radionice tijekom godine)	21
		Studijska putovanja za članove Odbora za praćenje	2
2.	Seminari, radionice (uključujući i rad Nacionalne ruralne mreže)	Broj usavršavanja za usvajanje vještina u okviru IPARD-a	21
		Broj sudionika na seminarima i radionicama	420
3.	Međunarodni seminari i studijska putovanja	Broj međunarodnih seminara i studijskih putovanja	20
		Broj sudionika na međunarodnim seminarima	30

		Broj sudionika na studijskim putovanjima	30
4.	Stručnjaci koji pomažu i savjetuju Odbor za praćenje, njegove radne skupine, odbor za osnivanje Nacionalne ruralne mreže, o pitanjima provedbe i praćenja programa, uključujući tehničke savjetnike i pravnu podršku	Broj ugovorenih stručnjaka	6
		Broj studija pripremljenih od strane stručnjaka	6
		Broj dana stručnjaka	180
5.	Promotivna kampanja	Broj promotivnih kampanje	21
		Broj letaka	50.000
		Broj TV i radio prezentacija	50
		Broj publikacija	10.000
		Broj izložbenih prostora	30
		Broj potencijalnih korisnika	100.000
6.	Prijevod i priprema dokumenata traženih od strane EC ili za sastanke sa EC	Broj dokumenata	40

7.	Podizanje svijesti ljudi na lokalnoj razini o sudjelovanju u stvaranju lokalnog partnerstva kroz stjecanje vještina i kreiranje lokalne razvojne strategije – promotivna kampanja za potencijalne LAG-ove, seminari, radionice, konferencije, sastanci, brošure, radio i TV prezentacije, letci, internet oglašavanje, izrada web stranica	Broj realiziranih promotivnih aktivnosti	21
		Broj održanih usavršavanja, radionica, seminara	21
		Broj sudionika po regiji, LAG-u, instituciji	420
		Broj ugovorenih domaćih stručnjaka	5
		Broj ugovorenih međunarodnih stručnjaka	2
8.	Podaci o potencijalnim LAG-ovima	Broj potencijalnih LAG-ova	15
		Broj lokalnih razvojnih strategija	15

Izvor: MPRRR - URR, 2011

6. Administrativna organizacija i provedba

Upravljačka struktura IPA-e će se graditi na iskustvu postojećih sustava za upravljanje EU sredstvima za PHARE, ISPA-u i SAPARD i osigurati odgovarajući prijenos znanja i vještina.

Na temelju nacrtu IPA provedbene Uredbe Europske Komisije, Vlada je usvojila svoju uredbu³⁶, koja određuje specifične ustanove za uloge upravljanja i provedbe određene u Članku 21 IPA provedbene Uredbe (EK) br. 718/2007, te u skladu s tim određuje njihove funkcije.

Sveukupna koordinacija IPA-e u hrvatskoj je na Središnjem državnom uredu za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU (SDURF). Osim što je zadužen za koordinaciju EU pomoći Hrvatskoj, SDURF je također odgovoran za uređenje hrvatske nacionalne razvojne strategije i praćenja njene provedbe, u suradnji s drugim središnjim državnim ustanovama. Taj dio ovlaštenja SDURF-a osigurava da intervencije koje financira IPA budu duboko ugrađene u nacionalnu razvojnu politiku, osiguravajući strateški fokus i dodatnu vrijednost EU pomoći.

SDURF nadzire provedbu svih pet komponenti IPA-e. Zadaća Nacionalnog IPA koordinatora je dodijeljena državnom tajniku SDURF-a, koji će biti imenovan kao Nacionalni IPA koordinator.

Dužnosnik nadležan za akreditaciju (DNA, engl. CAO) bit će odgovoran za izdavanje, praćenje i obustavljanje ili povlačenje akreditacije nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda, u skladu sa Člancima 12 i 15 IPA provedbene uredbe. On/ona će biti dužnosnik kojeg imenuje Vlada RH.

Ulogu Nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje (NDO, engl. NAO) će vršiti državni tajnik Ministarstva financija. NDO će predsjedati Nacionalnim fondom i imat će potpunu odgovornost za financijsko upravljanje sredstvima EU u Hrvatskoj, kako je regulirano Člancima 25 i 27 IPA provedbene uredbe (EK) br. 718/2007 i Članka 4 uredbe Vlade RH. Nacionalni fond će raditi u okviru Ministarstvu financija. Djelovat će kao središnja riznica kroz koju su kanalizirana sredstva EU, te će biti zadužen za financijsko upravljanje pomoći u okviru IPA-e, prema Članku 26 provedbene Uredbe i Članka 4 Uredbe Vlade RH.

Revizijsko tijelo nadležno za IPA program će biti odgovorno za pripremanje i ispunjavanje godišnjeg revizijskog radnog plana namijenjenog za verificiranje upravljanja i sustave kontrole u okviru IPA programa, te pouzdanosti računovodstvenih podataka vezanih za korištenje programa. Također će podnositi izvješće Nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje i Europskoj Komisiji o reviziji izvršenoj u okviru IPA programa. Organizacijska jedinica Ministarstva financija odgovorna za vanjsku reviziju EU sredstava će biti revizijsko tijelo za IPA program.

³⁶ “Uredba o sadržaju i opsegu odgovornosti i mandatu nadležnih tijela za upravljanje Instrumentom pretpristupne pomoći”, 8. veljače 2007 (NN 18/07).

Nacionalni fond je tijelo Ministarstva financija koji je nadležan za središnji proračun. Nacionalni fond djeluje kao centralna riznica i zadužen je za zadaće financijskog upravljanja potporom u okviru IPA uredbe, a za to je odgovoran Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje.

On/ona će biti posebno zadužen za organizaciju bankovnih računa, traženje sredstava od Komisije, autorizaciju transfera sredstava primljenih od Komisije IPARD Agenciji, te podnošenje financijskih izvješća Komisiji.

6.1. IPARD – OPERATIVNA STRUKTURA

Operativna struktura IPARD programa se sastoji od:

- Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva, Uprave za održivi razvoj seoskog prostora, s funkcijom Upravne direkcije;
- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja), s funkcijom provedbenog tijela (IPARD Agencija za plaćanja).

6.1.1. Upravna direkcija

Funkcija IPARD Upravne direkcije je dodijeljena MPRRR-u, Upravi za održivi razvoj seoskog prostora (URR) regulirana Uredbom o opsegu i sadržaju odgovornosti, te ovlastima tijela nadležnih za upravljanje Instrumentom pretprijetne pomoći (NN 34/08)

Zadaće upravne direkcije su:

- Odobravanje kriterija za odabir projekata koji se financiraju u okviru provedbi PRR-a;
- Izrada nacionalnih provedbenih zakona,
- Sudjelovanje u povjerenstvima za izradu PRR-a 2007-2013,
- Uspostava odgovarajućih sustava za prikupljanje i vođenje statističkih i drugih podataka potrebnih za praćenje programa,
- Informiranje svih korisnika PRR-a
- potrebama pružanja i vođenja podataka o učincima programa.
- provođenju svih aktivnosti praćenja potrebnih za osiguranje pravovremene provedbe programa
- Prosljeđivanje rezultata praćenja i ocjene Odboru za praćenje i Europskoj Komisiji,
- Formiranje Odbora za praćenje i izrada materijala za potrebno praćenje provedbe programa prema pravilniku Odbora za praćenje.
- Širenje javnih informacija, kako je regulirano Člankom 76 Uredbe 1698/2005,
- Skupljanje godišnjih izvješća o napretku, njihovo prosljeđivanje Odboru za praćenje, te zatim, Europskoj Komisiji,

Načelnik URR je na čelu Upravne direkcije i kao takav je:

- Odgovoran za sve sadržaje vezane za PRR 2007-2013. Tajništvo je izravno odgovorno načelniku Upravne direkcije, te zaduženo je za koordinaciju na razini programa i prioriteta, administrativnu potporu, te funkcije tajništva Odboru za praćenje.

Upravna direkcija će odobravati kriterije za odabir projekata, prati prikupljanje podataka za praćenje i procjenu, informirati korisnike o njihovim obvezama koje proizlaze iz PRR 2007-2013, informirati javnost o povlasticama PRR 2007-2013 i osigurati uravnotežen tok informacija između MPRRR-a i IPARD Agencije za osiguranje učinkovite provedbe PRR 2007-2013. Upravna direkcija je zadužena za sastavljanje godišnjih i drugih izvješća za Odbor za praćenje, uključujući dokumente vezane za praćenje provedbe RDP 2007-2013.

Upravna direkcija podliježe reviziji i akreditaciji, kako nacionalnoj tako i od strane EU. Zadaće i vrijeme akreditacije određuje EK.

Upravna direkcija i Agencija za plaćanje djeluju u skladu s nacionalnom Uredbom o opsegu i sadržaju odgovornosti, te ovlastima tijela nadležnih za upravljanje Instrumentom pretpristupne pomoć (NN 58/06).

6.1.2. Agencija za plaćanja (IPARD Agencija)

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Agencija za plaćanja) je jedino akreditirano tijelo za provedbu mjera u okviru SAPARD programa u Hrvatskoj i ima ulogu SAPARD Agencije (u daljnjem tekstu: Agencija za plaćanja).

RTSPP je utemeljena 2001. za provedbu nacionalnih mjera i 2005. RTSPP preuzima ulogu SAPARD Agencije u Hrvatskoj.

Prva nacionalna akreditacija za provedbu SAPARD programa je izdana RTSPP-u u ožujku 2006, a prva akreditacija Europske Komisije u rujnu 2006.

U skladu s Uredbom o opsegu i sadržaju odgovornosti te ovlastima tijela nadležnih za upravljanje Instrumentom pretpristupne pomoć, Agencija za plaćanja će vršiti funkcije koje obuhvaćaju:

- Agencija za plaćanja je odgovorna za upravljanje i provedbu programa potpore u okviru IPARD-a u skladu s načelom dobrog financijskog upravljanja.

Agencija za plaćanja će vršiti slijedeće provedbene zadatake i zadatke plaćanja:

- Organizaciju postupaka nadmetanja, postupke dodjele potpore, osiguranje ugovaranja i plaćanja, te povrata od krajnjih korisnika
- Osigurati da NAO, Nacionalni fond i Upravna direkcija dobiju sve potrebne informacije kako bi mogli vršiti svoje zadatke;
- Odabir i provjeru radnji u skladu s kriterijem i mehanizmima primjenjivim na IPARD Programe, te zadovoljavajući relevantne nacionalne propise i propise Zajednice;
- Vršiti provjere kako bi se osiguralo kako su navedeni troškovi stvarno nastali u skladu s primjenjivim propisima, proizvodi ili usluge izvršeni u skladu s odlukom o odobrenju, te kako su zahtjevi za plaćanje krajnjih korisnika ispravni. Te će provjere obuhvaćati financijske, administrativne, tehničke i fizičke aspekte radnji, prema potrebi;
- Objavljivanje poziva na podnošenje prijava i objavljivanja uvjeta prihvatljivosti;
- Provjera prijava za odobrenje projekata prema uvjetima prihvatljivosti, te usklađenost sa sporazumima uključujući gdje je potrebno, odredbe javne nabave; (vidi postupke javnog natječaja gore);
- Utvrđivanje ugovornih obveza pisanim putem između IPARD Agencije i krajnjih korisnika uključujući informacije o mogućim sankcijama u slučaju

neudovoljavanje obvezama i, ako je potrebno, izdavanje odobrenja za početak rada;

- Vršenje provjera na licu mjesta kako bi se utvrdila prihvatljivost prije i nakon odobrenja projekta;
- Daljnje radnje za osiguranje napretka projekata koji se provode;
- Izvještavanje o napretku mjera koje se provode prema pokazateljima;
- Pobrinuti se da je krajnji korisnik svjestan doprinosa Zajednice projektu;
- Agencija za plaćanja ima odgovarajuće interne kontrole, posebno kontrole vezane za dobro financijsko upravljanje.

Odjel za reviziju Agencije za plaćanja ima nezavisnu ispitivačku funkciju iznad operativne razine Agencije za plaćanja koja obuhvaća slijedeće:

- Provjeru zakonitosti, regularnosti i pravovremenosti rada Agencije za plaćanja i procjena trenutnog statusa i usporedba s traženom situacijom;
- Prepoznavanje i procjena uzroka svakog odstupanja od propisanog rada Agencije za plaćanja;
- Definiranje radnji ili njihovo poboljšanje, radni procesi, zaštita imovine, te sprečavanje i otkrivanje nepravilnosti i prijevara u radu Agencije za plaćanja.

Agencija za plaćanja ima sustav za sprječavanje i izvještavanje o nepravilnostima, te sumnjama na prijevaru. Središnja jedinica za provedbu postupaka u slučaju otkrivanja, te sprječavanje i izvještavanje o nepravilnostima i sumnjama na prijevaru je odjel za kontrolu mjera u okviru SAPARD programa, koji podnosi izvješća Nacionalnom fondu.

Agencija za plaćanja ima sustav za upravljanje rizikom koji se temelji na Metodologiji upravljanja rizikom.

6.1.2.1. Opis postupaka u okviru Agencije za plaćanja

Korisnici potpora u okviru mjera IPARD programa pravovremeno podnose prijave i poslovne planove zajedno s drugom traženom dokumentacijom Agenciji za plaćanja. Agencija za plaćanja posjeduje pisane upute i priručnike, kontrolne liste i sustave izvještavanja za obradu prijave, njihovo odobravanje i izračun iznosa potpore u skladu s IPARD programom 2007-2013.

Korisnik će podnijeti projekt prije odobravanja, ako je potrebno (bit će propisano Pravilnikom) relevantnim veterinarskim službama i službama koje vode brigu o zaštiti okoliša. Ako je važno, projekt će prvo trebati dobiti odobrenje veterinarske i službe za zaštitu okoliša.

Prijave ispunjavaju korisnici na obrascima koji su u skladu sa zahtjevima iz Pravilnika o provedbi IPARD Programa (bit će pripremljen i objavljen nakon odobrenja programa) i javnog natječaja. Detaljne administrativne provjere se vrše prije odobrenja prijave kako bi se utvrdila njena potpunost, pravovremenost te jesu li zahtjevi za odobrenje prijave zadovoljeni. Provjere se dokumentiraju na detaljnim predlošcima kontrolnih lista.

Prijave koje pristignu kompletne, pravodobno te u skladu sa zahtjevima Pravilnika i javnog natječaja biti će pregledane prema redoslijedu zaprimanja. Nakon provjere kompletnosti zahtjeva u administrativnoj kontroli od strane Agencije i kontrole na licu mjesta, bit će formirana prema kriterijima rangiranja.

Rang lista će se izraditi i projekti selektirati nakon svakog poziva za prijavu. U slučaju kada postoji više projekata s istim brojem bodova prema kriterijima rangiranja odabrati će se onaj s ranijim datumom podnošenja potpunog zahtjeva.

Primijenit će se sustav rangiranja i rang lista formiran a prednosti će se davati ulaganjima s većim brojem bodova. Odabir prihvatljivih projekata provodi se pomoću kriterija koji su navedeni u svakoj od tehničkih mjera iz poglavlja: 5.1.1.8, 5.1.2.8, 5.3.1.8 i 5.3.2.8. Nakon administrativne kontrole odjel za kontrolu mjera će kontrolirati prihvatljive prijave na licu mjesta.

Nakon administrativne kontrole i kontrole na licu mjesta projekti prihvatljivi za financiranje će biti ugovoreni sve dok dodijeljena sredstva ne budu u potpunosti iskorištena.

Postupak provjere zahtjeva za plaćanje je isti kao gore navedeni postupak za provjeru prijave.

Odjel Financijskih poslova će pripremiti i poslati Zahtjev za sredstva Nacionalnom fondu. U skladu sa Zahtjevom za sredstva, NF će izvršiti prijenos sredstava na IPARD EURO račun Agencije za plaćanja. Agencija za plaćanja je obvezan prenijeti sredstva istog dana s IPARD EURO računa na bankovni račun korisnika.

Odjel računovodstva će vršiti knjigovodstvo obveza, plaćanja, dužnika i naplata. Također će pripremati financijska izvješća u zadanim vremenskim okvirima.

Nakon završetka projekta, veterinarska služba i služba za zaštitu okoliša će izvršiti kontrolu i utvrditi jesu li poštivani standardi Zajednice što je opći kriterij prihvatljivosti.

Sve odredbe gore navedene podliježu akreditaciji i moguće izmjene i konačne odredbe će biti utvrđene u priručniku Agencije za plaćanja

6.2. ADMINISTRATIVNE MJERE USMJERENE IZBJEGAVANJU DVOSTRUKOG FINANCIRANJA

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (IPARD Agencija) će voditi računa o izbjegavanju dvostrukog financiranja u poljoprivredi od strane Europske Zajednice putem IPARD programa i drugih pretprijetnih fondova, te o sprečavanju preklapanja s drugim nacionalnim i međunarodnim financijskim izvorima.

Izbjegavanje dvostrukog financiranja u provedbi IPARD programa vršit će se na slijedeći način:

- na svakoj potvrdi vraćenoj korisniku bit će pečat
- Razvoj baze podataka koja se odnosi na sredstva odobrena svakom korisniku IPARD programa ili drugog sustava potpore;
- Vršenje verifikacije uz pomoć navedene baze podataka prije provedbe svakog plaćanja iz IPARD programa.

Ovi se alati trebaju regulirati putem Memoranduma Nacionalnog fonda i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju kako bi se izvršila verifikacija prije plaćanja.

Detaljne odredbe o tome kako spriječiti dvostruko financiranje će razraditi IPARD Agencija (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju).

Strukture i tijela za upravljanje i provedbu pretpristupne pomoći bit će regulirane Okvirnim sporazumom između Republike Hrvatske i EU, te će uključivati IPA Odbor za praćenje, u dogovoru s Komisijom, kako bi se osigurala usklađenost i koordinacija u provedbi IPA komponenti.

Što se tiče mjera u okviru komponente Razvoj ljudskih resursa, tu ne može doći do preklapanja s ovim Programom. Komponenta Razvoj ljudskih resursa doprinosi gospodarstvu jačanjem tržišta rada (usavršavanje i obrazovanje, što je komplementarno ulaganjima u okviru IPARD-a).

Postoji mogućnost preklapanja između komponente Regionalnog razvoja i IPARD-a. Koordinacija mjera s IPARD mjerama će se vršiti sustavno putem uključivanja predstavnika MPRRR-a u radnu skupinu komponente Regionalnog razvoja. Ulaganja u osnovnu infrastrukturu predložena u okviru IPARD-a su uglavnom usmjerena na povećanje kvalitete svakodnevnog života. U slučaju Regionalnog razvoja specifični projekti će biti usmjereni na potporu gospodarskim aktivnostima. Druga komponenta prioriteta ruralnog razvoja u okviru IPARD-a se odnosi na izravna ulaganja u obrte i gospodarstva u svrhu jačanja ruralnih turističkih usluga i izravne prodaje poljoprivrednih proizvoda. Zasad nema preklapanja s ovom komponentom: prvo, zato što usluge vezane za turizam i infrastrukturu predviđene u okviru komponente Regionalnog razvoja su javnog karaktera i drugo, jer ulaganja u MSP nisu usmjerena na MSP u poljoprivredi ili ruralnom turizmu.

IPARD mjere će dopuniti provedbu Nacionalne strategije za poljoprivredu i ribarstvo. Na temelju Zakona o državnoj potpore u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, Vlada RH podupire razvoj poljoprivrednog sektora i ruralnih područja putem nacionalne programa potpore. Nacionalna potpora je usmjerena na široki spektar korisnika (poljoprivrednici, nekomercijalni proizvođači, lokalna samouprava, udruge i zadruge, itd.) i široki spektar ulaganja.

S druge strane, IPARD sredstva su usmjerena na ograničeni broj sektora, prihvatljiva ulaganja i krajnje korisnike. One su usmjerene na održive proizvođače, s jasnim prioritetnim ciljem da im se pomogne u približavanju standardima Zajednice i omogućiti konkurentnost. Nacionalne potpore i IPARD sredstva na taj način dopunjuju jedni drugo pružajući potrebnu potporu različitim korisnicima s podjelom ciljeva (vidi Tablica 6-1).

Tablica 6-1: Komplementarnost i razgraničenja između nacionalnih programa potpore i IPARD programa

IPARD mjere	Odgovarajući nacionalni programi potpore	Razgraničenja/komplementarnost	
		IPARD	Nacionalni programi potpore
Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Program kapitalnih ulaganja (CIS)	Ciljani korisnici u skladu s veličinom/razinom proizvodnje Moguće financiranje ulaganja vlastitim resursima Potpora od 50% do 75% prihvatljivih troškova Minimalna vrijednost ulaganja 13.500 EUR Fiksni iznos vrijednosti ulaganja po korisniku Kupnja životinja,	Nema kriterija veličine/razine proizvodnje za sudjelovanje u programu Financiranje samo kreditom Potpora do 25% iznosa kredita, no ne više od 34.153 kn/godina po korisniku Minimalni iznos kredita 10.928 EUR Kupnja životinja, mehanizacije i poljoprivrednog zemljišta je prihvatljiva

		mehanizacije ili poljoprivrednog zemljišta nisu prihvatljivi Podizanje višegodišnjih nasada nije prihvatljivo Ulaganja u navodnjavanje nisu prihvatljiva Ulaganja u ribarski sektor nisu prihvatljiva Usklađenost s relevantnim standardima Zajednice na kraju ulaganja je opći kriterij prihvatljivosti	Podizanje višegodišnjih nasada je prihvatljivo Ulaganja u navodnjavanje su prihvatljiva Kupnja ribarskih brodova je prihvatljiva Nije vezano za usklađenost sa standardima Zajednice
	Nacionalni operativni programi (NOP) za goveda, svinje, voće i povrće		Financiranje samo putem HBOR kredita Potpota omogućena putem CIS-a prema gore opisanim uvjetima (uz izuzetak maksimalnog iznosa po korisniku od 68.500 EUR u sektoru goveda i 137.000 EUR u sektoru svinja) Kupnja životinja, mehanizacije i poljoprivrednog zemljišta je prihvatljiva Podizanje višegodišnjih nasada je prihvatljivo Ulaganja u navodnjavanje su prihvatljiva Nije vezano za usklađenost sa standardima Zajednice
Prerada i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda	Program kapitalnih ulaganja (CIS)	Ciljani korisnici prema veličini/razini proizvodnje Moguće financiranje ulaganja vlastitim resursima Potpota do 50% prihvatljivih troškova Minimalna vrijednost ulaganja 33.800 EUR Fiksni iznos vrijednosti ulaganja po korisniku Izgradnja novih pogona za preradu u sektoru mlijeka i mesa nije prihvatljiva Ulaganja u poduzeća s EU izvoznim brojem nisu prihvatljiva Ulaganja u sektor voća i povrća vezana za nacionalnu mjeru za uspostavu proizvođačkih organizacija	Nema kriterija veličine/razine proizvodnje za sudjelovanje u programu Financiranje samo kreditima Potpota do 25% iznosa kredita, no ne više od 34.153 kn/godina po korisniku Minimalni iznos kredita 10.928 EUR Izgradnja prihvatljiva u svim poljoprivrednim sektorima Poduzeća s EU izvoznim brojem su prihvatljiva za potporu Nije vezano za usklađenost sa standardima Zajednice

		Usklađenost s relevantnim standardima Zajednice na kraju ulaganja kriterij prihvatljivosti	
Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika	Nema odgovarajuće nacionalne mjere	/	/
Priprema i provedba lokalnih ruralnih razvojnih strategija	Nema odgovarajuće nacionalne mjere	/	/
Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture	Nema odgovarajuće nacionalne mjere		
Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti	Shema programa ruralnog razvoja	Ciljani korisnici prema veličini/razini proizvodnje Ograničena prihvatljiva ulaganja Potpora do 50% prihvatljivih troškova Fiksna ukupna vrijednost prihvatljivih ulaganja	Različiti korisnici (poljoprivrednici, ribari, udruge, zadruge, jedinice lokalne samouprave, škole, javne ustanove, NVO) Iznos i udio potpore definiran u javnom natječaju prema vrsti radnji

Izvor : MPRRR - URR

7. Financijski plan, razina potpore i razina EU doprinosa

Sukladno Članku 173 IPA provedbene Uredbe (EC) br. 718/2007, udio javnih sredstava se razlikuje od mjere do mjere.

Za ulaganja u okviru Prioriteta 1, udio javnih sredstava u ulaganjima iznosi do 50%, a doprinos podnositelja iznosi do 50%. U javnim sredstvima EU komisija doprinosi s 75% i RH s 25%.

Za ulaganja u okviru Prioriteta 2, udio javnih sredstava u prihvatljivim ulaganjima iznosi do 100%. U javnim sredstvima EU Komisija doprinosi s 80% i RH s 20%.

Za ulaganja u okviru Prioriteta 3, za mjeru "Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti" omjer javnog i privatnog financiranja iznosi: do 50% odobrenog ulaganja se plaća iz javnih sredstava i do 50% iz privatnih. Javna sredstva financiranja se sastoje od udjela Europske Komisije u iznosu od 75% i udjelu RH u iznosu od 25%. Za ulaganja u okviru mjere "Poboljšanje ruralne infrastrukture" ukupni iznos će biti omogućen iz javnih sredstava koja se sastoje od 75% i 25% od sredstava Europske Komisije i Hrvatske redoslijedom kojim su navedene.

Provedba mjere „Tehnička pomoć, informativne i promotivne aktivnosti“ pokriva Europska Komisija u iznosu od 80% i RH u iznosu od 20%.

Tablica 7-1: Financijski plan, EU doprinos po godini - €

Sastavni dio	2007	2008*	2009	2010	2011	2012	2007-2012
UKUPNO EU doprinos	25.500.000	276.145	25.800.000	26.000.000	26.500.000	25.820.793	129.896.938

Izvor: MP, UD 2012

* Od inicijalne alokacije od 25.600.000€ za 2008. godinu izvršen je povrat u iznosu od 25.323.855€

Tablica 7-2: Financijski plan, javni trošak po osima, 2007 – 2012 - €

Os	EU udio		HR udio		Ukupni javni trošak	
	€	%	€	%	€	%
Os 1	81.910.789	75,0	27.303.597	25,0	109.214.386	100,0
Os 2	4.439.248	80,0	1.109.812	20,0	5.549.060	100,0
Os 3	40.183.485	75,0	13.394.495	25,0	53.577.980	100,0
Mjera 501 (TP)	3.363.416	80,0	840.854	20,0	4.204.270	100,0
Ukupni trošak	129.896.938		42.648.758		172.545.696	

Izvor: MP, UD 2012

Tablica 7-3: Okvirni proračun, raspodjela po osima i mjerama, 2007 – 2012-€

Os/mjera	Javni trošak	Privatni trošak	Ukupni trošak
Os 1, od čega:	109.214.385	109.214.385	218.428.771
Mjera 101	54.791.289	54.791.289	109.582.579
Mjera 103	54.423.096	54.423.096	108.846.192
Os 2, od čega:	5.549.060	0	5.549.060
Mjera 201	1.860.921	0	1.860.921
Mjera 202	3.688.139	0	3.688.139
Os 3, od čega	53.577.980	13.394.495	66.972.475
Mjera 301	40.183.485	0	40.183.485
Mjera 302	13.394.495	13.394.495	26.788.990
Mjera 501 (TP)	4.204.270	0	4.204.270
UKUPNO	172.545.695	122.608.880	295.154.576

Izvor: MP, UD 2012

Tablica 7-4: Okvirni proračun EU doprinosa po osima i mjerama 2007-2012 u svrhu praćenja - €

Os/mjera	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012	
Os 1, od čega:	17.595.000	276.145	16.770.000	16.380.000	16.430.000	14.459.644	81.910.789	63,1%
Mjera 101	8.797.500	276.145	8.385.000	8.190.000	8.215.000	7.229.822	41.093.467	31,6%
Mjera 103	8.797.500	0	8.385.000	8.190.000	8.215.000	7.229.822	40.817.322	31,4%
Os 2, od čega:	0	0	0	1.300.000	1.590.000	1.549.248	4.439.248	3,4%
Mjera 201	0	0	0	390.000	556.500	542.237	1.488.737	1,1%
Mjera 202	0	0	0	910.000	1.033.500	1.007.011	2.950.511	2,3%
Os 3, od čega	7.140.000	0	7.998.000	7.800.000	7.950.000	9.295.485	40.183.485	30,9%
Mjera 301	5.355.000	0	5.998.500	5.850.000	5.962.500	6.971.614	30.137.614	23,2%
Mjera 302	1.785.000	0	1.999.500	1.950.000	1.987.500	2.323.871	10.045.871	7,7%
Mjera 501 (TP)	765.000	0	1.032.000	520.000	530.000	516.416	3.363.416	2,6%

UKUPNO	25.500.000	276.145	25.800.000	26.000.000	26.500.000	25.820.793	129.896.938	100,0%
---------------	-------------------	----------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	--------------------	---------------

Izvor: MP, UD 2012

Tablica 7-5: Postotak raspodjele EU doprinosa po mjerama 2010-2013 u svrhu praćenja

Os/mjera	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Os 1, od čega:	69,0	100,0	65,0	63,0	62,0	56,0	62,0
Mjera 101	34,5	100,0	32,5	31,5	31,0	28,0	23,0
Mjera 103	34,5	0,0	32,5	31,5	31,0	28,0	39,0
Os 2, od čega:	0,0	0,0	0,0	5,0	6,0	6,0	7,0
Mjera 201	0,0	0,0	0,0	1,5	2,1	2,1	3,0
Mjera 202	0,0	0,0	0,0	3,5	3,9	3,9	4,0
Os 3, od čega	28,0	0,0	31,0	30,0	30,0	36,0	29,0
Mjera 301	21,0	0,0	23,25	22,5	22,5	27,0	17,0
Mjera 302	7,0	0,0	7,75	7,5	7,5	9,0	12,0
Mjera 501 (TP)	3,0	0,0	4,0	2,0	2,0	2,0	2,0
UKUPNO	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,00

Izvor: MP, UD 2012

8. Informiranje i promidžba

IPA provedbena Uredba (EK) br. 718/2007, Članak 62, propisuje obvezu informiranja javnosti, naročito krajnjih korisnika, o svrsi, ciljevima i načinima korištenja pretpristupnog programa IPARD. Osim krajnjih korisnika, potrebno je informirati širu javnost o ulozi i doprinosu Europske Unije.

Aktivnosti informiranja i promidžbe zajednički će osmišljavati i provoditi Uprava za ruralni razvoj, Upravna direkcije SAPARD/IPARD programa Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Odjel za informiranje i odnose s EU.

Jedan od preduvjeta kvalitetne provedbe IPARD Programa je informiranje svih sudionika. S obzirom da provedba projekata koji se financiraju u okviru ovog programa podrazumijeva široki spektar aktivnosti i dokumentacije, potrebno je informirati tijela državne uprave koja će biti u kontaktu s krajnjim korisnicima. Ustanove poput HZPSS-a, Hrvatskog stočarskog centra, poduzetničkih centara i inkubatora, mreže savjetnika za malo i srednje poduzetništvo sigurno će biti ustanove kojima će se potencijalni krajnji korisnici obraćati. Uredi državne uprave koji zaprimaju zahtjeve za državne poticaje – izravna plaćanja, županijski uredi za poljoprivredu kao i jedinice lokalne samouprave će također biti mjesta kojima će se obraćati krajnji korisnici.

HZPSS je jedno od glavnih tijela za vršenje izobrazbe i informiranje poljoprivrednika o programima koje provodi Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. Ono će aktivno raditi na informiranju krajnjih korisnika.

Aktivnosti Hrvatske gospodarske komore nadopunjuju aktivnosti MPRRR-a vezane uz informiranje, promidžbu i opću pripremu provedbe IPARD programa.

Informativne i promotivne aktivnosti se provode putem predavanja i prezentacija, te medijskih prezentacija. One su važne za razumijevanje uloge Europske unije u usklađivanju poljoprivrednog i ruralnog razvoja u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. Cilj tih aktivnosti je informirati javnost o mogućnostima sufinanciranja i ulaganja iz IPARD programa, te općenito promicati potporu koja se može dobiti tijekom procesa pristupanja EU-u. Bitno je da su svi sudionici, uključujući administrativna tijela, privatni i javni sektor kao potencijalne korisnike, informirani o sadržaju programa i provedbenim postupcima do najsitnijih detalja, kako bi se povećala njihova sposobnost razumijevanja i korištenje pretpristupnih programa.

Na seminarima će se informirati i obrazovati ključne osobe iz uključenih tijela kako bi ih se osposobilo za širenje informacija i savjetovanja potencijalnih korisnika, nevladinih udruga o sljedećim sveobuhvatnim sadržajima:

- Opći informativni seminar: (minimalno 1 seminar u svakoj županiji) - Kontekst: EU pristupni instrumenti i programi za poljoprivredni i ruralni sektor: uloga EU posebno što se tiče njenih zadaća sufinanciranja i uvjeta, glavnih ciljeva i funkcioniranja IPARD-a (2007 – 2013)
- IPARD u Hrvatskoj: kratke prezentacije IPARD Plana za poljoprivredni i ruralni razvoj 2007-2013:
 - Prioritet 1 s mjerama ulaganja - "Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva" "Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda" uključujući njihove ciljeve, podmjere, prihvatljiva ulaganja i troškove, korisnike, kriterije prihvatljivosti, kriterije financiranja i okvir administrativne provedbe (prijava i prateći dokumenti, provjera prijava, odobrenje, zahtjevi za plaćanje, plaćanja, sustav kontrole).

- Prioritet 2 s poljoprivredno-okolišnim mjerama i LEADER mjerom "Aktivnosti u svrhu unaprjeđenja okoliša i krajolika (pilot projekt)" i "Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja " uključujući njihove ciljeve, podmjere, prihvatljiva ulaganja i troškove, korisnike, kriterij prihvatljivosti, kriterij financiranja i okvir administrativne provedbe (prijava i prateći dokumenti, provjera prijava, odobrenje, zahtjevi za plaćanja, plaćanja, sustav kontrole).
- Prioritet 3 s razvojnim mjerama "Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture" i "Razvoj i diverzifikacija ruralnih ekonomskih aktivnosti" uključujući ciljeve, podmjere, prihvatljiva ulaganja i troškove, korisnike, kriterij prihvatljivosti, kriterij financiranja i okvir administrativne provedbe (prijava i popratni dokumenti, provjere prijava, odobrenje, natječajni postupci, zahtjevi za plaćanje, plaćanja, sustav kontrole).
- Mjera Tehničke pomoći "Tehnička pomoć, informativne i promotivne kampanje" uključujući ciljeve, prihvatljive projekte, korisnike, natječajne postupke.

IPARD prezentacije će biti usmjerene na krajnje korisnike kako je navedeno po prioritetima i mjerama u poglavlju 5.

Osim toga, MPRRR i Agencija za plaćanje će nastaviti razradu i objavljivanje raznih informativnih materijala o IPARD-u:

Letci, poster:

Precizne informacije na jednostavnom jeziku o 3 Prioriteta i njihovim mjerama s istim sadržajem kako je navedeno gore

Novine

Članci o IPARD programu i doprinosu njegovih mjera poljoprivredi i ruralnom razvoju u Hrvatskoj u općem tisku i stručnim časopisima, uključujući razgovore s predstavnicima MPRRR-a, koje koordinira Odjel za odnose s javnošću MPRRR-a

TV i radio

Prezentacija programa IPARD i doprinosa njegovih mjera poljoprivredi i ruralnom razvoju u Hrvatskoj na TV-u i radiju, uključujući razgovore s predstavnicima MPRRR-a, koje koordinira Odjel za odnose s javnošću MPRRR-a.

Web

Opće informacije o IPARD Planu za poljoprivrednu i ruralni razvitak u Hrvatskoj uključujući kratke informacije o ciljevima EU IPARD programa, njegovom zakonskom okviru, te objašnjenje 7 mjera na web stranici MPRRR-a.

Detaljne informacije o postupcima za prijavu, odobrenje, plaćanje i kontrolu svake mjere na web stranicama MPRRR-a/ Agencije za plaćanje (u vrijeme kad su postupci u fazi dobivanja akreditacije).

Ostalo

Priprema Vodiča za korisnike po IPARD mjerama (besplatno i za preuzimanje s web stranice MPRRRMPRRR-a/Agencije za plaćanje) s detaljnim informacijama o svakoj mjeri/podmjeri (ciljevi, prihvatljiva ulaganja i troškovi po podmjerama, kriteriji prihvatljivosti, korisnici, mehanizmi sufinanciranja), te akreditirana administrativna provedba (prijava, ugovaranje, plaćanje, natječajni postupci, kontrola).

Prezentacija IPARD programa i doprinos njegovih mjera poljoprivrednom i ruralnom razvoju u Hrvatskoj na nacionalnim i regionalnim sajmovima, izložbama, itd.

309

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

9. Praćenje i ocjenjivanje

9.1. PRAĆENJE

Praćenje IPARD programa jedan je od ključnih dijelova provedbe Programa.

Praćenje je temeljna odgovornost upravljanja koja uključuje sustavno i redovito prikupljanje, analizu, širenje i korištenje informacija u svrhu upravljanja i donošenja odluka, u skladu sa smjernicama programa, na razini prioriteta, mjera i projekta.

Praćenje se vrši u skladu s unaprijed utvrđenim i dogovorenim izlaznim rezultatima i pokazateljima učinka navedenih u poglavlju 5 i objašnjenih u okviru svake mjere. Također, praćenje ima kvalitativnu dimenziju jer se svi rezultati i učinci ne mogu mjeriti brojkama, npr. izvedba treba biti opisana i objašnjena. Kako bi se mogle donositi odluke, praćenje uključuje ne samo procjenu svakog odstupanja od Plana, već i analize razloga koji su do toga doveli.

U skladu s IPA provedbenom uredbom (EK) br. 718/2007 članak 193, svaka je država korisnik obvezna slati godišnja izvješća o napretku, najkasnije 6 mjeseci nakon završetka svake pune kalendarske godine provedbe programa, EK i nacionalnom IPA koordinatorskom tijelu, nakon što ga je odobrio Odbor za praćenje. Godišnja će izvješća sadržavati informacije koje se odnose na:

- napredak provedbe, posebno obuhvaćajući stupanj dostignuća postavljenih ciljeva,
- probleme na koje se naišlo u upravljanju programom, poduzete mjere, financijsko izvršenje, praćenje i ocjenjivanje izvršenih aktivnosti.

Ova se godišnja izvješća prvo podnose Odboru za praćenje na procjenu, a zatim šalju EK.

Konačno izvješće će biti podneseno EK najkasnije šest mjeseci nakon konačnog datuma prihvatljivosti troškova u okviru programa.

9.1.1. Odbor za praćenje

U skladu s Člankom 192 i u skladu s odredbama Članka 59 IPA provedbene uredbe (EK) br. 718/2007, zemlja korisnik će uspostaviti Odbor za praćenje sektora u roku od tri mjeseca nakon odluke Komisije o odobrenju programa. Njegovi članovi će biti predstavnici državne uprave, socijalnih, ekonomskih i okolišnih partnera kao i predstavnici privatnog poduzetničkog sektora, lokalne i regionalne uprave. Tajništvo Odbora za praćenje je odgovorno za dokumentaciju, izvješća, radni program i zaključke sa sastanaka. Osim toga, Odbor za praćenje će uspostaviti i voditi bazu podataka za provedbu programa.

Odbor za praćenje će pratiti provedbu Programa, te će:

- Razmotriti i dati mišljenje o kriterijima odabira i rangiranja projekata,
- procijeniti izvedbu i kvalitetu provedbe Programa unutar svake mjere
- Povremeno provjeravati napredak učinjenog kroz specifične ciljeve potpore
- Provjeriti rezultate provedbe, posebno ostvarenje ciljeva za različite mjere
- Pregledati i odobriti financijska izvješća prije dostavljanja Europskoj komisiji

- Pregledati i odobriti svaki prijedlog za izmjenu i dopunu Plana prije slanja Komisiji

Daljnje odredbe za praćenje i izvještavanje mogu se odrediti u sektorskim i financijskim sporazumima.

9.1.2. Prikupljanje podataka

Prikupljanje podataka u svrhu praćenje je najosjetljivija zadaća koju treba izvršiti. Količina potrebnih podataka je prilično opsežna i prikupljanje može zahtijevati mnogo vremena. Potrebno je izgraditi sustav koji se može ažurirati na dnevnoj bazi. Ključni dio sustava je razviti obrasce prijave i poslovne planove putem kojih će se prikupiti podaci o osnovnim pokazateljima u odnosu na liste predloženih mjera.

U skladu s tim RTSP, buduća IPARD Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, utemeljila je Odjel za izvještavanje u okviru Sektora financija (vidi organigram u Dodatak), koji je zadužen za prikupljanje podataka na osnovu činjenice da UD nije odgovorna za odobrenje projekta.

Odjel je utemeljen tako da može na dnevnoj bazi odgovarati na potrebe UD, no kako je određeno u vrijeme primjene SAPARD-a, obvezni su slati tromjesečna, polugodišnja i godišnja izvješća o prethodno definiranim i dogovorenim tablicama. Odjel će pripremiti niz tablica, u kojima će se nalaziti važni i potrebni podaci za praćenje. Kad započne IPA program, Odjel će primiti sve podatke iz drugih odjela unutar Agencije.

Tablice su napravljene prema prethodno opisanim pokazateljima u ovom dokumentu i u skladu s tablicama za praćenje koje je preporučila EK.

Nakon primitka i oblikovanja podataka, UD će proslijediti podatke Odboru za praćenje koji će ih odobriti ili odbiti, te tražiti izmjene.

9.2. OCJENJIVANJE

Pokazatelji praćenja za IPARD Plan ne samo da će omogućiti učinkovitu provedbu osnovnih aktivnosti već će također omogućiti ocjenjivanje društveno – gospodarskog i ekološkog učinka na mikro razini, te učinka razvoja na administrativnu sposobnost.

Ocjenjivanje se bavi procjenom važnosti i korisnosti, djelotvornosti, učinkovitosti financijske potpore, koja je izvršena kao i utjecajem i održivošću izlaznih podataka i postignutih rezultata.

Konačno, ocjenjivanje služi za iskorištavanje pouka i najbolje prakse iz ovih otkrića kako bi se poboljšala izrada samog IPA programa, u pripremnoj fazi (ex ante ocjenjivanje), kao i za vrijeme stvarne provedbe OP-a, kako bi se odmah mogla izvršiti usklađivanja (tekuće i privremeno ocjenjivanje), te po završetku programa u odnosu na oblikovanje budućih programa na temelju nastalih potreba (ex post ocjenjivanje).

Obveza ocjenjivanja IPARD programa je regulirana Člankom 57 i 191 IPA provedbene Uredbe (EK) br. 718/2007 koja kaže kako su programi podložni ex ante ocjenjivanjima, ex-post ocjenjivanju, te ako je potrebno, privremenom ocjenjivanju od strane nezavisnih evaluatora koji su u nadležnosti Upravne direkcije. Ta su ocjenjivanja usmjerena na procjenu izvedbe programa i njegovim rezultatima. Za vrijeme razdoblja provedbe programa može biti izvršeno barem jedno privremeno ocjenjivanje, te posebno ako se programom praćenja otkriju značajna odstupanja od početno postavljenih ciljeva.

Ocjenjivanje će se baviti slijedećim aspektima:

- Izvornom valjanošću osnove plana

311

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- Stupnjem u kojem su ciljevi postignuti
- Troškovima javnih izdataka/resursa
- Napretkom koji su krajnji korisnici postigli u zadovoljavanju standarda Zajednice
- Procjenom gospodarskih, društvenih i okolišnih(dobrobiti (u neto iznosima gdje je moguće) i njihovu održivost
- Ponovnom revizijom učinkovitosti i djelotvornosti rješenja provedbe tako dajući preporuke za poboljšanja

Opći zaključci i preporuke koji se odnose na troškove u odnosu na neto koristi u kvalitativnom i kvantitativnom smislu; također, sve potrebne radnje za poboljšanje djelotvornosti i učinkovitosti programa bez obzira na to postoji li potreba za stalnom intervencijom ili ne.

Također će se procijeniti izravne i neizravne koristi, njihov gospodarski učinak, bruto i neto troškovi po subvencioniranom projektu kao i dokaz o učincima mrtvog kapitala i depasmana.

Izvršit će se:

- Ex – ante ocjenjivanje IPARD Plana je izvršio ORBICON A/S u svibnju 2007. (njihovi su nalazi prikazani u Tablica 11-1).
- Tekuća i privremena ocjenjivanja su važni doprinos upravljanju, te gdje je potrebno, ponovnom usmjeravanju programa.

Izvješće o ex-ante ocjenjivanju i zaključcima nalazi se u ovom Planu i opisano je u poglavlju 11.1.

Dakle, uloga i važnost ocjenjivanja bit će prenesene svim interesnim skupinama, te naročito, potencijalnim i trenutnim korisnicima, kako bi bili svjesni doprinosa ove tri vrste ocjenjivanja i svoje obveze o suradnji i sudjelovanju u tim proučavanjima kako se budu vršila.

10. Partnerstvo

URR Upravna direkcija SAPARD programa je imenovana kao nadležno državno tijelo odgovorno za koordinaciju pete komponente IPA-e Ruralni razvoj i pripremu Plana za poljoprivredu i ruralni razvoj 2007 – 2013.

U tu svrhu, URR je uspostavio povjerenstvo za izradu IPARD plana koje se sastoji od tri razine.

Prve dvije razine uključuju predstavnike svih ravnateljstava MPRRR-a i članove iz Ministarstva kulture, Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, Agronomskog fakulteta i Ureda za poljoprivredu i šumarstvo grada Zagreba.

Prva i druga razina povjerenstva za izradu je izradila prvi nacrt plana, uključujući sektorske analize i navela glavne prioritet sukladno s ciljevima IPARD-a.

Prva i druga razina povjerenstva za izradu plana imenovane su Rješenjem Ministra poljoprivrede 7. travnja 2006.

Treću razinu čine predstavnici ostalih ministarstava i gospodarskih, društvenih i ekoloških partnera, odnosno predstavnici:

1. Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
2. Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija
3. Ministarstva financija
4. Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva
5. Središnjeg državnog ureda za razvojnu strategiju i koordinaciju EU fondova
6. Državnog zavoda za statistiku
7. Državnog zavoda za zaštitu prirode
8. Hrvatske gospodarske komore
9. Hrvatske obrtničke komore
10. Hrvatskog stočarskog centra
11. Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS)
12. Hrvatskog saveza zadruga
13. Saveza udruge gradova i udruge općina Republike Hrvatske
14. Općine Turopolje
15. Hrvatske zajednice županija
16. Hrvatske udruga poslodavaca
17. Zelenog foruma – mreže udruga za zaštitu prirode, okoliša i održivog razvoja
18. Hrvatske mreže za ruralni razvoj
19. Turističke zajednice grada Siska
20. Parka prirode Lonjsko polje
21. Udruga uzgajivača holstein – frizijske pasmine goveda
22. Udruga uzgajivača goveda simentalke pasmine
23. Savez hrvatskih udruga proizvođača povrća

313

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- 24. Udruga hrvatskih uzgajivača peradi
- 25. Udruga uzgajivača svinja, Križevci
- 26. Hrvatske voćarske zajednice
- 27. Udruga privatnih šumovlasnika 'Ivanščica'
- 28. Udruga 'Krasno plus', LEADER vrsta
- 29. Institut za turizam
- 30. Hrvatski savez poljoprivrednih zadruga
- 31. Agrovoće d.o.o. – industrija voća i povrća
- 32. Danica d.o.o. – mesna industrija
- 33. Zadruga Kali – ribarstvo

25. rujna 2006., Ministar poljoprivrede je donio odluku o imenovanju treće razine povjerenstva za izradu, a dopunjenom i izmijenjenom odlukom od 9. rujna 2006., u povjerenstvo se također imenuje:

- 34. Hrvatski Savez poljoprivrednih udruga

Prva i druga razina povjerenstva za izradu je održala slijedeće sastanke:

20. travnja 2006: članovima je predstavljeno: Uredba Vijeća (EEC) br. 1698/2005 za potporu ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvitak (EAFRD), odabrane mjere i podmjere SAPARD programa drugih država i prvi popis predloženih mjera za IPARD program. Članovi odbora su upoznati sa svojim obvezama za izradu sektorske analize u skladu s EK smjernicama.

12. svibnja 2006.: Usvojen je Pravilnik odbora, raspravljalo se o prijedlogu članova treće razine i o prvim inačicama sektorskih analiza, prijedlozima podmjera, kriterija i korisnika, te su dogovorena daljnja poboljšanja.

4. listopada 2006.: raspravljalo se o poboljšanoj sektorskoj analizi, podmjerama općih, specifičnih kriterija i kriterija rangiranja, raspodjeli sredstava, krajnjim korisnicima, a članovima su bili predstavljeni nacrti sektorskih analiza za poljoprivredno – okolišne mjere i ruralni turizam koje su pripremili vanjski savjetnici u okviru CARDS 2003 projekta.

24. listopada 2006; održan je četvrti sastanak povjerenstva za izradu na kojem su sudjelovali članovi povjerenstva za izradu prve, druge i treće razine zajedno s predstavnicima Uprave za poljoprivredu (DG AGRI) Europske Komisije. Na sastanku je predstavljen zakonski okvir IPA-e, prethodne aktivnosti u pripremi IPARD plana, predložene mjere, podmjere i okvirni proračun IPARD programa. Članovi odbora su također obaviješteni o podnošenju zahtjeva Svjetskoj banci 11. listopada 2006. za financiranje vanjskog nezavisnog ocjenjivanja sektorske analize i o tijeku priprema za ex ante ocjenjivanje IPARD plana.

Nacrt IPARD plana je predstavljen na tri sastanka odbora za praćenje SAPARD (svibanj i listopad 2006). U svibnju 2007. interesnim je skupinama predstavljena skupina koja se sastoji od budućih članova Odbora za praćenje IPARD.

Komentari o nacrtu IPARD plana su dolje navedeni, uključujući komentare članova povjerenstva i interesnih skupina.

Osim konzultacija s trećom razinom povjerenstva za izradu IPARD-a, predstavljen je nacrt IPARD Plana u različitim fazama pripreme i o njemu se raspravljalo na nekoliko događanja, radionica, te sastanaka održanih diljem Hrvatske:

314

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

- Dani krmnih usjeva, Koprivnica, 6. svibnja 2006.
- TAIEX Seminar o Leader vrstama ruralnih mjera razvoja, Zagreb, svibanj 18. – 19., 2006.
- Hrvatska mreža za ruralni razvoj, Nacionalna konferencija o ruralnom razvoju, Zagreb, srpanj 10. – 11., 2006.
- Veleposlanstvo Republike Austrije, Zagreb, 7. rujan, 2006.
- Poljoprivredni sajam, Gudovac, 8. rujan, 2006.
- Poljoprivredna udruga Novo Selo Palanječko, okrugli stol "Poljoprivreda i pridruživanje EU", Sisak, 19. rujan, 2006.
- Međunarodna konferencija o održivom razvoju ruralnih područja – države kandidati i korištenje EU pretpristupnih fondova, Eko-Etno sajam, Zagreb, 21. rujan, 2006.
- Hrvatska udruga poslodavaca, Seminar "Hrvatski pretpristupni programi SAPARD i IPARD", Zagreb, 8. studeni, 2006.
- Društvo hrvatskih agroekonomista, Međunarodna konferencija o ruralnom razvoju, Topusko, 23. studeni 2006.
- MPRRR, Uprava za poljoprivredno zemljište, "Radionica projekt objedinjavanja zemljišta", Vukovar, 28. studeni, 2006.
- Hrvatska poljoprivredna savjetodavna služba, godišnji sastanak, Dugo Selo, 30. studeni 2006.
- Ministarstvo kulture, Radionica o zaštićenim područjima, Zagreb, 5. prosinac 2006.
- Poljoprivredna zadruga Marčik, konferencija "Energija u poljoprivredi", Osijek, 19. prosinac 2006.
- Prezentacija "Pretpristupni fondovi SAPARD i IPARD u Hrvatskoj", Orahovica, 16. ožujak 2007.
- Od ožujka do lipnja 2007., u suradnji s Hrvatskom udrugom poslodavaca, velike prezentacije nacrtu IPARD programa su održane u Bjelovaru, Zadru i Vukovaru.
- Prezentacija "IPARD program u Hrvatskoj" - Križevci, 30. lipanj 2007.
- Prezentacija "IPARD program u Hrvatskoj – vino" – Vivodina, Ozalj, 1. srpanj 2007.
- Prezentacija "IPARD program u Hrvatskoj" " – Grubišno Polje, 24. kolovoz 2007.
- Prezentacija "IPARD program u Hrvatskoj" " – Čakovec, REDEA (Regionalna razvojna agencija), 27. rujna 2007.
- Prezentacija "IPARD program u Hrvatskoj – maslinovo ulje" – Punat - Krk, 12. listopad 2007.
- TAIEX – Seminar o ruralnom turizmu – Prezentacija mjera diversifikacije – Šibenik 5. studeni i Osijek 7. studeni 2007.

Na gore navedenim događanjima su predstavljene odabrane mjere, predloženi prioritetni sektori, prihvatljiva ulaganja, korisnici i okvirna raspodjela financija, te se o njima raspravljalo s različitim publikom (poljoprivrednicima, predstavnicima lokalnih vlasti, prehrambenim poduzećima, županijskim agencijama za razvoj i javnim

315

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

ustanovama, poljoprivrednim savjetnicima, itd.). Osim toga raspravljalo se o okolišnim aspektima programa na posebnim sastancima s Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva i Ministarstvom kulture – Državnim zavodom za zaštitu prirode (MK – DZZP). Oni su dobivali program u različitim fazama programiranja i svi su o njemu dali pozitivno mišljenje. –MK - DZZP je dala posebno pozitivno mišljenje o mjerama i konceptu.

Rezultati konzultacija su navedeni u slijedećim tablicama.

Tablica 10-1: Rezultati konzultacija o nacrtu IPARD Plana

Prijedlog	Predložio	Rezultat
Uključivanje stolnog grožđa kao prihvatljivog ulaganja u sektoru voća i povrća u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Skupina proizvođača	prihvaćeno: stolno grožđe se klasificira kao voće
Uključivanje gljiva je prihvatljivo za ulaganje u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Skupina proizvođača	Djelomično prihvaćeno: pridonosi diversifikaciji aktivnosti i dodatni je izvor prihoda, uključeni u Mjeru 3.2.: Diversifikacija ekonomskih aktivnosti
Uključivanje prerade i pakiranja sjemena je prihvatljivo za ulaganje u sektoru žitarica i uljarica u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Skupina proizvođača u suradnji s Upravom za poljoprivredu MPRRR-a	Nije prihvaćeno – nije prepoznato kao prioritet
Viši iznosi prihvatljivih ulaganja za projekte u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva za sektor jaja usmjeren poboljšanju dobrobiti životinja usklađivanjem sa standardima Zajednice koji se odnose na držanje kokoši u kavezima	Skupina proizvođača jaja u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Prihvaćeno: prijedlog je opravdan zbog skupih ulaganja vezanih za standarde Zajednice
Uključivanje objekata za skladištenje voća kao prihvatljivih ulaganja u okviru sektora voća i povrća u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Hrvatska udruga voćara	Prihvaćeno: pridonosi kvaliteti proizvoda
Uključivanje sektora vina kao prihvatljivog ulaganja u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Djelomično prihvaćeno što se tiče opreme za vinarije: pridonosi kvaliteti i sanitarnim uvjetima
Uključivanje sektora maslinovog ulja kao prihvatljivog za ulaganje u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Djelomično prihvaćeno što se tiče ulaganja u laboratorijsku opremu i opremu za korištenje komina: pridonosi kvaliteti i sanitarnim uvjetima. Obnova i opremanje objekata za maslinovo ulje nisu prihvaćeni, jer nisu prihvatljivi za potporu prema EK uredbi 2080/2005 Objekti za skladištenje

316

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

		maslinovog ulja nisu prihvaćeni jer nisu prepoznati kao prioritetni sektor prema IPARD ciljevima
Isključenje kriterija za krajnje korisnike koji su obveznici PDV-a u okviru svih mjera	Nekoliko članova savjetodavnih skupina	Nije prihvaćeno – regulirane porezne obveze su obvezne
Uključenje sektora pčelarstva u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Nekoliko članova savjetodavnih skupina	Nije prihvaćeno – nije prepoznato kao prioritetni sektor prema IPARD ciljevima
Uključenje sadnje brzorastućih stabala u okviru Mjere 2.1.: Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika	Uprava šumarstva MPRRR-a	Nije prihvaćeno: nije prihvatljivo prema IPARD-u
Uključivanje drvoprerađivačke industrije kao prihvatljivog sektora	Uprava za drvenu industriju MPRRR-a	Nije prihvaćeno: nije primarna prerada, prihvatljiva za potporu prema MIPD
Uključivanje mesnih prerađevina u okviru Mjere 1.2.: Prerada i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda	Predstavnici mesoprerađivačke industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Nije prihvaćeno: nije primarna prerada, prihvatljiva za potporu prema MIPD
Uključivanje objekata za skladištenje stočne hrane u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Nije prihvaćeno – nije prepoznato kao prioritet prema IPARD ciljevima
Povećanje maksimalnog kapaciteta na 10.000 tona za objekte za skladištenje žitarica u okviru Mjere 1.1.: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Nije prihvaćeno: nije u skladu s glavnim ciljem ovog prihvatljivog sektora (kapaciteti na farmi)
Uključivanje korisnika s EU izvoznim brojem kao prihvatljivih za potporu u okviru Mjere 1.2.: Prerada i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom i gospodarskim interesnim udruženjem „Croatiastočar“	Nije prihvaćeno: nije u skladu s MIPD i IPARD ciljevima (približavanje standardima Zajednice)
Uključivanje svih korisnika bez obzira na veličinu (velika poduzeća) prihvatljivih u okviru Mjere 1: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva i Mjera 1.2.: Prerada i trženje poljoprivrednih i ribarskih proizvoda	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom i gospodarskim interesnim udruženjem „Croatiastočar“	Nije prihvaćeno: prema glavnim IPARD ciljevima i ograničenim sredstvima po korisniku
Uključivanje uspostava i opremanje objekata za stanice za otkup mlijeka i opreme za mjerenje kakvoće mlijeka uključujući softver za izravnu vezu sa SLKM u okviru Mjere 1.2.: Prerada i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Djelomično prihvaćeno: ulaganja u rashladne cisterne i posebna vozila za prijevoz sirovog mlijeka su prihvatljive
Uključivanje morske akvakulture (uzgoj ribe) i opreme za plovila u okviru Mjere 1.2.: Prerada i trženje poljoprivrednih i ribarskih	Uprava ribarstva MPRRR-a Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Nije prihvaćeno: odbila EK jer uzgoj morske ribe nije prihvatljiv u okviru IPARD-a Uzgoj slatkovodne ribe uključen u

317

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

proizvoda		Mjeru 6: Diversifikacija ekonomskih aktivnosti kao doprinos diversifikaciji aktivnosti i kao dodatni izvor prihoda
Uključivanje srednje velikih poduzeća kao krajnjih korisnika u okviru Mjere 3.2.: Diversifikacija gospodarskih aktivnosti, za sektor obnovljive energije	Predstavnici prehrambene industrije u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom	Nije prihvaćeno: nije u skladu s IPA Uredbom i definicijom korisnika
Uključivanje opremanja objekata za stočne sajmove kako je prihvatljivo u okviru Mjere 3.1: Razvoj ruralne infrastrukture	Gospodarsko interesno udruženje „Croatiastočar“	Nije prihvaćeno: nije u skladu s prepoznatim prioritetima IPARD-a

Izvor: MPRRR – URR, 2007.

11. Prethodne procjene

PRR je podložen različitim procjenama i stalnom usklađivanju s komentarima i preporukama EK.

11.1. EX ANTE OCJENJIVANJE

U veljači 2007. u kasnoj fazi programiranja IPARD Plana sklopljen je ugovor s danskom tvrtkom ORBICON A/S za izradu ex-ante izvješća. Natječaj je objavila i financirala Svjetska banka u okviru Hrvatskog projekta pravnog i institucionalnog usklađivanja u području poljoprivrede s pravnom stečevinom EU. U svibnju 2007. MPRRR – URR je primio konačno izvješće koje je prihvaćeno.

Izvješće je predstavljeno osoblju MPRRR-a, predstavnicima interesnih skupina Europske Komisije na sastanku održanom u Zagrebu, 23. svibnja 2007.

Svrha izvješća ex-ante ocjenjivanja je bila procjena primjerenosti IPARD Plana i osiguranje kako on ispunjava EK Uredbe 1085/2006 za IPA-u i 1698/2005 za Ruralni razvoj u državama članicama.

Članak 85 Uredbe 1698/2005 regulira svrhu: ex ante ocjenjivanje će:

- činiti dio izrade svakog programa ruralnog razvoja i nastojati optimizirati raspodjelu proračunskih sredstava i poboljšati kvalitetu programiranja
- identificirati i ocijeniti srednjoročne i dugoročne potrebe;
- ciljeve koje treba postići
- očekivane rezultate;
- kvantificirane ciljeve naročito u smislu utjecaja na osnovne odrednice;
- dodana vrijednosti Zajednice; opseg u kojem su uzeti u obzir prioriteti Zajednice;
- znanja stečena iz prethodnog programiranja;
- kvalitetu postupaka za provedbu, praćenje, ocjenjivanje i financijsko poslovanje.

Glavni zaključci i preporuke ex-ante ocjenjivanja su bili slijedeći:

- Opis i analiza trenutne situacije su vrlo opsežni i detaljni, što se smatra korisnim i informativnim. Međutim, opis je preopširan što čini IPARD dokument prilično neizjednačenim.
- SWOT analiza je vrlo detaljna i korisna za utvrđivanje prioriteta svakog sektora. Međutim, rangiranje problema i potreba, te pretpostavljanje prioriteta tih potreba jedne drugoj moglo bi biti jače naglašeno u analizi.
- IPARD ciljevi su razvijeni u skladu s analizom trenutne situacije u Hrvatskoj s jedne strane i u skladu s relevantnim EU propisima s druge. Razvoj, modernizacija i restrukturiranje poljoprivrednog sektora i sektora hrane su hitno potrebni.
- Pokazatelji dosad razvijeni u IPARD-u mogu se poboljšati.
- IPARD kao takav i hijerarhija ciljeva na programskoj razini su dobro strukturirani.

Iako izvješće o stanju okoliša kao takva nije bila zadaća ex ante ocjenjivanja, vodili su se sastanci s relevantnim državnim ustanovama (Ministarstvo kulture, Ministarstvo zaštite okoliša) kao i sa savjetnicima odgovornim za pripremu poljoprivredno - okolišne studije. Zaključeno je kako sve mjere opisane u IPARD programu mogu imati pozitivan učinak na prirodu i/ili okoliš ili isto tako smanjenje negativnog učinka. Što se tiče prihvatljivosti prijava u okviru mjera općenito je utvrđeno kako aktivnosti trebaju udovoljavati minimalnim nacionalnim i EU standardima, također što se tiče pitanja vezanih za okoliš.

Potpuni popis preporuka i razloga njihovog prihvaćanja ili odbijanja su dani u Tablica 11-1.

Tablica 11-1: Popis preporuka i prihvaćanja/odbijanje od strane MPRRR - URR

Br.	Predmet	Preporuke (ex ante nacrt konačnog izvješća od 4/5/2007)	komentari UD
		Opća i zajednička pitanja	
1	Analiza	Opis trenutne situacije se nalazi na oko 200 stranica od 344. To je procijenjeno kao previše jer odvlači pažnju s biti strategije, te je zato preporučeno sažeti ga, te prebaciti detaljni i vrlo informativni trenutni opis u dodatke. Konkretni prijedlozi su dani u izvješću ocjenjivanja.	Prihvaćeno
2		Sektorska analiza je opsežna i detaljna, te shvaćamo kako se vrši nezavisna procjena ovih analiza. Zato nemamo komentara što se tiče kvalitete, već se preporuča sažimanje odjeljaka u glavni tekst i premještanje poglavlja u dodatke, vidi preporuku 1.	Djelomično prihvaćeno – samo su tablice premještene u Dodatke, a tekst je izmijenjen.
3		Odjeljak o provedbi HACCP sustava u okviru 1.3.6.5 je vrlo dug i vrlo detaljan. Preporuča se skraćivanje tog dijela, te ostavljanje uvodnog, najvažnijeg dijela i potrebnih informacija u glavnom tekstu programa.	Prihvaćeno
4		Ista preporuka vrijedi i za naknadni odjeljak o inspekcijama i sustavu kontrola,	Prihvaćeno
5		Odjeljak o sektoru ribarstva (1.3.6.6) treba se ili skratiti ili izbrisati s obzirom na komentare EK što se tiče potpore ribarstvu,	Prihvaćeno
6		Tablice 1-127, 1-128, 1-129 i 1-130 o uvozu i izvozu svježeg voća i preradi može se s prednostima premjestiti u dodatak(str. 150 – 154),	Prihvaćeno
7		Preporuča se razmotriti važnost odjeljka koji se odnosi na sektor šumarstva (1.3.6.11) uzimajući u obzir kako se šumarstvo, niti mjere vezane za šumarstvo neće provoditi kao dio IPARD-a,	Prihvaćeno
8		Odjeljak 1.3.9 daje prikaz različitih javnih službi u poljoprivredi i prehrambenoj industriji. Te su informacije važne, ali su preopsežne i trebalo bih ih skratiti.	Prihvaćeno
9		Hrvatska još uvijek nema standarde u Dobroj poljoprivrednoj praksi. Ocjenjivač preporuča da se započne posao definiranja Dobre poljoprivredne prakse što je prije moguće.	Prihvaćeno
10		Ex ante ocjenjivač je svjestan inicijativa koje je poduzeo MPRRR po pitanju Leadera i kako su pregovori s Komisijom finalizirani što se tiče financiranja Leader pristupa. Stoga se savjetuje uključiti odjeljak u poglavlje o trenutnoj situaciji koja prikazuje status lokalne uprave,	Prihvaćeno

		javnog-privatnog partnerstva i bottom-up pristupa. Isto tako, lista tehničke mjere je potrebna nakon dokumenta mjere koju je izradila Komisija za Leader pristup.	
11	SWOT	Kako bi potencijal jačanja strategije SWOT bio očitiji može se razmotriti uključivanje odjeljka koji odražava kako bi se identificirane unutarnje prednosti i slabosti s jedne strane i vanjske mogućnosti i opasnosti s druge strane, mogle preokrenuti u moguće strategije, osiguravajući iskorištavanje unutarnjih prednosti i uklanjanje slabosti, kako bi se iskoristile vanjske mogućnosti i savladale vanjske opasnosti	Nije prihvaćeno – smatra se kako SWOT analiza predstavljena kao takva daje dobar pregled situacije u sektorima
12		Usklađenost između opisa trenutne situacije i SWOT-analize i obrnuto treba biti dvostruko provjerena, tj. 'nova mreža autocesta i izgradnja komunikacijske mreže', je navedena kao mogućnost, no nije spomenuta u opisu trenutne situacije. Isto vrijedi za jačanje 'strukture lokalne uprave prokušane u lokalnom razvoju'. Pitanje je da li je ovo opravdano kao prednost u opisu trenutne situacije. Isto se odnosi na opasnosti o 'slabom stupnju organizacije ruralnog društva.'	Prihvaćeno
13		Potrebno je proći kroz SWOT analizu kako bi se uvjerilo kako je sadržaj svake godine važan za opisani sektor. Na primjer, koja je važnost spominjanja 'nema službene Strategije ruralnog razvoja' u okviru SWOT-a za poljoprivredni okoliš?	Prihvaćeno
14		'Niski radni troškovi' se očekuju kao prednost u odnosu na EU države. Zašto se to ne spominje u SWOT-analizi?	Prihvaćeno
15		Primijećeno je kako je nedovoljno razvijeni sustav vodovoda u ruralnim područjima spomenut kao slabost u SWOT-u, što je u redu. Međutim povezanost nije jasna s mjerom jer to pitanje nije obuhvaćeno mjerom. Preporuča se navođenje argumenata zašto se ovim aspektom bavi u mjeri 5 kao i prikazano u listi predloženih mjera.	Prihvaćeno
16		Problemi i nejednakosti kojima će se baviti u mjeri 6 su u velikoj mjeri uključeni u SWOT analizu. Međutim, jedno od središnjih područja - 'resursi obnovljive energije' – je izuzet iz SWOT-a, a njime bi se trebalo baviti u SWOT odjeljku Plana.	Prihvaćeno
17		Problemi i nejednakosti kojima će se baviti mjera 3 o poljoprivrednom okolišu su u velikoj mjeri uključeni u SWOT analizu. Dva glavna problema na koje je usredotočena ova mjera nisu posebno istaknuti niti detaljno opisani u SWOT analizi. Oni se sastoje od napuštanja i	Prihvaćeno

		zaraslosti staništa/travnjaka i opasnosti od intenzifikacije poljoprivredne proizvodnje u određenim područjima. Koliko god neizravno ovi – i drugi problemi – su uključeni u SWOT analizu i mjera će biti usmjerena na ove probleme i pitanja. SWOT analiza također uključuje slabosti, mogućnosti i opasnosti na koje se ne može izravno usmjeriti PO mjera, već druge mjere, što je u određenoj mjeri slučaj.	
18	Regionalne nejednakosti	Preporuča se daljnja razrada odjeljka o nejednakostima regionalnog razvoja i nejednakostima u odnosu na Europsku uniju ako je to moguće. Na primjer, tablica o razlikama između Hrvatske i EU zemalja može biti bolje objašnjena; prema ovome se od čitatelja očekuje da sam protumači tablicu. Nadalje, dostupni su dodatni društveno-ekonomski pokazatelji što se tiče nejednakosti u Hrvatskoj, npr. raspodjela i vrsta poslova, dob, itd., te se također mogu dodati.	Prihvaćeno
19	Hijerarhija ciljeva	Čvrstu hijerarhiju ciljeva karakterizira jasna veza globalne/sveobuhvatne razine s nižom operativnom razinom. Veze u trenutnom IPARD-u su u velikom dijelu jasne, no kako bi se učinile još jasnijima preporuča se usklađivanje teksta danog u poglavlju 3 i slike 3-1.	Prihvaćeno
20		Čini se kako postoji neusklađenost između Tablice 3-1 i slike 3-1 što se tiče opisa prioriteta i specifičnih ciljeva. Oni su adekvatno podijeljeni u zasebne formulacije u Tablici 3-1 dok su specifični ciljevi na slici 3-1 prikazani kao jednaki prioritetima.	Prihvaćeno
21		Jedan komentar bi se također mogao dati za formulaciju prvog prioriteta. Poboljšanje tržišne učinkovitosti će, shvatimo li riječi doslovno, se baviti poboljšanjem načina na koji tržište funkcionira. Naša preporuka je izmjena teksta prioriteta 1 tako da odražava ciljeve programa izražene kao specifične ciljeve i ciljeve mjere, ako je to namjera plana.	Nije prihvaćeno. Tekst je preuzet iz EK nacrtu provedbene uredbe, od ožujka 23, 2007, Članak 171 odlomak 1(a)
22	Pokazatelji	Osnovni podaci, rezultati kao i pokazatelji učinka nisu definirani i kvantificirani kao prioriteti na programskoj razini. To je međutim zahtjev Komisije i zbog toga je to zadaća, kojom MPRRR treba obaviti. Preporuča se umetanje odjeljka koji se odnosi na pokazatelje nakon prikaza hijerarhije ciljeva. Primjer je dan u ocjenjivanju.	Prihvaćeno
23	Deklaracije iz	Nije izričit zahtjev za zemlje u pretpristupnoj fazi da povežu ruralni	Prihvaćeno

	Lisabona i Göteborga	plan razvoja s deklaracijama iz Lisabona i Göteborga, no naše je mišljenje kako vrijeme i resursi ipak mogu biti naglašeniji u objašnjavanju i povezivanju IPARD-a s tim dvjema deklaracijama.	
24	Naučene lekcije	Predlaže se naglašavanje odjeljka o naučenim lekcijama uključivanjem iskustava iz drugih relevantnih- završenih ili tekućih - projekata npr. PHARE projekata kako bi se istakle dobra i loša iskustva i najbolja praksa. Iskustva i naučene lekcije se smatraju korisnim za osiguranje učinkovite i uspješne provedbe IPARD Plana. Preporuča se procjena potencijalnih izvora naučenih lekcija iz SAPARD programa – iako je provedba projekta ograničena – kako bi se poboljšala izrada IPARD Plana. Točni primjeri se nalaze u ocjenjivanju.	Prihvaćeno
25	Crte razgraničenja	Nedostaju crte razgraničenja između IPARD Plana i 4 komponente u okviru IPA uredbe (EC1085/2006). Uključenje opisa se preporuča kako bi se pokazalo kakve su crte razgraničenja dogovorene kako bi bile očite korisnicima koji se prijavljuju za potporu u okviru IPARD Plana i kad da koriste npr. komponentu o Regionalnom razvoju ili Razvoj ljudskih potencijala. Ove linije razgraničenja su nadalje važne u vezi izbjegavanja dvostrukih plaćanja između fondova za istu aktivnost.	Prihvaćeno
26	Sustav praćenja i ocjenjivanja	Administrativna organizacija IPARD Plana nije izričito opisana u trenutnom nacrtu. Ocjenjivač smatra kako će administrativna organizacija uvelike biti izgrađena na iskustvima iz SAPARD programa. Pažnju treba obratiti - barem na početku razdoblja programiranja - akreditaciji i administrativnim pripremama za provedbu novih mjera, te uspostavi učinkovitog sustava praćenja.	Prihvaćeno
27		Preporuča se uključivanje u IPARD Plan poglavlja koje opisuje administrativne organizacije i podjele funkcija između uključenih administrativnih tijela na središnjoj i regionalnoj razini.	Prihvaćeno
28		Predlaže se bolji opis sustava praćenja u Planu, tj. prikazujući način prikupljanja podataka i tko će biti odgovoran za prikupljanje podataka.	Prihvaćeno
29		Opis sustava praćenja također može prikazati primijenjene metode za skupljanje podataka. Zasad, izvještavanje na korisničkoj razini nije organizirano i/ili objašnjeno.	Prihvaćeno
30		Preporuča se izgradnja središnjeg sustava praćenja i u skladu s tim, njegov opis u programu.	Prihvaćeno
31	Informativni	Odjeljak o informativnom planu/kampanji je trenutno pomalo	Prihvaćeno

	plan	nestrukturiran i mogao bi biti jasniji o svrsi informativnih aktivnosti, administrativnim tijelima koja su odgovorna za te aktivnosti. To će biti osnovni okvir za informativni plan.	
32		Preporuča se biti specifičniji pri definiranju različitih ciljanih skupina prikazivanjem kako će biti uključena ciljana skupina i kada.	Prihvaćeno
33		Predlaže se umetanje okvirnog proračuna za provedbu informativnog plana	Nije prihvaćeno – zbog činjenice što će se financirati iz nacionalnih i drugih dostupnih resursa, a ne EU
34		Što se tiče dodavanja drugih komunikacijskih alata osim onih predloženih - postera, letaka, informativnog materijala, TV i radio spotova, itd. – može se na primjer razmotriti korištenje postera i reklamnih panela, te proizvodnja promotivnog materijala tj. brošura uključujući primjere iz SAPARD programa.	Prihvaćeno
35	Partnerstvo	Iznimno se preporuča da MPRRR razvije model partnerstva za provedbu Plana. Partnerstvo uključuje tekući proces i nije samo vezano za pripremnu fazu. Jedan od načina da se ovo osigura je uključivanje i aktivno angažiranje socijalnih i ekonomskih partnera u Odbor za praćenje, na primjer omogućavanjem izobrazbe interesnim skupinama kako bi mogle aktivno sudjelovati.	Prihvaćeno
		Preporuke za specifične mjere	
36	Sve mjere	Opća preporuka se odnosi na uspostavu hijerarhije ciljeva na razini mjere, te kvantifikaciju ciljeva. Preporuča se mjerenje hijerarhije ciljeva za svaku mjeru, također povezujući ih s kvantifikacijskim ciljevima. Primjer je dan u ocjenjivanju.	Prihvaćeno – prioriteti na razini mjere su definirani okvirnom raspodjelom sredstava
37	Mjera 101	Razvijeni su pokazatelji za mjeru 1 na razini izlaznih podataka, rezultata i učinka. Međutim, pokazatelji nisu dovoljni. Oni mogu u slučaju izlaznih pokazatelja biti detaljniji što se tiče vrste ulaganja, a što se tiče pokazatelja rezultata oni mogu biti detaljniji što se tiče opsega stvarnih poboljšanja. Također se mogu poboljšati pokazatelji učinka. Preporuka je da se to učini.	Djelomično prihvaćeno – preopteretit će sustav ako pokazatelji budu pripremljeni na razini ulaganja
38		Lista predloženih mjera ne izražava nikakvo iskustvo iz prethodnih programa. Obaviješteni smo kako su prikupljena iskustva iz SAPARD programa što se toga tiče (kriteriji prihvatljivosti) i da su poduzeti koraci usklađivanja administracije s tim iskustvima. To se može uključiti.	Prihvaćeno - iskustva i naučene lekcije iz SAPARD programa su dalje razrađene u okviru poglavlja 3.2.11.1.
39		Kriterij rangiranja se čini vrlo operativan, međutim, ne razumijemo	Prihvaćeno

		zašto su korisnici locirani u PTUG više rangirani od korisnika lociranih izvan tih područja. PTUG se definiraju prema nacionalnoj uredbi i više rangiranje poljoprivrednika s tog područja od onih iz drugih dijelova zemlje gdje su bolji uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju čini se kontradiktornim u odnosu na cilj poboljšanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora kao takvog. Ako je sve ostale jednako, konkurentnost će se više poboljšati putem ulaganja u najbolja i najplodnija područja.	- PTUG su više rangirana zbog održivosti ovih područja i opadanja broja stanovnika.
40		Dodatna potpora je dostupna i za mlade poljoprivrednike, ali dob nije uključena kao kriterij rangiranja. Je li to greška ili je namjerno isključena? Preporučamo razmotriti da se i to uključi u kriterij rangiranja kako bi on bio u skladu s iznosima potpore.	Prihvaćeno
41		Što se tiče prihvatljivih troškova, nije jasno jesu li ulaganja u mehanizaciju na farmi, uključujući traktore, prihvatljivi. Ovo bi se trebalo razjasniti.	Nije prihvaćeno – ova ulaganja nisu prihvatljiva prema pregovorima s EK Prihvatljiva ulaganja su preuzeta iz EK nacrtu provedbene uredbe.
42		Nema pokazatelja kako će administrativna provedba dovesti do uskog grla ili drugih administrativnih problema. Međutim, može se bolje objasniti način na koji će se pregledavati prijave: hoće li to biti redoslijedom kojim su zaprimane prateći pristup tko je prvi predao prvi je na redu ili će prijave biti uspoređivane prema sustavu rangiranja omogućavajući potporu i onima koji su je predali posljednji na račun onih koji su se prvi prijavili?	Prihvaćeno
43	Mjera 103	Prihvatljivost i kriterij rangiranja čine se dovoljnim. Međutim, jednako smo rezervirani što se tiče prioriteta PTUG kako je spomenuto u okviru mjere 1 i iste komentare imamo na ograničenja u opsegu projekta i broja projekata kako je navedeno za mjeru 1. Što se tiče kriterija rangiranja 2 (Tvrtka ima ugovor s domaćim proizvođačima za opskrbu sirovinom), treba osigurati da ove vrste ugovora budu tipizirani i napisani na papiru kako bi se preslike mogle poslati administrativnom tijelu.	Prihvaćeno
44	Mjera 201	Očekivani rezultati i učinci su opisani na općoj razini i u potpunosti su usklađeni s ciljevima programa i SWOT analizom (i PO specifičnom analizom). Uz nedostatak pokazatelja, očekivani rezultati su također opisani samo u ograničenom opsegu. Osnovni podaci nisu dostupni u prezentaciji mjere, pa se stoga ne može izvršiti usporedba.	Prihvaćeno

45		Ciljevi nisu kvantificirani u opisu mjere. Mjera ima karakter “oglednog pristupa” usmjerenog na 3 specifične lokacije s pojedinačnim kriterijima odabira kriterija za aktivnosti koje će se financirati, no nisu kvantificirane pa se ništa u vezi nje ne može analizirati u realnom kontekstu.	Prihvaćeno
46	Mjera 202	Naša je procjena kako postoji jasni odnos između ciljeva mjera i hijerarhije ciljeva IPARD-a koji rezultiraju u zadovoljavajućim obrazlaganjem od glavnih problema/nejednakosti do ciljeva i mjera. Međutim primijećeno je kako su nedovoljno razvijeni sustav tekuće vode u ruralnim područjima – spomenuti kao slabosti u SWOT – a njime se mjera ne bavi. Obrazloženje za bavljenje ovim aspektom se treba prikazati.	Prihvaćeno
47		Identifikacija očekivanih rezultata i učinaka nije adekvatna u podnesenom nacrtu. Potrebno je dodatno radno vrijeme i resursi kako bi se to riješilo.	Prihvaćeno
48	Mjera 301	Ocjenjivač preporuča kako jasno prikazivanje hijerarhije ciljeva u listi predloženih mjera nakon izlaza-rezultata- učinka i da to odgovara usklađenim pokazateljima koji će biti predstavljeni u opisu mjere.	Prihvaćeno
49		Očekivani rezultati i učinci nisu dovoljno opisani u trenutnoj inačici. Zato se preporuča detaljniji i kvantificiraniji opis očekivanih rezultata nakon hijerarhije ciljeva.	Prihvaćeno

Izvor: Orbicon A/S, MPRRR – URR, 2007

11.2. VANJSKA OCJENA SEKTORSKIH ANALIZA

Vanjsko ocjenjivanje sektorskih analiza koje su integralni dio i srž ovog dokumenta je proveo je i Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. U skladu s IPA provedbenom uredbom (EK) br. 718/2007 Članak 184 (2)(b) dubinska analiza dotičnih sektora, uključujući nezavisnu ekspertizu, je obavezna.

S ocjenjivačima je ugovor sklopljen u travnju 2007. kako bi se procijenila kvaliteta i objektivnost sadržaja svake analize sektora, SWOT analize. S njima je također ugovorena procjena opravdanosti predloženih mjera u poglavlju 4 vezanih za svaki sektor i na kraju davanje preporuka za eventualna poboljšanja u svakom sektoru.

U svibnju 2007. URR je primio konačno izvješće i zatražio preporuke, te su one također integralni dio ovog dokumenata kako je prikazano u slijedećoj tablici.

Tablica 11-2: Rezultati i nalazi vanjskog ocjenjivanja analize podsektora

Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	Analiza situacije je kvalitetna i objektivna. Trebaju se uključiti novi statistički podaci. Zaključak o potrebnosti modernizaciji mikro i srednje velikih mljekara kako bi se uskladile sa standardima Zajednice je u redu. Zaključak o potrebi za ulaganjima u nove specifične proizvode u malim serijama u mikro mljekarama je ispravan.	Kao "prednost" je navedena dovoljna količina stočne hrane, no u praksi nema organiziranog tržišta stočne hrane. U "prednosti" treba staviti tradicionalnu proizvodnju i u posljednje 2 - 3 godine dobro razvijen sustav profesionalne izobrazbe za proizvođače u mljekarama koje organiziraju veće mljekare, lokalna uprava u suradnji s poljoprivrednim službama i stručnim (srednjim) školama. U "opasnostima" je naveden nedostatak teladi za tov zbog smanjenog broja mliječnih krava, što ne spada u ovaj sektor.	Predložene mjere su opravdane i prihvatljive Mjere namijenjene preradi mlijeka i prodaji na obiteljskim mljekarama trebaju se više poticati Očekuje se kako će financiranje biti usmjereno na farme s do 50 grla.	Preporuke su uzete u obzir, kad su primjenjive što se tiče zakonskog okvira i ciljeva IPARD-a. Mjere su usvojene za mikro i male pogone za preradu i mljekare od minimalno 20 do 100 krava
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Svinjsko meso	Analiza situacije je	U "prednostima" je	Predložene mjere	Preporuke su

	kvalitetna i objektivna. Novi statistički podaci trebaju se uključiti. Trendovi u broju svinja pokazuju nejednaku potporu za proizvodnju, nedostatak suradnje između proizvođača krmača, prasadi i svinja za tov s jedne strane i prerađivača s druge strane. Stalni rast proizvodnje nije moguć bez učinkovite suradnje između proizvođača i prerađivača, uključujući razvoj tržišta stočne hrane (prvenstveno žitarice– kukuruz i kukuruzna silaža) kao izvor kvalitetne i jeftine stočne hrane.	dobro postavljeno dopunjavanje s proizvodnjom ratarskih usjeva, no otkad većina proizvođača svinja proizvodi za vlastite potrebe, prilično mala područja proizvodnje predstavljaju ograničenja za razvoj. Teško je očekivati kako će proizvođači svinja imati koristi od potencijalnih područja u vlasništvu države ili malenih proizvođača koji su možda napustili poljoprivrednu proizvodnju. Zbog toga u "slabostima" treba biti naveden nedostatak tržišta stočne hrane. Kao "prednost" je navedena mogućnost postizanja visoke cijene mesa, koja je upitna, zbog većinom malih proizvođača s malim brojem životinja i tradicionalnim načinom uzgoja. Uz strogo poštivanje postojećih mjera i propisa, nedostatak higijenskih i zdravstvenih standarda u klaonicama ne bi trebale biti "slabosti"	nisu u potpunosti usklađene sa specifičnom situacijom u proizvodnji i proizvođačima. Nedovoljno je naglašena potreba za poslovno udruživanje i opstanak farmi bez zemljišta u vlasništvu. Potrebno je poticati veći broj manjih poduzetničkih projekata koji će povećati broj ulagača u proizvodnju svinja iz male skupine proizvođača s nižom razinom ekonomski profitabilne proizvodnje (izračuni pokazuju kako će to biti farme s 20 - 30 krmača kao i 200 - 400 svinja za tov po turnusu)	uzete u obzir, kad su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Mjera je usvojena za male proizvođače svinja smanjenjem minimalne razine proizvodnje
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Goveda	Treba uključiti nove statističke podatke. Opis situacije u proizvodnji goveda nije dovoljno	U "prednostima" je pravilno stavljeno dopunjavanje s proizvodnjom ratarskih usjeva, no u praksi se maleni broj	Mjera će osigurati potporu distribuciji u strateški važnim nedovoljno iskorištenim	Preporuke su uzete u obzir, kad je primjenjivo, što se tiče zakonskog okvira i ciljeva IPARD-a

	detaljan, kao ni odnosi između poslovnih sudionika u proizvodnji goveda. Odnosi između specijaliziranih uzgajivača goveda i manjih proizvođača nisu dovoljno naglašeni.	proizvođača usjeva bavi proizvodnjom samo za potrebe tovljenja goveda. Ilegalni uvoz govedine je naveden kao „opasnosti“, što ne bi trebale biti opasnosti ako su odgovorne ustanove propisno radile. U "Opasnostima" je dobro navedena velika upotreba mliječnih pasmina u tovljenju. Pojavu bolesti koje utječu na domaću potražnju treba izbjegavati primjenom propisa. Opasnosti za izvoz nisu vrijedne spomena u okviru trenutne vanjskotrgovinske bilance.	područjima i prema kvalificiranim proizvođačima. Treba dati potporu većem broju relativno malenih farmi (80-100 grla), koja će osigurati zapošljavanje i egzistenciju prosječnog obiteljskog gospodarstva.	Mjera je usvojena za malene proizvođače goveda smanjenjem minimuma razine proizvodnje.
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravidanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Perad i jaja	Na sustavima manjih obiteljskih farmi u proizvodnji jaja trebaju se očekivati promjene, modernizacijom proizvodnje i u industrijskoj i u tradicionalnoj proizvodnji. Kao državni interes je dobro primijećena potreba za obnovom postojećih kapaciteta u skladu sa standardima držanja peradi, kao i standarda vezanih za očuvanje okoliša i ekoloških standarda, zajedno s potrebom za povećanjem	Tradicija u proizvodnji i dobro poznata tehnologija trebaju biti uključene u „prednosti“ sektora, kao i postojeće tržište hrane. Kao "mogućnosti" sektora treba dodatno spomenuti kako nema ograničenja za razvoj proizvodnje peradi ovisno o proizvodnim područjima. U "opasnostima" je navedeno kako se smanjuje tržišna cijena jaja. To ne bi trebao biti problem	Predložene mjere u sektoru peradi su adekvatne u dijelu potpore za proizvodne pogone mesa peradi i jaja, posebno s aspekta zaštite okoliša i zdravlja životinja. Za dio malih farmi je primijećeno kako su prihvatile moderni način proizvodnje. Trebaju se poticati kako bi povećale kapacitete. Potpore za razvoj	Preporuke su uzete u obzir, kad je primjenjiv zakonski okvir i ciljevi IPARD-a Mjera je usvojena za manje proizvođače peradi i jaja smanjenjem minimalne razine proizvodnje

	konkurentnosti sektora.	za specijalizirane farme s minimalnim profitabilnim kapacitetima.	alternativnih vrsta uzgoja peradi za komercijalnu proizvodnju mesa i jaja treba se istaknuti.	
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Mesoprerađivačka industrija	Zdravstvena ispravnost hrane i standardi kvalitete su dobro istaknuti Analiza treba uključivati statističke podatke o proizvodnji, potrošnji, uvozu, izvozu i prodaji. Znatna koncentracija vlasništva u mesoprerađivačkom sektoru i vertikalna integracija trebaju biti istaknute. Utjecaj stočnih bolesti na sektor se treba naglasiti	SWOT analiza nije razrađena	Predložene mjere za ulaganja u klaonice kao i ulaganja u centre za skupljanje životinjskih nusprodukata su opravdana i potrebna, naročito jer su usmjerena postizanju standarda u području zaštite okoliša, zaštite zdravlja životinja i zdravstvene ispravnosti hrane Mogućnosti za male i srednje tvrtke u sektoru tradicionalnih proizvoda, proizvoda s oznakama kvalitete i podrijetla se trebaju naglasiti.	Preporuke su uzete u obzir, kad su primjenjive s obzirom na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. SWOT analiza je razrađena . Kako je mjera usmjerena na prvu prerađivačku fazu samo sa specifičnim ulaganjima u klaonice i centre za skupljanje životinjskih nusproizvoda, analiza je drukčije strukturirana od onih za druge sektore
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Ribarstvo	Zbog nedostatka sustavnog prikupljanja podataka kao i nedostatka organiziranog tržišta koje bi omogućilo kontinuitet, kontrolu i evidenciju prihoda ribljih proizvoda, statistički podaci ne prikazuju stvarnu situaciju. Ograničavajući čimbenici akvakulture se mogu	Nedovoljna izobrazba ribara može se uključiti u „slabosti“. U "slabosti" se može uključiti nedostatak centara za pročišćavanje čija se izgradnja može smatrati „mogućnošću“. Umjesto izraza „neorganizirano tržište“ izraz	Predložene mjere su opravdane i potrebne, kako je strukturna podrška za ribarski sektor potrebna (tj. modernizacija flote, uspostava veleprodajnih tržnica, istraživanja osiguranja proizvodnje, itd.) Međutim, EK	Preporuke su uzete u obzir, gdje su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Kako je poštivana pozicija EK u odnosu na uzgoj morske ribe i ulaganja u plovila, analiza je ponovljena (skraćena) kao i prihvatljiva

	bolje objasniti. Analiza sektora nije uzela u potpunosti u obzir trendove integracije koji u velikom dijelu određuju primjenu zakonske i prostorne varijable ulova ribe, akvakulture i prodaje u slijedećem razdoblju.	„neorganizirano tržište ribe“ bi bilo bolje. U „mogućnosti“ se treba uključiti izgradnja veleprodajnih tržnica i organizacija tržišta u skladu sa standardima Zajednice.	napomene se trebaju razmotriti (kontinentalni kapaciteti za preradu se mogu potpomoći kako bi zadovoljili standarde Zajednice. Mala plovila ne mogu dobiti potporu čak i ako je uključen sustav rashlađivanja.	ulaganja.
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravidnost predloženih mjera	MPRRR napomene
Žitarice i uljarice	Dobro je istaknut udio konkurentnih proizvođača u ukupnom broju, kao potencijalnih učesnika u budućoj proizvodnji i korisnika predloženih mjera. Trenutna situacija u sektoru žitarica i uljarica je opisana u većem dijelu korektno, nepristrano i dovoljno detaljno. Prerađivačka industrija je kratko objašnjena. Razina dostignuća standarda Zajednice nije opisana u posebnoj poglavlju, već analiza daje kratki opis i procjene (ne)dovoljnog usklađivanja proizvodnih standarda sa standardima Zajednice	SWOT analiza je u osnovi dobro navedena i očito je kako su zaključci rezultat dobrog poznavanja situacije u ovim podsektorima i dobro istražene dokumentacije. Mogućnost povećanja priroda treba biti premještena u "mogućnosti" i u "prednostima" trebaju biti navedeni razlozi koji tu mogućnost opravdavaju. U "prednostima" se može predvidjeti dopunjavanje sa stočnom proizvodnjom. U "slabostima" treba staviti malo navedenog o mogućnostima upravljanja rizikom.	Predložene mjere su opravdane. No, zbog postojanja mogućnosti navedenih u SWOT analizi (povećanje priroda i profitabilnosti), ova mjera treba biti potpomognuta ulaganjima u tehnologiju proizvodnje, kao i programima povećanja zemljišnih parcela i/ili poslovnim udruživanjem, naročito u podsektoru žitarica.	Preporuke su uzete u obzir, gdje su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Što se tiče važnosti ovog sektora, u usporedbi s drugima, mjera nije proširena dodatnim prihvatljivim ulaganjima.
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravidnost predloženih mjera	MPRRR napomene
Voće	Treba uključiti nove statističke podatke.	SWOT analiza za voće treba biti odvojeno razrađena	Predložene mjere su opravdane kao potrebni	Preporuke su uzete u obzir, gdje su primjenjive u

	Tradicionalna proizvodnja voća i moderna proizvodnja utemeljena na plantažama trebaju biti bolje objašnjene, a razlike naglašenije.	od povrća. U "slabostima" treba spomenuti važni preduvjet za poboljšanje ekonomske učinkovitosti proizvođača voća, nepostojanje proizvođačkih organizacija. Uspostava proizvođačkih organizacija se također može smatrati kao mogućnost za poboljšanja u sektoru.	preduvjet za postizanje povećane dodane vrijednosti u proizvodnji voća i udovoljavanju standardima Zajednice.	odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Kako je pozicija EK poštivana u odnosu na ulaganja u sustave navodnjavanja i s obzirom na značaj ovog sektora, u usporedbi s ostalima, popis prihvatljivih ulaganja je skraćen. SWOT analiza je odvojena od povrća
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Povrće	Analiza trenutne situacije treba se poboljšati novim statističkim podacima. U analizi nema podataka o proizvođačima (obiteljska gospodarstva, poslovni subjekti)	SWOT analiza za povrće treba biti posebno razrađena od voća. Neke od "slabosti" treba naglasiti: mali broj sorti i vrsta povrća u komercijalnoj proizvodnji; ograničena i sezonska opskrba; proizvodnja „samo“ za domaće (hrvatsko) tržište; neorganizirani proizvođači i nedostatak tržišne infrastrukture; nedostatak sustava za navodnjavanje, objekata za sortiranje i skladištenje, pogona za hladno skladištenje svježeg povrća; prerada povrća je jedno od slabije razvijenih dijelova prehrambene industrije.	Predložene mjere su opravdane u odnosu na trenutnu situaciju, potrebe i potencijale u sektoru povrća. Ulaganja u preradu i prodaju će doprinijeti preradi povrća kao jednom od slabije razvijenih dijelova prehrambene industrije.	Preporuke su uzete u obzir, gdje su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Kako je pozicija EK poštivana u odnosu na ulaganja u sustave navodnjavanja i s obzirom na značaj ovog sektora, u usporedbi s ostalima, popis prihvatljivih ulaganja je skraćen. SWOT analiza je odvojena od voća

		Kao "mogućnost" treba obratiti pažnju na razvoj izvozne strategije za sektor povrća, povećanje priroda i smanjenje proizvodnih troškova, primjenu novih tehnologija za dugotrajno razdoblje proizvodnje; povećanje specijalizacije; pripremanje standarda kvalitete u skladu s EU zakonodavstvom.		
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Prerađivačka industrija voća i povrća	Analiza situacije se može poboljšati novim statističkim podacima. Povećanje u proizvodnji smrznutog voća i povrća, minimum prerađenog voća i povrća, polupreradenih proizvoda za sokove od voća i povrća, prerađevina od krumpira i rajčice, konzerviranog voća i ušaćerenog voća, ukiseljenog i pasteriziranog povrća, uključujući ekološki uzgojeno voće i povrće treba naglasiti.	Povećanje konkurentnosti u proizvodnji voća i povrća za preradu je korektno navedeno kao mogućnost, jer će izravno utjecati na ekonomsku učinkovitost podsektora prerade voća i povrća cijinama i boljom kvalitetom proizvoda. Problem organizacije zemljišta (arondacija) također treba biti navedena, u odnosu na kriterij opsega u proizvodnju voća i povrća.	Zbog nedostatka prerađivačkih kapaciteta, ulaganja u izgradnju ili obnovu prerađivačkih pogona, uključujući opremu, su opravdana. U okviru mjere Diversifikacija i razvoj ruralnih ekonomskih Djelatnosti u malim prerađivačkim pogonima na farmi, osim ulaganja u mikro i malene prerađivačke pogone za mliječne i mesne proizvode, pogoni za preradu proizvoda od voća i povrća također trebaju dobiti potporu	Preporuke su uzete u obzir, gdje su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Provedba ulaganja je usko povezana s uspostavljanjem proizvođačkih organizacija. Mali prerađivački pogoni na farmama su uključeni u okviru mjere Diversifikacije
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Grožđe i vino	Činjenica kako u Hrvatskoj postoje	Kao "slabosti" treba spomenuti:	Ulaganja u izgradnju i/ili	Preporuke su uzete u obzir, gdje

	različiti izvori statističkih podataka, koji su korišteni u analizi, o područjima proizvodnje, te priroda u proizvodnji grožđa, kao i vina, treba se naglasiti. Što se tiče proizvođača i proizvodnje vina, treba naglasiti kako je u zadnje vrijeme primijećen fenomen specijaliziranih uzgajivača grožđa za vino. Treba naglasiti kako je u nekoliko posljednjih godina primijećen trend gradnje većeg broja manjih vinarija s modernom proizvodnjom, visokokvalitetnim proizvodima i uspješnom plasmanom na tržištu vina	rascjepkanost proizvodnih područja, veliki broj vrsta grožđa i vinskih sorti, proizvodnju samo za domaće hrvatsko tržište, slabu organizaciju rada proizvođača, nedostatak sustava za navodnjavanje. Kao "mogućnosti" treba spomenuti: razvijanje strategije izvoza vina (zajedno s planiranom dinamikom razvoja vina i vinogradarstva), povećanje priroda i smanjenje troškova u proizvodnji grožđa, primjenu novih tehnologija u proizvodnji, stvaranje standarda kvalitete u skladu s EU zakonodavstvom (ISO i HACCP sustavi), zaštitu podrijetla vina, garanciju za autentičnost proizvoda i čistoću na putu do potrošača, zajedničku opskrbu, kontrolu postupaka i nelojalnu konkurentnost.	obnovu i/ili opremanje objekata vinarija su opravdani zbog nedostatka prerađivačkih kapaciteta. Proizvodnja sadnica, izgradnja (novih) plantaža i proizvodnja grožđa također trebaju dobiti potporu.	su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Što se tiče značaja ovog sektora, u usporedbi s ostalima, mjera nije proširena dodatnim prihvatljivim ulaganjima.
Podsektor	Kvaliteta i objektivnost	Kvaliteta i objektivnost SWOT analize	Opravdanost predloženih mjera	MPRRR napomene
Masline i maslinovo ulje	Činjenica kako u Hrvatskoj postoje različiti izvori statističkih podataka, koji su korišteni u analizi, o područjima proizvodnje, te prirodu trebaju biti naglašeni. Tržište maslinovog ulja u Hrvatskoj je još neorganizirano što treba naglasiti.	U "prednosti" treba uključiti: tradiciju u proizvodnji maslina i maslinovog ulja. U "slabosti" treba staviti: niski prirod i razinu iskorištenosti u proizvodnji maslina, visoke jedinične cijene, nedostatak tehnološke struke i veliku ovisnost o	Predložene mjere su opravdane	Preporuke su uzete u obzir, gdje su primjenjive u odnosu na zakonski okvir i ciljeve IPARD-a. Kako je EK pozicija poštivana što se tiče ulaganja u izgradnju uljara i u odnosu na značaj ovog

		vremenskim uvjetima, slabu organizaciju tržišta i trženja proizvoda od maslina (maslinovo ulje, stolne masline), nelojalnu konkurenciju i "sivo tržište" U "mogućnosti" treba staviti: održavanje stabilnih cijena na razini proizvodnih troškova u okviru uvjeta domaće proizvodnje (smanjivanjem jediničnih troškova i povećanjem tehnološke struke), povećanje prosječnog priroda i održavanje stabilne razine (uvođenjem sustava navodnjavanja), bolju organizaciju tržišta, uvođenjem katastra maslina, kontrolom proizvodnje i tržišta, izobrazbom proizvođača		sektora, u usporedbi s ostalima, skraćen je popis prihvatljivih ulaganja.
--	--	--	--	--

Izvor: KI (Konačno izvješće), MPRRR – URR, 2007

12. Dodatak

12.1. NACIONALNO ZAKONODAVSTVO

Ovo se poglavlje sastoji od zakonskih odredbi i strategija koje se izravno ili neizravno odnose na mjere koje čine integralni dio Plana poljoprivrednog i ruralnog razvoja Republike Hrvatske (IPARD Program).

U razmatranje je uzeto ukupno 63 zakona i strategija.

12.1.1. Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo

1. Zakon o poljoprivredi (NN 66/01 od 20. srpnja 2001. i 83/02 od 16. srpnja 2002.)

Ovim zakonom se u člancima 7-14 tumače mjere tržišno-cjenovne politike. Tržišno-cjenovnom politikom utječe se na stabilnost domaćeg tržišta poljoprivrednih proizvoda, uz istodobno jačanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, te na provedbu obveza sukladno međunarodnim trgovinskim sporazumima. Tržišno-cjenovnu politiku čine sljedeće skupine mjera: propisane cijene, novčani poticaji i naknade, intervencije na domaćem tržištu, mjere poticanja prodaje i potrošnje, mjere uravnoteženja ponude i trgovinske mjere.

Dio ovih mjera pomaže poljoprivredi koja je povoljna za okoliš i poljoprivredi koja potiče biološku raznovrsnost. Potpore za razvitak poljoprivrede koja skrbi o prirodnom okolišu i biološkoj raznovrsnosti namijenjene su: (I) poticanju takve tehnologije poljoprivredne proizvodnje koja skrbi o zaštiti prirodnih resursa, kao što je poljoprivredno zemljište i voda, te općenito o prirodnom okolišu; (II) očuvanju ekološki ugroženih područja i sprečavanju neplanskih, neobrađenih i neodržavanih poljoprivrednih površina poljoprivrednih gospodarstva i (III) očuvanju poljoprivredne biološke raznovrsnosti ekoloških sustava.

2. Poljoprivredna i ribarska strategija Republike Hrvatske (NN 89/02 od 25.srpnja 2002.)

Ova strategija je dokument koji definira dugoročne razvojne smjernice za hrvatsku poljoprivredu.

Novi ciljevi (nove) Strategije stavljaju naglasak na konkurentnu domaću proizvodnju koja zadovoljava potrebu za prehrambenim proizvodima, kao i "ekspanziju" poljoprivrednih ciljeva na cijelo ruralno područje, prema definicijama ZPP-a. Novi element je važnost zdravstvene ispravnosti hrane i ekološke poljoprivrede u posebnom sustavu održivog upravljanja i mogućnosti koje sam sustav pruža.

Posebni ciljevi su strukturirani prema nekoliko karakterističnih prioriteta: (a) agrarna struktura; (b) financiranje poljoprivrede; (c) organizacija tržišta; (d) ruralni razvoj, zaštita

prirode i okoliša; (e) poslovna suradnja i tržišna infrastruktura; (f) zdravstvena ispravnost hrane; (g) institucionalna podrška poljoprivredi.

Svaki od navedenih prioriteta sadrži nekoliko strategijskih ciljeva odnosno mjera provedbe.

Nacionalna politika i strategija je podijeljena na sljedeće sektore:

Gospodarenje šumskim eko – sustavima;

Šumarska administracija i zakonodavstvo;

Nedrvni šumski proizvodi – turizam, lov i ostali šumski proizvodi i proizvodi sa šumskog zemljišta;

Drvena industrija;

Okoliš i prostorno uređenje;

Znanstvena istraživanja i međunarodna suradnja;

Odnosi s javnošću i promidžba.

Svaki sektor sadrži opći uvod nakon kojeg slijedi razlaganje ciljeva politike i strateške aktivnosti za postizanje tih ciljeva. Za svaku aktivnost je definirana organizacija i ustanova

odgovorna za njezinu provedbu. Gdje to bude moguće, identificirat će se partnerske organizacije koje imaju bitnu ulogu u suradnji iako nisu primarno odgovorne za provedbu.

Tim aktivnostima se pripisuje jedan od tri stupnja prioriteta:

Prioritet I. – Izravni prioriteti koji se provode u razdoblju od 2003-2006,

Prioritet II. – Srednjoročni prioriteti koji se provode u razdoblju od 2006-2008,

Prioritet III. -Dugoročni prioriteti koji se provode nakon 2008.

Bitno je istaknuti da će se provedbena dokumentacija s uvjetima, uputama i izdacima obraditi

sukladno stupnju prioriteta za svaku aktivnost definiranu u dokumentu.

3. Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN 87/02 od 23. srpnja 2002, 117/03 od 23. srpnja 2003, 82/04 od 17. lipnja 2004, 12/05 od 24. siječnja 2005, 85/06 od 26. srpnja 2006. i 141/06 od 27. prosinca 2006.)

Novim Zakonom o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, koji se počeo primjenjivati od 1. siječnja 2003. godine, predviđene su sljedeće promjene u poljoprivrednoj politici:

razdvajanje komercijalnih gospodarstava od nekomercijalnih;

obvezno upisivanje svih proizvođača u "Upisnik poljoprivrednih gospodarstava";

obvezno uključivanje svih komercijalnih gospodarstava u sustav poreza na dodanu vrijednost (PDV) u 2008.

4. Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 66/01 od 20. srpnja 2001, 87/02 od 23. srpnja 2002, 48/05 od 13. travnja 2005. i 90/05 od 25. srpnja 2005)

Ovaj Zakon opisuje ciljeve i razvojni program za poljoprivredu i ruralna područja do 2005. u dijelu koji se odnosi na strukturu gospodarstava, poljoprivredu i okoliš.

Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 66/01) regulira obvezu lokalne samouprave (općina i gradova) za izravno upravljanje poljoprivrednim zemljištima u državnom vlasništvu.

Općine i gradovi imaju pravo i obavezu izraditi svoje planove upravljanja zemljištem

(prodaja, najam, koncesija i darivanje) u skladu sa smjernicama iz "Strategije o upravljanju

338

Verzija od 14. prosinca 2007.,

izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

poljoprivrednim zemljištem u državnom vlasništvu" (Vlada RH, 15. listopada 2001.) i iz "

Mjera i uvjeta privatizacije poljoprivrednog zemljišta" (NN br. 13/02).

5. Zakon o hrani (NN 46/07 od 7. svibnja 2007)

Ovim se Zakonom uređuju:

opća načela i zahtjevi koji se odnose na higijenu i zdravstvenu ispravnost hrane i hrane za životinje, obveze subjekata u poslovanju s hranom i hranom za životinje glede higijene i zdravstvene ispravnosti hrane i hrane za životinje, ovlasti i odgovornosti nadležnih tijela što se tiče hrane i hrane za životinje proizvedene u Republici Hrvatskoj ili uvezene, te stavljene na tržište Republike Hrvatske.

Ovaj Zakon primjenjuje se na sve faze proizvodnje, prerade, skladištenja i distribucije hrane i hrane za životinje, osim na primarnu proizvodnju, pripremu, rukovanje i skladištenje hrane namijenjene za osobnu potrošnju i potrošnju domaćih životinja koje nisu namijenjene prodaji.

6. Zakon o posebnim uvjetima stavljanja brašna na tržište (NN 48/04 od 14. travnja 2004, 130/04 od 20. rujna 2004, 140/05 od 28. studenog 2005. i 143/05 od 5. prosinca 2005.)

Ovim se Zakonom uređuje način i postupak evidentiranja i obilježavanja proizvedenog, uvezenog ili izvezenog brašna koje se stavlja na tržište sa evidencijskim markicama.

U smislu ovog Zakona brašno je proizvod dobiven mljevenjem pšenice, raži i kukuruza, a namijenjen je ljudskoj prehrani. Stavljanje brašna na tržište podrazumijeva prodaju, prijevoz, skladištenje i čuvanje radi prodaje, te bilo koji oblik razmjene, zamjene ili ustupanja brašna uz naknadu ili bez naknade, isporuku brašna za uslugu mljevenja pšenice, raži i kukuruza, vlastitu preradu te uvoz i izvoz brašna.

Zakon usko definira prava i obveze osoba za obilježavanje brašna markicama, vođenje evidencije, nadzor i slično.

7. Zakon o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga (NN 173/03 od 31. listopada 2003. i 186/03 od 24. studenog 2004.)

Ovim se Zakonom uređuje način stjecanja, sustav zaštite i ostvarivanje prava na korištenje oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti proizvoda i usluga.

Odredbe ovoga Zakona ne primjenjuju se na proizvode i usluge u dijelu u kojem je stjecanje, sustav zaštite i ostvarivanje prava na korištenje oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti uređeno posebnim propisima.

Oznaka zemljopisnog podrijetla sadrži naziv regije, određenog mjesta ili, u posebnim slučajevima, zemlje koja se koristi za označavanje proizvoda ili usluga koji potječu iz te regije, mjesta ili zemlje te koji imaju određenu kakvoću, ugled ili drugo svojstvo što se pripisuje tom zemljopisnom podrijetlu i čija se proizvodnja i/ili obrada i/ili priprema odvija u određenom zemljopisnom području.

Oznaka zemljopisnog podrijetla je i neka druga oznaka kojom se označava proizvod ili usluga koji potječu s određenoga zemljopisnog područja, ako ispunjava uvjete iz stavka 1. ovoga članka.

Oznaka izvornosti je naziv područja, određenog mjesta ili, u posebnim slučajevima, zemlje koji se rabi za označavanje proizvoda ili usluga koji potječu iz tog područja, određenog mjesta ili te zemlje i čija je kakvoća ili čija su svojstva bitno ili isključivo nastala pod utjecajem posebnih prirodnih i ljudskih čimbenika određene zemljopisne

339

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

sredine i njezina se proizvodnja, prerada i priprema u cijelosti odvija u tom zemljopisnom području.

8. Zakon o općoj sigurnosti proizvoda (NN 158/03 od 7. listopada 2003.)

Ovim se Zakonom uređuje opća sigurnost proizvoda koji se stavljaju na tržište.

Ovaj se Zakon primjenjuje na sve proizvode definirane sukladno ovom Zakonu u slučaju kada

poseban zakon ili propis donesen za njegovo provođenje ne uređuje pitanja sigurnosti određenoga proizvoda.

U smislu ovog Zakona proizvod se smatra sigurnim:

kad ispunjava sve zahtjeve sadržane u tehničkim propisima koji se na njega odnose, ako nema odgovarajućih tehničkih propisa, kad ispunjava zahtjeve hrvatskih normi kojima su preuzete europske norme, čiji je popis objavljen u »Narodnim novinama«, ukoliko nema odgovarajućih tehničkih propisa ili normi pa je proizvod sukladan hrvatskim normama koje nisu usklađene s europskim normama, odnosno s tehničkim pravilima, te pravilima kojima se na uobičajen način štiti sigurnost i zdravlje korisnika.

9. Zakon o gnojivima i poboljšivačima tla (NN 163/03 od 16. listopada 2003)

Ovim se Zakonom uređuje kakvoća, kontrola kakvoće, označavanje, promet i nadzor u prometu gnojiva (mineralnih i organskih) i poboljšivača tla te proizvodnja i nadzor organskih gnojiva i poboljšivača tla.

U smislu ovoga Zakona gnojivima se ne smatraju tvari koje su ponajviše određene da štite biljke od štetnih organizama i bolesti, te tvari koje utječu na životni razvoj biljaka, a pri tom ne služe ishrani biljaka.

10. Zakon o zaštiti bilja (NN 10/94 od 11. veljače 1994, 19/94 od 11. ožujka 1994. i 117/03 od 23. srpnja 2003.)

Ovim se Zakonom uređuje zaštita bilja i biljnih proizvoda od biljnih štetočina, zdravstvena kontrola bilja u prometu, promet sredstava za zaštitu bilja i uređaja za njihovu primjenu te sprečavanje štetnih posljedica primjene sredstava za zaštitu bilja po zdravlje ljudi, životinja, bilja i okoliša, i druga pitanja važna za provođenje jedinstvenog sustava zaštite bilja u Republici Hrvatskoj.

11. Zakon o biljnom zdravstvu (NN 75/05 od 20. lipnja 2005.)

Zakon opisuje i regulira zaštitu biljnog zdravstva, uključujući biološku zaštitu bilja, sprečavanje širenja biljnih bolesti, skupljanje, praćenje i izmjenu podataka, financiranje i provedbu mjera za zdravstvo bilja i inspekcijske kontrole.

12. Zakon o morskom ribarstvu (NN 48/05 od 13. travnja 2005.)

Zakonom su opisani i propisani najvažniji aspekti vezani uz morsko ribarstvo, upravljanje morskim ribarstvom i kontrolu.

Ribe i ostali morski organizmi su obnovljivi dio prirode. Oni se nalaze pod posebnom državnom skrbi, koja je podložna odredbama ovog Zakona.

Izuzev u posebno zaštićenim prirodnim područjima, ribe i ostali morski organizmi se mogu loviti, sakupljati i uzgajati sukladno uvjetima ovog Zakona i propisima donesenim na temelju ovog Zakona.

13. Zakon o slatkovodnom ribolovu (NN 106/01 od 30. studenog 2001, 174/04 od 10. prosinca 2004, 10/05 od 19. siječnja 2005. i 49/05 od 15. travnja 2005.)

340

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Prema ovom Zakonu, slatkovodni ribolov podrazumijeva upravljanje slatkovodnom Ribom, a uključuje ribolov, poribljavanje, akvakulturu, zaštitu riba i kopnenih voda.

Riba se uzgaja i/ili lovi sukladno uvjetima određenim ovim Zakonom i propisima donesenim na temelju ovog Zakona.

14. Pomorski zakonik (NN 181/04 od 21. prosinca 2004.)

Odredbama ovoga Zakonika utvrđuju se morski i podmorski prostori Republike Hrvatske i uređuju pravni odnosi u njima, sigurnost plovidbe u unutarnjim morskim vodama teritorijalnom moru Republike Hrvatske, zaštita i očuvanje prirodnih morskih bogatstava i morskog okoliša, osnovni materijalno-pravni odnosi u pogledu plovniha objekata, ugovorni i drugi obvezni odnosi koji se odnose na brodove, upise plovniha objekata, ograničenje brodareve odgovornosti, ovrha i osiguranja na brodovima.

Republika Hrvatska potiče regionalnu suradnju, posebice sa državama u susjedstvu, radi donošenja zajedničkih planova hitnog djelovanja u slučajevima nezgoda koje uzrokuju onečišćenje morskog okoliša, posebnim mjerama štiti osjetljive ekosustave, staništa vrsta i drugih oblika života u moru koji su rijetki, ugroženi ili kojima prijeti opasnost istrebljenja.

15. Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama (NN 158/03 od 7. rujna 2003.)

Zakon definira pravni status pomorskog dobra, njegova ograničenja, upravljanje i zaštitu, uporabu i rasprostranjenost pomorskih luka, morskog područja, uspostavljanje lučke vlasti, lučke aktivnosti i njihovu izvedbu, izgradnju luka i uporabu lučke nadgradnje i podgradnje te druga bitna pitanja glede morskih luka.

Opće korištenje pomorskog dobra podrazumijeva pravo na njegovo korištenje s obzirom prirodu i svrhu korištenja.

Od posebne uporabe pomorskog dobra izuzeti su samo opća i komercijalna uporaba pomorskog dobra.

Gospodarska uporaba pomorskog dobra podrazumijeva uporabu pomorskog dobra s ciljem provođenja ekonomskih aktivnosti sa ili bez uporabe postojećih zgrada ili ostalih objekata u pomorskom dobru i sa ili bez izgradnje novih zgrada ili ostalih objekata u tom dobru.

Lokalno upravno tijelo čuva i održava dio javno korištenoga pomorska dobra koje se nalazi unutar njegovog teritorija.

16. Strategija i akcijski plan biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 81/99 od 3. kolovoza 1999.)

Za razliku od većine europskih zemalja, Hrvatska se ističe raznolikošću ekoloških sustava i staništa, koja se odražava i u velikom bogatstvu i raznolikosti biljaka, gljiva i životinja.

Ovakvo bogatstvo uvjetovano je položajem Hrvatske na razmeđu nekoliko bio-geografskih regija, razvedenošću reljefa, geološkim, pedološkim, hidrološkim i klimatskim prilikama, te djelomično ljudskim utjecajem. Navedeni razlozi, u kombinaciji s različitim lokalnim tradicijama korištenja prostora koje su se razvile s obzirom na gospodarske i povijesne okolnosti, doprinijeli su također izuzetnom bogatstvu krajobrazne raznolikosti.

U usporedbi sa stanjem ekoloških sustava većine drugih zemalja srednje i zapadne Europe, Hrvatska se odlikuje visokim stupnjem očuvanosti prirode. Uz relativno mala područja prirodnih staništa ili zajednica (vodeni izvori, litice, cretovi, pojedine šume, planinske rudine), ovdje su u velikoj mjeri izražena poluprirodna staništa (pojedine

šume, ekstenzivni travnjaci), na koje je utjecao čovjek, ali su se u njima zadržale pretežito izvorne životne zajednice tipične za takva staništa. Antropogena staništa, koja su se razvila djelovanjem čovjeka i čija se struktura i sastav vrsta znatno razlikuju od prirodnih, nisu dominantna, kao što je to slučaj u velikome dijelu Europe.

17. Zakon o stočarstvu (NN 70/97 od 7. srpnja 1997, 36/98 od 17. ožujka 1998, 151/03 od 24. rujna 2003. i 132/06 od 6. prosinca 2006.)

Ovim se Zakonom uređuju uzgoj i proizvodnja uzgojno valjanih životinja, oplođivanje domaćih životinja, trgovina uzgojno valjanim životinjama, zoohigijenski uvjeti držanja domaćih životinja, zaštita okoliša u uzgoju i iskorištavanju domaćih životinja, kakvoća hrane i proizvoda životinjskog podrijetla, ustroj i provedba uzgoja uzgojno valjanih životinja i druga pitanja važna za učinkovitost i promicanje stočarstva.

Uzgojem se potiče:

- Povećanje učinkovitosti proizvodnje domaćih životinja i očuvanje ili poboljšanje njihove vitalnosti;
- Povećanje ekonomičnosti stočarske proizvodnje;
- Poboljšanje kakvoće stočarskih proizvoda;
- Očuvanje genetske raznolikosti domaćih životinja.

18. Zakon o šumama (NN 52/90 od 12. prosinca 1990, 9/91 od 28. veljače 1991, 76/93 od 16. kolovoza 1993, 160/04 od 18. studenog 2004. i 140/05 od 28. studenog 2005.)

Zakon upravlja najvažnijim aspektima uprave i kontrole šuma i šumskih područja. Brojne blagodati šuma naročito dolaze do izražaja u slučajevima njihove zaštite zemljišta, prometnica i ostalih objekata od erozije, bujica i poplava, njihov utjecaj na vodeni režim i hidroenergetski sustav; plodnost tla i poljoprivrednu proizvodnju; utjecaj na klimu; zaštitu i unapređenje čovjekove okoline; proizvodnju kisika i pročišćavanje atmosfere; utjecaj na ljepote krajobraza te stvaranje povoljnih uvjeta za liječenje, oporavak, odmor i rekreaciju; razvoj turizma, lovstva i općenarodne obrane.

19. Strategija razvoja industrijske prerade drva i papira (NN 114/04)

20. Zakon o klasifikaciji neobrađenog drva (NN 180/04)

21. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (NN 12/01 od 14. veljače 2001. i 14/01 od 21. veljače 2001.)

Ovaj zakon propisuje ekološku proizvodnju, preradu i prodaju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda kao bitnih čimbenika za ljudsko zdravlje i život, zaštitu potrošača, zaštitu prirode i okoliša. Pravilnici (NN 91/01, 13/02, 66/02, 67/02, 81/02 i 85/02) se bave nadzornim stanicama i ovlaštenim laboratorijima za inspekciju proizvodnje usjeva i proizvodnje, te definiraju prijelazno razdoblje za prijelaz s konvencionalne na ekološku proizvodnju.

22. Zakon o veterinarstvu (NN 41/07, od 21. travnja 2007.)

Ovim se Zakonom uređuje zaštita zdravlja životinja, provedba mjera veterinarskog javnog zdravstva, unapređivanje reprodukcije životinja, veterinarska zaštita okoliša, ustroj i provedba zaštite zdravlja životinja, ustroj veterinarske inspekcije i druga pitanja bitna za veterinarstvo.

Ovim Zakonom uređuje se i obavljanje poslova inspekcije. Sukladno Zakonu, inspektor obavljaju sljedeće poslove: Inspekcija životinja i životinjskih proizvoda, je veterinarsko-zdravstveni pregled, kontrola i nadzor, koji se provode nad životinjama, životinjskim proizvodima, životinjskim sjemenom i oplodjenim jajnim stanicama,

objektima, opremom i sredstvima, radi zaštite zdravlja ljudi i životinja, veterinarske zaštite dobrobiti životinja, odnosno radi utvrđivanja zdravstvenog stanja životinja i zdravstvene ispravnosti životinjskih proizvoda, koji mogu biti prijenosnici zaraznih bolesti ljudi i životinja ili na drugi način ugroziti njihovo zdravlje.

23. Zakon o veterinarskim lijekovima i veterinarsko – medicinskim proizvodima (NN 79/98 od 5. srpnja 1998)

Ovim se Zakonom utvrđuje način ispitivanja, puštanje u promet, proizvodnja i izradba, promet te nadzor, oglašavanje, obavješćivanje i upis u očevidnik Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva veterinarskih lijekova i lijekovitih dodataka radi zdravstvene zaštite životinja, naročito u pogledu njihove kakvoće, djelotvornosti i neškodljivosti, a time i zaštite zdravlja ljudi od ostataka lijeka u namirnicama životinjskog podrijetla, veterinarsko-medicinskih i homeopatskih proizvoda te nadzor nad lijekovitom hranom za životinje.

24. Zakon o dobrobiti životinja (NN 135/06 od 13. prosinca 2006.)

Zakonom su utvrđeni aspekti važni za dobrobit životinja odnosno njihovog čuvanja, smještaja, zaštite i liječenja. Zakon također određuje i osobe ovlaštene za obavljanje navedenih aktivnosti kao i njihova prava koja proizlaze iz njihove ovlasti.

25. Zakon o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti poljoprivrednog bilja (NN 131/97 od 5. prosinca 1997, 163/03 od 16. prosinca 2003. i 137/04 od 1. listopada 2004. – pročišćeni tekst i 140/05 od 28. studenog 2005.)

Ovim se Zakonom utvrđuje proizvodnja i trgovina poljoprivrednog sjemena, presadnica, micelija jestivih i lijekovitih gljiva, poljoprivrednoga sadnog materijala te priznavanje sorti poljoprivrednog bilja i druga pitanja od značaja za provedbu jedinstvenog sustava poljoprivrednog sjemenarstva i rasadničarstva.

Poslove iz područja sjemenarstva, rasadničarstva i priznavanja sorti ratarskog bilja, povrća i cvijeća obavlja Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo. Poslove iz područja priznavanja sorti voćnih vrsta obavlja Zavod za voćarstvo, a poslove iz područja priznavanja sorti vinove loze obavlja Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo.

26. Zakon o vinu (NN 96/03 od 10. lipnja 2003.)

Zakon o vinu regulira proizvodnju, trgovinu, preradu grožđa namijenjenog za proizvodnju vina (osim prerade u sok od grožđa i koncentrirani sok od grožđa), proizvodnju i trgovinu vinom i drugim proizvodima od grožđa i vina, destilaciju, označavanje, zaštitu zemljopisnog podrijetla, proizvodnju i prodaju voćnih vina i drugih proizvoda na temelju voćnih vina, zadaća Hrvatskog Zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo (u daljnjem tekstu: Zavod), proizvodnju i upravljanje vinogradskim katastrom i drugim pitanjima važnim za provedbu ujedinjenog sustava proizvodnje i prodaje grožđa namijenjenog za proizvodnju vina, mošta, vina i drugih proizvoda od grožđa i vina, voćnih vina i drugih proizvoda koji sadrže vino ili voćno vino.

12.1.2. Zaštita okoliša

Zaštita okoliša ima dugu tradiciju u Hrvatskoj. Mnoštvo je zakonskih akata i strategija koji uređuju problematiku zaštite okoliša, biološke i krajobrazne raznolikosti, prostornog planiranja i zaštite kulturne baštine u seoskim područjima. Najvažniji su: Zakon o zaštiti okoliša (NN br. 82/94, 128/99), Pravilnik o procjeni utjecaja na okoliš (NN br. 59/00, 136/04), Zakon o zaštiti zraka (NN br. 48/95, 178/04), Zakon o zaštiti prirode (NN br. 30/94, 72/94, 107/03, 162/03, 70/05), Zakon o prostornom uređenju (NN br. 30/94, 68/98, 61/00, 32/02, 100/04), Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, lipanj 1997, Program prostornog uređenja Republike Hrvatske,

343

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

svibanj 1999., Zakon o šumama (NN br. 52/90, 9/91, 76/93), Zakon o vodama (NN br. 107/95, 150/05), Nacionalna strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti (NN br. 81/99), Nacionalna strategija zaštite okoliša i Nacionalni plan djelovanja na okoliš (NN br. 46/02), Zakon o očuvanju i zaštiti kulturnih dobara, (NN br. 69/02).

27. Zakon o zaštiti okoliša (NN 82/94 od 11. studenog 1994. i 128/99 od 30. studenog 1999.)

Zakonom se uređuje područje zaštite okoliša poradi očuvanja okoliša, smanjenja životnih i zdravstvenih opasnosti za ljude, osiguravanja i poboljšavanja kvalitete života za dobrobit sadašnjih i budućih generacija.

Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva je započelo s izradom novih propisa koji će biti usklađeni sa zakonodavstvom EU-a koje se odnosi na zaštitu okoliša (Direktiva 85/337/EZ o procjeni utjecaja na okoliš, standardi i praksa EU-a).

Planirano je da će novi Zakon o zaštiti okoliša, kao krovni propis, stupiti na snagu u 2007. godini. Njime će biti regulirana sva horizontalna pitanja koja još nisu razriješena dosadašnjim propisima u ovom sektoru.

28. Zakon o vodama (NN 107/95 od 27. prosinca 1995. i 150/05 od 21. prosinca 2005.)

Ovim zakonom se uređuje pravni status voda i vodnog dobra; način i uvjeti upravljanja vodama (uporaba voda, zaštita voda, uređenje vodotoka i drugih voda te zaštita od štetnog utjecaja voda), metode organizacije i provedbe aktivnosti gospodarenja vodama, temeljni uvjeti za provedbu aktivnosti gospodarenja vodama, ovlasti i dužnosti državne uprave te ostalih državnih tijela, jedinica lokalne samouprave i ostalih pravnih subjekata; kao i ostala pitanja upravljanja vodama.

29. Zakon o zaštiti zraka (NN 48/95 od 14. srpnja 1995 i 178/04 od 16. prosinca 2004.)

Zakonom se definiraju mjere, organizaciju, zaštitu i metode poboljšanja kvalitete zraka kao dijela okoliša i javnog dobra pod posebnom skrbi Republike Hrvatske.

Osnovna namjera zaštite i poboljšanja kvalitete zraka je: očuvati ljudsko zdravlje, zdravlja biljaka i životinja, kulturnih i materijalnih vrijednosti; postići najbolju moguću kakvoću zraka; spriječiti ili smanjiti onečišćavanja koja utječu na klimatske promjene; osnovati, održavati ili poboljšati cjelovit sustav upravljanja kakvoćom zraka na području države.

30. Zakon o otpadu (NN 151/03 od 24. rujna 2003, 178/04 od 16. prosinca 2004. i 153/05 od 28. prosinca 2005.)

Ovim se Zakonom određuju prava, obveze i odgovornosti pravnih i fizičkih osoba u postupanju s otpadom.

U postupanju s otpadom moraju se uvažavati načela zaštite okoliša i zahtjevi međunarodnog prava.

Odredbe ovoga Zakona ne obuhvaćaju postupanje: s radioaktivnim otpadom, s otpadnim vodama koje se ispuštaju u površinske vode i kanalizacijsku mrežu, osim otpada u tekućem stanju, plinovitim tvarima koje se ispuštaju u atmosferu, s otpadom od istraživanja, vađenja, obrade i skladištenja mineralnih sirovina i otpadom iz kamenoloma, sa životinjskim truplima, fekalijama i drugim prirodnim neopasnim tvarima koje se koriste u poljoprivredi, sa otpadom koji nastaje pri traženju, iskopavanju, prijevozu i konačnoj obradi ili uništavanju minsko-eksplozivnih i drugih ubojnih naprava i eksploziva koje se utvrđuju posebnim zakonima.

31. Zakon o zaštiti prirode (NN 30/94 od 5. svibnja 1994, 72/94 od 10. listopada 1994. i 70/05 od 8. lipnja 2005.)

Zakonom se utvrđuje osam kategorija očuvanja prostora: nacionalni parkovi, parkovi prirode, rezervati, prirodni spomenici, zaštićeni krajobrazi, parkovi-šume i spomenici parkovne arhitekture.

32. Zakon o zaštiti od požara (NN 58/93 od 18. lipnja 1993. i 33/05 od 14. ožujka 2005.)

Odredbe ovog Zakona se odnose na zaštitu života ljudi i imovine od požara, posebne mjere i radnje za otklanjanje uzroka požara, sprečavanje nastajanja i širenja požara, otkrivanje i gašenje požara, utvrđivanje uzroka požara kao i za pružanje pomoći kod otklanjanja posljedica uzrokovanih požarom.

33. Nacionalna strategija zaštite okoliša (NN 46/02 od 29. travnja 2002.)

Nacionalnom strategijom zaštite okoliša nameću se dvije iznimno važne teme koje će dugoročno imati veliki utjecaj na zaštitu okoliša u Republici Hrvatskoj pa i na oblikovanje Strategije: (1) prilagodba Republike Hrvatske konceptu dugoročnog razvoja; i (2) približavanje i priključenje Republike Hrvatske Europskoj uniji (EU). Iako su obje teme znatno šire od zaštite okoliša i odnose se na cjelinu strategije razvoja Republike Hrvatske, u obje je zaštita okoliša važan dio.

Strategija se zalaže za uvođenje zaštite okoliša u sve druge strateške planove Republike Hrvatske i, posljedično, integraciju zaštite okoliša u sve sektorske segmente cjelovite strategije Republike Hrvatske, a kasnije i u cjelokupnu politiku, programe te sve razvojne planove i projekte.

12.1.3. Prostorno uređenje i infrastruktura

34. Zakon o gradnji (NN 175/03 od 4. studenog 2003. i 100/04 od 20. srpnja 2004.)

Ovim se Zakonom uređuje projektiranje, graditeljstvo, uporaba i uklanjanje građevina, tehnička svojstva, uporabljivost građevnih proizvoda, ustrojstvo građevinske inspekcije.

Određuju se bitni zahtjevi i drugi uvjeti za izgrađene objekte, uređuje se provedba upravnih i drugih postupaka te prava i obveze tijela državne uprave, kao i prava i obveze pravnih i fizičkih osoba s tim u vezi.

35. Zakon o regulaciji energetske djelatnosti (NN 177/04 od 15. prosinca 2004.)

Ovim se Zakonom uređuje uspostava i provođenje sustava energetske djelatnosti, postupak osnivanja tijela za regulaciju energetske djelatnosti kao i druga pitanja od značaja za regulaciju energetske djelatnosti kako bi se poboljšala urbana i ruralna infrastruktura za opskrbu energijom.

Temeljni ciljevi uređenja energetske djelatnosti su: osiguranje objektivnosti, transparentnosti i nepristranosti u obavljanju energetske djelatnosti, briga o provedbi načela uređenog pristupa mreži/sustavu, uspostava metodologije za utvrđivanje tarifnih stavaka tarifnih sustava, uspostavljanje učinkovitog tržišta energije i tržišnog natjecanja, zaštita kupaca energije i energetske subjekata.

Uređenjem energetske djelatnosti potiče: učinkovito i racionalno korištenje energije, poduzetništvo na području energetike, investiranje u energetski sektor, zaštita okoliša.

345

Verzija od 14. prosinca 2007.,

izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

36. Zakon o javnim cestama (NN 180/04 od 20. prosinca 2004. i 138/2006 od 20. prosinca 2006.)

Ovaj Zakon definira pravnu stanje javnih cesta, klasifikaciju javnih cesta, planiranje, izgradnju, obnovu i održavanje javnih cesta; zaštitne mjere za javne ceste i promet, koncesije, upravljanje, financiranje i kontrolu javnih cesta.

U skladu s ovim Zakonom, javne ceste se klasificiraju u jednu od slijedeće četiri kategorije, na temelju njihove, društvene, prometne i gospodarske važnosti: autoceste, državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste.

Hrvatske autoceste d.o.o. sa sjedištem u Zagrebu, su zadužene za upravljanje, gradnju, obnovu i održavanje autocesta.

Hrvatske ceste d.o.o. sa sjedištem u Zagrebu je zadužena za upravljanje, gradnju, obnovu i održavanje državnih cesta.

Županijske uprave za ceste, pravne osobe koje utemeljuje županija su zadužene za upravljanje, gradnju, obnovu i održavanje županijskih i lokalnih cesta.

Izvori financiranja za javne ceste su: godišnja naknada za korištenje javnih cesta, koja se plaća pri registraciji motornih i priključnih vozila, cestarina za upotrebu autocesta i objekata s naplatom (mostovi, tuneli, vijadukti, itd.), naknade za uporabu javnih cesta motornim i priključnim vozilima registriranim izvan Republike Hrvatske, naknade za izvanredni prijevoz, naknadu za prekomjernu uporabu javne ceste, naknadu za korištenje cestovnog zemljišta, naknada za obavljanje pratećih djelatnosti, naknada za koncesije, sredstva državnog proračuna, županijskog proračuna ili proračuna Grada Zagreba, naknada za financiranje građenja i održavanja javnih cesta i drugih izvora.

37. Zakon o komunalnom gospodarstvu – pročišćeni tekst (NN 26/03 od 20. veljače 2003, 82/04 od 17. lipnja 2004, 110/04 od 11. kolovoza 2004. i 178/04 od 16. prosinca 2004.)

Ovim se Zakonom određuju načela, način obavljanja i financiranja komunalnog gospodarstva te ostala pitanja glede svrhovitog obavljanja komunalnih djelatnosti.

Pod komunalnim gospodarstvom u smislu ovoga Zakona razumijeva se obavljanje komunalnih djelatnosti, a naročito pružanje komunalnih usluga od interesa za fizičke i pravne osobe, te financiranje gradnje i održavanje objekata i uređaja komunalne infrastrukture kao cjelovitog sustava na području općina, gradova i Grada Zagreba kao i županija kada je to određeno ovim Zakonom.

38. Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN 105/04 od 28. srpnja 2004. i 142/06 od 28. prosinca 2006.)

Ovim se Zakonom utvrđuju temeljna načela međusobnih odnosa i ponašanja sudionika i drugih subjekata u prometu na cesti i osnovni uvjeti kojima moraju udovoljavati ceste glede sigurnosti prometa; uređuju se pravila prometa na cestama; sustav prometnih znakova i znakova koje pokazuju ovlaštene osobe; dužnosti u slučaju prometne nesreće; osposobljavanje kandidata za vozače, polaganje vozačkog ispita i uvjeti za stjecanje prava na upravljanje vozilima; vuča vozila; uređaji i oprema koje moraju imati vozila, dimenzije, ukupna masa i osovinsko opterećenje vozila te uvjeti kojima moraju udovoljavati vozila u prometu.

39. Zakon o energiji (NN 68/01 od 27. srpnja 2001. i 117/04 od 15. prosinca 2004.)

Ovim se Zakonom uređuju: mjere za sigurnu i pouzdanu opskrbu energijom i njenu učinkovitu proizvodnju i korištenje, akti kojima se utvrđuje i na temelju kojih se provodi energetska politika i planiranje energetskog razvitka, obavljanje energetskih

djelatnosti, na tržištu ili kao dio javnih usluga, te osnovna pitanja obavljanja energetske djelatnosti.

Cilj strategije energetske razvitka je: osiguranje sigurne i pouzdane opskrbe energijom i njene učinkovite proizvodnje i učinkovitog korištenja, osobito radi korištenja različitih i obnovljivih izvora energije, osiguranja zaštite okoliša u svim područjima energetske djelatnosti; poticanje konkurentnosti na tržištu energije na načelima nepristranosti i razvidnosti; zaštita kupaca energije, te povezivanje hrvatskoga energetske sustava ili njegovih dijelova s europskim energetske sustavom ili energetske sustavom drugih zemalja, polazeći od gospodarske razvitka i energetske potreba; utvrđuju se nacionalni energetske programi, potrebna ulaganja u energetiku, poticaji za ulaganja u obnovljive izvore i za postizanje energetske učinkovitosti te mjere zaštite okoliša.

40. Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata (NN 68/01 od 27. srpnja 2001. i 57/06 od 24. svibnja 2006.)

Aktivnosti vezane uz energiju: proizvodnja naftnih derivata, transport nafte naftovodima ili ostalim prijevoznim sredstvima, transport naftnih derivata naftovodima i ostalim načinima prijevoza, veleprodaja naftnih derivata, maloprodaja naftnih derivata, skladištenje nafte i naftnih derivata su sve tržišne aktivnosti su propisane ovim Zakonom.

41. Zakon o tržištu plina (NN 68/01 od 27. srpnja 2001. i 87/05 od 18. srpnja 2005.)

Pojmovi iz ovog Zakona imaju značenje utvrđeno Zakonom o energiji.

42. Zakon o prostornom uređenju (NN 30/94 od 15. travnja 1994, 68/98 od 12. svibnja 1998, 35/99 od 12. travnja 1999, 61/00 od 23. lipnja 2000, 32/02 od 28. ožujka 2002. i 100/04 od 20. srpnja 2004.)

Ovim se Zakonom uređuju sustav prostornog uređenja, uvjeti i način izrade, donošenja i provođenja dokumenata prostornog uređenja, te nadležnost tijela državne uprave i tijela jedinica lokalne samouprave i uprave u provedbi mjera i aktivnosti kojima se osigurava planiranje i uređivanje prostora Republike Hrvatske.

12.1.4. Ostali pravni propisi

43. Zakon o javnoj nabavi (NN 117/01 od 24. prosinca 2001, 197/03 od 17. prosinca 2003 i 92/05 od 27. srpnja 2005.)

Ovim se Zakonom uređuju uvjeti i postupci javne nabave koji prethode sklapanju ugovora o nabavi roba i usluga i ugovaranju poslova a s ciljem osiguranja učinkovitog korištenja proračunskih i drugih fondova te promicanju slobodnog tržišta natječaja za izvođenje radova.

Tijela koja upravljaju aktivnostima nabave robe i usluga i ugovaranjem poslova prema Zakonu o javnoj nabavi su navedena u Popisu obveznika primjene Zakona o javnoj nabavi (NN 18/06 od 15. veljače 2006.) koji obuhvaća: tijela državne uprave Republike Hrvatske; javne i obrazovne ustanove u vlasništvu ili utemeljene odlukom Vlade; Ustanove lokalne samouprave; Ustanove regionalne samouprave; Pravne osobe.

44. Zakon o obrtu – pročišćeni tekst (NN 49/03 od 27. ožujka 2003.)

Ovim Zakonom obrt se definira kao samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Nadalje ovim zakonom su propisani uvjeti koje mora ispunjavati fizička osoba a u svrhu obavljanja

347

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

djelatnosti propisane Zakonom. U daljnjem tekstu Zakona postavljena su pravila kojih se obrtnik mora pridržavati, zatim određena prava koja proizlaze iz samog Zakona, te ujedno i preuzimanje obveza od strane osobe koja obavlja djelatnost propisanu ovim Zakonom. Ovim Zakonom su propisani i uvjeti za osposobljavanje te naukovanje osoba koji žele obavljati obrtničku djelatnost.

45. Zakon o zadrugama (NN 36/95 od 1. lipnja 1995, 67/01 od 24. srpnja 2001. i 12/02 od 6. veljače 2002.)

Zakonom o zadrugama definirani su pojmovi zadrugar, zatim obveze koje proizlaze iz sudjelovanja u zadruzi, određena prava i obveze kao što su sjedište, financiranje, način osnivanja i prestanka djelovanja, tijela zadruge, imovina i poslovanje zadruge.

46. Zakon o udrugama (NN 88/01 od 11. listopada 2001.)

Ovaj Zakon definira osnivanje, registraciju, pravno stanje i prestanak postojanja udruge. Definirani su uvjeti za članove udruge, aktivnosti i upravljanje.

47. Zakon o zemljišnim knjigama (NN 91/96 od 28. listopada 1996, 114/01 od 20. prosinca 2001. i 100/04 od 20. lipnja 2004.)

Zakonom su uređeni glavni aspekti vezani uz zemljišne knjige (gruntovnice), upisnik zemljišta, čuvanje dokumentacije o vlasničkim pravima te ostalim pravima određenih Zakonom.

48. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96 od 28. listopada 1996, 73/00 od 21. srpnja 2000. i 114/01 od 20. prosinca 2001.)

Ovim Zakonom su uređeni osnovni principi osobnog vlasništva nad stvarima; odredbe ovoga Zakona primjenjuju se i na vlasništvo nad stvarima podložnima posebnoj pravnom sustavu, ako nisu s tim sustavom u suprotnosti.

49. Zakon o financiranju jedinica lokalne samouprave (NN 117/93 od 31. prosinca 1993, 33/00 od 25. ožujka 2000, 73/00 od 30. lipnja 2000, 59/01 od 30. lipnja 2001, 107/01 od 5. prosinca 2001, 117/01 od 24. prosinca 2001, 150/02 od 17. prosinca 2002 pročišćeni tekst i 147/03 od 18. rujna 2003.)

Ovim se Zakonom uređuju izvori sredstava i financiranje poslova iz samoupravnog djelokruga županija, općina i gradova, u granicama određenim zakonom kojim se uređuju pojedina pitanja, ako odredbama ovoga Zakona nije određeno drugačije.

50. Zakon o promicanju malog gospodarstva (NN 29/02 od 22. ožujka 2002.)

Ovaj Zakon regulira temelj za provedbu poticajnih mjera usmjerenih na obnovu i tržišno usklađivanje malog poduzetništva.

Zakon je usklađen sa zakonodavstvom EU-a osim glede iznosa zabilježenog ukupnog godišnjeg prometa za malo gospodarstvo. U hrvatskom je zakonodavstvu iznos niži nego u europskom.

Malo gospodarstvo uključuju subjekte koji:

- U prosjeku godišnje zapošljavaju manje od 250 zaposlenika;
- Bilježe ukupan godišnji prihod do 8.196.721 EUR (60.000.000,00 HRK) ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u vrijednosti do 4.098.360 EUR (30.000.000,00 HRK).

Mali poslovni subjekti su fizičke i pravne osobe koje samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dobiti odnosno dohotka na tržištu.

348

Verzija od 14. prosinca 2007.,
izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Prema Zakonu o promicanju malog poduzetništva, mali poslovni subjekti se dijele na mikro, male i srednje velike subjekte prema veličini.

Mikro subjekti malog gospodarstva su pravne i fizičke osobe koji prosječno zapošljavaju manje od 10 zaposlenika godišnje.

Mali subjekti malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje:

- godišnje u prosjeku zapošljavaju manje od 50 zaposlenika,
- ostvaruju ukupni godišnji promet do 2.185.792 EUR (16.000.000 HRK), ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u vrijednosti do 1.092.896 EUR (8.000.000 HRK)

Srednji subjekti malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe, čiji je godišnji prosječni broj radnika, ukupni godišnji promet ili zbroj bilance, odnosno dugotrajna imovina veća od utvrđenih za male subjekte.

Tablica 12-1: Podjela malih poslovnih subjekata u Hrvatskoj i EU

Definicija		Mikro subjekti	Mali subjekti	Srednji subjekti
	Zaposlenici	<10	<50	<250
EU	Godišnji promet/zbroj bilance	<2.000.000€/2.000.000€	<10.000.000€/10.000.000	<50.000.000€/43.000.000€

Izvor: Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (Narodne novine 29/02); 2003/361/EC

51. Zakon o zakladama i fundacijama (NN 36/95 od 1. lipnja 1995. i 64/01 od 16. srpnja 2001.)

Zakon o zakladama i fundacijama propisuje način uspostave i funkcioniranja specifičnih vrsta društvenih organizacija – zaklada, čija je imovina namijenjena da nezavisno, ili putem stečenog prihoda, trajno služi realizaciji neke općekorisne ili dobrotvorne svrhe.

Važno je dopuniti Zakon o zakladama i fundacijama kako bi se pojednostavio postupak uspostave i istovremeno potaknulo aktivnosti većeg broja domaćih zaklada u Republici Hrvatskoj. Zbog toga je također potrebno izmijeniti i dopuniti porezni zakon kako bi se potaknula filantropija i pružilo neke oslobođenja zbog ulaganja u javnu korist.

52. Zakon o ustanovama (NN 76/93 od 16. kolovoza 1993.)

Zakon o ustanovama regulira uspostavu i aktivnosti ustanova kao organizacija za stalno vršenje aktivnosti vezanih za izobrazbu, znanost, kulturu, informiranje, sport, tjelesnu kulturu, tehničku kulturu, skrbi o djeci, zdravlja, socijalne skrbi, skrbi o invalidima i druge aktivnosti, ako se ne obavljaju radi stjecanja dobiti. Ustanovu može osnovati građanin kao fizička osoba, dakle može pripadati organizacijama civilnog društva, dok javne ustanove uglavnom utemeljuje država ili jedinice regionalne i lokalne samouprave.

53. Zakon o humanitarnoj pomoći (NN 96/03 od 10. lipnja 2003. i 83/92 od 2. prosinca 1992.)

Zakon o humanitarnoj pomoći se odnosi na udruge, vjerske zajednice i druge domaće i strane neprofitne pravne osobe, kojima je jedan od statutarne ciljeva pružanje humanitarne pomoći, tzv. "humanitarne organizacije".

54. Zakon o priređivanju igara na sreću i nagradnih igara (NN 83/02 od 16. srpnja 2002.)

Zakon sadrži propise koji određuju raspodjelu prihoda od igara na sreću i nagradnih igara, čiji su korisnici organizacije civilnog društva putem postupaka javnih natječaja. Područja aktivnosti organizacija civilnog društva su regulirana Zakonom na slijedeći način: razvoj sporta, borbi protiv droga i drugih oblika ovisnosti, socijalnih i humanitarnih aktivnosti, problema i zadovoljavanje osoba s invaliditetom, tehnička kultura, kultura, izvaninstitucionalna naobrazba, obrazovanje djece i mladih i razvoj civilnog društva. Uredba o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načina raspodjele dijela prihoda od igara na sreću točnije razrađuje način raspodjele dijela prihoda od igara na sreću. Zakon o priređivanju igara na sreću i nagradnih igara propisuje obvezu financiranja osam različitih područja aktivnosti organizacija civilnog društva, od razvoja sporta do razvoja civilnog društva, u iznosu od 50% od ukupnog prihoda od igara na sreću.

55. Carinski zakon (NN 78/99 od 23. srpnja 1999.)

Carinski zakon propisuje kako roba koja zadovoljava osnovne ljudske potrebe, poput hrane, lijekova, odjeće, posteljine, higijenske potrepštine koju uvoze registrirane humanitarne organizacije radi besplatne podjele ugroženim osobama i žrtvama prirodnih i drugih katastrofa, bit će oslobođene carine. Isto tako, carinu neće plaćati humanitarne organizacije i udruge slijepih i gluhih osoba, nagluhe osobe, kao i osobe oboljele od mišićnih i neuromišićnih oboljenja, na specifičnu opremu, uređaje i instrumente, te rezervne dijelove i potrošni materijal za potrebe tih osoba koje se ne proizvode u zemlji zajedno s robom koja se donira ustanovama uključenim u kulturne ili druge neprofitne pravne osobe iz kulturnog života, nezavisni umjetnici ili umjetnici za izvedbu svojih aktivnosti, na temelju Ministarstva kulture.

56. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 49/03 od 27. ožujka 2003. i 138/06 od 20. prosinca 2006.)

Zakonom su regulirani pojmovi i način na koji fizičke i pravne osobe mogu vršiti ugostiteljsku (gastronomsku) uslugu.

Gastronomska usluga znači pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića napitaka, i pružanje usluga smještaja, kao i pripremanja hrane za potrošnju na drugom mjestu (u prijevoznim sredstvima, na priredbama, itd.) i opskrba tom hranom (catering).

Gastronomsku uslugu mogu vršiti tvrtke, zadruge, trgovci pojedinci i obrtnici, javne ustanove koje upravljaju nacionalnim parkovima i parkovima prirode, te ugostiteljske obrazovne ustanove, đачki i studentski domovi, te određene ugostiteljske usluge mogu pružati građani.

57. Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07 od 2. srpnja 2007.)

Ovaj Zakon regulira način i uvjete vršenja turističke usluge. Turistička usluga je pružanje usluga turističke agencije, turističkog vodiča, turističkog pratitelja, turističkog animatora, turističkog zastupnika, turističke usluge u nautičkom turizmu, turističke usluge na seljačkom gospodarstvu, zdravstvenom, kongresnom, sportskom, lovnom i drugim oblicima turizma, pružajući i druge oblike turističke usluge, itd.

Usluge u turizmu mogu vršiti tvrtke, trgovci pojedinci i obrtnici, koji ispunjavaju opisane uvjete za njihovo vršenje, ako ovim Zakonom i Zakonom o zaštiti prirode (NN br. 30/94 i 72/94) nije rečeno drukčije. Prema uvjetima reguliranim ovim Zakonom i usvojenim propisima na temelju ovog Zakona, određene turističke usluge mogu pružati građani.

12.1.5. Područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi

Republika Hrvatska ima posebne propise za više potpore za ciljane skupine korisnika i područja. Ti se zakoni odnose na slabije razvijena područja ili na područja koja su stradala u ratu.

To su: Zakon o otocima, Zakon o brdsko – planinskim područjima, Zakon o obnovi i razvoju grada Vukovara, Zakon o područjima od posebne državne skrbi, Zakon o fondu za regionalni razvoj republike Hrvatske s odgovarajućim podzakonima o njihovoj provedbi i programima za provedbu propisa sadržanih u danim zakonima.

58. Zakon o područjima od posebne državne skrbi, NN 26/03 od 20. veljače 2003. (pročišćeni tekst), 42/05 od 1. travnja 2005, 90/05 od 25. srpnja 2005.)

Ovaj Zakon regulira područja koja su od posebne državne skrbi, kao i poticajne mjere za njihovu obnovu i razvoj. Te mjere su namijenjene fizičkim i pravnim osobama s boravištem/uobičajenim prebivalištem u danim područjima. Svrha ovog Zakona je utvrditi područja od posebne državne skrbi kako bi se:

- Uklonile posljedice rata,
- Potaknuo brži povratak protjeranog stanovništva,
- Potaknuo demografski i ekonomski napredak i
- Postigao ujednačeniji razvitak svih područja u Republici Hrvatskoj.

Područja od posebne državne skrbi su podijeljena na tri skupine putem sustava numeracije lokalnih jedinica ili njihovih dijelova.

Prvoj skupini područja od posebne državne skrbi pripadaju područja gradova i općina koja su bili pod okupacijom tijekom rata 1990-tih, a nalaze se bližu državne granice. Središte grada/općine iz ove skupine je od državne granice udaljeno ne više od 15 kilometara zračne linije te nema više od 5000 stanovnika prema Popisu iz 1991. godine. Ova skupina također uključuje sva druga područja, gradove, općine i sela u Podunavskoj regiji koja su bila okupirana za vrijeme Domovinskog rata.

Drugoj skupini pripadaju područja gradova, općina i naselja koja nisu unutar prve skupine, ali su bila okupirana tijekom rata.

Trećoj skupini područja od posebne državne skrbi pripadaju općine koje se smatraju nerazvijenim dijelovima Hrvatske, sukladno postupku procjene temeljene na četiri kriterija razvoja:

- kriterij gospodarskog razvoja,
- kriterij strukturalnih problema,
- demografski kriterij i
- posebni kriterij.

Zbog tog razloga ovaj Zakon pripada kategoriji zakona čija je početna točka teritorijalni pristup regionalnom razvoju.

Mehanizmi koji se primjenjuju na ispunjenje osnovne svrhe ovog Zakona su slijedeći: smještaj za stanovnike u područjima od posebne državne skrbi utvrđivanjem kriterija za dodjelu kuća, jedinica smještaja, gradilišta i materijala; porezne olakšice za prijevoz i kupnju nekretnina u područjima od posebne državne skrbi, porezne olakšice za nasljeđe i donacije, naknada za iskorištavanje mineralnih sirovina. U područjima od

posebne državne skrbi ne naplaćuju se administrativne, bilježničke i druge naknade za sve postupke vođene sukladno s odredbama ovog Zakona.

Provedba ovog Zakona potpada pod nekoliko ministarstava, dok Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka prati njihovu provedbu.

59. Zakon o otocima (NN 34/99 od 9. travnja 1999, 149/99 od 31. prosinca 1999, 32/02 od 28. ožujka 2002, 33/06 od 24. ožujka 2006.)

Zakon o otocima pripada skupini zakona koji kombiniraju različite pristupe regionalnom razvitku. Najvažniji je teritorijalni pristup regionalnom razvoju, koji je određen specifičnim mjestom i značajem otoka za sveopći razvoj Republike Hrvatske, jer su otoci pod posebnom državnom skrbi.

Putem sustava numeracije, Zakon dijeli otoke u dvije glavne skupine kombinacijom dva kriterija: kriterij razvijenosti/nerazvijenosti i gustoće naseljenosti pojedinačnih otoka ili arhipelaga. Zakon propisuje nekoliko mjera namijenjenih ispunjenju primarne svrhe ovog Zakona.

Mjere za poticanje gospodarskog razvoja uključuju one za poticanje pojedinih aktivnosti za održivi razvitak otoka, proizvodnju izvornih otočkih proizvoda uvođenjem oznake podrijetla (hrvatski otočni proizvodi), odobravanje zajmova s povoljnim uvjetima za jednu poticajne aktivnosti, odobrenje poticaja za poslodavce s uposlenicima koji imaju prebivalište na otoku, iznajmljivanje državnih objekata po povoljnim uvjetima, povlastice u potrošnji vode, ustrojavanje zajedničkog tijela za zajedničko obavljanje komunalnih djelatnosti više jedinica.

60. Zakon o obnovi (NN 24/96 od 26. ožujka 1996, 54/96 od 8. srpnja 1996, 87/96 od 16. prosinca 1996, 57/00 od 9. srpnja 2000.)

Ovaj Zakon definira obnovu imovine uništene ili oštećene tijekom rata i uklanjanje posljedica uzrokovanih Domovinskim ratom od početka srpske agresije do završetka mirne reintegracije pogođenih područja.

Pravo na obnovu u skladu s ovim Zakonom je dan vlasnicima i suvlasnicima stambenih prostora, zaštićenih najmoprimaca u prostorima navedenih objekata, kao i vlasnika drugih uništenih ili oštećenih materijalnih dobara, koji su građani Republike Hrvatske ili su imali boravište u Republici Hrvatskoj 1991.

61. Zakon o obnovi i razvoju grada Vukovara (NN 44/01 od 16. svibnja 2001, 90/05 od 25. srpnja 2005)

Ovaj Zakon navodi poticajne mjere za obnovu i razvoj Grada Vukovara, a cilj mu je otklanjanje posljedica rata iz 1990. Ovaj cilj je od posebne državne skrbi, a nastaje zbog činjenice da su svi aspekti ovoga grada kompletno uništeni za vrijeme rata.

Poticajne mjere za realizaciju temeljne svrhe ovog Zakona najvećim se dijelom odnose na: ratom razorene ili oštećene građevine, razminiranje, povratak prognanika i izbjeglica, zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta, informatizaciju gospodarskih, društvenih subjekata, te tijela državne uprave i lokalne samouprave, tehničko-tehnološku modernizaciju, obrazovanje i osposobljavanje, razvoj poduzetništva te zaštitu okoliša.

Svake godine, najkasnije 60 dana nakon stupanja na snagu državnog proračuna, Vlada RH donosi Plan i Program obnove i razvoja grada Vukovara koji sadrži specifične projekte i definira obveze kao i facin njihova financiranja i rokove njihove provedbe.

Uz ove mjere, obnova i razvoj Vukovara potiče se kroz druge posebne poticajne mjere.

62. Zakon o brdsko-planinskim područjima (NN 12/02 od 6. veljače 2002, 32/02 od 28. ožujka 2002, 117/03 od 23. srpnja 2003, 42/05 od 1. travnja 2005, 90/05 od 25. srpnja 2005.)

Zakon utvrđuje brdsko-planinska područja kao područja od posebne državne skrbi. Njegova je temeljna svrha stvoriti preduvjete za razvoj ovih područja kako bi se poticala njihova demografska obnova, naseljavanje, kao i stvaranje preduvjeta da se prirodni i gospodarski resursi što kvalitetnije koriste radi ostvarivanja gospodarskog rasta. Nadalje razvoj ovih područja potiče se kroz specifične mjere propisane zakonom, a one najvećim djelom obuhvaćaju pravo ubiranja šumskih plodova bez naknade, prednost na ostvarivanje prava na zakup poljoprivrednog i šumskog zemljišta, prednost na zakup i ostvarivanje ribolovnog prava, naknada za iskorištavanje mineralnih sirovina, porezne olakšice na porez na dobit i porez na dohodak, privremeno dodjeljivanje poreznih prihoda s naslova poreza na dohodak i poreza na dobit lokalnim jedinicama na brdsko-planinskim područjima, te pravo prvenstva pri nabavljanju drveta iz drvne mase za fizičke i pravne osobe koje na ovom području obavljaju djelatnost obrade i prerade drveta.

63. Zakon o Fondu za regionalni razvoj Republike Hrvatske (NN br. 107/01 od 5. prosinca 2001.)

Odredbe ovog Zakona odnose se na uspostavu Fonda za regionalni razvoj kao posebnog tijela za provođenje Nacionalnog programa. Djelatnost Fonda sastoji se u poticanju ujednačenoga regionalnog razvoja RH sukladno programu regionalnog razvoja RH. Kroz djelatnost Fonda osobito se potiče razvoj područja koja su pogođena ratom, slabo naseljenih područja, područja od posebne državne skrbi, razvoj otoka, brdsko-planinskih područja, graničnih i pograničnih područja, područja sa strukturnim problemima, područja koja ostvaruju bruto domaći proizvod niži od 65% prosječnog BDP-a u RH, te drugih područja sukladno Programu regionalnog razvoja RH.

64. Porez na dodanu vrijednost (NN 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04, 90/05)

Porez na dodanu vrijednost se plaća:

- Na isporuku svih vrsta dobara (proizvoda, robe, novoizgrađenih građevina, opreme i sl.) i sve obavljene usluge u tuzemstvu uz naknadu;
- Na vlastitu potrošnju
- Na isporuku roba i usluga za koje se ne plaća nikakva naknada ili uz osobni popust, na uvoz dobara u tuzemstvo, na usluge koje strani poduzetnik vrši za domaćeg poduzetnika u tuzemstvu.

65. Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06)

Porezni obveznik može biti tvrtka ili drugo pravna ili fizička osoba rezident Republike Hrvatske, koja gospodarsku djelatnost obavlja samostalno, trajno i radi ostvarivanja dobiti, dohotka ili prihoda ili drugih gospodarskih procjenjivih koristi.

Porezni obveznik je i tuzemna poslovna jedinica inozemnog poduzetnika (nerezident).

Porezni obveznik je i fizička osoba, koja ostvaruje dohodak prema propisima o oporezivanju dohotka, ako izjavi da će plaćati porez na dobit umjesto poreza na dohodak.

- Porezni obveznik je i poduzetnik fizička osoba koja ostvaruje dohodak od obrta i s obrtom izjednačenih djelatnosti: ako je u prethodnom poreznom razdoblju ostvario ukupni primitak veći od 270.000 EUR (HRK 2.000.000), ili

ako je u prethodnom poreznom razdoblju ostvario dohodak veći od 54.000 EUR (HRK 400.000) ili

- ako ima dugotrajnu imovinu u vrijednosti većoj od 270.000 EUR (HRK 2.000.000) ili
- ako u prethodnom poreznom razdoblju prosječno zapošljava više od 15 radnika.

Tijela državne uprave, tijela područne (regionalne) samouprave, tijela lokalne samouprave i Hrvatska narodna banka nisu obveznici poreza na dobit, osim ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

66. Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04)

Porezni obveznik je fizička osoba koja ostvaruje dohodak. Ako više fizičkih osoba zajednički ostvaruje dohodak, porezni obveznik je svaka fizička osoba zasebno i to za svoj udio u zajednički ostvarenom dohotku. Porezni obveznik je i nasljednik za sve porezne obveze koje proizlaze iz dohotka što ga je ostavitelj ostvario do svoje smrti. Nasljednik je istodobno i porezni obveznik za dohodak koji mu pritječe iz naslijeđenih izvora dohotka.

12.2. DODATAK

Tablica 12-2: Prerada odabranih industrijskih proizvoda (2000 - 2004)

Proizvod	Mjerna jedinica	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 04/03
Govedina, svježa ili smrznuta	t	17.846	16.276	16.310	17.794	19.166	108
Svinjetina, svježa ili smrznuta	t	31.963	32.824	36.237	41.280	40.328	98
Svježe meso peradi	t	40.645	48.494	52.264	57.542	57.925	101
Kobasice	t	35.244	39.882	43.735	46.428	46.309	100
Konzervirano meso	t	13.699	12.632	15.945	14.948	15.431	103
Konzervirana riba	t	10.469	11.468	12.804	1.248	8.855	710
Voćni sokovi	hl	554.039	586.833	579.937	679.248	676.668	100
Konzervirano povrće	t	7.160	7.342	7.695	10.235	10.141	99
Povrće konzervirano u octu	t	8.244	10.367	17.986	10.967	11.632	106
Maslinovo ulje	t	1.392	1.110	2.454	882	1.471	167
Rafinirano ulje	t	33.860	38.438	38.616	50.520	50.270	100
Margarin	t	15.747	16.414	17.869	17.824	18.052	101
Maslac	t	2.171	2.626	2.530	2.184	2.346	107
Sirevi	t	21.153	22.674	22.395	21.798	20.448	94
Sladoled i slični jestivi smrznuti proizvodi	t	9.503	9.293	10.491	12.803	11.049	86
Pšenično brašno	t	276.424	278.916	299.038	297.938	305.269	102
Stočna hrana	t	483.550	524.270	524.220	537.333	516.713	96
Svježi kruh	t	118.915	118.980	121.368	116.960	122.677	105
Keksi i slični proizvodi	t	19.746	21.822	23.118	25.422	26.021	102

Šećer	t	56.729	130.693	171.613	140.973	214.934	152
Proizvodi od čokolade i kaka	t	11.445	12.230	14.165	14.019	15.630	111
Bomboni i slični slatkiši, uključujući čokoladu	t	5.555	6.167	5.746	5.675	5.122	90
Tjestenina	t	6.155	6.564	7.192	8.382	8.121	97
Kava	t	7.011	7.955	8.216	6.389	7.088	111
Proizvodi od kave	t	783	743	747	600	807	135
Umaci, miješani začini i aditivi za jelo	t	18.592	18.879	21.916	21.893	24.327	111
Dječja hrana	t	4.131	4.268	4.182	4.510	4.783	106
Destilirana alkoholna pića	hl	182.016	163.328	151.702	143.621	132.458	92
Etilni alkohol jači od 80%	hl	112.531	89.383	106.978	96.231	77.194	80
Prirodna vina	hl	497.695	524.523	463.353	474.969	500.559	105
Pivo	hl	3.847.452	3.799.271	3.623.893	3.679.481	3.593.088	98
Vermut i druga aromatizirana vina	hl	19.022	21.462	11.451	4.886	1.688	35
Mineralna i gazirana voda	000 l	230.735	243.512	252.178	260.873	224.484	86
Ostala bezalkoholna pića	hl	1.575.622	1.781.125	2.095.078	2.389.148	2.500.681	105
Fermentirani duhan	t	7.732	11.206	7.554	8.211	13.531	165
Cigarete	milijuni komada	13.692	14.716	15.047	15.613	15.374	98

IZVOR: HGK, 2006

12.3. DODATAK

Tablica 12-3: Proizvodnja žitarica u razdoblju 2000 - 2004

Žitarica		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Pšenica	površina (000 ha)	236	240	234	206	214	146
	proizvodnja (000 t)	1.032,09	965,15	988,18	609,26	920,31	601,75
	prirod (t/ha)	4,40	4,00	4,20	2,95	4,30	4,11
Kukuruz	površina (000 ha)	389	406	407	425	432	319
	proizvodnja (000 t)	1.526,17	2.211,52	2.500,48	1.569,15	2.468,43	2.206,73
	prirod (t/ha)	3,93	5,45	6,13	3,86	5,70	6,92
Ječam	površina (000 ha)	46	51	51	54	56	50
	proizvodnja (000 t)	151,44	161,49	170,95	134,24	181,87	162,53
	prirod (t/ha)	3,27	3,16	3,37	2,49	3,30	3,23
Zob	površina (000 ha)	20	21	19	20	19	n.p
	proizvodnja (000 t)	51,14	47,63	50,00	34,12	48,80	n.p
	prirod (t/ha)	2,51	2,32	2,60	1,71	2,60	n.p
Ostalo	površina (000 ha)	24	23	22	4	5	n.p
	proizvodnja (000 t)	74,27	89,31	91,70	70,33	14,52	n.p
	prirod (t/ha)	3,62	3,91	4,30	2,88	3,20	n.p
Ukupna proizvodnja	površina (000 ha)	715	741	733	709	726	n.p
	proizvodnja (000 t)	2.835,10	3.475,10	3.801,30	2.417,10	3.633,90	n.p
	prirod (t/ha)	4,00	4,60	5,20	3,40	5,01	n.p.

Izvor: MPRRR, 2006

12.4. DODATAK

Tablica 12-4: Potrošnja hrane i pića po stanovniku (2000 - 2005)

Skupina proizvoda	Mjerna jedinica	Količina potrošene hrane i pića				
		2000	2001	2002	2003	2004
Proizvodi od kukuruza	kg	96,86	97,77	107,4	125,98	124,51
Kruh i ostali pekarski proizvodi	kg	69,01	68,10	65,50	85,48	82,67
Brašno i ostale žitarice	kg	21,4	23,57	21,69	23,87	24,16
Meso i mesne prerađevine	kg	64,90	66,78	62,32	66,72	65,85
Govedina i teletina	kg	NA	11,6	10,89	10,63	11,40
Svinjetina	kg	NA	17,61	14,66	18,14	16,44
Ovčatina, jaretina, janjetina	kg	NA	0,96	0,70	1,27	1,03
Perad	kg	NA	19,31	19,26	19,30	19,03
Sušeno, dimljeno i usoljeno meso	kg	NA	13,50	13,30	13,68	15,63
Riba i riblji proizvodi	kg	9,92	10,41	8,76	8,08	8,29
Mlijeko, mliječni proizvodi i jaja						
Mlijeko	l	NA	NA	91,95	83,34	84,60
Sve vrste sireva	kg	NA	NA	6,80	6,90	7,10
Konsumna jaja i jaja u prahu	kg	9,32	10,81	10,72	8,12	8,15
Ulja i masti						
Maslac i margarin	kg	3,25	2,72	2,82	2,47	2,63
Jestiva ulja	l	14,29	14,77	14,73	13,48	13,65
Ostala ulja i masnoće	l	1,69	1,25	1,46	1,63	1,63
Voće i voćni proizvodi	kg	53,06	55,53	57,22	49,07	52,91
Voće (svježe, hladno i smrznuto)	kg	51,2	53,96	55,36	47,17	50,77
Konzervirano i prerađeno voće, dječja hrana, dijetni proizvodi	kg	0,52	0,39	0,50	0,60	0,47
Proizvodi od voća i povrća	kg	104,81	112,51	108,97	104,66	112,85
Povrće (svježe, hladno i smrznuto)	kg	56,07	54,59	53,32	52,19	56,20
Sušeno povrće	kg	5,38	3,84	3,76	2,90	3,02
Konzervirano i prerađeno voće, dječja hrana i dijetni proizvodi	kg	7,55	6,72	6,90	6,65	7,63

358

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

HR

Krumpir, konzumni i slatki proizvodi na bazi krumpira	kg	36,16	47,70	44,79	42,92	46,00
Šećer, pekmez, čokolada i slastice	kg	22,15	20,73	18,23	18,36	17,91
Šećer	kg	14,59	13,63	12,39	12,61	12,13
Ostali prehrambeni proizvodi	kg	14,97	12,92	13,67	11,86	11,75
Bezalkoholna pića						
Kava	kg	3,77	3,59	3,24	3,54	3,38
Čaj, kakao	kg	1,13	0,86	0,60	0,61	0,63
Mineralna voda	l	22,19	30,27	37,72	36,84	31,95
Soda, voćni sokovi, sirupi i koncentрати za pripremu napitaka	l	26,17	31,55	32,05	32,90	32,29
Alkoholna pića	l	30,57	39,61	42,66	36,14	33,78
Vino	l	11,04	10,96	12,93	12,79	11,86
Pivo	l	18,56	27,9	28,89	22,27	20,94

Izvor: DZS, 2004 (nije uključena turistička potrošnja)

12.5. DODATAK

Tablica 12-5: Izravna plaćanja po jedinici u HRK

MODEL POTPORE PROIZVODNJI	JEDINICA	OSNOVNO PLAĆANJE PO JEDINICI (KN)	PODRUČJA S TEŽIM UVJETIMA GOSPODARENJA U POLJOPRIVREDI
Žitarice, industrijski usjevi, povrće			
Pšenica, raž	ha	2.250,00	
Pivarski ječam i soja	ha	1.650,00	
Ostala žita	ha	1.250,00	
Uljarice	ha	2.250,00	
Uljana repica za proizvodnju biodizela	ha	2.550,00	
Ostalo industrijsko bilje	ha	1.250,00	
Krmno bilje	ha	1.250,00	
Šećerna repa	ha	3.000,00	
Duhan	kg	5,00	
Povrće	ha	1.250,00	
Povrće za industrijsku preradu	ha	3.000,00	
Ljekovito bilje	ha	1.250,00	
Sjemenski usjevi			
Pšenice, pšenoraži raži, ječma, zobi	ha	2.850,00	
Kukuruz	ha	6.500,00	
Soja i uljana repica	ha	4.500,00	
Suncokret, šećerna repa i duhan	ha	10.000,00	
Krumpiri	ha	13.000,00	
Krmno bilje, povrće i ostalo	ha	3.000,00	
Sadni materijal, višegodišnji usjevi i maslinovo ulje			
Voćne sadnice – certificirane	komada	4,00	
Voćne sadnice - standard	komada	2,00	
Lozne sadnice – certificirane	komada	4,00	
Lozne sadnice - standard	komada	2,00	
Sadnice maslina	komada	5,00	
Matičnjak podloga za vinovu lozu (podizanje nasada)	ha	35.000,00	
Matičnjak podloga za voćne sadnice (podizanje nasada)	ha	25.000,00	
Vinogradi (godišnja plaćanja)	ha	2.500,00	3.400,00
Vinogradi (podizanje nasada)	ha	33.600,00	45.400,00
Voćarstvo I i II skupina (godišnja plaćanja)	ha	2.500,00	
Jagode i hmelj (godišnja plaćanja)	ha	1.250,00	
Voćarstvo I skupine i hmelj (podizanje nasada)	ha	24.000,00	32.400,00
Voćarstvo II skupine (podizanje nasada)	ha	16.800,00	22.700,00
Prerada ploda masline	kg	1,00	

360

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Masline (podizanje nasada)	ha	20.000,00	27.000,00
Maslinovo ulje ekstra djevičansko	litra	10,00	
Lavanda i buhač (godišnja plaćanja)	ha	1.250,00	
Lavanda (podizanje nasada)	ha	14.000,00	
Stočarstvo i stočarski proizvodi			
Mlijeko (kravlje)	litra	0,65	1,05
Mlijeko (kozje i ovčje)	litra	1,20	1,56
Junad u tovu iz domaćeg uzgoja	grlo	1.800,00	
Junad u tovu iz uvoznog uzgoja	grlo	800,00	
Utovljena telad za proizvodnju bijelog mesa	grlo	400,00	
Utovljene svinje iz domaćeg uzgoja	grlo	100,00	
Utovljene svinje od uvozne prasadi	grlo	50,00	
Utovljeni kunići	grlo	6,00	
Mliječne krave	grlo	500,00	675,00
Uzgojno valjane krave pod kontrolom mliječnosti	grlo	1.000,00	
Mliječne krave - prvotelke	grlo	1.500,00	
Krave u sustavu krava - tele	grlo	3.000,00	
Krave dojilje	grlo	1.000,00	
Bikovi iz performance test (jednokratno)	grlo	3.900,00	
Rasplodne ovce i koze	grlo	100,00	
Uzgojno valjane ovce, ovnovi, koze i jarčevi	grlo	300,00	
Ojanjene šilježice i ojarane jarice	grlo	400,00	
Ovnovi i jarčevi iz performance testa (jednokratno)	grlo	800,00	
Rasplodne krmače	grlo	200,00	
Uzgojno valjane rasplodne krmače	grlo	400,00	
Prvopraskinje	grlo	600,00	
Nerastovi (jednokratno)	grlo	800,00	
Nerastovi iz performance testa (jednokratno)	grlo	1.000,00	
Rasplodne kobile	grlo	1.000,00	
Uzgojno valjane kobile i pastusi (matična grla)	grlo	1.500,00	
Matične rasplodne kobile - prvoždrebkinje	grlo	1.750,00	
Pčelinje zajednice	košnica	50,00	
med	kg	2,20	
Matice pčela	komad	15,00	
Rasplodne pilenke (djedovska i roditeljska jata kokoši i pura)	kljun	9,00	
Ženke uzgojno valjanih kunića	grlo	14,00	
Sperma bikova			
Elita	doza	10,00	
Pozitivno testirani bik	doza	7,00	
Sperma nerastova	doza	5,00	
Livade i pašnjaci	grlo/ha	100,00	
Ribarstvo			
Uzgoj autohtonih vrsta bijele morske ribe	kg	5,40	7,30

361

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

Uzgoj školjaka - dagnje	kg	0,80	
Uzgoj školjaka - kamenice	komad	0,50	
Riblja mlad	komad	0,25	
Uzgoj slatkovodne ribe I skupine	kg	3,50	
Uzgoj slatkovodne ribe II skupine	kg	4,80	
Ulov male plave ribe	kg	0,35	
Proizvodnja ribljih proizvoda I skupine	kg	4,70	6,20
Proizvodnja ribljih proizvoda II skupine	kg	2,30	3,10
Proizvodnja ribljih proizvoda III skupine	kg	1,80	2,50
Proizvodnja ribljih proizvoda IV skupine	kg	1,20	1,80

Izvor: MPRRR, 2007

12.6. DODATAK

Tablica 12-6: Minimalne količine za potporu

Model potpore proizvodnje	Jedinica	Min. količina za potporu
Žitarice, industrijski usjevi i povrće		
Krušna žita i pivarski ječam	ha	3,00
Soja	ha	3,00
Ostala žita	ha	3,00
Uljarice	ha	3,00
Uljana repica za biodizel	ha	3,00
Ostale industrijsko bilje	ha	3,00
Krmno bilje	ha	3,00
Šećerna repica	ha	3,00
Duhan	kg	Sve isporučene količine
Povrće	ha	0,50
Povrće za industrijsku preradu	ha	0,50
Merkantilni krumpir	ha	2,00
Ljekovito bilje (za svaku pojedinu kulturu)	ha	1,00
Poljoprivredno sjeme	ha	Sve materijal s certifikatom
Sadni materijal, višegodišnji usjevi i maslinovo ulje		
Sadni materijal	komada	Sav materijal s certifikatom
Matičnjak podloga za vinovu lozu (podizanje nasada)	ha	0,10
Matičnjak podloga za voćne sadnice (podizanje nasada)	ha	0,10
Vinogradi (godišnja plaćanja)	ha	0,25
Vinogradi (podizanje nasada)	ha	0,25
Voćarstvo (godišnja plaćanja)	ha	0,50
Jagode i hmelj (godišnja plaćanja)	ha	0,50
Voćarstvo I skupine i hmelj (podizanje nasada)	ha	0,50
Voćarstvo II skupine (podizanje nasada)	ha	0,50
Masline	stablo	50,00
Prerada ploda masline	kg	800,00
Masline (podizanje nasada)	ha	0,50
Maslinovo ulje	litra	100,00
Lavanda i buhač (godišnja plaćanja)	ha	0,25
Lavanda (podizanje nasada)	ha	0,25
Stočarstvo i stočarski proizvodi		
Mlijeko (kravlje)	litra	6.000
Mlijeko (ovčje i kozje)	litra	500
Tovljena junad	grlo	20
Tovljena telad za proizvodnju bijelog mesa	grlo	10

363

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u kolovozu 2012.

Utovljene svinje	grlo	75
Utovljeni kunići	komada	500
Mliječne krave	grlo	4
Krave - prvorotke	grlo	1
Krave u sustavu krava - tele	grlo	25
Krave dojilje	grlo	1
Rasplodne, ovce, ovnovi, koze i jarčevi	grlo	20
Rasplodne krmače	grlo	10
Rasplodne kobile i pastusi	grlo	3
Kobile prvoždrebinja	grlo	1
Roditeljske rasplodne pilenke	kljun	1.000
Pčelinje zajednice	košnica	30
Med	kg	450
Matice pčela	komada	100
Ženke uzgojno valjanih kunića	komad	25
Ekološka proizvodnja		
Ekološka proizvodnja (Ukupno za sve kulture)	ha	0,5
Ribarstvo		
Uzgoj autohtonih vrsta bijele morske ribe	kg	3.000
Uzgoj školjaka - dagnje	kg	3.000
Uzgoj školjaka - kamenice	komad	3.000
Riblja mlad	komad	100.000
Uzgoj slatkovodne ribe I skupine	kg	3.000
Uzgoj slatkovodne ribe II skupine	kg	2.000
Ulov male plave ribe	kg	10.000
Proizvodnja ribljih proizvoda I skupine	kg	250
Proizvodnja ribljih proizvoda II skupine	kg	1.000
Proizvodnja ribljih proizvoda III skupine	kg	2.000
Proizvodnja ribljih proizvoda IV skupine	kg	3.000
MODEL RURALNOG RAZVOJA		
Program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina		
Goveda	grlo	1
Konji	grlo	1
Svinje	grlo	1
Ovce	grlo	1
Koze	grlo	1
Magarci	grlo	1
Kokoš "Hrvatica"	kljun	5
Zagorski puran	kljun	5

364

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Izvor: MPRRR, 2007

12.7. DODATAK

Tablica 12-7: Izravna plaćanja u razdoblju 2001 - 2005 (HRK)

Sektor	2001	2002	2003	2004	2005 ³⁷
Biljna proizvodnja	971.094.375	986.248.283	1.075.446.857	911.498.475	1.006.445.738
Krušne žitarice (pšenica, raž, pšenoraž)	309.487.894	251.814.731	229.868.281	180.714.608	175.493.200
Pivarski ječam	13.514.565	14.355.139	16.384.733	10.393.884	6.656.499
Kukuruz	249.053.017	261.626.516	267.387.983	208.066.956	168.572.574
Ostale žitarice namijenjene kao hrana (zob, ječam)	20.725.088	29.047.626	47.044.279	40.693.569	29.538.566
Soja	72.531.592	80.069.840	87.502.567	57.291.479	70.136.105
Uljarice (suncokret, uljana repica)	85.619.832	94.150.034	103.603.391	93.039.678	157.672.586
Ostalo industrijsko bilje					20.982
Stočna hrana			39.982.303	33.178.416	53.882.973
Šećerna repica	71.377.879	68.206.825	91.662.314	79.733.805	72.693.372
Povrće (za industrijsku prerađu i ostalo)			12.212.958	13.237.416.58	13.478.334
Duhan	54.072.720	68.554.200	60.666.865	60.749.543	54.567.612
Ljekovito bilje			3.069.047	3.328.513	4.011.787
Poljoprivredno sjeme I	32.216.054	34.115.803	44.273.983	30.596.257	63.654.721
Poljoprivredno sjeme II	1.733.216	3.179.560	3.729.204	2.694.981	
Rasadnik - godišnje					7.316

³⁷ U stupcu 2005. je uključena obveza nastala na temelju godišnje razine proizvodnje (najveći je dio plaćen u 2006)

Rasadnik – podizanje nasada					397.495
Sadni materijal	1.451.941	2.541.761	2.979.458	5.285.174	6.253.823
Vinogradi - godišnje	10.267.382	10.315.753	13.652.275	29.621.731	25.245.820
Vinogradi – podizanje nasada	11.601.454	10.304.512	11.927.212	19.280.194	33.319.610
Voćarstvo I, II skupine i hmelj - godišnje			5.082.135	12.948.834	11.092.668
Voćarstvo I, II skupine i hmelj – podizanje nasada	7.993.710	8.594.851	11.971.787	8.252.977	21.648.057
jagode - godišnje					89.341
Masline 38	28.921.891	48.420.000	22.142.098	22.093.542	37.743.164
Lavanda - godišnje /ulje	526.141	951.131	238.186	243.683	230.863
Lavanda - uzgoj			65.800	53.235	38.270
Stočarstvo	544.851.623	626.025.350	905.643.830	785.440.167	890.112.232
Livade i pašnjaci			2.032.503	1.762.521	1.363.315
Mlijeko ³⁹ 40	363.414.463	415.048.531	457.236.094	430.797.331	498.873.887
Goveda i telad u tovu iz domaćeg uzgoja	18.294.407	17.675.500	10.981.641	41.406.883	18.085.812
Goveda i telad u tovu iz uvoznog uzgoja					32.625.174
Utovljene svinje iz domaćeg uzgoja	54.494.978	61.714.187	75.271.550	55.617.240	32.214.706
Utovljene svinje iz uvoznog uzgoja					7.348.447
Utovljeni kunići					1.174.872
Mliječne krave	3.550.400	4.950.300	139.346.480	96.937.124	143.956.411

³⁹ Uključuje mlijeko, kozje i ovčje mlijeko.

Krave u sustavu krava - tele	6.780.820	10.315.300	4.445.400	5.888.764	4.942.742
Ženska telad	32.059.920	34.824.200	54.076.500	40.712.867	41.240.834
Bikovi (test)	140.800	288.200	222.300	222.300	152.880
Rasplodne ovce	32.829.615	41.403.700	98.485.280	65.438.699	61.108.745
Rasplodne koze				7.042.615	6.942.832
Rasplodni konji	791.350	898.450	785.700	992.452	1.206.300
Ženska ždrebad	1.010.100	1.080.400	736.500	462.950	973.829
Rasplodne ženske svinje	5.446.480	6.395.760	26.787.900	15.240.800	15.249.579
Nerast (test)			668.000	526.780	457.700
Pčelinje zajednice / med, matice	10.050.128	14.328.759	15.131.050	16.072.527	12.850.167
Pilići pernate divljači	1.341.230	1.438.302	1.500.000		
Ostale mjere u stočarstvu	14.646.932	15.663.761	17.936.931	6.318.315	9.343.999
Ribarstvo	65.615.128	65.745.181	68.381.352	66.837.000	61.138.778
UKUPNO	1.581.561.126	1.678.018.815	2.049.472.039	1.763.775.642	1.957.696.748

Izvor: MPRRR, 2007

12.8. DODATAK

Tablica 12-8: Provedbene ustanove za model potpore proizvodnji i njihove zadaće

Vrsta koristi	Prikupljanje i obrada zahtjeva	Kontrola postupka	Inspekcija poljoprivrednih gospodarstava	Plaćanja
Biljna proizvodnja – godišnja plaćanja po površini	Lokalni uredi državne uprave	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	Županijski poljoprivredni inspektorat i poljoprivredni inspektorat Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
Biljna proizvodnja – novi višegodišnji nasadi	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	Županijski poljoprivredni inspektorat i poljoprivredni inspektorat Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
Biljna proizvodnja – plaćanja po proizvodu (duhan, ulje, sjeme)	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	Županijski poljoprivredni inspektorat i poljoprivredni inspektorat Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
Stočarstvo	Hrvatski stočarski centar	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	Županijski poljoprivredni inspektorat i poljoprivredni inspektorat Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
Ribarstvo	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja – Uprava ribarstva	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	Županijski poljoprivredni inspektorat i poljoprivredni inspektorat Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Izvor: MPRRR, 2006

12.9. DODATAK

Tablica 12-9: Prosječni broj svinja po gospodarstvu (2003)

Županija	Prosječni broj svinja po gospodarstvu		
	Obiteljska gospodarstva	Poslovni subjekti	UKUPNO
Osječko-baranjska	11	267	12
Zagrebačka županija	7	2.372	10
Vukovarsko-srijemska	11	512	13
Koprivničko-križevačka	12	557	13
Bjelovarsko-bilogorska	11	71	12
Brodsko-posavska	10	131	10
Sisačko-moslavačka	8	65	8
Varaždinska	6	1.086	7
Virovitičko-podravska	9	1.309	11
Međimurska	8	349	9
Požeško-slavonska	10	49	10
Krapinsko-zagorska	3	20	3
Karlovačka	4	5	4
Splitsko-dalmatinska	3	35	3
Grad Zagreb	6	3	6
Istarska	3	9	3
Šibensko-kninska	3	46	3
Ličko-senjska	3	464	3
Zadarska	3	195	3
Dubrovačko-neretvanska	3	0	3
Primorsko-goranska	3	4	3
HRVATSKA UKUPNO	8	464	9

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003

12.10. DODATAK

Procjena ekonomske održivosti korisnika

Korisnik će pokazati u poslovnom planu ekonomsku održivost gospodarstva/tvrtke i projekta na kraju ulaganja. Kriterij dolje naveden će se koristiti za izračun ekonomske održivosti:

Tablica 12-10: Metodologija procjene ekonomske održivosti korisnika

POJEDNOSTAVLJENI OBLIK POSLOVNOG PLANA (ZA INVESTICIJE DO 200.000 KN)	
Profitabilnost = neto dobit mora biti pozitivna	
KOMPLETAN POSLOVNI PLAN (ZA INVESTICIJE PREKO 200.000KN)	
Obiteljska gospodarstva i obrti	Poslovni subjekt
Omjer obaveza/kapitala = (kratkoročne obveze + dugoročne obveze)/kapital i rezerve	Pokazatelj tekuće likvidnosti = kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze
	Omjer prihoda/rashoda = prihodi/rashodi
	Omjer obaveza/kapitala = (kratkoročne obveze + dugoročne obveze)/kapital i rezerve

Izvor: MPRRR - URR 2007

Tablica 12-11: Metodologija procjene ekonomske održivosti za projekte

POJEDNOSTAVLJENI OBLIK POSLOVNOG PLANA (ZA INVESTICIJE DO 200.000 KN)
Likvidnost = kumulativ financijskih tokova mora biti pozitivan
KOMPLETAN POSLOVNI PLAN (ZA INVESTICIJE PREKO 200.000 KN)
Interna stopa rentabilnosti
Neto sadašnja vrijednost ulaganja
Vrijeme povrata sredstava

Izvor: MPRRR – URR, 2007

Ako je korisnik početnik, prikazati će samo ekonomsku održivost projekta.

12.11. DODATAK

Tablica 12-12: Nacionalni minimalni standardi. od 1. lipnja 2011.

ZAŠTITA OKOLIŠA
Zakon o zaštiti okoliša (NN 110/07)
Zakon o zaštiti zraka (NN 178/04, 110/07 i 60/08)
Zakon o otpadu (NN 178/04, 111/06, 60/08 i 87/09)
Zakon o vodama (NN 153/09)
Zakon o gnojivima i poboljšivačima tla (NN 163/03 i 40/07)
JAVNO ZDRAVSTVO
Zakon o hrani (NN 46/07, 84/08 i 55/11)
Zakon o općoj sigurnosti proizvoda (NN 30/09 i 139/10)
ZDRAVLJE ŽIVOTINJA I BILJA
Zakon o veterinarstvu (NN 41/07 i 55/11)
Zakon o veterinarsko-medicinskim proizvodima (NN 84/08)
Zakon o stočarstvu (NN 70/97, 36/98, 151/03 i 132/06)
Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (NN 70/05)
DOBROBIT ŽIVOTINJA
Zakon o zaštiti životinja (NN 135/06)
ZAŠTITA NA RADU
Zakon o zaštiti na radu (NN 59/96, 94/96, 114/03, 100/04, 86/08 i 116/08)
<i>Izvor: MPRRR – URR, 2011</i>

IPARD agencija vodi ažurirani popis minimalnih nacionalnih standarda.

12.12. DODATAK

Tablica 12-13: Struktura obiteljskih gospodarstava prema veličini i zemljopisnoj podjeli, 2003

Županija	Površina (ha)									Ukupni br. / županija
	0 > 0,1	0,1 > 0,5	0,5 > 1	1 > 2	2 > 3	3 > 5	5 > 10	10 > 20	≥ 20	
Zagrebačka županija	116	2.080	1.844	2.969	2.171	2.913	2.901	965	155	16.114
Krapinsko-zagorska	135	3.599	4.185	6.067	3.176	2.241	797	125	19	20.344
Sisačko-moslavačka	43	684	422	585	425	552	547	200	52	3.510
Karlovačka	56	465	477	824	593	842	795	238	41	4.331
Varaždinska	338	4.589	3.856	4.809	2.508	2.334	1.287	215	37	19.973
Koprivničko-križevačka	119	1.860	1.155	1.484	1.103	2.164	2.921	1.133	189	12.128
Bjelovarsko-bilogorska	34	616	371	498	398	780	1.238	635	175	4.745
Primorsko-goranska	159	754	246	295	118	109	117	54	22	1.874
Ličko-senjska	2	56	39	44	17	18	21	9	7	213
Virovitičko-podravska	62	1.046	588	709	423	615	769	379	142	4.733
Požeško-slavonska	24	266	218	284	191	261	265	117	25	1.651
Brodsko-posavska	42	710	339	442	337	372	356	116	32	2.746
Zadarska	67	2.317	1.690	1.740	858	694	446	102	41	7.955
Osječko-baranjska	83	850	401	417	257	323	442	202	124	3.099
Šibensko-kninska	127	2.650	1.853	1.791	762	596	307	61	10	8.157
Vukovarsko-srijemska	69	298	138	165	80	96	174	98	68	1.186
Splitsko-dalmatinska	614	6.540	3.822	3.107	1.217	961	634	188	72	17.155
Istarska	80	1.287	987	1.542	1.169	1.428	1.726	886	204	9.309
Dubrovačko-neretvanska	61	1.287	883	1.094	686	613	455	224	90	5.393
Međimurska	85	1.224	973	1.017	537	467	309	92	12	4.716
Grad Zagreb	108	1.905	852	764	379	362	210	52	6	4.638
Ukupno:	2.424	35.083	25.339	30.647	17.405	18.741	16.717	6.091	1.523	153.970

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

12.13. DODATAK

Tablica 12-14: Struktura poslovnih subjekata s vinogradima po veličini i zemljopisnoj podjeli, 2003

Županija	Površina (ha)										Ukupni br. / županija
	0 > 1	1 > 2	2 > 3	3 > 5	5 > 10	10 > 20	20 > 30	30 > 50	50 > 100	≥ 100	
Zagrebačka županija	5	3	5	1	7	1		1		3	26
Krapinsko-zagorska			1		1				1		3
Sisačko-moslavačka			1		1						2
Varaždinska						1			1	1	3
Koprivničko-križevačka									1		1
Bjelovarsko-bilogorska		1					1			1	3
Primorsko-goranska		1	1	1		1			2		6
Ličko-senjska											
Virovitičko-podravski						1			1	2	4
Požeško-slavonska	4	1		2	3	3	1	2		2	18
Brodsko-posavska								1	1		2
Zadarska		1		1	1					1	4
Osječko-baranjska				1	2				1	6	10
Šibensko-kninska						2				2	4
Vukovarsko-srijemska	1			1	2		1	1		5	11
Splitsko-dalmatinska	3	1		3					1	2	10
Istarska	2		1	3	4	4		3		2	19
Dubrovačko-neretvanska	1		1	1	1	2		2			8
Međimurska	1		1	1	4	1				1	9
Grad Zagreb					1						1
Ukupno	17	8	11	15	28	16	3	10	10	28	146

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede, 2003

12.14. DODATAK

Tablica 12-15: Popis sorti maslina

Naziv	Opis
Oblica	je najvažnija i najrasprostranjenija vrsta masline i uspijeva gdje ne bi niti jedna druga kultura. Ona je autohtona sorta Jadranskog primorja. Daje ulje vrlo dobre kvalitete i dobra je za konzerviranje.
Drobnica i Sitnica	su malo neotpornije na sušu i niske temperature nego oblica. Daju dosta ulja i bolje su kvalitete od oblice, ali i rodnije su.
Buža	sorta je vrhunske kvalitete i namijenjena za proizvodnju ulja i stolnih maslina, daje ulje iznimne kvalitete.
Lastovka	redovito rađa, po stablu je prinos starijih stabala oko 90 kg i randman ulja je oko 20 – 22%. Plod se koristi isključivo za ulje i vrlo je dobre kvalitete. Prilično je otporna na sušu.
Leccino	je talijanska sorta, s udjelom od 80% u intenzivnom uzgoju u Istri. Ta je sorta autosterilna pa je potrebno posaditi i sortu Pendolino zbog oprašivanja. Daje zadovoljavajući prinos, količina ulja u plodu doseže 20%; ulje je visoke kvalitete. Također se mogu koristiti i kao stolne masline.

Izvor: MPRRR, 2006

12.15. DODATAK

Tablica 12-16: Struktura proizvođača žitarica prema veličini i zemljopisnoj podjeli 2003

	0>2 ha	2>5 ha	5>10 ha	10>20 ha	>20 ha	UKUPNO
Zagrebačka županija	15.162	6.842	2.783	745	188	25.720
Grad Zagreb	3.576	1.072	243	54	15	4.960
Krapinsko-zagorska	19.054	2.928	340	65	14	22.401
Varaždinska	18.823	4.002	919	163	32	23.939
Bjelovarsko-bilogorska	6.435	4.895	3.449	1.512	439	16.730
Virovitičko-podravska	6.626	2.814	1.757	844	453	12.494
Požeško-slavonska	4.026	2.207	1.114	431	150	7.928
Brodsko-posavska	6.620	3.274	1.501	572	289	12.256
Osječko-baranjska	12.319	4.603	2.848	1.249	744	21.763
Vukovarsko-srijemska	6.209	2.714	2.134	1.254	921	13.232
Sisačko-moslavačka	10.161	4.365	1.882	631	231	17.270
Karlovačka	8.407	3.190	1.202	290	56	13.145
Ličko-senjska	1.786	1.830	834	196	31	4.677
Primorsko-goranska	429	48	36	10	1	524
Istarska	4.292	1.588	544	182	53	6.659
Zadarska	2.145	842	190	40	3	3.220
Šibensko-kninska	976	308	54	15	4	1.357
Splitsko-dalmatinska	5.527	509	76	15	4	6.131
Međimurska	9.347	2.562	851	276	93	13.129
Dubrovačko-neretvanska	80	15	3	1		99
Koprivničko-križevačka	6.813	5.244	3.376	1.135	237	16.805
Ukupno	148.813	55.852	26.136	9.680	3.958	244.439

Izvor: DZS, 2003

12.16. DODATAK

Tablica 12-17: Pristup lokalnog stanovništva osnovnoj infrastrukturi na županijskoj razini (2001)

ŽUPANIJA	Stanovnika/ km cesta	Gustoća cestovne mreže u km/km ²	Ukupno vodovod po glavi stanovnika (m ³ /glavi)	Otpadne vode iz javnog kanalizacijskog sustava (m ³ /stan.)	Broj stanovnika po jednom telefonskom priključku
Zagrebačka županija	160,4	0,6	59,5	113,3	3,9
Krapinsko-zagorska	151,2	0,8	32,9	10,7	3,1
Sisačko-moslavačka	90,7	0,5	43,7	34,8	3,2
Karlovačka	86,6	0,4	50,5	34,0	2,9
Varaždinska	166,0	0,9	59,3	54,8	3,1
Koprivničko- bilogorska	112,9	0,6	38,6	52,2	3,1
Bjelovarsko- bilogorska	90,7	0,5	25,4	26,4	3,1
Primorsko-goranska	199,1	0,4	110,3	75,0	2,1
Ličko-senjska	28,3	0,3	93,8	18,3	2,4
Virovitičko- podravska	102,4	0,4	34,7	26,0	3,2
Požeško-slavonska	116,6	0,4	37,3	30,0	3,3
Brodsko-posavska	192,0	0,4	29,1	23,2	3,2
Zadarska	95,9	0,5	74,2	34,5	2,4
Osječko-baranjska	200,0	0,4	43,6	37,3	3,0
Šibensko-kninska	92,7	0,4	80,2	38,1	2,5
Vukovarsko- srijemska	195,7	0,4	39,3	18,4	3,5
Splitsko-dalmatinska	185,2	0,5	93,8	63,7	2,6
Istarska	110,8	0,7	121,1	52,8	2,2
Dubrovačko- neretvanska	124,9	0,5	89,7	32,9	2,5
Međimurska	212,9	0,7	39,9	16,0	3,3
Grad Zagreb	1.039,2	1,2	105,5	112,5	2,1
HRVATSKA	155,8	0,5	71,7	43,1	2,7

Izvor: DZS Popis stanovništva 2001.

12.17. DODATAK

Tablica 12-18: Kvaliteta smještaja na županijskoj razini (2001.)

ŽUPANIJA	jedinice domaćinstva		Struja	Vodovod	Kanalizacija	Centralno grijanje	Kuhinja, WC, Kupaonica
	Ukupni br.	% Ukupno					
Zagrebačka županija	91.376	6,43	99,50	92,17	91,36	49,42	85,53
Krapinsko-zagorska	42.402	2,98	99,47	90,05	83,34	38,04	76,04
Sisačko-moslavačka	60.541	4,26	98,44	87,29	89,71	25,71	80,40
Karlovačka	47.839	3,37	98,37	91,79	91,38	35,50	80,88
Varaždinska	53.832	3,79	99,40	93,96	88,95	50,30	80,97
Koprivničko- križevačka	38.215	2,69	99,19	87,50	83,68	27,28	71,08
Bjelovarsko- bilogorska	43.091	3,03	99,10	83,55	81,41	23,62	68,46
Primorsko-goranska	108.662	7,64	99,89	99,03	98,85	27,34	94,28
Ličko-senjska	19.075	1,34	98,33	85,96	88,92	12,81	75,16
Virovitičko- podravska	30.372	2,14	99,09	83,77	80,81	16,50	69,94
Požeško-slavonska	25.975	1,83	99,36	87,60	85,07	30,44	77,43
Brodsko-posavska	52.178	3,67	98,98	85,52	85,11	29,52	77,75
Zadarska	50.622	3,56	99,24	95,83	96,52	12,82	91,42
Osječko-baranjska	107.987	7,60	99,49	89,63	88,85	32,09	82,08
Šibensko-kninska	38.467	2,71	99,33	92,82	91,70	10,54	85,35
Vukovarsko- srijemska	59.147	4,16	99,45	92,78	89,85	24,72	83,57
Splitsko- dalmatinska	138.491	9,74	99,83	96,07	95,76	13,26	91,51
Istarska	70.562	4,96	99,90	99,07	97,67	25,87	93,58
Dubrovačko- neretvanska	37.346	2,63	99,78	97,99	97,88	11,86	93,67
Međimurska	34.243	2,41	99,19	92,23	90,91	56,77	84,41
Grad Zagreb	271.183	19,08	99,89	98,98	99,17	70,84	95,66
HRVATSKA	1.421.623	100	99,48	93,66	92,75	36,18	86,52

Izvor: DZS Popis stanovnika 2001.

12.18. DODATAK

Tablica 12-19: Popis gradova, općina i naselja u skladu s turističkom klasom (situacija 01.07.2010.)

GRAD	OPĆINA	ASELJE	KATEGORIJA
I. ZAGREBAČKA ŽUPANIJA			
DUGO SELO			D
		Dugo Selo	C
		Lukarišće	B
IVANIĆ GRAD			D
		Ivanić Grad	A
		Šumećani	C
JASTREBARSKO			D
		Donji Desinec	C
		Ivančići	C
		Jastrebarsko	B
		Plešivica	C
SAMOBOR			D
		Bregana	C
		Lug Samoborski	C
		Samobor	A
		Smerovišće	C
SVETA NEDELJA			D
		Rakitje	C
		Sveta Nedelja	B
SVETI IVAN ZELINA			D
		Blaževdol	C
		Brezovec Zelinski	C
		Donja Zelina	C
		Hrastje	C
		Komin	C
		Sveti Ivan Zelina	C
VELIKA GORICA			D
		Staro Čiče	C
		Velika Buna	C
		Velika Gorica	A
		Velika Mlaka	C
		Vukovina	C
VRBOVEC			D
		Luka	C
		Vrbovec	B
ZAPREŠIĆ			D
		Ivanec Bistranski	C
		Zaprešić	B

	Bistra		D
		Poljanica Bistranska	C
	Brdovec		D
		Savski Marof	C
	Dubrava		D
		Dubrava	C
	Gradec		D
	Jakovlje		D
		Jakovlje	C
		Kraljev Vrh	C
	Krašić		D
		Krašić	C
	Klinča Sela		D
		Donja Zdenčina	C
		Klinča Sela	C
		Repišće	C
	Kloštar Ivanić		D
		Kloštar Ivanić	C
	Križ		D
		Križ	C
	Marija Gorica		D
		Hrastina	C
	Pisarovina		D
		Pisarovina	C
	Rugvica		D
		Ježevo	C
	Stupnik		D
		Donji Stupnik	C
	Žumberak		D
		Žumberak	C
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA ŽUPANIJA			
DONJA STUBICA			D
		Donja Stubica	A
KLANJEC			D
		Klanjec	C
KRAPINA			D
		Krapina	A
OROSLAVJE			D
		Oroslavje	B
PREGRADA			D
		Pregrada	C
		Sopot	C
		Valentinovo	C
ZABOK			D

		Zabok	B
ZLATAR			D
		Zlatar	C
	Bedekovčina		D
		Bedekovčina	C
	Budinščina		D
		Budinščina	C
	Desinić		D
	Gornja Stubica		D
		Gornja Stubica	C
	Krapinske Toplice		D
		Krapinske Toplice	A
	Kumrovec		D
		Kumrovec	C
		Risvica	C
	Marija Bistrica		D
		Marija Bistrica	A
	Mihovljan		D
		Mihovljan	C
	Stubičke Toplice		D
		Sljeme	C
		Stubičke Toplice	A
	Sveti Križ Začretje		D
		Sveti Križ Začretje	C
	Tuhelj		D
		Tuhelj	C
		Tuheljske Toplice	A
	Veliko Trgovišće		D
		Veliko Trgovišće	C
	Zagorska Sela		D
		Zagorska Sela	C
	Zlatar Bistrica		D
		Zlatar Bistrica	C
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA			
GLINA			D
		Glina	C
HRVATSKA KOSTAJNICA			D
		Hrvatska Kostajnica	B
KUTINA			D
		Banova Jaruga	C
		Kutina	A
NOVSKA			D
		Brestača	C

		Novska	C
PETRINJA			D
		Petrinja	B
SISAK			D
		Čigoć	C
		Kratečko	C
		Sisak	A
	Dvor		D
	Gvozd		D
		Gvozd	C
	Hrvatska Dubica		D
	Jasenovac		D
		Drenov Bok	B
		Jasenovac	B
		Krapje	B
	Lekenik		D
		Lekenik	C
		Letovanić	C
		Peščenica	C
	Lipovljani		D
		Lipovljani	C
	Popovača		D
		Popovača	B
		Potok	C
	Sunja		D
	Topusko		D
		Topusko	A
IV. KARLOVAČKA ŽUPANIJA			
DUGA RESA			D
		Donji Zvečaj	B
		Duga Resa	B
		Mrežnički Brig	B
		Petrakovo Brdo	C
		Zvečaj	B
KARLOVAC			D
		Karlovac	A
OGULIN			D
		Jasenak	A
		Ogulin	B
		Otok Oštarijski	B
		Sabljak Selo	C
OZALJ			D
		Ozalj	C
SLUNJ			D

		Rastoke	C
		Slunj	B
	Barilović		D
		Barilović	C
	Bosiljevo		D
	Cetingrad		D
	Draganić		C
	Generalski Stol		D
		Generalski Stol	C
	Josipdol		D
		Josipdol	B
	Kamanje		D
	Krnjak		D
		Krnjak	C
	Netretić		D
		Netretić	C
	Rakovica		D
		Čatrnja	B
		Grabovac	B
		Oštarski Stanovi	C
		Rakovica	C
	Ribnik		D
	Vojnić		D
		Vojnić	C
	Žakanje		D
		Jurovski Brod	C
		Žakanje	C
V. VARAŽDINSKA ŽUPANIJA			
IVANEC			D
		Ivanec	C
LEPOGLAVA			D
		Lepoglava	C
LUDBREG			D
		Ludbreg	B
NOVI MAROF			D
		Novi Marof	C
VARAŽDIN			D
		Hrašćica	C
		Varaždin	A
VARAŽDINSKE TOPLICE			D
		Varaždinske Toplice	A
	Bednja		D
		Trakošćan	A

	Gornji Kneginec		D
		Turčin	B
	Jalžabet		D
		Jalžabet	C
	Ljubeščica		D
	Maruševac		D
	Petrijanec		D
		Petrijanec	C
	Trnovec Bartolovečki		D
		Trnovec	C
	Vidovec		D
		Vidovec	C
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA			
ĐURĐEVAC			D
		Đurđevac	A
KOPRIVNICA			D
		Koprivnica	A
		Starigrad	C
KRIŽEVCI			D
		Križevci	B
	Drnje		D
	Ferdinandovac		D
		Ferdinandovac	C
	Gola		D
		Gola	C
	Gornja Rijeka		D
		Kostanjevec Riječki	C
	Hlebine		D
		Hlebine	C
	Kalinovac		D
		Kalinovac	C
	Kalnik		D
		Kalnik	C
	Kloštar Podravski		D
		Kloštar Podravski	C
	Legrad		D
		Legrad	C
	Molve		D
		Molve	C
	Novigrad Podravski		D
		Novigrad Podravski	C
	Peteranec		D
		Peteranec	C
	Podravske Sesvete		C

	Rasinja		D
		Cvetkovec	C
		Subotica Podravska	C
	Sokolovac		D
		Sokolovac	C
	Sveti Ivan Žabno		D
		Sveti Ivan Žabno	C
	Sveti Petar Orehovec		D
	Virje		D
		Hampovica	C
		Miholjanec	C
		Virje	C
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA			
BJELOVAR			D
		Bjelovar	B
		Letičani	C
ČAZMA			D
		Čazma	B
		Dapci	C
		Gornji Draganec	C
DARUVAR			D
		Daruvar	A
		Markovac	C
GAREŠNICA			D
		Garešnica	C
		Garešnički Brestovac	C
		Hrastovac	C
GRUBIŠNO POLJE			D
		Grubišno Polje	B
		Rastovac	C
		Veliki Zdenci	C
	Berek		D
		Podgarić	B
	Ivanska		D
		Ivanska	C
	Kapela		D
		Kapela	C
	Sirač		D
		Sirač	C
	Šandrovac		D
		Šandrovac	C
	Štefanje		D
		Narta	C
		Štefanje	C

385

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u
 kolovozu 2012.

	Velika Pisanica		D
		Babinac	C
	Veliki Grđevac		D
		Veliki Grđevac	C
	Veliko Trojstvo		D
		Maglenča	C
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA			
BAKAR			D
		Bakar	A
		Hreljin	C
		Kukuljanovo	C
CRES			D
		Beli	B
		Cres	A
		Martinšćica	A
		Miholašćica	A
		Porozina	C
		Stivan	C
		Valun	A
CRIKVENICA			D
		Crikvenica	A
		Dramalj	A
		Jadranovo	B
		Selce	A
ČABAR			D
		Čabar	C
		Gerovo	B
		Makov Hrib	C
		Plešće	C
		Prezid	C
		Tršće	B
DELNICE			D
		Brod na Kupi	B
		Crni Lug	B
		Delnice	A
KASTAV			D
		Kastav	B
KRALJEVICA			D
		Bakarac	B
		Kraljevica	A
KRK			D
		Brzac	C
		Kornić	B
		Krk	A

		Milohnići	C
		Pinezići	C
MALI LOŠINJ			D
		Ćunski	C
		Ilovik	B
		Mali Lošinj	A
		Nerezine	A
		Osor	A
		Punta Križa	A
		Susak	B
		Sveti Jakov	C
		Unije	B
		Ustrine	C
		Veli Lošinj	A
NOVI VINODOLSKI			D
		Klenovica	A
		Novi Vinodolski	A
		Povile	B
		Sibinj Krmpotski	B
		Smokvica Krmpotska	B
OPATIJA			D
		Dobreć	C
		Ičići	A
		Ika	B
		Opatija	A
		Pobri	C
		Vela Učka	C
		Veprinac	C
RAB			A
		Mundanije	C
RIJEKA			D
		Rijeka	A
VRBOVSKO			D
		Gomirje	C
		Hajdine	C
		Lukovdol	C
		Moravice	C
		Severin na Kupi	C
		Vrbovsko	B
	Baška		D
		Baška	A
		Draga Bašćanska	D
		Jurandvor	C

	Brod Moravice		D
		Brod Moravice	C
	Čavle		D
		Cernik	C
		Čavle	B
		Mavrinci	C
		Soboli	C
		Zastenice	C
	Dobrinj		D
		Čižići	B
		Dobrinj	C
		Klanice	D
		Klimno	B
		Rasopasno	C
		Soline	C
		Sveti Vid Dobrinjski	D
		Šilo	A
		Županje	C
	Fužine		D
		Fužine	A
	Jelenje		D
		Dražice	C
		Podhum	C
	Klana		D
		Klana	C
	Kostrena		A
	Lokve		D
		Lokve	A
	Lopar		A
	Lovran		D
		Lovran	A
		Medveja	A
	Malinska Dubašnica		D
		Bogovići	B
		Kremenići	C
		Malinska	A
		Maršići	C
		Milčetići	C
		Milovčići	C
		Porat	B
		Sveti Anton	C
		Sveti Vid-Miholjice	B
		Vantačići	A
		Žgombići	C

388

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u
 kolovozu 2012.

	Matulji		D
		Bregi	C
		Jurdani	C
		Jušići	B
		Matulji	A
		Rupa	B
	Mošćenička Draga		D
		Brseč	C
		Mošćenice	C
		Mošćenička Draga	A
	Mrkopalj		D
		Begovo Razdolje	B
		Mrkopalj	C
		Sunger	C
		Tuk Mrkopaljski	C
	Omišalj		A
	Punat		B
		Punat	A
	Ravna Gora		D
		Ravna Gora	B
		Stara Sušica	B
		Šije	C
	Skrad		D
		Skrad	B
	Vinodolska općina		B
		Drivenik	C
	Viškovo		D
		Marčelji	C
		Marinići	C
		Viškovo	C
	Vrbnik		D
		Risika	C
		Vrbnik	A
IX. LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA			
GOSPIĆ			D
		Gospić	B
		Mogorić	C
NOVALJA			D
		Gajac	A
		Kustići	C
		Lun	B
		Metajna	B
		Novalja	A
		Stara Novalja	A

		Vidalići	C
		Zubovići	C
OTOČAC			D
		Čovići	C
		Ličko Lešće	C
		Otočac	A
		Prozor	C
SENJ			D
		Alan	C
		Jablanac	B
		Klada	B
		Krasno	B
		Krivi Put	C
		Lukovo	B
		Prizna	C
		Senj	A
		Starigrad	C
		Stinica	C
		Sveti Juraj	A
	Brinje		D
		Brinje	C
	Karlobag		D
		Baške Oštarije	B
		Cesarica	B
		Karlobag	A
		Lukovo Šugarje	C
	Lovinac		D
		Lovinac	C
	Perušić		D
		Donji Kosinj	C
		Perušić	C
	Plitvička jezera		D
		Jezerce	B
		Kapela Korenička	C
		Korana	C
		Korenica	A
		Plitvička Jezera	A
		Poljanak	B
		Rastovača	B
		Rudanovac	C
		Smoljanac	C
		Vranovača	C
		Vrelo Koreničko	C
	Udbina		D

390

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u
 kolovozu 2012.

		Udbina	C
	Vrhovine		D
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA			
ORAHOVICA			D
		Orahovica	A
		Stara Jošava	C
SLATINA			D
		Slatina	B
VIROVITICA			D
		Korija	C
		Milanovac	B
		Virovitica	B
	Čačinci		D
		Slatinski Drenovac	B
	Gradina		D
		Bačevac	C
	Mikleuš		D
		Mikleuš	C
	Pitomača		D
		Križnica	C
		Otrovanec	C
		Pitomača	C
	Sopje		D
		Višnjica	B
	Suhopolje		D
		Suhopolje	C
	Špišić Bukovica		D
		Špišić Bukovica	C
	Voćin		D
		Voćin	C
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA			
KUTJEVO			D
		Hrnjevac	C
		Kutjevo	C
		Venje	C
		Vetovo	B
LIPIK			D
		Lipik	B
PAKRAC			D
		Pakrac	C
PLETERNICA			D
		Pleternica	C
POŽEGA			D
		Požega	B

391

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmije. u lipnju 2009., izmije. u studenom 2010., izmije. u prosincu 2011., izmije. u
 kolovozu 2012.

	Jakšić		D
		Jakšić	C
	Kaptol		D
		Komarovci	C
	Velika		D
		Trenkovo	C
		Velika	C
XII. BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA			
NOVA GRADIŠKA			D
		Nova Gradiška	B
SLAVONSKI BOD			D
		Brodski Varoš	C
		Slavonski Brod	A
		Podvinje	C
	Bebrina		D
	Brodski Stupnik		D
		Brodski Stupnik	C
	Cernik		D
		Cernik	C
	Donji Andrijevc		D
		Donji Andrijevc	C
	Dragalić		D
	Garčin		D
		Selna	C
	Klakar		D
		Rušćica	C
	Nova Kapela		D
		Nova Kapela	C
	Oprisavci		D
		Oprisavci	C
	Oriovac		D
		Lužani	C
	Rešetari		D
		Rešetari	C
	Sibinj		D
		Gromačnik	C
		Sibinj	C
	Slavonski Šamac		D
		Kruševica	C
	Staro Petrovo Selo		D
		Staro Petrovo Selo	C
	Velika Kopanica		D
		Velika Kopanica	C
XIII. ZADARSKA ŽUPANIJA			

BENKOVAC			D
		Benkovac	C
BIOGRAD NA MORU			D
		Biograd na Moru	A
NIN			D
		Grbe	C
		Nin	A
		Zaton	A
OBROVAC			D
		Obrovac	B
PAG			D
		Bošana	C
		Dinjiška	B
		Košljun	C
		Miškovići	C
		Pag	A
		Smokvica	C
		Šimuni	A
		Vlašići	B
ZADAR			D
		Brgulje	C
		Ist	B
		Kožino	B
		Mali Iž	B
		Molat	B
		Olib	C
		Petrčane	A
		Premuda	C
		Silba	B
		Veli Iž	B
		Zadar	A
		Zapuntel	C
	Bibinje		B
	Gračac		D
		Gračac	C
	Jasenice		D
		Jasenice	B
		Rovanjska	C
	Kali		B
	Kolan		B
		Kolanski Gajac	A
	Kukljica		A
	Novigrad		D

		Novigrad	A
	Pakoštane		D
		Drage	B
		Pakoštane	A
		Vrgada	C
	Pašman		C
		Banj	B
		Dobropoljana	B
		Kraj	B
		Nevidane	B
		Pašman	B
		Ždrelac	B
	Posedarje		D
		Posedarje	B
		Vinjerac	B
	Povljana		A
		Povljana	B
	Preko		D
		Lukoran	B
		Ošljak	C
		Poljana	B
		Preko	A
		Rivanj	C
		Sutomišćica	C
		Ugljan	A
	Privlaka		B
	Ražanac		D
		Ražanac	B
		Rtina	B
	Sali		D
		Božava	A
		Brbinj	C
		Luka	C
		Sali	B
		Savar	C
		Veli Rat	C
		Verunić	C
		Zaglav	C
		Žman	C
	Starigrad		C
		Seline	B
		Starigrad	A
	Sukošan		D
		Sukošan	A

394

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u
 kolovozu 2012.

	Sveti Filip i Jakov		D
		Sveti Filip i Jakov	A
		Sveti Petar	B
		Turanj	B
	Tkon		B
	Vir		D
		Vir	B
	Vrsi		D
		Vrsi	B
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA			
BELI MANASTIR			D
		Beli Manastir	B
		Branjin Vrh	C
BELIŠĆE			D
		Belišće	C
DONJI MIHOLJAC			D
		Donji Miholjac	B
ĐAKOVO			D
		Đakovo	B
		Piškorevci	C
NAŠICE			D
		Jelisavac	C
		Našice	A
		Ribnjak	C
		Zoljan	C
OSIJEK			D
		Josipovac	C
		Osiijek	A
VALPOVO			D
		Ladimirevci	C
		Valpovo	C
	Bilje		D
		Bilje	B
		Kopačevo	C
		Lug	C
		Tikveš	C
		Vardarac	C
		Zlatna Greda	B
	Bizovac		D
		Bizovac	A
		Samatovci	C
	Čeminac		D
		Čeminac	C
		Novi Čeminac	C

395

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene. u srpnju 2008., izmjene. u lipnju 2009., izmjene. u studenom 2010., izmjene. u prosincu 2011., izmjene. u
 kolovozu 2012.

	Čepin		D
		Čepin	C
	Darda		D
		Darda	C
		Mece	C
	Draž		D
		Draž	C
	Đurđenovac		D
		Beljevina	C
	Erdut		D
		Aljmaš	C
		Dalj	C
		Erdut	C
	Ernestinovo		D
		Ernestinovo	C
	Gorjani		D
		Gorjani	C
	Jagodnjak		D
		Jagodnjak	C
	Kneževi Vinogradi		D
		Karanac	C
		Kneževi Vinogradi	C
		Suza	C
		Zmajevac	C
	Levanjska Varoš		D
		Levanjska Varoš	C
	Magadenovac		D
		Beničanci	C
	Podravska Moslavina		D
		Krčeničnik	C
	Popovac		D
		Popovac	C
	Trnava		D
		Kondrić	C
	Vuka		D
		Vuka	C
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA			
DRNIŠ			D
		Drniš	C
		Pakovo Selo	C
KNIN			D
		Knin	C
		Vrpolje	C
SKRADIN			D

		Dubravice	C
		Skradin	A
ŠIBENIK			D
		Grebaštica	A
		Jadrtovac	C
		Kaprije	B
		Krapanj	A
		Lozovac	C
		Raslina	B
		Šibenik	A
		Zaton	C
		Zlarin	A
		Žirje	C
VODICE			D
		Prvić Luka	A
		Prvić Šepurine	B
		Srima	A
		Vodice	A
	Bilice		D
		Bilice	C
	Murter-Kornati		B
		Murter	A
	Pirovac		D
		Pirovac	A
	Primošten		D
		Primošten	A
		Primošten Burnji	C
	Rogoznica		D
		Dvornica	C
		Podglavica	C
		Ražanj	B
		Rogoznica	A
		Zečevo Rogozničko	C
	Tisno		D
		Betina	A
		Jezera	A
		Tisno	A
	Tribunj		A
XVI. VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA			
ILOK			D
		Ilok	B
OTOK			D
		Otok	C
VINKOVCI			D

397

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmije. u lipnju 2009., izmije. u studenom 2010., izmije. u prosincu 2011., izmije. u
 kolovozu 2012.

		Vinkovci	A
VUKOVAR			D
		Vukovar	A
ŽUPANJA			B
	Babina Greda		C
	Bošnjaci		C
	Ivankovo		D
		Ivankovo	C
	Negoslavci		C
	Nijemci		D
		Lipovac	B
		Nijemci	C
	Nuštar		D
		Nuštar	C
	Privlaka		C
	Stari Mikanovci		D
		Stari Mikanovci	C
	Tovarnik		D
		Tovarnik	C
	Vrbanja		D
		Vrbanja	C
XVII. SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA			
HVAR			D
		Hvar	A
		Milna	B
		Sveta Nedjelja	B
IMOTSKI			D
		Glavina Donja	C
		Imotski	B
KAŠTELA			C
		Kaštel Lukšić	B
		Kaštel Stari	B
		Kaštel Štafilić	A
KOMIŽA			D
		Komiža	A
MAKARSKA			C
		Makarska	A
OMIŠ			D
		Čelina	C
		Lokva Rogoznica	B
		Mimice	C
		Omiš	A
		Pisak	C
		Stanići	C

398

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene. u srpnju 2008., izmjene. u lipnju 2009., izmjene. u studenom 2010., izmjene. u prosincu 2011., izmjene. u
 kolovozu 2012.

		Zakučac	C
SINJ			D
		Brnaze	C
		Glavice	C
		Sinj	A
SOLIN			D
		Solin	C
SPLIT			D
		Slatine	C
		Split	A
		Stobreč	B
		Žrnovnica	C
STARI GRAD			D
		Stri Grad	A
SUPETAR			D
		Mirca	C
		Splitska	B
		Supetar	A
TRILJ			D
		Čaporice	C
		Jabuka	C
		Košute	C
		Trilj	A
		Ugljane	C
TROGIR			D
		Arbanija	B
		Trogir	A
VIS			D
		Brgujac	C
		Dračevo Polje	C
		Marinje Zemlje	C
		Milna	B
		Plisko Polje	C
		Podselse	C
		Podstražje	C
		Rogačić	C
		Rukavac	B
		Stončica	C
		Vis	A
VRGORAC			D
		Vrgorac	C
VRLIKA			D
		Vrlika	C
	Baška Voda		D

399

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmije. u lipnju 2009., izmije. u studenom 2010., izmije. u prosincu 2011., izmije. u
 kolovozu 2012.

		Baška Voda	A
		Krvavica	C
		Promajna	B
	Bol		D
		Bol	A
	Brela		D
		Brela	A
	Cista Provo		D
	Dicmo		D
		Osoje	C
		Sičane	C
	Dugi Rat		C
		Duće	B
		Dugi Rat	B
	Dugopolje		D
		Dugopolje	C
	Gradac		A
		Podaca	B
	Hrvace		D
		Hrvace	C
	Jelsa		D
		Gdinj	B
		Ivan Dolac	B
		Jelsa	A
		Vrboska	A
		Zastražišće	C
		Zavala	B
	Klis		D
		Klis	C
	Lećevica		D
		Lećevica	C
	Marina		D
		Marina	B
	Milna		D
		Milna	A
	Okrug		D
		Okrug Gornji	B
	Podgora		D
		Drašnice	B
		Igrane	A
		Podgora	A
		Živogošće	A
	Podstrana		A
	Postira		C

400

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjije. u srpnju 2008., izmjije. u lipnju 2009., izmjije. u studenom 2010., izmjije. u prosincu 2011., izmjije. u
 kolovozu 2012.

		Postira	A
	Primorski Dolac		D
	Pučišća		D
		Gornji Humac	C
		Pučišća	B
	Seget		D
		Seget Donji	A
		Seget Vranjica	B
	Selca		D
		Povlja	C
		Selca	B
		Sumartin	B
	Sućuraj		D
		Sućuraj	B
	Sutivan		A
	Šolta		D
		Grohote	D
		Maslinica	B
		Nečujam	B
		Rogač	B
		Stomorska	B
	Tučepi		A
XVIII. ISTARSKA ŽUPANIJA			
BUJE – BUJE			D
		Buje – Buie	B
		Kaldanija – Caldanja	C
		Kanegra – Canegra	A
		Kaštel – Castel	C
		Krasica – Crasizza	C
		Marušići – Marussici	C
		Momjan – Momiano	C
		Plovania – Plovania	A
		Škrile – Scrole	A
BUZET			D
		Buzet	A
		Hum	C
		Roč	B
LABIN			D
		Labin	B
		Rabac	A
NOVIGRAD – CITTANOVA			D
		Antenal - Antenal	B
		Bužinija – Businia	A

401

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene. u srpnju 2008., izmjene. u lipnju 2009., izmjene. u studenom 2010., izmjene. u prosincu 2011., izmjene. u
 kolovozu 2012.

		Dajla – Daila	A
		Mareda – Mareda	A
		Novigrad – Cittanova	A
PAZIN			D
		Pazin	B
POREČ – PARENZO			D
		Baderna	A
		Buići	C
		Červar-Porat	A
		Filipini	C
		Fuškulín	C
		Kukci	C
		Poreč – Parenzo	A
		Rakovci	C
PULA – POLA			D
		Pula – Pola	A
ROVINJ – ROVIGNO			C
		Rovinj – Rovigno	A
UMAG – UMAGO			C
		Babići - Babici	A
		Bašanija – Bassania	A
		Crveni vrh - Monte Rosso	A
		Čepljani - Ceppiani	A
		Đuba - Giubba	A
		Finida - Finida	A
		Juricani – Giurizzani	A
		Katoro – Catoro	A
		Kmeti – Metti	A
		Križine – Crisine	A
		Lovrečica – San Lorenzo	A
		Materada – Matterada	A
		Monterol – Monterol	A
		Murine – Morno	A
		Petrovija – Petrovia	A
		Savudrija – Salvore	A
		Seget – Seghetto	A
		Sveta Marija na Krasu – dio – Madonna del Carso – in parte	A
		Umag – Umago	A
		Valica – Valizza	A
		Vardica – Vardiza	A
		Vilanija – Villania	A
		Zambratija – Zambrattia	A

402

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u
 kolovozu 2012.

VODNJAN – DIGNANO			D
		Galižana – Gallesano	C
		Peroj – Peroi	A
		Vodnjan – Dignano	A
	Bale – Valle		D
		Bale – Valle	A
	Barban		D
		Barban	C
	Brtonigla – Verteneglio		D
		Brtonigla – Verteneglio	A
		Fiorini – Fiorini	C
		Karigador – Carigador	A
		Nova Vas – Villanova	C
	Cerovlje		D
		Draguč	C
	Fažana – Fasana		C
		Fažana – Fasana	A
		Valbandon	A
	Funtana – Fontane		A
	Gračišće		D
		Gračišće	C
	Grožnjan – Grisignana		D
		Grožnjan – Grisignana	B
		Šterna – Sterna	C
	Kanfanar		D
		Kanfanar	B
	Karojba		D
		Karojba	C
	Kaštelir Labinci – Castelliere-S. Domenica		D
		Kaštelir – Castelliere	B
		Labinci – S. Domenica	C
		Rogovići	C
	Kršan		D
		Vozilići	C
	Lanišće		D
		Brest	C
	Ližnjan – Lisignano		D
		Ližnjan – Lisignano	B
	Lupoglav		D
		Lupoglav	C
	Marčana		D

403

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmjene u srpnju 2008., izmjene u lipnju 2009., izmjene u studenom 2010., izmjene u prosincu 2011., izmjene u kolovozu 2012.

		Divšići	C
		Kavran	C
		Krnica	B
	Medulin		A
	Motovun – Montona		D
		Motovun – Montona	A
	Oprtalj – Portole		D
		Livade – Levade	A
		Oprtalj – Portole	C
	Piće		D
		Piće	C
	Raša		D
		Koromačno	B
		Raša	B
		Ravni	B
		Sveta Marina	B
	Sveta Nedelja		D
		Nedešćina	C
	Sveti Lovreč		D
		Sveti Lovreč	C
	Sveti Petar u Šumi		C
	Svetvinčenat		D
		Svetvinčenat	B
	Tar-Vabriga – Torre-Abrega		D
		Tar – Torre	A
		Vabriga – Abrega	A
	Tinjan		D
		Tinjan	C
	Višnjan – Visignano		D
		Višnjan – Visignano	B
	Vižinada – Visinada		D
		Vižinada – Visinada	B
	Vrsar – Orsera		D
		Vrsar – Orsera	A
	Žminj		D
		Žminj	B
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA			
DUBROVNIK			D
		Brsečine	C
		Dubrovnik	A
		Koločep	A
		Komolac	C
		Lopud	A

		Lozica	C
		Mokošica	C
		Orašac	A
		Rožat	C
		Suđurađ	B
		Sustjepan	C
		Šipanska Luka	A
		Trsteno	B
		Zaton	B
KORČULA			D
		Korčula	A
		Žrnovo	C
METKOVIĆ			D
		Metković	B
OPUZEN			D
		Opuzen	C
PLOČE			D
		Ploče	B
	Blato		D
		Blato	B
	Dubrovačko primorje		D
		Banići	C
		Slano	A
	Janjina		D
		Drače	B
		Sreser	B
	Konavle		D
		Cavtat	A
		Čilipi	C
		Molunat	B
		Zvekovica	C
	Kula Norinska		D
		Krvavac II	C
	Lastovo		D
		Glavat	C
		Lastovo	B
		Pasadur	B
		Skrivena Luka	C
		Sušac	C
		Uble	B
		Zaklopatica	C
	Lumbarda		A
	Mljet		D
		Babino Polje	B

405

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmije. u lipnju 2009., izmije. u studenom 2010., izmije. u prosincu 2011., izmije. u
 kolovozu 2012.

		Goveđari	C
		Polače	C
		Pomena	A
		Ropa	C
		Saplunara	C
		Sobra	C
	Orebić		D
		Donja Banda	D
		Kučište	B
		Lovište	B
		Orebić	A
		Potomje	C
		Stanković	B
		Trstenik	C
		Viganj	B
	Slivno		D
		Blace	B
		Duboka	C
		Klek	A
		Komarna	B
	Smokvica		A
		Smokvica	B
	Ston		D
		Brijesta	C
		Hodilje	C
		Mali Ston	A
		Metohija	B
		Putniković	C
		Ston	A
		Žuljana	B
	Trpanj		D
		Donja Vručica	C
		Trpanj	A
	Vela Luka		A
	Župa dubrovačka		D
		Kupari	C
		Mlini	A
		Plat	B
		Soline	C
		Srebreno	B
XX. MEĐIMURSKA ŽUPANIJA			
ČAKOVEC			D
		Čakovec	A
		Ivanovec	C

		Mačkovec	C
MURSKO SREDIŠĆE			D
		Mursko Središće	B
		Peklenica	C
PRELOG			D
		Čukovec	C
		Otok	C
		Prelog	C
	Belica		D
		Belica	C
		Gardinovec	C
	Dekanovec		D
		Dekanovec	C
	Domašinec		D
		Domašinec	C
	Donja Dubrava		D
		Donja Dubrava	C
	Donji Kraljevec		D
		Donji Kraljevec	C
		Hodošan	C
	Donji Vidovec		D
		Donji Vidovec	C
	Goričan		D
		Goričan	C
	Gornji Mihaljevec		D
		Gornji Mihaljevec	C
	Kotoriba		D
		Kotoriba	C
	Nedelišće		D
		Nedelišće	C
		Pretetinec	C
	Orehovica		D
		Orehovica	C
		Podbrest	C
	Podturen		D
		Novakovec	C
	Selnica		D
		Zebanec Selo	C
	Strahoninec		D
		Strahoninec	C
	Sveta Marija		D
		Sveta Marija	C
	Sveti Juraj na Bregu		D

407

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u
 kolovozu 2012.

		Lopatinec	C
		Vučetinec	C
	Sveti Martin na Muri		D
		Grkaveščak	A
		Sveti Martin na Muri	C
	Šenkovec		D
		Šenkovec	C
	Štrigova		D
		Štrigova	C
		Železna Gora	C
	Vratišinec		D
		Vratišinec	C
XXI. GRAD ZAGREB			
ZAGREB			D
		Buzin	B
		Ivanja Reka	C
		Lučko	B
		Markovo Polje	C
		Odra	C
		Popovec	C
		Sesvete	B
		Veliko Polje	C
		Zagreb	A

Izvor: Pravilnikom o proglašenju i razvrstavanju turističkih mjesta u razrede (NN 75/94,69/97,60/98,78/99 i 127/07.)

12.19. DODATAK

Tablica 12-20: Popis ustanova i operativnih programa za izobrazbu

Br.	NAZIV USTANOVE	OPERATIVNI PROGRAMI USAVRŠAVANJA
1	Pučko otvoreno učilište, Samobor	Uzgajivač koza, pčelar, proizvođač i prerađivač ljekovitog i aromatičnog bilja
2	Pučko otvoreno učilište, Kutina	rukovatelj motornom kosilicom
3	Pučko otvoreno učilište, Novska	voditelj poljoprivrednog gospodarstva
4	Pučko otvoreno učilište, Bjelovar	pčelar
5	srednja škola Bartol Kašić, Grubišno Polje	pčelar
6	Pučko otvoreno Marinković, Garešnica	rukovatelj šumskim traktorom
7	Željezničko-tehnička srednja škola, Moravice	pčelar
8	Pučko otvoreno učilište, Slatina	pčelar, uzgajivač i berač gljiva, uzgajivač i berač ljekovitog bilja, voćar, vinogradar, uzgajivač povrća, mljekar, cvjećar
9	Učilište Link, obrazovanje odraslih, Požega	rukovatelj kosom, rukovatelj traktorom i traktorom s priključnim oruđima, rukovatelj kombajnom, rukovatelj linijom za vađenje šećerne repe
10	Pučko otvoreno učilište Auto moto centar, Nova Gradiška	rukovatelj kosilicom
11	Srednja škola Matija Antun Reljković, Slavonski Brod	pčelar, aranžer cvijeća
12	DIDAKTA – ustanova za obrazovanje zaštite na radu, Osijek	Rukovatelj: mehanizacijom u poljoprivrednoj proizvodnji i voćarstvu, mehanizacija za temeljne radove, kosilicom – strojem za krčenje
13	Pučko otvoreno učilište Osijek	pčelar
14	Pučko otvoreno učilište Poetika, Osijek	Voćar – vinogradar – vinar
15	Slavonijainspekt - Eduka ustanova za obrazovanje odraslih, Osijek	Rukovatelj kosilicom
16	Tehnička škola Vinkovci	Rukovatelj samohodne kosilice, rukovatelj kombajnom, pčelar, cvjećar, ekološki poljoprivrednik, proizvođač i prerađivač ljekovitog i začinskog bilja, vinogradar i vinar
17	PODUKA škola, Solin	Rukovatelj kosilicom, rukovatelj opremom i strojnim alatom u održavanju zelenih površina, hortikulturi
18	Pučko otvoreno učilište ITINERIS, Buzet	Rukovatelj kosilicom
19	Centar za obrazovanje Narona, Metković	Rukovatelj kosilicom
20	Pučko otvoreno učilište Čakovec	Proizvođač mlijeka, pčelar
21	Srednja škola Blato	Vinogradar - vinar

22	Pučko otvoreno učilište Novak, Mala Subotica	rukovatelj kosilicom
23	Poljoprivredna škola, Čakovec	vinogradar i vinar
24	Poljoprivredna škola, Zagreb	pčelar
25	Poljoprivredna škola, Zagreb	pčelar
26	Pučko otvoreno učilište, Zagreb	Uzgajivač koza, pčelar, prerađivač ljekovitog i začinskog bilja, uzgajivač puževa, ekološki poljoprivrednik, slatkovodni ribar, morski ribar, vinogradar i vinar
27	Učilište za srednjoškolsko obrazovanje MAGISTRAE VITAE, Zagreb	rukovatelj kosilicom
28	Pučko otvoreno učilište, Osijek	Uzgajivač voća i grožđa, voća u zatvorenom, povrća, cvjećar
29	Srednja škola, Buzet	rukovatelj kosilicom
30	Pučko otvoreno učilište, Čakovec	Uzgajivač koza
31	Srednja škola Bartol Kašić, Grubišno Polje	proizvođač mlijeka, voćar, vinogradar i vinar, proizvođač i prerađivač ljekovitog i aromatičnog bilja, gljivar, uzgajivač koza, govedar
32	Pučko otvoreno učilište, Đurđevac	Rukovatelj šumskim strojevima
33	Pučko otvoreno učilište, Split	pčelar, voćar, vinogradar i vinar, maslinar, uzgajivač ekološkog bilja i biljnih proizvoda, uzgajivač i berač ljekovitog i začinskog bilja
34	Pučko otvoreno učilište, Sinj	uzgajivač povrća, mljekar – proizvođač sira, uzgajivač koza i ovaca, uzgajivač peradi, uzgajivač goveda – proizvođač mlijeka, uzgajivač konja, vinogradar i vinar, pčelar, proizvođač i prerađivač ljekovitog i aromatičnog bilja
35	Pučko otvoreno učilište, Varaždin	pčelar
36	Pučko otvoreno učilište, Knin	proizvođač dimljene šunke

Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, ožujak 2007.

12.20. DODATAK

Tablica 12-21: Veliki proizvođači vina 2005

Broj	Ime	Pušteno na tržište, hl	Udio
1	Istravino d.d.	81.087	12,14%
2	Badel 1862 d.d.	76.931	11,52%
3	Kutjevo d.d.	50.258	7,53%
4	Dalmacijavino d.o.o.	40.710	6,10%
5	Vinoplod - Vinarija d.d.	36.160	5,41%
6	IPK Erdutski vinogradi d.o.o.	29.119	4,36%
7	Đakovačka vina d.d.	27.292	4,09%
8	Iločki podrumi	27.179	4,07%
9	Agrolaguna d.d.	24.568	3,68%
10	Vinski podrum Belje d.d.	16.005	2,40%
11	Mladina d.d.	12.818	1,92%
12	Feravino d.o.o.	12.233	1,83%
13	Blato 1902 d.d.	11.989	1,80%
14	Imota d.d.	10.370	1,55%
15	Vino Šeperić d.o.o.	9.938	1,49%
16	Segestica d.o.o.	9.261	1,39%
17	PZ Jedinstvo	8.850	1,33%
18	Agromedimurje d.d. Čakovec	8.081	1,21%
19	PP Orahovica	6.974	1,04%
20	PZ Putniković	6.350	0,95%
21	PZ Vrbnik	5.900	0,88%
22	PZ Plešivica	4.164	0,62%
23	Agroilok d.d.	4.146	0,62%
24	Dubrovački podrumi d.d.	3.738	0,56%
25	PZ Bol	3.642	0,55%
26	Vupik d.d. Vukovar	3.426	0,51%
27	Frajona d.o.o.	3.214	0,48%
28	Vinogradarstvo i podrumarstvo Krauthaker	3.074	0,46%
29	Zlatan Otok d.o.o.	3.010	0,45%
30	Vinarija Novigrad d.o.o.	2.933	0,44%
31	PZ Pošip	2.881	0,43%
32	PZ Dingač	2.598	0,39%
33	Stari podrum d.o.o.	1.991	0,30%
34	PZ Gospoja	1.802	0,27%
35	PZ Kuna	1.771	0,27%
36	F&F Ravalico vinarstvo	1.729	0,26%
37	Đakovačko srijemska biskupija	1.672	0,25%
38	M&G International d.o.o.	1.638	0,25%
39	Bibić Alan	1.551	0,23%
40	Kattunar Franco	1.489	0,22%

411

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmije. u srpnju 2008., izmje. u lipnju 2009., izmje. u studenom 2010., izmje. u prosincu 2011., izmje. u
 kolovozu 2012.

41	Veralda poljoprivredni obrt	1.355	0,20%
42	PZ Podšpilje	1.367	0,20%
43	PZ Vis	1.233	0,18%
44	Vina Miličić	1.189	0,18%
45	Vinova	1.186	0,18%
46	Zdjelarević proizvodnja grožđa i vina	1.157	0,17%
47	PZ Komiža	1.065	0,16%
48	Otium d.d.	1.039	0,16%
49	Badel 1862 d.d. Vinarija Benkovac	1.000	0,15%
50	Karlotti d.o.o.	1.000	0,15%
	UKUPNO VELIKI PROIZVOĐAČI	574.133	85,97%
	OSTALI	93.732	14,03%
	UKUPNO HRVATSKA	667.865	100,00%

Izvor: HZVV, 2006.

12.21. DODATAK

Tablica 12-22: Broj udruga i zaklada po županijama

ŽUPANIJA	BROJ UDRUGA	BROJ ZAKLADA
Bjelovarsko-bilogorska	954	2
Brodsko-posavska	966	1
Dubrovačko-neretvanska	1.142	7
Grad Zagreb	6.646	62
Istarska županija	1.662	3
Karlovačka	958	0
Koprivničko-križevačka	927	1
Krapinsko-zagorska	828	1
Ličko-senjska	391	0
Međimurska	869	1
Osječko-baranjska	2.339	4
Primorsko-goranska	2.551	5
Požeško-slavonska	555	0
Sisačko-moslavačka	1.291	1
Splitsko-dalmatinska	2.704	4
Varaždinska	1.183	3
Virovitičko-podravska	626	0
Vukovarsko-srijemska	1.123	1
Zadarska	894	1
Grad Zagreb	1.810	2
Šibensko-kninska	787	1
UKUPNO	31.209	100

Izvor: Središnji državni ured za upravu, Registar udruga i zaklada, prosinac, 2006.

12.22. DODATAK

Tablica 12-23: Proizvodnja povrća za preradu, 1990 - 2003

Ime proizvoda, NN 18/97	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Prerada i konzerviranje povrća									
Smrznute paprike	2	130		35					
Smrznuti špinat	405	118		100				303	
Smrznuto miješano povrće			5					76	
Smrznuto ostalo povrće, osim miješanog				61					
Rajčica, pripremljena i konzervirana, osim u octu, u komadu ili dijelovima	0	0	93	147	215	213	249		230
Pire od rajčice, uključujući 30% suhe tvari, nekoncentrirani	1.776	1.385	15						
Koncentrat rajčice	479	0	925	951	1.662				1.152
Gljive i tartufi, pripremljeni i konzervirani	0	0			64	108	125		98
Uzgojene gljive, pripremljene i konzervirane	0	0			12	12	2		
Kiselo zelje, nezaleđeno	790	1.765	1.245	1.041	1.455	603	1.267	2.335	2.588
Grašak, pripremljen, osim u octu, nezaleđen	1.922	114	1.216	1.388	1.395	1.338	1.677	952	1.398
Mahune, pripremljene, osim u octu, nezaleđene	994	397	151	608	220	159	391	245	239
Masline, pripremljene, osim u octu, nezaleđene	173	236	168	81	338	2.619	1.372	1.349	594
Đuveč, nezaleđen	0	55	48			21	21		
Ajvar, nezaleđen	223	862	1.298	1.204	981	1.839	1.775	2.280	1.820
Ostala pripremljena jela od povrća, nezaleđena	44	5	2		31	29		31	25
Kisela repa, nezaleđena	0	0	21	42	168	109	98	370	278
Ostalo povrće, nezaleđeno, d.n.	307	22	368	494	346	110	229	133	55
Miješano povrće, nezaleđeno, d.n.							136		
Kiseli krastavci, u octu ili octenoj kiselini	4.365	8.590	5.872	9.186	4.203	3.627	5.247	8.321	6.381
Kisele paprike, u octu ili octenoj kiselini	3.471	1.306	708	2.905	1.868	1.564	1.462	5.256	1.599
Kisela cikla, u octu ili octenoj kiselini	3.320	1.775	1.573	1.367	2.192	1.078	1.753	1.856	757
Kiseli ljute papričice, u octu ili octenoj kiselini	3.078	1.255	664	862	738	926	681	705	691
Kisela miješana salata i ostalo miješano povrće, u octu	1764	1227	399	382	374	157	484	420	401
Ostalo povrće konzervirano u octu ili octenoj kiselini	583	61	390	693	585	892	740	1.428	985

UKUPNO PRERAĐENO POVRĆE	23.696	19.303	15.161	21.547	16.847	15.404	17.709	26.060	19.291
-------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Izvor: DZS, 2006

12.23. DODATAK

Tablica 12-24: Uvoz svježeg voća od 2000 - 2003

	2000		2001		2002		2003	
	UVOZ		UVOZ		UVOZ		IMPORT	
VOĆE	t	USD	t	USD	t	USD	t	USD
kokos, indijski oraščić	25	92.180	47	140.387	44	96.651	51	89.554
koštuničavo voće	1.672	3.510.655	2.106	5.211.940	2.612	6.456.722	2.617	7.728.519
banane	43.642	15.359.497	43.176	19.110.836	45.077	20.979.233	50.715	24.139.946
datulje, smokve, ananas	610	464.578	654	674.061	850	932.331	989	1.632.961
narandže	29.693	7.650.227	27.686	8.124.916	25.982	8.388.057	27.707	11.633.074
mandarine	2.076	623.184	1.430	602.543	2.007	810.514	2.071	974.892
ostalo citrusi	12.838	4.457.169	11.660	4.531.962	12.363	5.073.014	13.476	8.427.473
grožđe	8.771	3.743.742	9.011	5.353.164	7.608	4.928.648	10.237	8.484.768
lubenice, dinje	4.513	1.021.848	8.098	1.771.628	7.792	1.889.985	7.925	2.759.994
jabuke	14.252	4.687.838	18.072	5.279.153	33.339	9.540.299	13.693	8.305.546
kruške, dunje	2.673	1.109.779	5.160	2.523.978	5.439	2.859.559	10.237	3.155.114
marelice	1.570	598.173	1.312	737.923	1.532	827.117	1.729	1.429.010
trešnje, višnje	209	99.329	908	422.280	542	274.688	378	296.133
breskve	8.123	2.848.238	7.193	4.268.205	9.898	4.715.476	6.552	6.351.138
šljive	1.685	400.304	1.954	518.357	1.336	457.737	4.242	1.172.467
jagode, maline, brusnice...	736	415.026	857	628.355	699	528.606	309	451.815
kivi	2.538	975.945	1.930	1.089.501	1.604	11.376.443	114	112.850
ostalo svježe voće	250	975.946	261	135.042	339	192.977	363	276.481
UKUPNO	135.876	49.033.658	141.515	61.124.231	159.063	80.328.057	153.405	87.421.735

Izvor: DZS, 2004

12.24. DODATAK

Tablica 12-25: Uvoz svježeg voća 2000 - 2003

	2000		2001		2002		2003	
	IZVOZ		IZVOZ		IZVOZ		EXPORT	
VOĆE	t	USD	t	USD	t	USD	t	USD
kokos, indijski oraščić	0	1.122	0	2.298	1	5.830	0	1.025
koštuničavo voće	250	254.777	561	891.051	242	345.040	440	700.775
banane	1.779	741.721	20	15.802	23	19.519	124	110.498
datulje, smokve, ananas...	1	2.582	2	3.877	9	10.575	16	16.137
naranče	4	2.848	2	1.820	24	19.669	46	32.063
mandarine	2.762	1.216.173	6.232	2.768.649	2.376	1.402.948	1.829	1.488.166
ostalo citrično voće	17	9.211	24	12.104	27	13.070	20	12.306
grožđe	10	8.262	1	1.050	32	53.154	23	37.334
lubenice, dinje	210	68.264	71	39.880	745	201.484	253	141.736
jabuke	1.942	140.506	161	50.674	813	86.713	3.388	381.126
kruške, dunje	10	9.783	3	2.272	3	3.027	2	1.713
marelice	0	0	2	1.945	1	918	0	383
trešnje, višnje	0	0	0	114	0	65	0	0
breskve	7	6.063	11	9.346	12	10.533	5	3.407
šljive	16	13.919	26	12.457	13	11.311	4	3.308
jagode, maline, brusnice...	3	12.255	0	296	0	0	0	102
kivi	8	6.015	28	19.713	12	11.187	8	7.753
ostalo svježe voće	1	553	0	309	0	75	2	678
UKUPNO	7.020	2.494.054	7.144	3.833.657	4.333	2.195.118	6.160	2.938.510

Izvor: DZS, 2006

12.25. DODATAK

Tablica 12-26: Uvozno – izvozna bilanca svježeg, polu-prerađenog i sušenog povrća (1999 – 2003)

	1999		2000		2001		2002		2003	
IZVOZ	tona	USD	tona	USD	tona	USD	tona	USD	tona	USD
Poluprerađeno i sušeno povrće	111	250.826	247	458.329	311	404.429	258	450.759	339	719.974
Smrznuto povrće	73	114.488	92	135.150	65	93.114	59	104.616	103	141.675
Privremeno konzervirano povrće	0	42	0	103	14	18.382	21	28.983	10	17.926
Sušeno povrće, u komadu, rezano i ostalo	16	87.442	125	294.953	112	257.061	99	284.243	194	536.624
Sušeno mahunasto povrće u znu	22	48.854	30	28.123	120	35.872	79	32.917	32	23.749
Tapioka, slatki krumpir i slično korijenje										
Prerađeno povrće	4.272	5.341.236	3.805	4.710.588	4.037	4.908.582	5.249	6.027.306	3.437	6.036.676
konzervirano voće i povrće	2.634	2.063.990	1.666	1.330.251	1.946	1.446.054	2.368	1.739.475	1.141	1.101.856
Rajčica pripremljena bez octa	179	448.479	183	351.697	235	381.517	183	422.707	153	484.265
Gljive i tartufi pripremljeni ili konzervirani	2	7.712	13	23.218	12	30.698	13	100.415	15	189.352
Ostalo smrznuto povrće	17	19.269	41	25.117	3	2.747	476	222.799	142	139.975
Ostalo nezaleđeno povrće	1.440	2.801.786	1.902	2.980.305	1.841	3.047.566	2.209	3.541.910	1.986	4.121.228
UKUPNO	4.383	5.592.062	4.052	5.168.917	4.348	5.313.011	5.507	6.478.065	3.776	6.756.650
UVOZ	1999		2000		2001		2002		2003	
Poluprerađeno i sušeno povrće	10.262	14.129.274	12.796	11.853.047	15.195	12.806.973	15.563	14.470.693	17.347	17.595.153
Smrznuto povrće	3.979	2.726.810	5.218	2.985.297	5.490	3.304.503	6.480	4.192.379	7.499	5.913.014
Povrće privremeno konzervirano	463	545.411	752	686.266	1.038	1.103.146	826	872.672	262	303.799

Sušeno povrće, u komadu, rezano i ostaci	3.887	9.324.852	2.698	5.753.601	2.799	5.126.999	3.563	6.422.182	3.612	7.398.627
Sušeno mahunasto povrće u znu	1.932	1.530.180	4.058	2.421.102	5.784	3.264.715	4.647	2.886.809	5.974	3.979.444
Tapioka, slatki krumpir i slično korijenje	1	2.021	70	6.781	84	7.610	47	96.651	0	269
Prerađeno povrće	15.879	15.905.554	18.933	16.020.879	24.002	19.436.230	30.685	25.446.849	34.883	34.195.998
Povrće i voće konzervirano	1.627	2.141.706	1.457	1.819.030	2.171	2.471.006	5.134	4.417.133	4.524	4.757.544
Rajčica pripremljena bez octa	4.995	3.691.522	6.142	3.645.129	6.663	3.539.288	9.165	4.935.719	9.526	6.826.892
Gljive i tartufi pripremljeni ili konzervirani	951	1.415.174	1.256	1.672.712	1.309	1.594.716	1.361	1.662.936	1.558	2.111.769
Ostalo smrznuto povrće	4.562	3.082.560	5.182	2.761.675	7.059	3.464.729	6.820	3.853.857	9.459	6.016.371
Ostalo nezaleđeno povrće	3.744	5.574.592	4.896	6.122.333	6.800	8.366.491	8.205	10.577.204	9.816	14.483.422
UKUPNO	26.141	30.034.828	31.729	27.873.926	39.197	32.243.203	46.248	39.917.542	52.230	51.791.151

Izvor: DZS, 2006

12.26. DODATAK

Tablica 12-27: Proizvodnja voća za preradu

Naziv proizvoda NN 18/97	Proizvodnja								
	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Voće, orasi itd, koštuničavo voće, svježe ili kuhano, smrznuto	0	0	25						
Džemovi od drugog voća	6.613	233	292	118	163	170	217	294	429
Pekmezi od drugog voća	627	344	340	297	488	768	799	852	774
Pekmez od šipka	1.060	655	483	558	536	590	731	601	730
Pekmezi od jedne vrste voća, osim šipka	1.585	652	932	907	992	1.191	1.339	1.451	1.171
Miješani pekmez, od drugog voća	2.109	1.767	1.944	1.633	1.472	1.586	1.806	1.423	1.135
Voćni želei, te pirei i paste od voća, orasi i drugo, koštuničavo voće	0	0	224	133	148	147	166	152	256
Kikiriki, prženi, slani ili pripremljeni na bilo koji drugi način								570	487
Orasi i slično koštuničavo voće, prženi, slani ili pripremljeni na bilo koji drugi način			682	484	742	708	954	4	4
Voće, orasi i slično koštuničavo voće, privremeno konzervirani, neadekvatni za izravnu prehranu						76	81	102	118
Sušene smokve			4	4					
Ostalo suho voće								82	68
Konzervirano voće iz jednog ili više vrsta voća	6.398	490	219	147	56	163	297	847	591

Voćna pulpa i pasta, pasterizirana	4.174	2.814	338						
Voćna pulpa i pasta, smrznuta	2.193	917	100	428	180				
Voćna pulpa i pasta, konzervirana kemijski	2.761	431	1.505	2.038	1.717	2.253	1.921	2.346	1.843
Pasterizirano voće	292	272	75	238				146	
Ostalo voće pripremljeno i konzervirano d.n.	5	0		21	127	238	300	241	250
UKUPNO PRERAĐENO VOĆE	27.817	8.575	7.163	7.006	6.621	7.890	8.611	9.111	7.856

Izvor: DZS, 2006

12.27. DODATAK

Popis gradova i općina obuhvaćenih Zakonom o brdsko-planinskim područjima

Gradovi: Buzet, Čabar, Delnice, Imotski, Lepoglava, Ogulin, Orahovica, Senj, Sinj, Trilj, Vrbovsko i Vrgorac.

Općine: Bistra, Budinščina, Cerovlje, Čavle, Dicmo, Đurmanec, Fužine, Gračišće, Jelenje, Jesenje, Kalnik, Kaptol, Karlobag, Klana, Klis, Lobar, Lokve, Lovreć, Lupoglav, Ljubešćica, Matulji, Motovun, Mrkopalj, Muć, Novi Golubovec, Podbablje, Primorski Dolac, Radoboj, Ravna Gora, Skrad, Stubičke Toplice, Šestanovac i Vinodol.

12.28. DODATAK

Tablica 12-28: Popis gradova i općina

ŽUPANIJA	GRAD/OPĆINA	BR. STANOVNIKA
Bjelovarsko-bilogorska	BEREK	1 706
Bjelovarsko-bilogorska	ČAZMA	8 895
Bjelovarsko-bilogorska	DEŽANOVAC	3 355
Bjelovarsko-bilogorska	ĐULOVAC	3 640
Bjelovarsko-bilogorska	GRUBIŠNO POLJE	7 523
Bjelovarsko-bilogorska	HERCEGOVAC	2 791
Bjelovarsko-bilogorska	IVANSKA	3 510
Bjelovarsko-bilogorska	KAPELA	3 516
Bjelovarsko-bilogorska	KONČANICA	2 824
Bjelovarsko-bilogorska	NOVA RAČA	4 077
Bjelovarsko-bilogorska	ROVIŠĆE	5 145
Bjelovarsko-bilogorska	SEVERIN	1 038
Bjelovarsko-bilogorska	SIRAČ	2 546
Bjelovarsko-bilogorska	ŠANDROVAC	2 095
Bjelovarsko-bilogorska	ŠTEFANJE	2 347
Bjelovarsko-bilogorska	VELIKA PISANICA	2 151
Bjelovarsko-bilogorska	VELIKA TRNOVITICA	1 661
Bjelovarsko-bilogorska	VELIKI GRDEVAC	3 313
Bjelovarsko-bilogorska	VELIKO TROJSTVO	3 092
Bjelovarsko-bilogorska	ZRINSKI TOPOLOVAC	1 000
Brodsko-posavska	BEBRINA	3 541
Brodsko-posavska	BRODSKI STUPNIK	3 526
Brodsko-posavska	BUKOVlje	3 005

423

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

HR

Brodsko-posavska	CERNIK	4 235
Brodsko-posavska	DAVOR	3 259
Brodsko-posavska	DONJI ANDRIJEVCI	4 393
Brodsko-posavska	DRAGALIĆ	1 282
Brodsko-posavska	GARČIN	5 320
Brodsko-posavska	GORNJA VRBA	2 559
Brodsko-posavska	GORNJI BOGIĆEVCI	2 319
Brodsko-posavska	GUNDINCI	2 294
Brodsko-posavska	KLAKAR	2 417
Brodsko-posavska	NOVA KAPELA	5 118
Brodsko-posavska	OKUČANI	4 224
Brodsko-posavska	OPRISAVCI	2 636
Brodsko-posavska	ORIOVAC	6 559
Brodsko-posavska	PODCRKAVLJE	2 683
Brodsko-posavska	REŠETARI	5 171
Brodsko-posavska	SIBINJ	7 549
Brodsko-posavska	SIKIREVCI	2 707
Brodsko-posavska	SLAVONSKI ŠAMAC	2 649
Brodsko-posavska	STARA GRADIŠKA	1 717
Brodsko-posavska	STARO PETROVO SELO	6 352
Brodsko-posavska	VELIKA KOPANICA	3 876
Brodsko-posavska	VRBJE	2 906
Brodsko-posavska	VRPOLJE	4 023
Dubrovačko-neretvanska	BLATO	3 680
Dubrovačko-neretvanska	DUBROVAČKO PRIMORJE	2 216
Dubrovačko-neretvanska	JANJINA	593
Dubrovačko-neretvanska	KONAVLE	8 250
Dubrovačko-neretvanska	KORČULA	5 889

Dubrovačko-neretvanska	KULA NORINSKA	1 926
Dubrovačko-neretvanska	LASTOVO	835
Dubrovačko-neretvanska	LUMBARDA	1 221
Dubrovačko-neretvanska	MLJET	1 111
Dubrovačko-neretvanska	OPUZEN	3 242
Dubrovačko-neretvanska	OREBIĆ	4 165
Dubrovačko-neretvanska	POJEZERJE	1 233
Dubrovačko-neretvanska	SLIVNO	2 288
Dubrovačko-neretvanska	SMOKVICA	1 012
Dubrovačko-neretvanska	STON	2 605
Dubrovačko-neretvanska	TRPANJ	871
Dubrovačko-neretvanska	VELA LUKA	4 380
Dubrovačko-neretvanska	ZAŽABLJE	912
Dubrovačko-neretvanska	ŽUPA DUBROVAČKA	6 663
Istarska	BALE - VALLE	1 047
Istarska	BARBAN	2 465
Istarska	BRTONIGLA - VERTENEGLIO	1 579
Istarska	BUJE - BUIE	5 340
Istarska	BUZET	6 059
Istarska	CEROVLJE	1 745
Istarska	FAŽANA - FASANA	3 050
Istarska	FUNTANA - FONTANE	831
Istarska	GRAČIŠĆE	1 433
Istarska	GROŽNJAN - GRISIGNANA	785
Istarska	KANFANAR	1 457
Istarska	KAROJBA	1 489
Istarska	KAŠTELIR-LABINCI - CASTELLIERE-S. DOMENICA	1 334
Istarska	KRŠAN	3 206

425

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Istarska	LANIŠĆE	398
Istarska	LIŽNJAN - LISIGNANO	2 945
Istarska	LUPOGLAV	929
Istarska	MARČANA	3 903
Istarska	MEDULIN	6 004
Istarska	MOTOVUN - MONTONA	983
Istarska	NOVIGRAD - CITTANOVA	4 002
Istarska	OPRTALJ - PORTOLE	981
Istarska	PAZIN	9 227
Istarska	PIĆAN	1 997
Istarska	PULA - POLA	296
Istarska	RAŠA	3 535
Istarska	SVETA NEDELJA	2 803
Istarska	SVETI LOVREČ	1 043
Istarska	SVETI PETAR U ŠUMI	1 011
Istarska	SVETVINČENAT	2 218
Istarska	TAR-VABRIGA - TORRE-ABREGA	1 590
Istarska	TINJAN	1 770
Istarska	VIŠNJAN - VISIGNANO	2 187
Istarska	VIŽINADA - VISINADA	1 137
Istarska	VODNJAN - DIGNANO	5 651
Istarska	VRSAR - ORSERA	2 237
Istarska	ŽMINJ	3 447
Karlovačka	BARILOVIĆ	3 095
Karlovačka	BOSILJEVO	1 486
Karlovačka	CETINGRAD	2 746
Karlovačka	DRAGANIĆ	2 950
Karlovačka	GENERALSKI STOL	3 199

Karlovačka	JOSIPDOL	3 987
Karlovačka	KAMANJE	1 008
Karlovačka	KRNJAK	2 164
Karlovačka	LASINJA	1 938
Karlovačka	NETRETIĆ	3 333
Karlovačka	OZALJ	7 932
Karlovačka	PLAŠKI	2 292
Karlovačka	RAKOVICA	2 623
Karlovačka	RIBNIK	583
Karlovačka	SABORSKO	860
Karlovačka	SLUNJ	6 096
Karlovačka	TOUNJ	1 252
Karlovačka	VOJNIĆ	5 495
Karlovačka	ŽAKANJE	2 185
Koprivničko-križevačka	DRNJE	2 156
Koprivničko-križevačka	ĐELEKOVEC	1 824
Koprivničko-križevačka	ĐURĐEVAC	8 862
Koprivničko-križevačka	FERDINANDOVAC	2 107
Koprivničko-križevačka	GOLA	2 760
Koprivničko-križevačka	GORNJA RIJEKA	2 035
Koprivničko-križevačka	HLEBINE	1 470
Koprivničko-križevačka	KALINOVAC	1 725
Koprivničko-križevačka	KALNIK	1 611
Koprivničko-križevačka	KLOŠTAR PODRAVSKI	3 603
Koprivničko-križevačka	KOPRIVNIČKI BREGI	2 549
Koprivničko-križevačka	KOPRIVNIČKI IVANEC	2 361
Koprivničko-križevačka	LEGRAD	2 764
Koprivničko-križevačka	MOLVE	2 379

Koprivničko-križevačka	NOVIGRAD PODRAVSKI	3 161
Koprivničko-križevačka	NOVO VIRJE	1 412
Koprivničko-križevačka	PETERANEC	2 848
Koprivničko-križevačka	PODRAVSKE SESVETE	1 778
Koprivničko-križevačka	RASINJA	3 818
Koprivničko-križevačka	SOKOLOVAC	3 964
Koprivničko-križevačka	SVETI IVAN ŽABNO	5 628
Koprivničko-križevačka	SVETI PETAR OREHOVEC	5 137
Koprivničko-križevačka	VIRJE	5 197
Krapinsko-zagorska	BEDEKOVČINA	8 482
Krapinsko-zagorska	BUDINŠČINA	2 793
Krapinsko-zagorska	DESINIĆ	3 478
Krapinsko-zagorska	DONJA STUBICA	5 930
Krapinsko-zagorska	ĐURMANEC	4 481
Krapinsko-zagorska	GORNJA STUBICA	5 726
Krapinsko-zagorska	HRAŠČINA	1 826
Krapinsko-zagorska	HUM NA SUTLI	5 476
Krapinsko-zagorska	JESENJE	1 643
Krapinsko-zagorska	KLANJEC	3 234
Krapinsko-zagorska	KONJŠČINA	4 074
Krapinsko-zagorska	KRALJEVEC NA SUTLI	1 815
Krapinsko-zagorska	KRAPINSKE TOPLICE	5 744
Krapinsko-zagorska	KUMROVEC	1 854
Krapinsko-zagorska	LOBOR	3 669
Krapinsko-zagorska	MAČE	2 715
Krapinsko-zagorska	MARIJA BISTRICA	6 612
Krapinsko-zagorska	MIHOVLJAN	2 234
Krapinsko-zagorska	NOVI GOLUBOVEC	1 073

Krapinsko-zagorska	OROSLAVJE	6 253
Krapinsko-zagorska	PETROVSKO	3 022
Krapinsko-zagorska	PREGRADA	7 165
Krapinsko-zagorska	RADOBOJ	3 513
Krapinsko-zagorska	STUBIČKE TOPLICE	2 752
Krapinsko-zagorska	SVETI KRIŽ ZAČRETJE	6 619
Krapinsko-zagorska	TUHELJ	2 181
Krapinsko-zagorska	VELIKO TRGOVIŠĆE	5 220
Krapinsko-zagorska	ZABOK	9 365
Krapinsko-zagorska	ZAGORSKA SELA	1 197
Krapinsko-zagorska	ZLATAR	6 506
Krapinsko-zagorska	ZLATAR-BISTRICA	2 830
Ličko-senjska	BRINJE	4 108
Ličko-senjska	DONJI LAPAC	1 880
Ličko-senjska	KARLOBAG	1 019
Ličko-senjska	LOVINAC	1 096
Ličko-senjska	NOVALJA	3 335
Ličko-senjska	PERUŠIĆ	3 494
Ličko-senjska	PLITVIČKA JEZERA	4 495
Ličko-senjska	SENJ	8 132
Ličko-senjska	UDBINA	1 649
Ličko-senjska	VRHOVINE	1 078
Međimurska	BELICA	3 509
Međimurska	DEKANOVEC	832
Međimurska	DOMAŠINEC	2 459
Međimurska	DONJA DUBRAVA	2 274
Međimurska	DONJI KRALJEVEC	4 931
Međimurska	DONJI VIDOVEC	1 595

Međimurska	GORIČAN	3 148
Međimurska	GORNJI MIHALJEVEC	2 046
Međimurska	KOTORIBA	3 333
Međimurska	MALA SUBOTICA	5 676
Međimurska	MURSKO SREDIŠĆE	6 548
Međimurska	OREHOVICA	2 769
Međimurska	PODTUREN	4 392
Međimurska	PRELOG	7 871
Međimurska	PRIBISLAVEC	2 929
Međimurska	SELNICA	3 442
Međimurska	STRAHONINEC	2 728
Međimurska	SVETA Marija	2 433
Međimurska	SVETI JURAJ NA BREGU	5 279
Međimurska	SVETI MARTIN NA MURI	2 958
Međimurska	ŠENKOVEC	2 770
Međimurska	ŠTRIGOVA	3 221
Međimurska	VRATIŠINEC	2 213
Osječko-baranjska	ANTUNOVAC	3 559
Osječko-baranjska	BILJE	5 480
Osječko-baranjska	BIZOVAC	4 979
Osječko-baranjska	ČEMINAC	3 246
Osječko-baranjska	DARDA	7 062
Osječko-baranjska	DONJA MOTIČINA	1 865
Osječko-baranjska	DRAŽ	3 356
Osječko-baranjska	DRENJE	3 071
Osječko-baranjska	ĐURĐENOVAC	7 946
Osječko-baranjska	ERDUT	8 417
Osječko-baranjska	ERNESTINOVO	2 225

430

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Osječko-baranjska	FERIČANCI	2 418
Osječko-baranjska	GORJANI	1 832
Osječko-baranjska	JAGODNJAK	2 147
Osječko-baranjska	KNEŽEVI VINOGRADI	5 186
Osječko-baranjska	KOŠKA	4 411
Osječko-baranjska	LEVANJSKA VAROŠ	1 266
Osječko-baranjska	MAGADENOVAC	2 239
Osječko-baranjska	MARIJANCI	2 719
Osječko-baranjska	PETLOVAC	2 743
Osječko-baranjska	PETRIJEVCI	3 068
Osječko-baranjska	PODGORAČ	3 314
Osječko-baranjska	PODRAVSKA MOSLAVINA	1 451
Osječko-baranjska	POPOVAC	2 427
Osječko-baranjska	PUNITOVCI	1 850
Osječko-baranjska	SATNICA ĐAKOVAČKA	2 572
Osječko-baranjska	SEMELJCI	4 858
Osječko-baranjska	STRIZIVOJNA	2 759
Osječko-baranjska	ŠODOLOVCI	1 955
Osječko-baranjska	TRNAVA	1 900
Osječko-baranjska	VILJEVO	2 396
Osječko-baranjska	VIŠKOVCI	2 060
Osječko-baranjska	VLADISLAVCI	2 124
Osječko-baranjska	VUKA	1 312
Požeško-slavonska	BRESTOVAC	4 028
Požeško-slavonska	ČAGLIN	3 386
Požeško-slavonska	JAKŠIĆ	4 437
Požeško-slavonska	KAPTOL	4 007
Požeško-slavonska	KUTJEVO	7 472

Požeško-slavonska	LIPIK	6 674
Požeško-slavonska	PAKRAC	8 855
Požeško-slavonska	VELIKA	5 888
Primorsko-goranska	BAKAR	7 773
Primorsko-goranska	BAŠKA	1 554
Primorsko-goranska	BROD MORAVICE	985
Primorsko-goranska	CRES	2 959
Primorsko-goranska	ČABAR	4 387
Primorsko-goranska	ČAVLE	6 749
Primorsko-goranska	DELNICE	6 262
Primorsko-goranska	DOBRINJ	1 970
Primorsko-goranska	FUŽINE	1 650
Primorsko-goranska	JELENJE	4 877
Primorsko-goranska	KASTAV	8 891
Primorsko-goranska	KLANA	1 931
Primorsko-goranska	KOSTRENA	3 897
Primorsko-goranska	KRALJEVICA	4 579
Primorsko-goranska	KRK	5 491
Primorsko-goranska	LOKVE	1 120
Primorsko-goranska	LOPAR	1 191
Primorsko-goranska	LOVRAN	3 987
Primorsko-goranska	MALI LOŠINJ	8 388
Primorsko-goranska	MALINSKA-DUBAŠNICA	2 726
Primorsko-goranska	MOŠČENIČKA DRAGA	1 641
Primorsko-goranska	MRKOPALJ	1 407
Primorsko-goranska	NOVI VINODOLSKI	5 282
Primorsko-goranska	OMIŠALJ	2 998
Primorsko-goranska	PUNAT	1 876

432

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Primorsko-goranska	RAB	8 289
Primorsko-goranska	RAVNA GORA	2 724
Primorsko-goranska	SKRAD	1 333
Primorsko-goranska	VINODOLSKA OPĆINA	3 530
Primorsko-goranska	VIŠKOVO	8 907
Primorsko-goranska	VRBNIK	1 245
Primorsko-goranska	VRBOVSKO	6 047
Sisačko-moslavačka	DONJI KUKURUZARI	2 047
Sisačko-moslavačka	DVOR	5 742
Sisačko-moslavačka	GLINA	9 868
Sisačko-moslavačka	GVOZD	3 779
Sisačko-moslavačka	HRVATSKA DUBICA	2 341
Sisačko-moslavačka	HRVATSKA KOSTAJNICA	2 746
Sisačko-moslavačka	JASENOVAC	2 391
Sisačko-moslavačka	LEKENIK	6 170
Sisačko-moslavačka	LIPOVLJANI	4 101
Sisačko-moslavačka	MAJUR	1 490
Sisačko-moslavačka	MARTINSKA VES	4 026
Sisačko-moslavačka	SUNJA	7 376
Sisačko-moslavačka	TOPUSKO	3 219
Sisačko-moslavačka	VELIKA LUDINA	2 831
Splitsko-dalmatinska	BAŠKA VODA	2 924
Splitsko-dalmatinska	BOL	1 661
Splitsko-dalmatinska	BRELA	1 771
Splitsko-dalmatinska	CISTA PROVO	3 674
Splitsko-dalmatinska	DICMO	2 657
Splitsko-dalmatinska	DUGI RAT	7 305
Splitsko-dalmatinska	DUGOPOLJE	3 120

433

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Splitsko-dalmatinska	GRADAC	3 615
Splitsko-dalmatinska	HRVACE	4 116
Splitsko-dalmatinska	HVAR	4 138
Splitsko-dalmatinska	JELSA	3 656
Splitsko-dalmatinska	KLIS	4 367
Splitsko-dalmatinska	KOMIŽA	1 677
Splitsko-dalmatinska	LEĆEVICA	740
Splitsko-dalmatinska	LOKVIČIĆI	1 037
Splitsko-dalmatinska	LOVREĆ	2 500
Splitsko-dalmatinska	MARINA	4 771
Splitsko-dalmatinska	MILNA	1 100
Splitsko-dalmatinska	MUĆ	4 074
Splitsko-dalmatinska	NEREŽIŠĆA	868
Splitsko-dalmatinska	OKRUG	2 980
Splitsko-dalmatinska	OTOK	5 782
Splitsko-dalmatinska	PODBABLJE	4 904
Splitsko-dalmatinska	PODGORA	2 884
Splitsko-dalmatinska	PODSTRANA	7 341
Splitsko-dalmatinska	POSTIRA	1 553
Splitsko-dalmatinska	PRGOMET	797
Splitsko-dalmatinska	PRIMORSKI DOLAC	839
Splitsko-dalmatinska	PROLOŽAC	4 510
Splitsko-dalmatinska	PUČIŠĆA	2 224
Splitsko-dalmatinska	RUNOVIĆI	2 643
Splitsko-dalmatinska	SEGET	4 904
Splitsko-dalmatinska	SELCA	1 977
Splitsko-dalmatinska	STARI GRAD	2 817
Splitsko-dalmatinska	SUĆURAJ	492

434

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

HR

Splitsko-dalmatinska	SUPETAR	3 889
Splitsko-dalmatinska	SUTIVAN	759
Splitsko-dalmatinska	ŠESTANOVAC	2 685
Splitsko-dalmatinska	ŠOLTA	1 479
Splitsko-dalmatinska	TUČEPI	1 763
Splitsko-dalmatinska	VIS	1 960
Splitsko-dalmatinska	VRGORAC	7 593
Splitsko-dalmatinska	VRLIKA	2 705
Splitsko-dalmatinska	ZADVARJE	277
Splitsko-dalmatinska	ZAGVOZD	1 642
Splitsko-dalmatinska	ZMIJAVCI	2 130
Šibensko-kninska	BILICE	2 179
Šibensko-kninska	BISKUPIJA	1 669
Šibensko-kninska	CIVLJANE	137
Šibensko-kninska	DRNIŠ	8 595
Šibensko-kninska	ERVENIK	988
Šibensko-kninska	KIJEVO	533
Šibensko-kninska	KISTANJE	3 038
Šibensko-kninska	MURTER - KORNATI	2 075
Šibensko-kninska	PIROVAC	1 846
Šibensko-kninska	PRIMOŠTEN	2 992
Šibensko-kninska	PROMINA	1 317
Šibensko-kninska	ROGOZNICA	2 391
Šibensko-kninska	RUŽIĆ	1 775
Šibensko-kninska	SKRADIN	3 986
Šibensko-kninska	TISNO	3 239
Šibensko-kninska	TRIBUNJ	1 390
Šibensko-kninska	UNEŠIĆ	2 160

435

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Šibensko-kninska	VODICE	8 017
Varaždinska	BEDNJA	4 765
Varaždinska	BERETINEC	2 288
Varaždinska	BREZNICA	2 304
Varaždinska	BREZNIČKI HUM	1 575
Varaždinska	CESTICA	5 678
Varaždinska	DONJA VOĆA	2 844
Varaždinska	GORNJI KNEGINEC	5 259
Varaždinska	JALŽABET	3 732
Varaždinska	KLENOVNIK	2 278
Varaždinska	LEPOGLAVA	8 718
Varaždinska	LUDBREG	8 668
Varaždinska	LJUBEŠĆICA	1 959
Varaždinska	MALI BUKOVEC	2 507
Varaždinska	MARTIJANEC	4 327
Varaždinska	MARUŠEVEC	6 757
Varaždinska	PETRIJANEC	4 994
Varaždinska	SRAČINEC	4 714
Varaždinska	SVETI ĐURĐ	4 174
Varaždinska	SVETI ILIJA	3 532
Varaždinska	TRNOVEC BARTOLOVEČKI	6 852
Varaždinska	VARAŽDINSKE TOPLICE	6 973
Varaždinska	VELIKI BUKOVEC	1 578
Varaždinska	VIDOVEC	5 539
Varaždinska	VINICA	3 747
Varaždinska	VISOKO	1 641
Virovitičko-podravska	CRNAC	1 772
Virovitičko-podravska	ČAČINCI	3 308

Virovitičko-podravska	ČAĐAVICA	2 394
Virovitičko-podravska	GRADINA	4 485
Virovitičko-podravska	LUKAČ	4 276
Virovitičko-podravska	MIKLEUŠ	1 701
Virovitičko-podravska	NOVA BUKOVICA	2 096
Virovitičko-podravska	ORAHOVICA	5 792
Virovitičko-podravska	SOPJE	2 750
Virovitičko-podravska	SUHOPOLJE	7 506
Virovitičko-podravska	ŠPIŠIĆ BUKOVICA	4 733
Virovitičko-podravska	VOĆIN	2 421
Virovitičko-podravska	ZDENCI	2 235
Vukovarsko-srijemska	ANDRIJAŠEVCI	4 249
Vukovarsko-srijemska	BABINA GREDA	4 262
Vukovarsko-srijemska	BOGDANOVCI	2 366
Vukovarsko-srijemska	BOROVO	5 360
Vukovarsko-srijemska	BOŠNJACI	4 653
Vukovarsko-srijemska	CERNA	4 990
Vukovarsko-srijemska	DRENOVCI	7 424
Vukovarsko-srijemska	GRADIŠTE	3 382
Vukovarsko-srijemska	GUNJA	5 033
Vukovarsko-srijemska	ILOK	8 351
Vukovarsko-srijemska	IVANKOVO	8 676
Vukovarsko-srijemska	JARMINA	2 627
Vukovarsko-srijemska	LOVAS	1 579
Vukovarsko-srijemska	MARKUŠICA	3 053
Vukovarsko-srijemska	NEGOSLAVCI	1 466
Vukovarsko-srijemska	NIJEMCI	5 998
Vukovarsko-srijemska	NUŠTAR	5 862

437

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Vukovarsko-srijemska	OTOK	7 755
Vukovarsko-srijemska	PRIVLAKA	2 199
Vukovarsko-srijemska	STARI JANKOVCI	5 216
Vukovarsko-srijemska	STARI MIKANOVCI	3 387
Vukovarsko-srijemska	ŠTITAR	2 608
Vukovarsko-srijemska	TOMPOJEVCI	1 999
Vukovarsko-srijemska	TORDINCI	2 251
Vukovarsko-srijemska	TOVARNIK	3 335
Vukovarsko-srijemska	TRPINJA	6 466
Vukovarsko-srijemska	VOĐINCI	2 113
Vukovarsko-srijemska	VRBANJA	5 174
Zadarska	BENKOVAC	9 786
Zadarska	BIBINJE	3 923
Zadarska	BIOGRAD NA MORU	5 259
Zadarska	GALOVAC	1 190
Zadarska	GRAČAC	3 923
Zadarska	JASENICE	1 329
Zadarska	KALI	1 731
Zadarska	KOLAN	715
Zadarska	KUKLJICA	650
Zadarska	LIŠANE OSTROVIČKE	764
Zadarska	NIN	3 095
Zadarska	NOVIGRAD	2 368
Zadarska	OBROVAC	3 387
Zadarska	PAG	3 635
Zadarska	PAKOŠTANE	3 884
Zadarska	PAŠMAN	2 004
Zadarska	POLAČA	1 434

Zadarska	POLIČNIK	4 423
Zadarska	POSEDARJE	3 513
Zadarska	POVLJANA	713
Zadarska	PREKO	3 871
Zadarska	PRIVLAKA	2 199
Zadarska	RAŽANAC	3 107
Zadarska	SALI	1 820
Zadarska	STANKOVCI	2 088
Zadarska	STARIGRAD	1 893
Zadarska	SUKOŠAN	4 402
Zadarska	SVETI FILIP I JAKOV	4 482
Zadarska	ŠKABRNJA	1 772
Zadarska	TKON	707
Zadarska	VIR	1 608
Zadarska	VRSI	2 453
Zadarska	ZEMUNIK DONJI	1 903
Zagrebačka	BEDENICA	1 522
Zagrebačka	BISTRA	6 098
Zagrebačka	BRCKOVLJANI	6 675
Zagrebačka	DUBRAVA	5 478
Zagrebačka	DUBRAVICA	1 586
Zagrebačka	FARKAŠEVAC	2 102
Zagrebačka	GRADEC	3 920
Zagrebačka	JAKOVLJE	3 952
Zagrebačka	KLINČA SELA	4 927
Zagrebačka	KLOŠTAR IVANIĆ	6 038
Zagrebačka	KRAŠIĆ	3 199
Zagrebačka	KRAVARSKO	1 983

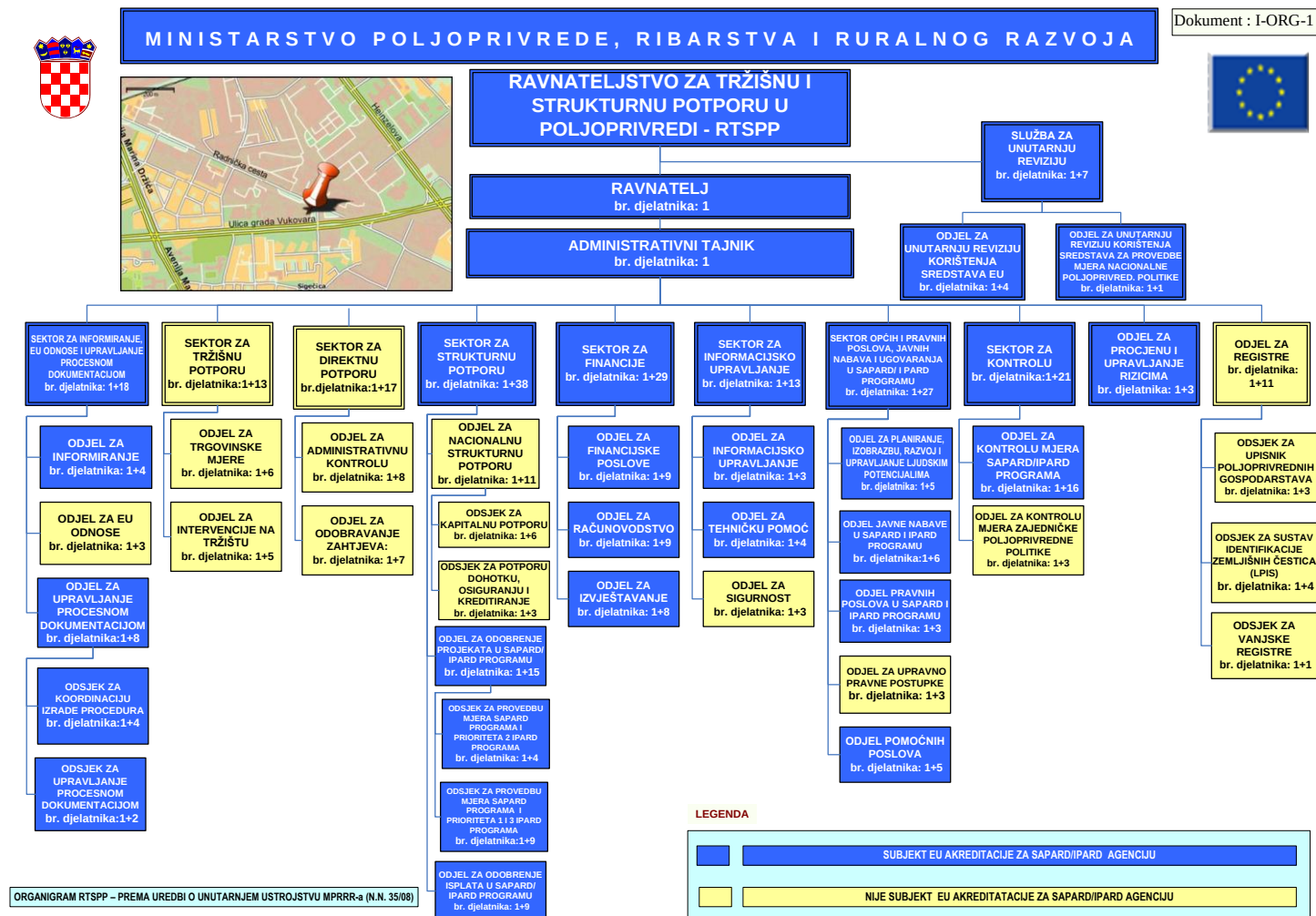
439

Verzija od 14. prosinca 2007.,
 izmj. u srpnju 2008., izmj. u lipnju 2009., izmj. u studenom 2010., izmj. u prosincu 2011., izmj. u kolovozu 2012.

Zagrebačka	KRIŽ	7 406
Zagrebačka	LUKA	1 419
Zagrebačka	MARIJA GORICA	2 089
Zagrebačka	ORLE	2 145
Zagrebačka	PISAROVINA	3 697
Zagrebačka	POKUPSKO	2 492
Zagrebačka	PRESEKA	1 617
Zagrebačka	PUŠĆA	2 484
Zagrebačka	RAKOVEC	1 350
Zagrebačka	RUGVICA	7 608
Zagrebačka	STUPNIK	3 251
Zagrebačka	ŽUMBERAK	1 185

Izvor: DZS, Popis 2001

12.29. DODATAK

12.30. DODATAK

